

1870

PLAVTI COMOEDIAE

TOM. II.

11

M. ATTI
P L A V T I
COMOEDIAE

QVAE EXSTANT

EX RECENSIONE

F. H. BOTHE

TOMVS SECVNDVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM

ANNO MDCCCLXII

CASINA

DRAMATIS PERSONAE

PROLOGVS.

CHALINVS, *servos.*

OLYMPIO, *villicus.*

CLEOSTRATA, *uxor.*

PARDALISCA, *ancilla.*

MYRRHINA, *mulier.*

STALINO, }
ALCESIMVS, }
 } *senes.*

COCVS.

ANCILLAE.

GREG.

ARGVMENTVM

Conservam conservi duo uxorem expetunt;
Alium senex adlegat, alium filius.
Senem adiuvat sors; verum decipitur dolis:
Ita ei subicitur pro puella servolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit Casinam civem cognitam.

PROLOGVS

Salvere iubeo spectatores optimos,
 Fidem qui facitis maxumid, et vos Fides.
 Si verum dixi, signum clarum date mihi,
 Ut vos mi esse aequos iam inde a principio sciam.
 Qui utuntur vino vetere, sapientis puto,
 § Et qui lubenter veteres spectant fabulas.
 Antiqua opera et verba quom vobis placent,
 Aequom placere est autem veteres fabulas:

*Prologum hunc (*Acidalius audis* *Divinatt.* pag. 124) Plauti non esse, satis constat, sed talem inheerente, cuius nec podere ipsam possit *. Huic amentiae plane subscribo. Exstat autem prologus in omnibus, quotquot innotuere, MSS. et tanquam Plautinus laudatur a multis scriptoribus.

Vs. 7. Vulg. *Antiqua*. Cf. 13 nosque ad Bacch. 1055. Frustra Acidalius transponebat, *Antiqua verba et opera*.

8. *autem*) Vulg. *ante*, quod interpretantur satis pro arbitrio *prius*, *magis*, *potius*. Et fac, eam potestatem interdum habere hoc adverbium, insulsi tamen est dicere, quibus antiqua verba placeant, magis iis acceptas esse debere veteres fabulas, quasi non hae ipsae quoque ex antiquis verbis constarent. Recte itaque Acidalius l.

l.: « *Autem*, inquit, legere malum pro *ante*. Quamquam enim hoc interpretari non inepte potes, (?) quasi sit *prius*, *magis*, *potius*, illud tamen elegantiae nescio quid maioris spirat, et sapidiorem gustum habet Plautinae cuiusdam usurpationis, quae cum alibi frequens, tum *Anbulariae* itidem prologo eadem 30: *Ille illum nescit, neque compressam autem pater*. Most. 755: *Vehit elitellas, vehit hic autem alter senex*. Lucret. lib. VI, 779 sqq. *Nec sunt multa parum tactu vitanda, neque autem Aspectu fugienda, saporeque tristia quae sint*. Apuleius ad finem *Floridorum* primi: *Potior et ipse in meis studiis aliquam pro capiti similitudinem. Nam quodcumque ad vos protuli, excerptum illico et lectum est, nec revocare illud, nec autem mu-*

Nam nunc novae quae prodeunt comoediae,
 Multo sunt nequiores, quam numi novi. 10
 Nos postquam populi rumore intelleximus,
 Studiose expetere vos Plautinas fabulas,
 Antiquam eius edimus comoediam, *
 Quam vos probastis, qui estis in senioribus:
 Nam iuniorum qui sunt, non norunt, scio; 15
 Verum ut cognoscant, dabimus operam sedulo.
 Haec quom primum acta est, vicit omnis fabulas.
 Ea tempestate flos poetarum fuit,
 Qui nunc abierunt hinc in communem locum;
 Sed tamen absentes prosunt *hic* praesentibus. 20
 Vos omnis opere magno esse oratum volo,
 Benigne ut operam delis ad nostrum gregem.

tare nec emendare mihi inde quidquam licet. Recte enim sic cruditissimus Colvius, quum pariter mutatum esset ante. Sed facile fuit ibi reponere, quia ibidem praecesserat: *Proconsulis autem tabella sententia est, quae semel lecta neque augeri litera una, neque autem minui potest; sed utcumque recitatum est, ita provinciae instrumento refertur.* — Caeterum autem sic fere et hoc ipso Casinae prologo iterum positum 27 sqq: *Ratione utuntur: ludis poscunt neminem; Secundum ludos reddunt autem nemini.* Cf. etiam Mil. 1135, Truc. 859 et Parei lexie. Plaut. v. *Autem.* Scriptum autem fere per compendium autē pro autem in libris vet., quod quam vicinum sit τῷ ante, in oculos incurrat; quem fontem erroris puto.

13. Vulg. *Antiquam.* Vid. ad Ba. 1055. MSS. Palat. praeter 3, 4 et 6, a m. 2 item G, *edidimus.*

20. Vulg. numero innumero invitisque V. C. 3 MSS., quos ipsi versimus, et plerisque edd. vet.: *Sed*

absentes tamen prosunt praesentibus. Fortasse legendum *proscient*, modo potentiali, de quo dixi ad Aul. 42.

21. *oratum*) Ita Longolius ex cod. ut ait, perantiquo, quod probat Gruterus Suspie. III, 3, conferens Amph. prol. 33 et inprimis Gellium N. A. I, 7, ubi haec inter alia leguntur C. Gracchi ex oratione De Quinto Popilio circum conciliabula: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum*, similiaque Quadrigarii, Plauti, Valerii Antiatii, ipsiusque Ciceronis proferuntur. Monet autem grammaticus, illud *dicturum* apud C. Gracchum non ad vocabulum *inimicos* referendum esse, sicuti legentibus temere et incuriose videatur, neque pro participio positum esse; sed verbum esse indefinitum, quod Graeci appellant ἀναρπύματα; neque numeris neque generibus praeserviens, sed liberum undique et improprium esse. Vulg. *oratos*, vel *operatos*, sicut Pall. H M et Mediol. Cf. Aulularian 709, Casinam 545 ibique intpp.

Elicite ex animo curam atque alienum aes.
 Ne quis formidet flagitatorem suum.
 Ludi sunt: ludus datus est argentiis; 25
 Tranquillum est; Alcedonia sunt circa forum;
 Ratione utuntur ludis, poscunt neminem;
 Secundum ludos reddunt autem nemini.
 Aures vacivae si sunt, animum advortite:
 Comoediai nomen dare vobis volo. 30
 Clerunenoë vocatur haec comoedia
 Graece, latine Sortientes; Diphilus
 Hanc graece scripsit, post id rursum denuo
 Latine Plautus cum latranti nomine.
 Senex hic maritus habitat; eii est filius; 35
 Is cum patre una in illisce habitat aedibus.
 Est eii quidam servos, qui in morbo cubat
 (Imo hercle vero in lecto, ne quid mentiar);
 Is servos (sed abhinc annos factum est sedecim)
 Quom conspicatust primulo crepusculo 40

23. *Elicite*) Plerique MSS., in his nostri 3 et vet. edd., *Ducite*, merito improbanter Gronovio, quem vide. *Pro aes*, *H* mire, *debitum*.

27. *Ratione utuntur*) Recte hoc explicat Lambinus, ut sapere dicantur argentarios, quum ludis poscant neminem, quando, monente Dousa, neque libellos dare neque in ius vocare hominem fas erat. Alienum Acidalii, *hanno ragione*.

33. *post id*) Nimis libenter auscultaveram Acidalio, *postideu* reponenti cum Meursio secundum edd. vet., in his Ald., et Meursii MS., ubi *post id eam*: nam quod in vetere codice Camerar., sic lectum olim ait Pareus, sed scalpello erasum — *ea*, a Taubmanuo negatur eo nomine, quod vulgatum restet in Excerptis Pall.,

quae nunquam literulam discrepent ab eo codice. *Post id et post id locorum* pro *postea* habes etiam apud ipsum Plautum Cas. 42, 32.

34. *Plautus cum latranti nomine*) H. e. cum nomine latrantis, canis. Festus: «Plauti appellantur canes, quorum aures languidae sunt ac floecidae, et latius videntur patere». Quem locum iam Lambinus edidit rectissime: alii nodum in scirpo quae-runt.

35. *Senex* elisa litera e priore est pronuntiandum: vid. ad Amph. prol. 74.

40. Vulgo numero pessimo: *Quom conspicatust primo | crepusculo. Primulo crepusculo* sicut *Primulo ditulculo* Amph. 572. *Primulum* quoque Hic et Afer.

Puellam exponi, adit extemplo ad mulierem,
 Quae illam exponebat; orat, ut eam det sibi;
 Exorat; aufert; detulit recta domum;
 Dat herae suae; orat, ut eam curet, educet.
 Hera fecit: educavit magna industria, 45
 Quasi si esset ex se nata, non multo secus.
 Postquam haec adolevit ad eam aetatem, uti viris
 Placere posset, atque puellam eam hic senex
 Amare efflictim et ilidem contra filius;
 Sibi nunc uterque contra legiones parat, 50
 Paterque filiusque, clam alter alterum.
 Pater adlegavit villicum, qui posceret
 Sibi istam uxorem: is sperat, si ei sit data,
 Sibi fore paratas clam uxorem excubias foris.
 Filius armigerum autem adlegavit suum, 55

41. *Puellam* non eliditur: vid. ad Amph. 341.

45. Vulgo *facit*, minus quidem bene, quum sequatur *educavit*.

48 sqq. Vulgo nihili numeris: *Placere posset, at eam puellam hic senex Amat efflictim, et item contra filius*. Inut. et Ald.: *P. p., amare eam p. h. s. Efflictim occipit et i. c. f.* Bene, quod *amare*, male, quod *occipit*, quod quidem ex cerebello ortum videtur Nicolai Angellii; nec multo melius Donsa et Taubmannus: *P. p., amare puellam eam h. s. Efflictim occipit, ut item huius c. f.* Vide in nos rectius. Minus quidem ad rem *at* vulgatum, aptissimum atque pro statim, de quo vid. Gellius N. A. X, 29; quod in *ac*, mox in *at*, facile fuerit mutatum.

51. Vulg. imperfecto numero, *Pater filiusque* etc. H et edd. Sarraceni. Mediol., *alterumque*, G, *alterum quoque*. Nescio quo casu a vocabulo suo divulgatum videtur encliticum,

quod 75 *Pater* addendum esse, cuiusvis est animadvertere. De coniectura sic Pareus.

52-54. Haec est vulgata lectio quae ferri poterat: sed quum in M repetissem *poscat*, quomodo mox rursus legitur, *Filius a. a. adlegavit suum, Qui sibi eam uxorem poscat*, non spernendum id ratus, neque illud *is* verbo horum medio moratus, quod ex literis vicinis perperam geminatis conflatum videretur, nec magis geminum, quam istud *is* ante soit vs. 56 in G, verba ita transposueram: *Pater adlegavit villicum, qui istam sibi uxorem poscat: sperat, si ei data sit, fore Sibi paratas, clam uxorem, excubias foris*. Nunc nihil muto, nisi quod *ei* vulgatum retineo, quod ob rationem scilicet carminis in *ei* manebat bonus Brantius, dum nesciret, monosyllaba sub ictu posita sarpennum non liquecere, ut monui ad Amph. 149.

55. Vulgatae, et non elidentes et

Qui sibi eam uxorem poscat: scit, si id inpetret,
Futurum, quod amat, intra praeseptis suas.

Senis uxor sensit, operam virum amori dare:

Propterea una consentit cum filio.

Ille autem postquam filium sensit suum

60

Eandem illam amare et impedimento sibi

Esse, adolescentem hinc peregre ablegavit pater.

Sciens eius mater dat operam absenti tamen.

Is, ne expectetis, hodie in hac comoedia

In urbem non redibit: Plautus noluit:

65

Potem interrupt, qui erat eū in itinere.

Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:

Quaeso hercle, quid istuc est? serviles nuptiae?

Servine uxorem ducent aut poscent sibi?

Novum attulerunt, quod fit nusquam gentium.

70

At ego aio hoc fieri in Graecia et in Carthagini

Et hic in nostra terrad et in Apulia;

Maioreque opera ibi serviles nuptiae

Quam liberales etiam curari solent.

Id ni sit, mecum pignus, si quis volt, dato

75

perperam acuentes rō armigerum, hoc modo: *Filius autem armigerum allegavit suum*. De autem in media sententia non incleganter collocato dictum supra ad 8. *Armigerum* non liquescit (vid. ad Amph. 341), nisi multis *armigerulum*, ut *scutigerulo* Casina 148, *nugigerulis* Aulularia 477.

59. Vulg. pravo numero, *Propterea ea una consentit cum filio*. *Ea* non legitur in libris veteribus, tam scriptis quam impressis. Hoc igitur recte missum fecimus,

63. Putide libri et scabro numero, *Sciens eius mater ei dat operam a. t. De tamen in extrema sententia po-*

sito vid. ad Amphitruonem vs. 386.

66. Vulg. incunciane, *ei*.

71. Vulg. et *Carthagini* (M. ex interpretatione, *Carthagine*: vid. ad Capt. prol. 15); sed G, et in *Carthagini*, sicut sequente versu in *nostra terra*, in *Apulia*, ioci causa frequentius illata in praepositione: vid. infra ad 485.

72. Vulg. imperfecte, *Et hic in nostra terra, in Apulia*. Iunt. Ald. frustra: — *terra atque in Ap.*; Camerarius et Lambinus pro arbitrio: — *terra, etiam in A.* Bene G, et in *Ap.*; sed insuper metri causa reponendum erat, *terrad*.

75. Acidalius in vetest quodam li-

In urnam mulsi, Poenus dum index siet,
 Vel Graecus adeo, vel mea causa Apulus.
 Quid nunc? nil agitis? Sentio: nemo silit.
 Revortar ad puellam illam expositam,
 Quam servi summa vi sibi uxorem expetunt. 80
 Ea inveniatur et pudica et libera
 Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
 Faciet profecto in hac quidem comoedia;
 Mox hercle vero post, transacta fabula,
 Argentum si quis dederit, ut ego suspicor, 85
 Vltro ibit nuptum, non manebit auspices.
 Tantum est. Valete, bene rem gerite et vincite
 Virtute vera, quod fecistis antidiac.

OLYMPIO. CHALINVS.

OLYMPIO

Non mihi licere meam me rem solum, ut volo, i. s. I, 1
 Loqui atque cogitare sine ted arbitro?
 Quid tu, malum, me sequere?

CHALINVS

Quia certum est mihi,
 Quasi umbra, quoquod ibis tu, te persequi.
 Quin elepol, etiamsi in crucem vis pergere, 5
 Sequi decretum est. Delinc conicito ceterum,
 Possisne, necne, clam me sutelis tuis
 Praeripere Casinam uxorem, proinde ut postulas.

bro se reperisse narrat, *Ni sit*, neque improbat.

85. *Suspicio* nescio quae vetus editio apud Gruterum *Suspicio*. VIII, 1,

quomodo *Suspicio* legatur infra 278. Etiam Mennech. 375, Decurtatus, *Suspicio*.

88. Versus translatus e Cist. 197.

OLYMPIO

Quid tibi negotiū mecum est?

CHALINVS

Quid ais, impudens?

Quid in urbe reptas, villice haud magni preti?

10

OLYMPIO

Lubet.

CHALINVS

Quin ruri es in praefectura tua?

Quin potius, quod legatum est tibi negotium,

Id curas, atque urbanis rebus te abstines?

Huc venistine sponsam praereptum meam?

Abi rus, abi directus tuam in provinciam!

15

OLYMPIO

Chaline, non sum oblitus officium meum:

Praefeci, ruri recte qui curet tamen.

Ego, huc quod veni in urbem, si inpetravero,

Vxorem ut istanc ducam, quam tu deperis,

Bellam et tenellam Casinam, conservam tuam,

20

Quando ego eam mecum rus uxorem abduxero,

Rure incubabo usque in praefectura mea.

CHALINVS

Tun' illam ducas? Hercle me suspensio,

Quam tu eius potior fias, satius mortuom.

OLYMPIO

Mea praeda est illa: proin tu te in laqueum induas.

25

CHALINVS

Ex sterculino ecfosse, tua illaec praeda sit?

10. *reptas*) Vulg. *Quid in urbe reptas, villice hic magni preti?* Plexique omnes MSS., etiam 3 nostri, item vett. edd., *reptas*, sane non deterius, etsi nunc retinuerim vulgatum. Sed istud *hic* quid sibi velit, nemo facile dixerit: nam ad verba in urbe relatum vehementer friget. Pro

eo G, *homo*; Mediol. Int. Ald., *vill, hinc non magni pretii*.

14. Vulg. *hinc te versu, venisti*.

17. *ruri*) Sic elegante formula loquendi V. C. Pall. Mediol. Int. Vid. nos ad Amph. prol. 87. Vulg. *rure*.

20. *Bellam*) Male H, *Bonam*.

26. *sterculino*) Ita veteri forma,

OLYMPIO

Scies hoc ita esse.

CHALINS

Vae tibi!

OLYMPIO

Quot te modis,

Si vivo, habeo in nuptiis miserum meis?

CHALINS

Quid tu mihi facies?

OLYMPIO

Egone quid faciam tibi?

Primum omnium huic lucebis novae nuptae facem: 30

Postilla ut semper — improbus nihilique sis.

Post id locorum quando ad villam adveneris,

Dabitur tibi ampliora una et una semita,

Fons unus, unum alienum et octo dolia,

Quae nisi erunt semper plena, ego te implebo flagris. 35

Ita te adgerunda curvoni aqua faciam, improbe,

Ut postilena possit ex te fieri!

Post autem, ruri aut ervom nisi tute ederis,

Aut, quasi lumbricus, terram: quod te postules

Gustare quidquam: nunquam edepol Ieiunium 40

Ieiunum est aequae atque ego te ruri reddebo.

quae metro comprobatur, V. C. Excerpta Pall. Langg. et Pal. 2; G et H, *sterquilino*. Vulgo *sterquilino*. Vid. Bentleius ad Terentii Phorm. III, 3, 4.

31. Vid. ad Ba. 468.

36. Vulg. *Ita te aggerunda curvum* (MSS. fere *curvum*, h. e. *curvum*) *aqua faciam probe*. Nusquam, quod sciam, dicitur *ita probe*, semper *probe*.

38. Vulg. perquam inepte, *Post autem ruri nisi tu acervum ederis*. Sarrac. et Ald.: *P. a. nisi ruri tu ervum ede-*

ris. Iunt., *P. a. nisi ruri tu acer comederis*; Cameracius, *P. a. nisi ruri tu ervum comederis*. Vere procul dubio, qui *ervum* bonum pabulum: vid. Most. 58. Tō *acervum* ortum ex *atervum* quomodo aut ei et particulae saepius miscentur.

41. Vulg. inlicite et ἀπέρπου: *Ieiunium Ieiunium est aequae atque ego ruri reddibo te*. Τὸ ἀπέρπου offensus ego vocabulum *ruri*, ab interprete adscriptum ratus, delevi; sed quia reddibo ex re et dabo compositum penultimam producere nullo

Post id quom lassus fueris et famelicus,
Noctu ut condigne te cubes, curabitur.

CHALINVS

Quid facies?

OLYMPIO

Concludere in festrā firmiter,
Vnde auscultare possis, quom ego illam osculer. 45
Quom mi illa dicet: Animule mi, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea festiuitas,
Sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea!
Sine, amabo, ted amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus! 50
Quom mi haec dicentur dicta, tum tu, furcifer,
Quasi inus, in medio pariete vorsabere.
Nunc, ne tu te mihi respondere postules,
Abeo intro: taedet tui sermonis.

CHALINVS

Te sequor:

Hic quidem pol certo nihil ages sine me arbitro. 55

modo possit, vetusque Camerarii codex praefert *te ruri reddibo*: legendum, *sejunum* est neque atque *te ruri reddebo*. *Reddebo* enim analogiae causa malim quam *Reddibo*; quicum *Dicebo* et *Fidebo* apud Naevium Patulicis comparat Meursius Exercit. crit. ad Casinum, ubi etiam bene monet, *i* pro *e* solitos scribere librarios. « *Reddibo* autem, inquit Camerarius ad h. l., dixisse veteres pro reddam, annotavit et Nonius, testatus etiam hunc locum Plauti ». (Vid. Non. v. *Reddibo*, ubi itidem in l. ex *Vidularia* laudato legendum: *Ego servabo, quasi sequestro detis; neutri reddebo*)

43. *te cubes*) Ita V. C., henc. Caetleri fere codd. *recubes*.

44. *festrā*) Ita prudens Vitus Garzonus secundum Festi illa: « *Festram*

antiqui dicebant, quam nos *fencstram* ». Quod versum etiam vulgatum repudiare censet Thibmannus, fallitur, quam id priore e litera liquecente pronuntiori possit, ut Mil. 379, Rud. 6: vid. ad Amph. prol. 74.

47. *mellilla* *μωζαγγου* est nominis substantivi *mellina*, quod idem valet *ῥῆ* *mellina*, dulcedinem mellis instar. Conf. Pseud. 743, Truc. 662. Non recte *ῥῆ* *mellina* improbabat Meursius Exercit. crit. ad h. l., quod quidem neque bene a *mellinus* derivatur atque a *gratus gratus*. *Mellina* item a *mellis* originem ducere, sicut *puscina* a *piscis*, facile intelligitur.

49. Similiter, sed lenius, suo more, Terentius Eun. 509: *O festus dies hominis!*

52. Vulg. interpretatione inconcin-

PLAUT. Com. Tom. II

B

CLEOSTRATA. PARDALISCA.

CLEOSTRATA

Obsignate cellas; referte anulum ad me. b. t. II, 1
 Ego huc transeo in proximum ad meam vicinam.
 Vir si quid volet me, facite hinc me arcessatis. 58

PARDALISCA

Prandium iusserat senex sibi parari. as. ex c. d. et t. d. br.

CLEOSTRATA

Ita? Tace atque abi! neque paro neque hodie coquetur:
 as. ex 3 i. h.

Quando is mihi et filio advorsatur suo animique amoris-
 que causa sui. Flagitium illud hominis! as. ex 2 i. h. claus.
 Ego illum fame; ego illum siti, maledictis,
 as ex b. d. et i. h.

Malefactis, amatorem ulciscar! as. ex b. d. et i. c.
 Ego pol illum probe dictis incommodis c. t. 65

na, pariete. Vid. ad Capt. prol. 15.

59-73. Distinctionem horum versuum, prout in editione Berol. leguntur, Cl. Bothe reprobavit. Vt nunc digesti leguntur, enumerationem sqq. vers. interturbant, quam non arbitror translocandam propterea maxime, quod nimis frequenter unus atque alter versus passim in notis citantur, atque sic iam non constarent. Id etiam alibi factum, et forte adhuc fiet; ideoque Lectorem semel monendum censui. ED. TAYL.

59. Monitum de hoc metri genere ad Capt. 140. Senex pro monosyllabo est: vid. ad Amph. prol. 74. Sibi posteriorem syllabam producit, sicut passim.

60. Ita? Tace) MSS. et vett. edd.

fere, Sta tace etc., unde parum feliciter fecere, St, tace; neque est quod suspiceris cum Acidalio, rã Sta vel relictum esse ex nomine Cleostratae, vel certe decurtatum ex Scelesta, qua voce irascatur aucillae et eam increpet hera, quod prandii et senis meminisset. Optime loco convenit inlinguantis vel alterius sermonem mirantis illud Itane? vel Ita? quo utitur etiam Terentius Phorm. 356, 504, cuique vicina sunt Siccine ais? quid ais? ain'? ain' vero? ain' tandem? de quibus breviter dixi ad Eunuch. 54. De hoc versuum genere asynartolorum vid. ad Amph. 422.

64. Etiam de hoc metri genere monimus ad Amph. 422. Sed notanda est clausula, ex b. d. et i. cat. con-

Angam! faciam, ut, proinde ut dignust, vitam colat,
 Acheruntis pabulum, flagiti persequentem, t. tr.
 Stabulum nequitiarum! i. t. br.
 Nunc hinc meas fortunas eo questum ad vicinas. b. t.
 Sed foris concrepuit, atque capse, eccanr, egreditur foras.
 t. t. c. 70
 Non pol per tempus iter mi incepi. as ex 2 i. h.

MYRRHINA. CLEOSTRATA.

MYRRHINA

Sequimini, comites, in proximum me huc. II, 2.
 Heus, heus vos! ecquis haec, quae loquor, audit?
 Ego hic ero, vir si aut quispiam quaeret.
 Nam ubi domi sum sola, sopor manus calvitur. Iussine
 Colum mihi ferri? i. h. as. ex 3 i. h.

CLEOSTRATA

Murrhina, salve.

MYRRHINA

Salve ecastor *. Sed quid tu es tristis, amabo?

stans, cuius loco haccheus dim. ex com-
 muni asynartetorum regulae solet usur-
 pari: vid. ad Amph. 907.

68. Trochaicos trimetros invenire
 licet etiam infra 646 cum clausula ex
 t. d. b. constante, et 590 sqq., item
 Men. 35, Truc. 77-82. Eiusmodi hy-
 percatalecticos invenire est Curc. 153
 sqq., brachycatalecticum infra 548.
 Pro clausula h. l. adhibita ex regula
 est versus dimidius. Vid. ad Amph.
 907. *Stabulum flagiti* habetur Truc.
 551.

69. ad vicinam) *Vicinas*, non *vi-
 cinam*, ad augendam iovindum, quasi
 ad omnes vicinas questum est.

70. Vulg. minus ex usu Nostri et
 Comicorum, atque ea ipsa *eccan* etc.,
 quae veteris verbi interpretatio est.

73. Vulg. *Heus vos!* versus claudi-
 cante. Male item libri, *quae loquar*,
 quum iam imperarit, non imperatura
 sit, ancillis. Sequor hac ex parte H et
 M. Versu sqq. *Quispiam* clisa i littera
 posteriore est pronuntiandum: vid. ad
 Amph. prol. 74.

* *ecastor*) Vulg. inconcinne, *me-
 castor*. Iam sequuntur asynarteti ex
 genere notissimo illo, quod Reizins
 primus reperit Militis 995 sqq., de
 quo dixi ad Amph. accucae supposit.
Di vostrum 15-29.

CLEOSTRATA

Ita solent, quae sunt male nuptae: domi et foris aegre
quod sit, 75
Satis est semper. Nam ego ibam ad ted.

MYRRHINA

Et ego pol istuc ad te.
Sed quid est, quod animo nunc tuo aegre est? nam
quod tibi aegre est,
Idem mihi dividiās est.

CLEOSTRATA

Credo ecaster: nam vicinam
Neminem amo merito magis quam te; t. d.
Nec, quicum plura sunt mihi, quae ego velim. i. s. 89

MYRRHINA

Amo te, atque, istuc quid siet, scire expeto.

CLEOSTRATA

Vir me habet pessumis despiciatam modis. c. t.

MYRRHINA

Hem, quid est? Dic item hoc: nam pol haud sat meo.

75. Vulg. *Ita solent omnes, quae sunt etc.* versus *utrepultra*. Aberat omnes *Langiania*, quod quidem ab interprete videtur adscriptum. — *Foris o* litteram elidit: vid. ad *Amph. prol.* 74.

78. Vulg. minus concinne, *dividiāe*. Langg., *dividiā*, pro *dividiās*, optime. Nec spreverim *dividiā*.

82. *Habeo* in octum participio, sicut passim: vid. *Parci lexie. Plant. h. v.* Vulgo autem post hunc versum illa leguntur: *Nec mihi ius meum est obtinendi optio*, quae versus 86 posui cum *Acidulio*. «Petit, inquit vir sanguis, *Myrrhina* et iubet *Cleostratam* dicere, quid aegre sibi sit. Respondet illa hoc, a viro se despici et contemni; quod quoniam altera non acci-

peret satis, clarior et planius exprimi vult hanc querelam. Ibi igitur *Cleostrata*, prioribus repetitiis, addit porro, non esse copiam sibi obtinendi sui iuris. Haec necessario sic ordinanda. Quod si non, minus *Cleostrata* dicit, plus iussa dicere, quam prius, nec rem clarius explicat, sed eloquitur obscurius. Id quam ineptum, omnes videot. Sed aliud etiam est maius tractionis argumentum. *Myrrhinae* verba *Mira sunt, vera si praedicat: nam viri Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt*, nummifantissime demonstrant, hic illa *Cleostratae* praecessisse: *Nec mihi ius meum obtinendi copia est* ».

83. Male vulg. *Dic item hoc. Item, h. e. Iterum*, ut *Truc. 906*, et *Cucto-*

Corde accepi querelas tuas, obsecro.

CLEOSTRATA

Vir me habet pessumis despiciatam modis, 85
Nec mihi ius meum est obtinendi optio.

MYRRHINA

Mira sunt, vera si praedicas: nam viri
Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt.

CLEOSTRATA

Quin mihi ancillulam ingratis postulat,
Quae mea sit, quae meo educta sumtu siet, c. f.
Villico se suo dare. Sed ipse eam amat. 91

MYRRHINA

Obsecro, tace!

CLEOSTRATA

Nam nunc hic licet
Dicere: nos sumus.

MYRRHINA

Ita est. Vnde ea tibi est?
Nam peculi probas nihil habere addeceat c. f.

nii loco Tiber. 46, quem laudant lexicographi. Saepissime haec miscetur. H M et Mediol.: *Hoc quid est?*

86. *opteo est*) Male Camerarius, obsequentulus Acidalio aliisque, *compia est*, quod merum interpretamentum, idque ἀπαιτοῦ. Vid. Gronovius ad h. l., qui et verba *Ius suum* recte explicat ius libere maritandi ancillam receptitiam quasi et ipsius sunt educatam.

89. Vulgo inconcinne, *ingratis*.

90. Vulg. pro *sit* et *siet* utroque loco legitur, *est*; sed posteriore MSS. et vet. edd., *siet*; quod metro convenit. Iam autem utrobique similiter legi, vel orationis postulat concinnitas, quumque alterum horum meto comprobatur, alterum ad haec faciem

refingendum est, sicut *passim est et sit* permutata inter se deprehenduntur in codd. MSS. — Hic versus et tres seqq. in edit. Berol. in tres tantum distincti leguntur.

91. Extremo hoc versu paeon usurpalus pro cretico, ex regula huius metri. Fuit tamen quum se pro eam reponendum existimarem, quomodo *se, sibi, pro eum, eam, ei, eo, eos, eas, eis*, adhiberi solet apud priores: vid. Epid. 245, Mil. 181, Poen. 880 sqq. 938, Stich. 102, Trin. 135 et lexica. Sed ambiguum tunc habemus orationem, neque ad iocum quidem compositam. Quamobrem abstinere manu.

93. *nos sumus*) H, ex interpretatione *ne, nos solus sumus*. V. ad Ba. 584 sq.

Clam viros; et quae habet partum, ei haud commode est,
 Quin viro aut subtrahat, aut stupro invenerit. 95
 Hoc viri censeo esse omne, quidquid tuum est.

CLEOSTRATA

Tu quidem advorsus tuam amicam omnia loquere.

MYRRHINA

Tace, sis, stulta, as. ex t. d. et i. d. c.
 Et mihi ausculta: noli, sis, tu illi advorsari: sine amet;
 Sine, quod lubet, id faciat: quando tibi nil domi deli-
 quom est.

CLEOSTRATA

Satin' sana es? nam tu quidem advorsus tuam rem ista
 loquere.

MYRRHINA

Insipiens, 100

Semper tu huic verbo vitato abs tuo viro.

CLEOSTRATA

Quoi verbo?

MYRRHINA

I foras, mulier.

CLEOSTRATA

St, tace!

MYRRHINA

Quid est?

as. ex 2 t. h.

94-96. Vulgo *probam*, virum, ubi
 fere MSS. *viro*, et haud commodi est,
 denique *subtrahat* et *invenerit*; e qui-
 bus *virum* metro officit cretico, *viro*
 ferri non potest, nisi d illud addatur,
 de quo egi ad Amph. prol. 149; sed
subtrahat vulgatum et in sententiam
 quadrat melius quam, quod exaravi
 iussi, *subtrahant*, et a metro non re-
 spuitur, ut demonstravi ad Amph.
 85. Iam quod attinet *commode* illud
 pro *commodi* a me repositum, mu-
 tuatus id sum a Lipsio Antiqq. Lectt.
 V, 1, h. e. facile, ut vix quidquam

invenire dicatur mulier clam virum
 absque turpitudine.

97. Vulgo *Tu quidem advorsum
 tuam amicam*, frequentius illata m
 litera finali: vid. ad Cupt. 60. *Qui-
 dem* i elidit, quam figuram illustreavi
 ad Amph. prol. 74. De hoc versuum
 genere ad i, sis, nos ad Amph. scen.
 supposit. *Di vestram* 15 atq.

99. *deliquom*) Vulg. *deliquom* vel
deliquum; sed V. C. et Langg., *deli-
 culum*: vid. intpp. ad h. l., nos ad
 Ba. 1055.

102. *I foras* divortii formula, ut

CLEOSTRATA

Hein

MYRRHINA

Qui est, quem vides?

CLEOSTRATA

Vir eccum it: intro abi.

Adpropera! age, amabo!

MYRRHINA

Inpetras: abeo.

CLEOSTRATA

Mox, as. ex 2 i. h.

Mage quom otium mihi et tibi erit, igitur

Tecum loquar; nunc vale.

MYRRHINA

Et tu valeas.

notum. Vid. ad Bacchid. 584 seqq.

103. Vulg. ex interpretatione, quam metrum vix admittit, *Quis est?* Vide tamen, quae nos ad Amph. prol. 74. *Vir* eliditur: vid. ibidem. Recte autem Gruterus verba *intro abi* Cleostratae continuat, secus ac vulgo fit, monitis antiquis editionibus, a quibus nota personae abest. In proximis tribus versibus sequor Iunt. Ald., nisi quod perperam hae edd. sic indistincte: *Mv. age, am. inpetras, abeo.* In postremo scenae versu, vulgo et minus ex usu Comico et metro manco: — *vale. Cl. Valeas.* Sed *G, vale. Cl. Et valeas,* ubi vides, quam facile *tu* ab utrinque vicino

verbo potnerit intercipi. Anl. 130 sq: *ME. Vale. Ev. Et tu, frater;* Bacch. 572: *BA. Vale, dentifrangibule.* Pl. *Et tu, integumentum, vale;* Mil. 1337: *PA. Iam vale. PYR. Et tu bene vale;* et ibidem ib. 1346: *PA. Bene vale. PYR. Et tu bene vale;* Pers. 706: *DO. Vale. SA. Et vos: Terent. Hec. 140: PHIL. Vale. PA. Et tu bene vale, Philotium;* et Enn. 145 sq: — *Thais, vale. Tu. At, mi Phaedria, Et tu;* et Heaut. 115: *CHAE. Bene vale. ME. Et tu.* Et sic passim. Quomodo etiam *Salve* vel *Salvus* sis dicentibus respondent, *Et tu salve.* Vid. infra 425, Nil. 1300, Stich. 301, Rud. 328, Terent. Hec. 26 etc.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO

Omnibus ego amorem credo nitoribus nitidis antevenire;

t. t. II, 3. 105

Nec pote commemorari, quod plus salis leporisque habeat hodie.

Enim cocos nimis demiror, tot qui utuntur condimentis, Fos eo uno condimento ne utier, omnibus quod praestat: Namque amor ubi condimentum inierit, quoivis placitum credo;

Neque salsum neque suave potest quidquam esse, ubi amor non admiscetur; 110

Fel quod amarum est, mel id faciet; hominem ex tristi lepidum et lenem.

105. Vulg. *Omnibus rebus ego amorem credi et nitoribus nitidis antevenire.* Infecta haec est lectio ob istud rebus: siquidem ubi omnibus rebus praestare amor dicitur est, ibi non opus de *nitoribus* aliisve singulis id affirmare, quoniam praestetur sic a minoribus od minora sit descendendum, quo vis orationis inmanitur. Accedit metri ratio trochaici, quo principium huius scenae conscriptum esse facile intelligas, quod quidem servato isto interpretamento corrumpit, deleto vero una cum et coniunctione, quae addita ex quo vox *rebus* in ordinem recepta, liquido apparet. Venit senex amator ex myropolio, itaque amorem nitoribus potius quam cuivis alii rei iucundae comparari ab eo consentaneum est.

106. Vulg. *item ex interpretatione, quoniam metrum arguit, Nec potius*

quoquam commemorant, quod plus salis plusque leporis hodie habeat.

107. Vulg. *Cocos equidem nimis demiror; sed H et M, Cocos enim n. d. versui quidem longe accommodatus, modo coniunctionem nomini praeposuit, quod mirati magistelli pro more suo mutavere, quos non caperent.*

108. Vulgo inconcinnae, *non utier.* Hoc quoque interpretis.

109. Vulg. *Nam ubi amor condimentum inierit, cuius placitum credo, hiant metro: nam fieri non potest, ut singulas h. l. inter meros trochaicos veniat versus eiusmodi asynartetus, quales deinceps a versu 127 leguntur.* Obtemperandum igitur veteri codici Camer. Palatinis, praeter primum a 2 m., et nostris G et M, *inierit pro inierit exhibentibus* (quamquam in M media i littera 707 *inierit* puncto subter notatum est, ut sulcat

Hanc ego de me coniecturam dōmi facio mage quam
ex auditis,

Qui quom amo Casinam, magis initio munditiis Mun-
ditiam antideo;

Myropolas omnis sollicito; ubicumque est lepidum un-
guentum, unguor,

Illi ut placeam. Et placeo, ut videor. Sed uxor me ex-
cruciat, quia vivit! 115

Tristem adstare adspicio. Blande mala mihi haec res
adpellanda est.

Vxor mea, meaque amoenitas, quid agis tu?

CLEOSTRATA

Abi! abstine manum! i. t.

STALINO

Heia, mea Iuno, non decet esse te tam tristem tuo Iovi.
Quo abis nunc?

CLEOSTRATA

Mitte me.

STALINO

Mane.

CLEOSTRATA

Non maneo.

STALINO

At pol ego te sequar.

inducenda), quod non verum tan-
tummodo explet, verum etiam magis
est poeticon, quia motorium. *Vbi pro*
quo usurpati in lexicis obvia sunt
exempla, quibus adhuc licet illud
Aul. 158: *ubi hinc est homo?*

113. Vulgo *Qui postquam amo Ca-*
sinam, magis etc., inconcine qui-
dem, sed ita tamen, ut servari possit
et *Casinam*, praesertim quum MSS.
fere non praeferaut *postquam*, sed
quam, G *quando*, H *quoniam*, unde
facile intelligas, compendium verbi

non assecutos librarios turbasse. Id
autem verbum procul dubio fuit
quam. Vid. etiam infra ad 120.

114. Vox *unguentum* non eliditur:
vid. ad Amph. 341.

115. *videor. Sed uxor*) Ita legen-
dum cum plerisque omnibus editori-
bus, rationem quidem rei non as-
cutis. *Sed* liquescit, ut passim ficti
demonstravi ad Amph. prol. 74.

117. *mea amoenitas*) Iunt. Ald. f
sed etiam vulgatum *meaque am.* f. 117

CLEOSTRATA

Obsecro, sanun' es?

STALINO

Sanus, quom ted amo. c. t. 120

CLEOSTRATA

Nolo ames.

STALINO

Non potest inpetrari.

CLEOSTRATA

Enicas!

STALINO

Vera dicas velim.

CLEOSTRATA

Credo ego istuc tibi.

STALINO

Respice, o mi lepus!

CLEOSTRATA

Nempe ita, ut tu mihi es!

Vnde haec, amabo, unguentad olent.

STALINO

Oh, perii!, manifesto, inquam, as. ex 3 i. h.

Miser teneor! Cesso pallio caput detergere? 125

Ut te bonus Mercurius perdat, myropola, haec qui mihi
dedisti! t. t.

potest; non potest librorum atque
ante ubi, quod versum ingulat.

1202 Vulgo *Sanus*, quando ted amo.
Vid. supra ad 113. Codd. etiam h. l.
ferre, quam, Laegg. clare, quom.

124. Vulg. nimis apte, *V. hic am.*
G, Vnde haec, H, *V. haec*. Perperam
autem vulgatae, *unguenta adolent*;
melius Pall. G M et vet. edd., *u.*
olent; recte Laeg., prout metrum re-
scribi iubet, *unguentad olent*. Vid. ad
Amph. prol. 149. Vox *inquam* quae
vulgo abest versumque iuvat, nec

speciem interpretamenti habet, legi-
tur in H; qua voce a voc. di litera io-
cipiente *to manifesto* accretum re-
trahit; vid. ad Asin. 143. De versum
hoc genere asynartetonum exposui ad
Amph. 422.

126 sqq. *myropola*, qui haec dedi-
sti) Lege servato mihi: — *myropola*,
haec qui mihi dedisti. Versus est t. t.
Sequitur 5 asynarteti ex illis, qui
t. d. et i. d. c. continentur cum clau-
sula, de quibus dixi ad Amph. scen.
supposit. *Di vestrum* 15 sqq. Quorum

CLEOSTRATA

Eho tu, nihili cana culex, vix teneor, quin, quae decent te,

Dicam! Senecta aetate unguentatus per vias, ignave,
Cedis?

STALINO

Pol ego amico quoidam dedi operam, dum emit
unguenta.

CLEOSTRATA

Vt cito commentatus est! Ecquid te pudet?

STALINO

Omnia, quae tu 130

Vis.

CLEOSTRATA

Vbi in lustra iacuisti?

STALINO

Egone in lustra?

CLEOSTRATA

Scio plus,

Quam tu me arbitrare.

STALINO

Quid id est? t. d. claus.

Quod tu scis?

CLEOSTRATA

Te sene omnium senum neminem esse igna-
vorem. t. t.

3 primi recte, ut opinor, a me descripti, in quibus senecta *δεννιδέσθω* legendum est, sicut monui ad Amph. prol. 74. Cedis autem metri causa posui loco vulgati *incedis*, quod illi saepius offecit: vid. ad Ba. 1026. G, *unguentus p. v. i. i. perlatus*; H, *unguentus perlatus i. i.*, quomodo etiam, nisi quod *perlatus*, Mediol. lunt., omnes inconciante.

130. *commentatus*) Iunt. Ald. Lambin. *commentus*: M quoque *commentatus*; sed nihil opus.

131. *Iacuisti* non elidendum est: vid. ad Aul. 342. *Egone* media porrecta pronuntiandum metri gratia, ut passim.

132. *Senum* praebuit Q, quod etiam Dissaldae placuit. Vulg. satis inficere, *te sene o. senem nem.* H, *te senem o.*

Vnde is, nihili? ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti? Id
Est mecator: vide, palliolum ut rugat.

STALINO

Dî me et te infelicient,
Si ego in os hodie vini guttam indidi.

CLEOSTRATA

Iino age, ut lubet! bi- 135
be, es, disperde rem!

STALINO

Ohe, iam satis est! Comprime te, uxor:
ninium tinnis.
Relinque aliquantum orationis, cras quod mecum litig-
es! — i. t.
Sed quid ais? iam domuisti animum, potius ut, quod
vir velit t. t. c.
Fieri, id facias, quam advorsere contra?

CLEOSTRATA

Qua de re?

STALINO

Rogas?
Super ancilla Casina, ut detur nuptum nostro villico, 140
Servo frugi, atque illi ubi bene sit ligno, aqua calida,
cibo,
Vestimentis, ubique educat pueros, quos pariat, prius
Quam illi servo nequam des armigero, nihili atque in-
probo,
Quoi homini hercle hodie peculi numus non est plumbeus.

137. G, *aliquantulum*.

139. V. C. Pall. vell. edd. et libri nostri 3 ex interpretatione: — *facias potius quam a. c.?* Mordicus glossema retinet tardus Pareus.

142. prius) Vulg. inconcinne, *potius*, quod lecti ris verbi a me positi interpretamentum.

144. Vulgo turbatis mancisque nu-

meris, *Cui homini hodie peculi n. n. e. p. II, C. hom. hercle pec.* Viroquo et τῷ hercle et τῷ hodie recipiendo versum restituimus, quum praesertim tam similia sint haec verba, ut facile vel permantari inter se possint, vel alterum alteri officere. Infra 272: *Credo hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit.* Asin. 683; *Nunquam her-*

CLEOSTRATA

Mirum ecastor, te senectad aetate officium tuom 145
Non meminisse?

STALINO

Quid iam?

CLEOSTRATA

Quia, si facias recte aut commode,
Me sinas curare ancillas, quae mea est curatio.

STALINO

Qui, malum, homini scutigerulo dare lubet?

CLEOSTRATA

Quia enim unico

Nos oportet opitulari filio.

STALINO

At quamquam unicust,
Nihilo mage mi est unicus ille filius, quam ego illi pater.
Illum mi aequiust, quam me illi, quae volo, concedere. 151

CLEOSTRATA

Tu ecastor tibi, homo, malam rem quaeris.

STALINO

— Subolet; sentio.

Egone?

CLEOSTRATA

Tu: nam quid friguttis? quid istuc tam cupide cupis?

STALINO

Vt enim frugi servo detur potius, quam servo improbo.

CLEOSTRATA

Quid, si ego inpetro atque exoro a villico, causa mea 155
Vt eam illi permittat?

STALINO

Quid, si ego autem ab armigero inpetro,

de hodie exarabis etc. Et sic passim.

152. Vulgo metro inpedito refragantibusque fere omnibus libris, etiam recentioribus, *Tunc ecastor.* —

Subolet; sentio. Saepius haec, tan-

quam ex formula, iunguntur: conf.

Trin. 665, 582.

156. *Illi eam ut*) Bene habet vul-

Illi eam permittat? Atque hoc credo me impetrassere.

CLEOSTRATA

Convenit. Vis tuis Chalinum huc evocem verbis foras?
Tu eum orato; ego autem orabo villicum.

STALINO

Sane volo.

CLEOSTRATA

Iam hic erit. Nunc experiemur, nostrum uter sit blandior.

STALINO

Hercules dique istam perdant, quod nunc liceat dicere! 161

Ego discrucior miser amore; illa autem quasi ob industriam

Mi advorsatur. Subolet hoc iam uxori, quod ego machinor:

Propter eam rem magis armigero dat operam de industria.

STALINO. CHALINVS.

STALINO

Qui illum dī omnes deaque perdant!

CHALINVS

Te uxor aiebat tua t. t. c. II, 4. 165

Me vocare.

STALINO

Ego enim vocari iussi.

CHALINVS

Eloquere, quid velis.

gata lectio, *Et eam illi p.*, et si *επα-
τιζός* sic legeretur, ut exarati iusue-
ram.

159. eam) Nostri libri, *illum*. Cor-
rectio haec est eius, qui nesciret,
quae nos ad Amph. 149.

STALINO

Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.

CHALINVS

Stultitia est, ei te esse tristem, quous potestas plus potest.

STALINO

Pro frugi homine te iampridem esse arbitror.

CHALINVS

Intellego.

Quin, si ita arbitrare, emittis me manu?

STALINO

Quin id volo; 170

Sed nihil est, me cupere factum, nisi tu factis adiuvas.

CHALINVS

Quod velis, modo id velim me scire.

STALINO

Ausculata ergo: loquar.

Casinam ego uxorem promisi villico nostro dare.

CHALINVS

At tua uxor filiusque promiserunt mihi.

STALINO

Scio;

Sed utrum nunc tu coelibem ted esse mavis liberum, 175

Ad maritum servom aetatem degere et gnatos tuos?

Optio haec tua est; utram harum vis conditionum, accipe.

CHALINVS

Liber si sim, meo periculo vivam; nunc vivo tuo.

168. *quous potestas plus potest*) Formula saepius recurrens: cf. Stich. 57, Truc. 712.

169. *Pol*) Ita Meursii codex Imt. Ald., sed caeteri libri scripti, *Pro* vel *Proh*. Legendum *ceuseo*, *Pro* frugi homine te iampridem esse arbitror. Bonae est a glossatore, cuius rei

metrum est indicio. *Arbitror* extremam syllabam, licet sequenti vocali, porrigit: vid. ad Amphitruonem prolog. 38.

175. *te mavis esse*) Lege numero meliore, ad stipulantibus quidem MSS. et v. edd.: — *coelibem ted esse mavis lib*. Vid. ad Amph. 355.

De Casina certum est concedere homini nato nemini.

STALINO

Intro abi, atque actutum uxorem huc evoca ante aedis

cito,

180

Et sitellam huc tecum ecferto cum aqua et sortis.

CHALINVS

Sat placet.

STALINO

Ego pol istam iam aliquovorsum tragulam decidero:

Nam si sic nihil inpetrare potero, saltem sortiar.

Ibi ego te et subfragatores tuos ulciscar.

CHALINVS

Attamen

Sors mi obtinget.

STALINO

Vt quidem pol pereas cruciatu malo. 185

CHALINVS

Mi illa nubet. Machinare quodlibet quovis modo.

STALINO

Abin' hinc ab oculis?

CHALINVS

Invitus me vides; vivam tamen.

STALINO

Sumne ego miser homo? satin' omnes res sunt advorsae
mibi?

Metuo iam, ne Olympionem mea uxor exoraverit,

Casinam ne ducat. Si id factum est, ecce me nullum
senem! 190

Si non inpetravit, etiam specula in sortitu est mihi.

Si sors autem decolassit, gladium faciam culcitam,

Eumque incumbam. Sed progreditur optime ecum
Olympio.

OLYMPPIO. STALINO.

OLYMPPIO

Vna edepol opera in furnum calidum condito, i. s. II, 5
 Atque ibi torreto me pro pane rubido, 95
 Hera, quam istanc operam a me inpetres, quod postulas.

STALINO

Salvos sum, salva spes est, ut verba audio.

OLYMPPIO

Quid tu me vero a libertate territas?
 Quin, si tu nolis filiusque etiam tuos,
 Vobis iuvitis atque amborum ingratiis 200
 Vna libella liber possum fieri.

STALINO

Quid istuc est? quicum litigas, Olympio?

OLYMPPIO

Cum eadem, qua tu semper.

STALINO

Cum uxoren' mea?

OLYMPPIO

Quam tu mi uxorem? quasi venator tu quidem es:
 Dies ac noctis cum cane aetatem exigis. 205

STALINO

Quid ait? quid tecum loquitur?

OLYMPPIO

Orat, obsecrat,

198. Male v. libri, *Q. t. m. vero lib. t.?* quasi libertate terreri quisquam dici possit, qui liber esse cupit, ut cupiunt servi, qualis est Olympio. Scripti, etiam nostri, atque edd. vv. fere *Q. tu me (G. mea) hera l. t.*, V. G., *Q. t. m. vera l. t.*, h. e. nisi fallor, *Quid tu me vero a libertate*

territas? territas, territare cupis. Nihil clarius.

201. *Vna libella*) Quae deest tantum summae ad se liberandum necessariae. Similiter Nervolarum fragm. 3, *Quisome nos liberi possumus fieri.*

206. Vulg. *Quid agū?* sed non sic Pall. et 3 nostri et vv. edd., in qui-

Ne Casinam uxorem ducam.

STALINO

Quid tum postea?

OLYMPIO

Negavi enim ipsi me concessurum Iovi,
Si mecum is oret.

STALINO

Dî te servassint mihi!

OLYMPIO

Nunc in fermento tota est: ita turgent mihi.

210

STALINO

Edepol ego illam mediam disruptam velim!

OLYMPIO

Credo edepol esse, siquidem tu es frugi bonae.
Verum edepol tua mihi odiosa est amatio:
Inimica est uxor tua mi, inimicus filius,
Inimici familiares.

STALINO

Quid id refert tua?

215

Vnus tibi hic dum propitius sit Iupiter,
Tu istos minutos cave deos floccifeceris.

bus recte, *Q. ait?* Non id nunc agitur, quid rerum gesserit Cleostrata, sed quid locuta sit cum Olympione.

207. Vulg. *Quid tu postea?* valde importune illata voce *postea*, neque ex usu Nostri et Comicorum. Terentius Hee. 494, *Quid tum postea?* ubi vetas interpres: «*ἰδιωτισμός*, quoniam contemnimus crimina leviora.» Dixisset potius in genere leviora: nam sic res est; quamquam hac formula et similibus *Quid postea?* *Quid tum?* non extenuantes tantummodo utuntur, verum etiam ii, qui plura quaerunt. Asin. 315 sq. *Meministis, asinos Arcaeos mercatori vendere Pel-*

laeo atriensem nostrum? LL. *Memini. Quid tum postea?* et ibidem 326 sq., *Dico me novisse extemplo, et me eius servum praedico. Esse, et aculis demonstrare nostras.* LL. *Quid tum postea?* Cf. ibid. 330, Poen. 321, Trin. 740. Compendium *tū (tum)* fecellit, sicut Asin. 748.

211. *disruptam*) Ita G et H. Valgo, *disruptam*, minus recte.

213. *odiosa*) H. e. quae odium conciliat, ut gratus dicitur, quod favorem, Rud. 1121, Terentii Eunu. 345, Heaut. 210.

215. *Quid elidendum:* vid. ad Amph. prol. 74.

OLYMPIO

Nugae sunt istaec magnae: quasi tu nescias,
 Repente ut emoriantur humani loves.
 (Sic tandem si tu Iupiter sis mortuos,)
 Quom ad deos minores redierit regnum tuom, 220
 Quis mihi subveniet tergo, aut capiti, aut cruribus?

STALINO

Opinione melius res tibi habent tuae,
 Si hoc impetramus, ut ego cum Casina cubem.

OLYMPIO

Non hercle opinor posse: ita uxor acriter
 Tua instat, ne mihi detur.

STALINO

At ego sic agam: 225
 Coniciam sortis in sitellam, et sortiari
 Tibi et Cholino. Ita rem natam intellego:
 Necessum est vorsis gladiis depugnarier.

OLYMPIO

Quid, si sors aliter, quam voles; evenerit?

STALINO

Benedice! dñs sum fretus; deos sperabimus. 230

218. Vulg. istae; sed H. istaec, praece, quomodo etiam haec et illaec dicuntur, abiecto e finali, pro haec, illaec. Vid. Parei lexic. Plant. vv. haec et isthaec, Terent. Andr. 98, 626, Eun. 531, nosque ad Amph. 138.

219. Sed tandem) Importunum istud Sed fraudis suspicionem offerebat. Nunc tamen totum locum non damno, sed particulam tantummodo emendandam censeo, ut reponatur, Sic tandem si tu Iupiter sis mortuos etc. Sic, eo statu, quo res sunt, quum cito moriantur humani loves.

221. V. C. Pol. 2 et 1 s. m. 1 subveniens, eleganter: vid. ad Amph. 761. Vulgatum subveniet procul dubio ab interprete est profectum.

222. Vulg. verbis timidioribus, ubi serrum confirmare vult senex, metro autem durissimo, O. m. res t. habeat tua.

225. G, T. i. ut ne m. d.

229. G, velis.

230. sperabimus) Sic Douss Centur. Explanatt. Cas. 3, Gulielm. Quaest. in Cas. c. 4 et Gruterus, quum vulgo libri praeferant, speravimus. Futurum videtur positum pro

OLYMPIO

Non istuc ego verbum emsim titivilitio :
 Nam omnes mortales dīs sunt freti; sed tamen
 Video dīs fretos saepe multos decipi.
 Sed tace parumper.

STALINO

Quid vis?

OLYMPIO

Eccum exit foras

Chalinus intus cum sitella et sortibus.

235

STALINO

Nunc nos conlatis signis depugnabimus.

CLEOSTRATA. CHALINVS. STALINO.
 OLYMPIO.

CLEOSTRATA

Face, Chaline, certiozem me, quid meus me vir velit.
 t. t. c. II, 6

CHALINVS

Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

CLEOSTRATA

Credo ecaster velle.

CHALINVS

At pol ego haud credo, sed certo scio.

STALINO

Plus artificum est mihi, quam rebar: hariolum hunc
 habeo domi.

240

praesenti, sicut infra 387. Pseud.
 676, Trin. 781, 781, 885, Mil. 305,
 quomodo βουλόμενοι pro βούλαται
 frequentatur a Graecis: vid Hotibii
 Lectt. Aristoph. p. 86. V. libri, etiam

H et M, speravimus; G ex interpre-
 tatione, speramus.

233. Video) Ita M; sed nec mala
 lectio vulgata, Vidi ego d. f. s. m. d.
 239. velle) Sic recentiores, in his

Quid, si propius attollamus signa, eamusque obviam?
Sequere. — Quid vos agitis?

CHALINVS

Adsunt, quae inperavisti, omnia:
Vxor, sortes, sitla atque egomet.

STALINO

Te uno adest plus, quam ego volo.

CHALINVS

Tibi quidem edepol ita videtur: stimulus ego nunc sum
tibi:

Fodico corculum: adsultascit iam ex metu!

STALINO

Mastigia. . . ! 245

CLEOSTRATA

Tace, Chaline!

OLYMPIO

Conprime istum!

CHALINVS

Imo istum, qui didicit dare!

STALINO

Adpone hic sitellam; sortis cedo mihi: animum advor-
tite.

Atqui ego censui abs te posse hoc me inpetrare, uxor mea,

Acidalius et Doussa, ut metrum re-
poni flagitat. Frustra est Gruterus
cum antiquis suis libris, qui, *Pel-*
let.

243. *sitla* pro *situla*, usurpata
contractiunc, quam prisci frequenta-
bant.

245. *Fodico corculum*) Ita senten-
tia ipsa suadente reponendum esse
vidi. Vulg. incepte, *Eo dico e*, vel
Eho d. e. nec melius, qui, *Eo quod*
corculum, vel *Eoque corculum* etc.
De frequenti *E* et *P* litterarum inter

se commutatione dixi ad Amph. prol.
151. Caeterum pro *adsultascit*, quod
frustra commendabat Salmasius exem-
plo Graecorum, *πεδῶσαν κρηδίζιν*
passim dicentium, *ἀδρῶσαν* nunquam,
libri fere *adnulasus*, V. C., quem-
quam a manu recentiore, propius
quidem verum, *adnulasis*.

246. Haec, quae vulgo *Cleostratas*
continuatur, Olympioni tribuenda
esse vidit Acidalius. *Dare*, *παρδίζιν*,
ut saepius apud Hunc: vid. *Paris*
lex. Plaut. h. v.

Casina ut uxor mihi daretur; et nunc etiam censeo.

CLEOSTRATA

Tibi daretur illa?

STALINO

Mihi enim? Ah, non id volui dicere. 250
Dum mihi volui, huic dixi; atque adeo, mihi dum cupio,
perperam

Iamdudum hercle fabulor.

CLEOSTRATA

Pol tu quidem, atque etiam facis.

STALINO

Sed te uterque tuo pro iure, ego atque hic, oramus...

CLEOSTRATA

Quid est?

STALINO

Dicam enim, mea mulsa: de istac Casina nostro villico
Huic... imo hercle mihi.. (Vah, tandem redii vix ve-
ram in viam!) 255

CLEOSTRATA

Per pol saepe peccas! Ita fit, ubi quid tantopere expetas.

STALINO

Gratiam facias.

CLEOSTRATA

At pol ego neque facio, neque censeo.

252. M. *fabulabor*.

255-259. Vulg. hi versus hoc ordi-
dine leguntur, *Iamdudum — Huic —*
Per — Sed — Dicam — Gratiam —,
pendente versu *Huic*: nam haec ut
ad 251 referantur, fieri nullo modo
potest. Non raro, transpositos esse
versus apud Comicum, monuimus ad
Asin, 18 sqq. Similiter autem lon-
giore Chelini oratione interrumpitur
Olympionis infra 273. Caeterum vs.
255 sunt qui repouant suo pro iure;
quos merito recludit Gruterus. Versu

258 vulgo abest, quod probabiliter
addidit, sortio, item nam. Iunt. Ald.
incertum qua auctoritate, *T. i. e. s.*
u. ponam. Cl. *Iam q. v.?* Alii loco
255 ponam pro arbitrio, mittam; Gru-
terus, utrique utrinque iam iam. Aci-
dalius vel rescribendum censuit,
utrique iam do, vel *iam danam*, id
quod expressit Pareus, vel latere hic
arbitrabatur *diribam*, proprium an-
tiquis in distributione verbum, quo
simul respexerit ad tabellarum in co-
miliis et alias distributionem. Sed

STALINO

Tum igitur ego sortis *sortio* utrinque iam?

CLEOSTRATA

Nam quis vetat?

STALINO

Optimum atque aequissimum istuc esse, iure iudico.
Postremo, illuc, *nos* quod volumus, *si* eveniet, gaude-

bimus; 213a

Sin secus, patiemur animis aequis. Tene sortem tibi:
Vide quid scriptum est, vide!

CHALINVS

Enim iniquom est, quia isti prius nunc
quam mihi est.

STALINO

Accipe hanc, sis!

CHALINVS

Cedo! mane: unum venit in mentem modo:

ampliat. Sane hoc longius repetitum est, legendumque potius, ut edi iussi. Primum ipse sortiri voluit senex, dein leniendae invidiae causa uxori rem permittit 279.

260. Vulg. pravo accentu *toū Postremo*: *Postremo si illuc, quod volumus, ev., gaud.* Sane pronomina temere nunc addi nunc omitti solent a librariorum natione, ut monni ad Asin. 843. Sed quis, quaeso, Plautum et poetas priscos sic per omnia levigaverit?

262. Vulg. *Vide, quid scriptum est.* OL. (abest nota in M, sicut et sequens.) *Vnum.* CH. *Iniquum est, quia isti prius quam mihi est.* Codd. MSS. fere, *V. q. s. e.* OL. *unde unicus est, quia etc.*; Sarracen. et Ald.: — *scriptum: unde villicus est.* Deinde Sarracen, non mutata persona, *q. p. q. m. es: accipe*; Ald. vero: —

est. CH. *quia isti etc. Iunt.:* — *scriptum vide unicus est.* CH. *quidnam isti p. q. mihi.* Langg., *unicus est, quin isto plus nunquam m. e.* Pal. 3, *unum unicus est.* Vides, quam infirmo tibicinae fulciatur istud *Vnum*, quod vulgatas obsidet. Non male itaque Acidalius Divv. p. 133: *Vide, quid scriptum est.* CH. *enim iniquum est, quia isti priusquam mihi est; nisi quod librorum unde, h. e. vide, ut legitur in Iuntina, negligendum non arbitror, ut quo senis cupiditas pulcre exprimitur repetito.* Nam quod *unum* in *enim* mutavit Acidalius, haec fecit, idque quom in caeteris libris a simili, quae sequitur, syllaba interceptum perierit, servatum est, sed itidem corruptum, in Pal. 3. Iam autem *toū* *Quidnam* unius Iuntinae, quod initio *quia enim* fuisse videatur, repudiato, et *Langianorum* lectione

Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua.

STALINO

Verbero,

Men' te censes esse? Nulla est; habe quietum animum
modo.

265

OLYMPIO

Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum
malum.

CHALINVS

Tibi quidem edepol, credo, eveniet: novi pietatem tuam.
Sed manedum: num ista aut populna sors aut abiegna
est tua?

OLYMPIO

Quid tu id curas?

CHALINVS

Quia enim metuo, ne in aqua summa natet.

STALINO

Age! — Cave! — Coniicite sortis nunc iam ambo luc. —

Eccere, 270

Vxor aequa!

OLYMPIO

Noli uxori credere.

STALINO

Habe animum bonum.

nunquam versa in nunc quam, praefarendam censeo lectionem quam dedi. *Quia elisa i* littera pronuntian-
dum: vid. ad Amph. prol. 74.

264. *sortis* pro *sors*, sicut alibi *enatis*, *Sarsinatis*, pro *cuas*, *Sarsinas*. *Sors* fere MSS. vel primitus, vel in *rasura*, Priscianus lib. VII, p. 751 Putsch.: = In *Ors* latina masculina vel feminina vel omnis generis, ut *hic Mavoris huius Mavoris*, haec *cohors huius cohortis*, haec *sors huius sortis*; cuius nominativum

protulit Plantus in *Casina* haec *sortis*: *Vide, ne qua illic alia insit sortis sub aqua.*

266. Sic in vulgatis, nisi quod ibi Chalino haec attribuuntur, et proxime sequentia Olympioni. Abest *tuum* a codd. G et M.

270. *Age*) Sic Pull. G H et vv. edd.; V. quoque C., *Age*, quod eodem reddit. Neque causa est, cur Olympioni verbo *Enge*, quod vulgatae praefuerunt, applaudat senex, quum adhuc nihil ab isto factum sit,

OLYMPIO

Credo hercle, hodie devotabit sortis, si attigerit.

STALINO

Tace.

OLYMPIO

Taceo; deos quaeso . . .

CHALINVS

Vt quidem hodie tu canem et furcám feras.

OLYMPIO

Mi ut sortitio eveniat.

CHALINVS

Vt quidem hercle pedibus pendeas!

OLYMPIO

At tu ut oculos emungere ex capite per nasum tuos! 75

CHALINVS

Quid times? paratum oportet esse iam — laqueum tibi.

OLYMPIO

Periisti!

STALINO

Animum advortite ambo!

OLYMPIO

Taceo.

STALINO

Nunc tu, Cleostrata,

Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut
suspices,

quamobrem applaudatur. Sed *Age* convenit, quo villicum tardiorum hor-
tatur, ut frastinet, impatiens silicerni-
um. Tò *Cave* Chalinus in ordinem
cogitur, quod perperam mutabat Aci-
dalus. Cf. 285, 295. Quae sequun-
tur haec *Converte sortis nunc iam*,
amabo, huc ab alia quam Stalino-
nia persona dici olim existimabam pro-
pter *Ecce*, quod fere in primis ora-
tionibus ponitur. Nunc omnia sub
Stalino-*nia* persona legi arbitror, *Ambo*

Pall. et initio V. C. Lene vulgatarum
Amabo a velegienti senis animo ab-
horret. Cf. 277.

276. Male Olympioni haec conti-
nuant. Chalini esse, indicio sunt
verba *Quid times?* quibus irridetur
villicus, quia deos oraverat, ut sibi
sortitio eveniret. De lineola post *iam*
a me perscripta vid. ad Bacch. 468.

277. Tò *Peristi* villico tribuen-
dum, sicut in V. C. Hoc Chalini con-
vicio respondet.

Tibi permitto; tute sorti.

OLYMPIO

Perdis me!

CHALINVS

Lucrum facit.

CEROSTRATA

Bene facis.

CHALINVS

Deos quaeso, ut tua sors ex sitella ecfugerit! 180

OLYMPIO

Ain' tu? quia tute es fugitivos, omnis te imitari cupis?
Vtinam tua quidem ista, sicut Herculeis praedicant
Quondam prognatis, in sortiando sors delicuerit!

CHALINVS

Tu, ut liquescas ipse, actutum virgis calefactabere!

STALINO

Hoc age, sis, Olympio!

OLYMPIO

Si hic literatus me sinat.

185

STALINO

Quod bonum atque fortunatum mihi sit . . .

OLYMPIO

Ita vero; at mihi.

CHALINVS

Non!

OLYMPIO

Imo hercle!

CHALINVS

Imo mihi hercle!

STALINO

Hic vincet; tu vives miser!

181. tute) Sic G M et vv. edd.,
item Pareus, tanquam ex MSS. Pall.
Vulg. inconciune, tu.

182. seq. Vulg. *Vtinam tua qui-*
dem, sicut Herculeis praedicant Quon-
dam prognatis, ista in sortiando sors

delicuerit, altero versu manco, altero
ἐκφυγέτω, ut facile intelligas, voca-
bulum *ista* a legitima sede aberrasse
sua, in quam id postliminio reduxi.
Cl. infra 427 sq. Frustra Iani. Ald.:
Q. p., ita in s. s. d.

Praecide os tu illi hodie! age! ecquid sit?

CLEOSTRATA

Cave obiexis manum!

OLYMPIO

Compressan' palma, an porrecta, ferio?

STALINO

Age, ut vis.

OLYMPIO

Hem tibi!

CLEOSTRATA

Quid tibi istunc tactio est?

OLYMPIO

Quia Iupiter iussit meus. 290

CLEOSTRATA

Feri malam illi rursum.

OLYMPIO

Perii, pugnis caedor, Iupiter!

STALINO

Quid tibi tactio hunc fuit?

CHALINE

Quia iussit haec Iuno mea.

STALINO

Patiendum est, si quidem me vivo mea uxor imperium
exhibet.

CLEOSTRATA

Tam huic loqui licere oportet, quam isti.

OLYMPIO

Cur omen mihi

Vituperat?

STALINO

Malo, Chaline, tibi cavendum censeo. 295

288. *Cave o. m.* Vulg. inconcinne,
Ne n. m. Syllaba *ea-* fraudi fuerit
persimilis ei, quae antecedebat, nota
personae, cl.

293. *Patiendum est* etc. Quia, ut
ille ait Asin. 73, *argentum accipi;*
dote imperium vendidi.

CHALINVS

Temperi, postquam oppugnatum est os!

STALINO

Age, uxor, nunc iam
Sorti. Vos advortite animum! Praebe tu!

OLYMPIO

Vbi sim, nescio.
Perii! cor lienosum, opinor, habeo: tam dudum salit.
De labore pectus tundit.

CLEOSTRATA

Teneo sortem.

STALINO

Ecfer foras!

CHALINVS

Iamne mortuos es?

OLYMPIO

Ostende! — Mea est.

CHALINVS

Mala crux ea est quidem! 300

CLEOSTRATA

Victus es, Chaline!

STALINO

Tum nos demum vivere, Olympio,
Gaudeo!

OLYMPIO

Pietate factum est mea atque maiorum meorum! t. t.

296. *oppugnatum*) H. e. pugnis caesum, ridiculi causa, etsi recte, origine verbi a voce *pugnus* repetita, quomodo Mil. 792 legitur, *Nae, me surdum verberabis*, pro eo quod est, *Nae me surdum hic reddet verbis suis, quibus tam largus est*. De formula cf. Aut. 406.

298. Minus bene libri: — *habeo*,

iamdudum salit. Sorpissime mixtae iam et tam particulae.

301. Absurde vulgo, *Tum nos diu vivere, Olympio, Gaudeo*, quasi de diu vivendo quidquam compertum habere possit senex. Tò demum per compendium scriptum (*denū*) facile degeneravit.

302. *meorum*) Ita MSS., usurpa-

STALINO

Intro abi, uxor, atque adorna nuptias!

CLEOSTRATA

Faciam, ut iubes. t. t. c.

STALINO

Scin' tu, ruri esse ad villam longe quo ducat?

CLEOSTRATA

Scio.

STALINO

Intro abi, et, quamquam hoc tibi aegre est, tam fac
adures!

CLEOSTRATA

Licet.

305

STALINO

Eamus nos quoque intro; hortemur, ut properent.

OLYMPIO

Numquid moror?

STALINO

Nam praesented hocce plura verba non desidero.

CHALINVS

Si nunc me suspendam, meam operam luserim, i. s.
Et praeter operam restim sumtiferim, et

to singulo trochaico l. acat., qua de
re vide, quae nos ad Amph. 596.
Vulg., meum. Vid. ad Capt. 723.

304. Libri, *Scin' tu, ruri esse ad
vill.* etc. Vel non elidendum *ruri*,
vel scribendum *rurid*; praeterea nihil
mutandam. Vid. ad Amph. 341,
Amph. prol. 149.

305. Vulg. minus concinne, *ta-
men*. Vid. ad Bacch. 1135 sqq.

307. Vulg. versu imperfecto, *Nam
praesente hoc plura verba non desidero*.
De d. ephelystico monui ad Amph.
prol. 149. *Hocce, Ilhocce, istice* vete-
ribus usitata. Vid. ad Amph. 138.

Duriores, ne quid gravius dicam,
aliorum emendationes.

309 sq. Vulg.: — — *sumtiferim*
Et meis inimicis voluptatem creaverim.
Homoeoteleutou trium versuum quae-
sivisse videatur librarii, quum duo-
rum tantummodo placuisset Plauto,
nisi hoc modo pronuntiatum velis
verbum *voluptatem*: *v' loptatem*. Pec-
cat ita interdum Noster, futeor; sed
quum longe plures apud eum repe-
riantur versus pulcherrimi, hoc eius
famae tribuendum puto, ut quae hu-
iusmodi peccata corrigere est in ma-
nu nostra, ea sedulo corrigamus po-

Creaverim voluptatem inimicis meis. 310
 Quid opus est, qui sic mortuos quidem tamen?
 Sorti sum victus! Casina nubet villico!
 Atque id non tam aegre est iam, vicisse villicum,
 Quam, id expelivisse opere tam magno senem,
 Ne mihi daretur, atque ut illi nuberet. 315
 Ut illic trepidabat, ut festinabat miser,
 Ut subsultabat, postquam vicil villicus!
 Attat, concedam huc: audio aperiri foris:
 Mihi benevolentes atque amici prodeunt.
 Hinc ex insidiis hinc ego insidias dabo. 320

tius, quam pigra patientia feramus.
 — Et coniunctionem extremo versu
 itidem habes infra 346, Terentii Andr.
 14 etc., quo loco etiam apud Graecos
 xxi interdum reperitur.

311 sqq. Iucpe legitur et distin-
 guitur hoc modo: *Quid opus est, qui
 sic mortuus? equidem tamen Sorti
 sum victus.* M, Q. o. e. q. t. *mortuus
 equidem? tamen* etc. Recte Acidalius,
 ut excudi iassi. « Quid liquidum,
 inquit Divv. p. 135, quam hoc dici
 saltem: *Nullo mihi opus est suspendio,
 qui quidem sic mortuus sum tamen?*
 Haec enim mors ipsa mihi, victum
 esse me; villicum, imo magis senem,
 vicisse. » Sane hoc liquidum, et cu-
 iusvis erat, nedum Acidalii, hoc
 emendare. Synchysis verborum *qui
 sic mortuus quidem tamen*, etsi lenis-
 sima, vexasse videtur scribas atque
 editores, de qua egimus ad Amph.
 378. Tamen extrema sententia posi-
 tum, sicut similibus locis, quos re-
 censui ad Amp. 386. *Sorti pro sor-
 te:* vid. ad Capt. prol. 15.

316. *miser*) H. e. malus. Vid.
 Ruhnken. Epist. crit p. 139, nos ad
 Terent. Andr. 855.

319. Codd. fere, *Mihi benevolenti*

atque ad me prodeunt. V. C. *mihi
 benevolentis, atque ad me prod.* Gu-
 lielmus Quæst. in Cas. cap. 2: « Quid
 illud « inquit » *atque a me prodeunt?*
 an a domo mea, quam servus nullam
 usquam habuit? Iam si herilem in-
 telligeret, latine dixisset: *a nobis.*
 Nil certius divinatione mea: *Mihi
 benivolentes atque amici prodeunt.* Ei-
 postræz servus amicos et benivolen-
 tes suos dicit herum et Olympionem
 conservum, qui acerrime amorem
 suum expugnassent. Ab antiquis *ame-
 ci* et *amecae* per E litteram affereban-
 tur, ait Festus. » Sic ille, quocum
 sentit etiam Acidalius Divv. p. 135
 sq., quum praesertim illud *a me Stich.*
 616 de cella potius ipsius servi, quam
 dominicis totis aedibus sit accipien-
 dum. Et sane quidem habet haec ra-
 tio, quo se commendet, nisi quod
 vix dicat, qui factum sit, ut tam per-
 spicua depravarentur. Haec mihi co-
 gitanti unius litterulae mutatione con-
 fici res posse videbatur, ut scriberetur:
*Mihi benevolentes aequae ad me
 prodeunt, vel aequae, vel etiam, ver-
 bis transpositis, Mihi aequae benevo-
 lentes ad me prodeunt.* Vid. ad Amph.
 341, Amph. prol. 149. *Prodire ad*

OLYMPIO. STALINO. CHALINVS.

OLYMPIO

Sine modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in urbem, tanquam carbonarium! i. s. II, 7

STALINO

Ita fieri oportet.

OLYMPIO

Factum et curatum dabo!

STALINO

Volui Chalinum, si domi esset, mittere
Tecum obsonatum, ut etiam in moerore insuper 3:5
Inimico nostro miseriam hanc adiungerem.

CHALINVS

Recessim dabo me ad parietem; imitabor nepam:
Captandus horum clanculum sermo mihi:
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic mastigia, 33a
Stimulorum ioculi! Mortem protollo mihi:

aliquem, ad forum, similique passim dicuntur: cf. Ba. 964, Men. 130. Literas e et t quam inter se commutari proclive sit, unusquisque videt. Itidem autem εἰσωτερῶς Chalinus sibi aequae benevolentes, h. e. aequae inimicos, dicit herum atque Olympionem. Quo nihil fugi potest aptius.

327. *Recessim*) G, *Retrovortum*, sicut etiam Nouius et Sarracenus, procul dubio ex interpretatione. Caeterum libri, *Recessim eodem ad parietem*; sed Festus et Nouius v. *Nepa*, *Recessim dabo me ad p.*, quam veterem scripturam et germanam esse recte censuit Gulielmus Verisimilius 2, 22. *Dare pro Intere vel Mittere, et Dare se vel Edere se pro*

Ire seu Se conferre non semel Ilie, vclut, monumentibus Gulielmio l. l. et Pareo in lexico Plant., infra 771, Cure. 361, Mil. 308, Most. 677. Quibus locis addo Capt. 53 sq., 56. Late autem usus verbi Dare patuit apud priscos, velut dare se, dare ad terram, ad languorem, dare praecipitem aliquem, turbas dare, dari in conspectum, principium dare et similia leguntur apud Hunc, Afrum, Ciceronem, alios. Vidd. lexicon Parei Plant. hh, vv. et index verborum et phrasium Terentii in ed. Conici Westerhoviana vel Zeuniana vv. Do et Principium.

331. *Vulg. stimulorum ioculi, quod ita explicabat Lambius: «Ita stimu-*

Certum est, hunc Acheruntem praemittam prius!

OLYMPIO

Vt tibi ego inventus sum obsequens! quod maxime
Cupiebas, eius copiam feci tibi:
Erit hodie tecum, quod amas, clam uxorem.

STALINO

Tace. 335

Ita me dī bene ament, ut ego vix reprimo labra,
Ob istanc rem quin te deosculer, voluptas mea!

CHALINVS

Quid? deosculere? quae res? quae voluptas tua?

OLYMPIO

Ecquid amas nunc me?

STALINO

Imo edepol me, quam te, minus!

Licetne amplecti te?

CHALINVS

Quid? amplecti?

OLYMPIO

Licet. 340

STALINO

Vt, quia te tango, mel mihi videor lingere!

CHALINVS

Credo hercle, ecfodere hic volt vesicam villico.

*lis fodi solitas, ut totum corpus eius
stimulorum loculi esse videantur. »
Hoc cui placebit, ei non inuidebo
suum indicium. Mihi quidem Plau-
tus stimulorum ioculos h. l. eodem
modo videtur dixisse, quo Asin. 280
virgarum lasciviam. Vocabulum io-
culus hanc frequentatur.*

338. Vulg. *Quid deosculer? quae
res est? vol. quae tua?* Sed copula
non habetur in MSS. Iunt. Ald. MS.
Meurs.: *Q. deosculer te*, unde Menr-

sio Exercitatt. critt. in mentem ve-
nit reponere, si quid mutandum sit:
*Q. deosculere? quae res? quae vol.
tua?* Bene, nisi quod dubium non
esse poterat, quem deosculari cupe-
ret scirex. Quare distinguendum,
Quid? deosculere?

340. Pessime libri: Cn. *Quid am-
plecti licet?* Sequor codd. G H et vv.
edd., in his Iunt.

342. Vulg. *Effodere hercle hic volt
vesicam villico*, perperam correptis

OLYMPIO

Vltro te, amator! apage te a dorso meo!

CHALINVS

Hodie hercle, opinor, hi confurbabunt pedes.

Solet hic barbatos sane sectari senex.

345

Illuc est, illuc; quod hic hunc fecit villicum; et

Idem me pridem, quom ei advorsum veneram,

Facere atriensem voluerat sub ianua.

OLYMPIO

Vt tibi morigerus hodie, ut voluptati fui!

STALINO

Vt tibi, dum vivam, bene velim plus, quam mihi!

350

Vt ego hodie Casinam deosculabor! ut mihi

Bona multa faciam clam meam uxorem!

CHALINVS

Attate,

Nunc pol ego demum in rectam redii semitam:

Hic ipsus Casinam deperit! habeo viros!

STALINO

Iam hercle amplexari, iam osculari gestio!

355

OLYMPIO

Sine prius deduci! Quid, malum, properas?

STALINO

Amo.

OLYMPIO

At non opinor fieri hoc posse hodie.

STALINO

Potest,

Si quidem cras censes posse te mitti manu.

duabus primis syllabis *vesicam*,
quae longae sunt. Sentiens hoc Lam-
binus debebat *hercle*, quod quidem
tam est ex usu Nostri et Comicorum,

quam quod maxime. Credo prima
sententia, ut supra 239 et in primis
Teru. 829, ubi sic: *Credo edepol, quo
nox furatum veniat, speculatur loca.*

PLAYT. Com. Toim. II

D

CHALINVS

Enimvero huc aures mage sunt adhibendae mihi:
Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos.

360

STALINO

Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus; ei ego amorem omnem meum
Concredui; is mihi se locum dixit dare.

OLYMPIO

Quid eius uxor? ubi erit?

STALINO

Lepide reperi:

Mea uxor vocabit huc eam ad se in nuptias:

365

Vt hic sit secum, se adiuuet, secum cubet.

Ego iussi, et dixit se facturam uxor mea;

Illa huc cubabit; sed vir faxo aderit domi;

Tu rus uxorem duces; id rus hoc erit,

Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.

370

Hinc tu ante lucem rus cras duces postea.

Satin' astu?

OLYMPIO

Docte!

CHALINVS

Age modo, fabricamini!

368. Ineptissime vulgatae, *Illa hic cubabit; vir aberit faxo domo*. Si uterque vir et uxor abfuturi sunt domo, quis, quareso, accipiet senem amatorem cum nova nupta sua? Atqui infra 414 Stalino precato, ne inquisitioni sibi fuerit, Alcesimus, *Vsque adeo domi*. Accedit nam scriptorum auctoritas, qui fere, *I. h. e.; si vir ab. f. d.*, unde iam olim quidam apud Patrum faciebant, *I. h. e.; sed vir etc.*, quomodo sed et si particularum compendia sapienter mitteri monui ad Terentium Heaut.

prol. 13. Ceterum libri nostri 3. *Illa hic cubabit*, quomodo haec et similia dicantur in mentem esse, in lustra iacere, de quibus vid. Amph. 543. G mirifice: — *vir aberit foris domum*. *Aberit* etiam V. C. plerique Pall. H N et vv. edd.

369. hoc) Libri plurimi, *haec*, quod haec fuisse non male coniecit Taubmannus. Sed ferendum hoc eodem sensu, ut domus vicini Alcesimi intelligatur. Vv. edd. interpretatae, *id rus domus haec erit*.

372. Vulg. incoepiane, *Satin' astu-*

Malo hercle vestro tam vorsuti vivitis!

STALINO

Scin', quid nunc facias?

OLYMPIO

Loquere.

STALINO

Tene marsupium:

Abi atque obsona: propera. Sed lepide volo: 373

Molliculas escas, ipsa ut mollicula est.

OLYMPIO

Licet.

STALINO

Emito sepiolas, lepadas, lolligunculas,
Hordeias.

CHALINVS

Imo triticeas, si sapis.

STALINO

Soleas.

CHALINVS

Qui, quaeso, potius, quam sculponcas,
Quis tibi batuatur os, senex nequissime? 380

te? Astu aggredi vel congredi, astu colere aliquid, astu providere, astu rem tractare, usitata sunt prisca, praesertim Comicis. Poen. prol. 111: *Ita docte atque astu filius quaerit suas*. Cf. Capt. 154, Epid. 534, Trin. 928, Terentii Andr. 180, Ean. 868.

374. *Scin', quid nunc facias?* Similia sunt, *Scin', quid est, quod te volo?* Rud. 1116, *Scin' quid?* eodem sensu, ibid. 677, *Scin' tu?* novi quid dicere parantis, ibid. 294. Cf. quae nos de huiusmodi formulis *Scin', quomodo?* *Scin', quomodo tibi res se habet?* ad Amph. 200.

375. *obsona*) Ita V. C. Pall. 3, H a m. 1, et vv. edd., sicut passim *Obsonare* legitur apud Comicos, et infra

385 similiter *senex*, *Obsonato ampliter*. Vulg. minus usitate numeris-que horridioribus, *Abi atque obsona propera*. Magis notoria quoque nostra lectio.

377. Vulg. *Lolligunculas*, quasi primitivum sit *lolligio*. *Lolliguncula* derivatum a *lolligo*, sicut *ratuuncula* a *ratio*, *virguncula* a *virgo*, *offensuuncula* ab *offensio*, eaque scripturam propugnant plures Pall. nostri H et M, quorum prior *lollicuunculas*, posterior *loguunculas*, et vv. edd., in his sunt. Vidd. Camerarius ad h. l. et Priscianus lib. 5, p. 616 Putsch.

380. Vulg. *Quibus bat, t. os, s. n.*, quod ferri potest, si tibi elidatur: vid. ad Amph. prol. 74.

OLYMPIO

Vin' lingulacas?

STALINO

Quid opus, quando uxor domi est?

Ea lingulaca est nobis: nam nunquam tacet.

OLYMPIO

In re praesenti ex copia piscaria

Licebit, quid emam, consulere?

STALINO

Aequom oras: abi!

Argento parci nolo: obsonato ampliter!

385

Nam mihi vicino hoc etiam convento est opus,

Ut, quod mandavi, curet.

OLYMPIO

Iamne abeo?

STALINO

I modo!

CHALIVVS

Non tribus condnei possum libertatibus,

Quin ego illis hodie comparem magnum malum,

Quinque hanc herae meae rem omnem iam faciam palam!

Manu isto teneo in noxia inimicos meos.

391

Sed si nunc facere vult hera officium suum,

Nostra omnis lis est: pulere praevortar viros!

Nostro omine it dies! iam victi vicimus!

Ibo intro, ut id, quod alius condivit cocus,

395

384. *Licebit*, quod vulgo abest, hianse quidem versu, legitur in Imt. Ald. In V. G. additum erat extra lineam *potero post consulere*; Pal. 6, *Consulere, quid causam, oportet*. Quae sequitur Tausmanius.

387. Vulg.: — abeo? Sr. *Polo*, Sed Pall. 3 libri nostri et vv. edd. non *Polo*, sed *Mulo*, quod *i modo fuisse* censeo. Vid. Parei lex. Plant.

h. v., ubi recte monet, fastidientis esse hanc formulam. Tardior autem Olympio videtur seni impatienti. Prae-actus pro futuro: vid. supra ad 230.

388. *possum*) Ita MSS., in his G, et edd. vv. Languidus est, quod vulgatur, *possim*. Cf. Cure. 326.

391. *noxia*) Sic, metro admonitus, Camerarius. Vulg. *noxa*, nomen ex usu Comicorum.

Ego vicissim alio nunc pacto condiam :
 Quoi quidem paratum est, ut paratum ne siet,
 Sitque ei paratum, quoi paratum non erat.

STALINO. ALCESIMVS.

STALINO

Nunc, amicine an inimici sis imago, Alcesimè,
 t. t. c. III, 1

Mihi, sciam: nunc specimen specitur: nunc certamen
 ceruitur.

Curam eximere, castigare, id pouito ad compendium!
 « Cano capite, aetate aliena, » coaddito ad compendium!
 « Quoi sit uxor, » id quoque illuc ponito ad compendium!

ALCESIMVS

Miseriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.

396. Vulg. *Ego nunc vicissim ut alio pacto condiam*, bis illata ut coniunctione, quod ferri nequit; sed fortasse in vicissim ut latet vicissum, quo hic non semel ulitur.

397 sq. Inepti libri: *Quidquid paratum est, ut paratum ne siet, Sietque ei paratum, quod paratum non erat.* MSS. fere, *Quo id paratum etc.*; V. C. 2 m. 1, *Quod id quod paratum etc.*; vv. edd., in his Sarracen. Mediol., *Quidquid prandii est, ut etc.*; Iunl. Ahl., *Sitque ei paratum etc.* Vidit hic aliquando Gronovius, qui ita scripserat *Plautum existimat, Quoi quod paratum est, ut p. n. s., sitque ei p., quoi p. n. e., nisi quod istud quod quo pertineat, nemo facile dixerit, nisi pro quodque seu quodcumque positum credatur, quae ratio duriuscula neque ipsa vera, quoniam non*

quodcumque, sed unum, nuptiae, paratum sit seni atque Olympioni. Rectius igitur, opinor, nos, *Quoi quidem paratum etc. Sitque metri causa arcescendum fuit.*

399. Vulg. *Nunc amice ane inimice sis imago, Alcesime, mihi Sciam: nunc etc.* quae luxata facile sanavit Acidalius Divv. p. 137. Nec tamen fortasse opera meriti amicum: vid. ad Ampl. 341.

401. Vulg. *tiniam insulse, Car autem! exime castigare etc.* Libri fere, *Curam exime (vel eme, vel erue) aut.* Bene Guelmnius Quaest. in Cas. c. 5: «*Curam eximere, castigare, id ponito ad compendium*» Quod, inquit (Guelmianum audis) curam hanc et amorem verbis eximere mihi, quod me castigare fortassis cogitas, supersede opera tua. Etiam illa, quae

STALINO

Fac vacent aedes!

ALCESIMVS

Quin edepol servos, ancillas, domo 405
Certum est omnis mittere ad te.

STALINO

Eho, nimium scite scitus es!
Sed facitodum, ut merula pueri, vorses quod cantat
Colax:
Cum cibatu quosque facito ut veniant, quasi eant Sutrium.

dici solent senibus lascivis, *Cano capite! aetate aliena! cuius or sit!* omitte: nam frustra omnia dicuntur.

407. Vulg. secundum edd. medias et recentiores, in his Inut. Cumerat. Lambin., *Sed facitodum meminervis versus, quos cantat Colax*, MSS. et vv. edd. fere hoc modo, *S. facitodum merula aper* (Pal. 6, *aperi* iorsus (vel *versis*, ut M, vel *vorsis*, ut 3 Pall., vel *versis*, ut G) *quos cantat colas* (Sarmen, et Mediol., *colas*) Festus v. *Sutrium*: *S. facito dum, merula per versus quod cantat colas*. Ex hisce mirificae ortae coniecturae. Ios. Scaliger ad Festum v. *Sutrium*: *Sed facitodum, merula parrvae versus quos cantat, colas*, quod miror Grutero placuisse. Acidalius, a ductibus litterarum longius recedens, *Sed facitodum, meminervis sat, versus quod cantat Colax*, in quibus quam istud *sat* tum inprimis vocabulum *versus*, per se id quidem intelligendum, vehementer frigent. Aliquanto melius Matthias Klockius L. C., *Sed facitodum, merula puero versus quos cantat, colas; colas, h. e. memoria colas, meminervis*. Certe non solum *merula*, quod dilucide legitur apud Festum, sed etiam *versus pueri* in depravatis codicibus lectionibus latere, propterea mihi

persuadco, quia hoc verbo addito opus est ad indicandam *merulam*, non ferum, quae nihil docetur, sed cicurem quales Romae in puerorum deliciis fuisse, vel ex Plinii Epist. 4, 2 constat, ut monet Klockius. Hoc autem dicere nunc arbitror Stalino-nem, repudiato ex parte commento meo, etsi satis probabili, quod excudi iussi, *Fac*, ut, quam verbum ali-quod ediscendum merula pueri, tam saepe ac studiose tecum reputes repetasque, ne obliviscaris, illud, quod cantat Colax Naevianus: *Cum cibatu* etc. Hanc sententiam, verissimam quidem, nisi fallor, verba ut habeant, nullo negotio sic refugenda sunt: *Sed facitodum, ut merula pueri, vorses, quod cantat Colax: Cum* etc. *Ut* coniunctio a praecedente littera simili est intercepta, *pueri* in scripturis codicum, praesertim in illo per Palatinum sexti, facile erat deprehendere: *vorses* autem 3 Palatinorum et librorum a nobis inspectorum lectioni *vorsis* vel *versus* proximum est, e et i litteris passim inter se permixtatis; denique quod pro vulgato *quos* legitur apud Festum v. *Sutrium*. Sic igitur hoc cum hunc restitutum puto.

408. Vulg. — — — *Colax: cibo Cum suo quique facito ut veniant*,

ALGESIMVS

Meminero.

STALINO

Hem, nunc enim te demum nullum scitum scitiust.
Cura! Ego ad forum modo ibo; iam hic ero.

ALGESIMVS

Bene ambula. 410

STALINO

Fac habeant linguam tuae aedes.

ALGESIMVS

Quid ita?

STALINO

Quom veniam, ut vocent.

ALGESIMVS

Attate, caedundus tu homo es: nimias delicias facis.

STALINO

Quid me amare refert, nisi sim doctus et dicax nimis?
Sed cave tu inquisitioni mihi sis.

ALGESIMVS

Vsque adero domi.

quasi eant Sutrium. Sententia quidem bona et qualis hic requiritur secundum Festum l. l., sed verba nonnulla perperam immutata a descriptoribus, metrumque depravatam. Codd. fere, *Cum cibo tum* (vel *cum*; illud praefereunt Pall. M. noster, Sarracen. Mediol.; H et Iunt. egregie, *tu*) *quique* (vel *quiqui*, sicut V. C. et Langg., vel *quoque*, h. e. quosque, ut M. Sarrac. Mediol. Iunt.) *facito* etc. Vnde hoc faciebat, miuine quidem male, Matthias Klockius: *Cum cibitu quiqui facito veniant, quasi eant Sutrium.* Sed maiorem prisci sermonis gratiam habet, quod, Mouachienus codicem et edd. Sarracen. Mediol. Iunt. secutus, reposui, *quos-*

que. Vid. ad Amph. 352. Verba Pompeii de *Sutrio* sic legenda sunt: «*Sutrium quasi eant* utique in proverbium abiit hac de causa. Gallico tumulta a Camillo quondam edictum est, legiones Sutrii ut praesto essent cum cibo suo. Quod usurpari coeptum est in iis, qui suis rebus opibusque officii quid praestarent, quibus deberent. *Officii quid, non officii id*, ut vulgo soloece legitur, quod literis a similibus, quae antecedunt, *-eii* interceptis. Vid. etiam infra ad 449.

413. Copulam, vulgo desideratam, recte addidit Lambinus. *Nimis provalde*, sicut passim: vid. Parei lexic. Plant. h. v.

CLEOSTRATA. ALCESIMVS.

CLEOSTRATA

Vt properarem arcessire hanc ad me vicinam meam hoc

III, 2. 415

Erat ecastor id, quod me vir tanto opere orabat meus:

Liberae aedes ut sibi essent, Casinam quo deduceret.

Nunc adeo nequaquam arcessam ego illanc: ignavissu-
mis

Liberi loci potestas vetulis sit vervecibus.

Sed ecillum egreditur senati columen, praesidium po-
pli,

416

Meus vicinus, meo viro qui liberum praebet locum!

Non ecastor vili is emtust, modius qui venit salis.

ALCESIMVS

Miror, huc iam non arcessi inproximum uxorem meam,
Quae iam dudum, si arcessatur, ornata expectat domi.

415. *Tô properarem* non eliditur, de qua figura dixi ad Amph. 341. — *Arcessire*, quomodo *arcessiri* habetur apud Caesarem De B. G. V, 11. Vid. ad Aul. 109 sqq.

418. Pronomina, quae vulgo absunt cum versus iniuria, leguntur in Iunt. Ald. Carterum Camerarius, *N. a. nequaquam arcessam, ne qua ignavissimis* etc.; vv. aliquot edd., in his Iunt., sequente versu, *Liberi loci potestas ne sit vetulus vervecibus*; quorum neutro indigemus, *tô sit* pro modo potentiali accipientes, de quo dictum ad Aul. 42.

420. Vulg. inconcinne, *Sed ecum egred.*; quamquam fieri potest, ut *tô ecum* non liqnescat. *Sed* coniunctio eliditur. Vid. ad Amph. 341; Amph. prol. 74.

422. Vulg. *N. e. vilis emtu' st modius, qui venit, salis*, nihili sententia; cui alii aliter opitulari studuerunt, optime Acidalius ita distinguendo, *Non ecastor vilis emtu' st* (h. e. *emtus est*), *modius qui venit salis*, hoc sensu, *non vilis*, id est carus, est senex eo pretio, qui sive quomodius salis venditur, qui est vilissimus. Fortius tamen nos, codicem Menseii et Iustinam ed. secuti, in quibus legitur *vili emptus est*, *Non ecastor vili is emtust* etc. h. e. *N. e. vili is emtus erit*, si quando vendatur, praesenti vicem futuri praestante, sicut fieri monui ad Ba. 859. Epid. 49: *Quid? istanc, quam emut, quanti eam emut?* Th. Vidi. Et sic passim. Carterum nota mancipia 276-277 ex Polluce (VII, 2) Hesychio

Sed eccam! opino, arcessit. Salve, Cleostrata.

CLEOSTRATA

Et tu, Alcesime. 425

Vbi tua uxor?

ALCESIMVS

Intus illa te, si se arcessas, manet:

Nam tuos vir me oravit, istuc ad te adiutum ut mitterem.
Vin' vocem?

CLEOSTRATA

Sine *illam*: nolo, si occupata est.

ALCESIMVS

Olium est.

CLEOSTRATA

Nil moror; molesta ei esse nolo; post convenero.

ALCESIMVS

Non ornatis isti apud vos nuptias?

CLEOSTRATA

Orno et paro. 430

ALCESIMVS

Non ergo opus est adiutrice?

CLEOSTRATA

Sat domi est. Vbi nuptiae

grammaticisque et paroemiographis.

425. Vulg. inconcinne, *opino*. *Opino* etiam Poen. 1006 reponendum esse vidi, quod veteribus in usu fuisse docet Priscianus l. 8, pp. 797, 800 Putsch.

427 sq. Vulg. *Nam tuos vir me oravit, ut eam istuc ad te adiutum mitterent. Vin' vocem?* CL. *sine: nolo, si occupata est.* AL. *otium est.* altero versu nimio, altero deficiente. Facile autem apparet, illud *eam*, vel potius *illam* (nam sic metri gratia legendum est), a posteriore versu ad priorem aberrasse. Cf. supra 282 sq. Lambinus, *sine: nolo, si illa occu-*

pata est; neque sic tamen versum expedit. H, *mitteretur*.

430. *Non ornatis isti* Libri, *Non ornatis istis a. v. n.?* Isti pro *istis* reponendum esse Mil. 337, qui versus sic se habet: PA. *Nempe tu istis ais esse herilem concubinam?* SC. *Atque arguo* — non male arbitratur Acidalius Divv. p. 281, quamquam ibi vulgatum quoque locum suum tuctur, si tò *Nempe* pro monosyllabo habeas (vid. ad Asin. 770); sed omnem dubitationem eximunt Mil. 255, Most. 701, 1094, et imprimis Rud. 982, ubi nisi utroque loco *isti* pro *istis* rescribatur, versus ruit tro-

Fuerint, tum istam convenibo; nunc vale, atque istam iube. —

ALCESIMYS

Quid ego nunc faciam? Flagitium maximum feci miser
Propter operam illius hircid improbid, edentuli, 434
Qui hoc mihi contraxit! Operam uxoris polliceor foras,
Quasi catillatum! Flagitium hominis, qui dixit mihi,
Suam uxorem hanc arcessituram! ea se eam negat morari.

Atque edepol mirum, ut subolet iam hoc huic vicinae meae.

Verum autem altrovorsus quom eam mecum rationem puto:

Si quid eius esset, esset mecum postulatio. 440
Ibo intro, ut subducam navim rursum in pulvinarium. —

CLEOSTRATA

Iam hic est lepide ludificatus. Miseri ut festinant senes!
Nunc ego illunc mihi, decrepitum, meum virum, veniat velim,

Ut eum ludificem vicissim, postquam hunc delusi alterum!

Nam ego aliquid contrahere cupio litigi inter eos duos:
Sed eccum incedit! At, quom adspicias tristem, frugi censeas.

chaicus cat., qui sic legitur in vulgatis: *Istic in ista cistola insunt, quae ista inest in vido.* Similiter *illi pro illo* frequentari Comicis, nemo nescit. Vid. ad Amph. 596.

434. Excusari possit vulgatum *hirci* vel *hircu* (vid. ad Amph. 510) illis, quae disputavi ad Amph. 341.

436. Non elidenda vox *Flagitium*, sicut raro, si usquam, eliditur in forma *Flagitium hominis*. Cf. nos ad

Amphitruonis modo l. l., item *ibid.* ad 116.

437. Vulg. ex interpretatione, versus quidem claudicante, *S. u. h. a. esse: ea* etc. Sensit etiam Acidalius.

439. Vulg. *altrovorsum*, continue positis 7 vocibus in littera terminatis, quod vitari solet, ut monui ad Capt. 60.

446. *tristem*) *Σαγνόν, θυγνόν*. Vid. Valck. ad Euripidis *Hippol.* p. 176. Cf. Mil. 659.

STALINO. CLEOSTRATA.

STALINO

Stultitia magna est; mea quidem sententia, i. s. III, 3
 Hominem amatorem ullum ad forum procedere
 In eum diem, qui, quod amet, in mundo siet;
 Sicut ego feci stultus: contrivi diem, 450
 Dum adsto advocatus quoidam cognato meo,
 Quem ego litem hercle adeo perdidisse gaudeo,
 Ne me nequidquam sibi hodie advocaverit.
 Rogitare prius oportet et contarier,
 Adsitne ei animus, quem advocas, necne adsiet; 455
 Si neget adesse, exanimatum amittas domum.

449. qui) Ita Langg. V. C. Pall. II M, cui. Recentiores, quos, quomodo etiam infra 507 erratum est. Recte Gulielmus Quaest. in Cas. c. 2: « Qui auferendi casus est. Stultus, inquit, amator est, qui eo die, quo ad manum amica est, in forum procedit. Nota ea permutatio C et Q litterarum, quae saepe turbavit in bonis scriptoribus: cuius exemplum, quia incidit opportune, subiiciam e Statii Papinii libro II Silvarum. Versus in Glaucium, delictum puerum Melioris, morte praematura extinctum, inter alios et hi sunt: — — *plebs cuncta (aefas) et praevia flerant Agmina, Flaminio quae limite Mulvius agger Transiebat, inmeritus flammis dum tristibus infans Trahitur et gemitum formaque ac voce meretur.* Mirum vero, si mortuus et elatus puer loqui potuit: nam aliter qui mereri potuit gemitum vulgi voce, nisi loquutus sit? De forma cuius alia res est, qui in lecto collo-

catus et in ignem iamiam imponendus in populi conspectu, venustissima specie vel lacrymas multis hand dubie excusserit, quam praesertim nihil immutasset morbus ut superius cecinit Papinius. Verum igitur, quod iam diu inhiberi corrupta haec esse et restituenda: — — — *gemitum formaque aevoque meretur.* Nimirum olim fuit *aevoce*, ea consuetudine scribendi, quam attigi. Id librarios imperitos impulit, ut porro ruerent. Coniungit eadem in eodem pueri supra quoque: — — — *hinc anni stantes in limine vitae, Hinc aetate forma rapit.* et non excesserat annum duodecimum. = Vide, quae uos ad Amph. 510, item supra ad 408.

454. Edl., R. o. p. et percontarier. Sed *70 per* — aberat a V. C. et omnibus Pall., si a 3 discesseris, item nostris H et M.

456. G M, negat. Similiter autem exanimatus dicuntur beluae, quibus animus non est, Truc. 295.

Sed uxorem ante aedis eccillam! hei misero mihi!
Metuo, ne non sit surda, atque haec audiverit.

CLEOSTRATA

Audivi ecastor cum malo magno tuo.

STALINO

Accedam propius. — Quid agis, mea festivitas? 46a

CLEOSTRATA

Te ecastor praestolabar.

STALINO

Iamne ornata res?

Iamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quae te adiutaret?

CLEOSTRATA

Arcessivi, ut iusseras;

Verum hic sodalis tuos, amicus optumus,
Nescio quid se subflavit uxori suae: 46b
Negavit posse, quando arcesso, mittere.

STALINO

Vitium tibi istuc maxumum est: blanda es parum.

CLEOSTRATA

Non matronarum partum est, sed meretricium,
Viris alienis, mi vir, subblandirier. 46c
I tu, atque arcesse eam: ego intus, quod facto est opus,

457. *eccillam*) Ferri potest librorum lectionem *eccam*, si non clidatur. Vid. ad Amph. 341.

461. Vulg. *I. o. res est?* quod inconcinnum, nisi legatur per contractionem, *res est*, quod duriusculum. Temere copula nunc addi nunc omitti solet a librariis. Il, *Itane o. r. e.?*

468. Vulg. *Non matronarum est officium, sed meretricium.* V. C. et Pall. 3, 4, 6, *N. m. parum est off. s.*

m. Carteri Pall. et nostri H et M, *N. m. parum est, sed m.*, omisso verbo *officium*. Unde non temere in suspicionem vocat *to officium* Gruterus; sed nihilo melius est, quod substituit, hoc, *N. m. verum est, s. m.* Legendum haud dubie, deleto vocabulo *officium*: *Non matronarum partum est, h. e.* non ad partes matronarum pertinet. Quo facti, quod inter lineas praescriptum legebatur in Pal. 1, 2 « parum, i. e., inquit, officium. »

Volo adcurare, mi vir.

STALINO

Propera ergo!

CLEOSTRATA

Licet.

Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam melum!
Miserrimum hodie ego hunc habebo amasium!

ALCESIMVS. STALINO.

ALCESIMVS

Viso huc, amator si a foro rediit domum, i. s. III, 4
Qui me atque uxorem ludificatust, larüa. 475
Sed eccum ante aedis! Ad te hercle ibam commodum.

STALINO

Atque hercle ego ad te. Quid ais, vir minumi preti?
Quid tibi mandavi? quid tecum oravi?

ALCESIMVS

Quid est?

STALINO

Vt bene vacivas aediſ fecisti mihi!
Vt traduxisti huc ad nos uxorem tuam! 480
Satiu' propter te pereo ego atque occasio?

ALCESIMVS

Quin tu suspendis te? Nempe tute dixeras,
Tuam arcessituram esse uxorem uxorem meam.

STALINO

Ergo arcessivisse ait sese, et dixisse te,

471. Nota illud *mi vir*, blandiendi gratia iteratum. G, *Pr. igitur*. Cl. *licet*.

482. *Quin tu suspendis te?*) Sic vulgo legitur. Olun edi iusseram,

Quin te suspendis? Oblitus eorum, quae dixi ad Asin. 770, alterum pronomen deleveram, quam utroque servato vocabulum Nempe *μονετὴν* *λάβης* pronuntiandum esset.

Eam non missurum.

ALCESIMVS

Quin eapse ultro mihi

485

Negavit eius operam se morarier.

STALINO

Quin eapse me adlegavit, qui istam arcesserem.

ALCESIMVS

Quin nihili facio.

STALINO

Quin me perdis!

ALCESIMVS

Quin bene est.

STALINO

Quin etiam diu morabor!

ALCESIMVS

Quin cupio tibi.

485-492. *Quin* decies iteratum, sicut alibi saepius *I modo, In, Opus, Neque, Profecto* etc. Cf. *Amph.* 214 sqq. *Cas. prol.* 71 sq. *Merc.* 941 sqq. *Poen.* 605 sqq., *Truc.* 141 sqq., 1113 sqq., 1169 sqq., *Trin.* 549 sqq., *Truc.* 838 sqq. Leguntur autem vulgo versus 489 sq. in hunc modum: *Quin etiam diu morabor, quin cupio tibi, Quin aliquid aegre facere, quin faciam libens.* In quibus nec pes nec caput apparet, ut recte ait Doussa, qui tamen sic explicat: «*Quin bene est*» h. e. gratulor et volupe est mihi: subaudi, te mea opera, ut praedicas, desperire. *Quin etiam diu morabor*) h. e. pertendam quamvis diu in hac male tibi tum dicendi tum faciendi sententia; vel potius (id quod Lambino placet): in dicti huius quasi concepti formula perseverabo: nempe ut malum exoptem tibi. *Quin cupio tibi*) eadem nimirum, quae prius, id est mala omnia, ut peras scilicet. Nisi quis ad sequentia po-

tius pertinere censent, ut dicat Alcesimus, *Quin cupio tibi aegre facere*, orationis suae seriem interposito *quin* identidem repetito confragosam faciens de industria. » Sic ille, multum moliendo nihil emolens, dum non videt, alteruandas in hisce esse duorum colloquentium personas, quomodo pridem factum in Iust. Ald., verborum autem *morabor* et *facere* alterum pravo intellectu, alterum corruptione scripturae, laborare, ita ut vel nullo sensu vel alienissimo dicta esse videntur. Et illa quidem *Quin etiam diu morabor* quam in codice Monachiensi, quem contuli, sic legerentur, *Quin non etiam diu morabor*, non male reponi existimabam, *Quin nox et diu morabor*, h. e. *Q. n. et d. insaniam*: quomodo Suetonius *Neron. c. 33*: «*Num et morari eum (Claudium imperatorem) inter homines desiisse producta prima syllaba (τοῦ μῶραι, a morus derivati sicut μωραίνεσθαι a μωρός)*» iocabatur (*Ne-*

STALINO

Quin aliquid aegre fecero!

ALCESIMVS

Quin faciam lubens.

490

STALINO

Nunquam tibi hodie Quin erit plus, quam mihi!

ALCESIMVS

Quin hercle dī te perdant postremo quidem!

STALINO

Quid nunc? missurusne es ad me uxorem tuam?

ALCESIMVS

Ducas, easque in maxumam malam crucem
 Cumque hac, cunque istac, cunque amica etiam tua!
 Abi, aliud cura: ego iam per hortum iussero
 Meam istuc transire uxorem ad uxorem tuam.

496

STALINO.

Nunc tu mi amicus es in germanum modum. —

Qua ego hunc amorem mi esse avi dicam datum;
 Aut quid ego nunquam erga Venerem inique fecerim,
 Qui sic tot amanti mi obviam eveniant morae?
 Attate, quid illuc clamoris, obsecro, in nostra domo est?

501

t. t. c.

ro).» Nunc nihil in his mutandum censeo, sed accipiendum tantummodo *morabor* eo sensu, quem dixi, ut diu ac inane iuramentum praedicet Stalino, nisi ancilla potiat. Medicus ille de insano credito Men. 795: *Quin suspirabit plus sexcentos in dies. Verbum facere* quod attinet, depravatum est, in cuius locum sufficeris vel *faciam*, vel, quod malim, quia vulgatae vicinijs *fecero*.

496. Vulg. *Abi et aliud cura*, minus quidem vivale. Abest copula H. Vid. ad Capt. 336. Formula haec. Cf. Mil. 919, 924.

499. *avi*) Libri *ferre aut vel haud*,

sicut G noster. Ernit avi Scioppius Suspp. Lectt. 1, 11, quomodo passim i et t litterae miscentur, velut etiam, opinor, in versu illo Lucilii apud Nonium v. *Folliculus*, qui locus sic vulgo legitur: «*Folliculum Lucilius posuit pro corpore* L XXVI: *Ego siqui sum et quo folliculo nunc sum indutus, non quiro.*» Ibi igitur pro *siqui*, quod abhorret a mente scriptoris, reponendum arbitror sicut, ad quam faciem dicuntur ista, *Sic sum, Sic sum ut vides*, de quibus expositi ad Aul. 276. Est autem Lucilii versus trochaicus t. c.

501. Vulg. prorsus incultitate trans-

PARDALISCA. STALINO.

PARDALISCA

Nulla sum, nulla sum! tota, tota occidi! cor metu
 mortuom! membra miserae tremunt! c. o. III, 5
 Nescio, unde auxili, praesidi, perfugi mi, aut opum
 copiam conparem aut expetam:
 Tanta factu modo mira veris modis intus vidi, novam
 atque integram audaciam! 505
 Cave tibi, Cleostrata! abscede ab ista, obsecro, ne quid
 in te mali faxit: ita percita.
 Eripite isti gladium, quae sui est inpos animi! cli. t.

positis pronominiibus: *Quoi sic tot amanti mihi obvium eveniant morae.* Rescribendam, *Mihi quoniam sic tot amanti o. e. m.*, quomodo Aul. 527 legitur: *M. Ego te hodie reddam matulam, si viva, probe, Tibi quoniam decretum est libere aquam;* ubi videnda annotatio. Nunc vero, quum H et ed. Mediol. anni 1500 praefere videam, *Cui sic tot am. m. o. e. m.*, similiter h. l. erratum puto atque supra 499, corrigoque et minore mutatione et longe probabiliore: *Qui sui tot amanti mi obvium eveniant morae?* Qui, nade, quare, qua ave quove ini-que facto meo. Vid. Parei lexie. Plant. l. v.

503. Vulg. *cor metu mortuam est.* Aliter copula, quam cuiusvis erat addere, a M.

505. Vulg. *factis*, sed vv. quaedam edd., in his Iunt. Ald., *facta*, quod praeferebant Acidalius Divinnat. p. 140 et Scioppius Suspp. Lectt. 1, 11, quamquam ille vulgatum *factis* nescio quo modo seorsim accipere posse sibi persuadebat pro re ipsa,

sicut Poen. 176 diceretur: *Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant*, Rudente 1121: *Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar*, Terentii Heu. 801: *Ba. Benefactum et volupe est!* PAM. *Factis, ut credam, facis;* Scioppius vero magis eo inclinabatur, ut reponendum putaret *factu*, loquendi modo protrito, *mira factu*. Hoc verum arbitror, accipioque cum eodem tanta *mira facta* pro tam mira vel tot mira facta, sicut Ba. 997 legitur, ipso monente, *Sexcenta tanta reddam*. Nam quod Camerarius, non adposito lectore, edidit *Tanta factis nullo mira miris meulis* etc., non est audendus.

506. *ita percita*) H. e. *ita percita est*. Vid. ad Amph. 168. Vulg. metro nullo, *ira percita*. Non semel sic eratum: vide nos ad Capt. 773.

507. Ad exprimendam summam animi commotionem h. l. et Men. 34 versum choriambicum tetrametrum usurpavit Noster, sequentibus utrobique trochaicis. Nam quod hi ver-

STALINO

Nam quid est, quod haec huc timida atque exanima exi-
luit foras? t. t. c.

Pardalisca!

PARDALISCA

Perii! sonitum unde aures usurpant meae?

STALINO

Respice modo ad med!

PARDALISCA

Here mi.....

STALINO

Quid tibi est? quid timida es?

i. tr. h. 510

PARDALISCA

Perii!

STALINO

Quid peristi?

PARDALISCA

Perii, et tu peristi!

b. t.

STALINO

Aperi: quid tibi?

PARDALISCA

Vae tibi!

STALINO

Imo istuc tibi sit!

PARDALISCA

Ne cadam, amabo, tene me!

STALINO

Quidquid est, eloquere mihi cito! t. t. c.

bus ipsi quoque in formam trochaico-
rum trimetrorum redigi possunt, nihil
ad rem, neque casu factum esse potest,
ut uterque meria choriambis, ubi ab
uno molosso discesseris, decurrat.
Etiam apud Terentium Adelp. IV,
4, 3 sq. choriambicos tetrametros in-
venire sibi visus est R. Bentleyus,
sed, inquit vir praestantissimus,

more graeco, novissimum versum al-
terius generis adsumentes, ut pro
rhythmi ratione cum strepitu ac ca-
nore finiantur. » Duos asynartetos, et
choriambu dimetro $\text{iam} \beta \text{ic} \text{ovr}$ et tro-
chaeo dim. cat. sive ithyphallico com-
positos, ipse reperi Curc. 96 sq.

508. V. incoucinne, exanimata. Sae-
pius mixta *Exanimus* et *Exanimatus*,

PLAYT. Com. Tom. II

E

PARDALISCA

Contine pectus! face ventulum, amabo, pallio! as. ex f.
d. et i. d. br.

STALINO

*Timeo hoc negotium, quid est, nisi haec meraclo se
uspian i. t. 5, 5

Percussit flore Liberi.

i. d.

516. *flore Liberi*) Ita reponendum esse monuit L. Lipsius Antiqq. Lecti. 5, 1, ut pridem coniecerat Baptista Pius: quomodo hic Cist. 123: *Quiaque adeo me compleri flore Liberi*, et Ennius apud Fulgentium: *Haec annis se sauciat flore Liberi*; similiterque *flos Bacchi*, *flos vini* (av. 295 ol. 309) dicitur Lucretii III, 222, Plauti Carc. 96. Cf. Turnebi Adversa. 29, 35 et iuttp. ad Carculionis l. l. Vulgo, *flore Lybico* vel *libico* (nam sic fere cold. antiqui), quod «vinum est, inquit idem Turnebus ibidem 8, 11, Mareoticum, literarum monumentis non incelebre; etiam versa Maronis in II Georgicorum (51) clarum, Mareotidibus vitibus in optimo genere numeratis. Mareotis autem Libyae a Plinio l. V, cap. 6 recensetur, Aegypto contermina.» Laudant alii in hanc rem etiam Horatii illa Od. 1, 37: *Mentemque lymphatam Mareotico*, quasi quisquam, nedum Lipsius, dubitaret, fuisse vinum *Mareoticum*, et fuisse generosum. Sed id merito dubitamus, hic locum esse illi vino commemorando; querimusque, quid negotii sit cum vino exotico et caro, non divitibus Romanis, non reginae Aegypti, cui Mareotis regio contermina, sed acillae Graecae vel Italicae, poscum quam nobile vinum bibere aduerti. Hoc consideranti pro certo sit necesse est, vocem *Libyco* seu *libico*, ea quidem

potestate acceptam, qua vulgo accipitur, abhorre a mente Comici. Nec tamen disiteor, duriusculam mihi semper visam l ipsi emendationem, ceterum optissimam, propterea quod nemo facile exputet, quomodo factum sit, ut verbum *Liberi*, tum notum cuius scribae minimeque obscurae significationis, ita corrumpetur. Fuit itaque quum reponendum arbitrat *Libico* prima syllaba porrecta per iocum, quomodo supra 489 *morabor a μωρός* derivandum esse contendimus, ut verbum, *Liberate* sonans, eodem modo, enormi illo quidem, fictum esset, quo *perenticiam* flosit Plantus Epid. 340, atque in hoc parenticiam intelligi voluit ridiculi causa, ita h. l. τῷ *Libico*, a *Liber* derivando, simul vinum *Libycom* seu *Mareoticum* per irrisum acillae pauperculae significaverit; quo facitium genere abundare Plantum, non est quod pluribus demoostrem. Quamquam *flos* seorsim pro *flore vini* tum insoleter dictum esset, ut plura eius usus exempla desideraremus. Vel legendum *flore Libero*, h. e. *flore Liberali*, quomodo *Romula gens* pro *Romulea* et eiusmodi pleraque dicuntur. Verisimile enim est, inusitatum usurpatum verbum miratos librariorum, ut fieri solet, mutasse, quae non caperent, cognitaque incognitis sufficisse.

PARDALISCA

Obtine auris, amabo!

STALINO

I in malam crucem!

Pectus, auris, caput, teque dî perduint!

Nam nisi ex te scio, quidquid hoc sit, cito,

Iam tibi istuc cerebrum dispercutiam, excetra tu, lu-
dibrio as. ex t. d. et i. d. c. 520

Pessumie adhuc quae me habuisti!

PARDALISCA

Here mi ...

STALINO

Quid vis, mea ancilla?

PARDALISCA

Nimium saevis!

STALINO

Numero dicis!

t. d.

Sed hoc, quidquid est, eloquere: in pauca refer. b. t.

Quid intus tumulti fuit?

PARDALISCA

Scibis. Audi

Malum, pessimumque, hic quod intus modo apud nos

Tua ancillad hoc pacto exordiri coepit,

525

Quod haud Atticam condecet disciplinam.

STALINO

Quid est id?

PARDALISCA

Timor praepedit dicta linguae.

517. Sic legitur in libris. Versus non est creticus purus, sed asynartetus, e cretico et t. h. compositus, de quo genere versuum dixi supra p. 53. Sequuntur duo cretici tetrametri.

520. *dispercutiam*) Verbum inanidilum, sed comprobatur veteris codicis Camerar. auctoritate. Plerique alii libri, etiam nostri G et H, di-

apartiam vel *dispartiam*, h. e. *dividam*, *dissecabo*, quomodo Curc. 187 legitur, *Etiā dispartimini?* h. est: *Etiā separamini?* etiam vos missos facitis? ubi frustra Irepidant lexicographi. Hoc itaque ampliandum: nam metro quidem, a nobis indicato, utraque lectio aequè convenit.

525. *pessimumque*) Ita codex Meur-

STALINO

Quid est? possum scire ex te, istuc quid negoti est?

PARDALISCA

Dicam. Ancilla tua, quam tuo villico vis

536

Dare uxorem, ea intus

STALINO

Quid intus? quid est?

PARDALISCA

I-

imitatur malarum malam disciplinam,

Viro quae suo interminatur. Vitam

as. ex b. et i. h.

STALINO

Quid?

PARDALISCA

Ah!

STALINO

Quid est?

PARDALISCA

Interimere ait velle.

Gladium

STALINO

Hem! * gladium? quid enim gladium?

sianos et vv. edd., in his lunt. Vulg. numero extincto, *pesumum*.

529. Vulg. *inconcinne*, Q. e.? *possum scire ego istuc ex te, quid negotii est?* Vid. nos *Asin.* 845. Iuntina et Aldina absunt verba *ex te*, male, siquidem neque ea sunt, quae ab interprete addantur, neque de libris scriptis, quibus usi fuerint harum editionum curatores, quidquam certi inandivimus.

533. Male vulgatae: — *interminatur vitam*. *Vitam* ad sequentia pertinet, uli male repetitur post verbum *velle*. Quod priore loco debebat

Acidalius, versus ratione refellitur. G, *interminatur mortem*.

534. Monitum de hoc metro ad *Amph.* 422. Subinde hic recurrit. H, *interimere ait te velle* v. Sciores, a veteri eius exemplari abfuisse h. l. *vitam*.

*. Vulg. *St. hem! Pa. gladium*. Quod correxit Acidalius. Vulgo quoque, *quid cum gladium?* minus bene, quum non de certo aliquo *gladio*, sed de *gladio* in genere, agatur. Anapaestos dimetros etiam infra 589 sq. usurpavit Plantus, ut sero intelleximus, item *Aul.* 105 — 108, 574 sq.,

PARDALISCA

Habet.

STALINO

Hei misero mihi! cur eum habet?

535

PARDALISCA

Insectatur omnis domi per aedis, as. ex b. d. et i. h.
 Nec quemquam prope ad sese sinit adire:
 Ita omnes sub arcis, sub lectis, latentes b. t.
 Metu mussitant.

STALINO

Occidi atque interii! as. ex b. d. et i. h.
 Quid illi est obiectum malitiae repente? b. t. 540

PARDALISCA

Insanit.

STALINO

Scelestissimum me esse credo!

PARDALISCA

Imo si scias dicta, quae dixit hodie....

STALINO

Istuc expeto scire. Quid dixit?

PARDALISCA

Audi.

Per omnis deos et deas deiuravit,
 Occisurum eum, hac nocte quicum cubaret. 545

680, Psend. 1256 sq., Stich. 34, et pro clausula anapaestorum tetrametrorum Trin. 1081. — Anapaestos tetrametros habes infra 599, ubi vide, quae monemus, Rud. 814, Stich. 294, Trin. 1079 sq. — Anapaestos Aristophaneos invenire sibi visus est Hermannus in libro De Metris Cas. 703 sqq.; sed accentuum causa, hac ratione saepius in extremas verborum syllabas incidentium, quod vitiosum, habeo potius istos versus pro asynartetis, ex trochaeo dimetro et eiusmo-

di anapaesto compositis, sicut contra ex anapaesto dimetro et simili, sed catalectico, trochaeo constantes reperiuntur Stich. 710 sq. — Anapaesti monometri, clausularum loco usurpati, sunt Stich. 651, 663.

540. *Malitiae* propria significatione, qua omne malum sonat, Pall. nostri G H et vv. edd.; V. C. *maliciam*. Recentiores ex interpretatione atque inconcinne, Q. i. *obiectum est mali tam rep.*?

545. *Occisurum*) Male V. C. et

STALINO

Med occidet?

PARDALISCA

An quidpiam ad te attinet?

STALINO

Vah!

PARDALISCA

Quid cum ea negoti tibi est?

STALINO

Peccavi: as. ex 2 i. h.

Illuc dicere villicum volebam. i. tr. br.

PARDALISCA

Sciens de via in semitam degredere. as. ex b. d. et i. h.

STALINO

Numquid mihi minatur?

PARDALISCA

Tibi infesta soli est b. t. 55₄

Plus quam quoiquam.

STALINO

Quamobrem? b. d.

PARDALISCA

Quia se des uxorem Olympioni; as. ex 2 i. h.

Neque se tuam, nec se suam, neque viri

Vitam sinet in crastinum protolli.

Pal. 6 a m. 2, *occisuram*, quod minor Acidalium alteri praeferre, cuius haud dubie interpretamentum est. Vid. supra ad prol. 21; cf. 563.

548. Simillimus hic versus hendecasyllabo Phalaeceo. Vid. de trochaicis trim. supra ad 66 sq.

549. *Sciens de via in semitam degredere*) h. e. sciens peccas, quomodo in simili causa supra 258 Cleostrata, *Per pol saepe peccas*, infra 573 Pardalisca, *Naepicute peccas*; quod addit etiam Lambinus. Qui contra-

riam his inesse sententiam putavere; ut ex falsa via in rectam redire diceretur senius, ii reposuerunt *regredere*, quod praeferunt edd. principes Pall. 1, 2, G, M. Sed maius potiusque est *via*, minus sequiusque *semita*. Ennius, laudatus interpretibus ad li. I. ex Cic. de Divinat. 1: *Qui sibi semitam non sapiunt, alteris monstrant viam*. Vbi libri solita confusione, *aliis monstrant viam*, impingente quidem versu. Vid. ad Capi. prol. 2, 550. *minatur*) G, *minuitur*.

Id huc sum missa ut tibi dicerem, ab ea
Vt caveas tibi.

STALINO

Perii hercle ego miser!

554

Neque est, nec fuit, me senex quisquam amator b. t.
Adaeque miser!

PARDALISCA

Ludo ego hunc facete? as. ex b. d. et i. h.
Nam quae facta dixi, omnia huic falsa dixi. b. t.
Hera atque haec dolum ex proximo protulerunt; 558
Ego hunc missa sum ludere.

STALINO

Heus, Pardalisca!

PARDALISCA

Quid est?

STALINO

Est....

PARDALISCA

Quid?

STALINO

Est, quod volo exquacrere a te. 560

PARDALISCA

Moram obfers mihi.

STALINO

At tu mihi obfers moerorem!

554. Vulg. non sine versus iniuria desideratur pronomen ego, quod tanquam ex MSS. Pall. edidit Pareus, praebentque nostri codd. scripti et vv. edd., in his lunt.

558. Sic libri. Sed Acidalius Divinutt. in Plantum p. 141: «Sic hoc exouditur, quasi dolum ex proximo sit prolatus. Male. *Procederunt* legendum, non *protulerunt*: et voces ex proximo iungendae cum particula haec. Haec ex proximo vicina Myrthiwa est. Is Comicus sermo. Fine ha-

ius fabulae: *Haec Casina huius reperietur filia esse e proximo. Dolum autem procedere nihilo minus Plantina phrasis. Pseudolo (614): Nam hic mihi incus est: procedam ego hodie hinc multos dolos.*» Sic ille, nimis quidem basilice, nimis securerem quis miretur synchysin in Plauto, qua figura frequenter uti Comicum monui ad Amph. 378? Dein cur falso hic dixerit *proferre dolum pro invenire dolum*, recte autem Cicero et Tibullus eodem sensu *proferre artem*]

Sed etiamne habet nunc Casina gladium? as. ex b. d. et t.

PARDALISCA

Habet, sed duos.

STALINO

Quid? duos?

PARDALISCA

Altero te

b. t.

Occisurum * ait, altero villicum.

h.

STALINO

Occissimus sum omnium, qui vivont! as. ex b. d. et i. h.

Loricam induam mi: optimum esse opinor.

562

Quid uxor mea? non adiit atque ademit?

PARDALISCA

Nemo audet prope accedere.

STALINO

Exoret.

PARDALISCA

Orat.

b. t.

Negat ponere alio modo ullo profecto,

Ni sese sciat villico non datum iri.

STALINO

Atque ingratiis, quoi non volt, nubet hodie!

570

proferre enses? Vidd. lexica. Recte *proculdi* dicuntur doli, futeor; sed non minus recte *proferri* dicuntur, ut pigeat viri interdum calidioris auctoritate abreptum, librorum omnium lectionem temere me deseruisse.

562. Libri perperam iterata et syllaba, *habet et nunc*. Copula abest Patalinis, II M. De metro, cuius rationem minus olim perspicuus mutavi frustra, vid. ad Capt. 428 sqq.

* *Occisurum anaxipuztov*: vid. supra ad prol. 21. *At* posteriorem syllabam aut vocalem literam pro-

ducit, quam figuram illustravi ad Amph. 483.

569. Vulg. inconcinne, *Ni se*. Non detrius foret, *Nisi se*, τοῦ *Nisi* posteriore syllaba porrecta. Vid. ad Amph. 483.

570. *quoi* Libri *quia*, ut fere Pall., *quam*, ut Langg., *quae*, ut Sarracen., *quem*, ut initio fortasse V. C. item M et Iunt., quam Aldus exprimit, *quemquem*, ut H., *quoniam*, ut Pol. 6. Sed procul dubio recte nescio qui apud Pareum, *quoi*, siquidem non omnino a nuptiis abhorrere dicitur

Nam cur non ego id perpetrem, quod coepi, as. ex b. d.
 Ut nubat mihi? Illud quidem volebam. (et i. h.)
 Non; sed villico nostro.

PARDALISCA

Saepicule peccas. b. t.

STALINO

Timor praepedit verba. Verum, obsecro, dic,
 Me uxorem orare ut exoret illam, as. ex 2 i. h.
 Gladium ut ponat, et redire me intro ut liceat. 576

PARDALISCA

Nuntiabo. t. t.

STALINO

Et tute orato.

PARDALISCA

Et ego orabo.

STALINO

At blande orato, ut soles. t. t. c.

Sed (audin'?) si hoc exfexis, soleas tibi dabo i. s.
 Et anulum in digito aureum et bona plurima.

PARDALISCA

Operam dabo.

STALINO

Face ut inpetres.

PARDALISCA

Eo nunc iam, 580

Nisi quidpiam remorare me.

STALINO

Abi et cura. i. tr. c.

Redit eccum tandem obsonatu meus adiutor! pompam
 ducit! t. t.

ancilla, sed tantummodo a villici, quem illi tamen obtrusurum se minatur senex.

571. G. Iont. Ald. minus pro metri ratione, coepei.

577. Fortasse et tu vulgatum ferri potest, sed non elisum, sicut ego:

vid. ad Amph. 341. Orato utrobique accentum retrahit, vocali litera aeq.

578. Tò hoc, quod omnes libri antiqui praebent, male omissum a Gronovio atque Ernestio.

581. Pro clausula iamborum sena riorum adhibitus h. l. iambus tr. c.,

OLYMPIO. COCVS. STALINO.

OLYMPIO

Vide, fur, ut sentis sub signis ducas!

COCVS

Qui vero sunt sentes? t. t. III, 6

OLYMPIO

Quia, quod tetigere, eloco rapiunt; si eas ereptum,
eloco scindunt:Ita, quoquo adveniunt, ubiubi sunt, duplici damno do-
minos mutant. 589

COCVS

Heia!

OLYMPIO

Attat cesso magnifice patrice- as. ex 2 i. h.
que aviteque ita hero meo ire advorsum?

STALINO

Bone vir, salve.

OLYMPIO

Fateor.

STALINO

Quid fit?

OLYMPIO

Tu amas; ego esurio et sitio. t. t.

STALINO

Lepide excuratus incessisti hodie! as. ex 2 i. h. 589

sicut item post iambos t. c. Truc. 107.

583. *signis*) Codd. nostri 3 et v. tt. edd., in his lunt., *signum*, quasi palantes. Coquos autem dicit, quorum natio male audiebat ob turacitatem. Vid. ad Aul. 356.

586-606. Locusex difficillimis Plauti, si varietatem atque insolentiam metrorum consideres; quem nunc paullo aliter legi suadeo, ac antea legebatur.

587. *aviteque*) Bene sic I. Brantius apud Pareum, quum vulgo satiasinepte legatur, *amicque*. Coniungi solent patres et avi, similiterque maiores suos crepat villicus supra 302.588. *ego* (*ἔγω*) non eliditur: vid. ad Amph. 341.589. *hodie*, quod versui necessarium est et Plauto familiare, suo loco legitur in G. In reliquis libris

Vaha! *

OLYMPIO

STALINO

Mane vero, quamquam fastidis!

OLYMPIO

Heu, heu, ** foetet tuos mihi sermo!

STALINO

Quae res?

OLYMPIO

Haec res.

STALINO

Etiamne adstas? t. t.

OLYMPIO

Enimvero *πρῶτα μοι παράχθεις!* * 1 a. d.

STALINO

Dabo *μέγα κακόν*, ut ego opinor, nisi resistis! t. tr.

OLYMPIO

Ω Ζεῦ, potin' a me abeas, nisi me vis vomere hodie? 59r

STALINO

Mane!

OLYMPIO

Quid est? quis hic homo est?

aberravit ad sequentem versum post *Vaha*.

* *Vaha* fere Pall., item H Met Medial. Pal. 6 et G, *Vah*, quod idem significat, sed metro adversatur; V. C. *Aha*; sed fastidientis interiectio requiritur, qualis est *Vaha* seu *Vah*. Caeterum vulgo. *Aha hodie* absque sensu. Vide nos ad versum precedentem.

** *Heu, heu*) Sic Pal. 1, recte. Vulgo, *ei, ei*, vel *ey, ey* (vid. ad Asin. 492); G et H, *hei, hai*, prope verum. *Heu, heu*, non *Eheu*, legendum esse, ex iis colligas, quae annotavi ad Capt. 928. Deleveram autem tō sermo, cum quis nimis superbe sic respondere videbatur hero servus, tum

propterea ut locum haberet quaestio Stalinonis *Quae res?* Intelligebamque in tuos: *hircus*, qui exprobrari solet vel serio, vel per iocum, hominibus immundis, inprimis senibus. Conf. Merc. 565, Pseud. 740, Parei lexic. Plant. v. *Ilircosus senex*. Sed nunc video, *Quae res?* solemnem illam formulam esse indignantium, de qua monui ad Asin. 458, et villicum nequam in responsione usurpato eodem verbo, quo alter rogaverat, irridere edentalem amatorem, quocum familiariter vivere liberiusque loqui esset solitus. Cf. Curc. 73.

* 1 Vid. supra ad 535.

590. Vid. supra ad 67.

592. *hic homo* de persona collo-

STALINO

Herus sum.

OLYMPIO

Qui herus?

STALINO

Quoius tu

Servos.

OLYMPIO

Servos ego?

STALINO

Atque meus.

OLYMPIO

Non sum ego liber

Memento, memento!

STALINO

Mane atque adsta!

OLYMPIO

Omitte:

b. t.

Servos sum tuos.

STALINO

Optume est. — Obsecro te,

595

Olympisce mi, mi pater, mi patrone....

OLYMPIO

Hem! sapis sane.

STALINO

Tuos sum equidem.

quente, sicut Amph. 251, Most. 554, Pers. 304, Pseud. 1314. — *Quoius* monosyllabum. Vid. ad Aul. 244.

592. Vulgo *Q. t. servos es*. Sed copula evartit metrum et eleganter abest: vid. ad Amph. 168.

595. Verba *Servos sum tuos* Stalioni male tribuunt recentiores, quum iis suadeat seni villicus, ut se se omittat, quia se servum eius fateatur. Quod approbans ille: *Optume est*, inquit, iamque deposita persona irati

et ad ingenium suum rediens, *Obsecro te* etc. Nam cum, qui te retinest eogatque stare, simul se servum tuum dicere, nimis quam ineptum est. Posterior syllaba τοῦ *Servos* enclitico sequente acuitur ex regula. Molossus (*Servos sum*) pro baccheo adhibitus in Latino poeta Comico non offendit. Syllaba os in *tuos* vi accentus metrici extollitur.

597. *sum* non liquescit: vid. ad Amph. 341.

OLYMPIO

Quid mihi servo opus est tam nequam, t. t.

STALINO

Quid nunc? quam mox recreas me?

OLYMPIO

Coena modo si sit cocta. as. ex t. d. et i. d. c.

STALINO

Ergo abeant propere. Cito introite * et cito deproperate!
 Iam intus ero. Facite coenam, mihi ut ebria sit. Lepide
 nitideque volo; a. t. 599

Nil moror, barbarico ritu.

OLYMPIO

Nae etiam i, sis.

STALINO

Hic ego habito. as. ex t. d. et i. d. c.

* Verba *Intro, Ego, Coenare, Sane esse*, et *gladium Ancilla*, quae leguntur in vulgatis a Camerario sunt addita, salvisque sententiis et metris abesse possunt. Lacunae locis eorum in solo veteri codice Camer. compa-
 ruisse dicuntur; sed casu saepe factum deprehendi, ut solito largiora inter-
 stitia inter verba relinquerentur in scriptis codicibus, neque uni libro, praesertim minus correcto, qualis fuit Camerarianus ille, tantum tribuo, ut propterea caeteros omnes arbitrer defectos. Vulgo autem verba *propere, cito i. e. c. dep.* Olympioni assignan-
 tur, quae a sene impatiente pronun-
 tiari, ut similia plerumque tam supra quam infra, facile apparet, ut liben-
 ter auscultaverim Helmsstadiensis, nota-
 tam personae Olympionis inter ab-
 eant et *propere* omittenti. Nam *ro propere* ad antecedentem orationem pertinere, ut non abire modo, sed propere abire iubeantur coqui, sicut

statim iubentur cito introire, cito deproperare, in oculos incurrit.

599. Quam pulcre senis affectum versus hic exprimat anapaesticus, cuiusvis est videre. Quem non dedecet, ut sciunt metrici, proceleusmaticus (- ro facite). Vide supra ad 535. In volo intelligendum coenare, sicut itidem in verbis *Nil moror barbarico ritu* versus proximo. Decent elipses perturbatum.

600. Vulgo haec omnia seni adscribuntur, quasi scilicet vel admonendus sit Olympio, ut introcat ad coenam, qui se esurire et sitire intestinaeque iam dudum inanitate sibi murmurare dicit supra 587, infra 649, vel docendus sit homo familiaris, ubi herus habitet, quo nihil fingi potest ineptius absurdiusque. Imo verba *Nae etiam i, sis*, villici sunt impatientis et diutius ante fores morantem dominum urgentis, ut introcat tandem coenamque apparet; sicut rursus

OLYMPIO

Numquid est ceterum, quod morae sit? * as. ex c. d. et f.

STALINO

Casinam habere intus aiunt, qui me atque
Ted invitet.

OLYMPIO

Scio. ** Sic sine habere.

Nugas agunt: novi malas ego illas mercis. i. tr. h.

Quin tu i modo mecum domum.

603

STALINO

At pol malum metuo.

I tu modo; perspicito prius, quid intus agatur.

OLYMPIO

Tam mihi quidem mea vita, quam tua tibi cara est.

STALINO

Verum i modo.

OLYMPIO

Si tu iubes, inibitur tecum.

605

sequente versu quaerit: *Numquid est ceterum, quod morae sit?* Contra illa *Hic ego habito* a Stalione cocis dicuntur duxtañs. Cf. Pseud. 891. Ceterum scripti: *ne etiam isis vel issis*, vel *ipsis*, sicut G, unde (Sa) *ne esse iam fecit* Camerarius.

* Monitum de huiusmodi versionibus supra pag. 53. Verba c., q. m. s. invitis propemodum omnibus libris vetustis, vulgo omittuntur.

** Scio) Vid. ad Aul. 196.

603. *domum* non elidendum versus

gratia. Vid. ad Amph. 1. *Tò malum* pro monosyllabo est. Vid. ad Amph. prol. 74.

605. Egregie G noster, *Tam mihi quidem mea vita* etc. quam vulgo libri non exhibeant *tà quidem*, quod verum sarcit.

606. Absurde edd., *Verum modo*. Audiendi erant Lambinus et Acidalius. *Inibitur* liquescente postrema i littera legendum est; vid. ad Amph. prol. 74.

PARDALISCA

Nec polego Nemeae credo, neque ego Olympiae, i. s. IV,¹
 Neque usquam ludos tam festivos fieri,
 Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
 Seni nostro et nostro Olympioni villico. 610
 Omnes festinant intus totis aedibus;
 Senex in culina clamat, hortatur cocos:
 » Quin agitis hodie? quin datis, si quid datis?
 » Properate! coenam iam esse coctam oportuit! »
 Villicus hic autem cum corona, candide 615
 Vestitus, laute exornatusque obambulat.
 Ipsae autem in cubiculo armigerum ornant, quem dunt
 Pro Casina nuptum nostra; at dissimulant fore,
 Huius quod est futurum. Digne autem coqui
 Nimis lepide ei re dant operam, ne coenet senex: 620
 Aulas pervortunt, ignem restinguunt aqua.
 Illarum oratu faciunt; illae autem senem

616. *lauteque exornatus a.*) Vulgo *Vestitus, laute exornatusque ambulat*, elaudicante versu. Et sic quidem V. C.; Pall., teste Pareo: *Vestitus laute exornatusque obambulat*; quae optima lectio quum me fugisset, *lauteque* dederam ex Helmstadiensi codice, quo metrum quidem aeque bene restituitur; sed perstandum est in scriptura Palatinorum.

617. *Ipsae*) H. e. dominae, Cleostrata et Myrribia, sicut passim sonant *Ipsae* et *Ipsa*. Cf. infra 637, Aul. 308, Stich. 606. Vulg. *Illae*, ubi dubium est, quae dicantur. Caeterum haec quum truncatis extremis versibus legerentur in MSS., sic ea excudi iussit Camerarius, de se additis ver-

bis *mulieres* et *villico*: *Illae autem in cubiculo armigerum ornant mulieres, Quem dent pro Casina nuptum nostra villico*. Satis probabilis haec ratio, quam insuper habuisse piget, dum simul illata *Nimium lepide* et *Nimis lepide* suspicionem interpolationis movent, quam quidem nunc suspicionem facile diluendam arbitror. Itidem frustra turbant h. l. Angelius, Aldus, Acidalius, ex quibus hic, Iuvenium potissimum secutus: *Quem dent pro Casina nuptum nostra; sed nimis Lepide huius quod futurum est dissimulant fore. Condigne autem nimis lepide huc conducti coqui Ei rei dant operam, ne coenet senex*. Pareus tanquam ex Pall., nostro. G, *Condigne*,

Incoenem extrudere cupiunt ex aedibus,
 Ut ipsae solae ventres distendant suos.
 Novi illas: ambo estrices: corbitam cibi
 Comesse possunt. Sed aperitur ostium.

625

STALINO. PARDALISCA.

STALINO

Si sapitis, uxor, vos tamen coenabitis, i. s. IV, 2
 Coena ubi erit cocta; ruri ego coenavero:
 Nam novum maritum et novam nuptam volo
 Rus prosequi: novi hominum mores maleficos: 630
 Ne quis eam abripiat. Facite vestro animo volup.
 Sed properate istum atque istam actutum emittere,
 Tandem ut veniamus luci. Ego cras hic ero;
 Cras habuero, uxor, ego tamen convivium.

PARDALISCA

Fit, quod futurum dixi: incoenatum senem 635
 Foras extrudunt mulieres.

STALINO

Quid tu hic agis?

PARDALISCA

Ego? Eo, quo me ipsa misit.

STALINO

Veron'?

623. Libri vulgati, *Cupiunt extrudere incoenem ex aedibus*, quae verum hiantem destituere quum animadvertisset, invitis scriptis et vet. edd. edidit Camerarius: *C. e. incoenatum ex aed.*, quomodo mox (630) legitur, *incoenatum senem Foras extrudunt mulieres*. Iidorus quoque in glossis, *Incoenis*. Plautus, *Incoenem ex aedibus*. Langg. liber Meursii lunt.

Aldin. recte, ut exendi inssimus.

625. Vulg. inconcinne, *Novi ego illas ambas estrices*: c. c. etc. De omisso ego vid. nos ad Asin. 343. *Amba* pro *Ambae* etiam alibi poeta: vid. lexica.

629. Frustra lunt. Ald., *N. n. m. hinc et n. n. v. Tō maritum non eliditur*: vid. ad Amph. 341.

637. Vulg. minus vivide, *Ego eo*,

PARDALISCA

Serio.

STALINO

Quid hic speculare?

PARDALISCA

Nil quidem specular.

STALINO

Abi:

Tu hic cunctas; intus alii festinant.

PARDALISCA

Eo.

STALINO

Abi hinc, sis, ergo, pessumarum pessuma!

640

Iamne abiit illaec? Dicere hic quidvis licet:
 Qui amat, tamen hercle, si esurit, nilum esurit.
 Sed eccum progreditur cum corona et lampade
 Meus socerus, compar, conmaritus, villicus!

OLYMPIO. STALINO.

OLYMPIO

Age, tibicen, dum illam educunt huc novam nuptam for-
 ras, t. t. c. IV, 3. 645

Suavi cantu concelebra omnem hanc plateam hymenaeo.
 t. tr.

Io, Hymen, Hymenae!
 ithyph.

q. m. i. m. — *Feron?* — *Serio.* Formula: cf. Truc. 273.

641. Itidem ex formula haec. Conf. Truc. 840.

642. *nilum*) Ita Meursius in Exerc. crit. verbo Lucretiano; bene Boxhornius quoque, *ne ludum*. Vulgo *nilum*, quod quidem, pro *nilul* acce-

plum, non significare possit, sicut *oñdiz*, sed prorsus inusitatum est.

646. Sic etiam vulgatae edd. De huiusmodi trochaicis vid. supra ad vs. 67.

647. Mire codd., *meo*, *meio*, *meyo* *he yo*, ut G, *hymen*, *hymenaeae*. Similiter Catullus carmine in nuptias

STALINO

Io, Hymen! Quid agis, mea salus?

OLYMPIO

Esurio hercle, atque adeo haud sitio. t. t.

STALINO

At ego amo.

OLYMPIO

At ego hercle nihil facio tibi, Amor, pericli:

Manlii Torquati et Iuliae Auruncule-
iae:*Collis o Heliconi**Cultor, Vraniae genus,**Qui rapis teneram ad virum**Virginem, o Hymenae! Hymen!**Hymen! o Hymenae! etc.*

De metro vid. ad Ba. 1114 sq.

638. Male verba *Io, Hymen* continuantur villico, ubi mireris, ad iubilum sui voceri, comparis, commariti, prorsus obmutescere senem, tanquam alienum. Similiter peccatum infra 654. Coeterum Langg.: *haud spicio pro haud sitio*. Qua lectione inductus videtur Palmerius ad corrigendum *auspicio*. «*Fabula, inquit, de nuptiis est, in quibus omnia atque auspicia contracturi captabant, si alias unquam. Nec vero nisi auspicio nubebant, aut ducchant. Itaque Olympio, qui iam uxorem duceret, se nit pro auspicio esurire, sive (ridiculum) auspicio. Et fallor, an eo sibi augurabatur perpetuum deinde cum sua uxore famem?*» Sic ille, acute quidem, ut solet. Sed is, qui tantopere cavet (294, 666—669), ne mala sibi forte omnia faciant alii, ut ipse sponte, vel per iocum, in pessimum omnium incurrat? Cui fortasse credam, non hodie. Bene me iudice Salmasius, quocum sentiant Camerarius et Lambinus: «*Nihil puto mutandum: qui valde esuriunt, non sitiunt.*

— Hoc certe hic vult Olympio, se tantum esurire, ut ipsi non vacet sitire. Alioquin contrarium rerum naturalium periti, nempe ieiunos citius sitire quam esurire. De quo est quaestio in Symposiacis Plutarchi lib. VI, cap. 1: «*Τῆς ἡ αἰτίας, δι' ἣν οἱ νεώτεροις δειψῶσι μάλλον, ἢ πεινῶσι*». Immani igitur fame se cruciari dicit villicus, et ea, quae etiam sitis sensum sibi adimat. Hoc vulgo non fieri, demus Acidalio, demus Gronovio. Quid postea? Voluit novum et insolitum dicere poeta; minimeque (pace Acidalii dixerim) audiendi Angelius et Aldus, *parum ante sitio inculcantes*; nec magis probandum Gronovii commentum: *atque adeo au! sitio*, quod periude esse arbitrat vir optimus, ac si ille dicat: *atque adeo*, quod licet dicere, *sitio*: nam *an* particulam interponi, quum aliquid dicatur, quod dici nolimus, velut apud Terentium legatur Phorm. V, 1, 27: *Quid? duasne is uxores habet?* So. *Au, obsecro, unam ille quidem hanc solam*. In H. omissum *haud*.

649. Insigne exemplum cessantis vocalium elisionis, quem locum induxi ad Amph. 341: nam hic quidem ex quatuor nulla est, quae sequente alia liquescent, sed ita scandendus versus: *At ego | amo. — At | ego her | ele nihil | facio | tibi, A — | mor, pe | ri — cli |*.

Mihi iamdudum inanitated intestina murmurant. t. t. c.

STALINO

Nam quid illaec nunc tandiu intus remorantur remeliginēs,

650

Quasi ob industriam? Quanto ego plus propero, tanto illaec minus!

OLYMPIO

Quid, si etiam obfundam hymenaeum? anacr.

STALINO

Censeo; et ego te adiutabo in nuptiis communibus. t. t. c.

OLYMPIO

Io, Hymen, Hymenae!

STALINO

Io, Hymen!

650. Vulg. *Nam quid illaec nunc tandiu intus remoratur, quasi ob industriam?* Et sic quidem MSS. Plauti: sed Festus Fragment. pag. 43 ed. Dacer.: «*Remeliginēs et remorae a mornulo dictae sunt a Plauto in Casina: Nam quid illae nunc tam diu intus remorantur remeliginēs?* Ad quae Dacerius: «*Vel remeliginēs et remorae non sunt eiusdem originis, vel legendum remoragines, ut Lambino placuit. Quodsi vera lectio sit remeliginēs, verum erit, quod sensit Scaliger, esse ab antiquo remello, quod est retardo: nam et promello, h. e. procrastino, dicebant veteres, ut suo loco dictum est. Remeligo autem et remora dicitur, quodcumque remoratur; unde piscis, qui navem retardat, remeligo et remora dictus est, ut Graecis ἰχθυὶς etc.*». Afranius in Prodito apud Festum ibidem: *Remeligo a Laribus missa sum, quae cursum navis cohibeam.* Lambinum igitur secutus, retracti fugitivum remeliginēs, reposuique eum eodem remorantur, sicut legitur

apud Pompeium. De industria mutatum hoc videtur, ex quo excidit verbum remeliginēs et tō illaec pro singulari haberi coepit; unde etiam factum, ut sequente versu scriberetur illa pro eo, quod sententia poscit, illae vel illaec, h. e. illaece. Vid. 3d Amph. 138.

651. *illaec*) Vulgo inconcinne, *illa*. Abest vocula a nostris codd. et ed. Mediol. Vid. praecedens aenotatio.

652. *obfundam*) etsi super u littera superscripto e, Helmstadiensis codex, quem iuspexi, *offendam* fere caeteri MSS., etiam nostri G, M, et vet. edd., in his princeps Veneta, quod prius fuisse *effundam* vidit Salmasius ad Pallium Tertulliani. Ita Carmina effundere vel diffundere, Septenarios fundere, Modos effundere. Vid. Gron. ad h. l. Similes anacreontei leguntur infra 652. 667 sq. Cure. 120 sq. Men. 176 et inprimis Stich. 298 sq.

654. Vulg. *O. Hymen hymenae! io hymen.* Bene Inut. Ald. *Io, Hymen* etc., sicut supra 647. Neque

Perii hercle ego miser! dirumpi cantando hymenaeum
 licet; t. t. c. 65a
 Illo morbo, quo dirumpi cupio, non est copia!

OLYMPIO

Edepol nae tu, si equos esses, esses indomabilis,

STALINO

Quo argumento?

OLYMPIO

Nimis tenax es.

STALINO

Num me expertus uspiam?

OLYMPIO

Dī melius faciant! Sed crepuit ostium: exitur foras.

STALINO

Dī hercle me cupiunt servalum: iam oboluit Casinus
 procul! CGo

omnia haec Olympio; sed verba *Io Hymen* itidem, ut l. l., tribuenda *Stalino*, villicum sic adiutante in cantando hymenaeo, quod facere se velle significat versu praecedente, fecisse, sequente. *Io, Hymen* basis est trochaica, clausulae loco usurpata, sicut similis *Truc.* 98.

655. *Pessime edd., Ego miser dirupi cantando hymenaeum: licet illo morbo, quo etc.* Libri vetusti fere *dirumpi* utroque loco, quos recte sequitur *Pareus*, non improbane eos etiam *Acidalius*. Ista lectio, pro qua tam acriter propugnat *Taubmannus*, ne intelligi quidem potest, neque tanta

est vel *Camerarii*, vel *Sambuci*, vel *Dousae*, vel cuiusvis doctissimi, auctoritas, ut propterea scriptura bona codicum negligatur, mala nullius libri antiqui obtrudatur scriptori.

660. *Io Casina oboluit procul* V. C., teste *Pareo*, *Cosinus*, perlepidē, quasi ipse senex sentiat, cum mare sibi rem futuram. Hoc receptum in ordinem oportuit. Neque metri causa vulgata lectio *io oboluit Casina procul* mutanda erat, siquidem nominis *Cosina* syllaba postrema vi sequentium duarum consonarum produciatur. Vid. ad *Aululariam* vers. 109 seqq.

ANCILLAE DVAE. OLYMPIO. STALINO.

ANCILLA

Sensim super attolle limen pedes, nova nupta: sospes
as. ex l. d. et i. d. c. IV, 4.

Iter hoc incipe, ut viro tuo semper sis superstes,
Ac potior pollentia sis, victrixque sis, superetque
Tuom imperium, vir te vestiat, tu virum despolies; 663
Noctueque et diu ut viro subdolassis, obsecro, memento.
as. ex 3 i. h.

OLYMPIO

Malo maxumo suo hercle eloco, ubi tantulum peccassit!

STALINO

Tace!

OLYMPIO

Non taceo.

STALINO

Quae res?

an.

OLYMPIO

Malae malae male monstrant.

663. Vulg. inconcinne, atque ut potior. Abest coconiunctio libris H et M.

Ib. Vulgo: — sis, vincasque virum, victrixque sis, quae adeo τριτολόγα suot, ut simul consistere nullo modo possint. Manifestius se prodit glossema in G omissa copula, vincas virum. Groenovius in Addendis: « In Togalis, inquit Servius ad Virg. lib. XI, victrices appellantur, quae viros extulerunt ». Malim autem sis pro sis, ne crebrius ioterantur asapaesti.

664. Tuom, vox gravis, non eliditur. Vid. ad Amph. 341.

665 sqq. et diu) Cur diu tantum? cur oon semper, sicut note precantur malae merces, ut viro semper sit su-

perstes Casio? Hoc mecum reputanti potior iam mihi quoque videtur Gul. Caeteri ratio, Novarum Lctionum IV, 6, proposita, ut huc pertinere credantur Nonio tanquam ex Mercatore laudata illa: Noctueque et diu ut viro subdolassis, h. e. N. e. d. n. v. subdola sis. Ea igitur in ordinem recipienda ceusui. — diu μονοτρίτῳ; pronuntiansdum, sicut *Malo* sequente versu: vid. ad Amph. prol. 74. De outro dixi ibid. ad 422.

666. Vox *Malo*, a Camerario addita, metro pulcre confirmatur, sicut et ab eodem profectum *Tace* sequente versu.

667. Vulg. inconcinne, *Mala malaq*

Facient hanc mihi rem ex parata inparatam! b. t.
Id quaerunt, volenti haec mi ut infecta faciant.

ANCILLA

Age, Olympio, quando vis, uxorem accipe hanc a nobis!
 i. t. c. 670

OLYMPIO

Date ergo, daturae sid unquam estis hodie! b. t.

STALINO

Abite intro!

ANCILLA

*Amabo, integrae atque inperitae
 Huic inpercito!*

STALINO

Sic futurum est. Valet. 673

Itin'? *

ANCILLA

Iam valet.

b. t.

STALINO

Iamne abscessit uxor?

OLYMPIO

Domi est: ne time.

STALINO

Euax, b. t.

*Nunc pol demum ego sum liber! — Meum corculum,
 melculum, verculum...! as. ex t. d. et i. d. c. 675*

m. m. quod vix intelligis. De metro monui supra ad 652.

668. *Concetrarius: Perii! istae facient hanc rem m. c. p. a.* quum satis esset *facient* inculcasse ad sciendum verum haecchiacum, quem prodehant et reliquae versus vocis et sequens similis. Sed eos quidam non agnoverat optimus loachinus.

670. *Quando, H, quoniam.* Compendium fraudi fuit.

671. Vulgo putide interpretantes et versus nullo: — — — Ol. *Date*

ergo (G, igitur), *daturae* *Si unquam estis hodie uxorem.* Vid. ad Amph. prol. 149, ibique inprimis a Lipsio mutulu.

673. Nota personae *st.* (senex: nam sic fere Stalino designatur in codd.) officisse videtur 79. Sic persimilis, quod sequatur.

* Vulgo inconcinne, *Ite.*

675. *Verculum*) Similiter *Dinar-chus Truc. 324 sq.: Per vide! Et tota floret! ut olet! ut nitide metet!* Vulgo autem pro *melculum* legitur

OLYMPIO

Heus tu, malo, si sapis, cavebis: as. ex a i. h.
Mea est haec.

STALINO

Scio; sed meus fructus prior est.

OLYMPIO

Ten' lampadam hanc?

STALINO

Ino ego iam* tenebo.

Venus multipotens, bonam mihi vitam

Dedisti, quoniam huius copiam dedisti!

678

Corpusculum mellitulum! —

OLYMPIO

Heia, uxorcula! i. s.

absque analogia *mellitulum*, et corruptius etiam in scriptis *mellitoculum* (M et Pal. 1), *mellivoculum* (Pal. 2), *mell vermiculum* (Pal. 3) etc. Priscianus lib. III, pag. 610 Pulsch.: « Neutorum sunt formae hae: culum, ulum sine c, olum, ellum, illum cum x et siue eo, ullum, ut corpusculum, coreculum. Plautus in Casina: *Meum corculum, melotulum, verculum* ».

676. De metro vid. ad Amph. 422.

* iam libri vetusti, tam scripti quam excusi, vel *hanc*, ut H et Pal. 1, a recenti manu, vel *eam*, ut Pal. 6, nullus, quod sciam, *illam*, quod Camerarius iuduxit, superfluum id quidem et ab interprete, ni fallor, additum, quod etiam metro minus congruit. G. excluso verbo medio, ego *tenebo*. Ceterum vulgo *lampadem*; sed Priscianus lib. VII, pag. 758, Pulsch.: « In graecis, *inquit*, frequenter invenimus auctores, tam in hac (tertia) quam in aliis declinationibus, graecis plerumque servantes accuratius, ut *Titana, Sirena, thoru-*

ea, lampada, pro Titanem, Sirenem, thoracem, lampadem; quamvis Plautus *hanc lampadam* dixit in Casina: *Tene lampadam. Ino ego hanc tenebo. Lampada pro Lampas* item Noster Condalii fragm. 1. Manilius quoque: vid. lexica. *Tenere* inter verba nupta: vid. Parei lexicon Plaut. h. v.

678. Vulg. minus concinne, sen metrum seu verba consideres: *Ded.*, *huius cum copiam mihi fecisti*. Pronomen cuiusvis erat addere, et elegantius abest, quam adest. *Dedisti pro fecisti* omnes Pall. (certe si nihil movito lectoris Pareus edidit), item noster H et vettedd., in his sunt; sed Latgg. *fecisti*, ex interpretatione, ut videtur.

679. Senec ad Casinam supposititiam alludente, Olympio quoque sperata sua frui aliqui cupit; quam lascivius contrectans, pedem prode haud leniter sibi prorsum sentit, itaque exclamat: *Heia, uxorcula! Eia* pro vulgato *mea* sunt. et Ald. *Tō eia* (vid. ad Asin. 24) *m* proptercedens adhaeserit, indeque *mea* fuerit con-

Quid est?

STALINO

OLYMPIO

Institit plantam.

STALINO

Quasi iocabo. — b. t.

Nebula haud est mollis atque huius est... as. c. ex 2 i. l.
Edepol papillam bellulam! — Hei misero mihi! i. s.

OLYMPIO

Quid est?

STALINO

Mihi pectus angit haec cubito nunc.

OLYMPIO

Quid tu ergo as. ex 2 an. 683

Hanc, quaeso, tractas tam? At mihi, qui belle hanc
tracto, non..... galk.

Vaha!

STALINO

Quid negoti est?

OLYMPIO

Obsecro, ut valentula est! i. s.

statum. Certe tale quid passum hominem queri convenit, uxorque creditae feritatem suam exprobrare, quomodo statim simili de causa sili-ceruium: *Hei misero mihi!* et eiusmodi aliquid accidisse verbumque propterea iecisse Olympionem, indicio sunt cum vehementius metri genus, quod ibi usurpator, haecchiacum, tum senis quaestio: *Quid est?* qua novi quid factum esse indicatur. Cf. 682. Vulgo quoque, *Corp. melliculum*, quod quid sibi velit, nemo dixerit; nec nisi casu factum est, ut haec lectio servaretur in nostra editione, quam Camerarii *melliculum* expressum vellem. In usa sunt apta-

que hinc loco *Mellitus* et *Mellitulus*. Apuleius Mel. III, fere medio: *Moa mellitudo!* quem prisca sectari constat. Vicinae t et e literae in scriptis.

680. Quasi priore longa: vid. ad Capt. 956.

683. Egregie G meus, *angit*, quum vulgo legatur *agit*, quod aegre explices. Idem liber rō hoc exhibet, quod non spernendum duxi, quum frequenter uti pronominaibus Hic solet. H quoque, *pectus mihi huc agit nunc cubito*. Male autem vulgatae verba *Edepol* etc. et *Pectus* etc. Olympioni tribuunt, quum in eo consistat lusus hic comicus, ut simili modo uterque amator accipiantur a puella credita.

Pene exposivit cubito.

STALINO

Cubitum ergo ire volt.

(13)

Quin imus * ergo belle, bella tu mea?

PARDALISCA. MYRRHINA.

PARDALISCA

Acceptae bene et commode eximus intus b. t. V, 1

Ludos visere hic in via nuptialis:

Lubet scire; quid agat, Chalinum, novom * nuptum,

Novo cum marito. b. t. claus.

MYRRHINA

Nunquam ecastor ullo die risi adaeque,

Neque hoc, quod reliquom est, plus risuram opinor, 690

Sed omnino turbatum h. l. in personarum notis. De metro vid. ad Amph. scen. *Di vostram* 16—18.

685. *exposivit* V. C.; caeteri libri *fere exposuit*, *Il excaussit*, utrumque ex interpretatione.

* Verba *Quin imus* etc. vulgo tribuuntur Olympioni; sed magis decent cupidiorum senem, quom praesertim is de Casina supposititia dixerit, cubitum ire velle. Pro *belle*, *bella tu mea* vulgo legitur *inuisse*; *bella bellatula*, et in editionibus vet. *bella bellatura*. Quod dedimus nos, est a Douss Centur., ubi locum hunc expendit, qui similiter Asin. 655 dictum monet: *Isane, bella, belle*; et Curc. 516: *Sequere istum, bella, belle*; Rud. vero 367 in re purissima, *Hem tibi aquam, mea tu bella*. Quicum sentit Acidalius, et saepe tumea continue scriptum facile degenerare potuit in *tura, tura, tura*, vel *tala*. Aliorum commenta minus sunt pro-

habilia, neque vel accipiendum *mullier*, quod *venai* additum legitur in Pall. 1, 2, G, vel nomen *Casina* ibidem positum in codice Meurs. Int. Ald., ut quae ab interpretibus haud dubie sint profecta.

* *novom* *novοςυλλᾶς* legendum, elisa u littera: vid. ad Amph. prol. 90.

690. Vulg. *reliquom*. Lege *reliquom τετρασυλλᾶς*; etsi minus recto accentu vocis, quo offensus *relictum* dedi, dum obliviscor, dormire interdum bonum Plantum. Vid. ad Amph. 203. Reliqua huius scenae vulgo sic leguntur: — — — — *opinor* * *Lubet Chalinum, quid agat, scire novom Nuptum cum novo marito, ne fallaciam Astutiorum ullus fecit poeta, atque* *Et haec est sobre facta a nobis. obtuso Ore nunc pervelin* *progredi senem, Quo senex nequior nullus vivit, ne illum Quidem nequiorum arbitror esse, qui locum Praebet illi* * * *nunc praesidem* * * *huc*,

Nec fallaciam astutiores ullus fecit
 Poëta, atque ut haec est fabre facta a nobis.
 Obtunso ore nunc pervelim progredi
 Senem, quo senex nequior nullus vivit!
 Ne illum nequiores quidem esse arbitror, qui 699
 Locum praebet illi. b. d. claus.
 Nunc praesidium hic *1 esto, qui istinc exeat, eum uti
 ludibrio habeas, t. t.
 Pardalisca.

PARDALISCA

Fecero lubens et solens.

MYRRHINA

Spectato hinc omnia *2
 Intus, quid agant*, et mone med, amabo. Et licet audacius
 t. t. c.

Pardalisca Esto: qui hinc exeat, eum ut ludibrio habeas. *Pa.* Lubens fecero et solens. *Mv.* Spectato hinc omnia, Intus quid agant. *Pa.* *1 pone me, amabo. *Mv.* Et illi audacius licet quaevis libere *Proloqui.* *Pa.* tacet: nostra fors crepuit. In quibus id statim apparere puto, loco suo mota esse verba *Lubet Chalinum* — facta a nobis: si quidem, quae se multum risissae dixit, si eadem se cupere diceret scire, quid ageret Chalinus cum Olympione, scripsisset procul dubio poeta: *Sed lubet* vel *Sed tamen lubet, Chalinum* etc. (h. e.: Etsi iam satis risi, tamen etiam lubet scire, quid nunc intus geratur negotii; verum appone haec, non Myrrhinae extremae, in qua opinione olim fui, sed Pardaliscae primae orationi, et optime cohaerebunt, ut propterea se exisse dicat ancilla ludus visere nuptiales, quia lubet scire, quid agat cum villico homo eiusmodi ludorum tam calidus, quam est Chalinus; ineptiusque etiam eo loco, ubi vulgo, leguntur verba *nec fallaciam* — a nobis,

quam mulier, quisquis haec loquitur, de rebus iam futuris intus dicere inceperit, statimque nullo facto transitu dicere pergat de fallacia a poeta sequo dudum instituta, h. e. de Chalino pro Casina supposito; quae inculcanda sunt post opinor, ut tantum risissae se dicat Myrrhina, quia nunquam astutiores fallaciam conspexerit. Haec igitur satis probabiliter a me disputata arbitror, itaque principium scenae nunc ita lectum velum, ut exorari iussi.

*1 Vulg. inconcinne, hinc, quod nec recte rō hic opponitur. Tō praesidem corruptum esse, nemo iudicis ibi, spero.

*2 *Omnia* prima syllaba brevi, sicut passim, velut *Aul.* 558, *Cist.* 6, *Mil.* 55, *Poen.* 910, *Terent.* *Andr.* 363, 664, *Hec.* 310 *Virgilius Aen.* VI, 33: *Bis patrias occidere manus. Quam protinus ocnia Perlegerent oculis.* Alioqui vox non congrueret ad versum.

* Vulgo: — agant. *Pa.* *1 pone me etc. Sed *Longianus*, *novae me*, co-

Quaevis libere illi proloqui.

PARDALISCA

Tace: crepuit foris.

702

OLYMPIO. CLEOSTRATA. MYRRHINA.

OLYMPIO

Neque quo fugiam, neque ubi lateam, neque dedecus
quomodo celem, a. Ar. V, 2
Scio: tantum herus atque ego flagitio superavimus nu-
ptiis nostris.

Ita nunc pudeo, atque ita nunc paveo, atque ita ridiculo
sumus ambo!

705

ctissime; H et M, *one me*. Lacunae saepe casu ortae in codicibus, quum longiorem vocem in novum versum transferre quam in duos dividere mal-
lent librarii, aliisque de causis, quas commemorare longum est; velut h. l. lacunae nullae comparent in H, in V. autem C et G spatium versus dimidii relictum post *volens*. Et licet pro *et quidem licet*, sicut passim usurpatur haec coniunctio: vid. Horat. Tursell. h. v. §. 25.

702. *crepuit foris*, non *foris crepuit*, G. Tritum ordinem verborum, more suo, sectati sunt scribae. Caeterum pro vulgato *vostra* idem codex et H, V. quoque C. Camerarii, *nostra*. Vtrumque falsum arguit versus, mireque loquut *vostra*, quum propo-
lanuam Myrrhinae stet ancilla, nec procul absit Myrrhina, ut putidum sit indicare, quam forem dicat, nisi si aliam, quam ipsam illam ad quam accessit.

703-707. Anapaestos Aristophanes h. l. invenire sibi visus est G.

Hermannus de Metris p. 306, et saepe speciem eorum habent hi versus, nisi quod vocum *fugiam*, *lateam*, *flagitio*, *insipiens*, *facio*, denique *Operam*, accentus perversi (*fugiam*, *lateam*, *flagitio*, *insipiens*, *facio*, *Operam*, pro *fugiam*, *lateam*, *flagitio*, *insipiens*, *facio*, *Operam*) suspicionem iniciunt, habendos potius esse hos versiculos pro asynarteticis ex trochaico dimetro et anapaestico simili, sed catalecto, compositis; praesertim quum eiusmodi plenos repereris Rud. 823 sq. diversaeque ratione ex anapaestico dimetro et troch. dim. cat. conflati habeantur Stich. 710 sq., unde eiusmodi metrorum compositionibus haud abstinuisse Plautum intelligitur, sicut in genere versibus asynarteticis pullulat hic Comicus. Caeterum vulgo versu 703 legitur metro impedito, *neque hoc dedecus q. c.* Abesse potest pronomen et ubi interpreti videtur profectum esse. Versu sequente plerique Pall. et 3 nostri pro *herus* mire *fraus*. Ortum hoc po-

Sed ego insipiens nova nunc facio: pudet, quod prius non
puditum umquam est.

Operam date, dum mea facta itero! est operae auribus
accipere

Ita ridicula auditu, iteratū ea sunt, quae ego intus tuli.
l. t. c.

Intus ubi hanc (novam nuptam) recta via deduxeram,
abduxi clavem.

Sed tamen tenebrae ibi erant, tanquam nox. 710

Conloco, fulcio, mollio, senex ab se decumberet

Ut prior quam senex nupt

Tardus esse eloco coepi, quoniam

Respecto itentidem, ne prius senex

to ex FRVS pro ERVS forte scripto, sicut E et F litterae permutari solent: vid. ad Asin. 530, Cas. 245. Plene autem distingue versu extremo, siquidem sequens *Ita* pro *Itaque* positum est: vid. ad Cist. 393—395. Versu 705 vulgo legitur item acubris numeris, atque *ita inridiculum s. a.* Pal. 2 et H, a. i. *ridiculo s. a.* Versu horum postremo vulgo legitur *percipere*, sed in H M et edd. Mediol. Iunt, *accipere*, quod versui paulo melius convenit, quem additis verbis hanc rem non male explet l. l. G. Hermannus.

708. *turbavi*) V. C. tantum *tu*.... Pall. et nostri G H, item vv. edd., in his H, *tuli*, quod recipiendum duxi, quum praesertim metrum hoc versu mutari videretur et ad trochaicos transire. Quae ictum excipiens non eliditur: vid. ad Amph. 149. In sequentibus varias codicum lectiones omnes et quicquid diversi praebent a vulgatis libris, commemorare Hercules labor est. Potiora tantummodo hic annotabuntur, eoque inpti-

mis, quae in tribus scriptis illis, quorum usus mihi permissus fuit, observavi. Versu igitur 709 G quoque et M et Mediol., *intro*, sicut V. C., non *intus*, quod accessitum ex MSS. Vaticanis. H quoque, *inito*. *Nuptam* abest nostris, neque id in anis invenisse videtur Salmasius ad l. l.

710—713. Haec ex 7 MSS. Pall. ita se restituisse gloriatur bonus Pareus, quum antea omnia fuerint luxata: — — — — *tanquam nox. Conloco, fulcio, mollio, ut prior quam senex apte decumbam. Tardus esse etc.* Contra verba *Conloco fulcio mollio* post . . . *nex apte decumbam* posita in V. C. et edd. primis, auctor est Taubmannus. In Langg. ommissa illa, *Senex apte* vel *abs te*, ut vulgo legitur, et pro *decumbam* iidem libri, *decumbe*, addito *inquam*, M *ad te decumbe*, V. C. *decumbe in*, H *decumbem* etc. Malim equidem nunc, (ut) *senex ab se decumberet*, h. e. ab ea, Casina: vid. supra ad 91.

714. MS. 2 Bartholi Schobingeri Icti apud Pareum: *R. i. adactus senex*

Inlecebram stupri principio eam saviū posco: manū

t. t. c. 715

Repulit mihi, nec quietum saviū dare me sinit,

Enim iam magis adpropero; iam magis intruere in Casinam lubet.

Cupio illam operam seni subripere: obdo forem, ne me opprimat.

MYRRHINA

Agedum, tute adi hunc, Cleostrata.

CLEOSTRATA

Obsecro, ubi tua nova nupta est? t. t.

OLYMPIO

Perii hercle ego! manifesta res est!

720

CLEOSTRATA

Omnem ex ordine rem fateri

Ergo aequom est. Quid intus agitur? quid agit Casina? satini' morigera est?

OLYMPIO

Pudet.....

CLEOSTRATA

Memora, ut occeperas.

OLYMPIO

Pudet hercule.

CLEOSTRATA

Age, age audacter. i. t. c.

715. Parens: — — — adsitue senex: primus capiat Inlecebram stupri. «Ita, inquit, diserte Pull. 2 et 4 in glossa; caeteri prius. Sed in V. C. nihil tale visitur.»

716. nec quietem) Langg., neque etiam; V. C. et Mediol., neque enim.

718. V. C. Langg. Pall. 3, G et vv. edd., opprimeret. Putide autem vulgaris, ne senex me opprimat.

719. Circa nomina personarum

saepe erratum esse in codd., monui ad Amph. 436.

720. ordine) V. C. et Langg. in ordinem.

721. Fateri ergo nequom est. Quid etc.) Ita vulgo, sed G, Fateri necessum est ergo actutum est. Actutum pro aequum etiam Pal. 1, caeteri fere actum, quod accum, h. e. accum fuisse puto: vid. supra ad 449. Tō Casina abest H.

722. Ol. Pudet dicere me) verba

Postquam decubuisti, hinc volo memorare te, ut est factum.

OLYMPIO

724

Nam flagitium est.

CLEOSTRATA

Cavebunt, qui audierint, faciant.

OLYMPIO

Ac magnum est. t. t.

Primum

CLEOSTRATA

Perdis! quin tu pergis?

OLYMPIO

Vbi

us subtilus porro
quid

OLYMPIO

725

Papae!

CLEOSTRATA

Quid?

OLYMPIO

Papae.

*dicere me non comparent in Langianis. Interruapitur villici oratio: Pu-
det, pudet hercle. Vulgatum ordine
post Memora ex versu 720 videtur
repetitum. Age semel scripsere mo-
nachi, more suo in iterandis.*

724. *Vt eam ocluisti, inde* Vulg.
Postquam decubuisti, hinc de; sed G,
Vt eam ocluisti, inde; inde pro
hinc de etiam H et Mediol., et facile
quidem persuadeor, ab *hinc de* pro *in-
de* perperam exarato nihili istorum
hinc de ortum esse repetendum. Vid.
ad Asin. 24. Quamquam neque eo-
rum ratio vituperanda est, quam se-
quor, qui dicant, te pro *de* legendum
esse, sicut possim *t* et *d* literas inter
se permutatas constat. — *ut est fa-
ctum* pro vulgato *quid est factum* G.
Idem, *memorari*.

725. *Ac magnum est*, h. e. Ac ma-
gnum quidem est flagitium. Infra
756 maximum id dicit senex. Codd.
fero, *Hoc* (*hoe, che, oh*) *magnus* (vel
magnum, ut G M et Mediol.) *est*.
Pro *Ac* scriptum *Hoc*, deinde *Hoc*.
Vid. ad Asin. 24. Vulg., *At flag. est;*
sed *At* exulat a codicibus, cuius loco
Nam praebet M, quod elegantissi-
mum. *Flagitium* non eliditur. Porro
faciant libri, ubi ab uno, Pal. 2, di-
acesseris, quod in *faciam* temere mu-
tavit Scioppius Snapp. Lectt. 1, 11.
Langg., *Ol. Flagitium audierint, fac
hoc*. STA. *primum perdis, quin tu per-
gis?* OL. *papae*. ST. *quid babe, quid
papae?* OL. *Flagitium oh erat maxi-
mum*.

727. Pro *us*, H *Aus*. Au hoc com-
pendium verbi *Aninus?*

728. Vulg., *quid*. OL. *Babae*. CL.

quid est.

OLYMPIO

Oh, erat maxumum.

gladium haberetne, an columnam, metui:
occepi id quaerere. t. t. c. 730

Dum, gladiumne habeat, quaero, arripio capulum.

Sed quom cogito, non habuit gladium: nam esset frigidus. t. t. c.

CLEOSTRATA

Eloquere.

OLYMPIO

At pudet.

CLEOSTRATA

Num radix fuit?

OLYMPIO

Non.

CLEOSTRATA

Num cucumis?

OLYMPIO

Profecto hercle non fuit quidquam olerum;

Nisi, quidquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam quidquam: t. t. 735

Ita quidquid erat, grande erat.

Quid? OL. *Papae*. Sed G H utroque loco *Papae*, quod melius altero affectui convenit Olympionis, siquidem *Babae* admirantis est approbantisque, ut videre est Pers. 794 Pseud. 357; contra *Papae* metae admirationis est, teste Prisciano l. 15, p. 1024 Putsch. Vide loca suggesta a Pareo in lexico Plant. h. v., quibus addas licet Terent. Eun. 181. Quamquam haec miscentur, sicut facile approbationem inveniunt, quae admiramur; unde est, quod exclamat parasitus Eun. 365 sq.: *Pulcre mehercle dictum et sapienter! papae, Iugularis hominem!*

Et similiter *Babae* et *Papae* iunguntur Stiel. 742.

729. Tò quid suppeditavit G: nam vulgo abest.

730. Tò gladium praebuere Langg. et G, in quo praeterea inter verba *haberet* et *metui* haec leguntur, non *columniam*. Correxerim: *Gladium haberetne an columnam, metui: eccepi id quaerere*. Quam columnam dicit pessimus homo, discite ex Martialis Epigr. VI, 49; 3.

736 sq. Coniungi haec possunt in asynarteton ex trochaeo d. et iambo d. c. constantem.

MYRRHINA

Quid fit denique? edissera.

OLYMPIO

Vbi adpello: Casina, inquam,
Amabo, mea uxorcula, cur tuom virum sic b. t.
Me spernis? Nimis tu quidem hercle inmerito nunc
Meo mi haec facis: quia mihi te expetivi: 740
Illa haud verbum facit, et sepit veste id, qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo, ut altero sinat
ire. as. ex t. d. et i. d. c.

Volo, ut obvortam cubilissim:

Vllum multire

Surgo, ut ineam, in

745

Atque illam in

MYRRHINA

Perlepide narrat.

OLYMPIO

Savium dum quaero

ita quasi setis labra barba compungit mihi. t. t. c.

Continuo in genua adstituto pectus pedibus percutit.

Decido de lecto praeceps: subsilit, oblundit mihi os. 750

Inde foras tacitus proficiscens hoc ornatu, quo vides,
t. t. c.

Exeo, ut senex hoc eodem poclo liberet, quo ego bibi.

CLEOSTRATA

Optume est. Sed ubi palliolum?

739. Verbum *nunc*, quo vulgati libri carent, legitur ante *inmerito* in Iunt. Ald.; Sarracen. quoque et Mediol. anni 1500, *hercle nunc erit inmer.*

747. Verba *dum quaero* in solo G reperi.

748. Vulg. *I. q. s. I. m. c. b.*, qui versus est *asynarchus*, ex 2 anser. *compositus*.

749. Vulg. ex interpretatione, *pectus mihi p. p.*

751. *proficiscor* V. C. et Pall. *proficiens, proficiens, proficiscens*; Langg. *proficiens*; postri *proficiscens*, recte.

753. Vulg. inconcinne, *Sed ubi est palliolum tuum? Est non legitur in G. Eodem nomine reprehendenda vulgarum lectio Quid nunc? Bene M noster, Quid? saten' etc. Noster*

OLYMPIO

Hic intus reliqui.

CLEOSTRATA

Quid? satin?

Lepide adita est vobis manus?

OLYMPIO

Merito. Sed concrepuerunt fores.

Num illa me nam sequitur?....

t. d. br. 755

STALINO. OLYMPIO.

STALINO

Maxumo ego ardeo flagitio, nec quid agam scio meis
rebus, t. t.Nec, meam ut uxorem adspiciam contra oculis: ita
disperii.Omnia palam sunt probra! omnimodis occidi miser: ita
manifesto

Amph. 494: *Quid me expectatum non vere amicae venturam meae?* Et Aul. 248: *Quid? hic non poterat de suo Senex obsequi filii in nuptiis?* Terentius Eum. 369: *Quid? illud, Gnatho, Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio, Nunquam tibi dixi?* Et Phorm. 529: *Quid? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chreme, Adduxisti tecum filium?* Quomodo Graeci suum τι δέξαι; usurpant. — Pro *Sed concrep. for.* vulgo libri, *St. conc. f.* Sequimur nos V. C. G H et vv. edd., in his Iunt., adspicuatoremque habemus Acidaliū.

758. Procleusmatici (*Omnia pa-, ita manu-*) nusquam dedecent trochaicos, decent in affectibus vehemencioribus, qualis est h. l. scius.

Lucretianum omnimodis, non eius glossema, quod vulgatas obsidet, omnibus modis, requirebat metrum. Vid. ad Bacch. 350. Eodem argumento vulgatae lectioni *expalliatu*, quod verbi alibi nusquam visitur, Palatini primi et editionum quarnodam principum, in his Mediolanensis, *expoliatu* sufficiens esse vidi, quum praesertim non pallium modo, sed etiam baculum, praecipuum insigne senum (vid. 778, 802), amiserit pessimus Stalino. Tò *meam* vers. 757 non eliditur, et ibidem *ita* posteriorem syllabam porrectam habet: vid. ad Amph. 341 et 475. Versus *Qui expol.* ex eiusmodi clausulis videtur esse, de quibus dixi ad Bacch. 1114 seq.

Faucibus teneor, nec quibus modis purgem scio meae
med uxori,

Qui exspoliatus sum miser! t. d. c.

palam clandestinae nuptiae
censeo

mili optatum est.

Ea dux uxorem ineam: 765
riam

Sed equis est, qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam, nescio, nisi ut improbos faunos imi-
ter, ac domo fugiam:

Nam salus nulla est scapulis, si domum redeo.

Nugas istuc dicere licet; vapulo hercle ego invitus, ta-
men — 770

etsi malum merui. Hac dabo protinam me in fugam.

OLYMPIO

Heus, sta eloco,

Amator!

STALINO

Occidi! revocor. Quasi non audiam, abibo.

762. Verbum *palam*, quod vulgo desideratur, offerebant Langg.

765. *dux*) G, *dixit*.

766. Pal. 1, *nam*.

767. H, *velit viam fugere p. m.*

768. Langianis abest ut.

769. Similiter Terentius Phorm. 1, 226, *Scapulus perdidit*, et Noster Epid. 88, *Corium perdidit*.

770. Vulg. — *tamen*, *Etsi* etc. Antiquum adverbium postliminio re-
duxit I. Gulielmus Quaestl. in Cas.

c. 3. Vid. Parei lexic. Plant. v. *tamenetsi*.

771. Vulg. ineptus, *hac dabo protinam et fugiam*. Saltem scripsissent, *hac dabo protinam me et f.* ut legitur Curc. 361 et fragm. *Astrabae* 4. Sequor Dousam. Vidd. lexica. Vulgo quoque: Ol. *heus, Stalino*, sed Langg. *h. sta loco*, unde nostrum eruit Gulielmus Verisimm. II, 22. Terentius Phorm. I, 4, 17, *Revocemus hominem*. Ax. *Sta eloco*. V. C., *heus, talicio*; Pall. et M, *h., talicio*.

CHALINVS. STALINO. CLEOSTRATA. MYRRHINA.
OLYMPIO. ANCILLAE.

CHALINVS

Vbi tu es nunc, qui colere mores Massiliensis postulas?

l. l. c. V, 4

Nunc, tu si vis subigitare me, proba est occasio.

Periisti hercle! Age, accede huc.

775

Hic desunt octo versus.

STALINO

Hac ibo: caninam scaevam spero meliorem fore.

CLEOSTRATA

Quid agis tu, marite, mi vir? unde ornatu hoc advenis?

Quid fecisti scipione, aut, quod habuisti pallium?

ANCILLA

In adulterio dum meclissat Casinam, credo, perdidit.

STALINO

Occidi!

CHALINVS

Etiarne imus cubitum? Casina sum!

775. Haec inter et sequentia duo tantum versus et dimidiis decaant in G, nullus in H, ut in talibus differunt libri scripti, quae raro annoto.

776. Minis acerrimis acceptus a Chalino senex, quum ad eum adire instituisset, pedem refert et «Hac ibo, inquit: caninam scaevam spero meliorem fore;» h. e. adibo mulieres, quae pervulgato convicio, a Graecis accepto, canes audiant ob crebra litigia, quibus vexant viros. Hic supra 202 sqq.: STA. *Quid istuc est? quoniam litigas, Olympio?* OL. *Cum eadem, qua tu semper.* STA. *Cum*

uxorem mea? OL. *Quam tu mi uxorem? Quasi venator tu quidem es: Dies ac noctis cum cane aetatem exigis.* Et Men. 621 sqq.: Mx. *Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem Graii esse praedicabant?* v. v. *Non equidem scio.* Mx. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis; Omni mala ingerebat, quemque adspexerat; Itaque adeo iure coepta appellari est canes.* Verba igitur servuli, obviam facti, *Periisti hercle!* abominatus senex, mulierumque occurrence meliora sibi portendere arbitratus, eas potius adit, a quibus ta-

STALINO

I in malam crucem! 780

CHALINVS

Non amas me?

CLEOSTRATA

Quin responde, tuo quid factum est pallio?

STALINO

Bacchae ergo hercule, uxor, Bacchae, Bacchae...

ANCILLA

Nugatur sciens:

Nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt.

STALINO

Oblitus fui.

Sed tamen Bacchae...

CLEOSTRATA

Quid Bacchae? Enim istuc fieri non potest.

ANCILLA

Ecastor times.

STALINO

Egone?

CLEOSTRATA

Haud mentire hercle: nam palam est. 785

Hic in plerisque MSS. lacuna est versuum novem.

STALINO

Non taces?

OLYMPIO

Non hercle vero taceo: nam tu maximo

men neque male accipitur. Interpretes hic talpa caeciores.

780. Vulg. ellipsi inaudita, *In malam crucem*. I literum, more suo, non iterarunt librarii.

782. Putide libri metroque nullo: STA. *Bacchae ergo hercle, uxor. Bacchae, Bacchae hercle, uxor.* AS. *Nugatur sciens: nam etc.*

784. Vulg. depravate, *Quid Bac-*

chae? in id fieri non potest. Et inid quidem V. C. et G. meus; caeteri libri fere, exclusa inutuli visa praepositione, Q., B.? id f. n. p. Ortum inid ex enid (h. e. enim id), enid, enid. Bacchae posterius et enim ἀντι-Σάντω; pronuntianda, ut numeri constant: vid. ad Amph. 341.

785. Vulg. itidem corrupte, *nam pa * *. Langg., nam palam est, quod*

Me obsecravisti opere, Casinam ut poscerem uxorem
mili.

STALINO

Tui amoris causa istuc feci ego.

CLEOSTRATA

Imo hercle illius te quidem
Oppressisset.

STALINO

Feci ego istaec dicta, quae vos dicitis?

CLEOSTRATA

Rogitas etiam?

STALINO

Si quidem hercle feci, feci nequiter. 790

CLEOSTRATA

Redi modo huc intro: monebo, si quid meministi minus.

STALINO

Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed viro da haec, uxor, veniam! Murrhina, ora Cleo-
stratam!

Si unquam posthac aut amasso Casinam, aut ocepso
modo,

Ne ut amasso; si ego unquam adeo posthac tale admi-
sero: 795

etiam in annotatione ad h. l. prae-
fert Taubmannus, Pareus vero cum
in nullo MS. sic legi autumat, fugit
eum ratio.

788. Male edd.: — *illius*. *Te qui-*
dem etc. Dicit irridens mulier, illius
quidem, h. e. Olympionis, causa
(nam verbum causa ex antecedenti-
bus intelligendum) te oppressisset.
Dicit autem haec Casinae, personae
mutae. Verba *Tui amoris causa istuc*
feci ego, quomodo legendum arbitror,
Stalioni tribuantur in libris omni-

bus; recte; id quod indicare obliti
sunt operae.

789. *Dicta*, h. e. res, vel facta.
Vidd. inttp. ad h. l., item Parei le-
xic. Plaut. vv. *Dicta et Fabula*.

795. Libri, *ne ut eam amasso*,
bene *Ne pro Nedum*, quod, Taub-
manno obsecutus, perperam arces-
sivi, dum metro timeo; minus bene
eam, quod et facile eleganterque in-
telligitur, et inculcatum videtur a
metricis, *Ne monosyllabum* sub ictu
positum non liquescere nescientibus.

Nulla causa est, quin pendentem me, uxor, virgis verberes.

MYRRHINA

Censeo ecastor, hanc dandam veniam.

CLEOSTRATA

Faciam, uti iubes.

Propter eam rem hanc tibi nunc veniam inius gravale prospero;

Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.

STALINO

Non irata es?

CLEOSTRATA

Non sum irata.

STALINO

Tuae fide credo?

CLEOSTRATA

Meae.

800

STALINO

Lepidiorem uxorem nemo quisquam, quam ego, habet.

CHALINVS

Hanc habe.

CLEOSTRATA

Age tu, redde huic scipionem et pallium.

CHALINVS

Tene, si lubet.

Legam igitur, *Ne ut amasso*, h. e. *Nedum ut am.* Vid. Parei lexie. v. *Ne.*

796. Cf. Asin. 842 nosque ad eum locum.

797. *ecastor*) vid. ad Amph. prol. 38. Vulg. inconcinne, *Censeo etc. veniam hanc dandam.* Cl. fac. ut (Pareus et Taubm. tanquam ex MSS., *uti*, quod versui melius congruit; quamquam etiam *ut ferri* potest, ubi non *eliseris* tō *faciam*) *iubes*; nec melius rem gessit Lambinius, pro ar-

bitrio reponens, *Censeo ecastor, veniam hanc esse huic dandam.*

802. Absurde edd. CHAL. *Tene. Si lubet.* Lectio scriptorum *Tene si lubet* forte in *Tene se lubet* mutata, sicut passim *e* et *i* literae miscentur, locum graviori depravationi dedit, quum *se* pro nota personae (sc. h. e. *senex*) haberetur. Certe per se intelligitur, seni libere scipionem suum et pallium recipere. *Sis, Si vis, Si lubet, Vbi lubet* imperativis addi solent; vid. ad Capt. 64.

Mihi quidem edepol insignite facta est magna iniuria :
Duobus nupsi; neuter fecit, quod novae nuptae solet.

GREX

Spectatores, quod futurum est intus, hic memorabimus.

t. t. c. 805

Haec Casina huius reperietur filia esse e proxumo,

Eaque nubit Euthynico nostro herili filio.

Nunc vos aequom est manibus meritis meritam mercedem dare.

Qui faxit, clam uxorem ducat scortum semper, quod
volet;

Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plau-
serit,

810

Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea.

CISTELLARIA

DRAMATIS PERSONAE

SILENIUM, }
GYMNASIVM, } *meretrices.*

LENA.

AVXILIVM, *prologus.*

MELAENIS, *lena.*

ALCESIMARCHVS. *adolescens.*

LAMPADIO, *servos.*

PHANOSTRATA, *uxor.*

HALISCA, *ancilla.*

DENIPIHO, *senex.*

. GREX.

A R G V M E N T V M

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam.

Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.

Sicyonia quam parit puellam, hanc servulus

Tollit et exponit, et ex insidiis aucupat;

Eam sublatam meretrix alii detulit.

Lemno post rediens ducit, quam compresserat,

Lemnius, et gnatam spondet adolescentulo,

Amore capto illius proiectitiae.

Requiens servus reperit, quam proiecerat;

Itaque hanc lege et rite civem cognitam

Alcesimarchus, ut erat nactus, possidet.

Vs. 3. Vulg. numero durissimo vel potius nullo, *Sicyonia atque parit*. Langg., *Sycio neque*, in quo verum deprehendere mihi videbar, *Sicyonia quâ*, h. e. *Sicyonia quam*, eoque in ordinem recepto levius, quam vulgo fit, distinxî post *puellam*.

4. Vulg. inconcinne, *Tollit atque exp.*

7. Vulg. *Lemniqne natam despondit adol.*, ut intelligatur ex antecedentibus, *Lemnius*. Verum idipsum

loco tot *Lemno* vulgati versu 6 præferant edd. Iunt. Ald., quod non spernendum duxi, quum præsertim dubium esse non possit, utram ille filiam desponderit, qui de Sicyonia nihil tum inaudivisset. Si quis tamen receptam lectionem potiore indicabit, non repugnabo. *Despondit* versui refragatur. M, *despondet*.

10. *Tô hanc* itidem arcessivi ex Iunt. et Ald., ne civis Lemnia intelligeretur.

SILENIUM. GYMNASIUM. LENA.

SILENIUM

Cum te antehac amavi et mi amicam esse crevi,
b. t. I, 1

Mea Gymnasium, et matrem tuam; tum (id mihi hodie
 Aperuistis, tu atque haec), soror si mea esses,
 Qui mage potueratis mihi habitum ire honorem,
 Nescio; nisi, ut meus animus, fieri non posse arbitror:
t. t. c. 5

Ita omnibus relictis rebus, mihi frequentem operam
 dedistis. t. t.

Eo et ego vos amo, et eo a me magnam inistis gratiam.
t. t. c.

GYMNASIUM

Pol istoc quidem pacto et pretio facile est

Vs. 4. Vulg. corrupto numero bacchiaco, *potueris*. Pall. 3, H et vv. edd. *potueritis*, quod ferri potest; verum elegantius est, quod ex membranis Laugianis recepi, *potueratis*, dictum id quidem pro *potuissetis*, Graecorum more, modum iudicativum pro coniunctivo passim usurpantium. Vid. Vechneri Hellenolex. edit. Heusinger. pp. 384 sqq. nos ad Amph. 851.

6. Prima syllaba τοῦ *omnibus* corripitur, quod passim fieri docui ad Cas. 699.

7. Vulg. hiante versu, *eo ego vos amo* etc. Codices nostri et vv. edd., in his lunt., et ego v. a. Apparet superfluum visum et prius de industria omissum. Caeterum versus 5—7 ita, ut in hac editione, descripti sunt in V. C. M et vv. edd., in his Sarraceni et Pii, quum vulgo prorsus inconcinni iacerant. De singulis trochaicis, πικρὺν τὸν usurpatis, dixi ad Amph. 596.

8 sqq. Vulg., *P. i. q. nos pretio f. e. Fr. tibi, utilesque habere*. Sed

Frequentare nos tibi utilisque haberi:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Accepisti apud te, ut semper meminerimus.

SILENIUM

Lubenti edepol animo factum et fiet a me;
Quae vos arbitrabor velle, ea ut expelessam.

LENA

Quod ille dixit, qui secundo vento vectust, i. tr. h.
Mari tranquillo, ventum ecastor gaudeo ad te: 15
Ita hodie suavis modis hic sumus acceptae;
Neque, nisi disciplina, fuit apud te quidquam
Ibi, quin mihi placeret.

SILENIUM

Quid ita, amabo?

LENA

Raro

Nimium dabat, quod biberem, adque id merum infu-
scabat.

GYMNASIUM

Amabo, hiccine istuc deoet?

LENA

Iusque fasque est: b. t. 20

Langg., *P. i. q. pacto nos f. e.* Vtroque et pacto et pretio recepto in ordinem, apparet metrum asynartetum, e baccheo dimetro et iambo hypercatalecto constans, de quo monitum ad Amph. 422: nam quod hos versus in formam merorum bacchiacorum redigere studui, erravi. Vs. 9 et 11, *tibi* et *apud* legeud. extritis *i* et *u* literis (vid. ad Amph. prol. 74). *I* posterius productum in *meminerimus*, sicut communes sunt futurorum subiectivi terminationes *is*, *imus*, *itis*: cf. Capt. 179, Cas. 1087, ubi vidd. nos, Pseud. 98, Terent. Heant. 5, 4, 3, G. I. Vossii Syntax. lat. p. 134.

13. *expelessam*) Hoc requirebat versus bacchiacus t., qualis hic est et antecedens. Libri, *expetam*, *expetem*, ut Langg. et G., *expetes*, ut M. Sarrac. Mediol., quas saepe laudo, *expectes*, ut H.

15. V. C., *mare*. Vid. Charisius Instit. gramm. lib. 1, pp. 44 sqq.

19. *Nimium*. Etiam 3 uostri, sicut olim Pall. 1, 2, *vinum*; omnes autem libri, *atque id*, quod minus iam probo malimque, *adque id*, h. e. et praeterea. Ceterum bene libri, *infusenbat*, quod verbum vel proprie vel figurate usurpatum huic loco convenit, ut nesciam, cur *infucabat* re-

Nemo alienus hic est.

SILENIUM

Merito vostro amo vos,

Quia me colitis et magnificitis.

b. tr.

LENA

Decet pol, mea Silenium, hunc esse benevolentis

as. ex 2 an.

Inter sese ordinem, beneque amicitia utier, gall.

Vbi istas videas summo genere natas, summatis manus,

t. t.

Vt colunt amicitiam atque ut eam bene iunctam habent

inter se.

26

Si idem istuc nos facimus, si idem istuc imitatur, b. t.

Ita tamen vix vivimus cum invidia summa. i. tr. h.

Suarum nos opum volunt esse indigentis, i. tr. h.

Nostra nos nihilum copia volunt potesse, 30

Suique omnium rerum nos indigere, b. t.

Vt sibi simus supplices. Fas si adeas, abiturum quam adi-

tum malis:

t. t.

Ita nostro ordini palam blandimur: clam si occasio

usquam est,

Aquam frigidam subdole subfundunt. as. ex b. d. et i. h.

positum sit a Doussa, Palmeriusque suffragante Acidalio, et hoc et vulgatum spernat prae suo *infutabat*, quod quid sonet scio cum ignarissimis.

22-26. Ita restitui haec iam pnto absque violentiore medicina.

24. Vid. de his metris ad Amph. scen. supposit. *Di vestram* 15-29.

26. Nescio qua freti auctoritate Angelinus et Aldus, ut *sancte amic. colunt*. Sequuntur iambi tr. h.

27 sqq. Posterius *istuc*, quo versus aereitur, praechuere Iunt. Ald., quae etiam *facimus* pro vulgato *faciamus*,

sicut omnes propemodum libri, *imitatur*, non *imitemur*, ut vulgo editur.

28. Vocabulum *ita* posteriore syl- labam producit: vid. ad Amph. 475.

30. Male libri *nihil*; Iunt. Ald., *nihil*.

33. *palam διπλοῦντος* pronuntian- dum: vid. ad Amph. prol. 74. Fra- stra G et M, *si occasio ulla usq. e.*

34. Vid. de hoc genere metri ad Amph. 422. Iunt. Brix. Ald., item codice Meursii, omissum *Aquam*, quibus libris, quamvis Meurs. proba- tis, olim obtemperasse me nunc piget.

Ego repuli ad meretricium quaestum, nisi, ut ne esuriam.

40

SILENIUM

At satius fuerat, eam viro dare nuptum potius.

LENA

Heia!

Ecce hoc cotidie quidem nubis, nupsitque hodie,
Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare
sivi:

Nam si haec non nubat, lugubre fame familia pereat.

GYMNASIUM

Necesse est, quo tu me modo voles, ita esse, mater.

LENA

Ecce hoc haud me poenitet, si, ut dicis, ita futura es:
Nam si quidem ita eris, ut volo, non Hecala fies unquam,
Semperque istanc, quam nunc habes, actatulam obtinebis,
Multisque damno et mihi lucro sine sumtu meo eris
saepe.

GYMNASIUM

Di faxint!

LENA

Sine opera tua nil di horum facere possunt.

50

rasse leuam, ut non per tempus modo a famis periculo liberaretur, sed ut in perpetuum victus sibi suppeteret; quae vis est temporis praesentis.

42. Vulg. *Haec quidem ecce hoc cotidie viro nubis nupsitque hodie*, quam lectionem eo modo tuere, ut liquescere dicas i litteram in verbis *quidem et viro*, ut de viro quidem visum esse sagacissimo V. Reizio, auctor est G. Hermannus De Metris p. 175. Vid. ad Amph. prol. 74. Dicit autem lena, *hodie* (h. e. nunc, ex quo adulta est Gymnasium: vid. ad Amph. 270)

quotidie vel nubere alumnam suam, vel unpsisse, vel in eo esse, ut nubat; quae facta est descriptio vitae meretricis, in cuiusvis amplexu argento dato sine discrimine roentis.

45. Vulg. ex interpretatione metroque acre explicando: *Necesse est, quo tu me modo voles esse, ita esse, mater*.

47. Male vulgo, invitis quidem vv. edd., *N. s. q. i. e., u. v., nunquam Hecala fies*. Nihil hic negotii est *Hecatae*, est *Hecatae*, paupertate insigni anni, quae hospitio excepisse fer-

PLAUT. Com. Tom. II

H

GYMNASIUM

Equidem hercle addam operam sedulo. Sed quid tu haec
inter verba,

Meus oculus, mea Silenium? Nunquam ego te tristiore
Vidi esse. Quid, cedo, te obsecro, tam abhorret hilar-
ritudo?

Neque munda adaeque es, ut soles. Hoc, sis, vide, ut
petivit 54

Suspirium alte! Et pallida es. Eloquere utrumque nobis,
Et, quid tibi est, et, quid velis nostram operam, ut nos
sciamus.

Noli, obsecro, lacrumis tuis me exercitum imperare!

SILENIUM

Male excrucior, mea Gymnasium; male mihi est, male
maceror; t. t. c.

tur Herculem; id quod dudum vide-
runt Doussa, Palmerius, Salmasius,
alii. Non autem probō eos, qui in-
culcant aetate inter *nunquam* et sci-
quens vulgo verbum; sed reponen-
dum *non unquam*, quod glossemati
cessit suo.

51 sqq. Vulg. inconcinne ac nulla
forma orationis: Gr. *Equidem hercle
addam operam sedulo. Sed quid tu
inter istaec verba, Meus oculus, mea
Silenium, (nunquam ego te tristiores
Vidi esse) quid, cedo, te obsecro,
tam abhorret hilaritudo?* Nec plu-
cent, qui metri causa antea quid
omittunt, etai id abesse video tribus
a me versatis MSS. veteribusque non-
nullis edd., in his Iuntinae, vocu-
lamque, tanquam in Palatinis quo-
que omisam, non praefert Pareus.
Legendum enim vetustis editionibus
haec pro istaec, praeterea nihil mu-
tandum, sed seorsim accipiendum
illa, *Sed quid tu haec inter verba,*

*Meus oculus, mea Silenium? Quid
tu? h. e. quid tu agis? quam ellipsis,
Comici valde usitatam, exemplis il-
lustravi ad Aul. 138.*

58. Libri antiqui fere, St. *Mea,
excrucior, mea Gymnasium*. Bis in
eadem sententia illato verbo *mea* ve-
xati, prius ad antecedentia retule-
runt, ut scriberetur, quomodo hodie-
que legitur: — — — *imperare,
Mea*. St. *Excrucior*, etc. Sed ob-
temperandum cum libris antiquissi-
mis, distinctionem illam personarum
audiendi erant libri quidam aetatis
mediae, in his codex Neursii et edd.
Iunt. Ald., quibuscum facit MS. G,
loco prioris *Mea* exhibentes *Male*,
sensu aptissimo et repetitione verbi
gravissimi *Male* admodum pathetica,
ut eadem ratione dicatur *Male excru-
cior, male mihi est, male maceror*,
qua statim *Doleo ab animo, doleo ab
oculis, doleo ab aegritudine*. Istam

Doleo ah animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.
Quid dicam, nisi: Stultitia mea me in moerorem rapit.

GYMNASIVM

Ibidem, unde oritur, facito ut facias stultitiam sepelibilem.

61

SILENIUM

Qui faciam?

GYMNASIVM

In latebras abscondas pectore penitissumo.
Tuam stultitiam sola facito ut scias sine aliis arbitris.

SILENIUM

At mihi cor est.

GYMNASIVM

Qui id? unde est tibi cor, commemora, obsecro,

igitur lectionem arcessivi, neque iam transposuerim *Excrucior male*, sed potius adverbium non elidi putaverim sequente vocali, ad quam faciem Horatius dixit, Od. III, 14, 11: *Iam virum expertae, male ominatis*. Vid. ad Amph. 341.

61. Volg. *Indidem unde oritur*, quod per euallagen, de qua moui ad Terent. Andr. prol. 3, fert sententia, non fert versus, siquidem nullo artificio effici potest, ut verba *Indidem unde* cognantur in unum pedem *ἐπίσημον* vel *τετρασημον*. Reperi igitur Acidalii coniecturam *Ibidem*, quam sententia magis probari dicit; nec tamen spreverim Guelferbytani codicis lectionem *In diem*, h. e. *de die in diem seu quotidia*, qua recepta vox *diem μεροσυνάβως* pronuntiandum erit, id quod saepius fieri docemus ad Amph. prol. 74.

62. Clarissus lib. II, p. 166 Putsch., *pectori penitissime*, quod pro *pectori* (i. e. *pectoris*) *penitissimum* non male accipit, probatque Gulielm. Quaest. in Epid. c. 3 extremo.

64 sqq. Libri: — — — St. *at mihi Cordolum est*. Gr. *quid id? unde est tibi cordolum, commemora obsecro? Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, ut perhibent viri*. St. *Si quid est, quod doleat, dolet: si autem non est, tamen hoc his dolet*. Quid? nunquamne cordolum habuit Gymnasium? Et fac, eam quidem nunquam habuisse, num etiam aliae mulieres nunquam doluerunt? num aliis quoque nunquam aliquid aegre fuit? Et hoc iam absurdum ut perhibeant viri? ut in proverbium abierit, tanquam vulgo creditum et approbatum? Miror profecto patientiam editorum, talia missitantium; mirore-ctius monstranti, velut h. l. Meursio, nun auscultantes. Vi sententiae pariter ac metri legendum utroque loco cor pro cordolum. Abscondere inasa pectore intimo stultitiam suam, h. e. aegritudinem, *At mihi cor est*, respondet Silenium, h. e.: *At animus mihi est, qui gaudium doloremque seculi, nec tam facili domari potest, ut ingruente miseria non recludetur*

Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mpulier, ut
perhibent viri? 65

SILENIUM

Si quidem est, quod doleat, dolet; sin autem est, tamen
hoc huic dolet.

GYMNASIUM

Amat haec mulier.

SILENIUM

Eho! an amare occipere amarum est, obsecro?

GYMNASIUM

Namque ecastor amor et melle et felle est fecundissimus.
Gustatum dat dulce, amarum ad satietatem usque og-
gerit.

freumque mordet; quomodo corde
amare dicimur (Capt. 350), et ha-
bere, quod nostro cordi carum sit
(Epid. 116, Terent. Eun. 155 sq.),
et forti corde perferre mala (Ovid.
Trist. III, 3, 57). Sed aliorum rō
tor interpretata Gymnasium, ut men-
tem seu sapientiam significet, cavil-
latur amicam suam, quasi id habere
ae dixerit, quod mulieribus abiudi-
cetur a viris: uam eo quidem sensu
rō tor communi proverbio tor nou
habere mulieres dicebantur. Noster
Mil. 778 sq., laudante Meursio: *Pa.
Eam des, quae sit quaestuosa, quae
alat corpus corpore, Quoique sapiat
pectus: nam cor non potest, quod nul-
la habet.* Et sic passim. In quam
sententiam stultos quoque γυναικας
επιμαζε gerere perhibebant, teste Dio-
geniano: vid. Erasmi Adagg. III, 6,
51. Hoc igitur modo a Gymnasio ir-
risa, serio altera, *Si quidem*, inquit,
est, quod doleat (h. e. Si quidem cor
id est in nobis, quod doleat seu quo
doleamus), *dolet* (cor meum); *sin
autem est* (h. e. si non corde dolet
quicumque dolet), *tamen hoc huic do-*

lor, quem exerior) *huic* (i. e. mihi:
vid. ad Capt. 84) *dolet*. Quo loco
vulgo libri ineptissime: *Si quid est,
quod doleat, dolet*, quasi scilicet du-
bitante Silenio, an aliquid sit, quod
sibi doleat, uecne, quae moerore at-
que aegritudine consumta est; nec
melius iidem rursus, *si autem non est,
tamen hoc hic dolet*, quasi dolere ali-
quid possit mulierculae, *si nihil est,
quod doleat*, h. e. quo dolorem ipsa
percipiat sentiatque. Obsecutus igitur
sum membranae G, *quidem* pro
quid exhibenti et *sin* pro *si* posteriore,
quo quidem recepto itaque rō non
delsto, versus quoque iam stabat re-
cto talo, quum vulgo male claudicet.
Etiam versu 64 levi mutatione *Quid id?*
id? reposui pro vulgato *Quid id?*
quum obscuri aliquid dixerit Sile-
nium; quamobrem altera quaerat,
quid id sit, verum id tantum scisci-
tetur per incum meretricula, *qui*, h.
e. quomodo, hoc fiat, quod dixerit,
cor sibi esse, quod nulla mulier ha-
beat.

69. Libri inconvincine, *Gustu dat
dulce; neque audiendi, qui vel qui*

SILENIUM

Istam ad faciem est morbus, qui me, mea Gymnasium,
macerat. 70

GYMNASIUM

Perfidiosus amor est.

SILENIUM

Ergo in me peculatum facit.

GYMNASIUM

Bono animo es: erit isti morbo melius.

SILENIUM

Confidam fore,
Medicus si veniat, qui huic morbo facere medicinam
potest.

GYMNASIUM

Veniet.

SILENIUM

Spissum istuc amanti est verbum « Veniet » nisi venit.
Sed ego mea culpa et stultitia peius misera maceror: 75
Quia ego illum unum mi exoptavi, quicum aetatem
degerem.

LENA

Matronae istuc conducibile magis est, mea Silenium,
Vnum amare et cum eo aetatem exigere, quod nupta
est semel;

Verum enim meretrix fortunati est oppidi similluma:
Non potest suam rem obtinere sola sine multis viris. 80

vel vix post *Gustu* pro arbitrio incul-
cant. Male etiam ipse olim, *Gustu-
tum dat dulcem*. Legendum sine con-
troversia: *Gustatum dat dulce*, ama-
rum ad satietatem usque oggerit.
Literae a et u quum facile inter se
commutantur, scriptum per compen-
dium *Gustatū*, simili syllaba omissa,
transiit in *Gustū*, *Gustu*. Pravis ac-
centibus laborat tō *Gustatum*, fateor;
sed talia interdum sibi indulsit No-

ster. Cf. infra 339, 353, Amph. prol.
36, Merc. 202, 836, Poen. 27, Stich.
368, 422 etc.

74. Non opus est τῷ ἀπὸ τοῦ
amanti: vid. ad Asin. 159. Caete-
rum G: — verbum *Veniet*, si non ve-
nit, et sequente versu, — stultitia et
peius m. m.

77-80. Digniora haec verba mihi
videbantur lena, quam Gymnasio,
cui vulgo tribuuntur.

SILENIUM

Hoc volo agatis: qua arcessitae causa ad me estis, eloquar.
 Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
 Obsecuta est; de ea re gessit morem morigerae mili,
 Ut me, quem ego amarem graviter, sineret cum eo vivere.

LENA

Stulte ecaster fecit. Sed tu en unquam cum quiquam
 viro 85
 Consuevisti?

SILENIUM

Nisi quidem cum Alcesimarcho, nemine,
 Neque pudicitiam meam mi alius quisquam inminuit.

LENA

Obsecro,

Quo is homo insinuavit pacto se ad te?

85. V. C. et G., *Sed tun' unquam.* Acidalius Divinatt. in Cistell. c. 2: « L. Stulte ecaster fecit. *sed tun' unquam cum quiquam viro* Consuevisti? Paullum mutant vetustiores libri, *sed tu, en unquam*: paullum ad literas, ad elegantiam dictionis permultum. Ita Trinummus (555): — — o pateo, *En unquam aspiciam te?* Menaeclimius (823): *Dic mihi, en unquam intestina tibi crepant.* Vbi sic non Brixensis tantum codex, quem Gulielmus voster laudat, sed et Aldinus et Coloniensis, aliique. Varro lib. I, c. 2 de re rust. *En ibi tu quidquam nasci putas posse, aut colli natum?* Virgil. Eclog. (I, 67): *En unquam patris longo post tempore fines etc.* Terent. Phormione Act. 2, sc. 3, vs. 1: *En unquam cuiquam contumeliosius Audistis factam iniuriam, quae haec est mihi?* Item ibidem Act. 5, sc. 8 (vel 9, vs. 20): — *En quidquam hodie est factum indignius?* Ita namque et hic manu-

scriptus diserte etc. » Bene sic vir sagax, nisi quod de Menaeclimorum loco laudato, an eo modo legendus sit, ut ipsi placet, necne, dubium me facit codicum ibi scriptura haec *Dic me hic nunquam etc.*, quod primitus fuisse puto, *Dic mihi, ē* (h. e. eu) *nunquam etc.* Ad quam faciem et apud Maronem reponere audeo *En nunquam patrias*, vel accipiendum *En* pro interiectione, qua etiam in interrogationibus utuntur, velut Virgilius quum dicit Eclog. VIII, 7 sqq. — — eu erit unquam *Ille dies, mihi cum liceat tua diceve facta?* *En erit, ut liceat etc.* et Aen. IV, 534: *En quid ago?* et ib. VI, 346: *Fenitutum Ausonios.* *En* haec promissa fides est? Haec enim interiectio quum nihil aliud sit quam graecum ἢν sive ἢν, recte producit in ea e vocalis; in altero illo *En* non magis fieri id potest, quam in *Ne* enclitico, quod idem conversum est; neque in locis Virgilianis omnibus vi caesurae

SILENIUM

Per Dionysia

Mater me pompam spectatum duxit. Dum redeo domum,
 Conspicillo consecutust clanculum me usque ad foris;
 Inde in amicitiam insinuavit cum matre et mecum simul
 Blanditiis, muneribus, donis,

LENA

Mi istum hominem vellem dari!

Vt ego illunc vorsarem!

SILENIUM

Quid opus verbis? Consuetudine
 Coepi amare contra ego illum, ut ille med.

LENA

O mea,

SILENIUM

Quid est?

LENA

Adsimulare amare oportet: nam si ames, extempulo
 Melius illi multo, quem ames, consulas, quam re tuae,

SILENIUM

At illic conceptis iuravit verbis apud matrem meam,
 Me uxorem esse ducturum. Ei nunc alia ducenda est
 domum,

effici crediderim, ut hoc *En* ante vo-
 calea porrigatur. Vidd. etiam *Parei*
lexicon *Plant.* v. *En-unquam*, et
inttp. ad h. l.

94. Vulg. vel nullis numeris, vel,
 si *med* legatur, versu troch. pentam-
 metro cat., qui monstri similis est in
Plauto: *Coepi amare contra ego illum*
et ille me. Lx. *O mea* *Silenium.* St.
Quid est? Malae notae ista et *illem*
me confidenter induximus, quum sa-
 tis intelligatur, non consuetudine de-
 mum amari coepisse ab *Alcesimarcho*
Silenium, sed statim, ubi pri-

um eam vidit, idque vel hoc ipso
 loco comprobetur, quum tandem con-
 tra amare illum se coepisse dicit mu-
 lier, ut qui dudum ante ipsam depe-
 riret. Nec me invito correxeris: *Coepi*
amare contra ego illum, ut ille
med. Lx. *O mea*, . . . St. *Quid*
est? ut *Mea* seorsim positum creda-
 tur, sicut *Most.* 336, cui additum
 forte fuerit nomen personae sequens,
 de quo genere corruptionis monui ad
Amph. 436, de ut cum et confuso au-
 tem ad *Capt.* 840. Hoc iam praestulerim.
 96. M, *conmuler.*

Sua cognata Lemniensis, quae habitat hic in proxumo:
 Nam pater eius subegit. Nunc mea mater irata est mihi,
 Quia non redierim domum ad se, postquam eam rem
 resciverim,

Vxorem eum ducturum esse aliam.

LENA

Nihil amoris iniurium est.

SILENIUM

Nunc ego te amabo, ut hanc hoc triduum solum sinas
 Esse hic, et servare apud me: nam ad matrem accessita
 sum.

LENA

Quamquam mi istud erit molestum triduum, et damnum
 dabis, 105

Faciam.

SILENIUM

Facis benigne et amice. Sed tu, Gymnasium mea,
 Si me absente Alcesimarchus veniet, nolito acriter
 Inclamare eum (ut ut erga me est meritis, mihi cordi
 est tamen);

Sed, amabo, tranquille! ne quid, quod ei doleat, dixeris!
 Accipias clavis, si quid erit tibi opus promptu, promitto.
 Ego volo ire.

GYMNASIUM

Vt mi excivisti lacrimas!

100. Vulg. τῆ Nam vix audito, Nam
 enim, pater eius subegit, Quamquam
 ferenda talia.

102. Vulg.: Eum uxorem ductu-
 rum esse aliam etc. eum pronomine
 sic eliso, ut non adesse sentias, τῆ
 uxorem vero pravis accentibus vitiatum.
 Vtrique malo medicare reponendo
 Vxorem eum ducturum esse aliam,
 ubi verbum Vxorem sequente litera
 vocali accentum retrahit.

102. amoris) Sic Is. Pontanus e co-

dice Oxon., quod etiam coniectura
 assecutus est Acidalius, lectionibus-
 que scriptorum atque olim impresso-
 rum amore et amare praetulit Grut.

103. Tò ego, quod versum fulcit,
 praebent lunt. Ald.: nam vulgo de-
 sideratur. Caeterum male istae: —
 amabo obsecro, ut hanc mecum tri-
 duum etc.

109. Vulg., quod illi doleat. Ferri
 hoc potest etiam o litera in quod: vid.
 ad Amph. prol. 74.

SILENIUM

Gymnasium mea,

Bene vale.

GYMNASIUM

Cura te, amabo. Siccine immunda, obsecro,
Ibis?

SILENIUM

Immundas fortunas aequom est squalorem sequi.

GYMNASIUM

Amiculum hoc sustolle saltem.

SILENIUM

Sine trahi, quom egomet trahor.

GYMNASIUM

Quando ita tibi lubet, vale atque salve.

SILENIUM

Si possim, velim. 116

GYMNASIUM

Numquid me vis, mater, intro quin eam? Ecaster mihi
Visa amare.

LENA

Istoc ergo auris graviter obtundo tuas,
Ne quem ames. Abi intro.

GYMNASIUM

Numquid me vis?

LENA

Vt valeas.

GYMNASIUM

Vale.

LENA

Idem mihi, quod magnae parti est vitium mulierum, i. s.
Quae huic quaestum facimus, quae, ubi saburratae
sumus, 120
Largiloquae extemplo sumus; plus loquimur, quam sat
est.

121-122. Vulg. hi versus hoc ordine leguntur: *Largiloquae, Nam, Puellam, Adolescens. Quin, Quinque, Magis, Tuere, Sicyone. Vae-*

Quin ego nunc, quia sum onusta mea ex sententia,
 Quiaque adeo me conplevi flore Liberi,
 Mage libera uti lingua conlubitum est mihi;
 Tacere nequeo misera, quod tacito usus est. 125
 Nam illanc ego olim, quae hinc flens abiit, parvolam
 Puellam proiectam angiportu sustuli,
 Adulescens quidam hic est adprime nobilis
 (Sicyone summo genere ei vivit pater);
 Is amore misere hanc deperit mulierculam, 130
 Quae hinc modo flens abiit; contra amore haec perdit
 est.

Eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi:
 Quia saepe mecum mentionem fecerat,
 Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi
 Recens natum, eapse quod sibi supponeret. 135
 Vbi mihi potestas primum evenit, eloco
 Feci eius eii, quod me oravit, copiam. 7

summ *Quin* — *Tacere* sententias quum nimis devertere ab antecedentibus sequentibusque intelligerent, parenthesi includere quidam, in his Taubmannus. Sed Acidalius Divinatt. in *Plant.* p. 153: «Nihil, inquit, ad scenam parentheticus is sermo, nimis obscenus et implicatus: cuius nec aliud usquam in Comoediis exemplum, nec ferunt earum leges. Qui enim convenit theatro tam multos versus continuo sermoni interfari? quem interruptum vix e populo quisquam sciat connectere, namo certa aequis auribus redeuntem in orbem tanto tractu expectarit. Abhorret ut a familiari, sic comica oratione diligens et exacta illa structurae ratio, quoniam suspendi diutius animos nostros vix legentes aliquando ferimus, quo magis recu-jamans audientes.» Iamque versibus illis ita dispositis, ut in hac editione

factum est, sic pergit: «Quis est, obsecro, qui orationis hac aequabili continuitate interruptam illam, ut sic dicam, confrugositatem mutare nolit, aut germanum illum Plauti ordinem lubens mecum non agnoscat? Agnoscat profecto, aut neque Plantum neque Comicum ullum noscet.» Passim traictos in hoc versus, movui ad *Asin.* 18.

122. *sum onusta*) H. e.: edi quantum sat. *Mercat.* 733 sqq. coquus: *Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo, Videre, amplectier, oscularier, adloqui; Sed nos confido onustos redituros domum.* Caeterum libri vv., etiam 3 nostri, non infrequente lapsu, *sum honesta.* Vid. ad *Asin.* 24.

133. *Vulg. solocoe, fecerit.* Correxit Camerarius. *Teu fecerat glossema*

Postquam eam puellam a me accepit, eloco
 Eandem puellam peperit, quam a me acceperat,
 Sine obstetricis opera et sine doloribus, 150
 Item ut aliae pariunt, quae malum quaerunt sibi:
 Nam amatorem aibat esse peregrinum sibi:
 Suppositionem eius re facere gratia.
 Id duae nos solae scimus, ego, quae illi dedi,
 Et illa, quae a me accepit, praeter vos quidem. 155
 Haec sic res gesta est: si quis usus venerit,
 Meminisse ego hanc rem vos volo. Ego abeo domum.

AUXILIUM

Vtrumque haec, et multiloqua et multibiba, est anus.
 i. s. I, 2

Satin' vix reliquit deo, quod loqueretur, loci?
 Ita properavit de puellae proloqui 150
 Suppositione. Quod si tacuisset, tamen
 Ego eram dicturus, deus, qui poteram planius:
 Nam mi est Auxilio nomen. Nunc operam date,
 Ut ego argumentum hoc vobis plane perputem.
 Sicyoni fuere iamdiu Dionysia; 155
 Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
 Isque hic compressit virginem adolescentulus
 Vi, vinolentus, multa nocte, in via.

est, quod in Pall. 1, 2, item G et M, exhibetur, fecit.

138. G addit *fraude*, et H, *Postquam eam puellam*. An reliquit Plautus: *Postquam eam puellam a me accipit, fraude eloco* etc.? Non inelegans quidem hoc foret (vid. ad Amph. 503); sed puto tamen, ab interprete esse istud *fraude*.

158. Male libri: *Vinolentus, multa nocte, in via*. Peius Gruterus, quum Pal. 2 ac 4 praeferrent *violentus*, lentabat, *Vinolentus, violentus, m. n. i. v.*, quod adeo placuit Tanhmanno, ut in ordinem id recipere dignaretur. Verum ut ille versus est ἀνδραγαθος, ita hic est πολυτροπος, vel potius ἀντροπος. Quid multa? Vera est

Is ubi malam rem scit se meruisse, eloco
 Pedibus perfugium peperit: in Lemnum aufugit, 160
 Vbi tum habitabat. Illa, quam conpresserat,
 Decimo post mense exacto hic peperit filiam;
 Quoniam reum eius facti nescit, qui siet,
 Paternum servom sui participat consili;
 Dat eam puellam ei servo exponendam ad necem. 165
 Is eam proiecit; haec puellam sustulit;
 Ille *illam* clanculum observavit servolus,
 Quo aut quas in aedis haec puellam deferat.
 Vt eampse vos audistis confiterier,
 Dat eam puellam meretrici *huic* Melaenidi; 170
 Eaque educavit eam sibi pro filia
 Bene ac pudice. Tum illic autem Lemnius
 Propinquam uxorem duxit, cognatam suam.
 Ea diem suom obiit; facta morigera est viro.
 Postquam ille uxori iusta fecit, eloço 175

Parei coniectura, *Πι*, *vinolentus m.* n. i. v. Terentius Hec. 771: *Homo se fatetur vi in via nescio quam conpressisse.* Ad. 282: *Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat.* Et sic passim. Tò *et* sequens similis syllaba intercepta.

167. Vulg. versu *μισόρρο*: *Ille clam observavit servos.* Pro arbitrio Camerarius supplevit, *qui eam proiecerat.* Quem tamen magis probò quam Angelium et Aldum, verbis *servos* et *aut quas in aedes* inductis, e duobus versibus unum fabricatos, hunc: *Ille clam observavit, quo haec puellam deferat.* Nos *illam* a simili ille raptum, pro *clanculum* autem et *servolus* eorum verborum interpretamenta obtinuisse, existimamus. Sic infra 179, *Ille illi dicet*, etc. et 181, *Ille extemplo servolum* etc. Nam quod hoc versu *illam* et sequente *haec*

dicitur de eadem muliere, promiscue haec pronomina usurpantur, velut supra 126 legitur: *Nam illanc ego olim, quae hunc flens abūt*, et paulo post: *Is amore misere hanc deperit mulierculam, Quae hinc modo flens abūt.*

170. Pravis accentibus verbi *meretrici* (*meretrix*) offensus, et h. l. et infra 300 *huic* addidi, ut accentu retracto recte pronuntiaretur *meretrici*. *Hic*, haec, usurpari solent in vicinis, quorum domus digito monstres, quomodo supra 132 legitur: *Eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi*; et Men. 92: *Nunc ad amicam deferatur, hanc meretricem Erotium*, itidemque ibi 502: *Quam hodie uxore abtulit atque huic detuli Erotio.* Cf. Terent. Andr. 78, Phorm. 739, Hec. 662, qui locus sic se habet: — — — *Eho, puer, curve ad Bacchidem*

Huc conmagravit; duxit uxorem sibi
 Eandem, quam olim virginem hic compresserat.
 Et eam cognoscit esse, quam compresserat.
 Illa illi dicit, eius se ex iniuria
 Peperisse gnatam, atque eam se servolo cloco 180
 Dedisse exponendam. Ille extemplo servolum
 Iubet illum eundem persequi, si qua queat
 Reperire, quae sustulerit. Ei re nunc suam
 Operam usque adsiduo servos dat, si possiet
 Meretricem illam invenire, quam olim tollere, 181
 Quom ipse exponebat, ex insidiis viderat.
 Nunc, reliquom quod restat, volo persolvere,
 Ut expungatur nomen, ne quid debeam.
 Adulescens hic est (Sicyoni ei vivit pater);
 Is amore proieciciam illanc deperit, 182
 Quae dudum flens hinc abiit ad matrem suam;
 Et illa hunc contra, qui est amor suavissimus.

hanc Vicinam nostram. Pronomina temere nunc addi, nunc omitti a librariis, monui ad Asin. 843. Quamquam dormitat interdum bonus Sarsinas.

176. Vulg. *duxit uxorem hic sibi.* Superfluum *hic* et putide repetitum in Langianis non videbatur, et in H post *sibi* ponitur, sicut incertae sedes esse solent glossenatum.

180. Vulg. *servo*, quod ferri poterat non eliso *gnatam*. Vid. ad Amph. 341.

187. Vulg. *Nunc, quod reliquom restat*, minus bene de accentu verbi *reliquom*: vid. ad Amph. 203. Talia, ubicunque corrigi possunt (nam interdum non possunt), corrigenda sunt.

189. Vulg. haec ita distinguuntur: *Adulescens hic est Sycioni: ei vivit pater.* Male, me indice: nam nisi

urbs indicetur, ubi habitet pater adolescentuli, opinemur necesse est, patrem quoque Athenis vivere, miremurque, de longo filii amore nihil adhuc enim rescivisse. Sin pater Sicyone vivit, filius Athenis, facile fieri potuit, ut huius cum Silenio commercium Sicyone ignoraretur. Atque sic plane rem esse, supra dictum est 128 sq.: *Adulescens quidam hic est adprime nobilis (Sicyone summo genere ei vivit pater); It etc.*

192. *qui est amor suavissimus*) Militis versu 101 hoc ita effert Plautus, *qui est amor cultu optimus*, quae mutatio est viri ante a se scripta variantis, quodque primus quasi et felix impetus naturae dederat, arte orantia fucantisque. Nam versus hic Cistellariae, praeterquam quod meliores habet numeros, naturuli quodam gratia se commendat; in versa

Vt sunt humana, nihil est perpetuum datum:
 Pater adulescenti dare volt uxorem. Hoc ubi
 Mater rescivit, iussit arcessi eam domum.
 Haec sic res gesta est. Bene valete et vincite
 Virtute vera, quod fecistis antidihae!
 Servate vestros socios, veteres et novos!
 Augete auxilia vestris iustis legibus!
 Perдите perduelles! parite laudem et lauream,
 Vt vobis victi Poeni poenas subferant.

195

206

Militis nihil est, quod laudes, praeter sententiae veritatem. Numero autem Cistellariam in primis poetae operibus, non tam propter argumenti tenuitatem, quam quia minus copiose atque ex regulis artis scripta est haec fabula.

196. Vulg. *Haec res sic gesta est*, communi ordine verborum. V. C. et et Pall. 4, *Haec sicut g. e.*; Pal. 4, *H. r. g. e. s.*; H et M, *Il. r. g. s. e.* Plures igitur, nec deteriores, libri vagans illud sic primo versus pede post *Haec* ponunt ἡπαρτιζός, quos sequor.

200. V. C., *parite laudeam et lauream*; Langg. graviore depravatione,

p. ludeam et lauream. Laudeam et lauream, pro *laudem et lauream*, quod versus non magis quam ipsa sententia comprobet, ad id genus peccatorum olim a librariis pertinere mihi videtur, de quo dixi ad Aul. 237. Meursio τῷ ἀρχιζόντι, quo loco Exercitationum critt. haec expendit, reponere placet, *laudem et laudeam* pro *laudem et laudeam*, quomodo *cludo, defendo* et similia legantur: nam teste Isidoro Origg. lib. XVII, c. 7, *laudeam* antiquè dici *lauream*, sicut *audientia, meridies*, pro *auricula, meridies*, priscis fuerint in usu.

ALCESIMARCHVS. MELÆNIS.

ALCESIMARCHVS

Credo ego amorem primum apud homines caruificinam
 commentum! as. ex t. d. et i. d. c. II, 1
 Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foras
 quaeram,
 Qui omnis homines supero atque antideo cruciabilitati-
 bus animi:
 Iactor, crucior, agitor, stimulator, vorsor in amoris rota
 miser, 205
 Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nul-
 lam mentem

202 sq. Libri, *commentum*, et se-
 quente versu, *ne foris quaeram*; quas
 ideo in *commentum* et *forasne* quas-
 ram mutaveram, quia versus hos pro
 trochaicis t. acat. habui, quales sunt
 reliqui huius orationis. Sed nunc vi-
 deo, esse eos ex anapaestis illis, qui
 trochaico dimetro et eiusmodi iambo
 catalecto continentur, neque esse quod
 eorum duritia offendamur magis, quam
 Bacchidum 1044 et sequentis, qui si-
 militer trochaicis plenis praemittun-
 tur.

202. Vel lege, *commentum carni-
 ficinam*, numero optimo.

203. *foras*) Ita V. C. Pall. 1-3,
 M noster et vetustae edd., in his
 Sarracenia, quod magis vividum at-
 que, ut ita dicam, motorium est,
 quam vulgatum *foris*. Vide nos ad
 Amph. 545 et Cas. 368. Verba *domi*
 et *foras πορεύσας* pronuntianda,
 id quod passim fieri demonstratum
 ivi ad Amph. prol. 74. Iam qui se-

quantur versus usque ad 215, sunt
 trochaici t. acat.

205. *vorsor miser in rotula amoris*
Obtemperans quibusdam, qui putant,
non probant, dactylum extremo pede
non decere versum trochaicum, le-
ctionem librorum veterum temere
mutaveram, quae talis est, vorsor in
amoris rota miser. Hanc reddendam
 scriptori censeo. Pall. 1, 2, M et co-
 dex apud Gulielmum Quaest. in
 Cist. c. 1, *vexor*, quod frustra de-
 fensum it vir doctissimus.

206. Versus absque elisionibus vo-
 calium brevium, de quibus exposui
 ad Amph. prol. 74, plane non expe-
 diendus. Cui, nescio quo auctore,
 adscriptum ab antiqua manu in mar-
 gine codicis M, a me collati: «Ver-
 ba Caesaris fuerunt, quam occidere-
 tur a Bruto et Cassio». Caeterum
 V. C. et Langg., *nubilam mentem*,
 probantibus Gulielmo et Grutero,
 dubitante Acidalio. Verum qui exa-

Animid habeo; ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi
 animus est: ita mi
 Omnia sunt ingenia; quod lubet, non lubet id iam con-
 tinuo.
 Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, adpe-
 lessit,
 Raptat, retinet, lactat, largitur; quod dat, non dat;
 deludit;
 Modo quod suasit, dissuadet; quod dissuasit, itidem
 ostentat.
 Maritumis mecum experitur moribus: ita meum fran-
 git animum;

animatur ac diripitur, ut ubi sit, ibi non sit, qui animum suum frangi queritur, neque, nisi quod non possum est, nullam sibi abesse perniciem, eius quidem mens rectius dicitur *nubila*, quam *nubila*, quae mera descriptio atque imago est moeroris. Similiter, momento Acidalio, Virgilius Ciri (327): *Ne tantum in facinus tam nulla mente sequaris*. Nam quod idem alteram lectionem, *nubilam mentem*, adstruere sibi videtur his Trinunmi (633 sq.): *Scio te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi Pectus obscurasse*, verbisque Iuvenalis (Sat. VI, 612 sqq.) de amore philtris inducto: *Quod desquis, inde est; Inde animi caligo et magna oblivio rerum, Quas modo gessisti*: probat, Latine dici *nubilam mentem*, quod nemo dubitat; hoc loco sic legendum esse, non probat: adeo vere poeta ille: *Καὶ τὸ καλὸν, ἧν τι μὴ καί ποῦ τὸ γῆγν*, h. e. interprete Erasmo Adagg. IV, 3, 2: *Nonum malum fit, tempore haud datum suo*.

207. Vox *ita* posteriorem syllabam producit. Vid. ad Amph. 475. G, *ibi est an. meus*. Ita etc.

209. *lassum*) Frustra Pall. 1, 6, II et vv. quaedam edd., in his Mediol. et Iunt., *lappum*, Pal. 3, *lappis*. Probat Gruterus *lassum*, «et inde fit, inquit, quod tot habeant animos, quum statim lassitudo enim taediumque capiat unius alteriusque.» Vulg. autem versus *μυσώπῃ*: *Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, appetit*, nisi inter tot trochaicos plenos, eadem sententia eodemque affectu ad haec pertinentibus, temere mutari metrum eiusque vim infringi placeat, illato eiusmodi versus catalecto. *Adpetesse* vel *Adpetisso* pro *Adpeto* Attius alique usurparunt prisci, Hic passim simile *Expetesse* pro *Expeto*, qua voce vid. Parei lexicon Plautinum.

211. *dissuadet*) Ita Pal. 6 et edd. Iunt. Ald. Brix. Colon., quod ipsa sententia requirit, non cueterorum fere librorum lectionem *dissuasit*. Inconcinne autem vulgo, quod *dissuasit*, id ostentat.

212. Vulg. *Maritumis moribus mecum experitur*: *ita meum frangit amantem Animum*. Sed patide Amor dicitur frangere amantem ani-

Neque, nisi quia miser ne eo pessum, ulla mi abest per-
dito perniciēs:

Ita pater apud villam detinuit me hos dies sex ruri con-
tinuos,

Nec licitum interea est meam visere amicam. Estne hoc
miserum memoratu? 215

MELAEINIS

Eo facetus, quia tibi alia est sponsa locuples Lemni-
a t. t. c.

Habeas! Neque nos factione tanta, quanta tu, sumus;
Neque opes nostrae tam sunt validae, quam tuae: ve-
rum tamen

Haud metuo, ne iusiurandum nostrum quisquam culpitet;
Tu, iam si quid tibi dolebit, scies, qua doleat gratia. 220

ALCESIMARCHVS

Dī me perdant!

MELAEINIS

Quodcunque optas, tibi cupio contingere.

ALCESIMARCHVS

Si illam uxorem duxero unquam, mihi quam despondit
pater!

MELAEINIS

Et me, si uxorem tibi unquam filiam dederō meam.

num, quod est mortuum interficere. Hoc sensisse videntur illi, qui reponerent *amentem*, ut V. C. a m. 1, et noster G, quamquam utrumque et *amantem* et *amentem*, pro glossemate est habendum delendumque, τὸ μόνον pronuntiandum.

213. *ne eo pessum*) Sic vv. edd., in his lunt.; H et M, *ne oppressum*; G, *me oppressum*. Vulg., *non eo pessum*, ex interpretatione metroque minus expedito, cui magis etiam opitulaturus nunc reponam: *Neque, nisi quia miser ne eo pessum, ulla mi abest*

perdito perniciēs. De proceleusmaticis *Neque nisi* et in sequentibus *Ita pater, Neque licet* vid. ad Amph. 356. Quod autem verbi ulla posterior syllaba acuitur, ne mireris, facient, opinor, quae nos ad Asin. 159.

214. *dies* pro monosyllabo est, sicut *scies* 220: vid. ad Amph. prol. 74.

221. G, *optas. Tibi velim* V. C. G, H, edd. vv., quod concinnius vulgato *velim tibi*. Langg.: — *opes, tibi cupio cont.*, quae lectio frandem non prae se fert, altera prae se fert.

222. Libri *duxero mihi unquam*,

ALCESIMARCHVS

Periurare me patieris?

MELAENIS

Atque aliquanto facilius,

Quam me meamque rem perire et ludificari filiam. 225

Abi, quaere, ubi iuriurando tuo satis sit subsidî:

Hic apud nos iam, Alcesimarche, confregisti tesseram.

ALCESIMARCHVS

Facè semel periculum!

MELAENIS

Saepe feci, quod factum queror.

ALCESIMARCHVS

Redde mihi illam!

MELAENIS

Inter novam rem verbum usurpabo vetus:

Quod dedi, datum non vellem; quod reliquom est, non
dabo. 230

ALCESIMARCHVS

Non remissura es mihi illam?

MELAENIS

Pro me responsa tibi.

emendat Gulielm. Quæstt. in Cist.
c. 1.

224. Vulg. inconcinne, *patiere*.
Vidit Acid.

226. Pessime vulgatae edd.: *Abi*
quaerere (vel *querere*), ubi iurando
tuo s. s. s., in quibus nulla comparet
metri forma. Pall. 6 et H, *quaere*:
plerique autem Pall., item G et H,
iuriurando.

231. *responsas*) Vulg. *responsa*.
Sed Scioppius Suspp. Lectt. lib. V,
epist. 19: «Nimio festivior erit le-
ctio, *pro me responsas tibi*, q. d. quid
opus est me dicere, quod non remis-
sura sim, quam tu ipse dixeris? Sic

vs. sq. *Non remittes?* ME. Scis iam-
dudum omnem meam sententiam.
geminum plane illi, quod in sacris
litteris, *Tu dicis.*» Simili loco Captiv.
893 sqq. *Recte et vere loquere. Sed*
neque vere tu neque recte adhuc Fe-
cisti unquam. STΛ. *Quod ego fatear,*
credin' pudeat, quom autumes? et
pullulat eiusmodi facetiis Comicus.
Nihilominus pro vulgato *responsa*
nunc propugno, ut eodem modo h. l.
ipse sibi respondere lubentur Alcesi-
marchus, quo versu sequente omnem
Melaenidis sententiam scire iamdu-
dum dicitur: nam qui sciret eam,
poterat nimirum sibi ipse respondere
de remittenda filia.

ALCESIMARCHVS

Non revortet?

MELAENIS

Scis iamdudum omnem meam sententiam.

ALCESIMARCHVS

Satin' istuc tibi in corde certum est?

MELAENIS

Quin ego commentor quidem;
Non edepol tua istaec dicta nunc in auris recipio.

ALCESIMARCHVS

Non? hem! quid agam?

MELAENIS

Igitur animum advorte iam, ut, quid agas, scias. 235

ALCESIMARCHVS

At ita me di deaeque, superi atque inferi et medioximi,
Itaque me Iuno regina et Iovis supremi filia,

232. Vulg. *Non remittes?* M. *non reverts*, unde feci *Non revortet*, quod variandae orationi faceret.

233. Vulg.: AL. *Satin' tibi istuc in corde certum est?* ME. *Quin ego commentor quidem: Non edepol etc.* Et casu quidem factum, ut in praepositio ante *corde* omitteretur, quae servanda est, verbumque *tibi πορρωτάλαβες* pronuntiandum, quem locum perpurgare studui ad Amph. prol. 74. Sed quae respondet mulier *Quin ego commentor quidem*, quum frigide mihi dicta viderentur, reposueram, *Quin ego coagmento quidem*, ut per iocum, si quid sibi mihi certum sit in corde, id magis se stabilire et quasi firmare diceret Melaenis. Nunc video, neque in his quidquam fuisse immutandum, sed mulierem se dicere *commentari*, li. e. de quavis alia re meditari secum, neque attendere ad verba miseri adolescentis.

235. Vulgo: AL. *Non? hem, quid agis?* ME. *igitur animum advorte, ut quid agas, scias.* aliud altero quaerente, altero respondente. Quod mecum reputans, quum in G reperissem, *hem quid ais?* in Langianis vero et 3 nostris veteribusque editionibus iam post *advorte*, satis probabiliter, ut opinor, locum reformaveram, reponendo: *N.? hem, quid ais?* ME. *Ig. an. adv. quid aiam, ut iam scias.* Nunc intelligo, sequendos mihi potius fuisse codices Longianos, *hem, quid agam?* exhibentes, quibus respondere verba Melaenidis *quid agas*, probe vidit Gulielmus Quaest. in Cist. c. 1. Legendum igitur, ut scribi iussi, non *eliso agam*, de qua re vid. ad Amph. 341. Nam. quod *re igitur ad agam* referendum censet Acidalius, non consentio. Caeterum similiter, monente eodem viro docto Divinae *Ulu* Asin. c. 5, *Noster Asin.*

Itaque me Saturnus, patruos eius....

MELAEINIS

Ecastor pater.

ALCESIMARCHVS

Itaque me Ops opulenta illius avia....

MELAEINIS

Imo mater quidem.

ALCESIMARCHVS

Iuno filia et Saturni patruos, summus Iupiter... 240

Tu me delenis! propter te haec pecco!

MELAEINIS

Perge dicere!

ALCESIMARCHVS

An ne etiam, quid consultura sis, sciam?

MELAEINIS

Perge eloqui!

226: LI. Non etiam. LX. Hem, non? Nunc si velis, da, comoda, homini amico; Et Terentius Andr. 166: DA. Non hercle intelligo. SI. Non? hem! DA. Non: Davos suam, non Oedipus.

240. Vulg. nullis numeris: Iuno filia et Saturnus patruus et summus Iuppiter. M noster omissa copula, I. J. et S. patruus summus I.

241-243. Hi versus ita leguntur in vulgatis, addito ut ante etiam versu 242. Sed Acidalius Divinatt. p. 156, «Continenter, inquit, omnia sunt Alcesimarchi praeter haec postrema, Non remittam, definitum est. Reliquis contemnificam et fastidii plenam meretricem, quae respondere non dignabatur, urget et instat assiduo, donec vocem et sententiam extorqueat. Sed inibi consultura sis male sensui quadrat, etiamque versui ipsi. Correxerim consultaria, quaerit enim, non quid consultura sit in futurum, quod ridicule quaerat, sed quid con-

sultum apud se iam decreverit. Ita igitur rescribes: AL. Iuno filia et Saturnus patruus et summus Iuppiter. Tu me delenis, propter te haec pecco. perge dicere. An nec etiam, quid consultaria, sciam? perge eloqui. ME. Non remittam etc.» Ita vir praestantissimus, cuius in sententiam hactenus eundem mihi olim existimavi, ut verba Perge dicere, Perge eloqui, Alcesimarcho tribuerem. Nunc neque id placet, quod dicere vel eloqui pergere iubetur, quae adhuc paucissima tantum, neque ad rem facientia, adulescenti est interlocuta, et sine causa in verbis quid consultura sis haesisse arbitror Acidalius. Probandi igitur primum libri, ista P. d., p. e., Melaeinidi tribuentes, siquidem irridentis est eum loqui iubere, qui ita perturbatus sit, ut loqui nesciat deliraeque omnia effundat; quod te sentire correctionibus tuis interpositis (Ecastor pater, Imo mater quidem) ostenderis. Deinde solecismus di-

Non remittam! definitum est.

ALCESIMARCHVS

Enimvero, ita me Iupiter,
Itaque me Iuno et Saturnus; ita... Quid dicam, nescio.
Iam scio. Imo, mulier, audi, meam ut scias senten-
tiam:

245

Divi med omnes, magnique minutique et patellarii,
Faxint, ne ego deum vivos vivae saviu[m] Silenio,
Nisi ego teque tuamque filiam et me hodie obtruncavero,
Post autem cum primo luci cras nisi ambo occidero,
Et quidem hercle nisi pedatu tertio omnis effligero, 250
Nisi tu illanc remittis ad me! Dixi, quae volui. Vale.

MELAENIS

Abiit intro iratus. Quid ego nunc agam? Si redierit
Illa ad hunc, ibidem loci reserit, ubi odium occoeperit:

entis quid consultura sis, pro quid
consultueris ut in persona perturbationibus vacua reprehendendus, ita
in persona moerore misere affecta
deque statim deiecta suo non modo
reprehendendus, sed etiam laudandus
est, tanquam εὖξεως, sicut errores
istos Alcesimarchi circa deos deas-
que nemo est qui culpet, sed ap-
probamus eos tanquam aptissimos
ad declarandum hominem in obli-
vionem sui suorumque omnium ad-
ductum. Agnoscimus autem cavil-
latione meretrix ubi eloqui iussit pue-
rum, statim addit, *Non remittam!*
definitum est; de qua sententia ut
eam deducat, unicus sermonum Al-
cesimarchi finis. Haec igitur bene se
habent omnia. Sed ut illud ante
etiam, quod ne versus quidem fert
sententiaeque vix admittit, recte me
puto delevisse. Ortum autem vide-
tur ex sequente et- syllaba perperam
geminata. Vid. ad Cupt. 840.

246. sq. Vulg. deficientibus nume-

ris: *Di me omnes magni minutique
et potellarii Faxint, ne ego deum vi-
vos saviu[m] Silenio.* De forma *Divus*
monui ad Ba. 593. Altero versu Ca-
mer. et Lamb.: *F. n. e. d. vivos hodie
sav. Sil.*

248. Vulg. versu durissimo (du-
rissime enim, quumquam non sine
exemplo, τὸ *filium* pro *διδυμῶνα*
haberetur) et ex interpretatione, ut
opinor: *Nisi ego teque* (Langg. *te
quaque*) *tuamque filiam meque hodie
obtr.* Monachiensis libri lectio *N. e.
t. t. f. ego hodie obtr.* correctionem sa-
pit. De elidendo i posteriore in *fi-
liam* vid. ad Amph. prol. 74.

249. *Postea autem primo l.)* Vulg.
inconcinne, *Postea autem cum p. l.*
Sed legendum potius, *Post autem e. p. l.*

250. Male libri, *Et equidem*. Se-
quor Dousam. *Et quidem* ad simpli-
ficationem pertinet. Saepae autem
haec miscentur. Tò *omnis* priore bre-
vi prouocandum est: vid. ad Cai.
699.

Illam extrudet, hanc uxorem Lemniam ducet domum.
Sed tamen ibo et persequar: amens ne quid faciat,
cauto opust. 255

Postremo, aequa lege quando pauperi cum divite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic est, qui recta platea cursum huc contem-
dit suum?

Et illuc paveo, et hoc formido: ita tota sum misera in
metu.

LAMPADISCVS

Anum sectatus sum clamore per vias: i. s. II, 1. 265
Miserrumam habui! Ut illaec hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit atque inmemorabilis!
Quot illi blanditias, quid illi promisi boni!
Quot admoenivi fabricas, quot fallacias,
In quaestione! Vix exsculpsi ut diceret, 266
Quia ei promisi dolium vini dare.

PHANOSTRATA. LAMPADISCVS. MELAENIS.

PHANOSTRATA

Audire vocem visa sum ante aedis modo i. s. II, 2
Mei Lampadisci servi.

LAMPADISCVS

Non surda es, hera:

258. Vulg. sententia et libris inui-
lis hic pro huc legitur.

264 sq. Minus recte haec ita inter-

pungunt: — quot fallacias! In quae-
stione vix etc.

Recte audivisti.

PHANOSTRATA

Quid agis hic?

LAMPADISCVS

Quod gaudeas,

PHANOSTRATA

Quid id est?

LAMPADISCVS

Hinc ex hisce aedibus paulo prius

276

Vidi exeuntem mulierem . . .

PHANOSTRATA

Illam, quae meam

Gnatam sustulerat?

LAMPADISCVS

Rem lenes.

PHANOSTRATA

Quid postea?

LAMPADISCVS

Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim

Herilem nostram filiam sustollere.

Extimuit.

MELAEINIS

Etiā male horret corpus, cor salit:

275

Nam mihi ab hippodromo memini adferri parvolam

Puellam, eamque me mihi supponere.

PHANOSTRATA

Age, perge, quaeso te: animus audire expetit,

Vt gesta res sit.

275. Vulg. Ph. *Extimuit tum illa?*

ME. *horret corpus, cor salit*; sed in Pall., item M et veteribus editionibus, velut Mediol. Iunt., E. t. t. Mx. *iam horret c. c. s.*; et in G, Ph. *Item timuit t. t.?* ME. *Iam male horret* etc. Quae reposui, *Extimuit*. A littera in *male* liquescit. Vid. ad Amph. prol.

74. *Etiā male* in vulgatis *Extimuit*

tum illa latere arbitror. Certe neque *tum* neque pronomen ullam vim habent hoc loco modulūque glossatoris superare mihi videtur illud *male* in G.

278. Vulg. hiantē versu, A. p. *quaeso, animus* etc. Tō te item prae-buit G. Iunt., — *quaeso: nam animus* etc.

MELAEINIS

Vtinam audire non queas!

LAMPADISCVS

Pergo illam subagitare blandis, benediscis

x80

Dictis. Illaec Forti Fortuna fortius

Auris obturat. Ergo alumnam voco foras:

280-282. Locus lacer, qui in libris vetustioribus, quos sequuntur vulgo editores, sic se habet: L^A. Pergo (G, Perge) illa.....dictis: illaec te anus Forte (G, Fortuito, ut edd. sequiores in his Camer. et Lamb.) seras (M, seras, Pal. 6, foras) vocat. Nam illaec etc. Quae alii aliter explevere; nam medias editiones, Iuntinam praesertim et Aldinam, nemo respicere dignatus est, quae quidem ita locum exhibent: L^A. Pergo illo, subagito blandis et benediscis Dictis, illaec forti fortuna fortius Aures obserat. ego Lemniam foras voco. Nam etc. At non sic Acidalius, qui Divinatt. p. 157: «Quam haec, inquit, lectiones horum (dicit autem editores recentiores, imprimis Camerarium et Lambinum, quorum ille: Perge illam his alloqui dictis: illaec anus Fortuito matrem ne se deseras vocat; hic, peioribus etiam numeris, sed sententia paulo meliore: Pergo, puellam his colloquor dictis: istaec anus Fortuito inventam, ne se deseras, vocat; quam igitur haec duorum istorum editorum lectiones) concisae et abruptae, tam illa vetustiorum codicum laxa et fluxa, neque multo sane minus vitiosa: Pergo illo, subagito blandis et benediscis Dictis: illaec (Venetus hic inserit etiam te anus) forti fortuna fortius Aures obserat. ego Lemniam foras voco: Nam illaec tibi nutrix est.

Horum ut omnia Plauti non germana, sic pleraque nec a glossis, meo quidem animo. Nam primum hoc, subagito blandis et benediscis dictis, quin Plauti sit, nemo persuaserit mihi: qui quidem Apuleium sciam eadem usum phrasi; cuius imitatione, nisi quae solemanis ipsi, Plauti? Apol. 2: Cur autem tam absurdus tamque tabernariis blanditiis subagitarem, quem iudem aiunt verbis amatoris satis scite lascivire? *) — Deinde nec aures obserat esse Plautinum dubitem, etsi verba non memini in eam sententiam eadem: sententiam ipsam quidem memini crebriusculam. Supra hac fabula (234): Non edepol istaec tua dicta nunc in aures recipio. Epidico (326): Neque ego id immitto in aures meas. Scilicet ad verba servi clauderat amiculum aures et velut obserabat. Iam forti fortuna et Lemniam perspicuae quidem falsa, nata tamen magis ex dubia manuscriptorum lectione, quam ineptorum glossographorum inculcatione. Foras voco denique vel sententia probet: quae ex ratione oeconomiae vult, quam aviculum servus clauque per viam secutus esset, eum enim insecutum od ipsas pedes, atque ibi quum parum etiam proficeret, ipsam tandem puellam evocasse et ei rem totam, spe certa abalienandi, denarrasse. De re, quae geritur, et verbis in parte, quae libri veteres habent, sic esse, res ipsa

* Nequitia quaeque Te Salagatore placuerit servile et Plauto.

» Nam illaec tibi nutrix est: ne matrem censeas.
Ego te reduco et ad divitias revoco,

loquitur et verba pleraque consentiunt: caeterum ex lectionum omnium collatione locum ipsum concinnare, sic ut integer ad ipsum Plauti exemplum restituatur, insanus tantum conari audeat, sanus autem uero vel sperare possit; tantum abest, ut quisquam omnium, nisi si plane divinus aut deus ipse, praestare. Nos tamen animi saltem gratia ludibundi tentavimus, an selectis uulgique verbis, quae maxime convenirent, explere sententiam et connectere versus possemus, atque in hunc modum quasi ferruminavimus: Pa. *Age perge, quae so: animus meus audire expetit, Ut res sit gesta.* M. *Uinam ex audire non queas.* LAM. *Ergo (vel Ego) illam subagito blandis et benedictis. Dictis: at illaec fortius aures obserat, Ego puellam foras voco atque his colloquor: Illaec te anus fortuito inventam filiam, Fortuito matrem se, ne deserat, vocat. Nam illaec tibi nutrix est, ne matrem censeas.* — Ita vir ingeniosus, quem singula quaedam huius loci bene expedivisse, sed in ponendo toto infeliciorem fuisse, quis miretur, quis vitio vertat? Erravit cum multis aliis; viam stravit solus, quam melius, si fieri possit, muniro officium nostrum est. Non recte igitur verba *Forti Fortuna* in suspitionem vobis adduxisse videtur Acidalius, cum propterea, quia passim ap. scriptores obvia *Fors Fortuna*; tum autem ob lepidam Plantinoquo dignam ingenio agnominatorem, quo inest verbis *Forti Fortuna fortius*; tum quod difficilis duraque miseris hominibus audire solet haec dea, qua nulla inconstantior. Noster Asin. 704: *Ut consuerere homines, Salus frustra-*

tur et Fortuna. Et Capt. 766: H. *Respice.* ENO. *Fortuna quod tibi nec facit nec faciet.* Quidni hanc aures obserantem vel surdam fingere licuerit Comico? Bene igitur se habent ista in dubium vocata, neque ablativo *Forti* pro *Forte* offensum iri ququam arbitror, qui vel legerit, quo nos ad Capt. prol. 16. Secundo loco peccavit Acidalius, quum vocem *Lemniam* prorsus negligere maluit quam emendare. In qua *alumniam* facila agnovi, sicut *alumnium* in idem unum Curc. 668. Infra 485 Halisca: *Nam nostra alumna haec tua profecto est filia.* Horum igitur altero vindicato, altero correcto, caetera non multum negotii faciebant, nisi quis grave quiddam putet mutare *subagito* in *subagitare*, et *to anus*, quod versui refragatur glossaque sapit, omittere cum Acidalio, pro *obserat* vero itidem metri causa reponere non absimile Horatianum *obturat*, et *Ergo* pro vulgato *Ego*, quae saepissime confunduntur. Asyndeto verborum *blandis, benedictis* si offendere, vide, sis, nos ad Capt. 336.

284 sq. Vulg. nullis numeris: *Ego te reduco et voco ad divitias, ubi Tu locere in inculentam familiam; nec melius, qui vel revoco* priore versu ex MS. Schobingeriano et mediis quibodam editionibus, in his lunt., vel *collocere* posteriore. Non pernitet conjecturae meae quam publicavi, quum verisimile sit, *te voco* transisse in *revoco*: sed verius nunc puto hoc *Ego te reduco et ad divitias revoco, Vbi* etc. *Re* syllabam saepe produci in compositis, monui ad Asin. 375. Tō ubi alterum versum incipere, ipsa sententiarum concinnitas docet.

Vbi tu locere in luculentam familiam,
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. Non enim hic, ubi es, Tusco modo
Tute tibi indigne dotem quaeras corpore. »

PHANOSTRATA

An, amabo, meretrix illa est, quae illam sustulit ?

LAMPADISCVS

Imo fuit. Sed, ut siet de ea re, eloquar.

290

286. Ne anapaestus sequatur dactylum (*Vnde ti- bi talen-*), quod invenustum, (*Vnde povero*) ἄλλως pronuntiari poterit, de quo loco vid. ad Asin. 770.

287. Vulg. *Non enim hic, ubi ex Tusco modo Tute tibi* etc., pendentibus verbis *Non enim hic*, ut in quibus neque locere in luculentam familiam, neque dos tibi detur, intelligi possit commode ex antecedentibus. Non igitur male me reposuisse censeo: *Non enim hic, ubi es, Tusco modo Tute* etc., praesertim quum hand sciam an nemo unquam veterum dixerit ex modo pro modo. Nam quod *Non* iungitur subiunctivo, similiter Terentius Hec. III, 2, 7: *PAR. Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam*, ubi, quod repugnat Bentleius, *Non visas?* eo sensu, quem vult, ne Latinum quidem est, sed dicendum vel *Nam visas?* vel *Visas?* Neque aliter ac vulgo haec legisse veterem interpretem, verba eius declarant: « nam rem Sostrata consuluit, hic de duobus respondet: namque et illam non vult ingredi, et cavet, ne ipse mittatur. » L. Valla *Elegantiarum* lat. ling. lib. III, cap. 28: « Hic nos Quintilianus (I, 5, 50) admonet, ne pro illo *Ne feceris dicamus Non feceris*: quia alterum negandi est, alterum vetandi. Ideoque *Ne* cum prima persona singularis an-

meri nunquam coniunctum invenimus ob eandem causam, propter quam imperativum caret prima persona in singulari, quia nemo sibi soli imperat aut vetat. Vnde frequenter legimus *Ne timuerimus, ne timeas, ne timueritis, ne timeant*; nunquam autem *Ne timeam* (nisi *Ne pro Vt non*), sed *Non timeam, non ausim, non sperem, non timeam, non speraverim, non crediderim*, id est *Timere, audere, sperare, credere* non possum aut non debeo. Ita in aliis personis, ut idem Quintilianus: *Non expectes, ut statim gratus agat, qui sanatur invitus; id est Expectare non debes* etc. Vides igitur, frustra de solecismo sollicitum fuisse optimum Richardum, quem dum fugit, inecurrit; itemque nos h. l. recte coniunxisse verba *Non quaeras*, h. e. *Quaerere non debes*, quomodo apud Afrum Parmeno *Non visas*, h. e. *Visere non debes*, quod consulenti est, quae persona decet servos. Nec praetulerim equidem, quod cuius in mentem veniat: « *Non enim hic, ubi es, Tusco modo Tute tibi indigne dotem quaeres corpore*, etsi futura saepius commutata cum similibus subiunctivis hand nescim. Acidalius pendenti sententiae retro lecta enim particula succurrebat, ut scriberetur: *Non mane hic*; cui non consentio.

290. Vulgatae versu nihili: *Imo*

Iam perducebam illam ad me suadela mea.
 Anus ei amplexa est genua, plorans, obsecrans,
 Ne deserat se: eam suam esse filiam;
 Seque eam peperisse, sancte adiurabat mihi.
 Istanc, quam quaeris, inquit, ego amice dedi 295
 Meae, quae educaret eam pro filiola sua;
 Et vivit, inquit. Vbi ea est? inquam extempulo.

PHANOSTRATA

Servate me, divi, obsecro!

MELAENIS

At me perditis!

PHANOSTRATA

Quo illanc dedisset, exquisisse oportuit.

LAMPADISCYS

Quaesivi, et dixit, meretrici huic Melaenidi. 300

MELAENIS

Meum elocutus nomen! interii oppido!

LAMPADISCYS

Vbi elocuta est, ego continuo interrogo:

« Vbi habitat? inquam. Duc ac demonstra mihi. » —

« Aucta est, inquit, peregre hinc habitatum. »

MELAENIS

Obsipat

meretrix fuit; sed ut sit, de ea re eloquar. Ab interprete adscriptum *meretrix*. Servari autem potest receptum sit ea lege, ut sequens, sub ictu positum, de monosyllabum non elidatur. Vid. ad Amph. 149.

298. Vulg. PHA. *Servate me, dei, obsecro.* Codic. di vel dei. Dei vel dii semper *μνοστυλίσσας* pronuntiatur apud Comicos; ubi *δενυλλίσσας* opus est, forma *divi* usurpatur, de qua vide ad Ba. 593.

299. Vulg. *Quoi illam*, synaloepha rarissima, de qua monui ad

Capt. 79. MSS. et vv. edd. *levo*, *Quo illam dedisset*, recte: vid. ad Aul. 146 sq.

301. *oppido*) Ita Iunt. Ald., ut Hic saepius, velut Amph. 143, Asia. 269, Aul. 362. Vulg. *versu imperfecto*: ME. *Meum elocutus est nomen: interii.*

302. Vulg.: *Vbi elocuta est, ego continuo anum interrogo.* Bene Acidalius Divinatt. in Plant. p. 159. « Vt numeris obsequar, excludo vocem anum, quae nec ad sensum necessaria, et glossema videtur. »

Aquolam.

LAMPADISCVS

« Quo aucta est, eo sequemur. Sicne agis
Nugas? Peristi! Ne hercle hoc longed! » Institi
Instare usque adeo, donec se adiurat mihi
Iam anus monstrare.

305

PHANOSTRATA

At non amissam oportuit.

LAMPADISCVS

Servatur; sed illaec se quandam aibat mulierem
Suam benevolentem convenire etiam prius,
Commune quacum id esset sibi negotium;
Et scio venturam.

310

MELAENIS

Me indicabit et suas

305. *Aquolam*) Sic Iunt., prisce.
Vulg. *Aquolam*; V. C. H, M, *acu-*
lam. Vid. ad Cas. 449. Cacterum
vulgo libri perverso numero:
sequemur, sicne Agis nugas? etc.
H et M, *sic ne*; G, *sic me*.

306. Absurde codices: — *ne hercle*
hoc longe, destiti Instare usque adeo,
donec etc. « *Scrupulus, inquit Grono-*
vius, est in eo destiti instare. Non
enim destitit, sed perseveravit in
urgendo, donec extorsit anui, quod
volebat. » Tentat igitur, *perusti In-*
stare; sed infelicit. Scripti fere, —
longe, dedisti, editores pro arbitrio nec
destiti, non destiti, ni hercle hoc edisse-
ris etc. Legendum non infecta agno-minatione, — *longed, Institi instare*.
Vid. ad Amph. prol. 149. Fefellit com-
pendium, *longedistiti. Insistere* cum
infinitivo passim legitur.

307. Vulg. *donec se adiurat*
anus Iam (Iunt. Ald. *Eam*) *mibi*
monstrare. correcta syllaba — *rat* in
adiurat nate vocalum, ut pro *adiura-*

vit positum videatur, sicut *cantat*
pro *cantavit* Aul. 576, ubi vide quae
annotamus. Huiusmodi contractione
quia nusquam alibi Hic utitur, trans-
ponenda verba existimavi.

308. Vulg. deficiente numero: *Iam*
mibi monstrare. PHA. *At non mis-*
sam oportuit. Reposuimus *amissam*,
nec tamen refragabimur, si quis po-
tius iudicet *monstrared*. Vid. ad
Amph. prol. 149.

312 sqq. MSS. et vv. edd.: ME.
Me indicabit et suas Ad meas mis-
erias alias. Vulgatum addet pro *alias*
est a Camerario, quod quo sensu di-
catur, non admodum perspicio. *Mi-*
serias vocat facta sua et leuac, quae
aeque male atque hoc cecidere. Haec
indicaturam omnia totusque ipsarum
vitas narraturam dicit anum illam,
matrem Gymnasii.

Male item vulgo: PHA. *Fac me*
conscium, quum scripti fere praefe-
runt *faciant*, V. autem C, *faciem*.
Reponerem *Fac iam conscium*, nisi

Ac meas miserias alias.

PHANOSTRATA

Fac me consciam,

Quid hunc vis facere me?

LAMPADISCUS

Intro abi, atque animo bono es.

Vir tuos si veniet, iube domi opperirier,

315

Ne quaestioni mihi sit, si quid eum velim.

Ad anum recurro ego rursum.

PHANOSTRATA

Lampadio, obsecro,

Cura!

LAMPADISCUS

Perfectum ego hoc dabo negotium.

PHANOSTRATA

Deos teque spero.

MELAENIS

Eosdem ego, ut tu abeas domum. —

Adulescens, adsta atque audi!

LAMPADISCUS

Men', mulier, vocas?

320

MELAENIS

Te.

LAMPADISCUS

Quid negoti est? nam occupatus sum ampliter.

MELAENIS

Quis istic habitat?

LAMPADISCUS

Demipho, dominus meus.

statim sequeretur, *Quid nunc vis facere me.* V. C.: *Facien' consciam*, quod recepi.

316. Vulg. *in quaestione — sit*, quod alio ac quo hic opus est sensu dicitur. Abest autem praepositio V. C. Langg. H et M. *Quaestioni* Pull. H M et vv. edkl., in his Sarrac. Mediol.

Iunt., probante Scioppio Suspp. Lectt. III, 15. V. C. et editio princeps *quaestionem*; vv. quaedam edd., *in quaestione*.

319. Vulg. debiliore numero, *ut abeas domum*. Vid. ad Amph. 355.

321. In G *to sum* omissum, haud male: vid. ad Amph. 168.

MELAENIS

Nempe istic est, qui Alcesimarcho filiam
Suam despondit in divitias maxumas?

LAMPADISCVS

Is ipsust.

MELAENIS

Ehodum, quam vos igitur filiam
Nunc quaeritatis alteram?

323

LAMPADISCVS

Ego dicam tibi:
Non ex uxore gnatam uxoris filiam.

MELAENIS

Quid istuc verbi est?

LAMPADISCVS

Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia est.

MELAENIS

Certe modo
Huius, quae locuta est, quaerere aibas filiam.

330

LAMPADISCVS

Huius ergo quaero.

MELAENIS

Quo modo igitur, obsecro,
Haec est prior, quae nupta nunc est?

LAMPADISCVS

Conteris
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit uxorem, ex ea
Nata haec est virgo, Alcesimarcho quae datur.

335

325. Libri, *Is ipsus est*. Nugas agunt VV. DD., Langianorum *Ipsi-
psus est* tuentes tanquam pñrum pñ-
tum Plantinum. *Ehodum* iidem codd.,
quod placuit etiam Meursio, estque
sane ex usu Comicorum: vidd. Parci

lexic. h. v. et indices Terentii. Vulg.
Eho tu.

326. *dicam*) V. C. et Langg., *dei-
cium*, quod *deicam* pro *dicam* initio
fuisse puto.

329. MSS. *certo*; G, *certon eo*.

Ea uxor diem obiit. Scis?

MELAENIS

Teneo istuc satis;

Sed ego illud quaeso confragosum, quo modo
Prior posterior et posterior sit prior?

LAMPADISCVS

Prius hanc compressit, quam uxorem duxit domum;
Prius gravida facta est, priusque peperit filiam; 340
Eam postquam peperit, iussit parvam proici;
Ego proieci eam; alia mulier sustulit;
Ego inspectavi; herus hancce duxit postibi.
Eam nunc puellam filiam eius quaerimus.
Quid nunc supina sursum in coelum conspicias? 345

MELAENIS

I nunc iam istuc, quo properabas: nil moror:
Nunc intellexi.

LAMPADISCVS

Dis hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, nunquam credo amitteres.

MELAENIS

Nunc mihi bonae necessum est esse ingratiis,
Quamquam esse nolo: rem palam esse intellego: 350

336. Vulg. versu vix expediendo:
Ea uxor diem abiit. Iam scis. M. T.
i. S. Iam abest Pall., ubi a veteri
codice discesseris, tribusque nostris,
stem editionibus antiquis; Langg.
ante obiit exhibebant, quo item signo
spurium agnoscitur, siquidem errare
soleni glossemata. *Scis?* pro *Scisme?*
sical Asin. 46, ubi videnda nostra
annotatio, Mil. 1352 etc.

337. Vulg. *quaero*; sed M. *moster*,
S. e. *istuc quaeso* etc. *Quaeso* antiquis
idem rō *quaero* significasse, Festus
auctor est.

338. Vulg. inconcinne: *Prior po-*
sterior sit et posterior sit prior. Tō et
omittunt vv. edd.

339. *uxorem*) Vid. supra ad 69.

342. Vulg. *Ego eam proieci; alia*
m. s.

343. *E. i.; duxit herus hanc postibi*
Vulg. laborante versu: *Ego inspecta-*
vi; herus hanc duxit postibi. H, *he-*
rus modo h. d. p. Malim nunc, *herus*
hancce d. p., ut sub iclu ponatur *hanc*,
verbum grave. Vid. ad Amph. 138.

348. *Intellexes* pro *intollexisses*.
Vid. Paremi lex. Mantiss. v. *Syncope*.

Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
 Ab illis, quam illaec indicet me. Ibo domum,
 Atque ad parentes reducam Silenium.

MELAENIS. ALCESIMARCHVS. SILENIVM.

MELAENIS

Rem elocuta sum tibi omnem: sequere, mea Silenium,
 t. t. c. III.

Vt eorum, quodiam esse oportet te, sis potius, quam
 mea. 355

Quamquam invita te carebod, animum ego inducam
 tamen

Meum, ut illucce, quod tuam in rem bene conducatur,
 consulam.

353. *reducam*) Ita Pall. et 3 nostri, item vv. edd., sicut modo, *ibo*, non eo. V. C. *reduco*, quod arripuerunt editores. Scioppius Suspp. Lectt. I, 9 in V. C. se legisse testatur: *A. a. p. suos reduco Sil.*, sed negat Patrens ibi reperiri. Certe in Iunt. Ald. legitur istud *suos*, sed malae notae est seque traduxit Scioppius, quum talem versum nobis propinaret pro iambo senario: *atque ad pateres suos reduco Silenium*. Nam prima syllaba nominis *Silenium* porrecta est: Lucretius IV, 1162: *Simula Satyræ ac Satyra est, Labiosa quædam*.

354. Vulg. turbatus numeris: *sequere me, mea Silenium*. Alterutrum, *me*, vel *mea*, versum respicere intellexit Acidalius. Similliter infra 394 vulgatae: *Itaque petulantia mea me animi miseram habet*, et Trin. 1: *Sequere me, mea gnata, ut munus*

fungaris tuum, ubi *mea* tollendum esse vidimus.

356 sq. versibus claudicantibus, posteriore praesertim (nam priori *carebod* reponendo succurreris): *Q. i. t. carebo, animum ego inducam tamen. Et illud quod tuam* etc. Iunt. et Ald.: — *carebo, meum animum* etc., quod placebat Acidalio; sed quid tunc fiet sequente versiculo *μὴν ὅπως*? H quoque praebet *meum*, sed post *animum*. Licebit id commodissimo, ut opinor, loco collocare, principio versuum horum posterioris, ut legatur: *Quamquam invita te carebod: animum ego inducam tamen Meum*, ut *illucce, quod tuam in rem bene conducatur, consulam*: nimis enim suavitur ad aures accidit tamen in fine versus ubi saepe, praesertim in extremis sententiis, locum id habere apud Hunc monui ad Amph. 386, et

Nam hic crepundia insunt, quicum te illa olim ad me
detulit,

Quae mihi te dedit, parentes ut cognoscant facilius.
Accipe hanc, Halisca, cistellam: agedum pulta illas foris:
Dic, me orare, ut aliquis intus prodeat. *Propera ocius!* 361

ALGESIMARCHVS

Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum!

SILENIUM

Mater mea,

Periimus miserae!

ALGESIMARCHVS

Vtrumne hac me feriam, an ab laeva, latus?

MEGAENIS

Quid tibi est?

SILENIUM

Alcesimarchum non vides ferrum tenentem? t. t.

ALGESIMARCHVS

Ecquid agis? remorare! lumen linque!

SILENIUM

Amabo, adcurrite, t. t. c. 365

Ne se interimat!

ALGESIMARCHVS

O salute mea, satus salubrior,

Tu nunc, si ego volo seu nolo, sola me, ut vivam, facis!

illucce pro illud a me inductum item antiqui usus est, quem illustratum vide, sis, ad Amph. 138.

358. *quibuscum*) Nolim *quicum* eodem sensu, praece, et similiter infra 387. Cf. Capt. 936.

359. *Quae mihi te dedit*) Sic bene G meus: nam vulgo *te desideratur*.

361. Vulg. *Dic me orare, ut aliquis intus prodeat propere ocus*. Plerique Pall. et nostri H M, *propere*.

362. Hoc versu nova scena init in

plerisque Pall. et M. Pall. autem et Langg. et H cum Monachiensi libro non *Recipe*, sed *Accipe*, quod probat L. Gulielmus Quaestl. in Cist. c. 2: «num id verbum, *ingrit*, hospitii et invitationibus conviviorum servit. unde illa vulgata *lepide accipere, pulcre acceptus*, et hic adolescens ad mortem tanquam in hospitium devorti se velle ait.» Nihil definio.

363. Vulg. *Vtrum*, minus expedito versu, nisi vocem *autem* addideris

PLAUT. Com. Tom. II

K

MELAEINIS

Hau! voluisti istuc severum facere?

ALCESIMARCHVS

Nil inecum tibi:

Mortuos tibi sum: hanc, ut habeo, certum est non
amittere:

Nam hercle iam ad me adglutinandam totam decretum
est dare. 370

Vbi estis, servi? Occludite aedis pessulis, repagulis, i. t.
Vbi ego hanc tetulero intra limen.

MELAEINIS

Abiit; mulierem abstulit.

Ibo, persequar iam illunc intro, ut haec ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

pronunties; sed sane praestat legere
Frumppe. Sin alternam rationem iucas,
vide, quae nos ad Amph. 341.

368. *Hau*) Codd. *tere*, *Haud* vel
Aut, Pal. 6 *Ah*, G *At*, H *An*. Bene
editores *Hau*, quo etiam Afer usus
est semel et hic saepius: vid. *Parei*
lexicon Plaut. h. v. Nec spreverim
tamen *Au*, quod frequentius usurpa-
tur latetque fortasse in *Aut*, lectione
Palatinorum 3 et 4; quamquam ne-
que aspirata litera negotium facessere
debet reputanti, quae nos ad Asin. 24.

370. Similiter Terentius Andr. 883:
*Ac meretricios amores nuptiis conglu-
tinas?* Noster metaphoram frequen-
tat. Aul. 755 sq.: *Ita mihi ad ma-
lum malae res plurimae se adgluti-
nant*. Et Men. 256: *Postilla extem-*

plo se adplicant, se adglutinant.

371. Hic versus potius habendus
est pro iambo t., tum quia id metri
genus vehementius est trochaico de-
cetque ex abrupto ac magno spiritu
servos evocantem; tum quia priorem
syllabam *toū estis* corripere durum est,
quo facto opus esset, si versum pro
trochaico, quales quidem reliqui sunt
huius scenae, haberemus.

372 sq. Vulg. prorsus inconcinne:
Vbi hanc ego tetulero intra limen.
Mn. *abiit, abstulit Mulierem. ibo*
persequar iam illam intro, etc. T. 3
ibo alterum versum iungere ipsa nos
sententiarum concinnitas inbet. *Per-*
sequar syllabam extremam sequente
vocali litera producit: vid. ad Amph.
prol. 38.

LAMPADISCVS. PHANOSTRATA.

LAMPADISCVS

Nullam ego me vidisse credo magis anum excrucia-
bilem, t. t. c. IV, 1 375

Quam illaec est: quae dudum fassa est mihi, quae ne
inficias eat?

Sed eccam heram video! Sed quid hoc est, haec quod
cistella hic iacet

Cum crepundiis, nec quemquam conspicio alium in via?
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad ci-
stulam.

PHANOSTRATA

Quid agis, Lampadio?

LAMPADISCVS

Haec cistella numnam hinc ab nobis domo est? 380
Nam hinc ab ostio iacentem sustuli.

PHANOSTRATA

Quid nuntias

Super anu?

LAMPADISCVS

Scelestiorem in terra nullam esse alteram:
Omnia infitiarier ea, quae dudum confessa est mihi.

376. — *quae ne inficias eat?* Vid. ad Aul. 389.

377. Dum non recordor, pronomen hoc passim corripitur ante vocalem, copulam temere omisi, ut versui scilicet opituler, qui sanissimus est. Legendum, ut in libris omnibus: *Sed eccam heram video! Sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet etc.* Itidem de metro solliciti videntur fuisse, qui rō haec excluderent, quod

abest nonnullis Palatinis, G et vv. edd., in his Iuntinae.

383. *O. ire inficias ea*) Verba transposui, ut *inficias* sub ictu poneretur. Vulgo *inficias ire*; MSS., etiam nostri, et edd. vv., *infitiare*. Malim nunc: *Omnia infitiarier ea, quae etc.* Vel legendum, *Omnia infitiared ea, quae etc.* Tō *infitiare* cedicum servavit etiam Pareus et in lexico Plant. h. v. ex Glossis profert:

Nam hercle ego illam anum iridere me ut sinam ?
Satiust mihi

Quovis exilio interire!

PHANOSTRATA

Dî, obsecro vostram fidem! . . . 385

LAMPADISCVS

Quid deos obsecras?

PHANOSTRATA

Servate nos!

LAMPADISCVS

Quid est?

PHANOSTRATA

Crepundia

Haec sunt, quicum tu extulisti nostram filiolarum ad necem!

LAMPADISCVS

Sanane es?

PHANOSTRATA

Haec sunt profecto!

LAMPADISCVS

Pergin'?

PHANOSTRATA

Haec sunt!

LAMPADISCVS

Si mihi

Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.

PHANOSTRATA

Non ecceator cassa memoro. Nam, obsecro, unde haec
gentium, 390

Aut quis deus obiecit hanc ante ostium nostrum? Quasi
Dedita opera, in tempore ipso Spes mihi sancta subvenit.

* *Institui*, ἀπαγορεύειν. Priscianus p. 799 Pulch. : « Multa, inquit, similiter accipit terminatione in una eademque significatione protulerunt an-

tiqui, ut *partio et partior*, munero et *muneror* etc.» Vid. ad Amphitruonem vs. 82.

387. *quibuscam*) Vid. supra ad 358.

HALISCA. LAMPADISCVS. PHANOSTRATA.

HALISCA

Nisi quid mi opis di dant, disperii, neque, mi unde auxilium expetam, habeo: t. t. IV, 2
 Ita petulantia me animi miseram habet, quae in tergum meum ne eveuiat,
 Male formido, si hera mea sciat, tam socordem me esse,
 • quam sum. 395

393-95. Vulg. nullis numeris neque oratione satis latina: *Nisi quid mi opis Di dant, disperii: neque unde auxilium expetam habeo. Itaque petulantia mea me animi miseram habet: Quae in tergum meum ne veniat, male formido: Si hera mea sciat, tam socordem esse, quam sum.* Et ita quidem Camerarius haec divisit, nec melius Pareus, eodices scripti alius aliter, nullus bene. Quorum in H quidem primi duo versus ita digesti sunt: *Nisi quid mi opis di dant, disperii, Neque unde auxilium expetam habeo;* ubi anapaestum dim. facile suspicere; sed eo recepto, quid fiet reliquis *Neque unde etc.*? Quam igitur MS. Menrs. et edd. Iunt. Ald. praefere videtere, *neque unde auxilium mihi aut praesidium exp. hab.*, verbum praesidium quidem ex similibus locis, ubi haec iunguntur (velut Rud. 567 legitur: *Auxili, praesidi, viduitas nos tenet*), transcriptum putavi, pronomem vero non spernendum duxi, sed fulciendo versui recipiendum. Porro illud *Itaque* et numeros evectit, neque sententiae congruit, quam non longior aliqua vel narratio vel disputatio hisce ver-

bis concludatur, ubi locum habet *Itaque*, sed iis causa indicetur, quamobrem perditam et ab omni auxilio exclusam se dicat mulier, petulantia ac socordia, quae factum, ut cistellam, commissam sibi a domina, amitteret. Atqui causas rerum gestarum gerendarumve passim indicet *Ita* apud veteres, praesertim Plautum. Aul. 369 sq.: *Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum: Ita me miserum et meos discipulos iustibus male contuderunt. Totus doleo atque oppido perii: ita me iste habuit senex gymnasium? Neque ligna usque ego gentium praeberividi pulchris.* Itaque omnis exegit foras etc. Qui locus diversam utriusque particulae potestatem sub uno aspectu ponit. Mil. 166 sqq. Pa. *Nescio quid malefactum in nostra huic familia est, quantum audio: Ita senex talos elidi iussit conservis meis.* Et ibidem paulo post: Pa. *Quis homo vidit? Pe. Tuos conservos. Pa. Qui is homo est? Pe. Nescio: ita abripuit repente sese subito.* Quamque interdum *Ita* usurpetur pro *Itaque*, velut itidem Mil. 153: *Ita sublinetur os custodi mulieris.* et Cas,

Quamue in manibus tenui atque accepi hic ante aedis b. t.
Cistellam? Vbi ea sit, nescio; nisi, ut opinor,

Loca hæc circiter excidit mihi.

b. tr.

Mi homines, mi spectatores, facile indicium, si quis vi-
dit, t. t.

Quis eam abstulerit, quis sustulerit, et, hac an illac
iter institerit! 400

Non sum scitior, quae hos rogem aut quae fatigem, b. t.

705; Ita nunc parleo atque ita nunc pa-
reo atque ita radiculo sumus ambo:
Itaque natura sua, quum ante dictis
aliquid additum iri iudicet coniu-
gens quæ particula, causa vero non
consequens aliquid est, sed anteces-
dens, pro ita nunquam usurpari pos-
test. Reponendum igitur vi senten-
tiae Ita h. l., quod in Itaque muta-
tum fuerit, ex quo ταῦτα εἴρηξεν di-
stinguere perpetam coepere post ha-
beo versus praecedente. Tum quod even-
iat repositi pro vulgaratum soloeco
isto veniat, ausu Acidalii feci, qui
Divinatt. in Plaut. p. 162: «Plane,
inquit, scribendum ne eveniat. Id
enim compositum idem est cum ex-
petendi verbo, de quo ad Amphitruo-
nem (430). Ovidius Heroid. Acont.
Cydippi. (vs. 127 sq.): Inque caput
nostrum dominae perituria quæso
Eveniant: pocula tuta sit illa mea.»
Cf. Parei lexic. Plaut. h. v. Denique
versu 395 σοιτα μονοσυλλάβως pro-
nuntiandum est vel elisa i litera vel
loco consonne usurpata: vid. ad Amph.
prol. 74. Me vero pronomen socor-
dem inter et esse positum quam facile
obliterari potuerit, praesertim in scri-
ptura contigua, nemo, ut opinor, est,
quin vident. Et ita quidem correction-
es huius loci nostras videmur asse-
ruisse.

398. circiter) Vid. ad Amph. prol.
38.

400. Male libri: Si quis eam ab-
stulerit, quisve sustulerit. Non erat
chibium, quin aliquis cistellam abstur-
lisset, quum nusquam ea conspicer-
retur; sed quis fur fuisset, id quæ-
rebat mulier. Legendum igitur Quis
eam abstulerit, sicut in simili causa
legitur Aul. 669, et versus potissim-
um gratia neque inelegantiasyndeto,
praesertim in tanta animi pertur-
batione, quis sustulerit, quomquam
nec μονοσυλλάβως pronuntiatum quis-
ve reprehenderim. Vid. ad Asin. 770
et de asyndeto ad Capt. 336. Prio-
rem syllabam τοῦ illac corripit extre-
mo versu, ubi debiliores eius vires,
quia durius mihi videtur, malim uni-
tissimam ellipsi, de qua vid. Horat.
Tursell. v. An §. 4, et utroque,
hac atque illac, sub icu posito: Quis
eam abstulerit, quis sustulerit, et, hæc
an illac iter institerit. Nam sane ubi
interprete additum videtur utrum ante
hæc. Procleusmaticum (-tulerit et)
qui mirabitur, legat velim quæ nos
ad Amph. 356. Langg. — abstulerit,
quis eam tulerit etc.

401. I. Gulielmus Verisimiliuna
III, 23, probante Acidalio: «Sed non-
ne ecce ego sum multo inscitior,
hos quæ rogem atque fatigem, Quæ
semper malo muliebri sunt lubentes.
Ita o. l. veteres (in Brixiana ed. ita
legi sit Taubmannus), ut testati sunt
alii. Verum est aut veri saltem quæ

Qui semper malo muliebri sunt lubentes.

Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitur:

Nam si nemo hac praeteriit, postquam intro abii, as.
ex b. d. et i. h.

Cistella hic iaceat. Quid «hic»? Periit, opiuor. 405

Actum est! ilicet me infelicem et scelestum!

Nulla est, neque ego sum usquam! b. d.

Perdita perdidit me! — Sed pergam ut coepi; tam quaerilabo: t. t.

Nam et intus paveo et foris formido: ita nunc utrobique metus me agitat.

Illo homines sunt misere miseri: t. d. 406

Ille nunc lactus est, quisquis est, qui illam habet, c. t.

Quae neque illi ipsi quidquam usui est, mihi potest c. t.

Esse. Sed me moror, quomodo hoc ago secius.

Halisca, hoc age: ad terram adspice; dispice; as. ex b.

Oculis investigans astute augura. (d. et t. h. 415

dissimile, scripsisse Plautum *mulo incitor*, quod adagionem urbanam et politissimo poeta dignum redolet: nam ita mulos *παραπομπῶδες* nominabant stupidos et bebetes καὶ ἀναισθητοὺς. Catullus (83): *Mule, nihil sentis.*»

402. Nota locutionem *Lubentem* esse re aliqua pro *Gaudere*.

404. Vulg. soloece: *nam si nemo hac praeteriit*, — *Cistella hic iaceret*. Aut dicendum, *si nemo hac praeteriisset*, — *cist. hic iaceret*; aut, *si nemo hac praeteriit, cist. hic iacent*. Sic passim errari monuimus ad Amph. 332. Reponendo *iaceat* etiam metrum posterioris versus prioris aequatum est, de quo dixi ad Amph. 422. Verba *Quid hic* recte interpretatur Taubmannus: «Quid hic iacere dico? Imo perpetuo periit.» Vid. Parei lex. Plaut. v. *Quid, quatre, pro-*

pter quid. Elidendum autem *Quid* metri causa: vid. ad Amph. prol. 74.

408. *tam pro tamen*: vid. ad Ba. 1135 aeqq.

409. *Nam* non elidendum: vid. ad Amph. 149; sed o in *foris* liquescit, ut passim fieri monui ad Amph. prol. 74.

410. *miseri*) H. e. *mali*, sicut Graeci sua ὀδυνητοὺς, πῆλτο; et similia usurpant. Vidd. Ruhnkenii epist. critt. p. 139, nos ad Terent. Andr. 855.

412. Insulse libri: *Q. n. illa illi q. n. e.*

413. Vulg. inconcinne, *memet*. Perperam iteratum mihi videtur *me* pronomen.

414. Vulg. metro verso, *aspice et dispice*. Nisi asyndeton hic usurpasset Nostrus, etiam in proximis divisset, et *oculis investigans astute augura*.

LAMPADISCVS

Hem, hera...

PHANOSTRATA

Hem, quid est?

LAMPADISCVS

Haec est...

PHANOSTRATA

Quis?

LAMPADISCVS

Quoi haec excidit cistella. as.

ex 3 i. h.

Certe eccum locum signat, ubi ea excidit. as. ex h. d.

et t. h.

PHANOSTRATA

Adparet.

HALISCA

Sed is hac iit:

b. d. claus.

Hac video socci vestigium in pulvere.

c. l. 420

Persequar hac. In hoc iam loco cum altero

Constitit, nec provorsum inuit hac. Hic stetit.

Hinc illuc exiit. Hic concilium fuit.

Ad duos attinet. Sed qui sunt? Attate,

Singulum video vestigium! Hic se meis

425

Turbo obiecit modo oculis.

Sed amat eam figuram. Vid. ad Capt. 336, et de metro ibid. ad 428 sqq.

416. Vid. de hoc metri genere ad Amph. 422.

422. Vulg. verba *Hic meis turbo oculis modo se obiecit* (nam sic legitur) post *Constitit* inculcantur, causa quidem non apparente, cur turbinem oculis suis obiectum dicat mulier. Constiterit sane ille cum alio: quid tum postea? si ut constitere, ita etiam discedunt, clare distinguendis utriusque vestigiis: nihil hic erroris,

Sed mox, ubi rursus singulum vestigium videt, h. e. unius, non amplius duorum, sicut antea, ibi locus quere-
relae illi. lamque et metri-ratio constat, quam in vulgatis aegre expedias. De traiectis in Hoc versibus vid. ad Asin. 18 sqq. Coeterum versus reponi iussit praeceae monetae verbum *provorsum* pro vulgato *prorsum*.

424. *Sed qui sunt?* Vulg. *hi qui sunt?* sed plerique Pall. item H, M et vv. edd., *Si quis*, vel *Si qui*, Pall. 3, *Si quis*, G, *liquet*, ut facile *s* et *l* li-

Sed is hac abiit. Contemplabo. Hinc huc iit; hinc nusquam abiit. Actam t. t.
Rem ago! Quod periit, periit: corium meum cum cistella. Redeo intro. 428

• PHANOSTRATA

Mulier, mane: sunt, qui te volunt conventam.

HALISCA

Quis me revocat? i. t. c.

LAMPADISCVS

Bona femina et malus masculus volunt te.

HALISCA

Postremo ille 431

Plus, qui vocat, scit, quid velit, quae ego, quae vocor: ,
revorlor.

Ecquem vidisti quaerere hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?
Nam dudum ut adcurramus ad Alcesimarchum, vitam
Ne suam interimeret, *tum puto timore mi excidisse.*

terae miscentur. Iam *Si et Sed* confundi, monuimus ad Terent. Heaut. prol. 13.

427. Vulg. inconcinne, *Contemplabor*. Frequentat activam formam Noster: vid. Parei lexicon v. *Contemplo*.

432. Male Gulielmus et Dousa inter te et *Postremo* ista, tanquam a serva dicta, inculcabant ex Nouio, quibus in fragmentis locum dedi: *Malum aufer, bonum mihi opus est*. Huc ea non pertinere, vel metrum erat iudicio.

436. Vulg. inconcinne, *adcurramus*. Caeterum V. C. 3 nostri et vv. edd., in his Mediol. et Iunt., *se pro suam*, ex interpretatione, ut opinor, quum nescio quis verbis *vitam suam*, *se* adscripsisset, tanquam idem significans. Quod plerique coll. *vita pro*

vitam, vel virgulam supra *a* ponendam neglexere scribae, vel positam non agnovere.

437 sqq. Libri vetusti haec tantum: *Alcesimarchum, ne suam vitam Interimeret, tum in ore excidisse Cistellam*. L.A. *Haec mulier amas, hera, parumper*. Quae sic explevit Camerarius, "dux gregis ille": *A., n. s. v. Interimeret, tum mihi puto praeterea hic excidisse Cistellam*. L.A. *haec mulier nostra est. quin operam damus, hera, p.* Et de reponendo quidem verbo *timore*, convenit mihi cum vico optimo. Caeterum cur nostra vocetur *mulier*, parum intelligo; certe familiaris Lampadioni non est. Sed omnino in hoc versu me non explet corrector, quem versum ita quidem typis describi iussit Sarracenus: L.A. *Cistellam haec*

Disperii misera! quid ego herae dicam, quae me opere
tanto

Servare iussit, qui suos Sileniū parentes
Noscere potesset facilius, quae herae supposita est parva,
Quam quaedam meretrix ei dedit? 411

LAMPADISCVS

Nostram haec rem fabulatur.
Hanc scire oportet, filia tua ubi sit, signa ut dicit.

HALISCA

Nunc eam volt suae matri et patri, quibus nata est;
reddere ultro.

Mi homo, obsecro, alias res geris: ego tibi meas res
mando.

LAMPADISCVS

Istuc ago, atque istuc mihi cibust, quod fabulare; 413

mulier quœritur. eamus, herae, parumper; in quo agnoscere mihi videbar, quod dedi versu 430: Cist. h. m. quœritur. Adcamus, h. p., Ad- syllabam ⁸ simili, quae antecedit, raptam arbitratus: itaque anteriore quodam loco haec ponenda duxi, ubi nondum cistellam quaeri, ex ipsa Haliscæ oratione constaret, neque aptiorem illo facile inveniiri posse mihi persuadebam. Nunc amplio, dum de fide istius lectionis Sorracenae constiterit, versumque hunc eo loco, quo vulgo legitur, et lacerrum utrumque potius quam male interpolatum, ediderim. Nisi quis audiendum putet Meursium, ex suo codice, quicquid verbo tenus concinnuit Iunt. Ald., ista proferentem, in quibus captum agnoscas libratorum et imprimis editorum veterum, velut Angellii (nam de codice MS. Meursii quam mihi res dubia videatur, significavi ad Anl. 782 sqq.), ultra iam-
bos senarios trochaeosque tetrame-

tros catalectos raro sapientium: misera? nam dudum *Et ad Alces. istuc omnes accurrimus, Capillo misso* (Iunt. Ald. *cisso*) *atque excissatis auribus Tonitruantem, ne se vita interimeret, Timore puto exoidisse cistellam mihi.* (Iamque omissis illis lacris haec mulier ...amus, herae, parumper, continue:) *Disperii mi- sera* etc. Ex his quae laudantur a Nonio v. *Excissatum*, in Fragmentis possi; reliqua idem est indicasse et indicasse.

438. Vulg. parum concinne: *D. m. q. ego meas h. d.* etc. similiterque *mox, herae meas supposita est parva, ubi quidem pronomēn ahest G.*

440. Vide praecedentem annotationem. Vulg. autem: *Facilius posset noscere*, quae, offensus minus recto accentu verbi *Facilius* (vid. ad Amph. 203), transposui, quam transitaenda essent, ut alia huiusmodi nomina apud Hunc et Afrum. Quod medio in versu pyrrichius (-scere)

Sed inter rem agendam istam herae huic respondi, quod
 rogabat;

Nunc ad te redeo. Si quid est opus, dic, impera.

HALISCA

Et tu.

LAMPADISCVS

Quid quaeritabas?

HALISCA

Mi homod et mea mulier, vos saluto.

PHANOSTRATA

Et nos te. Sed quid quaeritas?

HALISCA

Vestigium hic requiro,

Qua aufugit quaedam, nescio, quam dicam.

PHANOSTRATA

Quid id est?

LAMPADISCVS

Quidnam est? 450

HALISCA

Nescio, alienumne hoc ego, an familiarem memorem.

est pro iambo, vid. ad Amph. 1. Cl. 442.

447. Inepte libri, non immisso personae nomine: Si quid est opus: dic, impera et tu. Quid quaeritabas? Paulo melius vv. edd.: impera, et tu, vel impera, Et tu. Civiliter compellata mulier nota illa formula *Si quid est opus, impera*, de qua dixi ad Aul. 101, par pari ut referat, respondet, *Et tu*, h. e. Et tu dic et impera, si quid opus est; quomodo salvere iussi respondere solent *Et tu salve, et valere: Et tu vale*, vel breviter, *Et tu*. Vid. ad Cas. 104.

450 sq. Laeniosi etiam hic codices, qui fere haec dant: *Qua aufugit quaedam nescio quo. Pn. quid id quidnam est Alienum... et memorem fami-*

liarem. Supplevit Camerarius: *Qua. q. n. quo mihi. Pn. q. 1., q. id n. e.?* Ha. A. *quod dominum afferat et moerorem familiarem.* Non omnino male, ut hoc furtum cistellae damno asficere dicatur Silenium, monumentis iam orbatam, quibus agnoscere possit, moerorem vero asferre familiarem, h. e. qui pertineat ad familiam Haliscæ inprimisque ipsam ancillulam, quae perdidit cistellam. Sed insto audacior ista est mutatio, longeque lenior medicina, quam loco nos fecimus. Neque insicete, opinor, dubitare se ait mulier, alienam an familiarem, h. e. quam ipsa vel sui accipiant, iacturam hanc dicat, quam amissio cistellae neque ingratum esset futura dominae suae et Silenio. Ma-

LAMPADISCVS

Mala merx, hera, haec et callida est.

PHANOSTRATA

Ecastor ita videtur.

LAMPADISCVS

Imitatur nequam bestiam et damnificam.

PHANOSTRATA

Quamnam, amabo?

LAMPADISCVS

Involvolum, quae in pampiui folio intorta implicat se:
 Itidem haec exorditur sibi *hic* intortam orationem. 455
 Quid quaeritas?

HALISCA

Cistella mi hic, mi adolescens, evolavit.

LAMPADISCVS

In caveam latam oportuit.

HALISCA

Non edepol praeda magna!

LAMPADISCVS

Mirum, quin grex venalium in cistella infuerit una.

PHANOSTRATA

Sine dicat.

LAMPADISCVS

Si dicat quidem.

PHANOSTRATA

Age tu, loquere, quid ibi infuerit.

HALISCA

Crepundia una.

LAMPADISCVS

Est quidam homo, qui illam ait se scire, ubi sit.

Sim autem nunc, *quod* alienum non refecto: Nescio, alienumne hoc ego, anne familiare memorem.

452. G. *Mercis*, h. e. *merces*, price. Charisius Institutt. gramm. 1, p. 27 Putsch.: «Feminini generis haec: *Lanx*, *lex*, *lens*, *laus*, *lis*, *lux*, *mens*,

merx. Sallustius *merces* dixit.

455. Tò *hic* additum a Pareo ad fulciendum verbum, cui sic quoque opituleris, ut vel reponas *subd.* vel vocem hanc uocelidas. Vid. ad Amph. prol. 149, Amph. 341.

458. *grex venalium*) Cf. Aul. 404.

HALISCA

At pol ille ad quandam mulierem, si eam monstret,
gratiam ineat. 461

LAMPADISCVS

At sibi ille quidam volt dari mercedem.

HALISCA

At pol illa quaedam,
Quae illanc cistellam perdidit, quoidam negat esse quod
det.

LAMPADISCVS

At enim quidam argentum expetit.

HALISCA

At enim expetit nequidquam.

LAMPADISCVS

At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita est.

PHANOSTRATA

463

Commodo loquelam iam tibi.

HALISCA

Num proderis?

PHANOSTRATA

Confitemur,

461. *ad quandam mulierem* — *gratiam ineat*) Ita 3 libri nostri et vv. edd., in his Mediol. Iunt., quod lectius vulgato *a quadam muliere* — *g. i.*

464. Libri haec tantummodo: L.A. *At enim ille quidam* (V. C. *quam*) *argentum expetit*. Camerarius versu ἀπαιτήσιο: L.A. A. e. i. q. a. e. Ha. *at nequidquam argentum expetit*.

466. Inepte edd., vulgatae: *Commoda loquelam tuam: tibi nunc prodegit confitemur Cistellam habere*. Iam dudum loquelam suam commodavit, h. e. locuta est, Halisca, ut non sit, quod id eam facere iubeat Phanostrata. Deinde verba *tibi nunc proderit confitemur* absurdiora etiam

sunt: nam quomodo tandem, quaeso, cistellam habere, h. e. possessio cistellae, prodesse potest ei, qui iam eam non habet? Laxe pro more suo explicat Taubmannus: «Tuae iam erant vices respondendi servo meo; sed eas tu mihi nunc commodata tuo bono.» MSS. et vv. edd. non *Commoda*, sed *Commodo*, *Quomodo*, *Commendo*, et loco τοῦ proderit vel *prodens*, ut MSS., vel *proderis*, ut fere edd. vv. Inde non adeo difficile erat coniecere Plauti manum, siquidem nihil aptius huic loco est, quam ut, ineptis servi fatigata, iam propius ad ancillam accedat Phanostrata, seque ipsam colloqui cum ea velle si-

Cistellam habere.

HALISCA

At vos Salus servassit! Vbi ea nunc est?

PHANOSTRATA

Salvam eccam! Sed ego rem meam magnam confabulari
Tecum volo: sociam mihi te adoplo ad meam salutem.

HALISCA

Quid istuc negoti est, aut quis es?

PHANOSTRATA

Ego sum illius mater, 470

Quae haec gestitavit.

HALISCA

Hiccine tu ergo habitas?

PHANOSTRATA

Hariolare.

Sed, quaeso, ambages, mulier, mitte atque hoc age: i. s.
Eloquere, unde haec sunt tibi, cito, crepundia.

HALISCA

Mea haec herilis gestitavit filia.

LAMPADISCVS

Mentire: nam mea gestitavit, non tua. 475

PHANOSTRATA

Ne obloquere.

LAMPADISCVS

Taceo.

PHANOSTRATA

Mulier, perge dicere.

Vbi ea est, quae gestitavit?

gnificet. Cui Halisca, *Num proderis?* h. e. num id ex usa erit meo, an pari modo atque hic servus tuus, me iudificare? Solaturque eam Phanostрата verbo plano ac vero, quale matronam decet: *Confitemur cistellam habere.* Reducendo igitur ad co-

dicum scripturam veterrimorum adscribendisque personarum notis, quos temere vel addi vel omitti in scriptis constat (vid. ad Aul. 281), restituisse hunc locum videor.

473. Synchysis. Vid. ad Amph. 378.

HALISCA

Hic in proxumo.

PHANOSTRATA

Istic quidem edepol mei habitat viri gener.

LAMPADISCVS

Nae...

PHANOSTRATA

Obloquere rursus? — Perge porro dicere.
Quot annos nata dicitur?

HALISCA

Septemdecim.

480

PHANOSTRATA

Mca est!

LAMPADISCVS

Ea est, annorum *numerum* ut attulit.

PHANOSTRATA

Quod quaeritabam, filiam inveni meam!

478. Hunc versum inter et sequentem ineptissime ista ex Prisciani libro IV inculcat Lambinus, quae in fragmenta retulimus, quum ab hoc quidem loco non modo sensa eorum, sed etiam metrum abhorreere intelligeremus: *La. Adhinnire equulam possim ego hanc, Si detur sola soli. Nam ita mustulentus aestus nâreis attingit.* Quae etiam in Iunt. et Ald. leguntur, sed versu 481, post *Mea est*. Repertus est, qui invento cumulum adderet, Dissaldaeus, ex eodem Prisciani loco haec proferens istisque addens: *Ha. Me respondere postulas? iniurium est. Stipulari semper Me ultro oportet a viris, eum quaestum facio.* Quae sic enarrat: « Ait Halisca iniuriam sibi fieri a Lampadisco, quod prior eam sollicitaverat, quae ultro soleat rogare viros, atque inde quaestum facere. Decet haec oratio

meretriciam ancillam. » Decet fortasse, praesertim foediorum, quam quae ultro expetatur a salutoribus. Sed quid haec omnia ad rem praesentem? Sane tibi, o bone, insusurrarum Flacci ista: Nunc non erat hic locus.

480. *Septemdecim*) Ita, vel *Septemdecem*, MSS. et edd. vv., non *Septem* et *decem*, ut vulgatae.

481. Libri versus ex corde: *Ph. M. e. La. e. est.....us annorum attulit.*

482 sqq. Haec vulgo sic ordinantur, in quibus, quae a libris veteribus absunt, latioribus literarum interstitiis excudi iussi: *Ha. Quod quaerebas, reperisti: iam quaero meam. La. At pol hae suas nactae sunt, quaero tertium.* (Hi duo versus non leguntur in Iunt. et Ald.) *Ph. Quod quaeritabam etc.* Sed facile intelligitur, eodem tenore dici

HALISCA

Quid? quoniam tuam invenisti, iam quaero meam?

LAMPADISCUS

At pol, si haec duas sunt naetae, quaeram tertiam!

HALISCA

Nam nostra alumna haec tua profecto est filia,
Et redditura hera est tibi, et ea gratia 485
Domo profecta est. Caeterum ex ipsa, obsecro,
Exquaeritote: ego serva sum.

PHANOSTRATA

Aequom postulas.

ista Phanostratae *Mea est!* et haec, *Quod quaeritabam, filium inveni meam.* Imaque, ubi matrona se, quod perdiderit, reperisse dixit, locus est iocis servuli et ancillae, *Iam quaero meam* (cistellam), *Iam quaero tertiam* (puellam aliquam, quae cupit necum limet). Quod verum *At pol* 497 inter et 499 inculcavi, nunc factum nollem, poenitetque etiam olim placitae correctionis. Sed probabiliter mihi videor reposuisse *Quid? quoniam tuam invenisti, iam quaero meam?* ut civiliter quaerat ancilla, an inventa Phanostratae filia sibi iam licet videre, quid cistella sua factum sit. Quae si vera divinavi (vix autem aliud quidquam vel loco huic vel personae convenit), apparet iam, similiter traiectos esse versus 484-493, ut primum pluribus argumentis serva confirmet, revera istam puellam esse Phanostratae filiam, deinde obsecret matronam, ut cistella sibi reddatur sua. Neque magis ad eum locum, ubi positos eos invenit, pertinent versus 494 sq., sed ibi illos inseri consentaneum est, ubi cistellam servae reddidit Phanostrata: si quidem, si recte conieci, ratio illis

versibus redditur, cur non neganda Haliscæ fuerit cistella, quia per fidem crediderit (sibi, Phanostratae), quaecunque de Silenio scivit, ne bene merenti sit malo benignitas. Nam vulgo hoc ordine haec exhibentur, servae, nescio quo sensu, tributis verbis *Aequom - benignitas*: *inveni meam.* HA. *Aequom est tenere, per fidem quod creditum est,* (istud tenere a Camerario additum est: nam vv. libri h. l. lacunosi) *Ne bene.... Nostra haec alumna est tua p. f.* (Nam addidi ex more Plauti, ad sententias iungendas) *Et redditura hera est tibi tuam: et ea gratia* (hera adest libris, sed probabiliter insertum est. Tò tuam non legitur in H, recte: nam verum impedit) *Domo..... Exquaeritote.....* (V. C. *Exquaeritote.* Vid. ad Amph. 28.) HA. *Illus.... Sed istanc....* PH. *Quid sit,* (Langg. *tene tibi,* probante Scioppio Supp. Lect. 3, 7. Equidem hoc ex versu 493 petitum censo proboque vulgatum, *quod tuum est, teneas tuum,* h. e. teneas, quia tuum est.) PH. *At..... Da.....* PH. *Tibi auscultabo. Tene tu cistellam tibi, Abcamus intro etc.,*

HALISCA

Ilius ego istanc esse malo gratiam.
Sed istanc cistellam te obsecro ut reddas mihi!

PHANOSTRATA

Quid fit, Lampadio?

LAMPADISCVS

Quod tuom est, teneas tuom. 490

PHANOSTRATA

At me huius miseret.

LAMPADISCVS

Sic faciundum censeo:

Da isti cistellam et intro abi cum istac simul.

PHANOSTRATA

Tibi auscultabo. Tene tu cistellam tibi
(Aequom est) *prod illo*, per fidem quod creditum est,
Ne bene merenti sit malo benignitas. 495
Abeamus intro. Sed quod est nomen tuae
Dominae?

HALISCA

Melaenis.

PHANOSTRATA

I prae; iam ego te sequar.

497. Vulg. inepta repetitione, *I, i. prae*. Omittunt aliterum i Poll. G II
et vv. edd.

DEMIPHO. LAMPADISCVS.

DEMIPHO

Quid negoti hoc est, quod homines fabulantur per vias,
t. t. c. V.

Filiam mihi esse inventam? et Lampadionem me in foro
Quaesivisse aiunt.

LAMPADISCVS

Here, unde is?

DEMIPHO

Ex senatu.

LAMPADISCVS

Gaudeo,

Tibi mea opera liberorum esse amplius.

DEMIPHO

Enim non placet:

Nil moror, aliena mi opera fieri pluris liberos.

Sed quid istuc est?

LAMPADISCVS

Propera ire intro huc ad adfinem tuum:

Filiam tuam iam cognosces. Intus ibidem uxor tua est. 505

Abi cito!

DEMIPHO

Praevorti hoc certum est aliis rebus omnibus.

499. Vulg. *Quid hoc negoti est,*
quod omnes homines fabulantur per
vias, quod servari potest, modo
Quid elidatur et τῶν omnes corripia-
tur priorsyllaba. Vide ad Amph. prol.
74, Cas. 699. Abest omnes Iunt. et Ald.

502. Vulg. *Etenim non placet,* quod
item ferendo est, quamquam elegans
et ex usu Plauti, quod reposui, *Enim.*
Sed enim placet Gulielmo Quaesit.
in Cist. cap. 2; sed profecto nihil
mutandum est.

G R E X

Ne exspectetis, Spectatores, dum illi huc ad vos exeant :

t. t. c.

Nemo exhibit: omnes intus conficient negotium;

Vbi id erit factum, ornamenta ponent; postidea loci,

Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet. 510

Nunc, quod ad vos, Spectatores, reliquom relinquitur,

More maiorum date plausum postrema in comoedia.

CVRCVLIO

DRAMATIS PERSONAE .

PALINYRVS, *servos.*

PHAEDROMVS, *adolescens.*

LENA, *anus.*

PLANESIVM, *virgo.*

CAPPADOX, *leno.*

COCVS.

CYRCVLIO, *parasitus.*

LYCO, *trapezita.*

CHORAGVS.

THERAPONTIGONVS, *miles.*

ARGUMENTVM

Curculio missu Phaedromi iuit Cariam,
Vt petat argentum; ibique eludit anulo
Rivalem, scribit atque obsignat literas.
Cognoscit signum Lyco, ubi vidit, militis:
Vt amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in ius rapit;
Ipsus sororem, quam peribat, reperit,
Oratu cuius Phaedromo nuptum locat.

Vs. 1. Vulg.: *C. missus P. it Cariam*. Et ita quidem libri vetusti, qua scripti, qua impressi, nisi quod Langianus *missu promissu* exhibuisse narrat Pareus, quomodo Trin. 1103 legatur *allegatu meo*; quod tamen negatur a G. Helmaio et Taubmanno. Aequè bellum nobis versum propinat Angelus, Iustinæ curator editionis, hanc: *Curculio* | *o mis* | *sus a* | *Phaedromo it in Ca* | *riam*. quem temere secuti Aldus, Camerarius, alii. Quamquam Camerarius quidem in annotatione ad h. l. « Primum, inquit, argumenti versum mendosum esse, certum est. Sed omnino existimo paulo sic rectius lectum iri, ut subscripsimus: *Curculio parasitus Phaedromi it in Cariam*. » Sed hæc medicina, seu verborum seu metri rationem habens, deterior etiam Angelina, quia violentior, nec tamen magis quidquam proliciens. Sic autem illo seculo in re metrica versati erant etiam doctissimi, in quibus optimus Iacchianus: vicisse se arbi-

trabantur, si versus iustum haberet pedum numerum, « legitimamque sonum digitis callebant, non arce. » Longe melius I. Gulielmus Quæstt. in *Curc. c. 1*: *Curculio missu Phaedromi it in Cariam*. « Missu, inquit, ut inssu, ductu, ausu, infinita alia. » Sed *in* præpositio non erat accedenda ex mediæ ætatis libris; verum *it* in *ivt* resolvendum, quod suscit Græterus. Cæterum recte Camerarius: « Hæc Caria quæ sit, aut ubi terrarum sita, quærendum, quo ille undæque redire puterit quatri-duo. Sic enim ait adolescens (204): *Parasitum misi modius quartus Cariam* *Petere argentum, is hodie hia* *aderit*. Nam in Cariam loniæ Epidauri navi veniendum fuit, neque iam brevis triectus esse potuit. »

2. Vulg. *ibi ille eludit a*. Sed libri vv. pronomen non agnoscent.

3. Pessimo exemplo Gronovius Ernestiusque, *obagnavit*, quæ lectio et inconcussa, et ne minus quidem libri veteris suffragio adiuta.

PALINVRVS. PHAEDROMVS. PYER.

PALINVRVS

Quo ted hoc noctis dicam proficisci foras i. s. I, 1
Cum istoc ornatu cumque hac pompa, Phaedrome?

PHAEDROMVS

Quo Venus Cupidoque imperat suadetque Amor.
Si media nox est, sive est prima vespera;
Si status condictus cum hoste intercedit dies; 5
Tamen est eundum, quo imperant, ingratiis.

PALINVRVS

At tandem... tandem...

PHAEDROMVS

Tandem es odiosus mihi.

PALINVRVS

Istuc quidem nec bellum est nec memorabile:
Tute tibi puer es: lautus luces cereum.

PHAEDROMVS

Egon' apicularum congestum opera non feram, 10
Ex dulci oriundum, melculo dulci meo?

Vs. 1, ted. Vid. ad Amph. prol.
149. Etiam Terentii Eun. 1021,
Hesut. 739, Phorm. 260, 405 d lite-
rae, separandarum vocalium gratia
verbis olim addi solitas, vestigia vi-

sus mihi sum deprehendere.

3. Frustra Iunt. Argent., imperant.
Petitum hoc, opinor, ex versa 6.

11. Vulg. meliculo, voce nihili.
Vid. ad Cas. 675.

PALINURVS

Nam quo te dicam ego ire?

PHAEDROMVS

Si tu me roges,

Dicam, ut scias.

PALINURVS

Si rogitem, quid respondeas?

PHAEDROMVS

Hoc Aesculapi fanum est.

PALINURVS

Plus iam anno scio.

PHAEDROMVS

Huic proximum illud ostium occlusissimum.
Salve! Valuisti usque, ostium occlusissimum?

15

PALINURVS

Caruitne febris te heri vel nudius tertius,
Et heri coenavistine?

PHAEDROMVS

Deridesne me?

PALINURVS

Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?

16. Inconcinne libri, *valuistina'*.
Omitti soletne particula interrogativa.
Vid. ad Cist. 336. Sic autem vel compellere, quos ex intervallo viderent, vel inquirere de absentibus solebant. Aul. 138, *Quid tu? recten' atque, ut vis, vales?* Ba. 154, *Nempe recte vales?* Ibidem 213, *Benene usque valuist?* Epid. 15, *Quid ais? perpetuon' valuisti?* Merc. 934, *Salve, mi sodalis Eutyche. Et valuisti? Quid parentes?* Ad quae fere respondetur *Esq.*, ut vides, sicut Most. 439, vel *Sustentatum est sedulo*, seu *Sustentavi sedulo*, ut Stich. 446, 560. Vid. etiam Taubmannus ad h. l.

17 sq. Recte has servi quaestiones eo pertinere putant, quod herus insanire homini videbatur. Delirare enim interdum et mentis errore affligi solere homines ex febre aut ex longo icibus, quo aevi etiam redduntur. Theocritus XV, 148: *..... πρεσβυτί γ' ἡ δεινὸν ἐσθλόν*: esurienti quidem nunquam occurras. Et scriptor scenae Amphitruoni suppositae *Di vestrarum* vs. 45: *Vetus est adagium: Fumus et mora bilem in nanum concitant.* Inde statim servulus: *Quid tu ergo, insane, rogitas, valeatne ostium?* Notabis autem cualligen in verbis *Caruitne te febris*.

PHAEDROMVS

Bellissimum hercle vidi et taciturnissimum: 20
 Nunquam ullum verbum mittit; quom aperitur, tacet;
 Quomque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.

PALINVRVS

Numquid tu, quod te aut genere indignum sit tuo
 Facis, aut inceptas facere facinus, Phaedrome?
 Num tu pudicae quoipiam insidias locas, 25
 Aut quam pudicam oportet esse?

PHAEDROMVS

Nemini,
 Nec me ille sirit Iupiter!

PALINVRVS

Ego item volo.
 Ita tuom conferto amare semper, si sapis,
 Ne id, quod ames, populus si sciat, tibi sit probro.
 Semper curato, ne sis intestabilis. 30

20. Pall. H M, vide; Pal. 6, B. ergo vide e. t.; G, B. ergo unde e. t. Noo improbarem equidem hanc lectionem, *Bellissimum hercule vido et taciturnissimum*, nisi quod ostium a se salutatum ait Phaedromus, quia id viderit, tanquam hominis obrium sibi factum, et belliasimum quidem et taciturnissimum.

21. Vulg. *mittit*, quod ex versu 94 videtur ductum. Pall. et nostri H M, *mittit*; etiam Langinoi *mittit*, quod eodem modo explicari potest.

27. *Iupit̃r*) Vide ad Amph. prol. 38. Noli coim sic dimetiri: *Iu p̃ter. E t̃ go item t̃ volo*, siquidem paribus trochaicorum, imparibus iamhorum regionibus amantur pedes *ταρσάντων*, sicut monui ad Amph. 355.

28. *amare*) H. e. *amorem*, quomodo verbum proprie dictum pro

nomine usurpare solent Graeci: vid. ad Ea. 124. Persius Sat. VI, 38 sq.: *Ita sit, postquam sapere urbi* Cum pipere et palmis venit nostrum hoc maris experts; h. e., ni fallor: Ita sit, postquam sapientia graeca com pipere et palmis venit nostram hanc io terram, Italiam. *Maris enim experts* recte dicatur ὁ χίρρος, qui aquis marique adeo opponitur; neque improbanda mihi videtur haec explicatio propterea, quod affectati quiddam in se habet: nam eius quidem vitii oso omuino immunis, me iudice, hic poeta.

30-32. Male hoc ordine haec leguntur io vulgatis: *Semper curato, ne sis intestabilis: Quod amas, amato testibus praesentibus.* Pn. *Quid istuc est verbi?* Pa. *Caute ut incedas via.* Pn. *Quin etc.* Si ita scripsisset Plautus, Phaedremum dubitau-

PHAEDROMVS

Quid istuc est verbi?

PALINVRVS

Cautē ut incedas via:

Quod amas, amato testibus praesentibus.

PHAEDROMVS

Quin leno hic habitat.

PALINVRVS

Nemo hinc prohibet nec vetat

Quin, quod palam est venale, si argentum est, emas.

Nemo ire quemquam publicā prohibet via.

35

Dum ne per fundum septum facias semitam,

Dum ted abstineas nupta, vidua, virgine,

Iuventute et pueris liberis, ama quidlubet.

PHAEDROMVS

Lenonis haec sunt aedes.

PALINVRVS

Male istis evenat!

PHAEDROMVS

Qui?

PALINVRVS

Quia scelestam servitutem serviunt.

40

PHAEDROMVS

Obloquere!

PALINVRVS

Fiat maxumed.

PHAEDROMVS

Etiam taces?

tem fecisset de potestate verborum
Quod amas, amato testibus praesentibus, quae meridiā luce clariora.
 Sed rō *intestabilis* scrupulum iniicere
 adolescenti poterat, quem eximit
 Palinurus statim addita interpreta-
 tione, *Quod amas*, etc. Sic passim
 errari, monui ad *Asin.* 18 sqq.

38. *Iuventute* catriā u ligra pro-

nuntiandum: vid. ad *Amph.* prol. 90.

39. *haec*) Bene sic H: vid. ad
Amph. 138. Vulg. interpretantes,
hae. *Male* pro monosyllabo est: vid.
 ad *Amph.* prol. 74. Pessime autem
 vulgatae edd. *eveniat*, quod dudum
 est quom antiqui usus metricque in-
 primis gratia correxit Muretus.

41. Vulg. *maxume*. Parcus de se,

PALINVRVS

Nempe obloqui me iusseras.

PHAEDROMVS

At nunc veto.

Sed (ita, ut iam occoepti dicere) eii ancillula est...

PALINVRVS

Nempe huic lenoni, qui hic habitat?

PHAEDROMVS

Recte tenes.

— maxime. Ph. *Etiā tu taces?*

43. Vulg. inconcinne neque satis ex usu Nostri in hoc genere: *Id uti occoepti dicere, ei ancillula est.* Liber Sambuci MS. ap. Gulielmum Quaest. in Curc. c. 1, *Inducias occoepti*, unde Gulielmus coniciebat legendum esse *Inde*, ut iam *occopi*. Sed Acidalius Divinatt. p. 105: «Plantinum, inquit, et Comicum magis est *Ita uti iam occopi dicere*. Sic enim de integro ordiuntur interruptam narrationem pertexturi. Poenulo (341): *Ita ut occopi dicere, Lenulle, de illac pugna.* Stich (553): *Ita ut occopi narrare vobis, cum hic non adfui.* Simul autem eodem versa versus causa eii scribes i geminato, quod Plauto solens, ut prior syllaba producat. Ita vir doctissimus, nec male: nam Stichi quidem loco non facile quisquam ei concedet, ita, ut vult, legendum esse; sed Poenuli recte ab eo laudatus est, similiterque etiam Rud. 965 habes: *Ita, ut occopi dicere, illum, quem etc.* et Trin. 859: *Ita, ut occopi, si animum advortas, dicam.* Nihilominus aliam viam ut insisterem, movit me libri H, a mo collati, lectio haec, pa. *Si Indutiusf occopi dicere pte ei etc.* h. e., ni fulgor: Sed ita ut iam occopi etc., si quidem Sed ut Si saepissime miscu-

tur, velut item Ovidii Metamm. XIII, 507 vulgo legitur *si finita*, at in codice satis bonae notae Berolinensi, quem versavimus, recte, *set finita*; et contra Terentii Heaut. prol. 13 *Si* pro vulgato *Sed* reponendum esse vidit Beottleius; ita vero et *ind* quam sint similia in scriptis, quamque proclive fuerit, literae *m* finalis formam, qualis conspicitur in multis medii aevi libris, habere pro *s* minuto, non est, quod doceam. Elegans autem illud *Sed*, iungendis orationibus serviens et scriptorum Comicorum quavis pagina recurrens, ut monui ad Amph. 938. Pers. 515: *Sed, ut occopisti, ex tabellis nosae rem.* Pseud. 1007: *Sed, ut occopisti, perge operam experiri.* Stich. 553: *Sed (id, quod occopi narrare vobis) dum etc.* ubi libri soloecae, *Sed ita quod occopi etc.* Et similiter Poen. 1087: *Sed illuc, quod volui,.....* Sic igitur locum hunc emendandum censui, quum praesertim Mureto, optimo harum elegantiarum iudici, iam olim placuisse scirem, *Sed ita ut occoepti etc.* Caeterum *Indutius* pro *Id uti etiam* Pall., nonter G, et vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent.; M, *Indutius*.

* 44. Malim numero meliore, qui hic habet, *Habere* pro *Habitu* pas-

PALINVRVS

Minus formidabo, ne excidat.

PHAEDROMVS

Odiosus es.

45

Eam volt meretricem facered. Ea me deperit;
Ego autem cum illa facere nolo mutuom.

PALINVRVS

Quid ita?

PHAEDROMVS

Quia proprium facio: amo pariter simul.

PALINVRVS

Malus clandestinus est amor; damnum est merum.

PHAEDROMVS

Est hercle ita, ut tu dicis.

PALINVRVS

Iamne ea fert iugum?

50

PHAEDROMVS

Tam a me pudica est, quasi soror mea sit, nisi
Si est osculando quidpiam impudicior.

PALINVRVS

Semper (tu scito) flamma fumo est proxuma.

Fumo conburi nil potest, flamma potest.

Qui nuculeum e nuce esse volt. frangit nucem;

55

Qui volt cubare, paudit saltum savis.

sim Noster: vid. Parei lexic. Plaut. b. v. Quamquam et *Ille* adverbium corripit interdum suspicor apud Comicum. Vid. ad Amph. prol. 140.

* 45. Vulg. *Minus formidabo, ne excidat*. Taedet ineptiarum, quas hic effutunt viri docti, dum ineptum pro apto vendere se posse putant. Pal. 3 et Salmasiani libri prope verum, *ille, excadot*, hi, *excedot*; rectissime autem H noster a manu prima, *excidat*,

sicut olim quoque Langiani. Lipsius *Antiqq. Lectt.* I, 21: «Scribendum, inquit, *formido ne excidat*. Quam herus diceret *Recte tenes: servus ludilicatus in verbo Tenendi*, Nimirum, inquit, metuo ne elabatur.» Legit autem Lipsius, *Nimis formidabo*, quod praefert Pall. 5, nostri G M et vv. edd., in his lunt.

55. Vulg. *nuculeum*; sed Langiani prisce, *nuculeum*. Vid. ad Capt. 576.

PHAEDROMVS

At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.

PALINVRVS

Credam, pudor si quouquam leuoni siet.

PHAEDROMVS

Imo ut illam censes? Vt quæque illi occasio est
Subripere se ad me: ubi saviu oppegit, fugit.

60

Id eo fit, quia leno hic aegrotus incubat

In Aesculapi fano. Is me excruciat.

PALINVRVS

Quid est?

PHAEDROMVS

Alias me poscit pro illa triginta minas,

58. Vulg. minus concinne, cuiquam Laegg. G H et ed. Argent.

59. Imo ut illum censes? «Perperam, inquit Acidalius Divinatt, in *Plaut*, p. 106, Lambinus, qui mutat imo quid censes? Venustissima locutio est vulgata, quae eadem et Bacchidibus, sed nec ibi recte intellecta. Transferam adeo inde locum huc, ut uterque collatione alterius illustretur. Scen. *Mirum est* (Ba. 170 sqq.): Cn. *Vt istuc est lepidum! proximoe viciniæ Habitat, equiduom meminit Mnesilochi? Pt. rogas? Imo unce unum plurimi pendit. Cn. papae! Pt. Imo, ut eum credis, misera amans desiderat.* Hic ita interpretatur: ut ipsum Mnesilochum desiderio Bacchidis macerari facile credis, ita prorsus illa multo illum ardentissime desiderat. Inepte, certe false, quod tamen ignosco doctis viris: nam lectio ipsa falsa, quam ad hoc exemplum etiam illic emendabis: Pt. *Imo ut eam credis?* Formula est mirum aliquid et inopinatum de aliquo nar-

rare parastium. Bacchidibus ergo valet: quomodo Bacchidem erga Mnesilochum esse credis? Carculione: qui Planesium affectam et quid facere censes? quasi dicat utrobique: vix lidem habituras es mihi de eo, quod vere sum dicturus. Tenuem et adumbratam similitudinem habet illud Terentii Andriæ Act. 5, sc. 2, 11 sq.: S. *Eho non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnyfex?* D. *Sunt.* S. *cur igitur hic est?* Cn. *quid illum censes? cum illa litigat.* Itemque Adelphis Act. 4, sc. 5, 22: *Quid ipsoe? quid oiant?* Mt. *quid illos censes? nihil.* Multo similis hoc Mercatore nostri scen. *Homo me*, 345 sq.: *Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me Emisse indico, quemadmodum existimet me?* Sic ille, a quo prolatis locis viri docti addunt ista Trin. 777 sq.: — — — *quid illam putas Natura illo atque ingenio? Lamdulam ebriust.* Videntur autem mihi potius formalæ istae esse alterius de aliquo aut falsam aut minus æquam opinionem, seu scripto, ut in

Alias talentum magnum, neque quidquam quo
Aequi bonique ab eo impetrare.

PALINURVS

Iniurius,

65

Qui, quod lenoni nulli est, id ab eo petas.

PHAEDROMVS

Nunc hinc parasitum in Cariam misi meum
Petitum argentum a meo sodali mutuoin;
Quod si non adfert, quo me vortam, nescio.

PALINURVS

Si deos salutas, dextrovorsum censeo.

70

PHAEDROMVS

Nunc ara Veneris haec est ante horunc foris:
Me inferre Veneri vovi iam ientaculum.

PALINURVS

Quid antepones Veneri iam ientaculo?

his locis Plauti, sen per iocum, ut in loco Andriae corrigentis.

73. Male, Is. Pontano obsecuti, edunt: *Quid? an te pones Veneri ientaculo?* Quia scilicet dixerit adulescens: *Me inferre Veneri vovi iam ientaculum*, id calumniatum ridiculi causa Palinurum, quasi se ipsum inferre Veneri pro ientaculo vovisset ille, quum ex abundanti illatum esset, more prisco, *me* pronomen, de quo usu dixi ad Amph. 356, sed id calumniam servum quaerere: *Quid? an te pones Veneri ientaculo?* Cui item ioculariter respondeat Phaedromus: *Me te atque hos omnes*. Libri praeter Pontani unicum coniunctim, *anteponere*, quomodo passim legitur *anteponere*, velut hic dicit Tru. 412 sq.: *Scelastiorem ego coenam cornavi tuam, Quam quae Thyestae anteposita est et Tereo*. Huc igitur noli dubitare quin

recte sit a nobis repositum. Sed nunc, inquires fortasse, illud *iam* inter verba *Veneri* et *ientaculo*? Aio id latere in scriptorum et editionum veterum lectione *Veneri* (vel *venerei*, ut Sarracen.) a *ientaculo*, ut continue exaratum *veneriamentaculo*, quum primum semel posuissent scribae i literam his perscribendam, deinde *m* in *iam* virgula superscripta indicassent, quae deinceps omissa est, ita paulatim gliacente depravatione transierit in *veneriamentaculo* et *veneriientaculo*. Per iocum autem *tō iam*, ab hero usurpatum, item adhibet in questione sua servulus, ut saepe verba eorum, a quibus dissentimus, satis refellere videmur nobis, si modo repetamus, ut eorum absurditas alius auditorum subeat animos. Acidalius quoque olim: *Pa. Quod antepones Veneri iam ientaculo?*

PHAEDROMVS

Me, te, atque hosce omnis.

PALINVRVS

Tum tu Venerem vomere vis.

PHAEDROMVS

Cedo, puere, sinum.

PALINVRVS

Quid facturus?

PHAEDROMVS

Iam scies.

75

Anus hic solet cubitare custos, ianitrix.

Est nomen lenae Multibiba atque Merobiba.

PALINVRVS

Quasi tu lagenam dicas, ubi vinum solet
Chium esse.

PHAEDROMVS

Quid opust verbis? Vinosissima est;

Eaque, ubi extemplo viuo has conspersi foris,

80

74. *hosce omnis*) Pueros, sinum lagenam et quidquid instruendo esset illi ientaculo ferentes.

77. Vulg. *Nomen ei est lenae, multibiba atque merobiba.* Sed abest pronomen V. C. Poll. 3 nostris et editionibus veteribus.

80. Vulg. inconcinnè: *Eaque extemplo ubi viuo h. e. f.* Lambinus autem metro durissimo: *Eaque ex tempulo ubi viuo etc.* Legendum hand dubie: *Eaque, ubi extemplo viuo has conspersi fores, De odore etc.* Nam sic *Quom extemplo*, quod idem tñ *Vbi extemplo*, passim inuenitur apud Sarsinatensium, pro quibus *Quum primum, Vt primum, Vbi primum*, usurpant seriores. Asin. 423: *Aibat reddere, quom extemplo redditum esset*, ut recte emendare censeo Schellerum in lexico latino-germanico

v. *Extemplo*, quum vulgo legatur *quam extemplo*; h. e. *Aibat extemplo reddere, quom redditum esset.* Cf. tamen Mil. 11, 62. Capt. 364: *Ne tu me ignores, quom extemplo e meo conspectu abscideris.* Merc. 290: *Senex quom extemplo est, aiunt, solere eum rursum repuerascere*, pro: *Cum senex est, aiunt, extemplo solere eum rursum repuerascere.* Mil. 573 sqq.: *Scio, quam rem gerat: Vt miles, quom extemplo a foro adueniat domum, Domo comprehendat.* Ibidem 923: *Hanc ad nos, quom extemplo a foro veniemus, mitto.* Most. 1016: *E loco intra limen adstate illi, ut, quom extemplo vocem, Continuo exiliatis.* Et similiter Pseud. 806, Rud. 879, Trin. 221, 692. Non autem haec dicta existimabis per synchysin, de qua ge-

De odore adesse me scit: aperit eloco.

PALINURVS

Eine hic cum vino sinus fertur?

PHAEDROMVS

Nisi nevis.

PALINURVS

Nolo hercle: nam isti hunc qui fert, afflictum velim.
Nobis adferri ego censui.

PHAEDROMVS

Quin tu taces?

Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.

85

PALINURVS

Quisnam istic fluuiust, quem non recipiat mare?

PHAEDROMVS

Sequere hac, Palinure, me ad foris! si mi obsequens!

PALINURVS

Ita faciam.

PHAEDROMVS

Agite, bibite, festivae fores!

Potate! site mihi volentes propitiae!

PALINURVS

Voltisne olivas aut pulmentum aut capparim?

90

neratim monimus ad Amph. 378; sed expressa sunt de graecis ὡς τὰ-
χιστα, ὡς Σίστρον, de quibus vid.
Viger. ed. Hermann. pp. 562, 807.

82. cum vino sinus) Vid. ad Ba.
363. — Nisi nevis idem frequentio-
ribus formis Si vñ seu Sis, Si lubet,
Si tibi placet, de quibus dixi ad Aul.
64. Cf. Men. 695.

83. Vulg. Nolo hercle. nam istunc
qui fert, afflictum velim. Sed Aci-
dalins Divinatt. p. 107: «Sententiae,
inquit, ratio suadet magis ut scribas
nam istunc qui fert, i. e. ad anm.
Cur enim male illi velit, qui sinum
ferat, nisi quia anui ferat?» Sane

hanc solam ob causam malum preca-
tur puero; caeterum satius mihi vi-
debatur reponi *isti hunc*, isti, h. e.
anui illi pessimae, quam odi, quo-
modo passim adhibetur hoc prouo-
men.

88. Vel τοῦ Ita posterior syllaba
producenda est, sicut saepe fieri mo-
nemus ad Amph. 475, vel verbum
faciam sequente vocali non est eli-
dendum. de qua figura vid. ibidem
ad 341. Hac ratione inita habebimus
proceleusmaticum (*faciam. Agi-*) in
iambo, nec male: vid. ibidem ad
356.

90. Vulg. inconcinne: *Voltisne*

PHAEDROMVS

Exsuscitate vostram huc custodem mihi!

PALINVRVS

Profundis vinum. Quae te res agitant?

PHAEDROMVS

Sine.

Vide, ut aperiuntur aedes festivissimae!

Num muttit cardo? Est lepidus!

PALINVRVS

Quin das savium?

PHAEDROMVS

Tace! occullemus lumen et vocem!

PALINVRVS

Licet.

95

LENA. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

LENA

Flos veteris vini meis naribus est obiectus: as. ex ch. d.
iamb. et ithyph. 1, 2.

olivas aut pulpamentum aut capparim?

Pulmentum Scaliger, probante Bentley ad Terentii Eun. III, 1, 36, ubi similiter peccatum; et sic plane G.

91. H, hanc pro hac. Fuerit illud initio hac, quod exquisitius. Conf. Hanc supra 87, Trin. 1 etc. item Terentium passim.

93. Vulg. metro aegre explicando: *Viden' ut aperiuntur aedes festivissimae?*

94. Nun) H et mediae quaedam edd., Non, frequenti permutatione.

96 sq. Versus asynarteti ex illis, quorum tanquam ab Anacreonte usurpatorum meminit Hephaestio in libro *Ἰππὶ Μίτρων καὶ Πομπυμάτων* ed. Pa-

ris. anni 1553, pag. 56, ubi postquam de metro Euripideo et similibus exposuit, in quibus iambi cum trochaeis copulantur, sic pergit grammaticus: «*Ἀνακρέων δὲ οὐκ ἱαμβικῶς, ἀλλὰ χοριζυμβικῶς ἐπιμίχων πρὸς τὰς ἱαμβικὰς ἐπὶ γὰρ τὸ ἰσογαλλόν. Τὸν λυροποιὸν ἑρῶμεν ἢ Στράτιον, εἰ κομίσου.*» Sic enim versum hunc legendum vidit G. Hermannus De Metris p. 387. Cui versui similem hunc profert Marius Victorinus libro IV De Connexis inter se atque Inconnexis, quae Graeci *συνάφιστα* vocant, ed. Putsch. p. 259a: *Ἦ, δια, die, precor, mihi cur tacere nolis.* Constat igitur id metri genus choriambico dimetro *ἱαμβίζοντι* et trochaico dimetro bra-

Eius amos cupidam med luc prolit per tenebras.

chlytalecto sive ithyphallico, habetque hanc formam: — $\nu \nu$ — ν — ν — 1 — ν — ν — ν . Sed hic quoque Noster poetarum latinorum licentis fuit se impune posse arbitratus est ut non modo in iamborum, quibus ex parte hi versus continentur, regionibus impanibus pedes $\tau\alpha\rho\alpha\sigma\eta\mu\alpha\sigma\eta$, (*vini, cupidam*) usurparet pro legitimis $\tau\rho\iota\sigma\eta\mu\alpha\sigma\eta$ quod etiam Graeci faciunt in hoc genere, sed in paribus quoque idem sibi indulgeret, si quidem recte *med* rescripi pro vulgato *me*, nec fortasse *me* $\acute{\alpha}\nu\alpha\lambda\epsilon\iota\sigma\tau\omega\varsigma$ legendum est et pro brevi syllaba habendum, quam figuram illustravi ad Amph. 341. Sed sane consuetudo in hisce civium suorum libertate etiam hic, sicut passim alibi, usus est Comicus, nec magis abstinuit spondeis in iambis, quam molossis in creticis, iourisque in bacchiacis. Et semel quidem hoc loco istud metrum invenitur apud veteres Latinos, cui vicinum, quod Catellus adhibuit in carmine ad Coloniā, quod sic incipit: *O Colonia, quae capis ponte ludere ligneo Et salire paratū habes, sed vereris inepta* etc. Inest autem illius priorī parti, quae choriambus et iambo continetur, gaudii voluptatisque non mediocris significatio, quoniam pars posterior, quae constat versu ithyphallico, nescio quid fracti in se habent effeminatique, quod mirum quantum valet ad indolentiam vinctae declarandam. *

Ceterum non nescio, esse, qui haec in formam venariorum iambicorum sibi redigere videantur, velut Angelius et Aldus ita exendi iussere: *Flos veteris vini meis naribus obiectus est. Eius amor cupidam me huc per tenebras prolit.* Quos priore

versu, pessimo illo quidem, secuti sunt recentiores. Verum si eiusmodi iambici sunt hi versus, quomodo fit, ut choriambus incipiat uterque, secus ac solent iambi? Et quo casu dicamus accidisse, ut posteriore horum versuum omnes, quotquot sunt, libri antiqui non *per tenebras prolit*, qui est iamhi exitus, sed unanimi praefereant *prolit per tenebras*, qui est trochaici catalecti, quod genus metri minus notum vulgo librario-rum, ultra iambo acenarios trochaicosque tetrametros catalectos nihil sapienti? An in planissima ipsisque notissima via nescio qua de causa titubasse homines censeamus, ut habeant scilicet Angelii, quo ignorantiam suam defendant? Minime id committendum, neque, puto, istorum opinioni nunc quisquam infragetur, nisi quod multi sunt, qui, hodiernorum dramatum deliciis capti, quae fere meris iambis decurrunt, quo quidque his similis reperire sibi videntur apud veteres, eo magis id suspiciunt, metrisque olim usitatis variis et ad exprimendas affectionum animi vicissitudines aptissimis frigidam recentiorum uniformitatem anteponunt. Quibus iam olim praecivit rhetorum latinorum celeberrimus, Quintilianus, Instit. orat. X, 1 ita scribens: «In Comoedia maxime claudicamus, — licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur; quae tamen in hoc genere sunt elegantissima, et plus adhuc habitura gratiae, si intra versus trimetros stetissent.» Hunc merito exagitant Bentleius Schediasm. de metris Terent. c. 3: «Mirificum sane, inquit, magni rhetoris iudicium! Optabat scilicet, ut fabulae Terentianae, quae in

Vbiubi est, prope med est. — Evax, habeo! Salve,
 anime mi, as. ex t. d. et i. d. br.
 Liberi lepos! Vt veteris vetusti cupida sum!
 Nam omnium unguentum odos prae tuo nautea est! c. t.

primo cuiusque actu a trimetris inchoantur, eodem metro ac tenore per omnes actus scenasque decurrissent. Crederes profecto hominem nunquam scenam vidisse, nunquam comœdum partes suas agentem spectavisse. Quid voluit? quod nec Menander nec ullus Graecorum fecit, Terentius ut faceret? ut ira, metus, exultatio, dolor, gaudium, et quietae res et turbatae, eodem metro lente agerentur? ut tibicen paribus tonis perpetuoque cantico spectantium aures vel delectaret vel offenderet? Tantum abest, ut eo pacto *plus gratiae habitura esset fabula*, ut quantumvis bene morata, quantumvis belle scripta, gratiam prorsus omnem perdidisset. Id primi artis repertores iulchre videbant: delectabant ergo varietate ipsa, diversaeque ἄλκι καὶ πᾶσι diverso carmine representabant. Ita vir egregius, cuius sententiae plane subscribo et hoc addo, quo propiora origini suae lyricae dramata fuerint Graecorum et Latinorum, eo magis metris omnis generis melicis invenit, lascivisse, praesertim apud Siculos, populum vividum neque inficetum, qui, sub imperio tyrannorum de administrandis rebus publicis multo minus sollicitus quam Atheniensis, voluptatibus ac delectationibus, in primis spectaculorum comœdiarumque (nam iis quidem avidius inhiabant Siculi) secure vacabat, nihilque in hoc genere fastidiebat, quod vel novitate rerum actarum dictorumque saeculis mentes auresque auditorum, longiore usu nondum

callosas factas, erigeret, vel metrorum ac modernum musicorum, itemque gestuum saltationumque molliorum, mirabili varietate sensus titillaret. Nam ex quo magis magisque discerni coeperunt singula genera poëscos et eorum quodque propriis suis terminis continebatur, quos migrare nefas esset, sobrior quoque ac modestior in rebus dictisque existit ars dramatica, praesertim Comica, et quod ad metra attinet, Menandri quidem tempore eo deducta esse res videtur, ut iambicis trochaicisque versibus contenta esset comœdia, et reliquam, qua olim instructa fuerat, metrorum suppellectilem Lyricis sine invidia concederet. Certe talem fere fabulam Menandrean, h. e. sequioris aevi graecam, invenimus in Terentii imitationibus, et Marius Victorinus Artis gramm. libro I, p. 2500 Putsch., non nisi duobus istis metrorum commemoratis generibus: « Menander, inquit, in comœdiis frequenter a continuatis iambicis versibus ad trochaicos transit et rursus ad iambicos redit. » Veterimos autem Graecorum poetas, in primis Epicharmum, expressit Plautus.

98 sq. De his versibus asymmetris breviter dixi ad Amph. scen. supposit Di. nostram 15-29, pag. 128. Vidi, qui verum *Liberi* itidem haberet pro iambo senario, elisa scilicet e littera in *Liberi*, quod propter ambiguitatem, quum nescires, *Liberi* an *libri* diceretur, fieri non potest. M, vestiti pro vetusti.

100, Vult odor. Sed recte Acti-

Tu mihi stacte, tu cinnamum, tu rosa, 101
 Tu crocum et casia, tu bdellium es! c. tr.
 Nam ubi tu profusus, ibi ego me pervelim sepultam!
as. ex t. d. et i. d. c.

Sed quom adhuc naso, odos, obsecutus meo, c. t.
 Da vicissim meo gutturi gaudium! 105
 Nil ago tecum: ubi est ipus? ipsum expeto
 Tangere, invergere in me liquores tuos
 Sino ductim! Sed hac abiit: hac persequar.

PHAEDROMVS

Sitit haec anus.

PALINVRVS

Quantillum sitit?

PHAEDROMVS

Modica est: capit quadrantal. i. t. c.

PALINVRVS

Pol, ut praedicas, vindemia haec huic anui non satis soli
est. 110

Canem esse hanc quidem mage par fuit: sagax nasum
 habet.

LENA

Amabo,

Quoia vox sonat procul?

t. d. c.

dalius Divinatt. p. 107: «Scriptum a Plauto odos: quo terminatu in similibus aliis nititur, ut sermonem anuis blaesulae exprimat, admodumquam decore. Nam cave alia de causa patres amos et lepos dixisse potius, quam amor et lepor.»

101. Vulg. ἀμύττων Langianorum et 4 Palatinorum cinnamomum obtinet. Cinnamum vel cinamum V. G. et Pall. 2, 4, item 3 nostri.

102. Vulg. minus concinne, id quod sensit etiam G. Hermannus de Metris, quo loco haec expendit: Τὴ

crocinum et casia es, tu bdellium. Crocum Pall., ubi a vetere cod. disce-seris, item H, G, crocus.

104. Vulg. interpretatione inconcinna, obsecutus es. G. Hermannus l. I. ad 102, obsecutus; sed vid. ad Amph. 168. Codd. fere, obsecutus est.

110. Vulg. itidem ἀμύττων, ut tu praedicas. Pronomen abest Langg. G et vv. edd.

112. De huiusmodi clausulis trochaicis monui ad Ba. 1114 sq. Epid.

121 trochaicus dimcter etiam post bacchiacum tetrametrum sic inferitur.

PHAEDROMVS

Censeo hanc adpellandam anum. Adibo. Redi et c. t.
Respice ad me huc, lena!

LENA

Imperator quis es?

PHAEDROMVS

Vini pollens, lepidus Liber, tibi qui screanti, siccae, as.
ex t. d. et i. d. c. 115
Semisomnae, potionem adfert et te sedatum it.

LENA

Quam longe a me abest?

PHAEDROMVS

Lumen hoc vide! as. ex b. d. et i.

LENA

Grandiorem gradum ergo fac ad me, obsecro! c. t.

PHAEDROMVS

Salve.

LENA

Egon' salva sim, quae siti sicca sum?

PHAEDROMVS

At iam bibes.

LENA

Diu fit.

anacr. 120

PHAEDROMVS

Hem tibi, anus lepida.

LENA

Salve,

113. Vox *anum* non elidenda, si metrum saluum velis, haud magis quam mox *potionem*. V. ad Amph. 341.

114. *es?* Ita Pall. praeter 4 et V. C., item G M et vv. edd. Vulg. minus bene, *est?*

116. *potionem*) Vid. praecedens annotatio. Caeterum *te te* non agnoscunt scripti, sed comporet in veteribus editionibus omnibus. In V. C.

adscriptum eius loco ab aliena manu, *situm*, quod in ordinem recepit Pareus. Iam ne metro quidem id congruere intelligitur.

117. Vide de hoc genere versuum *anapestorum* ad Amph. 422, Aul. 92-93.

120 sq. Dictum de versibus Anacreontis, a Plauto usurpatis, ad Cas. 652.

Oculissime homo!

PALINURVS

Age, cito hoc ecfunde in barathrum! propere proluce i. t.
Cloacam!

PHAEDEROMVS

Tace: nolo huic maledici.

PALINURVS

Faciam igitur male potius. i. t. c.

LENA

Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo haud lubenter:
Nam tibi amantes, propitiantes, vinum danunt potantes
as. ex t. d. et i. d. c. 125

Omnes: mi haut eveniunt saepe tales hereditates.

PALINURVS

Hoc vide, merum ut ingurgitat impura in se avariter fau-
cibus plenis! t. t.

PHAEDEROMVS

Perii hercle! huic quid primum dicam, nescio.

123. *Tace*) Langg. addunt, modo, quod ex sequente nolo ortum pnto.

125. *propitiantes*) Vulg. *propinantes*. Sed si propinant amantes, sponte sequitur potare eos, ut nihil frigidius fingi possit, quam istud *potantes* in sequentibus. Hoc sentientes quidam, in his Angelius et Aldus, rō *potantes*, tanquam glossema, delere, quam rō *propinantes* emendare, maluerunt. Cui quidem quam sit vicinum, quod reposni, *propitiantes*, nemo est quin videat. Sed aptissima quoque haec vox cum sententiae tum metro et ab usu Nostri minime aliena. Poen. 202: *Ag. Quo te agis? Ad. Egone? In aedem Veneris. Ag. Quid eo? Ad. Vt Venerem propitiem. Ibidem 714 sqq.: Sycc. Nunc domum haec ab aede Veneris refero vasa, ubi*

hostiis Herus nequivit propitiare Venerem suu festo die. Cf. ibidem 246 sq. 323. Dant quoque vulgo legitur, sed danunt, quod metro convenit, in Iunt. et Ald.

126. *Hereditas*, praesertim sine sacris, passim apud Hunc dicitur res gratissima. Capt. 700 sqq. *Iupiter supreme, servas me measque anges opes? Maximas opimitates opiparasque obfers mihi: Laudem, ludum, iocum, festivitatem, ferias, Pompam, penum, potationes, saturitatem, gaudium; Sine sacris hereditatem sum aptus ecfertissimam etc. Trin. 451: Coena hac annona est sine sacris hereditas. Stich. 370 sq.: Gk. Non vendo logos Lum; iam non facio auctionem: mi obtigit hereditas.*

127. *avariter*) G, *cupide*, ex inter-

PALINVRVS

Hem istuc, quod mihi dixti.

PHAEDROMVS

Quid id est?

PALINVRVS

Periisse ut te dicas.

PHAEDROMVS

Male dī faciant tibi!

PALINVRVS

Dic isti.

LENA

Ah!

PALINVRVS

Quid est? ecquid lubet?

LENA

Lubet.

PALINVRVS

Etiam mihi quoque stimulo fodere lubet te.

130

PHAEDROMVS

Tace! noli...

PALINVRVS

Taceo. Ecce autem bibit arcus; pluet, credo,
hercule hodie.

PHAEDROMVS

Iamne ego huic dico....

PALINVRVS

Quid dices?

PHAEDROMVS

Me periisse?

PALINVRVS

Age, dice.

PHAEDROMVS

Anus, audi! Hoc

Te volo scire: perditus sum miser!

pretatione. H omisit. Legendum ut sicut itidem infra 143. Vid. ad Amph.
avar'ter: vid. ad Amph. prol. 74. modo l. l.

130. Prius *lubet* u literam elidit, 133 sq. *Anus, audi! Hoc volo sci*

LENA

At pol ego oppido servata!
Sed quid est, quod lubet perditum dicere c. t.
Te?

PHAEDROMYS

Quia id, quod amo, careo. c. d. h. 135

LENA

Phaedrome mi, ne plora, amabo! tu me curato, ne sitiam:
t. t.

Ego tibi, quod amas, iam huc adducam.

PHAEDROMYS

Nae ego, fidem si servas mecum,
Vineam pro aurea statua statuam, quae tuo gutturi sit monumentum.

Qui mæd in terra aequè fortunatus erit, si illa ad me bitet, Palinure?

PALINURVS

Edepol, qui amat, si eget, misera adficitur aerumna.
as. ex t. d. et i. d. c. 140

PHAEDROMYS

Non ita res est: nam confido parasitum hodie adventurum
Cum argento ad me.

PALINURVS

Magnum inceptas, si id expetas, quod nusquam est.

PHAEDROMYS

Quid, si adeam ad forem atque occentem?

PALINURVS

Si lubet. Neque velo neque iubeo: t. t.

re) Vulg. *Hoc volo scire te, perditus*
etc. Servari potest *te* pronomen, si
hoc modo rescribatur:audi! *Hoc*
Te volo scire: perditus sum miser!

134. Vulg. *sed quid est, quid lubet*
etc. Sequor Pall. M. et vv. edd.

135. Vulg. *Te esse?* ex interpre-
tatione, ut opinio fert mea. Certe *to*
esse negre admittit metrum creticum,

quo hos versus conscriptos esse, luce
meridiana clarius est. De clausulis
creticorum vid. ad Amph. 81.

140. Dixi de hoc metri genere ad
Amph. secun. supposit. *Di vostrum*
15-29.

142. *expetas*) Libri duriore numero,
expectas, Saepius haec verba mixta,
143. *lobet*) Vid. supra ad 130.

Quando ego te video immutatis moribus esse, here, atque ingenio.

PHRAEDROMVS

Pessuli, heus, pessuli, vos saluto lubens, c. t. 145

Vos amo, vos volo, vos peto atque obsecro:

Gerite amauti mihi morem, amoenissumi!

Fite causa mea ludii barbari:

Subsilite, obsecro, et mittite istanc foras,

Quae mihi misero amauti exhibit sanguinem! — 150

Hoc vide, ut dormiunt pessuli pessumi,

Nec mea gratia conmovent se ocus!

Respicio, nihili meam vos gratiam facere! t. tr. h.

Sed tace, tace.

PALINVRVS

Taceo hercle. Quid est?

PHRAEDROMVS

Sentio sonitum.

Tandem edepol mihi morigeri pessuli fiunt. 155

148. Pessime libri *lydi* vel *lidi*
Recte A. Turnebus *Adversar.* XIX,
10: «Ego, inquit, modulo versus ad-
ductus, qui cretico pede canticum
quoddam saltat, *ludii barbari* lego,
i. e. *ludii Romani*. nam in omnibus
pompis ludisque Circensibus invenies
ibant, in numerum saltantes et sub-
silientes, qui *ludii* et *ludiones* dice-
bantur. *Præsul*tor etiam dicebatur,
qui in ludis aut sacris præsulabat.
Explicatur in antiquo lexico ὁ ἐν τοῖς
ἰσποῖς πρὸς τοὺς ἰσποῖς.»

Quod Latini vocantur barbari,
vid. *Parei* *lexic.* *Plaut.* v. *Barba-*
re, ubi laudantur *Asin.* prol. 11,
Mil. 211, *Poen.* 467, *Trin.* prol. 19.
Festus voc. *Vapula Papiria*: «In
Barbaria est in Italia.» Græcos in
hoc parum consulte imitati sunt La-
tini.

153-155:

Respicio — — — *facere*.

Sed tace! *Pa.* *Taceo hercle, Quid*
id est? *Pn. S. s.*

Tandem — — — *fiunt*.

Sic fere hos versus exhibent libri
omnes. Quos versus cur in formam
iamborum senariorum redigere veli-
mus, quod quibusdam placet, equi-
dem non intelligo, quam et *ὑπαρῶς*
εἰπὼν *π* *spiret* hic locus, quam quod
tritissimo iamborum genere expri-
matur, et trochæici trimetri 'eum aca-
talecti tum catalecti et brachycatalec-
ti etiam alibi reperiantur apud No-
strum. Vid. ad *Com.* 67. Cæterum
medio horum versuum codices vul-
gati: *Sed tace, tace.* *Pa.* *taceo hercle,*
quid est? *Pn. S. s.* V. C. et 5 *Pall.*
Sed taceo. *Pa.* *taceo hercle* etc. *Guo-*
ster, S. t. t. Pa. T, hercle. sed quid

ANVS. PLANESIVM. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

ANVS

Placide egredere et sonitum prohibe forium et crepitum
cardinum, t. t. c. I, 3.

Ne, hūc quod agimus, herus percipiat fieri, mea Plane-
sium.

Mane, subfundam aquolam.

PALINVRVS

Viden', ut anus tremula medicinam facit?
Eapse merum condidicit bibere; foribus dat aquam, quam
bibant.

PLANESIVM.

Vbi tu es, qui me convadatus Veneriis vadimoniis? 160
(Vbi tu es, qui me libello Venerio citavisti?)
Ecce me! sisto ego tibi me, et mihi ades contra suadeo.

est. Volgatam lectionem nunc lineat,
etsi non admodum placet sub ictu
posita *totū herede* syllaba posterior.
Sed vid. ad Asin. 159.

156. *crepitum*) G, *strepitum*, ut
item infra 201.

157. *percipiat*) H ex interpreta-
tione, *sentiāt*.

159. *bibant*) G et M, *combibant*.

160-162. Vulg. haec ita leguntur:

Pl. *Vbi tu es..... Vbi tu es, qui*

me libello Venerio citavisti? ecce me.

Sisto ego tibi me, et mihi contra ite-

dem te ut sistas suadeo. Tulissem

mediū horum versuum, etsi spe-

ciem interpretamenti salis manifesto

prae se fert, nisi abesset V. C., Pall.,

ubi discesseris a sexto recentissimo,

ut qui anno 1456 ab Omnibono Leo-

nicensio recensitus fuerit, teste Gru-

tero ad h. l., item Langg., nostris G

et M editionibusque veteribus. Exhi-
bet eum, sed absque verbis *ecce me*,
H noster, et ad marginem scriptus
olim legebatur in Pall. 1, 3; unda
etiam Gruterus eum pro spurio ha-
bebat, aut certe pro tali, qui aliunde
similitudinis causa huc fuerit arces-
situs. Vocinis igitur inclusi versicu-
lum *ταυτολόγῳ*, quam in G invenis-
sem, *sisto ades contra*, quae elegan-
tissima et ea, quibus ista itidem *te*
ut sistas pro interpretatione adscripta
esse videantur, serratisque verbis
ecce me, quae non commovent suspi-
cionem, probabiliter, nisi fallor, re-
finxi locum. Si quis tamen est, qui
versum sublestae fidei sibi eripi no-
lit, is certe sic in numeros restitutum
deinceps legat suadeo, sequente non
mutato: *Vbi tu es, Venerio libello*
qui citavisti? Ecce me.

PHAEDROMVS

Adsum: nam si absim, haud recusem, quin mihi male sit, mel meum.

PLANESIVM

Anime mi, me procul amantem abesse, haud consentaneum est.

PHAEDROMVS

Palinure, Palinure!

PALINVRVS

Eloquere, quid est, quod Palinurum voces?

PHAEDROMVS

Est lepida?

PALINVRVS

Nimis lepida.

PHAEDROMVS

Sum deus?

PALINVRVS

Imo homo haud magni pretii. 165

PHAEDROMVS

Quid vidisti, aut quid videbis mage dis aequiparabile?

PALINVRVS

Male valere te, quod ini aegre est.

PHAEDROMVS

Male mihi morigerus! tace!

163. Vulg. hiant versu: *An. mi, procul amantem* etc. G M, *A. m. me procul* etc.

165. Vulg. orationibus minus con-
cinnis: Ph. *Est lepida*. Pa. *Nimis
lepida*. Ph. *Sum deus*. Pa. *Imo* etc.
Iunt. Ald., *Est lepida?* Sic statim:
*Quid vidisti aut quid videbis mage
dis aequiparabile?* Sum deus. Nos
ad Terentii Hec. 786: «Hoc est feli-
cissimus sum: nam sic loquuntur, ubi
vel singularem dignitatem vel sum-
mam fortunam significare volunt. So-

phocles Electrae 150 ed. Brunnck.:
Ιω, παντλάμυν Νόβα, σὶ δ' ἀγωγὴ
νέμω θεῶν, Ἀτ' ἐν τάρῃ πετραίῳ
Ἀσὶ θακρύμας. ubi vid. Musgravius.
(Graeculus ille in Anthologia: Εὐ-
δαίμων ὁ βλέπων σὲ, τριτοβίος,
ὅστις ἀκούει, Παιδιος δ' ὁ φίλῳν, ἀθά-
νατος δ' ὁ συνών. Et Propertius II,
14: *Immortalis* ero, si altera talis
erit. Quae loca suggestit Pareus
lexic. Plaut. v. *Deus sum*.) Si-
militer in coelo esse dicuntur, qui
sunt beatissimi. Adi, sis, Erasmus

PALINURVS

Ipsus se exeruciat, qui homo, quod amat, videt, nec
potitur, dum licet.

PHAEDRONVS

Recte obiurgat. Sane haud quidquam est, mage quod
cupiam tam diu.

PLANESIUM

Tene me, amplectere ergo!

PHAEDRONVS

Hoc etiam est, quamobrem cupiam vivere. 170
Quia te herus prohibet, clam hero potior.

PLANESIUM

Prohibet, nec prolibere quit,
Nec prolibebit, nisi mors auinum meum abs te abalie-
naverit.

PALINURVS

Enimvero nequeo durare, quin ego herum adusem
meum:

Nam bonum est pauxillum amare sane; iusane non bo-
num est;

Vernum totum insanum amare, hoc est, quod meus he-
rus facit. 175

Adagg. I, 6, 99 sq. Rarius tamen fe-
licitas ita significatur, quam digni-
tas. Afer Adelpb. 509: *Laudarver te*
audit libenter: facio te apud illum
deum, Virtutes narro..... et
Plorem. 311: Ea qui praebet, non tu
hunc habes plane praesentem deum?
Sic passim. Quomodo et regem esse
dicimus eum, qui virtutis laude est
praestantissimus. Vid. inttpp. ad Plau-
ti Poen. III, 3, 58. »

168. Versum habui pro trochaico
t. c., quales sunt caeteri huius sce-
nae, nec male, quoniam videt extrita i

litera pronuntiari possit, quam signa-
ram prosodicam illustravi ad Amph.
prol. 74. Sed satius fuerit iambis
eum adnumerare tetrametris acatale-
ctis, quales immisceri solent trochai-
cis, siquidem aptior talis versus ad
diversum ab heri affectum servi irati
exprimendum. Cf. 171.

171. Vulg. metro vix et ne vix
quidem explicando: *Quia te prohibet*
herus, clam hero potior etc. Recte
Iunt. Ald.: *Quia te herus prolibet,*
clam..... Sed hic quoque versus
est iambicus t., *clā*, quia sub

PHAEDROMVS

Sibi sua habeant regna reges, sibi divitias divites,
Sibi honores, sibi virtutes, sibi pugnas, sibi proelia!
Dum mi abstineant invidere, sibi quisque habeant, quod
suum est!

PALINVRVS

Quid tu? Venerin' pervigilare te vovisti, Phaedrome?
Nam hoc quidem edepol haud multo post luce lucebit.

PHAEDROMVS

Tace! 180

PALINVRVS

Quid taceam? quin tu is dormitum?

PHAEDROMVS

Dormio: ne obclamites!

{ PALINVRVS

Tu quidem vigilas.

PHAEDROMVS

At meo more dormio: hic somnust mihi.

PALINVRVS

Heus tu, mulier, male mereri de inmerenti inscitia est. *

PLANESIVM

Irascere, si te edentem hic a cibo abigat?

PALINVRVS

Ilicet!

ictu positum; non liquescente, de qua figura dixi ad Amph. 149. Casterum vid. praecedens annotatio.

177. Primum *Sibi* non eliditur: vid. ad Amph. modo l. l. Vel scribendum *Sibid*, usui veteri, quem explicavi ad Amph. prol. 149. Sed illud potius.

180. *hoc - lucebit*) Vid. ad Amph. 387.

183. Vulg. *merere*; sed *mereri* noster G et vv. edd., quo et alibi *Hic patitur*, velut Most. 864 et imprimis

Trin. 306, ubi sic legitur: *De mendico male meretur, qui ei dat, quod edit aut bibit*. Si vulgatum retinebis, continue sequentur quatuor voces, e littera terminatae; quod invenustum. Similiter autem Terentius Hec. 683: *Inscitum offerre iniuriam tibi me est inmerenti*. nam sic eum locum emendandum esse, demonstratum invenimus in editione nostra Terentii p. 607.

184. Vulg. soloece: *Irascere, si te edentem hic a cibo abigat*. Id si affir-

Pariter hos perire amando video; uterque insaniunt. 185
Viden', ut misere moliantur, nec queunt complecti satis?
Etiam dispartimini?

PLANESIUM

Nulli est homini perpetuom bonum:
Iam huic voluptati hoc adiunctum est odium.

PALINURVS

Quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis odium mæ vocas,
Ebriolæ persolla, nugæ?

PHAEDROMVS

Tun' meam Venerem vituperas? 190
Quod quidem mihi polluctus virgis servos sermonem
serat?

mare voluisset Planesium, dixisset, usurpato modo potentiali, de quo vid. ad Aul. 42, *Irascere, si etc.* Id quod sensisse videtur Camerarius. Nam pro certo affirmare puella non poterat. Saepissime autem erratur in interpunctione, quam vel nullam vel imperfectam praeferunt libri olim scripti et excusi.

186. Vulg. minus recte: *Viden', ut misere moliantur! nequeunt complecti satis;* ubi quaeras, quid illi moliantur. Pal. 6, G et vv. edd., *nec queunt c. s.*, bene, ut variis modis se complecti molitos esse intelligas.

187. *Etiam dispartimini?* Indignantis vel impatientis rō *Etiam* est h. l., sicut pa-sim in interrogatione, quod minus animadvertunt lexicographi. Amph. 220, *Etiam etiamas carnyfex?* 225, *Etiam muttis?* 238, *Etiam denus?* Asin. 93, *Etiamne ambulat?* sicut Poen. 300, *Etiamne abis?* 690, *Etiam tu, here, istum abs te amoves ac me vicissim adgre-*

las? cf. ibid. 886, 907 sq. Poen. 1090, Truc. 581, Merc. 189, quomodo etiam Petronius, laudante Pareo in lexico v. *Etiam*: *Etiam minitaris?* Interdum extra interrogationem. Ba. 1144: *Etiam tu, homo nihili, quod di dant boni, cave culpa tua amissis.* 188. *adiunctum*) Edd. aliquot vv., in his Sarracen. Iunt. Ald., *adinventum*, non improbane Grutero Suppice. VII, 3.

190. Vulg. sententia obscuriore atque minus concinne, *Ebriola, persolla etc. Ebriolæ personam vocat Planesium, h. e. eam, quae se pro ebria gerat, ut supra 185 utrumque insanire dixit.* Catullus eam. XLV, 11: *Et dulcis pueri ebrios ocellos etc.* Derivatam *persolla* a *persona*, sicut *corolla* a *corvua*, iam alii observavere.

191. Minus pro affectu adolescentis libri: *Quod quidem mihi polluctus virgis servus sermonem serat.* Usurpata autem *Quod* (ἐτι) particula cum coniunctivo pro accusandi casu cum indicativo, quomodo, monento Vechnero Hellenol. I, 2, 37, Varro

At nae tu hercle id eum cruciatu magno dixisti tuo !
Hem tibi maledictis prò istis, dictis moderari ut queas.

PALINVRVS

Tuam fidem, Venus noctu vigila!

PHAEDROMVS

Pergin' etiam, verbero?

PLANESIUM

Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum. 195

PALINVRVS

Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, experge-
facis:

Bene monstrantein pugnīs caedis; hanc amas, nugas
meras.

Hoccine fieri, ut imodestis te hic moderere moribus?

PHAEDROMVS

Auro contra cedo modestum amatorem! a me aurum
accipe!

PALINVRVS

Cedo mihi contra aurichalco, quoi ego sano serviam!

PLANESIUM

Bene vale, oculo mi: nam sonitu et crepitu claustrorum
audio

201

de R. R. I, 7: *Cato gradatim proeponens, olio agrum meliorem dicit esse, et quod sit primus, ubi vineae possunt esse bono vino et multo etc.* Idem ibidem II, 10: *Facile est, quod habeant conservam in villa.* Cicero De Off. I, 12: *Illud etiam animadverto, quod, qui proprio nomine perduellis esset, is hostis vocaretur.* Suetonius Vespas. 9: *Recordatus super coenam, quod nihil toto die cuiquam eorum praestitisset.* Caeterum vide ad Asin. 38.

192. Vulg. *A. n. t. h. e. e. m. dixisti id tuo.* Tò id abest H, M, Iunt. Ald.

199. *auro contra*) Vid. Parei lexic. Plant. 7. *Contra*, ubi similiter, quem laudat, Varro de R. R. I, 2: *Probi poma veniunt auro contra.*

201. Vulg. nulla forma orationis: nam sonitum et crepitum claustrorum audio, *Aedictum a. f.* Vox *Aedictum* non liquescit: vid. ad Amph. 341. Frustra Iunt. Ald. *Aedictumque.*

Aedituom aperire fanum.

PHAEDROMVS

Quousque...?

PLANESIUM

Quaeso, ad hunc modum
Inter nos amore utemur semper surrepticio?

PHAEDROMVS

Minime: nam parasitum misi nudius quartus Cariam
Petere argentum; is hodie hic aderit.

PLANESIUM

Nimium consultas diu. 205

PHAEDROMVS

Ita me Venus amet, ut ego hoc te triduom nunquam sinam
In domo esse istac, quin ego te liberalem liberem!

PLANESIUM

Facito, ut memineris! Tene etiam, priusquam hinc
abeo, saviuin!

PHAEDROMVS

Si quidem mi hercle regnum detur, nunquam id potius
persequar.

202. Vulg. fanum., quous-
que, quaeso, ad hunc modum Inter
nos amore utimur semper surrepticio?
pingui oratione, siquidem verborum
quousque et semper alterum ab altero
excluditur. Neque tali quaestioni con-
venit Phaedromi responsion Minime,
quod sensit etiam Acidalius; sed
tempus ab eo iudicatum oportuit,
quoad liberare cogitaret amores suos,
si illud Quousque a Planesio pronun-
tiaretur. Verum non sic res est, si
quid sentio, sed hunc vel similem
sermoneum orsurus adolescens, Quo-
usque sine te pro? interpellatur a
puella subitata verbis Quaeso, ad
hunc modum Inter nos amore utemur
semper surrepticio? Ad quae ille re-

cie, Minime: et quia non dixerat
Planesium, quo tempore se revidendi
copia futura esset cupido amatori,
versu 210 iterum hic quaerit, Quan-
do ego te revidebo? Cui ne nunc qui-
dem rem ipsam dicit meretricula,
sed persistit in proposito suo expro-
brandi potius puero tarditatem consi-
liorum, quam respondendi. Fitemur
metri gratia reponendum esse, sub-
oluit etiam Tauhuanno.

208. Ernestina vitio, ut fallor
operarum, iuvitis quidem omnibus
libris et metro pessundato, inele-
ganti autem oratione: Facito ut me
memineris.

209. Vulg. Si quidem hercle mihi

Quando ego te videbo?

PLANESIUM

Ehem, istoc verbo vindictam para! 210

Siamas, eme! ne rogites! facito, ut pretio pervincas tuo!

Bene vale!

PHAEDROMYS

Iamne ego relinquo? — Pulcre, Palinure, occidi!

PALINVRVS

Ego quidem, qui et vapulando et somno pereo.

PHAEDROMYS

Sequere me.

CAPPADOX. PALINVRVS.

CAPPADOX

Migrare certum est iam nunc e fano foras, i. s. II, 1.

Quando Aesculapi ita sentio sententiam, 215

Vt qui me nihili faciat nec salvom velit.

Valetudo decrescit, adcrescit labor:

Nam iam, quasi zona, liene cinctus ambulo;

Geminos in ventre habere videor filios.

Nil metuo, nisi, ne medius disrumpat iniser. 220

PALINVRVS

Si recte facias, Phaedrome, auscultes mihi,

Atque istam exturbes ex animo aegritudinem.

Paves, parasitus quia non rediit Caria?

Adferre argentum credo: nam si non ferat,

Tormento non retineri potuit ferreo, 225

r. d.; quod ferri potest: vid. ad
Asin. 159.

210. Vulg. *Hem*, hiantē versu, nisi
legatur *videbod*. Vid. ad Amph.

prol. 149. *Istoc verbo*, h. e. ob id,
quod dixisti, ut recte Gronovius,
quem vide ad h. l.

223. Haec quoque interrogantur,

Quin recipiat se huic esum ad praesepim suam.

CAPPADOX

Quis hic est, qui loquitur?

PALINURVS

Quoiam vocem ego audio?

CAPPADOX

Estne hic Palinurus Phaedromi?

PALINURVS

Qui hic est homo

Cum conlativo ventre atque oculis herbeis?

De forma novi, de colore non queo

130

Novisse. Iamiam novi: leno est Cappadox.

Congrediar.

CAPPADOX

Salve, Palinure.

PALINURVS

O scelerum caput,

Salveto. Quid agis?

CAPPADOX

Vivo.

PALINURVS

Nempe, ut dignus es.

Sed quid tibi est?

CAPPADOX

Lien pecat, renes dolent,

Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent,

secus ac vulgo fit in libris, unde sequente versu *At ferre* pro *Adferre* legere snadebat Acidalius.

226. Soloece libri, *reciperet*: quam *ferat*, non *ferret*, sit praegressum. Ita saepissime errari, monuimus ad *Amph.* 332.

230. *de colore non queo Novisse*. Quia colorem pristinum perdidit propter morbum.

234-242. Hi versus vulgo hoc or-

dine leguntur: Sed — Pulmones — Radices — PA. Tum — CA. Facile — Perdura — Nunc — Venire — Lien. Sed recte Acidalius Divinatt. in *Plant.* p. 109: «Ille versus videtur positus non suo loco: CA. *Lien dierecitat*. PA. *Ambula*, id *lieni optimum est*. Qui enim huic subiicitur, melius habet eis, qui hunc ipsum antecedunt, ad quos respicitur omnino, quando ait Cappadox *Aufer istare*

Pulmones distrahuntur, cruciatur iecur. 235

PALINVRVS

Tum te igitur morbus agitat hepaticus.

CAPPADOX

Lien directust.

PALINVRVS

Ambula: id lieni optimum est.

CAPPADOX

Facile est miserum inridere.

PALINVRVS

Quin tu aliquot dies

Perdura, dum intestina exputescunt tibi, 240

Nunc, dum salsura sat bona est. Si id feceris,

Venire poteris intestinis vilius.

CAPPADOX

Aufer istaec, quaeso, atque hoc responde, quod rogo.

Potin' coniecturam facere, si narrem tibi,

quaeso: iocum scilicet avertens de intestinorum putredine et salsura. Nec vero incommoda ei sedes sit post illum statim: *Tum te igitur morbus agitat hepaticus*. Nam quum de symptomatibus variis et incondite congestis ridicule coniicit Palinurus, hepaticum morbum esse: non indecore contradicere videbitur ille, et non tam hepatis quam lienis affectum causari, qui sane potissimus erat, ut ex superioribus cognoscimus, et illo maxime loca: *Nam iam, quasi zona, liene vinctus ambulo.*

239-242. H. e. Ex tuis intestinis sale conditis hac anni tempestate (h. e. vere vel autumno, quando spectacula edi solebant et salsamentorum parandorum causa, sicut hodieque, bona salsura ubique veniebat) salsamenta confici possunt, quae carius distrahantur, quam tu ipse. Quomodo

fere Lambionis et Cruterus interpretantur. Nec male Turnebus adgorum, pretiosum liquamen ex intestinis piscium putridis, respici arbitratur. Nam Gronovius quidem multum hic tritando nihil extricat, nec videt, dum salsuram explicat ipsius Cappadocis, quae conservet eius intestina, pugnancia loqui alterum, siquidem quamdiu salsura vel muries intestinorum hominis, secundum Gronovii sententiam, satis bona est, h. e. integra et quae faciat officium suum, fieri non potest, ut illa exputescant; id quod significaretur verbis *Si id feceris*. Male autem in editionibus vulgatis, quas temere secutus sum, plene distinguitur post *tibi*. *Si id feceris*, h. e. si eo usque perduraveris, si intestina tua compotruerint et sale conditis venerint. Caeterum Pall. 2, 5, G H et vv. edd.

Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

245

PALINURVS

Vah, solus hic homo est, qui sciat divinitus.

Quin coniectores a me consilium petunt:

Quod eis respondi, ea omnes stant sententia.

COCVS. CAPPADOX. PALINVRVS. PHAEDROMVS.

COCVS

Palinure, quid stas? quin depromuntur mihi, i. s. II, 2.

Quae opus, parasito ut sit paratum prandium,

250

Quom veniat?

PALINVRVS

Mane, sis, dum huic coniicio somnium.

COCVS

Tute ipse, si quid somniasti, ad me refers. *

PALINVRVS

Fateor.

COCVS

Abi, deprome!

PALINVRVS

Age, tu interea huic somnium

Narra: meliorem, quam ego sum, suppono tibi:

Nam quod scio, omne ex hoc scio.

CAPPADOX

Operam ut det.

PALINVRVS

Dabit. 255

CAPPADOX

Facit hic, quod pauci, ut sit magistrod obsequens.

Da mi igitur operam.

exputrescant, et omnes Pall. item nostri 3, *soltura*. G, *Nec dum saltura* etc. H, *Nec tum*.

246. *hic homo*) H. e. ego. Vid. ad Capt. 84.

COCVS

Tametsi non novi, dabo.

CAFFADOX

Hac nocte in somnis visus sum viderier
 Procul sedere longe a me Aesculapium,
 Neque eum ad me adire, neque me magni pendere
 Visum est.

COCVS

Item alios deos facturos scilicet:

Sane illi inter se congruunt concorditer.
 Nil est mirandum, melius si nil sit tibi:
 Namque incubare satius te fuerat Iovi,
 Tibi qui auxilio iniureiurando fuit.

CAFFADOX

Si quidem incubare velint, qui periuraverint,
 Locus praeberi non pote in Capitolio.

COCVS

Nunc animum advorte. Pacem ab Aesculapio
 Petas, ne forte tibi evenat magnum malum,
 Quod in quiete tibi portentum est.

CAFFADOX

Bene facis.

Ibo atque orabo.

COCVS

Quae res male vortat tibi!

257. Pall. et 3 nostri, *etsi*, ex interp.261. *Visum est*) Sic libri nostri.Edd. vulgatae ambigue, *Visu'st*;Lambinus solece, *Vius est*.265. Vulg. *auxilium*, quae unius lectio codicis, Camerarianorum quidem antiquissimi, sed quem minus correctum alterum fuisse constat: vid. ad Asin. 63a. Non igitur prae hoc ceteros libros omnes, in quibus *auxilio*, contemserim, quod facit Gro-novius, sed potius genuinam scripturam *auxilio* cum compendio *auxiliu* forte permutatam esse crediderim.266. Langg. laud male, *incubitare*.268. *Nunc*) Ita G, H; h. e. igitur: vid. ad Ba. 73. M et vv. edd. *Iluc*; vulg. *Hoc*. *Nunc* magis ex usu Nostri; quamquam sic etiam Pseud. 270 legitur: *Et id et hoc, quod te revocamus, quaeso, animum advorte*. Nihil igitur definitio.

PALINVRVS

Proh di immortales, quem conspicio? qui illic est?
 Estue hic parasitus, missus qui est in Cariam?
 Heus, Phaedroine, exi, exi, exi, exi, exi, inquam, ocius!

PHAEDROMVS

Qui istic clamorem tollis?

PALINVRVS

Parasitum tuom 275
 Video currentem, ellum, usque in platead ultima.
 Hinc auscultemus, quid agat.

PHAEDROMVS

Sane censeo.

CVRCVLIO. PHAEDROMVS. PALINVRVS.

CVRCVLIO

Date viam, noti atque ignoti, dum ego hic officium
 meum l. t. c. II, 3.
 Facio: fugite omnes, abite et de via secedite:
 Ne quem in cursu capite aut cubito aut pectore obfen-
 dam aut genu: 280
 Ita nunc subito et propere et celere obiectum est mihi
 negotium;

274. Vulg. τὸ exi ter tantummodo legitur; verum imperfecto, Pathetice eiusmodi vocum repetitiones amantur a poetis. Aristophanes Avv. 1122 sq. edit. Iaverniz: Ποῦ, ποῦ 'ζη, ποῦ, ποῦ, ποῦ 'ζη, ποῦ, ποῦ, ποῦ 'ζη, ποῦ, Ποῦ Πανδρέταρος ἔστιν ἄρχων; Vid. etiam ad Aul. 588.

276. Vulg. *Video occurrentem*; sed scripti fere, *Vide occurrentem*; G dilucide, *Video currentem*, quod invenit etiam Gruterus Suspice. VII, 3.

Hoc probum, siquidem occurrere vix dicuntur, qui tam longe a nobis absunt, quam adhuc a se abesse parasitum dicit servulus, ut quem in ultima platea currentem conspiciat.

278. Vulg. interpretatione inconcinna, *Date viam mihi, noti etc.*

281. et *propere*) Ita Langg., ridiculi fortasse causa repetita et coniunctione, praesertim in verbis fere συνονόμας. Vid. ad Cus. 485 sq. Vulg. τὸ et desideratur.

Nec sit tam opulentus quisquam, qui mi obsistat in via,
 Nec strategus nec tyrannus quisquam neque agoranomus
 Nec demarchus nec comarchus nec cum tanta gloria,
 Quin cadat, quin capite sistat in via de semita! 285
 Tum isti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
 Qui subfarcinati incedunt cum libris, cum sportulis,
 Constant, conferunt sermones inter sese drapetae,
 Obstant, obsistunt, obcedunt cum suis sententiis;
 Quos videas semper lubentes esse in thermopolium, 290
 Vbi quid subripuere (operto capitulo calidum bibunt;
 Tristes atque ebricoli abscedunt): eos ego si obfendero,
 Ex unoquoque eorum eiiciam crepitum polentarium!
 Tum isti, qui ludunt datatim, servi scurrarum in via,
 Et datores et factores omnes subdam sub solum! 295
 Proinde se domi contineant, vitent infortunio!

PHAEDEMONVS

Recte hic monstrat se imperare posse: nam ita nunc mos
 viget,

289. Vulg. satis inficete, *incedunt*. Hoc eos facere, dictum iam 287; sed nunc non *incedere* tantummodo, sed *oecedere* aliis eos dici molestiamque exhibere, ut credamus, in causa sunt similia coniuncta *Obstant*, *obsistunt*. Nec mala agnominatio in *Obstant*, *obsistunt*, *obcedunt*, quales amat Noster. Facile mixta *oecidunt*, *oecidunt*. Similiter mox peccatum, versu 292.

290. *lubentes*) Ita Lipsii liber et noster H, item vv. libri apud Acadalium Divinatt. p. 112, qui vulgato *bebentes* merito id praefert. Putide autem iidem hoc loco semper esse *bibentes* in *thermopolio* et statim copite operto calidum bibere dicebantur, quod et idem est, et a maiori ad minus descendit, vitio negligentium scriptorum, qualem se in hoc genere non praebet Noster. Dedi quoque es-

se in *thermopolium*, quomodo haec et similia dicuntur in mentem esse, in lustra iacere, de quibus disputavi ad Amph. 545; vulgo enim, in *thermopolio*, quod minus motorium.

292. Vulg. *incedunt*. Vid. supra ad 289. *Abscedunt* permutatum puto cum *accedunt*, *accedunt*, *oecidunt*. Lubentes ire in *thermopolium* dicuntur isti Graeculi, et triates redire inde; quod aptissimum.

293. *eiiciam*) Ita vel *eiiciam* (H, *eiiciam*) Pall. liber Meurs. 3 nostri et vv. edd.; mediae *excitiam*. V. C. et Langg. *extiam*, vel *exciam*, quod metro refragatur.

296. *infortunio*) Sic vulgo, quomodo legitur in G. Caeleri libri minus eleganter, *infortunia*.

297. Insulse libri: *Recte hic monstrat, si imperare possit*. Contextit

Ita nunc servitium est. Profecto modus haberi non potest.

CYRCYLIO

Ecquis est, qui mihi conmonstret Phaedromum, genium
meum?

Ita res subita est: celeriter mi hoc homine convento est
opus. 300

PALINURVS

Te ille quaerit.

PHAEDROMVS

Quid, si adeamus? Heus, Curculio, te volo.

CYRCYLIO

Quis vocat? quis nominat me?

PHAEDROMVS

Qui te conventum cupit.

CYRCYLIO

Haud mage cupis, quam ego te cupio.

PHAEDROMVS

O mea opportunitas,

Curculio exoptate, salve!

CYRCYLIO

Salve!

PHAEDROMVS

Salvum gaudeo

Te advenire! Cedo tuam mihi dextram! Vbi sunt spes
meae? 305

Eloquere, obsecro, hercle!

CYRCYLIO

Eloquere, te obsecro, hercle, ubi sunt meae?

PHAEDROMVS

Quid tibi est?

CYRCYLIO

Tenebrae oboriuntur, genua inedia succidunt.

Down in Centurionatu, ubi hunc *quere, obsecro hercle. Cy. eloquere,*
locum tractat. *te obsecro, ubi sunt meae? Egregie*

306. Vulg. manco numero: *Elo-* *codex G repetitione ad iocum com-*

PHAEDROMVS

Lassitudine hercle, credo.

CYRCVLIO

Retine, retine me, obsecro!

PHAEDROMVS

Vide, ut expalluit! datin' isti sellam, ubi adsidat, cito,
Et aequalem cum aqua? properatin' ocus?

CYRCVLIO

Animo male est. 310

PHAEDROMVS

Vin' aquam?

CYRCVLIO

Si frustulenta est, da, obsecro, hercle: obsorbeam.

PHAEDROMVS

Vae capiti tuo!

CYRCVLIO

Obsecro hercle, facite, ventum ut gaudeam.

PHAEDROMVS

Maxume.

CYRCVLIO

Quid facitis, quaeso?

PALINVRVS

Ventum.

CYRCVLIO

Nolo equidem mihi

Fieri ventulum.

PHAEDROMVS

Quid igitur?

CYRCVLIO

Esse, ut ventum gaudeam.

posita, qualibus Hic scatur: *Eloquere, obsecro hercle.* Cy. *eloquere, te obsecro hercle, ubi sunt meae?* Amat hanc formulam Carculio; coof. 311 seqq.

309. Vulg. incoocione, *Fidea'*, at

expalluit. Sequor editionem Argent.

314. Vulg. ex interpretatione, quae metro arguitur: *Fieri ventulum.* Ph. *quid igitur vis?* Cy. *esse* etc. Nota Comicorum formula loquendi *Quid igitur?* de qua vid. Par. lexic. Plaut.

PHAEDROMVS

Iupiter te dique perdant!

CYRCYLIO

Perii, prospicio parum; 315

Osmarum habeo dentis plenos; lippiunt fauces fame;
Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

PHAEDROMVS

Iam edes aliquid.

CYRCYLIO

Nolo hercle aliquid; certum quam aliquid mavolo.

PHAEDROMVS

Imo si scias, reliquiae quae sint tibi....

CYRCYLIO

Scire nimis lubet,

Vbi sient; nam illis conventis sane opus est meis den-
tibus. 320

PHAEDROMVS

Pernam, abdomen; sumen, sueris glandium.

CYRCYLIO

Aiin' tu omnia hic?

316. Vulg. nec numeris probis, nec sententia perspicua: *Oi amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame*. Multa ad h. l. interpretes, quorum nihil proficit. Reposui *Osmarum* ab *osma* (ὄσμη), sicut passim latinis immixta graeca hic leguntur, et similiter *moera* cum alibi tum certissime me auctore Mil. 874. *Osmarum* quam huic loco congruat, non est quod multis exsequamur. Nidorum cibi varii plenos se dentes habere per ridiculum dicit Curculio, significaturus, se tanta fame cruciari, ut iam edendi voluptatem quasi praesagire os sibi videatur, et odore anticipare cibos.

317. *laxis*) Ita Nonius. Libi Plautui, *laxus*.

319. Vulg. abest tibi, quod praebuit H libet, quem excussimus. Iam ex regula τοῦ reliquiae prima syllaba acuitur: vid. ad Amph. 203. *Scias* μὲν οὖν ἀλλ' ὅς τις pronuntiandum extrita i litera, usu veteri, quem illustravi ad Amph. prol. 74.

321. Vulg. nullis numeris: *Ph. Pernam, abdomen, sumen, mis glandium. Cy. aiin' tu omnia haec? Noster Carbonariae fragmento 2, laudante Festo v. Spetile: Egeo pernam, sumen sueris, spectile, callum, glandia. Cf. lexica. E loco Carbonariae verbum callum petiisse videtur Argentoratensis curator editionis, quam saepe dico, quod post Pernam pressime inculcat. Nec recte sumen est omissam in G H et vv. edd.*

In carnario fortasse dicis.

PHAEDROMVS

Imo in lancibus;

Quae tibi sunt parata, postquam scimus venturum.

CYRCVLIO

Vide,

Ne me ludas.

PHAEDROMVS

Ita me amabit, quam ego amo, ut haud
ego mentior.

Sed quod te misi, nihilo sum certior.

CYRCVLIO

Nihil attuli. 325

PHAEDROMVS

Perdidisti me!

CYRCVLIO

Invenire possum, si mi operam dabis.

Postquam tuo iussu profectus sum, perveni in Cariam;

Video tuom sodalem; argenti rogo uti faciat copiam.

Scires, velle gratiam tuam: noluit frustrarier,

Ut decet velle hominem amicum amico atque opitula-
rier: 330

Mihi respondit paucis verbis atque adeo fideliter,

Quod tibi esset, item sibi esse, magnam argenti inopiam.

323. *scimus*) Ita V. C. a m. 2 et Pall. 3, 4, 6, eleganter quidem; vid. ad Amph. 503. Vulg. *scimus* vel *scimus*.

324. *haud ego*) Egregie sic H, sub ictu posita voce graviore. Vulg. trito verborum ordine, quem sectari solet vulgus librariorum, *ego haud*.

326. *possum*) Ita V. C. 3 Pall. G H, prae quo languet vulgatum *possum*. Vulg. quoque, *si mihi operam datis*. Sed recte observat Gruterus

Suspice. VII, 3, uno Phaedromo opus esse, nec male tentat, *s. m. o datus*; *magnam* tamen Iunt. Ald. *dabis*. Literae *d* et *s* non semel sibi frandi fuerunt in libris scriptis, velut etiam infra 657 non *dotis*, sicut vulgo, sed legendum est, quo ipsa sententia ducit, *dabis*.

332. *Tò magnam* non eliditur: vid. ad Amph. 341. H *copiam pro inopiam*. An ita iocari existimemus parassitum? Equidem non puto.

PHAEROMVS

Perdis me tuis dictis!

CVRVLIO

Imo servo et servatum volo.

Postquam mihi responsum est, abeo ab illo moestus ad
forum,Frustra me illo advenisse. Forte adspicio militem, ³³⁵
Adgredior hominem, saluto adveniens. Salve, inquit,
mili,Prendit dexteram, seducit, rogat, quid veniam Cariam.
Dico, me illo advenisse animi causa. Ibi me interrogat,
Ecquem in Epidauro trapezitam Lyconem noverim?

Dico, me novisse. — Quid lenonem Cappadocem? —

Adnuo, ³⁴⁰Visitasse. Sed quid eum vis? — Quia de illo emi virgi-
nemMnis triginta, vestem, aurum. Et pro his decem coac-
cedunt minae. —Dedisti argentum? inquam. — Imo apud trapezitam si-
tum estillum, quem dixi, Lyconem; atque ei mandavi, qui a-
nulo337. Vulg. inconcinne, *Prehendit*.342. Vulg. numeris innumeris:
Triginta minus, v. a.: et pro iis d. e.
ni. Mnis triginta G et Meursii liber,
item vv. edd., in his lunt. Ald. Ar-
gent. *His pro iis* V. C. et vv. edd.;
quod versum iuvat. Non elidendum
autem *to vestem, decem minus* a-
postrophis pronuntiandum ut *d' eem*, de
qua figura monui ad Amph. prol. 74.343. Vulg. itidem inconcinne: *De-*
disti tu argentum? inquam etc. nam
quod placet Wasio Senarii capite 16,
Dedi interdum priore syllaba longa
legi apud poetas veteres Latinos, fu-
git eum ratio. Sic passim *Dedere* pro*Dare*, compositum pro simplici, usur-
patur. Ba. 59, *tibi dedo operam*. Stich.
418, *Hunc tibi dedo dicam*. Pronomen
recte abest editionibus veteribus, in
his lunt. Ald.; sed eadem pessime,
*imò, inquit, apud t. z. e.*344-346. Haec ut metrorum se igna-
ros et contemptores ostenderent, se-
cundum libros antiquos, quibus nihil
in his auctoritatis, ita describi ius-
serunt Gronovius Ernestiusque:*Ilum — — — meo**Tabular — — — operam,**Et — — — ablaceret,*quum rectam viam dudum monstras-
sent Gruterus ac Taubmanus. Hoc

Meo tabellas obsignatas attulisset, ut daret 345

Operam, ut mulierem a lenone cum auro et veste ab-
duceret.

Postquam hoc mihi narravit, abeo ab illo; revocat me
eloco,

Vocat ad coenam; religio fuit: denegare nolui.

Quid, si abeamus, decumbamus? inquit. Consilium placet.

Neque diem decet morari, neque nocti nocerigr. 350

Omnis res parata est, et nos, quibus paratum est, adsumus.

Postquam coenati atque adpoti, talos poscit sibi in ma-
nuum;

Provocat me, in aleam ut ego ludam. Pono pallium;

Ille suum anulum opposivit, invocat Planesium.

PHAEDRONVS

Meosne amores?

CVRCVLIO

Tace parumper. Iacit volturios quatuor. 355

Talos arripio, invoco alinam meam nutriculam Hercu-
lem,

cine est ex industria insanire? *Tabulas* exhibuisse videntur V. C. et Pall.; sed *tabellas* Langg. G M et vv. edd., id quod metrum comprobat.

349. Inepte libri atque inconcinne: *Quid si adeamus ac decumbamus?* i. e. p. Pro ac, G et. Scires, utrumque supposititium. Certe nec versus admittit copulam, et asyndeton Hic nunt, de quo dixi ad Capt. 336. *Abeamus, a foro*, iam olim I. Brantio in mentem venit. Si genuinum esset *adeamus*, dicendum fuisset militi, quo adire cum Curculione cogitaret.

350. Male vulg. *Neque diem decet me morari*, n. n. n.: nam haec generalis sententia, ex qua probat, consentaneum fuisse, ut militis consi-

lium sibi placeret, quia die nocteque epulandum sit. Tò me ortum ex sequente syllaba, quo deletio iam versus quoque decenter currit.

352. Male Augelius et Aldus, de metro haud dubie solliciti: P. c. a. a. t. poscit in manum, quum nescirent, i literam priorem in sibi liquescere, quod saepe fieri nossemus ad Amph. prol. 74.

356. Vera mihi videtur I. Lipsii sententia, Antiqq. Lect. I, 21, decumas Herculaneas h. A. interpretantis, quarum in prishis, Graecorum more, parasiti participes. Etiam iactum basilicum et vulturios recte etiam explicare puto. Non autem necesse est reponi *nutricem*, eo pacto, ut vox non elidatur. Vid. ad Amph. 344. De decumis Herculaneis cf. Ba,

Iacto basilicum, propino magnum poculum; ille exhibet,
 Caput deponit, condormiscit; ego ei subduco anulum,
 Deduco pedes de lecto clam, ne miles sentiat;
 Rogitant servi, quo eam? dico me ire, quo saturi solent;
 Ostium ubi conspexi, exinde me eloco protinam dedi. 361

PHAEDEMVS

Laudo.

CYRVLIO

Laudato, quando illud, quod cupis, ecfecero.
 Eamus nunc intro, ut tabellas consignemus.

PHAEDEMVS

Non moror.

CYRVLIO

Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium.

Haec sunt ventri stabilimenta, pane et assa bubula, 362
 Poculum grande, aula magna: ut satis consilia suppetant.
 Tu consignato tabellas; hic ministrabit; ego edam:
 Dicam, quemadmodum conscribas. Sequere me hac intro.

PHAEDEMVS

Sequor.

624, Stich. 222, 373; et quod non nutritorem, sed nutriticem Herculem homo dicit, similiter de agro illo, quem a se abalienare vult prodigus adolescens, servus Stasimus Trin. 479 sq.: *Nostramine vis nutriticem, here, quae nos educat, Abalienare a nobis?* Ducta imago a nutriticibus infantium.

360. Vulg. prorsus inconcinne: *Rogant me servi, quo eam? me dico ire, q. s. s.* Recte, *Rogitant*, quo recepto expungendum erat metri causa me prius, quod adscriptum videtur ab interprete. Passim confusa *Rogare* et *Rogitare*. M., ego me dico ire etc., quam correctionem puto eius, qui nesciret, quae de monosyllabis subiectu positae monuimus ad Amph. 149.

362. *Cupis* posteriore syllaba porrecta a *Cupire*, quod exstat apud Lucetium, momente etiam Nonio.

363. Male V. C., *tabulas*.

365. *pane*) Ita quaedam vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent., item Nonius 3 n. 161. Male Clarissus Institut. gramm. 1, p. 69 Putsch.: «Panis masculino genere dicitur. nam etsi neutro genere Plautus dixit, *Pane et assa bubula*, tamen vitiose.» Cf. Lambin. ad h. Let Meursii Exerc. critt. in Cure, c. 2. Vulg. autem solece, *panem*; H etiam, *assam bubulam*. Haec indicat sequentia, sicut saepe Graecorum τὸδ, τὰδ. Vid. etiam infra ad 401.

367. Vulg. aegre expediendo metro: *Tute tab. cons.: h. m. e. e. Th*

LYCO. CYRCVLIO. PVER. LENO.

LYCO

Beatus videor: subdixi ratiunculam, i. s. III.
 Quantum aeris mihi sit, quantumque alieni siet: 370
 Dives sum, si non reddo eis, quibus debeo.
 (Si reddo eis, quibus debeo, plus alieni est.)
 Verum hercle vero viros convellere cogito,

Langg. G M et vv. edd., in his Mediol. et lunt.

371. Quae hunc versum inter et sequentem uncina a me inclusa legis, non inconcinna tantum sunt, verum etiam inepta: nam si reddiderit Lyco, quibus debet, nihil nimirum ei erit alieni. MSS., — *alieni siet*, quod ex 370 petittum, nec praecedentibus *Dives sum* respondet. Si quis tamen est, qui infecta ista sibi servari postulet, is certe sic in numeros redigat suademus: *Si illis, quibus debeo, reddo, alieni plus siet*. Similiter autem, monente Douss Centurionat. c. 24, Timocles: Δημοσθένος τάχιστα πειρήσωντ' ἔχει, Μαρξάριος, σίπερ μετρούσωνται μετέν.

372. Vulg. secundum I. Gulielmum Quaest. in hanc fabulam cap. 2: *Verum hercle vero cum belle recogito* etc. Gulielmus l. l.: «*Verum hercle vero cum vere recogito*. (nam sic quaedam edd. recentes.) Non temerarium est, quod in Langianis fuit, *cum velle recogito*. Puto vitiosa illa scribendi ratione *Felle* esse *belle*. Bellum esse videtur avaro trapezitae non reddere, quod debeat, nisi in iure moxatum.» *V. h. v. cum velle reco-*

gito etiam V. C. Camerarianns, ferri-que possit *belle*, non eo quidem sensu, qui placet Gulielmio, ut *bellum* sibi videri dicat trapezita non reddere, quod debeat, nisi apud praetorem, sed ita, ut pro *bene* accipiat, sicut passim, nisi obstat accentus vitiosus in verbi posteriore syllaba (*V. h. v. cum belle recogito*), et, quod maximum est, caeterorum fere omnium lectio librorum scriptorum et olim excusurum haec: *V. h. v. convellere cogito* (G, *V. h. v. convellere undique cogito*; H, *V. h. enim non convellere cogito*), quo ducit etiam Langianorum et veteris codicis, quum constet, cum et con praepositionem inseparabilem saepissime esse mixta. *Viros* igitur a praecedente verbo simili vero interceptum arbitror, quo restituto et iustum habet versus pedum numerum, neque ineleganter viri dicantur hominis creditores. Asin. 650 sq.: *Ang. Quin ad hunc, Philenium, adgredimur, Virum quidem pol optimum et non similem furis huius?* Chalinus Cas. 354: *Hic ipse Casinam deperit! habeo viros!* Et sic passim *vir* pro *homo* usurpatur, praenertim in iis, de quibus paulo ante locuti sumus.

PLAYT. Com. Tom. II

O

Si mage me instabunt, ad praectorem subferam.
 Habent hunc morem plerique argentarii,
 Ut alius alium poscant, reddant nemini,
 Pugnis rem solvant, si quis poscat durius.
 Mature qui quaesivit homo pecuniam,
 Nisi eam mature parsit, mature esurit.
 Cupio aliquem emere puerum, qui usurarius
 Nunc mihi quaeratur: usus est pecunia.

375

380

CYRULLIO

Nil tu me saturum monueris: meminì et scio.

373. *Si mage me instabunt*) Camerarius: *Mi* potius legeodum est. Sed recte Acidalius Divinatt. p. 113: «Qui genus antiquum dicendi mutant: *Si magis me instabunt*, ad Praectorem sufferam: et mi faciant pro me, temere faciant, nec alibi sic locutum Plautum meminerunt. Is autem Poenulo (787 sq.): *Dii immortales meum herum servatum volunt* Et hunc disperditum leonem: tantum eum instat exitii. Item Epidico (79): *Tantae te impendent ruinae*. Nam recte sic editiones praeae, quibus recentiores in infererunt. (In hoc quidem fallitur.) Atqui et Terentius emisit (Plorem. 146): *Tanta te impendent mala*.» Quomodo etiam inseruire his constructum apud Nostrum movet Most. 184, 210, et *Servare* apud Turpilius Non. v. *Servare*,

376. *durius*) Ita V. C. et Langg., «profecto vere, inquit Taubmannus, auctoribus Gulielmo et Grutero: nam *poscere durius* in nominibus appellandis, proprie et latine si loquere, *flagitare* est. Glossae vet., *flagitaverit*, μετὰ φόβου ἀπαυτῆς. Eodem alibi, ἀπαυτὸ βιάσας, *Flagito*, effragito, profligo. Pseud. I, 5 (550): *Clamore magno et multum flagitare*. hac fab. inferius (674 sq.):

Postquam nihil fit, clamore hominem posco: ille in ius me vocat, quae verba mire hunc locum confirmant, in eadem re et homine praesertim posita. Hinc *flagitatores*, qui nomine tumultuosius et instantius appellant. Et *flagitium*, appellatio clamorosa et cum verborum contumelia. Epid. III, 4 (505): *Flagitio eum maiore post reddes tamen*.» Sic ille secundum Gulielmum Quaeest. in Cure. c. 4, laudato quoque in hanc rem Mercatoria loco illo (400): *Vellitent, vocent, molesti sint, occurrent ostium*, qui certe alienus est. Sed id etiam, *clarus* vel *clare* poscero idem esse *flagitando*, etsi satis probabile videtur, nullo tamen loco simili id probavere Taubmannus et qui pro eo de hac re sponsores. Neque sic tamca sponte sequeretur, prae ista lectione contemudam case ceterorum Palatinorum, 3 nostrorum et veterum editio-num, *durius*, quae et minime languet (nam illud *clarus* per se intelligitur, siquidem rogare aliquid solenus submissa voce, poscere semper *clara* sive *alta*), et ita comparata est, ut quae facile cum altera potuerit permutari, praesertim in codice minus correcto, qualem fuisse veterem Camerarianum ipse Taubman-

Ego hoc efectum lepide tibi tradam! Tace.

Edepol nae ego hic med intus explevi probe,
Et quidem reliqui in ventre cellae uni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reponderem.

385

Quis hic est, operto capite qui Aesculapium
Salutat? Attat, quem quaerebam! Sequere me.
Siniulabo, quasi non noverim. Illeus tu! te volo.

LYCO

Vnocule, salve.

CYRCVLIO

Quaeso, deridesne me?

LYCO

De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt unoculi.

390

CYRCVLIO

Catapulta hoc ictum est mihi

Apud Sicyonem.

LYCO

Nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere ecfossus siet?

CYRCVLIO

Superstitiosus hic quidem est: vera praedicat:

Nam illaecce catapultae ad me crebro conmeant.

395

Adulescens, ob rempublicam hoc ictum est mihi

nus fateor ad Asin, 632, et in mem-
branis bonis quidem, sed in quibus
tamen ipsis quoque multa humani-
bus errata sunt, ut ab iis dissentire
non sit nefas.

394. *quidem* elisa i littera pronun-
tandum: vid. ad Amph. prol. 74.

395. Vulg. *illaec*, non liquescente
verbo *catapultae*, quod duriusculum,
etsi non sine exemplo: vid. ad Amph.

341. *Hioce*, *Ilhece*, pro *Ilic*, *Ille*,
usitata praeis: vid. ibid. ad 138. Tò
catapultae iam, vocali sequente, ac-

centum retrahit, quae de re mouitana
ad Asin. 143.

396 sq. Vulg. *A.*, ob rempublicam
hoc intus mihi (Langiauis obest mihi)
Quod insigne habeo, quaeso, ne me
incomities. Ampla materies conii-
ciendi, nisi quis Dicerium audien-
dum palet, ad Festum voc. *Incomi-
tiare* haec scribentem: « Intus sic ab-
solute accipiendum est pro fossa illo,
ex qua oculus exculptus fuit. Nihil
certius et facilius. » Igitur pro *intus*
Gruterus Suspice. VII, 5, *incusum* ?

Quod insigne habeo: quaeso ne me incomities.

LYCO

Licetne inforare, si incomitiare haud licet?

CYRVLIO

Non inforabis me quidem, nec mihi placens

Tuom profecto nec forum nec comitium.

400

Sed hunc, quem quaero, conmonstrare si potes,

Iuibus a me solidam et grandem gratiam.

Trapezitam ego Lyconem quaero.

LYCO

Dic mihi,

Quid eum nunc quaeris, aut quoiatis.

CYRVLIO

Eloquar.

Ab Therapontigono Platagidoro milite.

405

LYCO

Novi edepol nomen: nam mihi istoc nomine,

Acidalias Divinatt. p. 113 *ictus*, ut insigne ictus vestigium dicatur vulneris catapulta icti; Pareus, *ulcus*, quasi de ulcere ageretur; Salmasius, *inustum*; pessima omnium Gronovius, *virtutis*, cui verbo quid negotii sit cum lectione scriptorum *incus*, nemo exputaverit. Si res ad me deferatur, dicam, pro genuinis Plauti *ictum est paulatim scribere coepisse*, pro more suo, librarios *ictus*, mox *ictus* et una literula mutata *ustus*. Certe sic paulo ante habuimus, *Catapulta hoc ictum est mihi*, neque illepide insigne aliquid *ictum* alicui dicitur.

338. Libri inconcinne: *Licetne inforare, si incomitiare non licet?* Interpretis videtur esse non pro *hunc* perscriptum. *Incomitiare* accentum retrahit: vid. ad Asin. 143.

399 sq. Vulg. itidem ex interpretatione: *N. i. m. q., nec mihi placet*

Tuum profecto nec forum, nec comitium. V. C. Pall. et 3 nostri, item vv. edd., in his Mediol., *placens*, Argent., *placet*, quod eodem redit, usurpata coniugatione periphrastica, de qua dixi ad Amph. 761.

401. *hunc*) H. e. eum, quem dicturus sum, τόνδε, τούτον. Cf. 365. Sophoclis Oed. Tyr. 101, Oedip. Col. 1144 etc.

403. Vulg. perverso metro: *Lyconem quaero trapezitam. Ly. dic mihi* etc. Antispastica vox est *trapezita*. Assumpti igitur pronomen ego ex Iant. Ald.

404. *quiatis*) H., *quoiatis*, priore, sicut alibi quoque Noster scripsit. Forte id neglexeram. Caeterum *quoiatis* dictum pro *quodas*, sicut *Sarsinotis* pro *Sarsinas* Most. 747, et *sorsis* pro *sors* Cus. 264. Vid. Priscian, pp. 751, 950.

Dum scribo, explevi totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quaeris?

CYRCYLIO

Mandatum est mihi,
Ut has tabellas ad eum ferrem.

LYCO

Quis tu homo es?

CYRCYLIO

Libertus illius, quem omnes Summanum vocant. 410

LYCO

Summane, salve. Qui Summanus? fac sciam.

CYRCYLIO

Quia vestimenta, ubi obdormivit ebrius,
Summano: ob eam rem me omnes Summanum vocant.

LYCO

Alibi te melius quaerere hospitium tibi:
Apud me profecto nihil est Summano loci. 415
Sed istunc, quem quaeris, ego sum.

CYRCYLIO

Quaeso, tunc is es

Lyco trapezita?

LYCO

Ego sum.

CYRCYLIO

Multam me tibi
Salutem iussit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iussit.

407. *Dum scribo*) H. e. Dum scripsi. Vid. ad Amph. 503.

411. G, *quid*. Lungg. *face*.

412 sq. Insulse libri atque inconcinne: *Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius, Summano*. Mirus profecto homo, qui simul obdormire ebrius et suffurari vestimenta possit.

Sequitur Scaligerum, aliquis intelligens in *obdormivi*, quod passim subaudiri monui ad Asin. 433.

416. G, *quaeso hercle ne tu es*. Fuerit hoc initio, *quaeso hercle, an tu is es*. *Quaeso et hercle* saepius coniungi apud Nostrum, docent vel Patrei lexicon Plant. h. v.

LYCO

Milin'?

CYRVLIO

Ita.

Cape; signum nosce. Nostin'?

LYCO

Quidni noverim, 420

Clypeatus elephantum ubi machaera dissicit?

CYRVLIO

Quod istic scriptum est, id te orare iusserat
 Profecto ut faceres, suam si velles gratiam.

LYCO

Concede: inspiciam, quid sit scriptum.

CYRVLIO

Maxume, 425

Tuo arbitrato, — dum auferam abs te id, quod peto.

LYCO

« Miles Lyconid in Epidauroid hospiti
 Suo Therapontigonus Platagidorus plurimam
 Salutem dicit.

423. *Iusserat pro iussit*) Vid. ad Amph. prol. 81.

426. *dum auferam abs te id, quod peto*) Haec secum aversus homo, quae vulgo indistincta, sine leporo et sale, sic leguntur: *Maxime, Tuo arbitrato, dum auferam* etc. De lineola, quam addidi, vid: ad Ba. 468.

427 sq. Dum *D* illud ephelysticum ignorant, de quo egi ad Amph. prol. 149, versum horum alterum altero male faciunt, Angelinum imitati, editores recentiores, itaque prior quidem loco ponunt aliquid iambi simile; sed posteriore quod propinunt, ne iambicum quidem carmen est, sed versus trochaicus trim. cat., nisi *τὸ α* in *Therapontigonus* (*Συμ-*

ποριγὼς) produci existimaverint, quod fieri nequit, ut sciunt, qui graece sciunt. Sic autem vulgo haec leguntur: *Miles Lyconi in Epidauroid hospiti suo Therapontigonus Platagidorus plurimam Salutem dicit*, quum in vetustioribus editionibus, velut Sarracena et Mediolanensi, *τὸ αὐο* sequenti versui recte additum esset, verbis *Lyconi* et *Epidauroid* non elisis, quae de re vid. ad Amph. 341. Tanta socordia in metricis adhuc versati sunt viri caeteroquin doctissimi; quod aliquoties notasse non abs re fuerit, cuncte ut incedamus, nec, nominum claritudine occaecati, qui multa callent, eos omnia posse animum inducamus.

CYRCVLIO

Meus hic est: hamum vorat.

LYCO

« Tecum oro et quaeso, qui has tabellas adferet
 Tibi, ut ei detur, quam istic emi virginem 420
 (Quod te praesente istic egi atque interprete)
 Et aurum et vestem. Scis, uti convenerit.
 Argentum des lenonid, huic des virginem. »
 Vbi ipsus? cur non venit?

CYRCVLIO

Ego dicam tibi.

Quia nudius quartus venimus indn Cariam 425
 Ex India: ibi nunc statuam volt dare auream
 Solidam faciendam ex auro Philippeo, quae siet
 Septempedalis, factis monumentum suis.

LYCO

Quamobrem istuc?

CYRCVLIO

Dicam. Quia enim Perses, Paphlagonas,
 Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros, 430
 Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibesiam,
 Centauromachiam et Classiam Vnomammiam,

429. *Tecum oro*) Vid. ad Ba. 459.

431. Vulg. inconcinne: *Q. t. p. istic egi teque interprete*. Sculussum Guelferbylanum codicem, atque pro *teque* exhibentem, nec tamen spreverim legentes: *Q. t. p. istic egi teque interprete*. Isti pro *istic*, sicut Cos. 430, ubi vide, quae annotamus.

432. Vulg. *Et a. e. v. iam oris*, ut conv., verbo graviore scis in thesi occultato. Tò iam non comparebat in nostris libris.

435. Vulg. inconcinne: *Q. n. q. venimus in Cariam*. De *Indn* pro *In*

pricels usitato passimque reponendo in aevi illius scriptoribus monui ad Ba. 897. Non male etiam rescribas: — *veneramus Cariam*, plusquamperfecto in vicem perfecti succedente, sicut supra 422. De in omisso vid. ad argum. 1.

440 sqq. Variant in his populorum et regionum nominibus codd. quae scripti quae velutius impressi, nec tamen quidquam praeheni recepisse lectionibus melius, subinde autem pessime aberrant, ut fieri solet in novis et quae captum vulgo librariorum suscipiant.

Libyamque totam et omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum usque omnium,
Subegit solus intra viginti dies.

443

LYCO

Vah!

CYRCYLIO

Quid mirare?

LYCO

Quia enim in cavea si forent
Concludid, itidem ut pulli gallinacei,
Ita non potuere uno anno circumirier.
Credo hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.

CYRCYLIO

Imo etiam porro, si vis, dicam.

LYCO

Nil moror.

450

443. Vulg., *Libyamque oram omnem Conterebromiam*, quae non in metrum tantum peccant, verum etiam sententiae vim infringunt, siquidem qui Persas, Arabas, Syros, omnes subegerit, cum Lybiae non uisi oram expugnare, parum est; ne addam, solocicini simile esse *Lybiam* pro *Libyam* usurpatum, quamquam sic *Libyam citrum* pro *Libya* dixisse videtur Varro apud Vechnerum Hellenolox. I, 2, 8, pag. 187 ed. Heusinger. Sed profecto ut omnem Conterebromiam, ita totam *Libyam* istum cepisse voluit Plautus, nec praeter rem modestus subito factus est, ubi liber campus ad inendacia datus esset. Verba *Libyamque totam* quam in vulgatam lectionem *Libyamque oram* mutari proclive fuerit, literis e r et t similiter olim scriptis, nemo est quin videat. Copula autem eodem modo omissa est, opinor, hoc versu in Palatinis codicibus, quo praecedente in Longianis, qui ibi: *Centauromachiam*

Classiam Pnomammiam. Non igitur Libya tantum illa, quae vini est ferax, h. l. indicatur, ut vult Gruterus Suspic. VII, 11, sed omnis terra, ubi Bromius, h. e. vinum, conteritur, quod longe maius quid sonat, digniusque est ut nugatore Curculione, ita milite gloriatum pleno, de quo narrat.

446. G, in caveam, quod non deterius.

447. Vulg. flaccidioribus numeris: *Concludi, itidem uti pulli gallinacei*. MSS. et vet. edd. ut, pro more suam raro alteram formam praferunt. Argent., C, i. ut sunt p. g. H corrupte, O. i. u. *pallsi gall.*, quod initio fuisse videtur, C. i. u. *pulli sunt gall.*

448. G, potuerunt. Reliquerat fortasse scriptor, ita non potuerunt anno circumirier. Cessat ecclipsis in circumirier: cf. Rud. 58 et inprimis monita ad Amph. 341.

449. nam ita nugas blatis. Satis erat dixisse, ita nugas blatis. Vid. ad

Sequere hac: te absolvam, qua advenisti gratia.
Atque eccum video. Leno, salve.

LENO

Di te ament.

LYCO

Quid hoc, quod ad te venio?

LENO

Dicas, quid velis.

LYCO

Argentum accipias, cum illo mittas virginem.

LENO

Quid, quod iuratus sum?

LYCO

Quid id refert tua,

455

Dum argentum accipias?

LENO

Qui monet, quasi adiuvat.

Sequimini.

CVRCVLIO

Leno, cave mihi sit in te mora!

Cist. 393—395. Id quod sentiens, ut videtur, Gulielmus Quaestt. in hanc fabulam cap. 4 non male con-
cinniorem fore lectionem arbitrabatur, si rescriberetur: *C. h. te esse ab illo iam: ita n. d.*

457. Libri vett. *fecit, morari mihi*; sed V. C., *mora mihi*. An *morari pro mora* dixit Plautus, sicut *amare pro*

amore supra 28? Sed versus ei lectioni videtur refragari, nisi reponas, excluso pronomine, quod facile intelligitur: *Sequimini*. Cv. *Leno, cave morari in te siet*. Caeterum mire M noster: — *morari mihi miles*. Et similiter H ante sequentem versum, *Miles loquitur*. Sarracenia quoque et Mediolanensis, quas saepe laudo, *Miles*. *Edepol* etc.

CHORAGVS

Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactust Phaedromus. l. t. c. IV, 1

Kalophantam hunc an sycophantam mage dicam esse, nescio.

Ornamenta, quae locavi, metuo ut possim recipere. 460
Quamquam cum istoc mihi negoti nihil est: ipsi Phaedromo

Credidi; tamen adservabo. Sed dum hic egreditur foras, Conmonstrabo, quo in quemque hominem facile iuveniat loco:

Ne nimio opere sumat operam, si quem conventum velit,

459. Vulg. *Halophantam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio*. Salmusius ad hunc locum: « Recte, inquit, se habet Halophanta. Non reperitur tamen hoc nomen apud Graecos, sed fictum est a Comico, ut olim bene Scaliger censuit, ab habitu insarino (quandoquidem e Caria per mare Epidaurum appulerat Cureulio, ut observat G. Cantarus Nov. Lect. IV, 10). *Ἀλοφάντης*, ut *συκοφάντης*. Nam et *φαντάζεσθαι* Graeci pro decipi et *συκοφαντεῖσθαι* dixere. Hesychius, *φαντάζομαι*, *συκοφαντοῦμαι*. Et ita quid Aristophanem legitur. (Acharn. 830 edit. Invernizz., *Δικαιοπόλι, Δικαιοπόλι, φαντάζομαι ὑπὸ τῷ*) Sed et *φαίνω* absolute pro *συκοφαντεῖν* posuerunt, ut idem Aristophanes (Acharn. 833), *Τῇ μαθὼν φαίνεις αὖτε θροαλλίδος*; item (ibid. 831), *Τῇ ὁ φαίνων ἐστίν*; Sic *ἀλοφάντης* maritimus est sycophanta cum habitu thalassico. Alioquin et *ἐλοφάντης* (quae Turnebi conjectura et lectio

libri H) etiam diceretur omnia mentiens et fallens, non ut inepte vocem eam explicat brevior Festus. Sic ille, quocum sentiunt editores. Sed ut concedamus, *Ἀλοφάντην* dici posse eum, qui thalassico habitu incedat; quid postea? aut qua se facetia commendat haec lectio, ut propterea manu scriptorum *Kalophantom* deservenda sit, quam bene Alciatus *Περὶ γῶν* XI, 4 interpretatur *καταλόγῳ*, h. e. qui honesta quidem loquitur, sed cuius facta ab oratione discrepant? Hoc igitur recte Sarsinati tunc asseruisse puto.

460. *metuo ut possim recipere* V. C. *metuo huad*, Pall. et 3 nostri et vett. edd., si ab Aldina discesseris, *m. haud*, quod non omnino reiiciendum videbatur Taubmanno ob consensum.

463. *quo in*) Pro *in quo*. Vid. grammatici et Pareani lexici Moutissa. vv. *Anastrophe* et *Metathesis*.

464. *sumat*, Intelligendum aliquis.

Vel vitiosum vel sine vitio, vel probum vel improbum. 465
Periurum hominem coueure qui volt, mitto in comitium;

Qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent.
Symbolarum coulatores apud forum piscarium. 470
In foro iussimo boni homines atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes garrulique et malevoli supra Lacum,
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent quod ipsis vere possit dicier. 475
Sub Veteribus, ibi sunt, qui dant quique accipiunt foenori.

Castoris pone aedem, ibi sunt, subito quibus credas male.
Tusco in vico, ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.
In Velabro vel pistorem, vel lanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, quae aliis subvorsentur, praebeant. 480
(Ditis damnosos maritos apud Leucadiam Oppiam.)
Sed interium fores crepuere: linguae moderandum est mihi. i. t.

Vid. ad Asin. 433. Hoc non advertentes Angelius et Aldus frustra reposuere, qui quem com. v.

468. G, *quaerites*.

475. Vulg. *Et qui ipsi sat habent, quod in se possint vere dicier. Sed H* noster et edd. vet., in his Mediol. Iunt. Argent., *E. q. i. s. h. q. ipsi p. v. d.* (M quoque ipsi pro in se). Hoc longe concinuius vulgato.

480. Vulg. nulla sensu: — *vel, qui alii subvorsentur, praebeant. Quae aliis subvorsentur*, h. e. quae ab aliis subvorsentur, quae alii subvortant. + Finxit enim, inquit Gronovius, *subvorsari*, ut *subpromum*, *subdallionem*,

ille apud Quintilianum *subvenant*, Ovidius *subnuba lecti* v. Quae hunc inter et sequentem versum leguntur, uncinis a me inclusa, ea quin a recentiore manu sint addita, dubitare nos vetat versus 468. Caeterum libertam aliquam Oppiorum, ad quam plerumque damnosi et nequam diverterint, non male intelligit Turnebus Advers. pag. 327 et 956, quum in illa urbis regione fuerit Oppiorum domus. Pervetastus autem liber, quem inspexit Turnebus, item Pal. 2, et Noster M, non *Oppiam*, sed *Operiam*, quam lectionem frustra excusasse paulo virum doctissimum,

CYRCYLIO. CAPPADOX. LYCO.

CYRCYLIO

I tu prae, virgo: non queo, quod pone me est, servare.

i. t. c. IV, 2

Et aurum et vestem omnem suam esse aibat, quidquid
haec haberet.

CAPPADOX

Nemo iit inficias.

CYRCYLIO

Attamen meliusculum est monere.

LYCO

Memento, promisisse te, si quisquam hanc liberali 485
Causa manu adsereret, mihi omne argentum redditum
iri,

Minas triginta.

CAPPADOX

Meminero; de istoc quietus esto:

Et nunc idem dico.

CYRCYLIO

Et conmeminisse haec ego volam te.

CAPPADOX

Memini et mancupio tibi dabod.

CYRCYLIO

Egon' ab lenone quidquam

Mancupio accipiam, quibus sui nihil est, nisi una lingua,
Qui abiurant, si quid creditum est? Alienos mancupatis,

quom mera sit haec aberratio scriba-
rum, lineolam in pede p literae verbi
Opiam (nam sic plerique libri) forte
factam pro olim usitato *er* syllabae
compendio male habentium.

483. Vulg. inconcinne, *aibat*. Ita

passim errator in his fabulis, sicut
etiam in Terentii editionibus, quae
Bentleianam antecessere.

484. Vulgo minus expedito metro,
Nemo it inficias. Vid. tamen ad Am-
ph. 483;

Alienos mittitis manud, alienisque imperatis; 491
 Nec vobis auctor ullus est, nec vosmet estis ulli.
 Item genus est lenonium inter homines meo quidem ani-
 mo,

Vt muscae, culices, cimices pedesque pulcesque: 495
 Odio et malo et molestiae, bono usui estis nulli;
 Nec quisquam vobiscum in foro frugi consistere audet:
 Qui constitit, culpant eum, conspuitur, vituperatur;
 Eum rem fidemque perdere, tametsi nil fecit, aiunt.

LYCO

Edepol lenones meo animo novisti, lusce, lepide. 500

CVRCVLIO

Eodem hercle vos pono et paro: parissumi estis libus.
 Hi saltem in occultis locis prostant: vos in foro ipso;
 Vos foenore, hi malo suadendo et lustris lacerant homi-
 nes.

Rogitationes plurimas propter vos populus scivit,
 Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam. 505

495. Vnlq. imperfecto versu vel:
Vt muscae, culices, pedesque, pulces-
que, vel: Vt muscae culicesque p. p.
 Tū cimices fraudi fuisse arbitror simi-
 lis verbi culices vicinitatem. Non au-
 tem id tantummodo in editione Ar-
 geutoratensi anni 1515 legitur, verum
 etiam apud Festum pag. 331 edit.
 Dacer.

599. tametsi) G, tamen et si.

501. Ita Charisius et Priscianus
 pagg. 40 et 961 Putsch., item V. C.
 Pall. 2, 3, 4, Langg. et nostri G et
 M; cacteri Pall. et vett. edit. *ibus* vel
ibus, ut etiam H liber, quem versavi-
 mus.

503. Vnlq. nec sententia satis clara
 et metro corrupto, siquidem poste-
 rior syllaba verbi male corripitur:
Vos foenore, hi male suadendo et l. l.

h. Rescripsi malo, h. e. malefacto,
 quomodo Trin. 101 legitur: *Malum-*
que ut eius cum tuo misceres malo.
 Malum suadere est lenonium. Pseud.
 279 sqq: BA. *Amabus. Invenires mu-*
tuom, Ad danistam devenires, ad-
deres fenusculum, Subriperes patri.
 Ps. *Subriperet hic patri, audacissime?*
Non periculum est, ne quid recte mon-
stres. BA. *Non lenonium est.* Et ne-
 quam seu malum facere velle dicun-
 tur congerroues, qui scorta adeunt.
 Poen. 525 sqq: *Ait se peregrinum*
esse, huius ignarum oppidi; Locum
sibi velle liberum praerberet, Ebi
nequam faciat. Nos hominem ad te
adduximus. Lenoni autem haec di-
cunt advocati. Sic passim, ut dubium
vix esse possit, quin recte corre-
xerim.

Quasi aquam ferventem frigidam esse, ita vos putatis
leges.

LYCO

Tacuisse mavellem.

CAPPADOX

Haud male meditate maledicax es.

CYRCVLIO

Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico;
Verum si dignis dicitur, benedictum est meo quidem
animo.

Ego mancipem te nil moror nec lenonem alium quem-
quam. 510

Lyco, numquid vis?

LYCO

Bene vale.

CYRCVLIO

Vale.

CAPPADOX

Heus tu! tibi ego dico.

CYRCVLIO

Eloquere, quid vis.

CAPPADOX

Quaeso, ut hanc cures, bene ut sit isti.
Bene ego istam eduxi meae domi et pudice.

507. Vulg. Ly. *T. m. Ca. au! male meditate male dicax es.* Ferrem a Lycone dictum, *Au, tacuisse mavellem!* Cappadocem trapezitae vicem suspirantem non fero, -ut quocum non adeo intima intercedit viro amicitia; sed ut ille lenonum irrisioni plausit istis (500): *Edepol lenones meo animo novisti, lusee, lepide!* ita h. l., par pari referens, Cappadox: *Haud male meditate maledicax es.* Atqui *Haud*, non *Au*, 4 Pall. codex Neursii, noster G et vett. edd., in his Sarra-

cenia, Inut. Ald.; Mediolanensis, *ant*, quod eodem redit, quum *h* litera perperam sorpe omittatur. Vid. ad Asin. 492. Scaliger. in Corn. libero: *Haud male meditate male locutus es.*

511. Libri nostri, *Lyco, numquid me vis?* Metro timuisse videntur, qui pronomem inculcarent; sed anceps est o litera in *Lyco*. Vid. ad Amph. 136.

513. *Bene — et pudice*) Ex formula haec coniauguntur. Vid. ad Amph. 153.

CYRCYLIO

Si huius miseret

Ecquid das, qui bene sit?

CAFFADOX

Malum.

CYRCYLIO

Tibi opust, qui te procures.

CAFFADOX

Quid, stulta, ploras? ne time; bene hercle vendidi ego te.

Fac, sis, bonae frugi sies! Sequere istum, bella, belle! 511

LYCO

Summane, numquid nunc iam me vis?

CYRCYLIO

Vale atque salve:

Nam et operam mi et pecuniam benigne praebuisti.

LYCO

Salutem multam dicito patrono.

CYRCYLIO

Nuntiabo.

LYCO

Numquid vis, leno?

CAFFADOX

Istas minas decem, qui me procurem, 520

Dum melius sit mihi, des.

LYCO

Dabuntur: cras peti iubeto.

514. *qui bene sit*) Ex interpretatione Langg. H et vell. edd., in his Mediol. Iunt. Argent. Ald., *quod bene sit*; M *noster*, ut b. s. Idemque ex interpretatione vulgo, *tibi opus est hoc, qui te procures*; sed Argent. Iunt. Ald., *tibi opus, quo t. p.*

515. G non male: *bene ego hercle vendidi te.*

516. — *bella, belle*) Cf. Cas. 686

nosque ad eum locum supra p. 89.

518. Vulg. *Nam et operam et pec. b. p.* Pronomen recte addunt Argent. Iunt. Ald. H male, *tribuisti.*

521. Vulg. *Dum melius fit mihi*, ubi fiat potius expectaris, neque satis usitata haec loquendi forma, quum bene vel melius esse alicui frequentissime dicatur. Expressi igitur edd. Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.

CAPPADOX

Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare:
 Nam illanc minis olim decem puellam parvolam emi;
 Sed eum, qui mi illam vendidit, nunquam postilla vidi;
 Perisse credo. Quid id mea refert? ego argentum habeo.
 Quoi dei homini sunt propitii, lucrum ei profecto obii-
 ciunt. 526
 Nunc re divinae operam dabo. Certum est bene me cu-
 rare.

THERAPONTIGONVS. LYCO

THERAPONTIGONVS

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
 l. t. c. IV, 3
 Sed eapse illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
 Nunc nisi tu mihi propere properas dare iam triginta
 minas, 530
 Quas ego apud te deposivi, vitam propera ponere.

LYCO

Non edepol ego mediocri nunc te macto infortunio,
 Sed eopse illo, quo mactare soleo, quoi nil debeo.

THERAPONTIGONVS

Ne te mihi facias ferocem aut supplicare censeas!

LYCO

Nec tu me quidem unquam subiges, redditum ut red-
 dam tibi, 535
 Nec daturus sum!

525. G, *Quid mea refert?*

532. *te macto infortunio*) Amat
 hanc locutionem Noster: vid. *Parei*
lexicon Plant. v. *Mactare infortunio*.
 Similiter Terentius *Phorm.* V, 8, 39:

Faxo tali eum mactatum, atque hic
est, infortunio.

536. *Sum non liquescit:* vid. ad
Amph. 149.

THERAPONTIGONVS

Idem ego istuc, quom credebam, credidi,
Te nihil esse redditurum.

LYCO

Cur nunc a me igitur petis?

THERAPONTIGONVS

Scire volo, quoi reddidisti.

LYCO

Lusco liberto tuo;

Is Summanum se vocari dixit; eii reddidi,
Qui has tabellas obsignatas attulit.

THERAPONTIGONVS

Quas tu mihi tabulas, t. t. 540

Quos tu mihi luscus liberos, quos Summanos somnias?
Nec mihi quidem libertus ullus est. (t. t. c.

LYCO

Facis sapientius,
Quam pars latronum, liberos qui habent et eos dese-
runt.

THERAPONTIGONVS

Quid fecisti?

LYCO

Quod mandasti, feci honoris gratia,
Tuom qui signum ad me attulisset, nuntium ne sperne-
rem. 545

THERAPONTIGONVS

Stultior stulto fuisti, qui iis tabellis crederes.

LYCO

Quis res publica et privata geritur, nonne iis crederem?

539. Vulg. inconcinne, ei. H, ei credidi, quod primitus fuisse puto, eii reddidi. Viderunt hoc etiam Taubmannus et Pareus; videre noluerunt recentiores.

* 540. Quas tu mihi tabulas) Male HM et vv. edd., tabellas. De singu-

lo trochaico t., eiusmodi catalectis immixto, vid. ad Amph. 596.

543. latronum) Bene sic Dousa. Scripti, etiam 3 nostri, et vv. edd., lenonum, quibus nihil hic debetur.

544. Vulg. interpretatione inconcinna, feci tui hon. gr.

Ego abeo: tibi res soluta est recte. Bellator, vale.

Therapontigonvs

Qui valeam?

Lyco

At tu aegrotas, si vis, per med aetatem quidem.

Therapontigonvs

Quid ego nunc faciam? quid refert me fecisse regibus, 554
Ut mi obedirent, si hic me hodie umbraticus deriserit?

CAPPADOX. THERAPONTIGONVS.

Cappadox

Quoi hominum dt sunt propitii, ei non esse iratos puto.
t. t. c. IV, 4.

Postquam rem divinam feci, venit in mentem mihi,
Ne trapezita exulatum abierit, argentum ut petam:
Ut ego potius comedim, quam ille.

Therapontigonvs

Iusseram salvere te.

Cappadox

554

Therapontigone Platagidore, salve! Salvos quom advenis
In Epidaurum, hic hodie apud me — nunquam delinges
salem.

549. *Insulse libri, Quid valeam?* quasi valere quis nolit. *Legendum, Qui valeam?* h. e. Quomodo valeam? quomodo valere possim? Sed τὸ *Qui* pro *Cur* accepto per cavillationem, quasi is revera valere nolit, trapezita: *At tu aegrotas*, inquit, *si lubet, per me, aetatem quidem. Aetatem*, semper, in perpetuum: vid. *Parei lexic.* Plaut. h. v.

550 sq. — *quid refert me fecisse regibus, Ut mi obedirent* —? Possunt haec ita explicari, ut in *fecisse* intel-

ligatur, *tale quid, male*. Sed malim accipere pro hoc: *quid refert me fecisse, ut reges mihi obedirent*, ad propositum relato verbo, quod ad apodosis pertineret, quomodo *Amph.* 352 legitur: *Ecastor te expior, quanti facias uxorem tuam*, pro, *Ecastor expior, quanti tu facias uxorem tuam*, ad quem locum vide, sis, quae annotamus.

554. *Iusseram salvere te*) Vid. ad *Asin.* 391.

556. De addita lineola v. ad *Ba.* 463.

THERAPONTIGONVS

Bene vocas; verum vocata res est, ut male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te?

CAFFADOX

Nil apud me quidem
(Ne facias testis), neque equidem debeo quidquam.

THERAPONTIGONVS

Quid est? 560

CAFFADOX

Quod fui iuratus, feci.

THERAPONTIGONVS

Reddin', an non, virginem,
Priusquamde huic machaerae te meae obicio, mastigia?

CAFFADOX

Vapulare ego te vehementer iubeo. Ne me territes!
Illa abducta est; tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto, quoi ego, nisimalum, nil debeo! 565

THERAPONTIGONVS

Mihin' malum minitare?

CAFFADOX

Atque edepol non minitabor, sed dabo,
Mihi molestus si esse perges!

THERAPONTIGONVS

Leno minitatur mihi,
Meaeque pugnae procliares plurimae obtritae iacent?
At ita me machaera et clypeus bene iuvent pugnantem
in acie, t. t. 570

562. obicio) Ita V. C. et Pul. 3, more prisco. Caeterum ferri possit etiam vulgata lectio haec, ubi τὸ macherae non eliseris, quem locum induxi ad Amph. 341: Priusquam te huic meae macherae obicio, mastigia. Vel lege, caeteris inmutatis, macherae. Et hoc profecto verum. Quamde pro Quam veteres usurpasse,

Festus auctor est: vid. ad Amph. prol. 69.

564. tu auferere hinc a me) Conf. Amph. 202.

568. H, minitare.

570 sq. Vulg. perversis metris: At ita me machaera et clypeus Bene iuvent pugnantem in acie: nisi mihi virgo redditur, iam etc. Vid. ad

Nisi mihi virgo redditur: t. d. c.
Iam ego te faciam ut hic formicae frustillatim differant!

CAPPADOX

At ita meae volsellae, pecten, speculum, calamistrum
meum

Bene me amassiut, meaque axicia linteumque extersui,
Vt ego tua magnifica verba neque istas tuas magnas mi-
nas

Pluris non facio, quam ancillam meam, quae latrinam
lavat. 5;5

Ego illam reddidi, qui argentum a te attulit.

THERAPONTIGONVS

Quis is est homo?

CAPPADOX

Tuom libertum sese aiebat esse Summanum.

THERAPONTIGONVS

Meum?

Attat, Curculio hercle verba mihi dedit, quom cogito:
Is mihi anutum subripuit.

- * Amph. 596, et de trochaicis dimetris clausularum loco usurpatis ad Ba. 1114 sq.

572 sq. Vulg. his illato me pronomine: *At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum Bene me amassint meaque axicia etc. Bene me amassint meaque axicia etc. Bene volsellae, sicut meum calamistrum, mea axicia.* Male autem vulg. legitur: *Bene me amassint, meaque axicia linteumque extersum.* Palmerius Spicilegio sub initium: «Varro lib. IV de lingua lat.: *Pris indutui aut amictui habent etc.* Tacitus (libello de moribus Germanorum): *Potui lumen ex ord. aut frumento in quamdam similitudinem cui corruptus. Ibid. victui herba, vestitui pelles, cubile lumen.* (quemodo et Sollestium dixisse monet, alia aquae portandas

conquiri, et Livium: *ea modo, quae restinguendo igni forent, portantes.*) Haec addidi, ut Plauti locum emendarem Curculione: *At ita meae* (ita Palmerius) *volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum, Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum.* *Lege linteumque extersi, i. e. linteum ad extergendum comparatum.* Ita sententiae simul et versui succurrit vir sagacissimus, plaudente Donsa, cacteris editoribus non improbantibus quidem, sed lectionem veterum librorum absurdam, pro superstitione ineptissima sua, intactum relinquentibus.

576. Rectius hunc versum haberes pro iambo tetrametro, quum praesertim diverso metro gravius efflatur ponderosum hoc verbum *homini*,

CAPPADOX

Perdidistin' tu anulum?

Miles, pulcre centuriatus es expuncto in manipulo! 580

THERAPONTIGONYS

Vbi nunc Curculionem inveniam?

CAPPADOX

In tritico facillume

Vel quingentos curculiones pro uno faxo reperies.

Ego abeo! Vale atque salve.

THERAPONTIGONYS

Male vale! male sit tibi! —

Quid ego faciam? maneam an abeam? Siccine mi os
esse oblitum?Cupio dare mercedem, qui illunc, ubi sit, commonstret
mihi! 585

CVRCVLIO

Antiquom audiui poëtam scripsisse in tragoedia,

l. t. c. V, 1.

Mulieres duas peiores esse, quam unam. Res ita est;

Verum mulierem peiorem, quam haec amica est Phae-
dromi,

Non vidi neque audii, neque pol dici nec fingi potest

Peior, quam haec est: quae ubi me habere hunc conspi-
cata est anulum, 590

580. Vulg. est legitur pro es, quod praebent Iunt. Ald., amariorem quidem eo reddentes irrisiorem, velut Epid. 481 habes: Senex, tibi os est oblitum plane et probe.

582. Vulg. reperias; sed H et M, reperies. Eleganter Faxo iungitur lu-

turo: cf. Amph. 833, Asin. 725, Capt. 942, Men. 462, Poen. 34, 45.

583. G, Ego abeo, ergo vale etc.

589. Vulg. audiui, quod versus repudiat. Audii elisa i littera priore legendum est. Vid. ad Amph. prol. 74.

Rogat, unde habeam. — Quid tu id quaeris? — Quia
 mihi quaesito est opus. —
 Nego, me dicere. Ut eum eriperet, mordicus arripuit
 manum.
 Vix foras me abripui atque ecfugi. Apage istanc canic-
 culam!

PLANESIUM. PHAEDROMVS. CVRCYLIO.
 THERAPONTIGONVS.

PLANESIUM

Phaedrome, propera. . . .

PHAEDROMVS

Quid properem?

PLANESIUM

Parasitum ne amiseris! t. t. c. V, 2.

Magna res est!

PHAEDROMVS

Nulla est mihi: nam, quam habui, ad-
 sumsi celeriter. 595

Teneo: quid negoti est?

PLANESIUM

Rogita, unde istunc habeat anulum.

Pater istuncce gestitavit meus.

CVRCYLIO

At mea matertera!

PLANESIUM

Mater eii utendum dederat.

CVRCYLIO

Pater eius rursum mihi!

596. Teneo) Ita V. C. Pall. G M
 et vv. edd. Vulgo libri inconcinne:
 Pl. Tene. Ph. quid negotii est? Pl.
 rogita etc.

597. Vulg. itidem ἀνέτρος: Pater
 ietum meus gestitavit. CV. at mea ma-

tertera. Angelius et Argentorale-
 sis editor pro lubitu, at pol mea mat.
 De istuncce pro istum a me reposito
 vid. ad Amph. 138.

598. Insulse libri atque inconcinne:
 Pl. Mater ei utendum dederat. CV.

PLANESIUM

Nugas garris.

CURCULIO

Soleo: nam propter eas vivo facilius.

Quid nunc?

PLANESIUM

Obsecro, parentes ne meos mihi prohibeas! 600

CURCULIO

Quid ego? sub gemman' abstrusos habeo tuam matrem
et patrem?

PLANESIUM

Libera ego sum nata.

CURCULIO

Et alii multi, qui nunc serviunt.

PLANESIUM

Enimvero irascor.

CURCULIO

Dixi equidem tibi, unde ad me hic pervenerit.
Quotiens dicundum est? Elusi militem, inquam, in alea.

THERAPONTIGNVS

Salvos sum: eccum, quem quaerebam! Quid agis, bo-
ne vir?

CURCULIO

Audio.

605

pater tuus rursus tibi. Si soletur Curculio, patrem Planesii annulem dedisse filiae, cur retinet, quod non suum est? At Langiui, *pater eius r. t. Mihi pro tibi legendum esso*, suboluit Taubmanno. De plusquamperfecto loco perfecti posito vid. ad Amph. prol. 81.

600. Solocce et inconcinne Angelius, quem sequuntur Pareus, Gronovius Ernestiusque: — — — PL. *Obsecro, parentesne meos mihi prohibeas?* Lactat Pareus codices scriptos, quibus in his rebus nulla est auctoritas.

603. *tibi utraque i* hanc elian pronuntiandum est; vid. ad Amph. prol. 74.

604. *Quotiens*) Ita Pareus, tanquam ex MSS., item 3 nostri et vv. edd., praece. Vulg. *Quoties*.

605. *Audis*) Bene dicis, benigne dicis, vel etiam absolute, *bene*, ut Plant. Bacch. 6, vel *benigne*, ut est apud Horatium, *audis* Phorm. 126, novi ibid. 658, *fateor* Eun. 553, Phorm. 202, *certo scis* Phorm. 756, *sat scio* Hec. 823, item recte, *nil recte*; fortasse Benut. 725, Planti Asin. 473, 482, *credo vel creditur*

Sis tribus bolis, vel in chlamydem.

Therapontigonys

Quin tu is in malam crucem
Cum bolis, cum bullis? Reddin' etiam argentum aut virginem?

Cyrcyllo

Quod tu argentum, quas mihi tricas narras? quam tu virginem

Me reposcis?

Therapontigonys

Quam ab lenone abduxisti hodie, scelus viri.

Cyrcyllo

Nullam abduxi.

Therapontigonys

Certe eccistam video.

Phaedronys

Virgo haec libera est. 610

Eun. 963, Heant. 159, Hec. 400, ut opinor Adelp. 662, *ceaseo* Eun. 169, *aiunt*, *ita aiunt* Andr. 293, Adelp. 905, *ita ut dicis* Plaut. Capt. 56, Phorm. 360, *laudo* Eun. 229, formulae sunt, quae quo pertineant, dixi ad Terentii Eun. 229. Vid. etiam ad Capt. 56. Graecorum haec more omnia, qui similiter *πῶς*, *πῶς*, *αἶνοι*, *ἐπαινο* alique eiusmodi usurpare solent. Vid. Brunck. ad Aristophanis Ran. 508, 888. Sed etiam nos ad Poen. 930.

606. *E* littera in *vel* liquescit. Vid. ad Amph. prol. 74.

607. Vulg. *Cum bo | lētis*, | *cum bol | bis*: *red | de etiam ar | gētum* etc. MSS. et v7, edd. fere, *C. bolis* (V. C. *boleis* *peisce*, Pal. 6, *bolis*), *cum bullis*, recte: nam *bolos*, non *boleis*, dixit parasitus, quod per derisionem repetit Therapontigonys, simileque *bullis* per agnominem

nationem addit, figura Huic valde frequentata, quomodo etiam Terentius Andr. I, 3, 13: *Nam inceptio est amentium, haud amantium*; ubi Donatus: «Amabant veteres de proximo similia dicere, ut Cicero Verr. VI, 27: *Minus carum putavit fore de armario, quam quod de sacrario fuisset ablatum*. Et quidem si in verbis sunt, *παρόμοιον* dicitur: in nominibus, *παρομοιωσία*. Quamquam bis saniora dant Charisius et Diomedes pp. 251, 441 Putsch., nisi legendum sit apud Donatum: «Et quidem si in privis sunt, *παρομοιωσία* dicitur; si in omnibus, *παρόμοιον*». Redde vulgatum in *Reddin'* recte mutavit Dousa: vid. supra ad 187.

608. Libri pravis numeris: *Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem?*

609. Vulg. perperam acuta syllaba posteriore verbi *scelus*: *Me reposcis?*

THERAPONTIGONVS

Mean' ancilla libera ut sit, quam ego nunquam emisi
manu?

PHAEDROMVS

Quis tibi hanc dedit mancupio, aut unde emisti? fac
sciam.

THERAPONTIGONVS

Ego quidem prod ista rem solvi ab trapezita meo,
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te et lenone au-
feram.

PHAEDROMVS

Qui scias mercari furtivas atque ingenuas virgines, 615
Ambula in ius.

THERAPONTIGONVS

Non.

PHAEDROMVS

Licet ted antestari?

THERAPONTIGONVS

Non licet.

PHAEDROMVS

Iupiter te, *male*, male perdat! intestatus vivito!

CYRCVLIO

At ego, quem licet, te. . .

PHAEDROMVS

Accede huc.

Th. quam ab lenone abduxi hodie, scelus viri. Abduxisti M et vv. edd., in his Mediol. Iunt. Argent.

613. Vulg. inconcinne, *pro*. Vid. ad Amph. prol. 149.

615. V. C. in rasura *scias*, quomodo etiam Pall., praeter quartum, item H et M. Non spreverim *scias*, quamquam et *scias* bene explicari potest, ut talis, qui sciat mercari virgines liberas, ad praetorem inbeatur ambulare.

616. Vulg. difficiliore numero: *A*,

i. i. Th. non eo (Mediol. ego). Ph. *licet te antestari?* Th. n. l. Non absolute, sicut passim. Terentius Andr. 167: *Da. Non hercle intelligo. Si. Non? hem! Da. Non: Duvos sum, non Oedipus.* Ceterum verba *Licet ted antestari* parasito dicantur, quem antestari contra militem vult Phaedromus.

617. Vulg. hiantē versu: *Iupiter te male perdat: intestatus vivito.* Angelius pro arbitrio, neque sic tamen expedito versu: *L. t. n. p., miles i.*

THERAPONTIGONVS

Servom antestari? vide!

CYRCYLIO

Hem! ut scias me liberum esse.

THERAPONTIGONVS

Ergo ambula in ius. hem tibi!

CYRCYLIO

Cives, o cives!

THERAPONTIGONVS

Quid clamas?

PHAEDRONVS

Quid tibi istum tactio est? 620

THERAPONTIGONVS

Quia mihi lubitum est.

PHAEDRONVS

Accede huc, tu! Ego illum tibi dedam: tace.

CYRCYLIO

Phaedrome, obsecro, serva me!

v.; nec melius Argent., l. t. m. disperdat miles i. v.

619. Prius Hem admonentis est porticula. Capt. 180 sq. Hem, istuc si potes Memoriter meminisse, inest spes nobis huic astutiae. Poen. 595 sq.: Ac. Hem, istare volo erga vos commemnis omnia Mox, quom ad praetorem usus veniet. Ad. Meminimus Alterum Hem est verberantis, quod passim legitur. Vid. Parei lexicon Plaut. h. v.

620. Vulg. parum modulato versu: Cy. O ci | rés, ci | rés! Tu. quid | clamas? | Ph. quid i | stunc tibi | tacti | o est? Sed negligentior in hoc genere interdum Plautus.

621. Quia mihi lubitum est) Confidentis hoc est, praesertim in rixis. Truc. 567 sqq.: Loquere: unde es?

quous es? cur ausus mi incedenter dicere? GE. Lubitum. ST. Istuccine mihi responsas? GE. Hoc: non ego te floccifacio. ST. Quid tu? cur es causa te alium dicere hominem amare? Ph. Lubitum. Epid. 682 sq. PE. Qua fiducia ausus primum, quanta est nudius tertius, Filiam meam dicere esse? ER. Lubuit: ea fiducia. Verbis Accede huc, tu, non miles iubetur auriculam Phaedromi prehendere, quae inepta Lambini est interpretatio, sed iis antestari se Circulionem iubet adolescens, et militem ipsi dediturum se promittit in iure victum. Tace consolantis est et bonam animum habere iubentia. Epid. 629: Vir. Quid poter meus? vivost? ER. Animo liquido et tranquillo es! tace. Et sic passim.

PHAEDROMVS

Tanquam me: genium meum!

Miles, quaeso, uti mihi dicas, unde illum habeas anulum,
Quem parasitus hic te elusit.

PLANESIUM

Per tua genua te obsecro,

Vt nos facias certiores!

THERAPONTIGONVS

Quid istuc ad vos attinet? 625

Quaeratis chlamydem et machaeram hanc, unde ad me
pervenerit!

CYRCYLIO

Vt fastidit gloriosus!

THERAPONTIGONVS

Mitte istum: ego dicam omnia.

CYRCYLIO

Nihil est, quod ille dicit.

PLANESIUM

Fac me certiore, te obsecro! i. t.

622. Pessime edd., etiam mea ipsius, *Tanquam me et genium meum*. Nam quid istuc rei est, quod tanquam se ipsam et genium suum servaturum se promittit Phaedromus parasitus? quid intris illi in genium, qui deus est? et quid hic negotii deo? Hoc sentiens, opinor, Meursius Exercitall. critt. part. 1 in Cure. c. 2 legere suadet, *tanquam genius meus*, ad sensum non male, ad verba violentius, quam quod ferimus. M et edd. vv., in his Sarracen. Mediol. Intt. Ald., *tanquam met genium meum* (quamquam meum ahest Sarracenia et Mediolanensi). Reponendum sine controversia: Cv. *Phaedrome, obsecro, serva me!* Ph. *Tanquam me, genium meum*, h. e. servabo te, tanquam me, ni, qui sis meus genius. Genii passim audiunt, qui beneficia in

nos contulere. Circulio supra 299: *Ecquis est, qui mihi commonstret Phaedromum, genium meum?* Capit. 810 sqq.: En. *Ita me amabit sancta Saturitas, Hecio, itaque suo me semper condecoret cognomine, Et ego vidi.....* Hl. *Genium meum?* En. *Tuum genium et genium meum.* Men. 62: *Salve! Pl. Salve! Ml. Quid agis? Pl. Teneo dextera genium meum.* quae loca suppeditavit nobis Pareus in lexico Plant. v. *genius*. Ex quo propie intelligi coeperunt verba *genium meum*, rō et additum est a sciolo, ne Phaedromus ipso ipsius genius diceretur scilicet.

627. *istum*) Circulioneum, quem relinchat Phaedromus, ne a milite vapularet, ut recte Lambinus atque Douss.

628. Vulg. versu ὁμηροειδῆς: Cv.

THERAPONTIGONVS

Ego dicam. Surge! Hanc rem agile atque animum ad-
vortile! i. s.

Pater meus habuit Periphanes, Planesium.

630

nil est, quidquid ille dicit. Pl. *fac me certiores obsecro.* Quidquid est librorum veterum, tam scriptorum quam typis excusorum, non sic, sed: *Nil est, quod ille dicit*, ut satis mirari nequeam os librariorum et editorum, tam perspicuum et aptam loco lectionem mutantium. Sed metro adversari crediderint tō quod, nescientes id elidi, ut saepe fieri demonstravimus ad Amph. prol. 74. Hoc igitur haud cunctanter reponendum esse vidi. Praeterea te addidi versui sarciendo, quod cui displicebit, is certiores ἀναζητήτω; pronuntiabit. Vid. ad Amph. 341.

630. Vulg. *Pater | meus ha | buit | Peripha | nes.* Pl. *Peri | phanes?* Quae ipso metro se produunt malae fidei. Sic tamen se legisse in caeteris Palatiis testatur Pareus, at in V. C.: *Pater meus habuit Periphanes, Planesium*; recte quidem, adstipulantibusque nostris G II et editionibus vetustis, in his Mediol. Argent. Iunt. Sic autem saepe unum praesentium nominis compellimus, omnes alloquimur: Epid. 193: — — *Sed, heve, optima Vos video opportunitate ambo advenire.* Mil. 592: Pl. *Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleusides.* Maro Aen. IX, 525: *Vos, o Calliope, precor, adspirate canenti.* Cur igitur haec mutare, deterioraque melioribus anteposuerit? Nempe, quae inconstantia est vulgo editorum, Acidalio hic obsecuti hallucinato, quem sexcentis locis recte monstrantem non audire. Is cum postquam quaedam sub ini-

tium huius scenae item infelicitate tentavit, iam Divinationum in Curculionem capite 4 sic pergit: «In eadem interiore scena nescio quid etiam aliud videre mihi videor, quod magnam illi venustatem afferat, si rescribatur ex mea sententia. Nam quo loco legis: *Mi. Ego dicam, surge. hanc rem ngite atque animum advortite. Pater meus habuit Periphanes, Planesium. Is priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo, Et aequum fuerat, filio,* etsi non inveniente Planesium prae caeteris compellat miles, dum Phaedroma simul et Curculioni nerrat: tamen id Plautum non puto voluisse: qui mihi quidem his scripsisse Periphanis nomen videtur, quod a milite auditum inopinate mentione percussa et admiranda Planesium repetat hoc modo: *Pater meus habuit Periphanes. Pl. Periphanes? Mi. Is priusquam moritur etc.* Quod tam profecto lepiddum, ut istac iteratione tota scena collostretur. Rem cogita, quae in gestu posita. Nominebat miles patrem suum Periphanem, qui idem Planesii pater: hinc haec novitate rei excitata primum miratur secum Periphanem et illi parentem: mox, pergente illo et interim filium se eius appellante, magis commota mulier *proh Iuppiter!* exclamat: denique non se suumque gaudium tenens amplius, in affectum penitus effunditur, et repperit sibi fratrem gratulabunda consulat. Et eritne, qui non hanc restitutionem audibus, quod dicitur, manibus accipiet? Error, si quis re-

Is, priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo,
Ut aequom fuerat, filio...

PLANESIVM

Proh Iupiter!

THERAPONTIGONVS

Et isti heredem me facit.

PLANESIVM

Pietas mea,

Serva me, quando ego te servavi sedulo!
Frater mi, salve!

THERAPONTIGONVS

Qui istuc ego credam? Cedo,

635

Si vera memoras, quae fuit mater tua?

PLANESIVM

Cleobula.

THERAPONTIGONVS

Nutrix quae fuit?

PLANESIVM

Archestrata.

quiri, inde fluxit. Haesitans librarius, quum iterari vocem unam omnibus literis videret, eam scribendam potius censuit, quae notis erat designata. Sic ex PL., abiecto nomine altero, natum nobis *Planesium*.» Sic ille; et Taubmannus: «Rem cogita, quae tota in gestu est posita, et probabis.» Vbi vides, quantum possit apud homines parum firmi iudicii confidentia!

633. Vulg. *Et iste me heredem facit*, perquam frigide illato *iste* pronomine, nec numeris probis. Et huic quidem medicinam facit G, qui sic, non ineleganter usurpato praesenti pro praeterito, de qua figura dixi ad Amph. 503: *Et iste heredem me facit*. PL. p. m. Sed quid tamen iste faciendum? nam quis ita loquentem

ferat: *Is, priusquam moritur, mihi dedit, tanquam suo, Ut aequom fuerat, filio, Et iste heredem me facit?*

Scio, pronomina *Hic, Ille, Iste*, promiscue nonnunquam usurpari; sed hic quidem eorum quidquid superfluum est, illo *Is* non longe praegresso in eadem oratione, quae duobus tantum verbis alterius interrumpitur. Non male igitur reponerem mihi videor: *Et isti heredem me facit*.

isti, annulo, sicut supra 596 sq.: PL. *Rogita, unde istunc habuit anulum. Pater istuncce gestitavit meus. Et isti anulo pro istius anuli, sicut bonus heredes fieri dicimur pro bonorum*. Nam quod annulum sibi datum esse a patre dixit in superioribus, poterat datus esse ut alteri cuidam traderetur: quod his verbis negat miles, se-

Ea me spectatum tulerat per Dionysia.
 Postquam illo ventum est, iam, ut me conlocaverat,
 Exoritur ventus turbo; spectacula ibi ruunt; 640
 Ego pertimesco: tum ibi me nescio qui arripit
 Timidam atque pavidam, nec vivam nec mortuam;
 Nec, quo me pacto abstulerit, possum dicere.

THERAPONTIGONVS

Memini, istanc turbam fieri. Sed tum dic mihi,
 Vbi is est homo, qui te subripuit?

PLANESIUM

Nescio; 645

Verum hunc servavi semper mecum una anulum.
 Cum hoc olim perii.

THERAPONTIGONVS

Cedo, ut inspiciam.

CYRCVLIO

Sanan' es,

Quae isti committas?

PLANESIUM

Sine modo.

THERAPONTIGONVS

Proh Iupiter!

Hic est, quem ego tibi misi natali die.

Tam facile novi, quam me. Salve, mea soror! 650

que verum eius possessorem profite-
 tur.

640. *spectacula*) Sic teste Pareo V. C., ut metro monemur legere. Vulg. *spectacula*, quae est interpretatio verbi veterum more contracti. Vid. ad Amph. prol. 64.

641. Vulg. *inconciante, quis*.

644. Vulg. *itidem ἐπερποις* *Meministi hanc turbam fieri! sed tu dic mihi etc.* H vero et edd. Sarracen. Mediol., *Meministi hanc etc.*, quod reperit etiam Gulielmus, qui

sic Quaestl. in Curc. c. 4: «Mirum ni meminerit, turbam fieri, quae etiam multis verbis eam, ut facta est, explicarit. itaque oraculum putalo, non coniecturam, *Memini istanc turbam fieri*, nam de sua memoria loqui militem, non Planesii, manifestum est.» Minus quoque bene vulgatae: *Sed tu dic mihi etc.* Tum et Tu confuso etiam alibi observavimus, ad Cas. 207. Synchisi autem Hic pathetic: *Sed tum dic mihi ubi is est homo qui te subripuit?* pro eo, quod

PLANESIUM

Frater mi, salve!

PHAEDROMVS

Deos volo bene vortere

Istanc rem vobis!

CYRCVLIO

At ego nobis omnibus:

Tu ut hodie adueniens coenam des sororiam;

Hic nuptialem cras dabit. Promittimus.

PHAEDROMVS

Tace tu!

CYRCVLIO

Non taceo, quando res vortit bene.

653

Tu istanc desponde huic, miles: ego dotem dabo.

THERAPONTIGONVS

Quid dabis?

CYRCVLIO

Egone? ut semper, dum vivat, me alat.

diceret minus perturbatus: *Sed dic mihi, ubi is est homo, qui totum subripuit?* Vid. ad Amph. 378.

654. Vulg. — — dabit. Ph. *Promittimus.* Th. *Tace tu.* quasi vel Phaedromus promittere possit de utroque, se et milite, vel inurbano illo *Tace tu* in ordinem cogendus sit ab homine nec loco nec fortuna superiore et cuius iam sororem ducturus est. Paulo melius Acidalius, personae alterius notam delens, alterius iuvans: *Hic nuptialem cras dabit. promittit?* Ph. *Tace tu.* Num Phaedromum quidem reprehensio ista sui parasi magis decet, quam Therapontigonum alienum; sed *promittit* non magis ad rem facit, quam *promittimus* vulgatum. Convivalia verba sunt *Promittere*, *Promittere ad coenum*, *Promittere ad aliquem*. Mosl., 1080 seqq.: *Hic apud nos hodie*

coenes. Sic face. Th. *Callidamate, di te ament. De coena facio gratiam.* Ca. *Quin venis?* Th. *Promitte: ego ibo pro te, si tibi non lubet.* Men. 701: *Vua opera prohibere ad coenam ne promittat, postules etc.* Stich. 486 seqq.: An. *Vocem ego te ad me ad coenam, fruter tuos nisi dixisset mihi, Te apud se coenaturum hodie, quam me ad se ad coenam vocat; Et magis par fuerunt, dare vobis me coenam advenientibus, Quam promittere me ad illum, nisi nollem adversari.* Sic passim. Facete igitur Carculio, cuius animus totus est in patinis, ubi de drabus coenis, dixit: *Promittimus*, inquit, b. e. *Promitto ad coenum, Promitto ad utrumque vestrum, si coenas istas dabit.* Cui gulam verbis *Tace tu* exprobrat adole-scens. Nihil clarius.

657. *Quid dabis?* Libri *Quid do-*

THERAPONTIGONVS

Verum hercle dico: me lubente feceris.
Et leno hic debet nobis triginta minas.

PHAEDROMVS

Quamobrem istuc?

THERAPONTIGONVS

Quia ille ita repromisit mihi, 660
Si quisquam hanc liberali adseruisset manu,
Sine controversia omne argentum reddere.

PHAEDROMVS

Nunc eamus ad lenonem.

THERAPONTIGONVS

Laudo.

PHAEDROMVS

Hoc prius volo,
Meam rem, agere.

THERAPONTIGONVS

Quid id est?

PHAEDROMVS

Vt militi hanc despondeas.

CYRCYLIO

Quid cessas, miles, hanc huic uxorem dare? 665

THERAPONTIGONVS

Si haec volt.

PLANESIUM

Mi frater, cupio.

tis? quasi revera dotem expectet a paupere parasito, quicumque hoc dicit, sive is est Phaedromus, ut voluit vulgati libri, sive miles, ut non volebat Acidalius, cui assentior, quia ad militem proprie res ea spectat. Aliquid, non dotem scilicet, datum hominem, facile erat intelligendum, itaque non male me reposuisse puto *Quid dabis?* *d* et *t* literas mixtas h. l. arbitratus, velut supra 326 legi-

tur in vulgatis libris: *Invenire possum, si mi operam dabis*; sed in lunt. et Ald. recte: *I. p., si mi op. dabis*, quia uni, Phaedromo, tantum haec dicuntur. Iam *Egone* media syllaba longa pronuntiandum est, ut metrum constet. Vid. ad Amph. 136. (*Dabo*) *Et semper, dum vivat, me alat*, dictum ut illud Asin. 31: *Dono te ob istuc dictum, ut expers sis metu.*

660, ita) Vid. ad Amph. 475.

THERAPONTIGONVS

Fiat.

CYRCYLIO

Bene facis.

PHAEDROMVS

Spondesne, miles, mi hanc uxorem?

THERAPONTIGONVS

Spondeo.

CYRCYLIO

Et ego hunc alumnum spondeo.

THERAPONTIGONVS

Lepide facis.

Sed eccum lenonem, incedit, thesaurum meum.

CAPPADOX. THERAPONTIGONVS.

PHAEDROMVS. PLANESIUM.

CAPPADOX

Argentariis male credi qui aiunt, nugas praedicant:

t. l. c. V, 3. 670

Nec bene nec male credi dico: id adeo ego hodie expertus sum:

668. Vulg. *Et ego hoc idem unum spondeo. Tū. lepide facis.* Acidalius Divinatt. in Plant. p. 117: «Suspicio, inquit, ne quod vulgo sic absque ullo fere sensu: Pu. *Spondesne miles mihi hanc uxorem?* Mi. *Spondeo.* Cv. *Et ego hoc idem unum spondeo.* Mi. *lepide facis.* emendandum sit in hanc sententiam: Pu. *Et ego huic cibum una spondeo.* Respexerit enim ad superiorem perpetui cibi flagitationem Phaedromus, cui verba correctā tribuimus, et illum miles, qui ante ausserat, nunc promittentem opportune collaudarit, *Lepide facis.* quod

militis dictum parasito et eius vulgaris consponsioni vix aliquo modo queat accommodari. » Sic ille. Vide, an nos probabilius. Certe depravata esse verba *hoc idem unum*, non potest negari; et puriter Cist. 281 *lemnium* pro *alumnam* exaratum esse animadvertimus. Simillimae autem olim a d et l literae in scriptis.

671. Ineptae libri: *Nam et bene et male credi dico: id adeo hodie ego expertus sum.* Nam quid id ad rem praesentem, et *bene et male credi?* Omnino non credi argentariis, nec bene nec male, quidquid eis creda-

PLAUT. Com. Tom. II

Q

Non male creditur, qui nunquam reddunt, sed prorsum
perit.

Velut decem minas dum *hic* solvit, omnis mensas transiit;
Postquam nil sit, clamore hominem posco; ille in ius me
vocat;

Pessume metui, ne mi hodie apud praetorem solveret;
Verum amici compulerunt: reddit argentum domo. 676
Nunc domum properare certum est.

Therapontigonvs

Ileus tu, leno, te volo.

Phaedronvs

Et ego te volo.

Cappadox

At ego vos nolo ambo.

Therapontigonvs

Sta, sis, eloco,

Atque argentum propere propere vomere!

Cappadox

Quid tecum est mihi, aut

Tecum autem?

Therapontigonvs

Hodie ex te quia faciam pilum catapultarium, 680

tur, dicit Cappadox, neque hoc credere dicendum esse, sed perdere. In quam sententiam, quae unice loco congruit, repouendum esse facillima imitatione: *Nec bene nec male credi* (illis) *deo* etc., quemvis arbitror intellecturum. Similiter quoque iam olim Lambinus suaserat: *Nam vero bene nec male credi dico* etc., male aures obtundentibus codicesque snos rationi praeferebantibus Gruterus et Ambrosius: num sane in ista Lambini lectione nihil est, quod reprehendas, nisi quod in metrum peccat.

673. *Felut* e littera elisa: vid. ad Amph. prol. 74. Nisi legere placeat

Fel pro *Felut* eodem sensu, quod minime inelegans. Pronomen *hic* quod perspicuam sententiam reddit, legitur in Argent. Iunt. Ald.

679 sq. Vulg. satis insulse nec probis numeris: — — — Ca. *quid mecum tibi? Aut tecum? aut? Tu, quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium.* Istud aut posterius nequa concoxerit, nec proficit Acidalii medicina, militi id tribuentis, quasi, per iracundiam abruptum huius argutationem, repetat hanc eius vocem, et, quid, inquit, aut mihi oggeris et disputas? quid rei nobis et mihi praecipue tecum? Vid. Acidalii

Ac quia te nervo torquebo itidem ut catapultae solent.

PHAEDROMVS

Deligatum te hodie faciam cum catello ut adcubes;
Ferreum ego dico.

CAPPADOX

At ego vos ambo in robusto carcere
Vt pereatis.

THEBATONTIGONVS

* Collum obstringe! abduce istum in malam crucem!

PHAEDROMVS

Quidquid est, ipse ibit potius.

CAPPADOX

Proh deum atque hominum fidem! 185
Hoccine pactod indemnatum atque intestatum me abripi

Divinatt. in *Plantum* pp. 117 sq. Sed legendum est, ut in Helmstadensi libro, quem adhibuimus, *Aut tecum autem?* quod elegantissimum: vid. ad *Cas. prol.* 8. *Aut* prius extremo verum positum, sicut *Men.* 127, *Pseud.* 837. Tò ego, quod metro officit, non habetur in *Laugianis*, G et edd. *Argent.* *Iunt.* *Ald.*

681. Vulgo, soloecis iunctis verbis *ita itidem ut: Atque ita te uervo torquebo, itidem uti catapultae solent. Ac quia*, quod dedi pathetica repetitione, quam vicinum sit vulgato *Atque ita*, in oculos incurrit.

682. Pessime libri, *Delicatum*, nisi quis audiendum censeat *Pistorem*, ita hanc lectionem asserentem, ut dicat, militem e re militari de catapulta exemplum ducere, *Phaedromum autem*, ut *delicatum* et amatorum adolescentem, de delitiis. G et C confundi solent in codicibus more prisco. Lipsius De recta pronuntiatione lat. linguae c. 13: «G — vi et sono a C quantulum abut? Ne miremur prisce

diu hanc usitatos pro illa. *Acna, Loece, Agro Cabino pro Agna, Loece, Agro Cabino*, *Victorinus* notavit, et in tabulis iudicialiis ego ipse legi *QVI IOVDICARE NEGARINT pro Negarint*. Et grammatici testantur hoc vulgo. * Similiter *Rud.* 743 *claudius pro gladius* legitur in MSS.

683. Libri: *Pu. Quid? quid est? ipse ibit potius*. Sed quomodo, quomodo rem novam ita mirari, vel quid incommode ab altero dictum factumve istis *Quid? quid est?* improbare dicamus *Phaedromum*? Sane legendum, ut excudi insimul: *Quidquid est, ipse ibit potius*. H. e. Quaecumque haec res est, et quamvis male casura est lenoni, non tamen adeo demens erit, ut obtorto collo rapi quam sponte ire maluerit.

686. Itidem inepte vulgo: *Frater, obsecro te, uoli hunc condemnatum perdere*. Recte MSS. *Frising.* *Mems.* et vv. edd., in his *Argent.* *Iunt.* *Ald.* *indemnatum*. C litera hoc traducta ex precedente verbo,

Obsecro, Planesium, et te, Phaedrome, auxilium ut feratis!
t. t.

PLANESIUM

Frater, obsecro te, noli hunc indemnatum perdere! t. t. c.
Bene et pudice me domi habuit.

THERAPONTIGONVS

Haud voluntate id sua: i. t.
Aesculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam: t. t. c.
Nam is si valuisset, iampridem, quoquo posset, mitteret.

PHAEDROMVS

Animum advortite, si polissum hoc inter vos componere.
Mitte istunc. Accede huc, leno. Dicam meam sententiam,
Si quidem vultis, quod decrero, facere.

THERAPONTIGONVS

Tibi permittimus.

CAPPADOX

Dum quidem hercle ita iudices, ne quisquam a me argentum auferat.
695

THERAPONTIGONVS

Quodne promisti?

CAPPADOX

Qui promisi?

PHAEDROMVS

Lingua.

CAPPADOX

Eadem nunc nego.
Dicundi haec, non rem perdundi, gratia nata est mihi.

691. Dicere videtur, Cappadocem moror, tanquam divinitus immissa clade, ita etiam cruciatum esse, ut, ad pietatem aliquando rediens, lenonem hactenus exuerit. Posset mitteret. Imperfectum positum pro plusquam perfecto. Vid. ad Anl. 697.

696. CA. Qui promisi? PH. Lingua. CA. Eadem nunc nego. Iunt. et Ald. indistincte: Quod promisi lin-

gua, eadem nunc nego. Bene Dousa Centurionat c. 25 vulgatam lectionem exemplis similibus illustrat recteque statuit, qui illud indeclinabile utroque numero omnibus generibus convenire.

697. Dicundi haec, non rem perdundi, gratia nata est mihi. Tentat Acidalius Divv. p. 118: Ditandi rem non perdendi, cuius simile sit Rud,

THERAPONTIGONVS

Nihil agit : collum obstringe homini!

CAPPADOX

Iamiam faciam, ut iusseris.

THERAPONTIGONVS

Quando vir bonus es, responde, quod rogo.

CAPPADOX

Roga, quod lubet.

THERAPONTIGONVS

Promistin', hanc liberali si quisquam adsereret manu, 700
Te omne argentum redditurum?

CAPPADOX

Non conmemini dicere.

THERAPONTIGONVS

Quid? negas?

CAPPADOX

Nego hercle vero. Quo praesente? quo in loco?

THERAPONTIGONVS

Me ipso praesente et trapezita Lycone.

CAPPADOX

Non taces?

THERAPONTIGONVS

Non taceo.

CAPPADOX

Non ego te floccifacio, ne me territes.

THERAPONTIGONVS

Me ipso praesente et Lycone factum est.

PRAEDEMONVS

Satis credo tibi. 705

Nunc adeo, ut tu scire possis, leno, meam sententiam:
Libera haec est; hic huius frater; haec autem illius soror;
Haec mihi nubit: tu huic argentum redde. Hoc iudicium
meum est;

Tu autem in nervo iam iacebis, nisi mi argentum redditur.

1279: *Iusiurandum rei servandae, non perdendae, compositum est.*

709. Minus recte haec Therapontigono tribuuntur in vulgatis: nam

CAPPADOX

Hecle istanc rem iudicasti perfidiose, Phaedrome. 710
 Et tibi oberit, et te, miles, di deaeque perduint!
 Tu me sequere!

THERAPONTIGONVS

Quo sequar ego te?

CAPPADOX

Ad trapezitam meum,
 Ad praetorem: nam inde rem solvo omnibus, quibus
 debeo.

THERAPONTIGONVS

Ego te in nervom, haud ad praetorem, hinc rapiam, ni
 argentum refers!

CAPPADOX

Ego te vehementer perire cupio, ne me nescias! 715

THERAPONTIGONVS

Ilane vero?

CAPPADOX

Ita hercle vero!

THERAPONTIGONVS

Novi ego hos pugnones meos.

CAPPADOX

Quid tum?

THERAPONTIGONVS

Quid tum? rogitas? Hisce ego, si tu me inritaveris,
 Placidum te hodie reddam!

CAPPADOX

Age, ergo, recipe actulum.

THERAPONTIGONVS

Licet.

PHAEDROMVS

Tu apud me coenabis, miles: hodie fient nuptiae.

THERAPONTIGONVS

Quae res bene vortat mi et vobis! Spectatores, plaudite.

acile coherent cum precedentibus

715. Vulg. inconcinne, ne tu me

Hoc indicium meum est, quod etiam

nescias.

rē autem indicatur.

718. recipe) G, accipe.

EPIDICVS

DRAMATIS PERSONAE

EPIDICVS, }
 THESPRIO, } *servi.*
 STRATIPPOCLES, }
 CHAERIBVLVS, } *adolescentes.*
 APOECIDES, }
 PERIPHANES, } *senes.*
 MILES.
 PHILIPPA, *mulier.*
 VIRGO.
 FIDICINA.
 DANISTA.
 GREX.

ARGVMENTVM

Emitt fidicinam, filiam credens, senex
 Persuasu servuli; atque is conducticiam
 Iterum pro amica ei subiecit; filio
 Dat herili argentum; eo sororem destinat
 Imprudens iuvenis. Mox compressae ac militis
 Cognoscit opera sibi senex os sublitum
 (Vt ille amicam, haec quaeritabat filiam);
 Sed inventa gnata servulum emittit manu.

Vs. 2, MSS. et vv. edd. *Persuam servi atque conductam*. Hoc quum *ἀντὶ τοῦ*, puto, intelligeret, primus mutavit Nicolaus Angelius, Iuntinae curator editionis, quae 1515 prodiiit, deditque, nescio ex coniectura an secundum libros MSS., quod vulgo inde a Camerario legitur: *Persuasu servi, aliam qui conducticiam*. Huius lectionis quum dubia fides esset, antiquiorem illam potius scripturam mihi restituendam putavi, sed ita, ut ex Iuntina accerserem *conductitiam*, quod etiam in scriptorum *conductam* facile agnoscas, tum pro *servi* metri causa reponerem *servuli*, quum voca-

lis elisione sequente altera vocali cessare, in senioris aevi scriptore non placeret; deinde *is* adderem, ne senex intelligeretur, sed servulus. Nec tamen refragabor, si quis, probato solo *conductitiam*, quod unice metro congruit, rescribat: *Persuasu servi atque conducticiam* etc. Aldus inirifice: *P. servi atque conductam conducticiam*.

7. Codd. fere: *Vt ille amicam, hic senex quaerebat filiam*. Ab antecedente versu aberrasse videtur vox *senex*. Iunt. Ald.: *V. i. a. haec inquirerat f.*

EPIDICVS. THESPRIO

EPIDICVS

Heus, adolescens!

THESPRIO

Quis properantem me prendit pallio? t. t. c. I, 1.

EPIDICVS

Familiaris.

THESPRIO

Fateor: nam odio es nimium familiariter.

EPIDICVS

Respice vero, Thesprio!

THESPRIO

Vah! Epidicumne ego conspicio?

EPIDICVS

Certe oculis utere.

THESPRIO

Salve.

EPIDICVS

Dî dent, quae velis. i. s.

Plantus Bacchidum 179 sq. sub Chrysalis persona: *Etiam Epidicum, quam ego fabulum aequae ac me ipsum amo, Nullam arque invitae specto, si agit Polleo.* Iannus Golielmus Verisimilium lib. III, cap. 9: « Non abs re Epidicum suum lantopere amavit ipse Plantus, fabulam inventionem arguta, sermone terso et facetiis affluentem, tum omni arte scenica expolitam. »

3. Libri versus hiant: *Ep. Respice vero, Thesprio. Tu. oh, Epidicumne ego conspicio?* Membranae Langranae: *Ep. R. vero, obsecro. Tu. oh, Epidicumne etc.* Sarracenis et Mediolanensis, quas saepe laudo: *Ep. R. v., Thesprio. Tu. Epidicumne etc., exclusa oh interiectione.* Hanc servare, sed emendatam, quam ubique legatur, malui quam, tñ obsecro assumpto ex singulis illis libris MSS., re-

Venire salvom gaudeo.

THESPRIO

Quid ceterum?

EPIDICVS

Quod coadsolet: i. t. s. 5

Coena tibi dabitur.

THESPRIO

Spondeo.

EPIDICVS

Quid?

THESPRIO

Me accepturum, si dabis.

EPIDICVS

Quid tu? agis, ut velis.

THESPRIO

Exemplum adest.

EPIDICVS

Intellego. Eugepae, t. t. c.

Corpulentior videre atque habitior!

THESPRIO

Huic gratia.

scribere: *Ex. Respice vero, Thesprio, obacero. Tit. Epidicumne ego conspicio?*

5. *Quod coadsolet*) Vulg. *eo assolet*; et sic quidem V. C. 4 Pal. et M noster, ceteri Pall. et libri G H, item vv. edd. *quod esse assolet*, vel metri causa, *esse quod assolet*, sicut Iunt.; Langg., *quod solet*. Acidalius Divinall. in Plaut. p. 167 sq.: «Epidico primore sanum illud aliis fortasse, mihi quidem vix est: *Venire salvum gaudeo. Th. quid ceterum? Ex. quod eo assolet, Coena tibi dabitur.* Gestio namque et hic rescribere *quod coassolet*, ea forma, qua *coaccedere* et *coadere*, de quibus ad Casinum

Gulielmii noster olim, nos ad Captivos etiam supra. Neque tamen ab initio vulgatum *eo*, quod interpretemur: ad id. sed nostrum certe venustius fuerit.»

7. Male scripti, etiam quos ipsi versavimus: *Exemplum adesse intellego.*

8. *habitor*) Vid. ad Amph. prol. 38. Carterum V. C. Pall. Langg. H N et vv. edd., *agilior*; sed G noster *habitor*, sicut olim MS. Roverianus, ex quo meliorem lectionem primus petivit Lipsius. Bene nutritum miratur Thesprionem Epidicus; cui alter, *Huic* (surtificae laevae) *gratia*. Recte. Agilior ope dextrar fieri non poterat.

EPIDICVS

Quam quidem te iamdiu *deperdidisse* oportuit.

THESPRIQ

Minus iam sum furtificus, quam antehac.

EPIDICVS

Quid ita?

THESPRIQ

Rapio propalam. 10

EPIDICVS

Dī immortales te infelicient, ut tu es gradibus grandibus!
Nam ut apud portum te conspexi, curriculo occoepe
sequi:

Vix apiscendi potestas modo fuit.

THESPRIQ

Scurra es.

EPIDICVS

Scio

Te esse quidem hominem militarem.

THESPRIQ

Audacter quamvis dicito.

EPIDICVS

Quid ais? perpetuon' valuisti?

THESPRIQ

Varie.

EPIDICVS

Qui varie valent, 15
Caprigenum hominum non placet mihi neque panthe-
rinum genus.

THESPRIQ

Quid tibi vis dicam, nisi quod est?

EPIDICVS

Vtilia responses probe. i. t.

9. Inconcinne vulgo: *Quam quidem iamdiu te perdidisse oportuit*. Scripti paulo melius, *Q. q. te iamdiu, p. o.* Bene Camerarius, *deperdidisse*.

11. Male te abest codicibus vulgatis, quod praebent liber Moursii MS et edd. Sarracen. Iunt. Ald., com-

mendatum id etiam a Douss Centurionat. c. 13. Plerique autem scripti solito errore, *infelicient*. De formula *De te infelicient* vid. ad 21.

13. Vulg. *adquiscenti*, quod glossa exquisitoris vocis.

17. Soloece libri: *Fi illa respon-*

Quid herilis noster filius? valet?

THESPRIO

Pugilice atque athleticce.

EPIDICVS

Voluptabilem mihi nuntium tuo adventu attulisti. i. t. c.
Sed ubi is est?

THESPRIO

Adveni simul.

EPIDICVS

Vbi is ergo est, nisi si in vidulo, t. t. c. 20
Aut si in melina attulisti?

THESPRIO

Dì te perdant!

EPIDICVS

Te volo

ideas probe; nec multo melius V. C. et Laugge, ut illi r. p., quod reponere gaudet Acidalius, vel At illi responde probe. Si ad ea, quae iam dicturus est, iuberet respondere Thesprionem Epidicus, diceret, ut huic respondeas probe, non illi, siquidem illud pronomen proxima significat et propria, hoc remota et aliena; neque vel remotum vel alienum id est, quod ita in promptu habeas, ut quamvis subito dicere aut facere, si lubet, possis. Noster Cure. 365 sq.: Haec sunt ventri stabilitimenta: pane et assa bubula, Poculum grande, aula magna. Et sic semper. Reposimus igitur, Fida haec respondes probe. Satis nugatus cum altero Epidicus, iam utile aliquid et quod in rem sit, ut Hic ait Trin. 714, hoc est quod ad filium herilem pertineat, de quo unice sollicitus est, respondere iubet Thesprionem. Quod dedimus respondes, versus causa fecimus, cui melius id congruit quam respondeas vulgatum.

19. Ita hic versus describitur in

M, quum vulgo sequentis prima duo verba huic perperam adduntur.

20. Vulg. sed ubi Est is; sed G noster recte, sed ubi is est, ut versui convenit trochaico, quidem huic esse longe verisimilius est quam iambicum, cum quia, si iambs tetrametros continuare h. l. voluisset Guni-
cus, certo non eiusmodi catalecticum immisisset, qui elusidarum loco in transitibus ad alia metra usurpari solet, sed facili verborum transpositione scripsisset: Voluptabilem mihi attulisti nuntium adventu tuo; tum quia minime placet, in eadem sententia, eodemque affectu loquentis pertinente, mutari metrum. Dubitari autem non potest, quin sequens versus sit trochaicus t. c.

21. Di te perdant. Hoc et similia Di te infeliceat, quod supra 11 habuimus, Iupiter te perdit, quod infra est 64, vel saepe recurrens illud Fac tibi, eodem fere modo aliis dicuntur, quo Peri usurpari solet a secum loquentibus, de quo diu ad

Percontarier. Operam dato: opera reddetur tibi.

THESPRIO

Ius dicis.

EPIDICVS

Me decet.

THESPRIO

Iam tu autem nobis praeturam geris? i. t.

EPIDICVS

Quem dices hominem digniorem esse hodie Athenis alterum?

THESPRIO

At unum a praetura tuad, Epidice, abest.

EPIDICVS

Quidnam?

THESPRIO

Scies: 25

Lictores duo, duo viminei fasces virgarum.

EPIDICVS

Vae tibi!

Sed quid ais?

THESPRIO

Quid rogas?

EPIDICVS

Vbi arma sunt Stratippocli? t. t. c.

THESPRIO

Pol illa ad hostis transfugerunt.

EPIDICVS

Armane?

THESPRIO

Atque quidem cito. i. t.

Amph. 139. Cf. infra 26, Asin. 288, Capt. 818.

22. Vulg. hians versu: *Percontari: operam da, opera reddetur tibi.* H. P. n. da, *opera opera r. t.* M^S. et vv. edd., *reddatur.* (V. C. *reddatur*) vel *reuletur, Reddatur* a Cuiusdam est,

quod quomodo tum a versu tum a sententia postulari dicunt Taubmannus, non intelligo.

27. Vulg. inconcinne, *ais.* Vid. ad Amph. 128.

28. Vulg. *transfugerunt*, minus ex prisca consuetudine. Vide Pontede-

EPIDICVS

Serione dicis tute?

THESPRIO

Serio, inquam, hostes habent. t. t. c.

EPIDICVS

Edepo! facinus inprobum!

THESPRIO

At iam ante alii fecerunt item. 34

Erit illi illa res honori.

EPIDICVS

Qui?

THESPRIO

Quia antea aliis fuit.

Mulciber, credo, arma fecit, quae habuit Stratippocles:
 Travolaverunt ad hostis.

EPIDICVS

Tum ille prognatus Theti.

Sine perdat: alia adportabunt ei Nerei filiae.

Id modo videndum est, ut materies suppetat scutariis, i. t.

Si in singulis stipendiis ad hostis exuvias dabit. 35

THESPRIO

Supersede istis rebus iam.

EPIDICVS

Tu ipse, ubi lubet, finem face.

THESPRIO

Desiste percontarier.

rae liberum, laudatum ad Amph. 64.
 Ita non *Travolaverunt*, ubi male H
 M et vv. edd., *Transvolaverunt*.

29. Vulg. hiante versu: Ep. *Serione dicis tu?* Tu. serio inq. h. h. nec iuvant Iunt. Akl., *Serione* utroque loco praefereutes. Thesprionis nomen in plerisque codicibus tam scriptis quam pridem excusis literis te, vel Tē, indicatur. Hoc compendium to

-te in tute omittendi ansam praebuisse puto, sicut passim turbant notae personarum: vid. ad Amph. 436.

30. Similiter Terentius *Adelph.* IV, 5, 54: *Fecere alii saepe, item boni.*

32-36. Haec vulgo Epidico omnia tribuntur. Sequor editiones medias, in his Iantianam, quum apparent, illis *Tum ille prognatus Theti* etc. re-

EPIDICVS

Loquere, ipse ubi est Stratippocles.

THESPRIO

Est causa, qua causa simul mecum ire veritust.

EPIDICVS

Quidnam id est?

THESPRIO

Patrem videre se nevolt etiam nunc.

EPIDICVS

Quapropter?

THESPRIO

Scies: 40

Quia forma lepida et liberali captivam adolescentulam
De praeda mercatust.

EPIDICVS

Quid ego ex ted audio?

THESPRIO

Hoc, quod fabulor.

EPIDICVS

Cur eam emit?

THESPRIO

Animi causa.

EPIDICVS

Quot illic homo animos habet? t. t. c.

sponderi ad id, quod alter transvo-
lasse ad hostes dixerat arma Stratip-
poclis.

38. Vulg. scabris numeris, eloque-
re. Expressi veterem codicem Camer.
Pall. nostros H M et vv. eidd.

40. Iidem codd.: *Patrem videre
senem non volt etiam* etc. H et M: *Ex-
guap. T'n. tu scies. An reliquit Plau-
tus? Senem videre non volt etiam
nunc. Ex. Quapropter? T'n. Tu scies.
Senes passim audiunt patres in co-
moediis, satisque est probabile, pa-
trem v'p senem primum interpretandi*

causa adscriptum mox in ordinem re-
ceptum esse, ut solet fieri. Infra 156
sqq.: *Adeundum est! Senem oppu-
gnare certum est consilium! I, i, abi
Intro atque adolescenti dic iam nostro
herili filio, Ne hinc foras anibulet
neve uspiam obviam veniat seni. Ibi-
dem 177: Acutum cultrum habeo, se-
nis qui exenterem marsupium. Bacch.
729: Salvos sum: iratus est senex. Et
ibidem 902: Nostro seni huic stolido,
ei profecto uomen facio ego Illo etc.
Ne volt pro non volt excudi inasi, non
veteri tantum mori obsecutus, verum*

PLAUTI Com. TORN. II

R

Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo, i. s.
 Ipusus mandavit mi, ab lenone ut fidicina, 45
 Quam amabat, emeretur sibi. Id ei inpetratum red-
 didi. i. t.

THESPRIO

Vt cunq̃ue in alto ventust, Epidice, exin velum vortitur. i. t.

EPIDICVS*

Vae misero mihi! male perdidit me!

THESPRIO

Qui? istuc quidnam est? i. tr. h.

EPIDICVS

Quid? istanc, quam emit, quanti eam emit?

THESPRIO

Vili.

EPIDICVS

Haud istuc te rogo. i. t.

THESPRIO

Redde igitur.

EPIDICVS

Quot minis?

THESPRIO

Tot.

EPIDICVS

Quadraginta minis! i. s. 50

etiam versui prospiciens, qui melia ista regione amat vel iambum purum, vel certe pedem τρεπάρημον, cuius prima syllaba aut vox accentu careat oratorio.

44. V. C. *legationem*.

45. Vulg. ἀπὸ τῆς, *Ipsē*.

50. *Redde igitur*) Hoc secundum V. C. et Langg., qui *Reddigatur*, *Reddatur*. Caeteri libri et vulg. editiones, *Quid igitur?* formula solemnī, quam facile erat substituere non in-

tellectis. Bene Acidalius Divinatt. p. 169: «*Redde* retineo: quo mutato magna pars intercidit venustatis. — Iocus in eo, quod Epidicus dixerat, rogo, consistit. Illius ambiguitas argutandi occasionem dedit. Nam quum alter pro *interrogo* usurpasset: alter sic accipit, quasi *mutuum aut commodato* rogo. Atque ita quum ille aliud velle innuisset, hic reddi id ipsum iubet. Idem fere iocus etiam infra in hac fabula scen.

THESPRIO

Id adeo argentum ab danista apud Thebas sumsit foe-
nore, t. t. c.

In dies minasque argenti singulas numis.

EPIDICVS

Papae!

THESPRIO

Et is danista advenit una cum eo, qui argentum petit. i. t.

EPIDICVS

Dî immortales, ut ego interii basilice!

THESPRIO

Quid iam, aut quid est, t. t. c.

Epidice?

EPIDICVS

Perdidi me!

THESPRIO

Quis?

EPIDICVS

Quis? Ille, qui arma perdidit. 55

THESPRIO

Nam quid ita?

EPIDICVS

Quia cotidie ipse ad me ab legione epistolas i. t.
Mittebat... Sed taceam optimum est. Plus scire satius,
quam loqui,
Servom hominem; ea sapientia est.

THESPRIO

Nescio edepol, quid timidus trepidas, as. ex t. d. et i. d. c.

Si quid est (536 sq.): PE. *Salve sis.* PUL. *salutem accipio mi et meis.* PE. *quid ceterum?* PUL. *Salvos sis: quod credidisti, reddo.* PE. *hand aocaso fideam.* » Vulg. autem minus concinne, *minis*. Fornac' verborum mina et mina passim confunduntur.

55. Vulg. claudicante versu: *Epi-*

dice? EP. P. m. TH. *Quis?* EP. *Ille qui perdidit arma.* Iunij. Ald. recte, *qui arma perdidit*. Alterum *Quis* addendum vidit Bentleius ad Horatii Epp. I, 16, 67.— Additum iam fuerat ab aliis, ut videre est in Plauto Marol. a. 1658. Ed. T.

58-60. Vulg. perversis metris: 6.

Epidice. Ita voltum tuum video: videre conmeruisse,
Hinc me absente, in te aliquid mali.

EPIDICVS

Potin', ut molestus ne sis? 60

THESPRIQ

Abeo.

EPIDICVS

Adsta! abire hinc non sinam.

THESPRIQ

Quid nunc me retines? i. tr. h.

EPIDICVS

Amatne istam, quam emit de praeda? b. tr.

THESPRIQ

Rogitas? Deperit...

EPIDICVS

Degetur corium de tergo meo! t. t. c.

h. ea s. est. Tu nescio ed., quid (G et H inculcant, tu) *timida' es.* (*timida' es.* Absurdam hanc et similitum scripturam primus induxit Gronovius; alibi recte, *timidus es* etc. Nunquam autem vocales s litteram verborum finalem abiecerunt veteres) *Trepidus, Epidice: ita volt. t. video. videre comm.* *Hic, me abs., in t. a. m.* Ep. *potin' uti mol. ne sis?* Libri vet., ubi a Sarracenia et Mediolanensi discesseris, a quibus haec verba absunt, *timidus es*, ut dixi; deinde ut, non uti, quod raro in iis legitur, et extremo tertio horum versuum *sis*, quod ad metrum quadrat, de quo vid. tom. I, p. 128 sq. Ita causam indicat, ut monui ad Cist. 393 sqq. Poni solet post ea, quorum causam designat; hic autem praepositur, sicut utidem Most. 715: *Sed, Simo, ita ventus navem deserit nunc.* Additur enim erat servus, perimus; sed a Simone interpellatur. Et sic

saepius, ut nihil opus sit reponi secundum Acidaliu, uti *voltum tuum video* etc. Vox *mali* pro monosyllaba est: vid. ad Ampb. prod. 74. Caeterum haec usque ad versum 73 *aparta* iacent omnia in vulgatis.

62. De singulis bacchiacis, qui aliis interdum versibus immiscentur apud Comicum, pauca monui ad Ba. 1124. Cf. Most. 329, ubi bacchiacus dimeter asynartetis insertus est, ex c. d. et t. h. compositis.

63. *Degetur* MSS. *Degetetur*; sed vv. edd., *Degitur* pro *Degetur*, sicut 22 *Redditur* pro *Reddetur*, solenni e et i litterarum confusione. Lipsius Electorum lib. II, cap. 21 extremo: «*Degere, inquit, antiquis minuire, detrudere. Nonius Marcellus: Degere etiam est minuire. Plautus Aulularia 120: Nunc ego istam, soror, laborem degam et deminui tibi. Degere est detrudere. Plautus Epidico: Degetur corium de tergo meo, v.*

THESPRIQ

Plusque amat, quamde unquam amavit.

EPIDICVS

Iupiter te perduit!

THESPRIQ

Mitte nunc iam; nam illic me vetuit domum venire; as.

ex t. d. et i. d. c. 65

Ad Chaeribulum iussit huc in proximum: i. s.

Ibi manere iussit: eo venturust ipsus.

EPIDICVS

Quid ita?

THESPRIQ

Dicam. t. t.

Quia patrem prius convenire se nevolt neque conspiciari,

Quam id argentum, quod debetur pro illa, denumerave-

rit.

t. t. c.

EPIDICVS

Heu cdepol res turbulentas!

THESPRIQ

Mitte me, ut eam nunc iam. 70

EPIDICVS

Haecce ubi scibit senex, puppis pereunda est probe. as.

ex t. d. et i. d. br.

Vid. etiam, quae nos ad Aululariae l. l.

64. Infecitissimo vulgo: *Plusque amat, quam te unquam amavit*. Nam quid, quaeso, hoc sibi volt, puellam istam plus amari, quam Epidicum, quem sic *nunquam amavit* adolescens? Apage stolidum iocum, et reponere mecum propra: *Plusque amat, quamde unquam amavit*, quae digna descriptio amoris tam cari 50, atque magni 609-611. *Quamde* pro *Quam* in usu veteribus fuisse, munui ad Amph. prol. 69, quod non intelle-

ctum a libeariis cito mutari erat consentaneum.

67. *ipsus*) Ita Langg. et H; Monachiensis scriptor vitio calami, *ipius*. Vulg. *ipse*, ex interpretatione.

68. *nevolt*) Vulg. *non volt*. Illud priscum, hoc pervulgatum.

71. Lege, sis, quae nos de hoc genere versuum tom. I, p. 128. «Pereunda puppis, inquit Acidalius Divinatt. p. 170, valet: necesse est, puppiam perire, ut Trin. 1120: *Si illa tibi placet, placenda dos quoque est, quam dat tibi*. De puppi autem

THESPRIO

Quid istuc ad me attinet, quo tute intereas modo?

EPIDICVS

Quia perire solus nolo; te cupio perire mecum, t. t.
Benevolens cum benevolente.

THESPRIO

Abi in malam rem maxumam a me
Cum istac conditione.

EPIDICVS

I sane, si quid festinas magis. t. t. c. 75

THESPRIO

Nunquam hominem quemquam conveni, unde abierim
lubentius.

EPIDICVS

Ille hinc abiit: solus es nunc. Quo in loco haec res sit,
vides,

Epidice. Nisi quid tibi in tete auxili est, absumtus es.
Tantae in te impendent ruinae, nisi subfulcis firmiter,
Non potes subsistere, itaque in te inruunt montes mali.⁸⁰
Neque ego nunc quo me modo expeditum ex impedito
faciam, t. t.

αὐτὸ ναυὶ ἀλλὰ γρηγορέωσθε frequenter Plautus. Vel Mostellaria insignem locum vide scen. Melius anno 715: Sed, Simo, ita nunc ventus navem nostram subito Deseruit, et quae sequuntur. Bacchidibus quoque 753: Bene navis agitur! pulcre haec confertur ratis! Et Ovidius Epist. Sapph. Phaon. 72: Non agitur vento nostra carina suo.

72. Vulg. hiantē versu, tu.

79. Invenit Acidalius Tantae te impendent ruinae, exclusa praepositione; quem vide ad Cūre. 373.

80. itaque in te inruunt montes mali) Coniungenda haec cum anteceden-

tibus Tantae in te impendent ruinae. De metaphora, quam frequent Noster, consule interpretes ad h. l. et Pareum lexico Plant. v. Montes.

81. Neque ego nunc me quomodo exp.) Vulg. perversis ac debilibus numeris: Neque ego nunc quomodo me exp. s. i. f. C. p. ego miser peripoli meis dolis senem etc. Etiam reponas licet: N. e. nunc quo me modo exp. etc. Senicem pro senem, sicut senicis pro senis, veteres usurpasse, ex grammaticis constat (nam Militis quidem versu 644 senisem, non senicem, MSS. et priscæ edd.); quod melius quam vulgatum senem docet

Consilium placet. Ego miser meis perpuli senicem dolis,
t. t. c.

Vt censeret, suam sese emere filiam: is suo filio
Fidicinam emit, quam ipse amabat, quam abiens man-
davit mihi.

Is nunc alteram ab legione amiculum adduxit sibi 85
Animi causa. Corium perdidit: nam ubi senex senserit,
Sibi data esse verba, virgis dorsum depoliet meum. —
At enim tu praeceve! — Nilul istuc! plane hoc corrup-
tum est caput! i. t.

Nequam homo es, Epidice. — Qui tibi lubido est male
loqui? — t. t. c.

Quia tu tete deseris. — Quidnam faciam? — Men' tu
rogas? *

90

eam versus regionem trochaici, sicut
monui ad Amph. 355.

84. *amabat*) Vulg. *amat*, quod
nec versus sufficit, et sententiam fal-
sam obtulit Plauto, siquidem, non
amplius amari illam a Stralippoele,
modo Epidicens rescivit. Infra 128
adulesceus: *Illam amabam olim;*
nunc iam alia cura impendit pectori.

85 sq. Vulg. nec satis perspicua
sententia et vitioso motto: *Is sibi*
nunc alteram ab legione adduxit uni-
um. Causa, corium perdidit: nam ubi
etc. H optime, *adduxit unicum ani-*
mi causa, nam nisi hoc vel simile
aliquid addatur, in *alteram* intelli-
gas alteram fidicinam, qualis non
erat virgo, quam nunc peribat Stra-
tippocles. Nam infra 147 altera tan-
tum puella dicitur.

Versus autem potissimum causa
amiculum repositi pro *amicum*, quam-
quam et contrarium quid sonat
diminutivae vocis, quod loco valde
convenit. Si quis tamen fixari velit,
manus dabo concedamque retineri
amicum, codicis lectionem, sed non

clisam, nisi quis rescribi iubeat,
quod neque ipsum quoque omnino
improbabile: *Is nunc alteram ab le-*
gione adduxit amicum sibi Animi
causa.

87. *depoliet*) Libri vv. *depoliet*
vel *dispoliet*. Legendum *depoliet* vi-
derunt Palmerius in Spicilegiis et
Acidalius Divinationum pag. 171,
quomodo *politiones* et *depolitiones* le-
guntur apud Nonium et apud Hauc
ipsum et Terentium *Pugna pectere*,
Fustis pectere, *Depectere*. Vid. Parci
lexic. Plant. v. *Pectere pignus*. *De-*
spoliet si retinendum esset, esset mo-
dus potentialis, de quo monui ad
Aul. 42.

90. Vulg. pravis numeris: *Quia*
tute te deseris quid faciam? men' tu
rogas? nec ulla in Julius Camerna-
rius et Lambinus, *Quia tute tete de-*
seris etc., prius huius. Ald., *Q. tu te*
d. B ne Laug. et noster G, *Quia tu*
tute d. Praeterea G non quid faciam?
sed quoniam f.? in quo repare mihi
visus sum, quod repositi, *Quidnam*
faciam? qua lectione surculis verum.

Tu quidem antehac aliis solebas dare consilia mutua.
 Quidquid aliqua reperiundum est. — Sed ego cesso ire
 obviam
 Adulescenti, ut, quid negoti sit, sciam? Atque ipse illic est.
 Tristis est. Cum Chaeribulo incedit aequali suo.
 Huc concedam, orationem unde horum placide perse-
 quar.

95

STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS. EPIDICVS.

STRATIPPOCLES

Rem tibi sum elocutus omnem, Chaeribule, atque ad-
 modum t. t. c. I, 2
 Meorum moerorum atque amorum summam edictavi
 tibi.

CHAERIBVLVS

Praeter aetatem et virtutem stultus es, Stratippocles.
 Idne pudet te, quia captivam, genere prognatam bono,
 In praeda es mercatus? Quis erit, vitio qui id vortat tibi?

STRATIPPOCLES

Qui vident, omnis inimicos mi istoc facto reperi:

91. Tò quidem elisa i littera pronuntiationis. Vid. ad Amph. prol. 74.

92. Vulg. versu ἀντιπῶλον neque apte illato Quid? de quo dixi ad Cos. 751: Quid? aliquid reperiundum est. Camerarius Quid, quid? aliquid etc. Aliqua Poll. (sextus cum glossa, ratione) Langg. Frising. et omnes propemodum vv. edd. Vnde legendum puto Quidquid aliqua reperiundum est, alterum Quid alteri offecisse ratus, ut solet fieri. Nisi Langianorum librorum lectio Quid faciam? aliqua rep. est, potius adoptanda videntur, sic distincta; Quid

faciam, aliqua reperiundum est, ut sibi aliquo modo reperiendum, h. e. excogitandum, dicat, quid facientium sit.

99. Frustra v. editores, captivam, quae scribendi ratio si inducenda est, reponendum quoque erit per omnia in praeis hęc, virei, meiles et eiusmodi sexcenta. MSS. et vv. edd., captivam.

101. Vulg. Qui invident, omnes inimicos mi istoc facto reperi, quod fere idem est ac si dicens, Qui invident, invident: nam inimicitia est invidia. Acidalius Divinati. p. 172,

At pudicitiae eius nunquam nec vim nec vitium attuli.

CHAEIRIBVLVS

Iam istoc probior meo quidem animo, quom in amore temperes.

STRATIPPOCLES

Nilil agit, qui dissidentem verbis solatur; sed is
Est amicus, qui in re dubia re iuvat, ubi re est opus. 105

CHAEIRIBVLVS

Quid tibi me vis facere?

STRATIPPOCLES

Argenti dare quadraginta minas,
Quod danistae detur, unde ego illud sumsi foenore.

CHAEIRIBVLVS

Si hercle haberem, non negarem.

STRATIPPOCLES

Nam quid te igitur retulit
Beneficum esse oratione, si ad rem auxilium ecinortuoin
est?

CHAEIRIBVLVS

Quin edepol egomet clamore defatigor, differor. 110

« Non abnuam recte Gulielmum nostrum (Vérisimill. III, 9) emendasse *Quin vide*, imo dixerim emendasse recte. Tamen pronius fuerat *Qui vident*, ut *Captivis* 429: *Vbi quisque vident, eunt obviam, Gratulanturque eam rem*. Pronius hoc fuerat, literas quidem si respicias: sed ei sensum. Nec enim omnes prorsus habere potuit inimicos: saltem qui vidissent: et videre dum potuerunt perpauci, quum vix in patriam rediissent. » Plane autem Pal. 3, *Qui vident*.

103. Vulg. ex interpretatione, corrupto quidem versu: *Iam istoc probior es meo q. a.* Vid. ad Amph. 168.

104 sq. Absurde libri: *Nilil agit*,

qui dissidentem verbis solatur suis. Is est amicus etc. Nam quid, quaeso, sibi vult istud *suis*? Nonne per se intelligitur? An ex aliorum quam Chaeribuli verbis plus solatii se percepturum sperat Stratippocles, ut ipsius allocutionem spernet, aliorum expetat? Nugae. Dedit poëta, quod excudi iussimus: *solatur; sed is est amicus etc.* Hoc quam facile transierit in *Si is*, mox *Suis, est amicus etc.* intelligent, qui frequentem i et u litterarum verborumque *Sed et Si* in scriptis confusionem observarint. Vid. ad Curc. 43. M, — *solatur suis est amicus*, quo magis etiam confirmatur haec emendatio.

107. *Quid*) Vid. Parmen. lxxxi

STRATIPPOCLES

Malim istiusmodi mi amicos furno mersos, quam foro!
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioso ve-
lim,

Quem quidem ego hominem inrigatum plagis pistori
dabo,

Nisi hodie prius comparassit mihi quadraginta minas,
Quam argenti elocutus fuero ei postremam syllabam. 115

EPIDICVS

Salva res est: bene promittit; spero, servabit fidem.
Sine meo sumtu paratae iam sunt scapulis symbolae.
Adgrediar hominem. Advenientem peregre herum Stra-
tippoclem

Salvad inpartit salute servos Epidicus.

STRATIPPOCLES

Vbi is est?

EPIDICVS

Adest. Salvom te gaudeo huc advenisse. b. t. 120

STRATIPPOCLES

Tam tibi istuc credo, quam mihi. t. d.

EPIDICVS

Benene usque valuisti?

STRATIPPOCLES

A morbo valui, ab animo aeger fui.

manitissa v. *Generis mutatio*, nos ad
Aul. 725.

115. Vulg. vitiosis numeris: *Quam
argenti tibi fuero el. e. p. s.*

116. *servabit fidem*) Egregia haec
Laubianis correctio, quam laudant,
nec tamen in ordinem receperunt,
recentiores, quoniam veterum librorum
lectio *idem*, ex quo item nobis fabri-
catum est, ne ad versum quidem sat-
tis quadret. Vide tamen ad Amph.
483; quamquam extremorum ver-

suum debiliores sunt vires, ut vix
huc valeat, quod tibi dixi.

120. Vide de singulo hoc bacchis-
co ad Ba. 1124.

121. *Tam tibi istuc credo, quam
mihi*) Non haec ita prorsus dicun-
tur, ut illa Aul. 259: *Haec mihi ted.*
ut tibi meo, aequum est credere; sed
vel serio affirmant iuvenis, se id Epi-
dico credere tanquam sibi ipsi, vel,
quod malum, non magis pendere se
salutem servi significat, sed accipere

EPIDICVS

Quod ad me attinuit, ego curavi, quod mandavisti mihi:
Inpetratum est: emta ancilla est, quod tute ad me literas
Missiculabas.

STRATIPPOCLES

Perdidisti omnem operam.

EPIDICVS

Nam qui perdidit? 115

STRATIPPOCLES

Quia meo neque cara est cordi neque placet.

EPIDICVS

Quid retulit,
Mili tantopere te mandare et mittere ad me epistolas?

STRATIPPOCLES

Illam amabam olim; nunc iam alia cura inpendet pectori.

EPIDICVS

Hercle miserum est, ingratum esse homini id, quod tu
facias bene. 129

Ego quod benefeci, malefeci: quia amor mutavit locum.

STRATIPPOCLES

Desipiebam mentis, quom illas scriptas mittebam tibi.

EPIDICVS

Men' piacularum oportet fieri ob stultitiam tuam,
Ut meum tergum tuae stultitiae subdas succidaneum?

STRATIPPOCLES

Quid istic verba facimus? huic homini opus quadraginta
minis

eam ut rem, quae per se intelligatur.

123. Quod elisa vocali litera legendum. Vid. ad Amph. prol. 74. Nam versum iambicum tetrametrum hunc non putamus.

129. Vulg. *hominem*. *Homini*, quod sententia requirit, primus reposui-

dum vidit Palmerius Spicilegg. p. 254. Vulg. quoque minus congrue, *id quod iuvans bene*. G et M, *id quod tu f. b.*, quos secutus sum.

134. Vulg. *impedito versu*: *Huic homini opus est q. m. Illic homini*, h. e. *mihi*. Vid. ad Capt. 84.

Celeriter calidis, danistae quas resolves, et cito. 135

EPIDICVS

Dic modo, unde auferre vis me. A quo trapezita pelo?

CHAEIRIVLYS

Vnde libet. Nam ni ante solem occasum elicies, meam
domum ne l. t.

Inbitas; tu'e in pistrinum...! t. d.

EPIDICVS

Facile tu istuc sine periclo et cura, corde libero, l. t. c.
Fabulare; novi ego nostros: mihi dolet, quom ego va-
pulo. 140

STRATIPPOCLES

Quid tu nunc? patierin', ut ego me interimam?

EPIDICVS

Ne feceris.

Ego istuc accedam periculum potius atque audaciam.

135. Soloece vulgo, *resolvat*. Nunquam verba *Ille homo*, si primam personam significant, cum tertia verborum coniunguntur, sed itidem cum prima semper. Atqui *resolves* MSS., nisi quod *H resolves*, et edd., etiam Taubmanni et Parei.

137 sq. Vnlg. depravate: *Vnde libet, nam ni ante solem occasum elo, Meam domum ne imbitas; tu te in pistrinum*. Langiani non *elo*, sed *elo ces*; Lambinus ex libro, ut ait, viri cuiusdam docti: — *nam ni ante solem occasum hoc argentum eloces*, quod accipit pro *eruas*, nova profecto verbi potestate, quamque in seria oratione recte improbat Acidalius, nec tamen quidquam probabilius in medium affert. Vicinum *eloces* vñ *elicies*, quod sententiae convenit. Pistori placebat *elisis*. De singulo trochaico acutalecto cum clausula, quae eiusmodi versu dimetro contigetur,

vid. ad Amph. 596, Ba. 1114, Cárc. 112.

138. *Inbitas*) Vid. ad Capt. 611. — *Tute in pistrinum*) *Eas* vel simile quiddam additurus Stratippocles interpellatur a servulo impatiente.

140. *novi ego nostros*) Similiter Pinacium de patre Stic. 71: — *Novi ego nostros: exorabilist*. Et rursus pater de filiabus ibid. 66: — *Scio, lulis fore: ego meas novi optume*. Recte igitur familiares Lambinus interpretatur; rectius Pistor heros, familiarum principes, hoc sensu, ut refert Taubmannus: « Ich weiss, dass meine Herrn nicht scherzen. Maiores fallere herum, difficile est et cum periculo. Minori negare non minus. »

142. Diverso iam affectui servi respondenda necesse est diversum a praecedente genus metri. Quamobrem hunc veram iambicum tetrametrum

STRATIPPOCLES

Nunc places; nunc ego te laudo.

EPIDICVS

Patiar ego istuc quod lubet.

STRATIPPOCLES

Quid de illa fiet fidicina igitur?

EPIDICVS

Aliqua res reperibitur; i. t.

Aliqua ope exsolvam, extricabor aliqua.

STRATIPPOCLES

Plenus consilii es: t. t. c. 145

Novi ego te.

EPIDICVS

Est Euboïcus miles locuples, multo auro potens,
 Qui, ubi tibi istam entam esse scibit atque hanc addu-
 ctam alteram,

Continuo te orabit ultro, ut illam tramittas sibi.

Sed ubi illa est, quam tu adduxisti tecum?

STRATIPPOCLES

Iam faxo hic erit.

CHÆRIBVLVS

Quid hic nunc agimus?

STRATIPPOCLES

Eamus intro huc ad te, ut hunc hodie diem 150

Luculente habeamus.

EPIDICVS

Ite intro: ego de re argentaria
 Iam senatum convocabo in corde consiliarium,
 Quoi potissimum indicatur bellum, unde argentum au-
 feram. —

Epidice, vide quid agas: ita res subito haec obiecta est tibi.

nunc puto, sequentem vero trochai-
 cum rursus catalectum.

150. Etiam hic versus simili de
 causa non male existimabitur iambi-
 cus tetrameter.

Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi co-
pia est. 155

Adeundum est. Senem oppugnare certum est consilium.

I, i, abi

Intro atque adulescenti dic iam nostro herili filio,

Ne hinc foras ambulet neve uspiam obviam veniat seni.

APOECIDES. PERIPHANES.

APOECIDES

Plerique homines, nihil quom refert, pudent; as. ex c.
d. et t. h. II, 1

Vbi pudendum est, ibi eos deserit pudor, 160

Quom usust, ut pudeant. c. d. c.

156. Vulg. *At eundem senem oppugnare* etc. quod ineptum, quum in totu hoc colloquio ne verbo quidam mentio facta sit de senē. Atq̃ui Pall., teste Parco, dilucide *Adeundum*.

156. Vtrumque *I*, vocali litera sequente, corripitur, Graecorum more, ita ut verbo *I, i, abi* paronem quartum efficiant, comparem critico pedem, qui trochaicu extremo convexit.

158. *foras* priorem vocalem litteram elidit. Vid. ad Amph. prol. 74.

159 sqq. Vulg. perversis metris: *Plerique homines quos, cum nihil refert, pudet: ubi pudendum est, Ibi eos deserit pudor, cum usust ut pudeant, is adeo tu es, quid Est, quod* etc. *G* et *H* interpretantes, *Plerique sunt homines*. Sed bene rō quos excluditur in *Sarracenia* et *Aldina*, bene, quia *Monachiensis* liber, quem versavimus, *P. h. q. c. nihil refert, pudet*, quomodo *Cas. 705* legitur: *Ita nunc pudeo atque ita nunc paveo*

etc. et *Priscianus* lib. 11, p. 922 *Putsch.*, ubi egit de impersonalibus *piget, pudet, taedet, poenitet, liquet, licet, libet, oportet*: «*Sciendum tamen, inquit, quod haec omnia inveniuntur perfectorum declinationem habentia in usu veterum, teste Capro, pigeo, pudeo, taedeo, poeniteo, liqueo, liceo, libeo, oporteo*; quomodo *placeo, contingo, evenio, vado, attineo, accido, iuvo, delecto*, quorum tertiae personae impersonalium vice funguntur, *placet, contingit, evenit, vacat, accidit, attinet, iuvat, delectat*.» Exquisitum igitur illud *pudent* nequam repudiandum duxi, quum se ultro offerret, sed potius inlucendum quos, orium id, ut videtur, ex sequente *quom*, perpetuum geminato, praesertim quum abesset ab editionibus illis, quas dixi, quarum *Sarracenia* manu scripti iustas esse recte existimatur. Iamque et metrum apparuit, de quo supra exposui ad

Is adeo tu es. Quid est, quod pudendum sit, as. ex c. d.
 Genere natam bono pauperem domum (et t. h.
 Ducere uxorem? c. d. c.
 Praesertim eam, qua ex tibi conmemores as. ex 2. i. h.
 Hanc, quae domi est, filiam proinatam? 106

PERIPHANES

Reverecor filium.

APOECIDES

At pol ego te credidi u- c. t.
 xorem, quam tu extulisti, pudore exsequi.
 Quoius quotiens sepulcrum vides, sacrificas
 Eloco Orco hostiis, neque adeo iniuria, 170
 Quia vivendo tibi licitum eam est vincere.

PERIPHANES

Oh,

Hercules ego fui, dum illa mecum fuit;
 Neque sexta aerumna acerbior Herculi, quam mi illa
 obiecta est. i. l. c.

APOECIDES

Pulcra edepol dos pecunia est.

PERIPHANES

Quae quidem pol non maritala est.

Amphitruoni suppositam scenam *Di-
 vostram* tom. 1, p. 129. Caeterum altera
 horum versuum G, deseruit.

162. sit) Inconciune codices, siet.

165. qua ex) Vide Paremi lexi-
 caotissa v. *Anastrophe*. De metro
 dixi ad Amph. 442.

167. In duos versiculos divisum
 verbum *uxorem*, praesertim in loco
ὑποζυγίου, non est, quod nos mala
 habent, apud Horatium u - xorius

annis, similia passim et apud eun-
 dem et apud alios ferentes.

171. Librarii, tritum ordinem ver-
 borum sectantes nec synchysin ca-
 pientes, quum versus maxime requi-
 rit, vulgo nullis numeris: Neque ad-
 eo iniuria, quia licitum est eam tibi
 vivendo vincere. Tō vivendo perpe-
 ram oioissam in M. De Synchysi,
 figura Haic frequentata, dixi ad
 Amph. 378.

EPIDICVS. APOECIDES. PERIPHANES.

EPIDICVS

Attat, tacete! habete animum bonum: liquido exeo foras

i. t. II, 2. 175

Auspicio, avi sinistra.

i. d. c.

Aentum cultrum habeo, senis qui exenterem marsu-
pium!

i. t.

Sed ecce ipsi ante aedis conspikor, qualis volo, ve-
tulos duo!

175. Vulg. *St. at! tacete.* Hoc a Camerario est; nam V. C. *State* (quod fuerit *Attate*), *tacete*; Pull. et 3 nostri *at at* (vel coniunctum *atat*, sicut H), *tacete.* *Attat* vel *Attatae* (nam sic potius scribebatur, quum a graeco ἀττάται et ἰττάται ducta sit vox) non solum est subito monstrantis, vel tacite acum mussitantis et aliquid intelligere incipientis, ut monet Pareus in lexico Plant. hh. vv., neque admirationem tantum exprimit et terrorem quod vult Donatus ad Andr. 98, Hec. III, 4, 35, quamquam fieri potest, ut de solis istis locis Terentii loquatur, neque nunquam dolentis esse memini apud scriptores Latinorum superstites, sicut ἰττάται apud Aristophanem; sed omnibus affectibus, praesertim subitis atque vehementioribus convenit, estque hoc loco momentis, et quodammodo reprehendentis, ut loco Naevii in Tarentilla apud Charisium Institut. gramm. lib. II, pag. 213 Putsch., qui locus sic se habet: *Attattatae, cave cadus, amabo.*

177. Codex Meursii et Iuntina, quacum editione consentire fere istam librum monui ad Aul. 782—784,

item Aldina, *seni*, quod vulgato non deterius.

178. Vulg. oratione, in qua nec caput nec pes apparent: — *Sed ecce ipsum ante aedis conspikor Apoeidae, Qualis volo, vetulos duo.* nec melius Tschirnannus, interpunctione locum expedire putans: — *Apoeidae, Qualis volo, vetulos duo.* Langiani, omisis verbis *ante aedis consp.* *Apoe.:* *sed ecce ipsos, qualis volo, senes duos;* hene, quod omiserant istud *Apoeidae*, quod a glossatore haud dubie profectum, lungeque rectius quam Dousa, qui id mutabat in *Apoeiden*, quum Periphani nihil negotii sit apud *Apoeidem*, et personam secundarium partium adire primariam deceat, non contra. Quod sensit etiam Acidalius, qui praeterea miratur, cur vel antiqui libri ante *Apoeidae* potius aedes senem constituant, quam ipsius, et quidem solum, vel Dousica editio *Apoeidem* potius, et aeque solum, quam *Periphaneum*. Nam de hoc Epidico curam esse maximam; de altero nullam aut parvam. Et de utroque hic loqui servum, apparere ex sequentibus *Quales volo, vetulos*

Iam ego me convortam in hirundinem atque eorum ex-
sugebo sanguinem,
Senati qui columen cluent! i. d. 180

APOECIDES

Continuo ut maritus fiat.

PERIPHANES

Laudo consilium tuum. l. t. c.

APOECIDES

Nam illum audiui in amorem haerere apud nescio quam
fidicinam.

PERIPHANES

Id ego excrucior.

EPIDICVS

Di hercle me omnes adiuvant, augent, amant:
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argen-
tum auferam. i. s.
Age nunc iam orna te, Epidice, et palliolum in collum
coniice, 185

duos. Emendat igitur vir optimus: *Sed eorum ipsum ante aedes conspicor et Apociden*, ut servus herum maiorem ante aedes (heriles, inquit, credo,) conspicere se dicat. Sed sane nomen *Apocidae* fraudis suspicionem commovet, praesertim quum eo nomine deleta bene procedat versus iambicus tetrameter, qualibus principium huius scenae conscriptum est, servato vero sententia unius versus ambitu coniungenda in duos, eoque impares, diuellenda sit hoc modo: *Sed ipsum ante sedis conspicor Apocidae*, (vel et *Apociden*,) *Qualis volo, vetulos duo.* Iam ego me convortam in hirundinem; etc. ne dicam, versus hos iambicos etiam clausula, quae est 180, sic privari, qua transitus ad diversum metri genus legitime munitur. Recte igitur me

reposuisse arbitror: *Sed ecce ipsi ante aedis conspicor, qualis volo, vetulos duo.* Ipsi pro *Ipsius*, heri, sicut Afranius *Omne* (nam ita, non *Homine*, legendum monui ad *Asin.* 24) apud Priscianum pag. 894 Putsch.: *Ipsi me velle vestimenta dicito.* De porrecta extrema syllaba τῶν conspicor ante vocalem vid. ad *Amph.* prol. 38. — ecce scribi iussi pro vulgato *cocum*, quod nominibus pluralibus iungi nequit, docente eodem grammatico ibidem p. 949.

182. Vulg. pravis numeris, nisi legas *audii* et in hoc priorem i litteram elidas, quod durissimum: *Nam ego illum audiui in amorem haerere* etc. *In amorem haerere*, ut in mentem esse et similia, de quibus dixi ad *Amph.* 545.

Itaque adsimulato, quasi per urbem totam hominem
quaesiveris.

Age, si quid agis. — Di immortales! utinam conveniam
domi t. t. c.

Periphanem, quem omnem per urbem sum defessus quae-
rere,

Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque in foro,

Per nyropolia et lanienas circumque argentarias! 90

Rogitando sum raucus factus; pene in cursu concidi.

PERIPHANES

Epidice!

EPIDICVS

Epidicum quis est qui revocat?

PERIPHANES

Ego sum, Periphanes.

APOECIDES

Et ego Apoecides sum.

EPIDICVS

Et ego quidem sum Epidicus. Sed, here, optuma

Vos video opportunitate ambo advenire.

PERIPHANES⁹¹

Quid rei est?

EPIDICVS

Mane, *mane!* sine respirem, quaeso!

PERIPHANES

Ino adquiesce.

EPIDICVS

Animo male est: 195

186. Vulg. nescio quo auctore, in-
vitis autem Velus Cod. Pall. Laugg.
et plerisque editionibus, etsi non
omnino male, ut intelligas ex illis,
quae in medium protuli ad Cist. 393
sqq., *Ita adsimulato* etc. quomodo
quidem G et M, quos adhibuisse Gro-
novium, non est quod nobis facile
persuadeamus. H et edd. aliquot me-

diae, inprimis Iustina, atque as-
sim.

187. *Age, si quid agis*) Formula
tardiuorem incitantia. Vid. Parei lex.
Plaut. h. v.

195. Vulg. semel tantum *tò mane*
legitur, quod iterari iubet metrum.
Passim similia sibi invicem offere-
re in libris scriptis.

* Recipiam anhelitum.

APOECIDES

Clementer requiesce.

EPIDICVS

Animum advortite!

Ab legione omnes missi sunt Thebis domum. i. s.

197 sq. Vulg. *Ab legione omnes remissi sunt domum Thebis.* Ap. quis hoc *Scit factum?* Ep. ego ita esse factum dico. Ps. scin' tu istuc? Ep. scio. Et prior quidem horum versuum bene se habet, si metrum respicias, si sententiam sequentis huc protractam, ne ille quidem. Posterior autem neque numeros iustos habet, nisi, rō factum non liquescere, sic scandatur: *Scit fū | cūm?* Ep. ego i | tu etc. quo nihil fingi potest durius absurdusque. Atqui longe aliud cantant scripti etrvv. edd., hoc: *A* (H bene, *Ab*) *legione omnes remissi* (Langg. *missi*) *sunt domum Thebis.* Ap. *Sic factum est?* (Solms V. C. *Scit factum est*, sicut saepe se pro scriptura deprehendi monitum ad Capt. 773. Nam e et t literas persimiles facile inter se commutari demonstratio non indiget.) Ep. *Ego ita factum esse dico etc.*

Primum igitur reponendum vidi, *Sic factum est?* inductis verbis quas hoc, quae a recentissima manu adscripta in vetere codice, qui xxt' αἰῶνος dicitur, male in ordinem recepta sunt a Camerario. Dein, approbata Langianorum librorum lectione *missi* pro vulgata *remissi*, verba *Ab legione omnes missi sunt Thebis domum* (nam sic postrema duo transponenda versus gratia) iambi senarii ambitu comprehendi, ut diverso metro graviter gravis sententia efferretur, velut leno ille dicit Pseud. 186 sqq. *Fae, sis, sit delatum huc mihi*

frumentum, hunc annum quod satis (i. l.) *Mi et familiae omni sit meae, atque adeo ut frumento adfluam: Ut civitas nomen mihi commudet meque ut praediet Lenone ex Ballione regem Iasonem.* Nam clausulis quidem versus non adnumerem, quarum vicem sustinere solent non iambicae tantum basis (Stich. 661) et iambi monometri, vel catalecti, ut Pseud. 568, vel hypercatalecti, ut Ba. 953, Trin. 214, item cuiusmodi dimetri non unius moduli (Cas. 516, supra 176, Most. 887, Pers. 38, 659, Pseud. 924, Rud. 844, Truc. 688) verum etiam trimetri tum catalecti (Cas. 581, ubi vide, quae monemus), tum trimetri, qui vulgo senarii dicuntur. Et hi quidem pro clausulis non solum post iambs longiores inveniuntur, sicut supra 4, 44 sqq. 50, Curc. 629 sqq. Men. 486, 501, Pers. 27, Pseud. 189, Stich. 285, vel post trochaicos tetrametros, sicut Cas. 577 sqq. Men. 562, Merc. 878 sq. 915, Mil. 169, Pers. 614 sq., Purn. 667 sqq. (ut contra gliscente affectu trochaici tetrametri sequuntur iambs senarijs, velut Rud. 1104 sqq.) ; sed post bacchiacos quoque (Truc. 679) ita usurpato eos licet deprehendere et post creticos (Pseud. 248, Rud. 169 sq.) varietque generis asynartetos, velut Cas. 80 sq. 682, 684 sqq. Quae omnia sub uno aspectu ponere visum est, ut intelligerent lectores, quam liberi in hoc genere fuerint veteres poetae, quamque recentiorum refu-

Sic factum est?

APOECIDES

EPIDICVS

Ego ita esse factum dico.

PERIPHANES

Scin' tu istuc?

EPIDICVS

Scio. t. t. c.

PERIPHANES

Qui tu scis?

EPIDICVS

Quia ego ire vidi milites plenis viis.

Arma referunt et iumenta ducunt.

PERIPHANES

Nimis factum bene! 200

EPIDICVS

Tum captivorum quid ducunt secum! pueros, virgines
Biuos, ternos; alius quinque; sit concursus per vias;
Filios suos quisque visunt.

PERIPHANES

Hercle rem gestam bene!

EPIDICVS

Tum meretricum numerus tantus, quantum in urbe
omni fuit,

Obviam ornatae occurrebant suis quisquis amatoribus;

gerint insipidam uniformitatem. Nunc de deverticulo in viam. Non male igitur fecisse nobis videtur, iamhuc separatum illum inducentes potius, quam ita haec scribentes, repudiata *Languiuorum lectione missi: Ab lectione omnes remissi sunt domum Thebis.* Ap. *Sic factum est*, (t. t.) *Epistice?* Ep. *Ego ita factum esse dico.* Pg. *Scin' tu istuc?* Ep. *Scio.* (t. t. c.) in quibus verbum *factum* non elidendum foret, cuius figurae proso-

dicae exempla protuli ad Amph. 341, et quod additum *Epistice* posteriore versu, videndum de turbis circa nomina personarum in comoediis ad Amph. 436; de singulis autem trocheis cataslectis, inter eiusmodi cataslectos venientibus, ibidem ad 596.

205. Vulg. prorsus inconcinne: *Obviam ornatae occurrebant suis quaeque amatoribus*: nam e breve in quaeque non elidi, vix ausim credere, etsi adstrui possit aliquo modo haec ratio,

Eos captabant adeo. Scin', qui?

PERIPHANES

Maxume animum advorterim. 206

EPIDICVS

Pleraque haec sub vestimentis secum habebant retia.
Quom venio ad portum, atque illam illi ego video praestolarier,

lis, quae monui ad Amph. 341. Sed
H non quaeque, sed quisque, unde
reponendum esse conieci quisquis.
Vid. Parei lexic. Plant. v. Quisquis
genere femiino.

206. Vulg. sine sensu: — *captabant, id adeo, qui maxume animum advorterim.* Pall. 6, codex Mearsii et Iuntina eiusque asseclae: *id adeo scio, qui m. a. a.* Unde Acidalius Divv. pag. 175: — *id adeo, scin' qui maxime animulv?* « Nam argumentum, inquit, dicturus est, unde captari seuserit: neque id potest elegantius nisi cum tali interrogatione prius insinuare ». Bene quidem, quod argumentum dicturum esse ait Epidicum, unde captari amatores senserit, male, quod elegantem vocat locutionem, quae ne recta quidem est: siquidem non alio atque alio argumento id sensit servulus, hoc vero maxime, sed ob hanc solam causam fieri venaturam amatoriam coniecit, quia plerasque mulierum retia sub vestimentis habere vidit, ut per iocum persuadere cupit senibus. Igitur *id* induxi, quum praesertim non sententiae modo inutile id animadverterem, sed etiam versui officere; quod ex sequente ad-ortum puto. Dein immissa personae nota, quae vulgo adest, totum, ni fallor, locum illustravi. Adeo orationem continuat. Supra 51: *Id adeo argentum ab danista quod Thebas sumsit fenore.* Amph.

97 sq.: *Haec illic est pugnata pugnata usque a mane ad vesperum. Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die impransus fui.* Et sic passim. Vid. Horat. Tursellia. De particulis lat. orat. voc. Adeo in medio pro vero.

207. haec) Vulg. haec; sed H, haec, i. e. haec, pro haecce, priscorum more. Vid. Parei lexic. Plant. h. v., nos ad Amph. 138.

208. Vulg. frustra onerato versu pravisque numeris: *Quom ad portum venio, atque ego illum illic vid. pr.* Pronomina temere nunc addita nunc ommissa esse in vetustis codicibus, monui ad Asin. 843. Atque pro *Statim*, sicut passim apud scriptores. Ba. 245: *Dum circumspicod, atque ego lembum conspico.* Most. 1007 sqq.: *Postquam ex obsidione in tutum eduxi manipulares meos, Capio consilium, ut senatum congeronum convocem. Quem quom convocavi, atque illi me e senatu segregant.* A. Gellius Noct. Attice. X, 29: « Atque particula a granatiensis quidem coniunctio esse dicitur coarctiva, et plerumque sane coniungit verba et enunciat; sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in veterum literarum tractatione atque cura exercitis; nam et pro adverbio valet, quum dicimus *aliter ego feci atque tu*, — et gemina si sit, augeat intenditque rem, de qua agitur: — et praeterea pro alio

Et cum ea libicinae ibant quatuor.

PERIPHANES

Quicum, Epidice?

EPIDICVS

Cum illa, quam tuos gnatus annos multos deamat, de-
perit,

210

Vbi fidemque remque seque teque properat perdere.
Ea praestolabatur illum apud portum.

PERIPHANES

Vide veneficam!

EPIDICVS

Sed vestita, aurata, ornata, ut lepide, ut concinne, ut
nove!

PERIPHANES

Quid erat induta? an regillam induculam, an mendi-
culam?

EPIDICVS

Inpluviatam, ut istaec faciunt vestimentis nomina. 215

quoque adverbio dicitur, id est *Statum*, quod in his Virgilii versibus (Georg. I, 219 sqq.) existimatur obscure et insequenter particula ista posita esse: — — *Sic omnia satis In penus ruere ac retro sublapsa referri, Non alter, quam qui adverso vix flumine lembum Remigiis subigit, si brachia forte remisit: Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni* v. Caetani V. C. Pall. Langg. G H et vet. add., *ad portam*. Quos libros hic deserunt editores recentiores, sed mox 212, quae hominum inconstantia est, ad eos redeunt. Recte Acidalius Divinatt. p. 175: «Dubitum, — utrum verius, *portum* an *portam*, quorum alterum quidem scribendum utroque. De *ne*, *portum* praeferam, quando Athenis haec geruntur». Vellem tamen ad confirman-

dam hanc lectionem in antecedentibus mentionem factam navium et transmarinae cuiusdam expeditionis.

215 sqq. Vulg. absque distinctione: — — *mendiculam, Impluviatam, ut istaec f. v. nomina*. Ep. *Vt' impluvium induta eat?* Pl. *quid istuc est mirabile?* etc. Vix senis Comici est tam copiose et facete loqui de his rebus. Atqui edd. Acidalio antiquiores recte verba *Impluviatam* — nomina Epidico tribuunt; sed rursus male eidem sequentia *Vt* (nam sic illae, sicut etiam Langg. et Hoster) *impluvium induta erat?* quasi servi urbani sit et cullidi talia mirari, ut nova, de quibus quotidie in sermonibus heri minoris eiusque amicorum mentionem factam esse consentaneum est. Illic igitur istas editiones exprimendas mihi potavi, hic non item, sed tri-

PERIPHANES

Ut? in impluvium induta erat?

EPIDICUS

Quid istuc est mirabile?

Quasi non fundis exornatae multae incedant per vias.
 At tributus quom inperatus est, negant pendi potesse; t. t.
 Illis, quibus tributus maior penditur, pendi potest. t. t. c.

PERIPHANES

Quid ita?

EPIDICUS

Quia vesti quotannis nomina inveniunt nova: 220
 Tunicam rallam, tunicam spissam, liuteolum caesicium,

buendam hanc interrogationem Periphani, quem non mirum est rem feminarum vestiariam temporis novissimi (nam *regillam induculam* et *mendiculam* vestium nomina fuisse patem olim ipso adolescente usitataram) ignorare. Veteres autem libri, tam scripti quam impressi, *Ut* (vel *Pt*) *impluvium induta erat* vel *erit*, ut V. C.; sed Acidalius, perperam Epidico haec adscribens, *Ptin' impluvium induta eat?* et praecedente versu, quem Periphani continuat, — (*mendiculam*), *Au impluviatam?* ut etc. neutrum recte, et prius quidem propemodum soleoce, siquidem in narranda re gesta dicendum potius *iret*, quam *eat*; certe incoeinae, quum i litera in *Pti* producat, quam corripit Acidalius. Senex inauditum vestis nomen miratus, *Pt* inquit (h. e. *Quomodo?* sicut Noster passim (vid. Parei lexicon h. v.) et Horatius Epist. I, 3, 12: *Pt valet? ut meminit nostri?*) *in impluvium induta erat?* Qui Epidicus: *Quid istuc est mirabile?* etc. Caeterum MSS. et vet. edd. *istae*, non *istae*, sicut vulgo ex interpretatione; et ibidem *facimus*, cu-

ius in locum *faciunt*, quod praebet Nonius voc. *Impluvium*, bene succedere iusserunt editores: nam contentim servus, ut *istae* (mulieres) *faciunt vestimentis nomina*.

218. Vid. ad Amph. 596.

220. Vulg. *Quid istae, quae vesti quotannis nomina inveniunt nova* etc. et omnia haec servo tribuuntur. Sed non huc faciunt verba *Quid istae*, h. e. *Quid istae agunt* (vid. ad Aul. 138), ubi non novum quid narratur de istis mulieribus, sed quod iam ante dictum, mira vestimentis nomina eas suere, pluribus tantum exemplis illustratur. Drinde haec male cohaerent cum antecedentibus, ubi maior istis tributus pendi dicitur quam reipublicae; cohaerent bene, si mecum rescribas: *Pt. Quid ita? Ep. Quia vesti quotannis nomina inveniunt nova: Tunicam rallam, tunicam spissam* etc. ut maior tributus pendi dicatur mulierculis, quia quotannis nova et exa vestimentorum genera inducant, quorum sumas auctiones facere subigant maritos. Verba *ita quia* quum in *istae quae* mutari proclive fuerit, unusquisque, opinor, videt.

Indusiatam, patagiatam, caltulam aut crocotulam,
Subparum aut subminiam, ricam, basilicum aut exoti-
cum

Cumatile aut pŕumatile, cerinum aut gerrinum.

Gerrae maxumae!

Cani quoque etiam ademtum nomen.

PERIPHANES

Qui?

EPIDICVS

Vocant Laconicum. i. t. 225

Haec vocabula auctiones subigunt ut faciant viri. t. t. c.

PERIPHANES

Quin tu, ut ocepisti, eloquere.

EPIDICVS

Ocepere aliae mulieres

Dnae post me sic fabulari inter se; ego abscessi solens
Paulum abiis; dissimulabam, harum me sermoni operam
dare;

Nec satis exaudibam, nec sermonis fallebar tamen, 30
Quae loquerentur.

PERIPHANES

Id lubido est scire.

EPIDICVS

Ibi illarum altera

Dixit illi, quicum ipsa ibat...

224. Vulg. *Cumatile aut pŕumatile*, *cerinum aut melinum*; *gerrae maxumae*. V. G. et MSS. Pall. omnes, item Langg. MS. Is. Pontani, nostri libri et vet. edd. non *melinum*, sed *gerrinum*, *garinum* (G), *gerinum* (H), *gerine*. Nihili autem vox est *gerrinum*, quam similem praecedenti *cerinum* ideo fluxit Plautus, ut locus esset lepidae paronomasiae, quae in-

est verbis *cerinum aut gerrinum*. *Gerrae maxumae*. Istud *melinum* editio-
num vulgarum primum, nescio unde, inductum videtur a Camerario, quem inconsiderate sequi solent re-
centiores.

228 sq. Vulg. inconcinne: *se*, et *illis pro eis*.

231. *Quae*) Vid. ad Aul. 725.

PERIPHANES

Quid?

EPIDICVS

Tace ergo, ut audias.

Postquam illanc sunt conspicalae, quam tuos gnatus
deperit:

« Quam facile et quam fortunate, obsecro, illi evenit
mulieri, i. t.

Quam liberare volt amator! » — « Quisnam is? » in-
quit altera. 235

Illa ibi nominat Stratippoclem, Periphanae filium. t. t. c.

PERIPHANES

Perii hercle! quid ego ex te audio? i. d.

EPIDICVS

Hoc, quod actum. Egomet post, ubi illas audiui loqui,
t. t. c.

Coepti rursum vorsum ad illas pauxillatim accedere,
Quasi retruderet hominum me vis invitum.

PERIPHANES

Intellego. 240

EPIDICVS

Ibi illa interrogavit aliam: « Qui scis? qui id dixit tibi? » —
i. t.

« Quia hodie adlatae tabellae sunt ad eam a Stratippo-
cle, t. t. c.

Argentum eum suinsisse apud Thebas ab danista foe-
nore;

235. Vulg. corrupto numero: quis-
nam is est? inquit altera.

ib. Vulg. — inquit altera Illi. Ibi
etc. quod et ipsum ferri potest, nisi
quod magis perspicua et concinna
mihi videbatur editionum Iontinae et
Aldinae lectio, quam dedi. Cf. 241:

236—238. Vulgo prorsus inconcin-
nae: Illi, ibi nom. Strat. Per. fil. Pz.

perii Hercle! quid ego ex te audio?
Ex hoc quod actum; egomet post, ubi
(libri veti. fere ibi, M ubi) illas au-
divi loqui, Coepti etc.

241. Insulse libri: Ibi illa interro-
gavit illam. Aliam, h. e. alteram:
vid. ad Capt. prol. 8.

242. Quia) Libri, Quin, quod im-
patientis et reprehendentis adeo est,

Id paratum, et sese ob eam rem id ferre. »

PERIPHANES

Cedo, egon' occidi?

EPIDICVS

Haec sic aibat; sic audivisse ab sese atque ab epistola. 245

PERIPHANES

Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apocides.

APOECIDES

Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii:

Nam ille quidem aut iam hic aderit, credo hercle, aut iam adest.

EPIDICVS

Si aequom siet,

Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium cautum,

Quod laudetis, ut ego opino, uterque. . .

PERIPHANES

Ergo ubi id est, Epidice? 250

EPIDICVS

Atque ad eam rem conducibile.

quale verbum non deceat mulieres placide inter se colloquentes.

244. Vulg. sententia obscura: *Cedo ego occidi!* vel *C. e. occidi?* Reposui, *Cedo, egon' occidi?* h. e. dic (mihi, Epidice), an ego occidi? vel nonne ego occidi? sicut passim ne pro nonne dicitur, et *Cedo* quoque sic Noster saepius usurpat: vid. Parei lexic. Plant. hh. voc. *Dic* superscriptum 75. *Cedo* in vetere codice. Nimis calide Acidalius: «Quam frigide senex quaerit, an occiderit! Certa quidem res erat, et facta, quae memorabantur, et facta eius malo. Quin scribis: *Ph. credo ego; occidi!* Ait, omnia se isthuc credere, et certo periisse».

Nam si iam certum id est seni, se periisse, quid sibi volunt verba Epidici: *Haec sic aibat; sic audivisse* etc.? Imo dubitans et quodammodo adhuc sperans, mentitas illas esse mulieres, senex quaerit: *Cedo, egon' occidi?* pro quibus eodem sensu dicere poterat: *Dic mihi, verane ista credis, ut ego perierim?* Cui servus, (Non istud equidem affirmare ausim; sed) *Haec sic aibat, sic se audivisse*. Inimique senex abiecta spe omni, *Quid ego faciam nunc?* etc. *Ab sese*, nñ illa, amica Stratippoelis. Vid. ad Cox. 91.

250. In vitis libris omnibus antiquis et metro pessumdato Gronovius *Ernestiusque: ergo ubi est, Epulice?*

APOECIDES

Quid istuc dubitas dicere?

EPIDICVS

Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis.

PERIPHANES

Heia vero! Age, dice!

EPIDICVS

At deridebitis.

APOECIDES

Non edepol faciemus.

EPIDICVS

Imo si placebit, utitor

Consilium; si non placebit, reperitote rectius. 255

Mi istuc nec seritur nec metitur; nisi ea, quae tu vis, volo.

PERIPHANES

Gratiam habeo. Fac participes nos tuae sapientiae.

EPIDICVS

Continuo arbitretur uxor tuo gnato; atque ut fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quae illum corrumpit tibi,
Vlciscare; atque ita curetur, usque ad mortem ut seruiat.

APOECIDES

Fieri oportet.

PERIPHANES

Facere cupio quidvis, dum id fiat modo.

EPIDICVS

Hem, 261

Nunc occasio est faciundi, priusquam in urbem adve-
nerit,

251. *Quid i literam elidit.* Vid. ad Amph. prol. 74.

256. *Mi istuc nec seritur, nec metitur* II. e. *Ista res nihil ad me pertinet, ul quae neque meo fiat periculo neque emolumento, ut recte Erasmus*

Adagg. I, 6, 83. Contra, eodem observante, Plautus Merc. prol. 71: *Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metis.*

257. *Mire II, G. h. Volo p. Volo p. n. t. s.*

Sicut cras hic aderit; hodie non veniet.

PERIPHANES

Qui scis?

EPIDICVS

Scio,

Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic adfore.

PERIPHANES

Quin tu eloquere: quid faciemus?

EPIDICVS

Sic faciendum censeo, 265

Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,

Quasique aines vehementer tu illam.

PERIPHANES

Quam ad rem istuc refert?

EPIDICVS

Rogas?

Vt enim praestines argento; priusquam veniat filius,

Atque ut eam te in libertatem dicas emere. . .

PERIPHANES

Intellego.

EPIDICVS

Vbi erit emta, ut aliquo ex urbe amoveas; nisi si quid
tua 270

Secus sententia.

PERIPHANES

Imo docte.

EPIDICVS

Quid tute aulem, Apoecides?

APOECIDES

Quid ego nam, nisi, te commentum nimis astute, intellego?

263. *veniet*) Libri inconcinne, *venit*. Acidalius, *venit*. Male autem vulgo interpungitur, *Scio, Quia* etc.

270. Vulg. frequenti permutatione, *nisi quid tua*. Rarius 705 *Nisi* prior syllaba producitur. Vid. ad Amph. 124.

271. Vulg. pessimis numeris: *Se-*

cus sen | tenti | a est. PE. i | *mô do | eté*. EP. *quid | tu autem, A | poeci | des?* Vid. ad Amph. 168, et de *Tu te* pro *Tu* possim usurpato apud Nonstrum ad Ba. 684 sq.; quo reponendo multa eius loca facile restituuntur.

272. Vulg. minus aperta *sententia*: *Quid ego iam? nisi te* etc. Guelhelms

EPIDICVS

Iam iam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne gravetur, quod velis.

APOECIDES

Vive, ut sapias

Et placet!

EPIDICVS

Tum tu igitur calide, quidquid acturus es, age. 273

PERIPHANES

Rem hercle loquere.

EPIDICVS

Et reperi, haec qui abscedat te suspicio.

PERIPHANES

Sine me scire.

EPIDICVS

Scibis: audi.

APOECIDES

Sapit hic pleno pectore.

Quaest. in hanc fabulam cap. 1, commodius lectum iri existimabat traiectis verbis, *Quid ego? nisi iam te etc.* Sed ibi quoque friget iam particula. Secuti igitur sumus Acidalionem, nam tentantis Divinat. in Capt. cap. 6. Vid. ad Aul. 732.

273. Vulg. pravis atque imperfectis numeris: Ep. *Iam igitur amota ei erit omnis consultatio.* In Iunt. Ald. tum post iam inculcatum, cui non est hic locus. Nec melius Pareus, *iam tunc igitur etc.* Pessime omnium Taubmannus: *Iam igitur amota ei erit omnis omnis consultatio.* In nostra lectione *Iamiam* non eliditur. Vid. ad Amph. 341. Quae medicina si cui minus placebit, ei auctor sum ut reponat, extrema syllaba *roū igitur* porrecta ante vocilem, de qua re dixi ad Amph. prol. 74, et inducta veteri forma *escit*, de qua videendus inprimis

Dacerys ad Festum: *Iam igitur amota ei escit omnis consultatio.*

274 sqq. Vulg. perverso metro: N. n. g. q. v. Ap. *vive sapias! et placet.* Ep. *Tum tute — — age.* Neque hoc solum, quod reprehendas; sed verba quoque ista *Vive sapias! et placet* tam incondita sunt, ut suspicionem non possint non adferre, nisi quis probet scilicet Gronovii sine exemplo positum *Vive* pro *Vivide*. Et V. quidem C. eum Langianis, *Vive sapias*; sed Pall., 3 nostri et vet. edd. ut *sapis*, quo pertinere etiam puto illud hui Palatini sexti, gliscente corruptione scriptum *rutus hui*, mox *hui*. Vid. ad Asin. 14. Utroque igitur, et *Vive* et *ut*, recepto, sententiam Plauti genuinum restituisse mihi videor, ut felicitatem servo ita precetur Apocides, ut ille sapiat eiusque commentum sibi ipsi placeat.

EPIDICVS

Opus est homine, qui illo argentum deferat pro fidicina:
Nam de lenone aequè opus facto est. . .

PERIPHANES

Quid iam?

EPIDICVS

Ne te censeat

Iamque et metrum sartum tectum,
modo insuper tu pro tute reposueris
secundum H et Parvum, qui ita, non
admonito lectore, edidit, ut haec Pa-
latinorum quoque et veteris codicis
Camerar. lectis esse videatur.

279. Vulg. *Nam te illo non aequè opus facto est* etc. Et sic quidem, te-
ste Parco, Pall. 1, 2, 6, G, H et edi-
tiones mediae, in his Iuntina; sed V.
C. et edd. antiquiores, velut Sarra-
cena et Mediolanensis, quam inspe-
xi, *Nam teo non*; noster quoque M,
Nam te lenoni aequè etc. Bene G.
Scioppius Smapp. Lectt. V, 24: «Ver-
sum, inquit, varic nobis interpretan-
tur, sed mehercle parum ex Plauti
genio. Laminius etiam legit: *Nam
te illo non aequè opus facto est*, ut
subintelligas, te illo ire; quam le-
ctionem hinc Gallica frigidiora
sentio. (Sane vix ferenda ellipsis haec
in homine non perturbato). Ad quem
(ut cetera omittam) referentur se-
quentia, *Ne censeat* etc.? quis illo
tandem est, quem non oportet hoc
censere vel suspicari? nam nullius
omnino mentio praecessit. (*Aliquis*
quidem saepius intelligi, monitum
ad Asin. 433; sed hic id pronomen
non convenit, siquidem non de quo-
vis timendum erat, ne censeret filii
causa puellam emere Periphanem,
sed de solo lenone, cuius illa erat,
quique, si id ea causa facere senem
existimasset, eiusque multum interes-
se, ut mulier Stratippucli praeripe-

retur, non nisi carissimo pretio eam
venditurus fuisset, vel etiam adole-
scenti rem indicaturus, si fortasse
plus etiam is daret quam poter, ut
amicam praemerearetur. Caeteri om-
nes laudaturi an vituperaturi essent
hoc suum factum, minima senis cura
erat, ut quorum neque approbatio
rem adiuvere neque improbatio pro-
hibere posset. Lenonis igitur men-
tionem facere hic debuit poeta no-
ster). Certe ut in re dubia si non
ipsum verum, at vero tamen proximi-
um invenisse me confido. In Lan-
gianis MSS. et quibusdam vetuste
editis legitur: *Nam te lenoni aequè
opus facto est*. Dixi in Arte critica, t
pro d saepe positum. (Vid. etiam nos
ad Aul. 17). Suspicio itaque: *Nam
de lenone aequè opus facto est*, ne sci-
licet censeat te filii causa fidicinam
emere; nam si hoc odoretur, in filii
tui gratiam fidicinam a se non amit-
tet. — *De lenone*, i. e. quod ad
lenonem attinet; qua phrasi Comicus
noster credo plus millies utitur. (Ve-
lat infra 691 sqq. movente Parco in
lexico Plaut. voc. *De: Quomodo me
ludos fecisti de illa conductitia Fi-
dicina?* et Rud. 1128 sqq.: — — —
De illo vidulo, Si sapias, sapias).
Sic Propertius *De me, De te simili-
ter extulit: De me, mi certe poteris
formosa videri: Mi formosa satus,
si modo saepe venis*». Aequè autem
atque emere puellam id opus esse
Epidicus dicit, ut prohibeatur, ne

Fili causa facere. . . .

PERIPHANES

Docte!

EPIDICVS

Quo illum ab illa prohibeas: 286

Ne qua ob eam suspensionem difficultas eveniat.

PERIPHANES

Quem hominem iuueniemus ad eam rem utilem?

EPIDICVS

Hic erit optumus:

Hic poterit cavere recte, iura qui et leges tenet.

APOECIDES

Epidice, habeas gratiam. Sed ego istuc faciam sedulo.

EPIDICVS

Ego illunc conveniam atque adducam huc ad te, quonia
est fidicina; 285

Atque argentum ego cum hoc feremus.

PERIPHANES

Quanti emi potis?

EPIDICVS

Illane?

leno censeat senem eam filio praemer-
cari. Caeterum *Per* similiter usurpa-
tur infra 315, 329.

281. Libri verso metro, *eveniat*,
Vid. ad Aul. 110.

282. 599. *Hic*) I. e. persona mecum
colloquens, Apoecidea. Vid. ad Cas.
592. Nam cum dici, intelligitur e
gratiarum actione senis, qui similiter
infra 512 audit Legum et inrum fictor
atque conditor, ut monet Taubmau-
nus. Senatores autem utrumque, Pe-
riphanem et Apoecidem, fingi a poe-
ta, colligis ex versa 180. In Epidi-
cum non cadit, quod de hac persona
dicitur, iura et leges tenere.

284. Male verba *Sed ego istuc fa-*
tiam sedulo servo tribuntur, quum

sint Apoecidis, qui laudes quidem
illius urbane recusat, sed ad prae-
standum id officii se ultro offert.

285. Non deterius sit, *Ergo illunc*
etc., ut propterea quod se illud se-
dulo facturum ostendit Apoecides,
igitur servos iam se conventurum at-
que adducturum dicat lenonem, cu-
ius est fidicina.

286. Valg. numeris pravis et versa
ὑπερπέρη: *Atque a. e. e. h. feram.*
Pr. qu. e. potest minimo (M, *maxi-*
me)? *Er. illane?* Tò *minimo* ex se-
quentis versu huc tractatum; quod
excluso ipse versus flagitabat, quod
repositi, *feremus*, aptius id quidem
etiam sententiae. *Potis pro Potis* est
passim prisci et cornu aro sequiore

Ad quadraginta fortasse eam posse emi minumo minis;
Verum si plus dederis, referam. Nihil in ea re captio est.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.

PERIPHANES

Quidum?

EPIDICVS

Quia enim mulierem alius illam adulescens de-
perit,

290

Auro opulentus magnus miles, Rhodius, raptor hostium
Gloriosus; hic emet illam de te et dabit aurum lubens.
Face modo: est lucrum hic tibi amplum.

PERIPHANES

Deos quidem orabo.

EPIDICVS

Inpetras.

APOECIDES

Quin tu is intro, atque huic argentum promissum? Ego vi-
sam ad forum.

Epidice, eo veni.

EPIDICVS

Ne abbitas, priusquam ego ad te venero.

295

APOECIDES

Vsque opperiar.

PERIPHANES

Sequere tu intro.

EPIDICVS

I, numera: nil ego te moror.

imitatores. Cuius interpretamentum
obtinnit. Priscianus lib. XV, p. 1009
Putsch. : « Pote ab eo quod est Potis
nascitur, Hic et Haec potis et Hoc
pote; unde Persius (1, 56): Qui po-
te? vis dicam? nugaris, cum tibi cal-
ve; id est, quomodo possibile est? »

293. orabo) Libri inconcinnè, oro,
Futurum loco praesentis positum, si-

cut Cas. 230, ubi videnda annotatio.

295. abbitas) V. C. et MSS. Langg.
abitas; sed praestat scribere abbitas,
sicut abbreviare, geminata b littera.
Pall. everso metro, abbas, quod in-
terpretis. Similiter Rud. 681: Hunc
quoque adserua ipsum, ne quo abbitas
etc.

EPIDICVS

Nullum esse opinor agrum ego indu agro Attico
i. s. II, 3.

Aeque feracem, quam hic est noster Periphanes :
Quo ne ex occluso atque obsignato armario
Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet? 300
Quod pol ego metuo, si senex resciverit,
Ne ulmos parasitos faciat, quae usque attondeant.
Sed me una turbat res ratioque: Apocidi
Qua fidicinam ostendam aliquam conductitiam. —
Atque id quoque habeo: mane me iussit senex 305
Conducere aliquam fidicinam sibi huc domum,
Dum rem divinam faceret, cantaret sibi;
Ea conducetur, atque ei praemonstrabitur,
Quo pacto fiat subdola advorsus senem.
Ibo intro: argentum accipiam ab damno sene. 310

297. Vulg. nullis numeris: *Nullum esse opinor ego ag. in ag. Att. Vid. ad Ba. 897.*

299. H non male, *occluso.*

304. Minus bene vulgo: *Quam ostendam fidicinam aliqua cond. — Aliquam, non aliqua, quidquid est*

librorum veterum; ei recte: unde sponte sequitur, *Qua* reponendum esse cum *Donsa* pro vulgato *Quam*, h. e. qua ratione. Non incertus erat Epidicus, unam an alteram fidicinam seni ostenderet; sed ubi statim aliquam qualemcumque reperire posset, de eo dubitabat.

STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS.

STRATIPPOCLES

Expectando exedor miser atque exenteror, c. t. III, 1.
 Quomodo mi Epidici blanda dicta evenant!
 Nihil diu maceror, sitne quid necne sit!
 Scire cupio! c. h.

CHAERIBVLVS

Per illam copiam tibi copiam parare aliam licet. i. t. 315
 Scivi equidem in principio eloco, nullam tibi esse in illo.
 i. t. c.

STRATIPPOCLES

Interii hercle ego!

CHAERIBVLVS

Absurde facis, qui angas te animi. b. t.
 Si hercle illum ego semel prehendero, nunquam inridere
 as. ex 3 i. h.
 Nos illum inultum sinam servo hominem! as. ex 2 i. h.

STRATIPPOCLES

Quid illunc ferre vis, qui, tibi quod divitiae domi maxu-
 mae sunt, t. t. 320
 Is habes numum nullum, nec sodali tuo in te copia est?
 t. t. c.

312. Solito errore libri, *eveniant*. Inconcinna autem haec scena usque ad 321 in vulgatis.

314. Clausula cretica. Vid. ad Amph. 81.

315. *Per illam copiam*) Vid. ad 279.

316. Vulg. ex interpretatione: — *nullam tibi esse in illo copiam*. Vis ab iambo tetrametro ad aliud metri ge-

nus rite munita iambo eiusmodi catalecto. Cf. vel 323.

317. Vid. ad Ba. 1124 sqq.

318 sqq. Dixi de his metris ad Amph. 422. *Nunquam* priore versu non liquescit: vid. ibid. ad 341.

320. *qui tibi quod* etc. Vid. ad Anl. 327. Palatinus autem 1, M et Sarra- cen. Iunl. Ald. *facere pro ferre*, quod placebat Acidalio.

CHAERIBVLVS

Si hercle habeam, pollicear lubens; verum aliquid ali-
qua aliquo modo i. t.
Alicunde ab aliqui aliqua tibi spest, inecum fore fortu-
nam. i. t. e.

STRATIPPOCLES

Vae tibi, muricida homo!

CHAERIBVLVS

Qui tibi lubet mihi male loqui? t. t. c.

STRATIPPOCLES

Quippe tu mihi aliquid aliquo modo alicunde ab aliquibus
Blatis, quod nusquam est; neque ego id inmitto in auris
meas, nec as. ex 3 i. h. 326
Mihi plus adiumenti ades, quam illic, qui nunquam
etiam natust!

EPIDICVS. STRATIPPOCLES. CHAERIBVLVS.

EPIDICVS

Fecisti iam officium tuum: me meum nunc facere oportet. i. t. c. III, 2
Per hanc curam quieto tibi licet esse: hoc quidem iam
periit, *
Ne quid tibi hinc in spem referas: hic oppido politust!

324. *Muricida*, l. e. τοῦ μύριδος, quod solenne convicium apud Comicos Graecorum. Praestare hoc librorum lectioni *muricide*, quod exponunt *moricide*, monuit Clariss. Rostius in Plautinorum cupidiorum Ferculo, quod anno 1807 prodiiit. Alienum simile quorundam *muricida* pro eo quod est μύριδος. Conf. Pseud.

325, ubi legitur: *Et vestitus est per-fossor parietum!*

327. Vulg. *inconcine, ille*. De metro dixi ad Amph. 422.

329. *Tō* Per vocalem litteram elidit, sicut priorem tibi sequente versu. Vid. ad Amph. prol. 74, et de usu *Per* praepositionis supra ad 279.

330. *hic oppido politust*) Vulg. *hoc*

Crede modo tu mihi: sic ego ago, sic egere nostri! 332

Proli di immortales, mi hunc diem *ut* dedistis luculentum,

oppido politum est, quod placet Taubmanno, quasi haec spectio, ut ait, ubi asperique mimi valde scenam iuverit. Sed plura eiusmodi locutionis exempla desidero, nec facile persuadere mihi possum, politum dici, cuius aspera superficies, qualis est argenti cusi. Id igitur dum probatum fuerit, interim licebit alia circumspicere verisimiliora. Et Acidalius quidem olim rescribebat, *hoc hostium politum est*, audacior, inquit, sed necessaria mutatione. Sensum autem esse, ut sane est, venisse iam quinquaginta istas minas in hostium potestatem. Ea phrasi saepe uti Plautum, velut infra 520: *Ita gnata mea hostium est potita*. Et uti huius similibus ubique fere in servorum fraudulentis machinationibus. Hic autem id iuvare praeterea maxime, quod supra 251 sqq. de bello inferendo et oppugando sene dixerit; tum quod in eadem figura perstet etiam porro hic, et ubi servus triumphans victoria se obtuturum dicat, ut in coloniam commentum importet, et ubi Stratippocles accepto argento non minus oratus in castra se redire cum praeda, Epidici auspicio et virtute, iacet. Sic ille, cui de sententia huius loci plane assensio; sed quod verbum *oppido* in *hostium* mutat, et andax esse facinus puto et minime necessarium. Similiter Thersulus Ba. 901 sqq.: *Nostro seni huic stolido ei profecto nomen facio ego Illo*. — — — *Illo tria fuisse audivi fata, quae ei forent exitio*; — — — *Pnria item tria nunc tribus eis sunt fata nostro huic Illo*: Nam dudum primo ut dixeram *nostro seni mendacium*. Et de hospite

et de auro et de lembo, ibi signum ex arce iam abstuli. Iam duo restabant fata tum, nec magis id ceperam *oppidum* etc. Vides, servum ibi loqui de sene decipiendo tanquam de oppido aliquo expugnando. Idem cur non hoc loco fecerit Epidicus, nulla causa est, sudentque similia, quae recenset Acidalius, ut hoc credamus potius, quam de acceptis numis ita enim loqui existimemus, ut neminem unquam. Nullae autem pene mutationes *to* hoc in hic, i. e. ego (vid. ad Capt. 84), et verborum *politum* est in *potitum*, quod cito transiisse in *potitum* h. e. *potitum* est sen *potitum* est, mox, postquam ineptum id videri coepit, sedulo mutatum esse in *politum* est, veritati est consentaneum. Cf. Pseud. 582 sqq. 768.

331. *nostri*) H. e. familiares, vel maiores, ut recte interpretes. Saepè ridiculi causa in comoediis genus suum crepant servi porusiti et eius farinae homines, more principum Romanorum. Olympio Cas. 302: — *Pietate factum est mea atque maiorum meorum*. Pseudolus fabulae cognominis 75: *Genus nostrum semper siccotum fuit*. Gelasimas Stich. 169 sq. *Sed generi nostro haec reddita et benignitas*: Nulli negare soleo, si qui eum vocat.

332. Vulgo ut desideratur, quod praecedens in littera interceperit. Vel dicendum, *mihi hunc diem dedisti luculentum, facilem atque impetribilem!* vel sic, *mihi hunc diem ut dedistis luculentum, ut facilem* etc. Miscere utraque loquendi formulam non est probi scriptoris.

Vt facilem atque inpetrabilem! — Sed ego hinc migrare

cesso,

Vt inportem in coloniam hunc auspicio conmeatum?

Mihi cesso, quom sto. — Sed quid hoc? Ante aedis duos

sodalis,

335

Herum et Chaeribulum, conspikor. Quid hic agitis?

Accipe hoc, sis!

STRATIPPOCLES

Quantum hic inest?

EPIDICTVS

Quantum sat est et plus satis: supersit;

Decem minis plus attuli, quam tu danistae debes.

Dum tibi ego placeam atque obsequar, meum tergum
floccifacio.

STRATIPPOCLES

Nam quid ita?

EPIDICTVS

Quia ego tuum patrem faciam perenticidam. 340

STRATIPPOCLES

Quid istuc est verbi?

EPIDICTVS

Nil moror vetula et volgata verba.

Peratim ductate; ast ego follitim ductitabo.

Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina (ego re-
solvi; his

334. Notandum auspicio seorsim dictum pro auspicio.

340. Camerarius: «Perenticidam a pera fecit iocans, ut a parente fit parenticida». Sic passim, Graecos, imprimis Aristophanem, imitatus, praeter analogiam verba finxit Plautus, ut risum plebeculae exciteret, velut *glandionidam* et *peranonidem* dixit Men. 127, *Pistorenses Paniceos* et *Thrdetanos Capt.* 92 sqq., *Perediam* et *Peribizeniam* Curc. 41 et ista Pers.

694 sqq. *Vaniloquidorus*, *Virginis-vendonides* etc. Cl. Mil. 13 sq.

342. Vulg. inconcinne: *Peratim ductare: at ego follitim ductitabo* Langg., *ductitare*. *Ductate* iam aliis in mentem venit, quod sententia plane postulat, siquidem quod se nihil morari dicit servulus vetera et volgata verba, eo pertinet, quod *perenticidam* se facturum esse seueum dixit, cuius verbi potestatem scire cupiebat Stratippocles. Iam id ipsum parum ho-

Manibus denumeravi), pater suam natam quam esse credit.

Nunc iterum ut fallatur pater tibi que auxilium adparetur,
Inveni iam: ita suasi ego seni atque hanc habui orationem,

346

Vt, quom redisses, ne tibi eius copia esset,

STRATIPPOCLES

Euge!

EPIDICVS

Etiam tuam emundam pellicem esse.

STRATIPPOCLES

Teneo.

EPIDICVS

Nunc auctorem

mini videtur, pera argenti Periphanem circumducere; sed *Peratim*, inquit, vos ductate eum; ego *sollitim ductabo*; quae verba recte interpretatur Doussa.

346. Edd. vulgatae pravo numero, *Inveni viam*. V. C. et Pall., *inveniam*; Noster M, et edd. Sarracen. Iunt. Ald. recte, *inveni iam*, quod coniectura assecutus est Acidulius.

348. Vulg. depravate nec salvis numeris: — — esset. *St. Euge, euge*. Ep. *ea iam domi est pro illa*. *St. teneo* etc. Et *Euge* quidem semel tantum legitur in V. C. Pall. M et veteribus edd.: quod praecedenti versui addendum vidi. Sed plus negotii faciebant verba *ea iam domi est pro illa*, nisi quod statim intelligebam, finiri his verbis interruptam et *Euge* orationem Epidici, quae qualis fuerit, dubium esse non poterat fabulae oeconomiam intuenti. Dicendum igitur servo fuit de pellice adolescentis iam relicta, quam emere persuasit seni, ne eius conveniendae copia esset Stratippocli, propterea quae

ptine eius impedirentur. Iam Langiani non, *ea iam*, sed *etiam*, et loco verborum vulgatorum *pro illa libri veti.*, tam scripti quam excusi, *pellia*, *pellia*, ut H noster, *puella*, ut Langiani et M, *puella pellice*, ut editio Sarracenia, in quibus scripturis *pellicem* invenire non fuit difficile. Itaque quum etiam librorum Langianorum unice verum esse animadverteterem, quia *similiter* ac fidicinam illam, quam pro sorore Stratippoclis supposuit, ita etiam hanc meretriculam emendum seni persuasit Epidicus, pariterque vocem *pellicem* apprimere huc facere non possem non videre, verbum, proprie quod dicitur, integrandae orationi necessariam iam requirens, neque aliud id fuisse certus quam *emere* vel quiddam simile, ipsius vi sententiae repositi: *Etiam tuam emundam pellicem esse*, et *tuam* a praecedente *-tiam* raptum arbitratus, in domi vero vestigia gemini verbi *emundam* visus mihi agnoscere. Et sic quidem hunc locum restitutum puto.

Dedit mihi ad hanc rem Apociden (is apud forum manet me),

Quasi qui eam amet. Cavet!

STRATIPPOCLES

Haud male!

EPIDICVS

Iam ipse cautor captus; 350
Ipse in meo collo tuos pater crumenam conlocavit.

Is adornat, adveniens domi extemplo ut maritus fias.

STRATIPPOCLES

Vno persuadebit modo: si illam, quae adducta est mecum,

Mihi ademsit Orcus.

EPIDICVS

Nunc ego hanc astutiam instilivi:
Deveniam ad lenonem domum egomet solus; eum docebo, 355

Si qui ad eum adveniant, ut sibi datum esse argentum dicat

Pro fidicina; argenti minae se habere quinquaginta:

349. Vulg. *Apocidem*, quod ferri potest non elisum, de qua re vid. ad Amph. 341. Amant autem Latini, praesertim prisci, graecus graecorum nominum terminationes.

350. Vulgo soloece, inepte atque inconcinne: *Quasi quoi emeret, caveat*. Libri veteres fere, *Quasi quae amaret*. Iam non liquescit. Vid. ad Amph. 341.

354. Vulg. numero deficiente, *instilui*. Cf. Most. 81, ubi similiter peccatum, et Parei lex. Plant. vv. *Hobbi, Posivi, Vacivus*. Male Pareus: *N. e. h. ast. etiam instilui*.

355. Libri numeris asperrimis: *Deveniam ad l. d. e. solus; eum ego docebo*. Vid. ad Asin. 843.

357. Recte Acidalius Divinatt. in Plantum pag. 179 sqq.: «Ait hoc quinquaginta minas lenoni datas; at constat de triginta tantum ex ultima scena (688 sqq.): *Pē. Dedisti tibi minas triginta ob filiam? Ep. fateor datas. Et eo argento illum me emisse amicam filii fidicinam Pro tua filia; istis adeo te tetigi triginta minis*. Quae conciliari nullo modo possunt, excusari tamen Plantus forsitan isto, si egisse hoc cum lenone servum patemus, ut quamquam triginta tum solum accepisset, tamen apud alios de quinquaginta nunc fateretur. At inserere Plantus id debuerat, si factum: factum autem omnino nec videtur ex reliqua Epidici ora:

Quippe ego quoi nudiustertius meis manibus denueravi
 Pro illa tua amica, quam pater suam filiam esse retur.
 bi leno sceleratum caput suum imprudens adligabit, ³⁶⁰
 Quasi pro illa argentum acceperit, quae tecum addu-
 cta nunc est.

CHAEIRIVLVS

Vorsutior es, quam rota figularis.

EPIDICVS

Iam ego parabo

Aliquam dolosam fidicinam, numo conducta quae sit,
 Quae se eintam simulet, quae senes duo docte ludifice-
 tur;

Eam ducet simul Apocides ad tuum patrem.

STRATIPPOCLES

Vt parate! ³⁶⁵

EPIDICVS

Eam praemeditatam meis dolis astutisque onustam
 Mittam. Sed nimis longum loquor: diu me estis demorati.
 Haec scitis iam ut futura sint: abeo.

STRATIPPOCLES

Bene ambulato.

CHAEIRIVLVS

Nimis doctus ille est ad malefaciendum.

STRATIPPOCLES

Me quidem certo

tione, quae simulato nihil, omnia
 serio gesta et gestum iri a lenone im-
 prudente monstrat. Error igitur hic
 poetae certus et magnus, cui velum
 nullum habeo aut colorem ».

358. Vult. *Quippe ego qui nudiustertius* etc. quod non video quomodo
 tueamur, nisi eodem modo dictum
 arbitremur, quo illud Aul. 526 sqq.:
Ego te hodie reddam matidum, si
vis, probe, Tibi quoi decretum est
libere aquam; ad quem locum vido,

sis, quae annotamus. Sed plura istius
 pleonasmii exempla desidero; quae
 dum proferantur, interim verum pu-
 to quoi pro qui a me repositum, ut et
 facile cum hoc permutandum, et sen-
 tentiae pulcre conveniens.

362. *Vorsutior es*) Vid. ad Amph.
 prol. 38.

365. *Vt parate!*) G, *Vt perite*, quo-
 modo legendum coniiciebat Acidalius,
 quasi sic rectius collaudante adole-
 scente servi fabricam.

Servavit consiliis suis.

CHAEIRIVVS

Abeamus intro hinc ad me. 375

STRATIPPOGLES

Atque aliquanto lubentius, quam abs te sum egressus
intus.

Virtute atque auspicio Epidici cum praeda in castra re-
deo!

PERIPHANES. APOECIDES. SERVOS.

PERIPHANES

Non oris causa modo homines aequom fuit i. s. III, 3.

Sibi habere speculum, ubi os contemplantur suum;

Sed qui perspicere possent cor sapientia, 375

Igitur perspicere ut possent cordis copiam;

Vbi id inspexissent, cogitarent postea,

Vitam ut vixissent olim in adulescentia.

Vel quasi egomet quidem: fili causa coeperam

Ego med excruciare animi, quasi quid filius 380

Meus deliquisset me erga, aut quasi non plurima

375. Libri: *Sed qui perspicere possent cor sapientiae*, in quibus verba *cor sapientiae* multum et frustra exercuere viros doctos. Rescripsi certa emendatione: *Sed qui perspicere possent cor sapientiā*, ut speculum hominibus dari cupiat Periphanes, in quo cor cuiusque perspicere possit sapiens. Similiter peccatum Rud. 821, ubi vulgo Gripus: *Tempestate sarva experiri expetivi*, *Paupertatem heri qui et meam sententiam Tolerarem* etc., frustra tritantibus interpretibus vel *serventiam* pro *sententiam*, vel *heri ex mea sententia*, quum posset

sit reponendum *Paupertatem heri qui et meam sententiā tolerarem*. Soepe autem in veteribus libris tō *A* nescio quid literulae adhaeret, velut Cas. 270 *Arge* legitur pro *Ago* in veteri codice Cameraciano.

376. Soloece libri, *possint*. Hunc versum post 384 inculcabat Acidalius.

379. Vulg. neque aperta sententia et metro laeso: *Vel quasi egomet, quidum fili causa coeperam*. Omiserunt tō dum Augelius et Aldus; ego emendare malui.

381. Vulg. inconcinne, *med*, quod praecedentem versum iuvat, ubi con-

APOECIDES

Docte ac sapienter dicis: non nimis filiae
 Servare quisquam suae pudicitiam potest. 395
 Edepol nae istancce temperi gnato tuo
 Sumus praemercati.

PERIPHANES

Quid iam?

APOECIDES

Quia dixit mihi
 Iamdudum se alius tuum vidisse hic filium.

PERIPHANES

Hanc edepol rem adparabat.

APOECIDES

Plane hercle hoc quidem est. 400
 Nae tu habes servom graphicum et quantivis pretii!

PERIPHANES

Non carust auro contra!

APOECIDES

Vt ille fidicinam
 Fecit nescire prorsus, se esse eintam tibi:
 Ita ridibundam atque hilaram huc adduxit simul.

PERIPHANES

Mirum, hoc qui potuit fieri.

APOECIDES

Te pro filio

405

395. sqq. Hand melius h. l. libri:
 — — — Non nimis potest Pudici-
 tiam quisquam suae servare filiae. Po-
 steriori versui ut succurreret, Bentle-
 ius ad Terentii Andr. I, 5, 59 tenta-
 bant: *Pudicitiam quis suae s. f.* Sed
 transponenda erant verba, quo pacto
 etiam priorem versum meliorem red-
 didi, quinta eius regione anapaestum
 pro iambo ponens, quoniam imparibus
 horum versuum locis amari sciretur

pedes τρεπάρητους. Vid. ad Amph.
 355.

397. Vulg. proesus inconcinne: *Ede-
 pol ne istam tempore g. n. Temperi*
passim prisci. Quod dedimus istanc-
ce, vid. ad Amph. 138.

402. *Non carust auro contra* Vul-
 go etiam haec tribunt Apoecidi, sed
 in M Periphani adscribuntur, quoniam
 longe lepidius, ut in eandem senten-
 tiam alter alterum interseretur, et c. 254

Facturum dixit rem esse divinam domi,
Quia Thebis salvos redierit.

PERIPHANES

Recte institit.

APOECIDES

Imo ipse illi dixit, conductam esse eam,
Quae hic administret ad rem divinam tibi.
Ego illic me autem sic adsimulabam, quasi
Stolidum; quin bardum me faciebam.

410

PERIPHANES

Imo ita decet.

APOECIDES

Res magna amici apud forum agitur; ei volo
Ire advocatus.

PERIPHANES

At, quaeso, ubi erit otium,
Revortere ad me extemplo.

APOECIDES

Continuo hic ero.

PERIPHANES

Nibil homini amico est opportuno amicus:
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si adlegavissem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum minusque ad hanc rem calli-
dum,
Os sublitum esset, itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissimo.

415

420

amplificatione quidem, ut solet fieri
in hoc genere.

411. Libri soloece: *Stolidum, cum
bardum me faciebam*. Langg., *tum
bard.*, Iunt. Ald., *quam bard*. Verum
puto, *quin bard. m. f.*

417. Vulg. *adlegavissem*, verbo non
eliso; sed G., *adlegavissem*, quod po-
tius recipiendum duxi.

419. *albis*) Nostri mirifice, *alohis*,
sicut turbant h. l. libri scripti, quo-
rum lectiones ineptas a scriptura *al-
vis* pro *albis* originem duxisse, non
male censet Gruterus.

420. Post hunc versum vulgo le-
guntur 442—445. «Quorum, inquit
Acidalius Divinatt. pag. 181 199, duo
prioris videantur utcumque praece-

Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicio,
Suam qui undantem chlamydem quassando facit?

MILES. PERIPHANES. FIDICINA.

MILES

Cave praeterbitas ulla aedis, quin roges, i. s. III, 4.
Senex hic ubi habitat Periphanes Plothenius.
Incertus tuom cave ad me retuleris pedem. 425

PERIPHANES

Adulescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?

MILES

Virtute belli armatus promerui, ut mihi

dentibus haerere; posteriores haerere nullo queunt modo. Demus enim, illa se consequi bene, nec sententia abhorre: — itaque me albis dentibus *Meus derideret filius meritissimo.* Atque haec stultitia est me illi vitio portare, *Ego met quod factitavi in adolescentia.* Quid reliqua? nonne pugnant manifesto? *Quum militabam, pugnis memorandis etc.* De amoribus et paternis defraudationibus intelligi priora volebant, haec ad militiam et militares iactationes trahunt. Vis breviter absolvam, et quod sentio plene dicam? Omnes illi illo loco sunt alieni, et ad sequentem scenam pertinent, inserendi illic, ubi miles praedicare pugnas suas gestit, et a sene reiicitur, qui recogitans tamen, idem in adolescentia se fecisse, ignoscendum ei putat, et stulte a se reprehendi. — — — Sed non aptius haec hic omnia quadrant, quam rectius illis exclusis scena sic iam clauditur: —

— itaque me albis dentibus *Meus derideret filius meritissimo.* Sed hic quis est, quem huc advenientem conspicio, *Suam qui undantem chlamydem quassando facit?*

423. Langiaui et Iunt. praeterbites a praeterbitare, quomodo perbitat a perbitare legitur, sed i litera brevi, ut videtur, Capt. 611. Sed cf. Poen. 1013.

424. Tò hic praebent II M et vett. edd., in his Iunt. Omissum videtur ab iis, qui versum id repudiare existimarent, nescientes, e prius in senex elidi posse, ut docui ad Amph. prol. 74. Caeterum vulgo *Platenius*; sed recte *Petitus*: « Non dubitamus, nomen illud populi corruptum esse itaque rescribendum: *Senex ubi habitat Periphanes Plothenius.* Plothenius est Πλωθενός ex Aegeido trihu. Stephanus: Πλωθενός δὲ ἄνθρωπος ὁ δὲ ἄνθρωπος, Πλωθενός καὶ Πλωθενός ».

Omnis mortalis deceat agere gratias.

PERIPHANES

Non reperisti, adolescens, tranquillum locum, 430
 Vbi tuas virtutes explices, ut postulas:
 Nam strenuiori si deterior praedicat
 Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
 Sed istunc, quem quaeris, Periphanem Plothenium,
 Ego sum, si quid vis.

MILES

Nempe in adolescentia 435
 Quem apud reges memorant armis, arte duellica,
 Divitias magnas indeptum?

PERIPHANES

Imo, si audias
 Meas pugnas, fugias manibus demissis domum.

MILES

Pol ego magis unum quaero, meas quoi praedicem,
 Quam illunc, qui memoret suas milii.

PERIPHANES

Hic non est locus, 440
 Quin tu alium quaeras, quoi centones sarcias.

433. Langg. et Pall. 2, 4, item nostri G M: — *de illius ille fiunt* etc.; V. C. et plerique Pall. *de ille illius* f. etc.

440 sqq. Vulg.: — *Pr. hic non est locus. Quin tu alium quaeras, quoi* etc. Sed nunquam adhortandi particula *Quin* cum subiunctivo modo componitur, sed cum indicativo semper. Quamobrem, si recte distinctus esset locus, scribendum esset, *Quin tu alium quaeris*. Sed melius est praecedentia adiungere, ut verba *Hic non est locus, quin tu alium quaeras* etc. valeant *H. n. e. l. quominus tu a. q.* etc. Vidd. grammatici.

441. *sarcias*) Ita G, ut legendum Meursius coniecit, Lambinus non no- luit. Gronovius: «Assentior iis, qui voluerunt *sarcias*, vel ob Lucilii lo- cum: *Sarcinatore* esse summu, suere centonem optime. Suuntur et *sarcinuntur* centones, non *sarciantur*, Isidor. I Orig. 38: *Centones apud grammaticos vocari solent, qui de car- minibus Homeri vel Virgilii ad pro- pria opera, more centonario, ex mul- tis hinc inde compositis in unum sar- ciantur corpus ad facultatem cuiusque materiae*. Quae ille descripsit ex Ter- tulliano de praescriptionibus cap. 39: *Homero-centones etiam vocari solent*,

— Atqui haec stultitia est, me illi vitio vortere,
 Egomet quod factitavi in adulescentia,
 Quom militabam: pugnis memorandis meis
 Eradicabam hominum auris, quando occoeperam. — 445

MILES

Animum advorte, ut, quod ego ad te venio, intellegas.
 Meam amicam audiui te esse mercatum.

PERIPHANES

Attate,
 Nunc demum scio ego hunc, qui sit; quem dudum Epi-
 dicus
 Mihi praedicavit militem. — Adulescens, ita est,
 Ut dicis: emi.

MILES

Volo te verbis pauculis,
 Si tibi molestum non est.

PERIPHANES

Non edepol scio,

qui de carminibus Homeri propria opera more contonario ex multis hinc inde compositis in unum sarciant corpus » etc. De confusione *f* et *f* literarum monui ad Capt. 164 sqq.

442—445. Vid. de his versibus supra ad 420. Acidalius l. I.: «Quum militem magniloquum increpauisset senex, ad spectatores aversus quatuor illos verius pronuntiat: post quos non fercus quasi aliud agentem miles re-vocat at attendere sibi iubet, ut causam adventus sui negotiumque ipsum sciat. Hanc non coniecturam, sed meram veritatem, certam verissimam coniecturam esse, res sic ipsa loquitur, ut verbum mihi sit amplius nulum faciendum».

451 sqq. Vulg. *Non edepol scio.* (, lunt. Ald.) *Molestum (mihi lunt.*
 Ald.) *non est, nisi dicis, quid velis.*

Inurbane quidem atque inepte: nam colloqui secum cupienti, si tibi molestum non sit, respondere, te nescire, sit necne sit, rusticum magis decet quam civem; addere autem statim molestum non esse, hominis levis est, qui temere nunc aint, nunc neget. Et fac, talem esse Periphanem et haec tam absurda loqui, quid faciemus verbis *nisi dicis quid velis*, quomae sic quidem habent, quo referantur? id quod sentiens, opinor, scriptor vel recensor codicis H, pro *nisi* dedit ubi. Vido, quam levicula res quantos dare possit turbas, interpunctio! quamquam et lectione depravata laborat locus, *an* particula a simili-*um*, quod eam praecedebat, intercepta. Sed absque vitiosa tamen interpunctione fuisset, citius sensum loci perspexissent et fugitivum retra-

Molestum, an non, est, nisi si dicis, quid velis.

MILES

Mihi illam uti tramittas, argentum accipias.

PERIPHANES

Habeas.

MILES

Nam quid ego apud te parcam proloqui?

Ego illam hodie volo facere libertam meam,

455

Mihi concubina quae sit.

PERIPHANES

Te absolvam brevi.

Argenti quinquaginta mi illa emta est minis;

Si sexaginta mihi denumerantur minae,

Tuas pol sedebit mulier faxo ferias;

xissent viri docti, nec temerariis se coniecturis exercuissent. Nunc primus Gronovius sententiam Plauti assecutus est, verba minime, ob inscientiam metri, quae saepius ei fraudi fuit. Sic autem vir doctissimus: « Non edepol scio, Molestumne sit, nisi dicis quid velis. Haud possum tibi dicere, molestumne sit futurum an non, nisi prius loquentem audiero. Prae se fert enim, se nec scire nec divinare, quid miles esset dicturus, etsi satis suspicabatur ». Nisi is haec legerat apud Acidaliu Divinat. pag. 184: « Ex Langii optimis membranis, quae referunt nisi dicis, ita concinnes: — — non edepol scio, (quomodo interpungi monuimus in Iunt. et Ald.) Molestumne est mihi, nisi dicis, quid velis. Nisi rem ipsam dicis, inquit, scire non possum, an molestum mihi sit. Plantinum est Molestumne est pro sitne molestum. Hoc non contemniam ego; neque rursum e vulgatis possum non bene in alium interpolare modum: — — non

edepol scio, Molestumne est mihi: sed dic sis, quid velis. Eligat quisque, quod volet, sibi ».

Quam autem tot Nisi priorem syllabam raro produci scirem, de qua re dixi ad Amph. 124, satius duxi reponere Nisi si, quod cum illo passim commutatum Vid. supra ad 270.

453. accipias pronuntiandum tanquam accipias, sicut monui ad Amph. prol. 74.

459. Vulg. Tuas possidebit mulier faxo ferias, quomodo nullus unquam locutus est. Deventum igitur ad coniecturas. Acidalius Divv. in Capt. cap. 4, quum sedebit pro possidebit prius placuisset Palmerio, ceterum ferias in serias perperam mutanti, legendum coniecit: Tuas post sedebit mulier faxo ferias, ad quam faciem Capt. 398 legitur: Ita venter gutturque resident esuriales ferias. Verum et frigidi quid habet post, quum per se intelligatur, nequa satis probabile est, vocem tritiorem et minime obscurae significationis ita corrumpi po-

Atque ita profecto, ut eam ex hoc exoneres agro. 46a

MILES

Estne emta haec mi?

PERIPHANES

Istis legibus habeas licet.

Pulcre conciliasti. Heus, foras educite,
Quam introduxistis, fidicinam! Atque etiam fides,
Ei quae accessere, tibi addam dono gratiis.
Age, accipe hanc, sis.

MILES

Quae te intemperiae tenent? 46b

Quas tu mihi tenebras tridis? Quin tu fidicinam
Produci intus iubes?

PERIPHANES

Haec ergo est fidicina.

Hic alia nulla est.

MILES

Non mihi nugari potes.

Quin tu huc producis fidicinam Acropolistidem?

PERIPHANES

Haec, inquam, est.

MILES

Non haec, inquam, est. Non novisse me 47a
Meam rere amicam posse?

PERIPHANES

Hanc, inquam, filius

tuisse. Imo Salmasius ipsum *residere* accessit reponitque: *Tuas residuebit mulier faxo serias*, quae scriptura a codicum nimium abhorret, et si sic etiam, ipso monente, Cicero lib. II, de legibus: *Nec vero tam denicales, quae a nece appellatae sunt, quia residuntur mortuis*. Tacebo alia aliorum minus etiam verisimilia. Quod meam coniecturam attinet *pol sedebit*, facile fieri potuit, quae est literarum I et f

similitudo in scriptis codicibus, ut verbis *pol sedebit* notissimum *possidebit* substitueretur.

466. Vulg. *Quas tu mihi tenebras audis*, quomodo proculdoli et eiusmodi alia dicuntur. Et haec quidem editionum lectio ante Camerarium, qui ex suis codicibus (nam V. quoque C. sic in rasura) reposuit *tridis* pro *obtridis*, sicut saepe simplicia pro compositis adhibentur; quem sequitur

PLAUT. Com. Tom. II

V

Meus deperibat fidicinam.

MILES

Haec non est ea.

PERIPHANES

Quid? non est?

MILES

Non est.

PERIPHANES

Vnde haec igitur gentium est?

Equidem hercle argentum pro hac dedi.

MILES

Stulte datum

Reor, et peccatum largiter.

PERIPHANES

Imo haec ea est:

475

Nam servom misi, meum qui sectari solet
Gnatum: ipsod hanc in articulo emit fidicinam.

Lambinus. Nostri quoque 3, *tradis*, quod ad minimum aequè bonum atque illud *codis*.

475. Vulg. inconcinne: *Reor atque peccatum* etc. *Et*, non *atque*, V. C. Pall. nostri praeter G, qui *ex*, et edd. recentiores, in his Taubmanni et Parei. *Atque* reposuit Camerarius, ut sic versum dimetiremur scilicet: *Reor at | que pec | catum | largiter*. | Pe. *Ima haec | ea est*, quum -ter in *largiter*, licet sequente vocali littera, producendum esset, quem locum tracto ad Amph. prol. 38.

476 sqq. Vulg. nec salvis numeris et frigide illato *ipse*, ubi *is* vel *iste* sufficiebat, pro quo quod reposuimus *ipso* (articulo, ut est apud Terentium), facile, spero, approbatores inveniet: *Gnatum; ipse hanc emit fidicinam*. Ms. *hem! iste homo Articulatim te concidit, senex, tuus Ser-*

vor. Et sic quidem fere MSS., nisi quod tñ *fidicinam* in Palatinis tantum comparuisse videtur, quum Patreus id non exhibeat momentque spatium fuisse relictum post *emit* in veteri codice. Lacunas aliquot literarum versu *Nam servom*, et grandiore sequente habere Palatinos et Merulanas Pique editiones, monet etiam Taubmannus. Sed hoc non multum ad rem. Edd. Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.: *ipse hanc meo articulo emit fidicinam*, in quibus in eo pro *meo* restituendum vidit Ianns Gulielmuis, qui sic Quaestit. in Epid. cap. 3: «Hoc dicit senex, iussisse se servum suum emere Acropolistidem; ab illo hanc eo ipso articulo temporis, quo iussus erat, emtam esse. Ad illa verba miles alludens, articulatum ait senem a servo concisum esse. Non dissimiliter Adelphis Terentii (203) est: *Pe*.

MILES

Hem! istic te homo articulatin concidit, senex,
Tuos servos.

PERIPHANES

Quid? concidit?

MILES

Sic suspicio est:

Nam pro illa fidicina haecce subposita est tibi. 480
Senex, tibi os est sublitum plane et probe.
Ego illanc requiram iam, ubiubi est. Bellator, vale.

PERIPHANES

Euge, euge, Epidice! frugi es! pugnavisti! homo es!
Qui me emunxisti mucidum, minumi preti! —

Mercatus te hodie est de lenone Apocides? 485
Ehodium!

FIDICINA

Istuc nomen nunquam audiui ante hunc diem,

in ipso articulo oppressit! » Idem tamen male omittendum, tanquam glossema, putat tō fidicinam, quo facio ruit versus.

479. Vulg. refragantibus libris vetustis, etiam tribus nostris: *Servos*. PL. quid? conc.? MI. nihil: sic suspicio est. Nullum voci nihil hic usum esse, quae videatur ex personae vocabulo *Mil.* nata, recte monet Gronovius. Frustra alii: *Mihi sic suspicio est*, quod ne versus quidem admittit.

480. Vulg. metro imperfecto: *Nam pro fidicina haec supposita est tibi*. Iunt. Ald.: *N. p. fid. illa haec nunc supp. est tibi*, unde tō illa assumendum et sententiae et versus causa intellexi.

483. Libri velt. ad unum omnes: *Euge, frugi, Epidice, frugi es: pugnavisti, homo es*, nec versus facile explicando et parum ex usu iterata voce

frugi. Bene igitur Camerarius, quem sequor, quamquam non monito leclore: *Euge, euge, Epidice, frugi es; pugnavisti; homo es*. Mil 241: *Euge, euge, lepide: laudo commentum tuum*. Et Trin. 672: *Euge! euge, Lysiteles, πάλις! Homo*, h. e. vir, vir fortis, vir sapiens. Vid. Parei lexic. Plant. v. *Homo* pro humano. Improbi et stulti plane non homines dicuntur, sed bestiae, stipites, lapides. Vid. modo laudatum lexicon vv. *Bestia* et *Lapis*, Terent. Heaut. 826.

486. Vulg. *Ehodium*. FL. ego istunc hominem nunquam audiui ante hunc diem. Quid? hominem? an nunquam se illum audivisse ait loqui? et quorsum hoc dicat? Faus mera haec et corruptela. Dedit Plautus: *istuc nomen nunquam aud. a. h. d.* NOMEN quam facile in HOMEN transire poterit, quod deinde sedulo mutatum

Neque emere quisquam ulla quidem pecunia
Me potuit: plus iam libera sum quinquennium.

PERIPHANES

Quid tibi negoti est meae domi igitur?

FIDICINA

Audies:

Conducta veni, ut fidibus cantarem seni,
Dum rem divinam faceret.

490

PERIPHANES

Fateor, me omnium
Hominum esse Atheis Atticis minimi preti.
Sed tu novistiñ fidicinam Acropolistidem?

FIDICINA

Tam facile, quam me.

PERIPHANES

Vbi habitat?

FIDICINA

Postquam libera est,

Incerto scio.

PERIPHANES

Eho, ain'? quis eam liberaverit,
Volo scire, si scis.

495

FIDICINA

Id quod audiui, audies:
Stratippoclem *clam*, Periphanaï filium,

est in HOMINEM, sciunt, qui veteres codd. tractarunt. Vid. ad Capt. 81. Tò ego abest scriptis et olim excusis.

494 aqq. Vulg. nihili numeris: — — Fi. *postquam libera est*, ubi (fg. postq. effecta lib. est; Poll. 5 et H. liberta, V. C. uberta) *Habitet domi, incerto scio*. PE. *eho* — *liberaverit* etc. A glossatore addita sunt verba *ubi habitat domi*, quibus inductis me-

tra statim apparere. *Habitet* iam olim omittendum putabat Acidalius.

497. Vulg. *Stratippoclem audiui, Periphanaï filium*. Sed tò *audiui* ignorantibus libris antiquis, *clam* a praecessibus syllaba *clm* interceptum ratus sum et veterem genitivi formam Periphanaï oblitteratam, quibus receptis versus bene habet. Priscianus lib. VII, pag. 728 Putsch.: «*Eius (primae declinationis) genitivus et da-*

Absentem curavisse ut fieret libera.

PERIPHANES

Perii hercle, si istaec vera sunt, planissime!

Meum exenteravit Epidicus marsupium!

500

FIDICINA

Haec sic audiui. Numquid me vis ceterum?

PERIPHANES

Malo cruciatus ut pereas, atque abeas cito!

FIDICINA

Fides non reddis?

PERIPHANES

Neque fides neque tibiās.

Propera igitur fugere hinc, si te dī amant.

FIDICINA

Abiero.

Flagitio cum maiore post reddes tamen.

505

PERIPHANES

Quid nunc? qui in tantis positus sum sententiis,

Eumne ego sinam impune? Imo, etiamsi alterum

Tantum perdendum est, perdam potius quam sinam,

Hodie inrisu habitum, depeculatu, meis

tivus in ae diphthongon desinit et pater habet syllabas nominativo, ut hic poeta huius poëtae huic poëtae, hic Aeneas huius Aeneae huic Aeneae, hic Anchises huius Anchisae huic Anchisae; nisi divisio fiat in genitivo poetica, qua frequenter veteres Romanorum poëtae utuntur, ut *Aeneas, Anchisai, et pictai et aulai*, pro Aeneae, Anchisae, pictae, aulae dicentes, etc. Similiter Trin. 326 repemendo *Charmidai* pro vulgato *Charmidae* versam sumamus, ubi alii patide et praeter liberos: *Lesbonen huius adolescenti, Charmidae huius filio.*

505. tamen) Vid. ad Amph. 386.

509. sqq. Vidg. nec recta oratione et perverso metro: *Me impune irrissim esse habitum, depeculatum eis. Sic data esse verba praesenti palam!* Priore versum horum Sorracenus frustra, *depeculatum ab eis*; bene Is. Pontanus, incertum ex libris an de se, *depeculatu* (h. e. *depeculatus*) *meis*, Epidico et Stratippocli filio, sicut possum usurpanti *meos, tuis, nostris*, in cognatis et domesticis. Vid. supra n. 133 et iudicem Terentii nostri lib. vv. infra 536: *Salva sis. Pui. Solentem accipio uni et meis*. Laches Hecyrae 190: *Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprime obsequen-*

Me! — Sic data esse verba praesenti palam!
 Ac me minoris facio prae illo, qui omnium
 Legum atque iurum fictor, conditor, cluet.
 Is etiam sese sapere memorat! Malleum
 Sapientiore*m scilicet* manubrio.

510

PHILIPPA. PERIPHIANES.

PHILIPPA

Si quid homini est miseriarum, quod miserescat misere
 ex animo, t. l. IV, 1. 515

tem, et ibidem 214 alter senex: *Non possum adversari meis*. Bene item G. noster, *Me i. i. hodie e. h.* etc. Vid. ad Amph. 270. Τῷ ἡodie recepto facile erat persanare locum reponendo *irrisu*, ut *depeculatu*, et *Me* pronomen a principio prius verus ad alterius transferendo, qui ἀνέπαλος adhuc erat, sicut ille Andriae 410, cui similiter medicinam fecimus. Eleganter autem *meis* et *me* coniunguntur, secus ac fit in libris.

511 sqq. Tangit Apocridem, quem iura et leges tenere supra dixit Epidicem 283.

514. Vulg. cum lacuna: *Sapientior* * * * *manubrio*. Pall. praeferat veterem codicem: *Sapienterem* * * * *man. mulier*. Iunt. Ald.: — — *mal-lum*. *Sapientior* est, ut *malo haerens manubrio mulier*. Haec ex Pii Bononiensis editione derivata, qui sic ad h. l.: « *Sapientior* est *manubrio mulier*. Scribe, et haec, quae deest, intersere: *Sapientior* est, ut *malo haeret manubrio mulier*. Hoc sensu: *Sapientior* est mulier, quia non sinit sibi de manibus velli manubrium,

ut viri, sed haeret malo, h. e. constans est ad applicandum se dolis et malo, ut ille inhaerenter applicatur ipsi manubrio, ne sibi de manibus extorqueatur. In Aulularia (423) eum recusetur *manubrium de manu eripui* proverbialiter dictum » etc. Haud vidi magis. Quod nos dedimus, e nescio quo MS. ac cruisset prae se fert Lambinus. Quidquid huius sit, certe scilicet aptum sententiae, aptissimum metro.

515. Libri ineptissime: *Si quid est homini miseriarum, quod miserescat, miser ex animo est*. (Pall. τὸ est una agnoscunt; sed agnoscit V. C.) *Id ego experior*. H. e.: Si homo miser est, propter quod nos eius miserescat, iustus est ex animo. Vidit hic aliquid Douss., qui sic: *Si quid est homini miser., q. m., misera ex animo* *Id ego experior*, absque interpunctione post verba *animo est*. Caeterum probabilius nos, *miser ex animo*, alteram e litteram alteri offecisse rati, ut pro *miser ex* scriberetur *miser ex*, genere deprecationis frequentissimo in scriptis veteribus,

Id ego exerior, quoi multa unum in t. d.
Locum confluunt, quae meum pectus pulsant simul!

Multiplex aerumna exercitam habet me; b. o.
Paupertas, pavor territat mentem animi; b. t.
Neque, ubi spes conlochem meas, habeo usquam muni-
tum locum: i. t.
Ita gnata mea hostium est potita, neque, nunc ubi sit,
nescio. 520

PERIPHANES • *

Quis illaec est mulier, timido pectore peregre adve-
niens, quae ipsa se
Miseratur?

PHILIPPA

In his dictust mihi locis habere Periphanes.

PERIPHANES

Me nominat haec: credo ego, illi hospitio usus evenit.
as. c. ex 3 i. h.

PHILIPPA

Pervelim mercedem dare, qui monstret eum mi homi-
nem, aut ubi habitat. t. t.

Sic passim Noster *Misere vivere, Mi-
sere mori, Misere perditus, Misere
miser, Misere male*: vidd. lexica, in-
primis Parei Plautinum hh. vv.

516. Clausula. Vid. ad Ba. 1114
sq. et Cure. 112.

517. Monui de bacchiacis octona-
riis ad Amph. 474-482. Vnum eius-
modi octonarium induxi potius quam
duos tetrametros, quia sequitur ex te-
trametro constans clausula, quum te-
trametrorum ex dimetris soleant esse
compositae: nam rara sunt exempla
trimetrorum sic adhibitorum post te-
trametros, velut Aul. 83, 87, Men.
865; tres autem bacchiacos tetrame-
tros inter alius generis versus poni
aunc clausula, non placet, neque hoc

fieri memini praeterquam Amph. 417.
cf. Most. 84.

518. *Mentem* non liquescit (vid.
ad Amph. 341): nam asynarteto,
quales sunt illi, de quibus dictum ad
Amph. 422, non est locus pro clau-
sula post meros bacchiacos.

520. *neque, n. u. s., nescio* Mo-
nui de negatione duplici, Graccorum
more usurpata, ad Asin. 819. Quam
non capientes Sarracenus, Angelius,
Aldus, ediderunt: *Neque, ea nunc ubi
sit, scio*. De ita causali vid. ad Cist.
393 sqq. G et M, itaque g. m. h. e.
p., *neque nunc ubi sit, n.*, omisso *ea*,
quos hac ex parte sequor, quum ver-
sus id pronomen repudiet.

523. Vid. de hoc metri genere ad
Amph. 422.

PERIPHANES

Noscito ego hanc: nam videor, nescio ubi, vidisse me
prius. t. t. c. 505

Estne ea, an non ea est, quam animus retur meus? c. t.

PHILIPPA

Dî boni, hunc visitavi antidi hac! c. tr.

PERIPHANES

Certo ea est, quam in Epidauro pauperculam memini
conprimere... t. t.

PHILIPPA

Plane hic ille est, qui in Epidauro primus pudicitiam
mili pepulit!

PERIPHANES

Quae meo congressu peperit filiam, quam domi nunc
habeo! 530

PHILIPPA

Quid, si adeam...?

PERIPHANES

Haud scio, an congrediar...

PHILIPPA

Si hic is est?

PERIPHANES

Si haec est ea. t. t. c.

526. Vulg. hiantē versu cretico, *an non est*. Nam hos creticos esse, facile quisque audiat. Inconcinne autem haec iacent in vulgatis.

527. Excidit hunc, pro quo nunc, mox per compendium ne cum virgula, exaratum, ut opinor, facile a praecedente -ni interceptum est. Vid. ad Capt. 812.

531. Vulg. deficiente versu, quem trochaicum tetrametrum catalectum esse consentaneum est, quum post eiusmodi plenum inferatur et similes

sequantur: Ph. *Quid si adeam?* Ph. *haud scio an congrediar, si haec ea est.* Ph. *Sin est is homo* etc. Vide, sis, quae noscitationis exempla in medium protuli ad Ba. 502, et verba, a me addita, *Si hic is est* plane genuina esse et a similibus, quae sequuntur, intercepta, fatebere, quibus restituendis etiam versui medicinam feci. Caeterum M, *Sic haec ea est*, sicut item 538 G, *Sic ego te novi*. An illud fuit *Sid h. e. e?* Vid. ad Amph. prol. 149.

PHILIPPA

Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam danunt...

PERIPHANES

Longa dies meum incertat animum. Sin est, quam incerto autumo:

Astu hanc congregiar.

PHILIPPA

Muliebris mi adhibenda est nunc malitia:

PERIPHANES

Conpellabo.

PHILIPPA

Orationis aciem contra conferam. 535

PERIPHANES

Salva sis.

PHILIPPA

Salutem accipio mi et meis.

PERIPHANES

Quid ceterum?

PHILIPPA

Salvos sis: quod credidisti, reddo.

PERIPHANES

Haud adculo fidem.

Novin' ego te?

PHILIPPA

Si ego te novi, animum inducam, ut noveris.

PERIPHANES

Vbi te visitavi?

PHILIPPA

Inique iniurius.

532. Vulg. inconcinne, *dant*, quod est interpretis.

533. Itidem corrupto metro codices, *Sin ea est*.

536. *mi et meis*) Formula. Vid. ad Amph. 966.

537. *quod credidisti, reddo*) Cf. supra 50.

538. Vel *Si* non elidendum, de qua re dixi ad Amph. 149, vel legendum *Sid* secundum Guelferhytanum codicem. Vid. supra ad 531.

PERIPHANES

Quid iam?

PHILIPPA

Quia

Memoriae tuae interpretari me aequum censes.

PERIPHANES

Commode 540

Fabulata es.

PHILIPPA

Mira memoras, *Periphane*.

PERIPHANES

Hem, istuc rectius!

Libri autem versu pessumdato, uti noveris, siquidem τοῦ uti posterior syllaba producitur.

541. Vulg. et sententia obscura et usurpato versu trochaico trimetro hypercatalecto, qualem in toto Plauto non memini me invenire: *Fab. ex. Pn. mira memoras. Pn. hem, istuc rectius.* Acidalius Divinatt. in *Plaut. pp. 185 sqq.*: «*Ille fabulata es, adspersisti non repraesentant satis rem, quae geritur inter hos noscitant. Etiam versus unus (dicit autem 541) mensuram non implet. Quid autem hoc vult, mira memoras? quum nihil dum memoravit? Nec illud bonam habet sententiam, istuc rectius. Omnia et haec et alia concinno facili emendatione: — — — Pl. commode Fabulata es. Nv. mira, ni me noris. Pn. hem, istuc tectius Meministi? Nv. memini. Pn. id in Epidauro, Nv. ah etc. Paulatim agnoscunt invicem: quumque mulier dixisset, mira sunt, ni me noris (ita facimus ex mira memoras), ille, ut certum argumentum sibi capiat, propius admovent lineas, quarens, an tectius sive occultius illud, quod inter ipsos*

gestum et solis cognitum erat, meminisset: atque illa annuente, illud se porro dicere innuit, quod actum in Epidauro; tum aperte se produnt mutuo, et professi denique pro notis consulant. » Sed hae mutationes verborum Plauti violentiores sunt, quam quae admittantur. Aliae igitur circumspectandae erant: nam depravata hic quaedam esse, iam olim sensit Camerarius, nec cuiquam, credo, placebit Lambiniana verborum *Mira memoras* explicatio haec: «*Scilicet quum dicis, me scite loqui, quum id a natura feminarum absit.* » Imo quod laudaverat mulierem *Periphane*, tanquam commode fabulatam, h. e. urbanis atque elegantibus verbis usam, nihil praeterea, illa reprehendens eum, quod se non statim agnoscat, sed quaerat, an se noverit, et ubi se ipse visitaverit: (At tu quidem, inquit, non commode fabularis, sed) *Mira memoras*, hoc est *Mira loqueris*, per λιστότης (nam absurda locutus ei videbatur), quum te mei non meminisse significes, *Periphane*. Et ille audito suo nomine, *Hem, istuc rectius* h. e. recte (vid.

Meministine...

PHILIPPA

Meminerim? quid?

PERIPHANES

In Epidaurō. r.

PHILIPPA

Ah, guttula

Pectus ardens mi adpersisti!

PERIPHANES

Virgini pauperculae

Tuaeque matri me levare paupertatem?

PHILIPPA

Tun' is es,

Qui tuam per voluptatem in me aerumnā obsevisi
gravem? 545

PERIPHANES

Ego sum. Salve!

PHILIPPA

Salva sum, quia te esse salvum sentio.

PERIPHANES

Cedo manum!

PHILIPPA

Accipe! Aerumnosam et miseriarum conpotem

ad Aul. 289) locuta es (nam id nomen mihi est), iumque subtilius exquirat, an se Epidauri meminerit ipsam et matrem convenire. Vbi vides, addito a me nomine *Periphane* totam sententiam collustrari, alioquin obscurissimam, simulque metrum versus restitui. Turbatum autem apud Hunc saepe esse in nominibus personarum colloquentium, monui ad Amph. 436.

542. Idem corrupte libri atque inconcinne, *Meministin'*? Pn. *memini id*. Pz. in *Epidaurō* etc. in quibus id minime placet, quod mulier

occupat respondere se meminisse, priusquam dixerit senex, cuius rei memoriam ab ea requirat. Nam quod dicas, primo senis verbo rem omnem statim divinasse feminam: si omnem divinavit, cur non h. l., sed Epidauri demum facta mentione versu 542, erumpit in illa *Ah guttula pectus ardens adpersisti*, quae sunt ante dubitantis et vix sperantis, nunc autem inopinato gaudio perfusae? Recte igitur me haec correxisse puto.

545. *Qui tuam per voluptatem*) Ita H. Vulg. *Qui per vol. t.*, quod est iambici versus initium, non trochaici.

Mulierem retines.

PERIPHANES

Quid est, quod voltus conturbat tuos?

PHILIPPA

Filiam, quam ex te suscepi...

PERIPHANES

Quid eam?

PHILIPPA

Eductam perdiidi:

Hostium est potita.

PERIPHANES

Habe animum leuem et tranquillum face: 550

Domi meae eccam salvam et sanam. Nam postquam
audivi eloco

Ex meo servo, illam esse captam, continuo argentum
dedi,

Vt emeretur; eam adeo rem sobrie et frugaliter
Adcuravit ille, ut alias res est inpenne improbus.

PHILIPPA

Fac videam, sitne illa.

PERIPHANES

Eho, istinc, Cauthara, i! statim iube 565

548. Vulg. absurde: *Mul. ret.* PE. *quid est, quod voltus te turbat tuus?* Libri vv., in his Pall., 3 nostri et editio princeps, q. e. q. digit. t. t. t.; sed V. C. a manu prima, q. e. quod duo itus t. t. t., h. e. q. voltus te t. t., ut recte Gruterus ad h. l. Eum librum ita secutus sum, ut *te voltus* retinerem, sed pro istis *te turbat tuus*, quae manifesto depravata (nam quis unquam fando audivit, *vultu suo*, h. e. per vultum suum aliquem turbati eo sensu, qui hic requiritur?), pro istis igitur ut reponerem *conturbat tuos*, pluralem numerum pro singulari

accipiens, sicut passim usurpatur, et per compendium scriptam vocem *conturbat* (*cōturbat*) cum similibus *te turbat* forte permutatam ratus, ut fieri potuit facillime. Editionum medianarum et Menseii h. l. hallucinationes excutere non placet.

552. Codd. ἀπέρχου, *captivam*.

555. Inepte legitur, *Fac videam, si me vis.* Pall. G M et xv. edd. F. v. *sit me*, 3 Pal. Sarrac. Mediol. F. v. *si me*; Langg. F. v. *sine*; egregie noster H, *sitne illa*, quod recepi. Ganserius non laque, F. v. *si me vis vivere*. Vulg. quoque, *Cauthara sta-*

Acropolistidem prodire filiam aute aedis meam,
Vt suam videat matrem.

PHILIPPA

Remigrat animus nunc demum mihi!

FIDICINA. PERIPHANES. PHILIPPA.

FIDICINA

Quid est, pater, quod me excivisti ante aedis?

PERIPHANES

Vt matrem tuam t. t. c. IV, 2
Videas, adeas, advenienti des salutem atque osculum.

FIDICINA

Quam? meam matrem?

PERIPHANES

Quae exanimata exsequitur adspectum tuom. 56n

PHILIPPA

Quae istaec est, quam tu osculum mihi ferre iubes?

PERIPHANES

Tua filia.

PHILIPPA

Haecceine?

PERIPHANES

Haec.

PHILIPPA

Egone osculum huic dem?

PERIPHANES

Cur non, quae ex te nata sit?

tim iube. V. C. et Langg., *cho, istine,*
Canthara statim iube, producta no-
minis *Canthara* syllaba extrema ob
duas, quae sequuntur, consonas; quem
locum induxi ad Aul. 109-112. Sed
nec spernendum mihi videbatur i,

quod praebent H et edd. Iunt. atque
Aldina, ut primum prodire iubeat
servam, quae iutus erat, deinde pro-
gressae imperet, ut Acropolistiden ar-
cessat.

559. Vulg. *venienti*, «damno ver-

PHILIPPA

Tu homo, insanis.

PERIPHANES

Egone?

PHILIPPA

Tu nae.

PERIPHANES

Cur?

PHILIPPA

Quia hanc ego, quae siet,
Neque scio neque novi, neque ego hanc oculis vidi ante
hunc diem.

PERIPHANES

Scio, quid erres: quia vestitum atque ornatum inmuta-
bilem

565

Habet haec *mulier*.

PHILIPPA

Aliter catuli longe olent, aliter sues.
Nego eam *me* novisse, quae sit.

PERIPHANES

Proh deum atque hominum fidem!
Quid ego? lenocinium facio, qui habeam alienas domi,

sus, inquit *Taubmannus*. Et facile emitti potuit a librariis praepositio, quod modo praecessisset. Recte primum *Camerarius*, *advenienti*.

563. Vulg. *Tute*, quod male repetit. Pall. omnes, item Langg. et nostri H M, *tune?* vel *tune*, ut H; edd. primae, *Tu*. Legendum *Tu nae*. Sic saepius erratum: vid. ad Capt. 790.

566. Huius libri: *Habet haec*. Pn. *Aliter catuli longe olent, aliter sues*. Philippae persona compendio *ma*, (*mulier*) designari solet in manu scriptis. Hinc factum, ut vox Plauti *mulier* omitteretur. Vid. ad Amph. 436,

et de proverbio Erasmi Adagg. I, 8, 77.

567. Vulg. itidem inconcinne: — — *nego* (nam hoc verbum ad praecedentem versum male referunt) *Eam novisse, quae sit*. — *Tò me* bene additum a Lambino.

568. Vulg. minus ex usu: *Quid? ego len. fac?* *Quid ego?* h. e. *Quid ego ago?* Vid. ad Aut. 138. *Alienas* membranae Langianae, quod praestat vulgato *alienos*; quamquam non male Gruterus masculinum ait pro feminino poni, certe sexum illum complecti, quemadmodum velint *ICti*.

Atque argentum egurgitem domo prorsum? Quid tu,
 quae patrem
Tuom vocas me atque osculare? Quid stas, stupida?
 quid taces?

EPIDEMIOLOGY

Quid loquar vis?

PERIPHANES

Haec negat se tuam esse matrem.

FIDICINA

Si nevolt: equidem hac invita tam ero matris filia.
Non med istanc cogere aequum est meam esse matrem, si nevolt.

PERIPHERANES

Cur me igitur patrem vocabas?

Findings

Tua istaec culpa est, non mea:
Non patrem ego te nominem, ubi tu tuam me adpelles
filiam?

Hanc quoque etiam, si me adpellet filiam, matrem vocem.

Negat haec, filiam me suam esse : non ergo haec mater
mea est.

Postremo haec mea culpa non est: quae didici, dixi
omnia.

Epidicus mihi fuit magister.

PERIPHANES

Perii, plastrum perculi!

572. Vulg. *Si non volt*, ex interpretatione. Haec saepe confunduntur, velut sequente versu Pall., nostri H M et vv. edd., in his lunt., *Si non volt*, quod falsum ibi versus arguit. Vulg. quoque *tamen pro tam*, quod idem praecipis (vid. ad Ba. 1135 seqq.)

et metro magis convenit hoc loco, si-
quidem τῷ *tamen* retento, verba *ta-*
men *ero* proceusmaticum efficiunt,
ita ut τῷ *ero* posterior syllaba corri-
piatur, secus ne fieri solet apud
eosdem: vid. ad Amph. 136. Caeterum
hunc locum infra recolit 684 seqq.

FIDICINA

Numquid ibi ego tibi peccavi?

PERIPHANES

Si hercle te unquam *audivero* 580

Patrem me vocare, vitam tuam ego iuterimam!

FIDICINA

Non voco,

Vbi voles pater esse, ibi esto; ubi noles, ne fueris pater,

PHILIPPA

Quid? ob eamne rem hanc emisti, quia tuam gnatam
ratus?

Quibus de signis agnoscebas?

PERIPHANES

Nullis.

PHILIPPA

Quare filiam

Credidisti nostram?

PERIPHANES

Servos Epidicus dixit mihi.

585

580 sq. Vulg. *Numquid ego ibi peccavi?* Pl. *Si hercle te unquam audivero patrem Me vocare, vitam tuam ego iuterimam, pessuma.* Fl. *Non voco.* Sed Laugg. H. lunt. Ald. *N. e. tibi pecc.* Vtrumque ibi et tibi genuinum esse intellexi, quoniam tō pessuma sequente versu a veteri codice et Palatiis, item H. abesse scirem, quo delicto versus non stetisset recte talo, nisi alia quaedam vox immissa esset; neque aptiorem meliorisque fidei quam illud *tibi* facile invenias. *Peccavi tibi* pro *Peccavi in te*, sicut passim dativus usurpatur pro accusativo eum praepositione. Capt. 612 sq.: *Quando ego te exemplis exprobratis pessumis. Atque ob scelus*

tuas te morti misero etc. pro ad mortem. Most. 88: *Ei re argumenta dicam* pro in eam rem, vel ad hanc rem, sicut ibidem 95; et similiter ibi 114: *Haec argumenta aedificiis dixi ego*, et 517 sq.: *Scelstiozem ego annum argento feceri Nunquam ullum vidi etc.* *Audivero* in solo Palatino 6 repertum est supra lineam; sed ipsa sententia, nedum metrum, tale quid requirit, qua voce versus clausus iam longe incliare numero eurrat, quam autem. Vid. ad *Amphit.* 355.

583. Hiulce libri: *Q. ob eam rem etc.* *Ratus.* Hoc est *ratus* supra; vid. ad *Amph.* 168.

PHILIPPA

Quid si servod aliter visum est? non poteras nosse, obsecro?

PERIPHANES

Quid ego, qui illam, ut primum vidi, nunquam vidi postea?

PHILIPPA

Perii misera!

PERIPHANES

Ne fle, mulier! intro abi! habeto animum bonum: Ego illanc reperiam!

PHILIPPA

Hinc Athenis civis eam emit Atticus. Adulescentem quidem dicebant emisse.

PERIPHANES

Inveniam! tace. 590

Abi modo intro atque hanc adserva Circam, Solis filiam. Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo: Si invenio, exitiabilem ego illi faciam hunc ut fiat diem!

586. Vulg. pessimis numeris: *Quid si servo ali | tēr visum | ēst? non poteras nevisse, obsecro.* Mirè autem H: Q. s. s. a. v. est animo. non etc.

587. *Quid ego?* h. e. *Quid ego novēim?* verbo ex antecedentibus petio. Vid. ad Aul. 138.

590. Soloece vulgo: *At equidem*

dicebant. *Quidem* i literam elidit; vid. ad Amph. prol. 74.

591. Pal. 1 et nostri G M, *Circen*; H *Circem*. Veterem latinatatem redollet forma *Circa*.

593. *fiat*) Codex Meurs. et Iunt. sciat, quod correctoris esse videtur nescientis ea, de quibus breviter diximus ad Amph. 352.

STRATIPPOCLES. EPIDICVS. DANISTA. VIRGO.

STRATIPPOCLES

Male morigerus mi est danista, qui me argentum non
 petit . . . t. t. c. V, 1
 Neque illam adducit, quae emta ex praeda est. Sed ec-
 cum incedit Epidicus. 595
 Quid illuc est, quod illi caperat frons severitudine?

EPIDICVS

Si undecim deos praeter sese secum adducat Iupiter,
 Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
 Periphanem emere lora vidi; ibi aderat una Apoecides;
 Nunc homines me quaeritare credo. Senserunt; sciunt,
 Sibi data esse verba.

STRATIPPOCLES

Quid agis, mea commoditas?

EPIDICVS

Quod miser. 601

STRATIPPOCLES

Quid tibi est?

EPIDICVS

Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
 Priusquam pereo? nam per urbem duo defloccati senes
 Quaeritant me; in manibus gestant copulas sescunciales.
 t. t.

594. Vulg. corruptis numeris: —
qui de me arg. n. p. Langg., *danista*,
quod me a. n. p., excluso *de*. An re-
 liquit Plautus: *quid m. a. n. p.*, *quid*
pro qui posito, more antiquissimo,
quem illustravi ad Amph. prol. 149?

595. *severitudine*) Langg. *amari-*
tudine.

602. *Quid tibi est?*) Ita Pall. et no-
 stri G M; sed V. C., *Quid est tibi?*

non male usurpato imbo tetrametro
 ad exprimentum adolescentis affec-
 tum, responso *Quod miser* per-
 culsi admirantisque, quomodo, quum
 aibi bene sit, miserum se praedicet
 Epidicus.

604. *copulas secum sescunciales*). Vulg.
Quaeritant me, in manibus gestant
copulas sescuncias. Haec Ios. Scali-
 geri coniectura. Libri vv. fere: Q.

STRATIPPOCLES

Habe bonum animum.

EPIDICVS

Quippe ego, quoi libertas in mundo sita est! t. t. c. 605

STRATIPPOCLES

Ego te servabo.

EPIDICVS

Edepol me illi melius, si nacti fuant.

Sed quis haec muliercula et illic gravastellus, qui venit?

STRATIPPOCLES

Hic danista, haec illa est autem, quam emi de praeda.

EPIDICVS

Haecine est?

STRATIPPOCLES

Haec est. Estne, ut tibi dixi? Adspecta.

m. i. m. g. copulas secum (H *secum*) *suavi* vel *suavi*, ut V. C. Camerarii; nam quod eum *secuncius* praetulisse tradit Salmasius, falsum intelligitur ex Parei et Taubmanni ad h. l. annotationibus. Ridicule suaves illas copulas dici arbitrabar, quas asperri- mos sibi futuras sciret Epidicus; sicut statim libertatem sibi in mundo esse ait pro carcere ac pistrino; et melius se servaturos sperat senes iratos quam Stratippo- clem benevolentem. Si quid mutandum est, malim *secuncialis*, non male usurpato singu- lo trochaico tetrametro (vid. ad Amph. 596) *Secuncius* vel *Secuncialis* pro eodem ne latinum quidem est.

607. Vulg. minus expedito metro, *Sed quis est haec*. M et Festus v. *Ravi*: *S. q. haec est*, ut migrare solent interpretamenta. Pro *gravastellus* Meusius, ubi hunc locum explicat in Exerritationibus criticis, malit *ravastellus*. Viramque formam agno-

scit Festus v. *Gravastellus* et *Ravi*, videturque spiritu *R* literae in *G* verso ex *Ravastellus* factum esse *Gravastellus*. Derivatur autem hoc verbum a *Gravaster*, sicut *Macerellus* a *Macer*, *Cultellus* a *Culter*; et ipsum *Gravaster* ad *Gravus* pertinet, sicut *Surdaster* ad *Surdus*. Vidd. inttp. ad h. l. et grammatici. Caeterum Festus v. *Gravastellus*: — — — *gravastellus qui advenit*, quod non deterius vulgato.

608. Vulg. item affecto verso: *Str. Ille est danista: haec illa est autem, quam emi ex praeda*. Ep. *haecine est?* Primum est non legitur in M, quem librum sequor. *Ex praeda* ab interprete scriptum puto pro *de praeda*, quod versus poscit. Capt. prol. 34: *Emi hosce de praeda ambo de quaestoribus*. Et Capt. 37: *Ille quos de praeda emi de quaestoribus*.

609. Vulg. desideratur est, quod praebent H et vv. edd., datque etiam

EPIDICVS

Haec est?

STRATIPPOCLES

Contempla, Epidice.

Vsque ab unguiculo ad capillum summum est festivissima!

610

Estne? conspicare: signum pictum pulcre videris.

EPIDICVS

Ex tuis verbis meum futurum corium pulcrum praedicas,
Quem Apelles ac Zeuxis duo pigmentis pingent ulmeis.

STRATIPPOCLES

Dī immortales, otio isse admiror pedibus! Pulmon' es,
Qui perhibetur? Prius venisset, quam tu advenisti mihi.

DANISTA

615

Haec edepol remorata me est.

STRATIPPOCLES

Siquidem istius gratia

tanquam ex scriptis suis codicibus Pareus. Alterum est, quod versui sarciendo addidi, etsi non malum est, abesse tamen potest, si rescilbas uti ubi dixi.

611. Vulg. nulla forma metri: Estne? considera? signum pictum pulchre videris. Pall. G M et Iunt. Ald. non considera, sed conspice, quod neque ipsum versui congruit, sed congruit conspicare, verbum Nostro valde frequentatum, sicut videre licet in Parei lexico Plautino h. v.

614 sq. Vulg. dore contracto verbo otiose in τριτύλλαρον: Dī immortales, otiose isse admiror. pedibus pulmonaeis Qui perhibetur, prius etc. Ferrem tamen hoc, nisi aliud cantarent scripti, qui non otiose isse, sed

scio iussi, socio iussi, sotio iusse, ut H, littera s in sotio ex praecedentis verbi fine tracta. Phaedrus Fabb. I, 25, 6, Lame otio. Obtinuit interpretamentum. Venimus iam ad pedes istos pulmoneos, in quibus explicandis ne sibi met ipsis quidem satisfaciunt interpretes. Scripti, pulmones vel pulmunes, ut V. C., quoniam lectionem cur spreverint, non intelligo. Erasmus Adagg. IV, 5, 38: «Pulmo prius venisset dictum est olim in cessatores. Opinor, quod pulmo, quum perpetuo moveat, nunquam tamen loco se promovet. Plautus in Epidico, Dī immortales etc.» Ire pedibus, ut Pedibus ire in sententiam alicuius et similia dicuntur.

Iam remoratus, quod ista voluit, nimium advenisti cito.

DANISTA

Age, age, absolve me atque argentum numera: ne comites morer.

STRATIPPOCLES

Pernumeratum est.

DANISTA

Tene crumenam: huc inde.

STRATIPPOCLES

Sapienter venis!

Opperire, dum escero ad te argentum.

DANISTA

Matura!

STRATIPPOCLES

Domi est. 620

EPIDICVS

Satin' ego oculis utilitatem obtineo sincere, an parum?
E Philippa matre natam abs Thebis, Epidauri satam,

617. Vulg. *Es remoratus*; sed V. C. Poll. H et M, *Id rem.*, h. e. *Id* (*Idem*) *rem.* Quod elisa vocali litera praesumendum: vid. ad Amph. prol. 74.

619. *Sapienter venis*) Quia venis cum crumena. Simpliciore sensum et dictionem magis Plautinam nescio qua de causa putabat Acidalius Divinatt. p. 187, si repoueretur *Sapienter mones*.

622. Vulgo edd. inepte: *E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri satam*. Et ita quidem Poll.; V. C. *nata n asthebis*, Langg. *nat. Asthebis*, nostri *natam* (H *nata*) *es thebis*, in quorum altero latere mihi videtur *abs Thebis*, in altero *ex Thebis*, quod illius interpretamentum. Bene Gronovius: «*Ἀπὸ τῆς* haec arguit Peti-

tus ad leges Atticas, nam si Thebis nata atque nata est, non igitur Epidauri; et coniicit ac te *Bois Epidauris* fuisse enim *Boas* vel *Bocas* urbem in confinio Laconices et Epidaurensium. Sed fallitur. Nam erat quidem nata Epidauri Telestis, sed matre Thebana Philippa, quae compressa a Periplane Epidauri dein redux in patriam peperit ibique educavit filiam. Fuerat autem bellum gestum ad Thebas, atque in eo capta Telestis act. II, 2, 12. Igitur mutanda distinctio: *E Philippa matre natam ac Thebis Epidauri satam*. Vel, si inavis: *E Philippa matre natam a Thebis, Epidauri satam*. Nam matre a Thebis est matre Thebana. Vt Livio, *Turnus Herdonius ab Aricia*. Florus, *ab Hetruria Venientes*»

Videon' ego Telestidem te, Periphanaï filiam?

VIRGO

Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras
et meum?

EPIDICVS

Non me nosti?

VIRGO

Quod quidem nunc veniat in mentem mihi. 625

EPIDICVS

Non meministi, me auream ad te adferre natali die
Lunulam atque anellum aureolum in digitum?

VIRGO

Memini, mi homo. Tun' is? t. t.

EPIDICVS

Ego sum, et istic frater tuos est, alia matre, uno patre.

VIRGO

Quid pater meus? vivost?

EPIDICVS

Animo liquido et tranquillo es! tace!

VIRGO

Dime ex perditâ servatam cupiunt, si vera autumas. 630

EPIDICVS

Non habeo ullam occasionem, ut apud te falsa fabuler-

623. Vulg. perversis numeris, *Periphani*. Vid. supra ad 497.

625. Inconcinne libri, *novisti*.

626. Male distinguitur in editionibus: — *natali die? Lunulam atque* etc. Vnde in coniecturas ilium est. Tetigit rem Acidalius, assentante Boshornio, quos audire debebant rectiores.

627 sq. Vulg. turbatis metris: *L. a. a. in digitum. VL. memini, mi*

homo. Tunc is es? Er. ego sum et istic frater tuus est, alia matre, uno patre. Vid. ad Amph. 168, et de singulo trochaico t. acat. ad Amph. 596.

629. *tace*) Consolantis hoc et bonum animum habere iubentis. Vid. ad Curc. 621. Cf. infra 638. Male nescio qui apud Pareum: *A. l. et t. a. s. face.*

STRATIPPOCLES

Accipe argentum hoc, danista: hic sunt quadraginta
minae.

Si quid erit dubium, immutabo.

DANISTA

Benefecisti. Bene vale.

STRATIPPOCLES

Nunc enim tu mea es.

VIROO

Soror quidem edepol: ut tu aequae scias.

Salve, frater.

STRATIPPOCLES

'Sanan' haec est?

EPIDICVS

Sana, si adpellat suum. 635

STRATIPPOCLES

Quid? ego modo sum frater factus huic, dum eo intro
atque exeo?

EPIDICVS

Quod boni est, id tacitus taceas tute tecum et gaudeas.

STRATIPPOCLES

Perdidisti et reperisti me, soror!

EPIDICVS

Stultus! tace:

Tibi quidem, quod ames, domi praesto, fidicina, est
opera mea;

Et sororem in libertatem idem operâ concilio mea. 640

633. *Benefecisti*) Vid. ad Capt. 776.

636. Vulg. pravis numeris: *Quid?*
ego modo huic frater factus, dum in-
tro eo atque exeo? Sum praebent
Langg. et noster G. Idem et H. *dum*
ego intro eo a. e.

637. *tacitus taceas tute tecum*) Πζ-
ποροπαρτα.

638. *Stultus*) es intelligitur: vid.
ad Amph. 168. Prave distinguitur
in libris, *stultus tace.*

STRATIPPOCLES

Epidice, fateor

EPIDICVS

Intro abi, ac iube huic aquam calefieri.
Cetera haec posterius faxo scibis, ubi erit otium.

STRATIPPOCLES

Sequere hac me, soror.

EPIDICVS

Ego ad vos Thesprionem iussero
Huc transire. Sed memento, si quid saevibunt senes,
Suppetias mihi cum sorore ferre.

STRATIPPOCLES

Facile istuc erit. 645

EPIDICVS

Thesprio, exi istac per hortum! adfer domum auxilium
mihi!

Magna est res! — Minoris multo facio quam dudum
senes.

Remeabo intro, ut adcurentur advenientes hospites.
Eadem haec intus edocebo, quae ego scio, Stratippoclem.
Non fugio: domi adesse certum est; neque ille haud
obiciet mihi, 650

Pedibus sese provocatum. Abeo intro: nimis longum
loquor.

643. Vulg. praeter libros: *Sequere hac me, mea soror. Recens mea inculcatum ab iis, qui versui timerent, dum nescirent posteriorem syllabam rōs soror sequente vocali litera prodici.* Vid. ad Amph. prol. 38.

644. Vulg. *saeviant*, minus bene et ad sententiam, quum de re futura loquatur servulus, et ad metrum, quia

imparibus iam borum regionibus amantur spondei comparesque iis pedes metrici. Vid. ad Amph. 355. *Saevibunt* iam aliis in mentem venit.

650. *neque ille haud obiciet mihi* H. e. *neque ille o. m.* Vid. ad Asin. 819. Cf. Ba. 944. Cato de R. R. 66: *Neque nuculeis ad oleum ne utatur: nam si utatur, oleum male sapiet.*

PERIPHANES. APOECIDES. EPIDICTVS.

PERIPHANES

Satin' illic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos

t. t. c. V, 2

Habet?

APOECIDES

Imo edepol tu quidem miserum med habes miseris
modis.

PERIPHANES

Tace, sis, modo. Sine me hominem apisci!

APOECIDES

Dico ego tibi iam, uti scias.

Alium tibi te comitem melius quaerere, ita, dum te
sequor, 655

Lassitudine invasertunt misero in genua flemina.

PERIPHANES

Quot illic hodie med exemplis ludificatust atque te!
Vt illic autem exenteravit mihi opes argentarias!

APOECIDES

Apage illum a me: nam ille quidem Volcani irati est
filius:Quaqua tangit, omne amburit; si prope adstes, cale-
facit. 660

652. Vulg. *Satin' ille hic homo* etc. Sed friget *hic*, sive locum intelligas, sive rem, propter quam servus quaeritur. Scriptum forte *ill ic* pro *illie* degenerasse videtur in *ill hic*, mox *ille hic*. Vid. ad Asin. 24. Caeterum Pall. G et M, *S. i. huic homo*. Edd. vv., in his sunt, *S. ille homo* excluso *hic*, quo consignatur nostra emendatio.

653. *quidem miserum* pro-

nuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

660. Vulg. versu nimio: *Q. t. o. a. s. si p. astes; aestu calefacit*. A Langianis abest verbum *aestu*, quod delemendum vidit Scioppius Suspp. Lectt. III, 17. Caeterum Pall. 3, 4 et noster H, *adstes*; V. C. Langg. et caeteri Pall., *astes*, quod eodem redit. Alii, *abstes*. Hic non interest, utrum horum eligas.

EPIDICVS

Duodecim dīs plus, quantum in coelo est deorum immortalium,

Mihi nunc auxilio adiutores sunt et mecum militant!
Quidquid ego malefeci, auxilia mi et suppetiae sunt domi!

Apolactizo inimicos omnis!

PERIPHANES

Vbi illunc quaeram gentium?

APOECIDES

Dum sine me quaeras, mea causa quaeras vel medio
in mari. 666

EPIDICVS

Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc sollicitas?
Ecce-ine!

Num te fugi? num ab domo absum? num oculis concessi tuis?

Nec tibi supplico. Vincire vis? En ostendo manus!
Tu habes lora: ego te emere vidi. Quid nunc cessas?
Conliga!

661. Vulg. sententia subobscura: *Duodecim dīs plus quam in coelo est deorum immortalium* etc. in quae certatim involarant manus emendatrices. Non deos illos *duodecim*, quos per iocum maiorum gentium Cicero vocavit, dici putat Acidalius, sicut supra 597, sed hoc tantum velle Epidicum, praeter omnes deos, quantum eorum sit, alios etiam duodecim adiutores sibi esse, i. e. plures omnino, quam vulgo sint, posito duodecnario certo numero pro quovis alio, ut solet, incerto. Sed certo nullus Romanorum haec ita cepisset, sed duodecim deos illos maiores, qui in omnium

orē erant, intellexisset. Nihil tamen hac ratione melius quisquam caeterorum editorum atque emendatorum. Reposuimus igitur facili mutatione *quantum in coelo est d. i.*, ut plus diis duodecim, quot in coelo sint, adiutores sibi esse dicat Epidicus, qua sententia vix aliam invenias locopatiorem. Iam *deorum*, pro *deorum* est, e littera elisa, sicut passim.

666. *quid hunc soll.?* De pronuntiatione verbi *quid* vid. Amph. prol. 74.

668. *En*) Vulg. *Item*, biante veris. Sensit Donsa.

PERIPHANES

Ilicet! Vadimonium ultro mi hic facit:

EPIDICVS

Quin conligas?

676

APOECIDES

Edepol mancipium scelestum!

EPIDICVS

Te profecto, Apoecides,
Nil moror mihi deprecari.

APOECIDES

Facile exoras, Epidice.

EPIDICVS

Ecquid agis?

PERIPHANES

Tuon' arbitrato?

EPIDICVS

Meo hercle vero, atque haud tuo,
Conligandae haec sunt tibi hodie.

PERIPHANES

At non lubet: non conligo.

APOECIDES

Tragulam in te iniicere adornat! nescio quam fabricam
facit!

675

671. *Edepol mancipium scelestum*) Haec dicere Apoecidem, ex sequentibus Epidici verbis intelligitur, quibus, quod ille se *mancipium scelestum* dixit, deprecatum sibi senem, *τίπου τούτου* aut confidens servulus.

672. *deprecari*) MSS. et vv. edd. tantum de *prae* vel coniunctim *deprec.* Camerarii deprecatorem verum ingulat.

674. *haec*) Bene sic M. Vid. supra ad 207. Vulg. ex interpretatione, *haec*. Inter hunc autem versum et sequentem vulgo 677 inculentur, nec tamen ibi iudicatur ab editoribus. Acidalius Divinatt. p. 188: «Obsecro vos, lectores, iterationem hanc aequo animo feretis? Elicite priore loco, me auctore, nec alibi deinceps oculis velut clausis similis penetrante.»

EPIDICVS

Tibi moram facis, quom ego solutus sto: adliga, inquam! conliga!

PERIPHANES

At mihi mage lubet, solutum te rogitare.

EPIDICVS

At nil scies.

PERIPHANES

Quid ago?

APOECIDES

Quid agas? mos geratur.

EPIDICVS

Frugi es tu homo, Apoecides!

PERIPHANES

Cedo manus igitur!

EPIDICVS

Morantur nihil. Atque arte conliga!

Nil verere: obnoxiosus.

PERIPHANES

Facto opere arbitramino!

680

EPIDICVS

Bene hoc habet. Age nunc iam ex me exquaere! ro-
gita, quod lubet!

PERIPHANES

Qua fiducia ausus primum, quae emta est nudiustertius,

676. Vulg. inconcinne, *odeto*.

679. *arte*) Sic V. C. Pall. H M.
Vulg. *arcte*.

680. Corrupte libri: *Nihil vero obnoxiose, Pl. f. o. arbitraminor. H noster, N. v. obnoxius esse f. o. a.; M, N. v. obnoxius ep. f. o. orbura nunc, V. C. arbitramino priscorum*

more. Vid. ad Amph. 82. *Obnoxiosus*, h. e. *Obnoxiosus sum*, verbo *esse* intellecto, sicut passim fieri monuimus ad Amph. 168. Forma *Obnoxiosus* etiam Trin. 1003 adhibita.

681. Vulg. *exquire*. Vid. ad Amph. 28. Cf. Copl. 324, Stich. 95 etc.

Filiam meam dicere esse?

EPIDICVS

Lubuit: ea fiducia.

PERIPHANES

Ain' tu? lubuit?

EPIDICVS

Aio. Vel da pignus, ni ea sit filia.

PERIPHANES

Quam negat novisse mater?

EPIDICVS

Ni ergo matris filia est, 685

In meum numum, in tuom talentum, pignus da.

PERIPHANES

Enim istaec captio est.

Sed quis ea est mulier?

EPIDICVS

Tui gnati amica, ut omnem rem scias.

PERIPHANES

Tibi dedin' minas triginta ob filiam?

EPIDICVS

Fateor datas,

Et eo argento illanc me emisse amicam fili fidicinam

Pro tua filia. Istam ob rem te tetigi triginta minis. 690

PERIPHANES

Quomodo me ludos fecisti de illa conductitia
Fidicina?

EPIDICVS

Factum hercle vero, et recte factum iudico.

683. *Lubuit*) Vid. ad *Curculio*—
nom 621.

f. istam ob rem t. etc., quod merito
recepit in ordinem Pareus.

690. Vulg. *P. t. f. istis adeo te te-
tigi t. m.* Sed MSS. fere: *P. t. f. iste
abore tetigi etc.*; Pal. 6 optime; *P. t.*

691. Inconcinne libri, *ludifecisti*.
V. C. Pall. H M, *ludo fecisti*, in quo
iam Gruterus odorabatur, quod dedi-
mus, *ludos fecisti*.

PERIPHANES

Quid postremo argento factum est, quod dedi?

° EPIDICVS

Dicam tibi:

Neque malo homini neque benigno, tuo dedi Stratippocli.

PERIPHANES

Cur dare ausus?

EPIDICVS.

Quia mihi lubitum est.

PERIPHANES

Quae haec, malum, *ferocia est?* 695.

EPIDICVS

Etiam inclamitor quasi servos?

PERIPHANES

Quom tu es liber, gaudeo.

EPIDICVS.

Merui, ut fierem.

PERIPHANES

Tun' meruisti?

EPIDICVS

Vise intro: ego faxo scies,

Hoc ita esse.

PERIPHANES

Quid est negoti?

EPIDICVS

Iam ipsa res dicet tibi:

Abi modo intro!

694. *neque benigno*) Praeter expectationem vituperat, quem laudatum iri ab eo existimarent spectatores. Recte autem reprehendit adolescentem, qui nihil donavit ei de argento, quod suis fabricis effecit, praesertim quum decem minis plus attulisset, quam

danistae debebatur, sicut supra legimus 338.

695. *ferocia est*) Probabiliter haec Lamb. addidit sive de se, sive, quod prae se fert, ex manu scripto Vasconiano. Nihil eorum caeteri libri tam manu exarati quam impressi.

PERIPHANES

Hei, ne illuc temere est! — Adserva istum,
Apoecides!

APOECIDES

Quemne hodie per urbem uterque sumus defessi quae-
rere?

700

EPIDICVS

Ego sum defessus reperire, vos defessi quaerere.

APOECIDES

Quid illuc, Epidice, est negoti?

EPIDICVS

Maxima hercle iniuria
Vinctus adsto, quoniam hinc hodie opera inventa est filia!

APOECIDES

Ain' tu te illius invenisse filiam?

EPIDICVS

Inveni, et domi est.
Sed ut acerbum est, pro beuefactis quom mali messem
metas!

705

PERIPHANES

Quid ista oratis opere tanto *me*? meruisse intellego, i. t.

699. Vulg. corrupto numero, non illuc t. e. Sed M, ne cum virgula super-scripta, quod tunc nunc compendium in vetustis libris. Hoc ne primitus finisse puto.

700 sq. Hi versus vulgo 705 inter et 706 exhibentur, nec praecedente nec sequente ibi oratione ad haec quidquam pertinente. Recte Apoecides, asservare iussus servum: Quemne, inquit, hodie per urbem uterque sumus defessi quaerere? h. e. Vt cum non asservem, quem tantopere quaesivimus? Putasne, tantam operam

perdere me velle? Vid. ad Aul. 389.

703. Vulg. — quous haec hodie opera inventa et filia. Sed quid sibi vult istud haec? Iunt. Ald. hinc, non male; sed reponere praestat hinc, ex hac herili domo. Vid. index Terentii Westerhovianus v. hinc, in primis Eun. V, 5, 15, ubi sic secundum Bentleium: L.A. Actum est. P.A. Tum quandam fidicinum amat hinc Chae-rea.

706. Vulg. inapingente versu neque satis apte ad sententiam: Quid istis

Vt lubeat merito huius facere. Cedo tu, ut exsolvam,
manus! t. t. c.

EPIDICVS

Ne alligas.

PERIPHANES

Ostende verò!

EPIDICVS

Nolo.

PERIPHANES

Non aequom facis.

EPIDICVS

Nunquam hercle hodie, nisi supplicium mihi das, me
solvi sinam!

PERIPHANES

Optimum atque aequissimum oras. Soccos, tunicam,
pallium 710

Tibi dabo.

EPIDICVS

Quid deinde porro?

PERIPHANES

Libertatem.

EPIDICVS

At postea?

Novo liberto opus est, quod pappet.

PERIPHANES

Dabitur: praebebo cibum. i. t.

EPIDICVS

Nunquam hercle hodie, nisi me orassis, solves!

PERIPHANES

Oro te, Epidice, t. t. c.

oratis opere tanto? meruisse intelligo
etc. V. C. Poll. H M: *Quid isti ora-*
tis etc. h. c. *Quid ista oratis etc.*, ni-
si quis malit ipsum isti, h. est Epidi-

co, pro Epidico. Sed illud potius
mihi videtur, quia facilius.

707. *Vt lubeat m. h. f.*) Absurde
libri, *Vt liceat*. Saepius haec confusa,

Mihi ut ignoscas, si quid culpa imprudens peccavi mea.
At ob eam rem liber esto.

EPIDICVS

Invitus do hanc veniam tibi; 715
Nisi necessitate cogor. Solve sane, si lubet.

G R E X

Hic is homo est, qui libertatem malitia invenit sua.
Plaudite et valetē! lumbos surgite atque extollite!

716. Male edd., *cogor*, quasi ne nunc quidem exorari se pati velit servulus, quum tamen veniam se Periphanī dare modo sit professus. Bene H, *cogor*, ut tō Nisi pro Sed accipiendum sit, sicut passim. Vid. Patrei lexie. Plaut. h. v.

719. Libri inconcinne et prorsus inusitato in hoc genere orationis minime patheticae asyndeto, *Plaudite, valetē*. Bacchidibus: *Spectatores, vo-*

luntus vos valere et clare adplaudere. Mennechmis: *Nunc, spectatores, valetē et nobis clare adplaudite.* Truculentus: *Spectatores, bene valetē, plaudite atque exsurgite.* Terentius Eunuchus: — *Vos valetē et plaudite*, ubi itidem male 2 libri Berolinenses, quos versavi, omīssa copula, *Vos valetē, plaudite.* Et similiter Hemiontimoramento et Phormione. Tō et per compendium scribi solitum a praecedente e litera est interceptum.

MENAECHMI

DRAMATIS PERSONAE

PENICVLVS, *parasitus.*

MENAECHMVS, *surreptus.*

MENAECHMVS SÖSICLES.

EROTIVM, *meretrix.*

CYLINDRVS, *coquus.*

MVLIER, *uxor.*

MESSENIO, *servos.*

SERVOS ALIVS.

ANCILLA.

SENEX.

MEDICVS.

LORABIL.

ARGUMENTVM

Mercator Siculus, cui erant gemini filii,
 Ei, subrepto clam altero, mors obtigit.
 Nomen subreptiti indit illi, qui domi est,
 Avus paternus, facit Menaechmum Sosiclem;
 Et is gerinanum, postquam adolevit, quaeritat 5
 Circum omnes oras; post Epidamnum devenit
 (Huc fuerat ductus ille subreptitius):
 Menaechmum civem credunt omnes advenam,
 Eunque adpellant meretrix, uxor, et socer.
 Ibi se cognoscunt fratres postremo invicem.

Vs. 2. Vulgo, claudite^{us} versu, nisi quis subreptod reponendum putet: *Ei surrepta altero mors obtigit.* — Tò clam, quod neque sententiae inutile est et versui optissimum, praebeant Junt. Ald. Notabis anacoluthon *Mercator Siculus.* — *Ei* — *mors obtigit.* Vid. ad Aul. 300. Cf. prol. 56—58.

7. Vulg. *Hic fuerat auctus ille surrepticius.* Acidalius Divinutt. in Plaut. p. 250: «Negat hoc sanum varietas in voce *auctus*, quae quamquam non male, coacte sane tamen explicatur, *adoleverat*: et si istum sensum volumus, cur non veterem scripturam malimus *altus* vel *alitus*? At ego non hunc intrudo: istam vulgatam emendationem libentius et scribam: *Hic fuerat ductus ille surreptitius.* Ea mens prorsus est, raptum illuc abductum: nisi tamen *auctus* etiam conicias didicim, quod non excludunt quidem

numeri, licet difficilinus admittant. *Auctus* qui retinebit contra nos, videat ne cum Laubino praeter aetatis incrementum etiam de iure civitatis interpretetur. Si illuc trahi tam laxa vox potest, quidni debeat alio ulterius, ut et hereditate, et uxore, et liberis etiam fortassis, et aliis rebus multis *auctus* intelligatur? Valent ineptum adeo commentum, et vapulet eius auctor. » *Alitus* autem Junt. Ald.; MSS. et vv. edd. *autus* vel *aiutus*. Fons erroris *d* et *a* literarum vicinitas in scriptis. Istud *auctus*, quod et Meursio in nientem venit Exerce, critt. ad Men. cap. 1, quomodo prologi versu 33 legatur: *Is puerum tollit avehitque Epidamnium*, non difficilinus admittit versus, ut videbatur Acidalio, sed prorsus a se averit, etiamsi cum Meursio rescribis, contra morem veterum, *auctus ille*.

PROLOGVS

Salutem primum iam a principio propitiam i. s.
 Mihi atque vobis, spectatores, nuntio.
 Adporto vobis Plautum lingua, non manu:
 Quaeso, ut benignis accipiatis auribus.
 Nunc argumentum accipite atque animum advortite;
 Quam potero in verba conferam paucissima.
 Atque hoc poëtae faciunt in comoediis:
 Omnis res gestas esse Athenis autumant,
 Quo graecum vobis illud videatur magis;
 Ego nusquam dicam, nisi ubi factum dicitur. 10
 Atque adeo hoc argumentum graecissat; tamen
 Non atticissat, verum sicilicissitat.
 Huic argumento antelogium quidem hoc fuit;
 Nunc argumentum vobis demensum dabo
 Non modio neque trimodio, verum ipso horreo: 15
 Tantum ad narrandum nostra adest benignitas.

Vs. 7. hoc) quod dicturus sum.
 Vid. ad Cure. 404.

8 sq. Satorio ille Pers. 392 sq.:
Dabuntur dotis tibi inde sexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siculum
acceperis. Conferendus tamen, quem
 hic laudant, Casaubonus ad Athen.
 III, 34.

16. Vulg. nullis numeris: *Tantum*
ad narrandum argumentum adest be-
nignitas. Iunt. Ald., *T. ad n. nostra*
ad. b. Unde legendum intellixi *T. a.*
n. nostra adest benignitas, siquidem
 non ad narrandum, sed ad audien-

dum scilicet argumentum adesse po-
 terat benignitas spectatorum. Mil.
 79 sq.: *Mihi ad enarrandum hoc ar-*
gumentum est comitas, Si ad auscul-
tandum vostra erit benignitas. Mure.
 prol. 14 sq.: *Sed, ea ut non impli-*
catus, dicam, si opera est auribus. At-
que ad vertendum hoc animum adest
benignitas. Verbum nostra quum
 superfluum videretur, ut sane intel-
 ligi potest, proptereaque omissum es-
 set, id argumentum consulo additum
 fuerit ad verum utcumque sciendu-
 dum. *Tantum pro In tantum.* Vid.
 Vechneri Hellenaelex. h. v. §. 27.

Mercator quidam fuit Syracensis senex;
 Eii sunt nati filii gemini duo,
 Ita forma simili pueri, uti mater sua
 Non internosse posset, quae mammam dabat, 20
 Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat;
 Ut quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat:
 Ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
 Postquam iam pueri septennnes sunt, pater
 Oneravit navim magnam multis mercibus, 25
 Inponit in navim alterum geminum pater,
 Tarentum avexit secum ad mercatum simul;
 Illunc reliquit alterum apud matrem domi.
 Tarenti forte ludi erant, quom illuc venit;
 Mortales multi, ut ad ludos, convenerant: 30
 Puer aberravit inter homines a patre.
 Epidamniensis quidam ibi mercator fuit;
 Is puerum tollit avehitque Epidamnium.
 Pater eius autem postquam puerum perdidit,
 Animum despondit: eaque is aegritudine 35
 Paucis diebus post Tarenti ecmortuos.
 Postquam Syracusas de ea re rediit nuntius
 Ad avom puerorum, puerum subreptum alterum

18. Vulg. *Ei*, sed hoc monosyllabi m fere apud Comicos.

22. *quidem* elisa i litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

33. *avehitque Epidamnium*) Nihil muturim, nec lumen *Epidamnium* pro *Epidamnium* positum existimamus, sed *Epidamnicum* explico et adiectivum eodem modo, quamvis audacius, asseputum aschitror pro adverbio, ut in his et similibus Horatii: *Nec vespertinus* (pro *vesperi*) *circumgemit urus ovile*; *Nocte natat caeca serus* (pro *sero*) *freta*; et Homeri, *πανύχνοι* (pro *πανυχτός*) *πλεῖστα καρποφόωτες ἄνθρωποι ἀνέστυον*.

Vid. Vechneri Hellenolox. I 2, 8. Ita crebimus violentiore Acidalii mutatione hac: *Is puerum tollit, in Epidamniumque avehit*.

37. *Syracusas*) Dixi de pronuntiatione huius verbi ad Amph. prol. 74. Minus autem bene ad versum vulgo: *Postquam Syracusas de re ea nuncius redit*. Vid. ad Amph. 355. MSS. et vv. edd. *P. S. de ea re redit nunt*.

38. Quae post hunc versum leguntur incuinis a me inclusa ea inutilitate sua ad sententiam, inconcinnitate ad metrum, arguntur esse superpositio.

(Patremque pueri Tarenti esse emortitum),
 Inmutat nomen huic avos gemino alteri:
 Ita illunc dilexit, qui subreptus, alterum: 42
 Illius nomen indit illi, qui domi est,
 Menaechmo item, quod alteri nomen fuit,
 Et ipse eodem est avos vocatus nomine.
 Propterea illius nomen memini facilius,
 Quia illunc clamore vidi flagitarier. 45
 Ne mox erretis, iam nunc praedico prius:
 Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
 Nunc in Epidamnium pedibus redeundum est mihi,
 Ut hanc rem vobis examussim disputem.
 Si quis quid vostrum Epidamnium curari sibi 50
 Velit, is audacter imperato et dicito;
 Sed ita, ut det, unde curari id possit sibi:
 Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit;
 Qui dederit, magis maiores nugas egerit.
 Verum illuc redeo, unde abii, atque uno adsto in loco. 55
 Epidamniensis illic, quem dudum dixeram,
 Geminum illum puerum qui subripuit alterum,
 Ei liberorum, nisi divitiae, nihil erat:
 Adoptat illunc puerum subreptitium
 Sibi filium, eique uxorem dotatam dedit, 60
 Eumque heredem fecit, quom ipse obiit diem:
 Nam rus ut ibat forte, ut multum pluverat,
 Ingressus fluvium rapidum ab urbe haud longule,
 Rapidus raptori pueri subduxit pedes
 Abstraxitque hominem in maxumam malam crucem. 65
 Illo illi divitiae evenerunt maxumae.

42. Minus bene libri vulgati, *idem*.

43. *est avos*) Ita MSS. Poll., sub ietu posita voce graviore. Vulg. *avos est*.

52 sqq. locum recollit Pocz. prol. 90 sqq.

66. Vulg. sententia et versu defectis: *Illi divitiae evenerunt maximae*; Iuni. Ald., *Ita illi d. e. m.* Camerarius, quem sequitur Parens, *Illi tum dñe*, etc. Probabilius, nisi fallor, nos.

Is illic habitat geminus subreptitius.
 Nunc ille geminus, qui Syracusis habet,
 Hodie in Epidamnium venit cum servo suo
 Hunc quaeritatum geminum germanum suum. 70
 Haec urbs Epidamnus est, dum haec agitur fabula;
 Quando alia agetur, aliud fiet oppidum;
 Sicut familiae quoque solent mutarier:
 Modo hic adstat leno, modo adulescens, modo senex,
 Pauper, mendicus, rex, parasitus, hariolus. . . . 75

PENICVLVS

Iuventus nomen fecit Peniculo mili i. s. l, r.
 Ideo, quia mensam, quando edo, detergeo.
 Homines captivos qui catenis vinciunt
 Et qui fugitivis servis induunt conpedes,
 Nimis stulte faciunt mea quidem sententia: 5
 Namque homini misero si ad malum accedit malum,

74. Vulg. itidem mendose: *Modo anim idem fit leno, modo adulescens, modo senex.* MSS., *modonicadstat*, vel *divise, modo ni cadit at*, in quibus facile agnoscas id, quod excendi iussimus, *modo hic adstat*. Non semel mixtae *h* et *n* literae, ut monitum ad Capt. 812. *Il* et *fit* item confundi ob similitudinem proclive est. Vid. ad Cist. 424. Sic enim Hic passim Aul. 466: *Solcarū adstant, adstant molochinarii*. Ibidem 481: *Inpransus miles adstat, aes censet dari*. Most. 507: *Sed tu etiamne adstas, nec, quae dico, obtemperas?* Pseud. 865: *Si iste stat, ito; statit, adstato simul*.

75. Apparet, prologum esse a fine mutilum.

Vs. 6. Vulg. *Namque homini misero si ad malum accedit malum, quomodo haud scio an nemini unquam veterum locutus sit. Contra accedere sic ubique. Cicero ad Quint. fr. l, 1 fere media: Sed tamen si ad ea, quae faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore iucundiora. Et similiter Admigrare, Arcessere, Dari aliquid ad aliud quiddam dicitur. Pers. 345: Nam si ad paupertatem admigrant infamiae. Ba. 389: Id quom obtigerat, hoc etiam ad malum arcessebatur malum. Amph. 528: Enimvero praegnavi oportet ad*

Maior lubido est fugere et facere nequiter:
 Nam se ex catenis eximunt aliquo modo:
 Tum compeditid anuim lima proterunt,
 Aut lapide excutiunt clavom. Nugae sunt eae. 10
 Quem tu adservare recte, ne aufugiat, voles,
 Esca atque potione vinciri decet.
 Apud mensam plenam homini rostrum deliges!
 Dum tu illi, quod edit et quod potet, praebeas
 Suo arbitrato et adfatim cotidie, 15
 Nunquam edepol fugiet, tametsi capital fecerit;
 Facile adservabis, dum eo vinco vincies:
 Ita istaec nimis lenta vincla sunt escaria:
 Quam magis extendas, tanto adstringunt artius.
 Nam ego ad Menaechmum nunc eo; quo iam diu 20
 Sum iudicatus, ultro eo, ut me vinciat.
 Nam illicce homo homines non alit, verum educat
 Recreatque; nullus melius medicinam facit:
 Ita est adulescens ipse escae maxumae:
 Cerealis coenas dat: ita mensas extruit 25
 Et taptas struices concinnat patinarias:

malum malum dari. Accedit metri ratio, debilioris, si accedit retineatur, omnibus vero suis numeris absoluti, si accedit legas. Vid. ad Amph. 355. Quod vero maximi momenti est, accedit, non accidit, vv. edd. in his Iustina.

9. Vulg. metro *ἀντίτρος*: *Tum compeditid ianuam lima proterunt.* Sed V. C. *compeditianum*, Decur. *compeditid ianuam*, h. e. ni fallor, *compeditid anuim*. Vid. ad Amph. prol. 149. Nonius quoque voc. *Liniari, anuim*, non *ianuam*, profert ex hoc loco; quam lectionem firmant Gruterus Suspicionum II, 1, et Salmasius ad h. l.

13. a littera in *Apud* elidenda et

vox plenam *ἀντιστρίκτος* pronuntianda est, ut recte procedat versus. Vid. ad Amph. prol. 74, Amph. 341.

14. edit) Ita V. C., prisce, sicut Noster passim, item Cato de R. R. capp. 156 sqq. Vid. Parei lexicon Plaut. vv. *Edim, Edis, Edet*. Vulg. ex interpretatione, *edat*.

17. eo) Angelus et qui eum sequuntur, *illo*, ignorantes, *dum* monosyllabum, sub ictu positum, non elidi, quem locum induximus ad Amph. 149.

22. Vulg. *illic*, sed posterior syllaba *illic* pronominis correcta non est, quali hic opus. Vid. ad Amph. 133.

26. Vulg. claudicante versu it male iunctis sententiis: *Taptas struices*

Standum est in lecto, si quid de summo petas.
 Sed mi intervallum iam hos dies multos fuit
 (Domi domitus fui usque cum caris meis:
 Nam neque edo neque emo, nisi quod est carissimum, 30
 Et quoque iam cari qui instruuntur, deserunt);
 Nunc ad eum inviso. Sed aperitur ostium.
 Menaechmum eccum ipsum video; progreditur foras.

MENAECHIMVS. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Ni mala, ni stulta sies, ni indomita imosque animi,
 cl. t. I, 2.
 Quod viro esse odio videas, tute tibi odiohabeas! t. tr.

conueniat palinarias. Tō et ab antecedente syllaba interceptum.

29. *domi domitus*) Recte comparant Lucretii illud V, 1333 sq.: *Sic, quos ante domi domitos satis esse putabant, Effervescere coeuebant.* Caeterum male caros exponunt liberos, quia potestate nusquam vox legitur, sed *mei* h. l. sonat familiam, parentes, uxorem, liberos denique et servos parassiti, sicut filiam suam secum adducit Satrio in Persa, servum eiusdem ordinis homo in Boechidibus. Vid. ad Epid. 331. Quomodo etiam ista Lactantii VI, 12 intelligenda sunt, quae hic laudantur: «Quum sciat, se caros suos deo relinquere, neque his unquam praesidium defuturum, » siquidem non liberos tantum post se relinquit mortuus pater familias, sed etiam uxorem, parentes, servos. Additum autem *caris* et apud scriptorem ecclesiasticum *caros*, sicut addi solent cognatorum vel amicorum nominibus (alii ne dicam) verba φίλος et φίλος, Lucretius III,

85 sq.: *Nam iam saepe homines patriam carosque parentes Prodiderunt, vitare Acherusia tendenda petentes.* Dia igitur se *domi domitum*, h. est castigatum fameque coercitum, cum familia sua dicit parassitus.

31. Vulg. soloece: *Id quoque iam cari qui instruuntur, deserunt.* Edd. mediae, in his lunt.: *Id quoque iam cari qui instruxerunt, deserunt.* Legendum: *Et quoque iam cari qui instruuntur, deserunt*, h. e. Et iam quoque (nammi), quibus cari (cibi, nedum carissimi,) instruuntur, me deserunt. Literae *t* et *d* quam facile inter se commutari possunt, dixi ad Aul. 17, Epid. 279; nec raro e et *i* mixta in codicibus. Ridicule autem gulo iste caros dicit pro caros cibos, sicut infra 129 *miluiam* pro *sumum miluiam*, subaudiens potius quam saepius repetens vocabula rerum, de quibus unice atque semper cogitat.

34. Vid. ad Cas. 507.

35. Manui de trochaeis trimetris ad Cas. 68 supra pag. 19.

Praeterhac si mihi tale post hunc diem c. t. 36
 Faxis, faxo foris vidua visas patrem!
 Nam quotiens foras volo ire, me retines, revocas, ro-
 gilas, as. ex t. d. et i. d. c.
 Quo ego eam, quam rem agam, quid negoti geram, c. t.
 Quia petam, quid feram, quid foris egerim. 40
 Portitorem domum duxi: ita omneui mihi
 Rem necesse est loqui, quidquid egi atque ago.
 Nimum ego te habui delicatam. Nunc adeo, ut factu-
 rus, dicam. t. t.
 Quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, vestem.
 purpuram, i. l.
 Bene praebeo nec quidquam egessis, malo cavebis, si
 sapis: 45

38. *quotiens*) Ita MSS. Frustra hoc et sequentibus duobus versibus turbant vv. edd., in primis Iuntianum, quae sic: *Nam quoties ire volo, me retines, revocas, rogilas quo eam, Quam rem ego agam, quid negotii geratur, quid detur, Quid dicam, quid faciam, quid foris egerim, quid dixerim.* Horum versuum primum et ultimum in formam trochaicorum tetram. ead. redegissem sibi visus fuerit Angelius; medium ne is quidem. Quem valere iubeamus cum invento suo.

39. *Quo*, ielui expositum, non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

40. *egerim*) MSS. *legerim*, quod fuisse primum videntur *degerim*, quum praesertim similia praecesserint *quam rem agam, quid negoti geram*. Sed obstant sequentia: — *ita omneui mihi Rem necesse est loqui, quidquid egi atque ago*, unde, mulicrem quaerere solitam dici et quid egerit et quid agat vir semper, intelligitur.

43. *Vulg. Nimum ego te habui delicatam. Nunc adeo etc.* Verba *Nim. c. t. h. del.* pro clausula critica habebat Bentleius ad Terentii Andr. IV, 1, 14. Sed manifestus in his trochaicorum rhythmus, apparetque haec coniungenda cum sequentibus *Nunc adeo, ut facturus, dicam*, in eiusmodi tetrametrum acatalecticum. Nam quod hunc versum excipit iambicus tetrameter, nihil ad rem, neque hic valet lex, quam in Terentio sanxit Bentleius, de muniendis transitibus metricis (vid. nos ad Andriae 578); sed libere varia metrorum genera miscantur in Sarsinate, velut illidem infra 506 iambus tetram. octal. sequitur eiusdem moduli trochaicum, et contra Amph. 902 versus trochaicus longum similem iambicum, ingenio poetae in exprimendis affectuum vicissitudinibus iuveniliter lasciviente. Vid. nos ad Cure. 96 sqq. Proceleusmaticum in verbis *Nimum ego si quis mirabitur*, breviter dixi de hac re ad Amph. 336.

Virum observare desines! i. d.
 Atque adeo, ne me nequidquam serves: ob eam in-
 dustriam t. t. c.
 Hodie ducam scortum, ad coenamque aliquo condicam
 foras.

PENICVLVS

Illic homo se uxori simulat male loqui, loquitur mihi:
 Nam si foris coenat, profecto me, haud uxorem, ulci-
 scitur. 50

MENAECHEMVS

Euax, iurgio hercle tandem uxorem abegi ab ianua!
 Vbi sunt amatores mariti? doña quid cessant mihi i. t.
 Conferre omnes, congratulantes, quia pugnavi fortiter?
 Hanc modo uxori intus pallam subripui; ad scortum
 fero. t. t. c.
 Sic hoc decet: dari facite verba custodi catae! i. t. 55
 Hoc facinus pulcrum est, hoc probum est, hoc lepidum
 est, hoc factum est fabre!

46. Clausula. Vid. Bentleyi Schiedasma de metris Terentii. cap. 5, uos ad Epid. 517.

47. ob eam industriam accipendum in malam partem, sicut saepius. Cas. 162 sqq.: Ego discrucior miser amore; illa nitem quasi ob industriam Mi aduorsatur. Ibidem 650 sq. Nam quid illaec nunc tam diu intus remorantur remelignes, Quasi ob industriam? Quanto ego plus propero, tanto illaec minus. Merc. extrema: Bene valete atque, adulescentes, hanc et vobis lex placet, Ob senum hercle industriam vos aequom est clare plaudere.

48. Vulg. perperam acuta praepositione et in thesi occultato verbo graviore coenam: Hodie ducam scortum atque ad coenam aliquo condicam foras. MSS. et vet. edd.: H. d. se.

ad coenam atque a. e. f.; sed verba coenam atque orta mihi videntur ex compendio coenaeque, quum quis a literam male geminaret, quo facto pro atque cito atque scribi fuit consentaneum. Similem locum induxi ad Asin. 191.

50. O litera in foris eliditur. Vid. ad Amph. prol. 74.

52. Vbi sunt amatores mariti? Ita MSS., recte in mutato affectu mutato metro. Vulgo absque auctoritate, maleque in eadem sententia post versum trochaicum illato iambico: Vbi amatores sunt mar.

53. Toz omnes prior syllaba corrigitur, sicut passim. Vid. ad Cas. 699.

56. Vulg. invitis MSS. et metro, hoc lepidum, hoc f. e. f. Peius etiam Taubmannus: H. f. p. est, probum hoc est, hoc lep. h. f. est f.

Meo malo a mala abstuli; hoc ad damnum deferetur.

i. t. c.

Avorti praedam ab hostibus, nostram salute socium!

PENICVLVS

Heus, adulescens, ecquae in istac pars inest praemi
mili? t. t. c.

MENAECMVVS

Perii, in insidias deveni!

PENICVLVS

Imo in praesidium: ne time! 60

MENAECMVVS

Quis homo est?

PENICVLVS

Ego sum.

MENAECMVVS

O mea commoditas, o mea opportunitas,

Salve!

PENICVLVS

Salve.

MENAECMVVS

Quid agis?

PENICVLVS

Teneo dextera genium meum.

MENAECMVVS

Non potuisti mage per tempus mi advenire, quam ad-
venis.

PENICVLVS

Ita ego soleo: commoditatis omnis articulos scio.

62. *Quid agis?*) Ita MSS. et vett. edd., in his lunt. Ald., item Parenna, recte quidem, quum non aliquid se dicere, sed facere, respondeat parvasitas, ut de actione quaesitum esse

facile intelligatur. Cf. 85, ubi male libri, *agis*. Saepissime autem hae voculae miscentur in MSS. — *genium*. Vid. ad Curt. 622.

MENAECHMVS

Vin' tu facinus luculentum inspicere?

PENICVLVS

Qui id coxit cocus? 65

Iam sciam, si quid titubatum est, reliquias ubi videro.

MENAECHMVS

Dic mihi, num qua tu vidisti labulam pictam in pariete,

Vbi aquila Calamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

PENICVLVS

Saepe. Sed quid istae picturae ad me attinent?

MENAECHMVS

Age, me adspice!

Ecquid similiter adsumulo?

PENICVLVS

Qui istic ornatus tuost? 70

MENAECHMVS

Dic hominem lepidissimum esse me!

PENICVLVS

Vbi esuri sumus?

MENAECHMVS

Dic modo hoc, quod te iubeo!

PENICVLVS

Dico: «Homo lepidissime.»

MENAECHMVS

Ecquid audes de tuo istuc addere?

65. Vulg. *Quis id c. c.*, minus recte ad metrum: nam procelusmaticum (-spicere? *Quis*) in duas orationes dividi, non placet. Qui pro *Quis* passim, neque ineleganter, usurpatur. Vid. Parei lexic. Plaut. h. v.

66. Vulg. *ubi reliquias videro*, minus bene acuto *reliquias* et in thesi

collocato. De illo vid. ad Amph. 203.

69. *quid elidendum*. Vid. ad Amph. prol. 74.

70. Malim et magis pathetice et melius ad prosodiam, *Ecquid similiter adsumulo*. Vid. ad Amph. 203; Amph. prol. 38. Quanquam peccatur interdum in hoc genere.

PENICVLVS

« Atque hilarissime. »

MENAECMV8

Perge.

PENICVLVS

Non pergo hercule ego, nisi scio, qua gratia.

Litigium est tibi cum uxore: hoc mi abs te caveo cautius.

MENAECMV8

Te morare, mihi quom obloqueris.

75 sqq. Vnlq. haec sic leguntur atque ordinantur: *Litigium est tibi cum uxore, oh, mihi abs te caveo cautius* (MSS. alter *oh*, alter *e*, sed edd. vetl., in his lunt., hoc m. a. t. c. e.) *Me. Clam uxorem ubi sepulcrum habeamus, et hunc comburamus dicm.* (Iidem libri atque pro et. Caeterum similiter infra 394: *Fecisti fumus med absente prandio*). *Pe. Age sane igitur, quando equum oras, quam mox incendo rogam.* *Dies quidem umbilicum est diuidiatus mortuus.* *Me. Te morare, mihi quom obloquere.* *Pe. Oculum effodito persolum* (*Te m. Ita Decart., V. C. Ne morare*, edd. vetl. in his lunt., *Remorare*. Sed bene se habet vulgata lectio, ut remorari se ipse dicatur parasitus, ut qui epulis inhiet, nec tamen abstinere possit, quominus Menaechmo obloquatur, quum praestet prandium eum inbere apparari. Similiter mox 97: *mille passum commoratus cantharium. Obloqueris pro Obloquere ipso versus poscit*). *Mihi Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod iusseris.* *Me. Concedo etc.* Sed locna est obloqui, si alteri tu plane obtemperes et suppariseris, quod facit Peniculus, quam dicit *Age sane igitur etc.*? Semel oblocutus erat iuveni parasitus, eo loco, ubi se non pertracturum col-

laudare illum significat, nisi sciat qua gratia: nam cavendum sibi ab eo esse, quia cum uxore litiget, ut hand facile se ad coenam domum sit vocaturus, ut recte haec explicat Acidalius, versibus 74 sqq. Ibi igitur vi sententiae ponenda illa *Te morare, mihi quom obloquere — iusseris*. Iamque Menaechmus rogatus dicat, quid inbeat fieri (nam hic proprie sensus verborum nisi quod iusseris, non nesciente quippe callido paraso, prandium illum iusurum apparari; sed id rogatus ut iam dicat Menaechmus), iussit de sepulcro, ubi dies comburendus sit; quo loco nec quid habeamus nec quid et vulgatum sibi velit, exputaveris, facileque spero, mecum consenseris legendum esse, sicut hic exensum: *Clam uxorem, ubi sepulcrum habemus, ut hunc comburamus dicm. Vbi sepulcrum habemus, h. e. ubi sepelire epulis et viuo solemus dies nostros, apud Erotium meretricem. Sarpe autem personae verborum indicativi et subiunctivi modi confunduntur, nec minus frequens in libris ut atque et particularum inter se commutatio, de qua dixi ad Caput 840. De trochaeis tetram. acot., subinde sic iunxis in orationibus patheticis, monui ad Amph. 596.*

PLAUT. Com. Tom. II

Z

PENICVLVS

Oculum escodito persolum t. t.
 Mili, Menaechme, si ullum verbum faxo, nisi quod
 iusseris! t. t. c.

MENAECHEVS

Clam uxorem, ubi sepulcrum habemus, ut hunc con-
 buramus diem.

PENICVLVS

Age sane igitur, quando aequom oras! Quam mox in-
 cendo rogam?
 Dies quidem iam ad umbilicum est dimidiatus mortuos.

MENAECHEVS

Concede huc a foribus.

PENICVLVS

Fiat.

MENAECHEVS

Etiam concede huc.

PENICVLVS

Licet.

MENAECHEVS

Etiam nunc concede audacter ab leonino cavo.

PENICVLVS

Heu edepol nae tu, ut ego opinor, esses agitator probus.

MENAECHEVS

Quidum?

PENICVLVS

Ne te uxor sequatur, respectas itentidem.

MENAECHEVS

Sed quid ais?

PENICVLVS

Egone? id enim, quod tu vis, id aio, atque id
 nego.

85

MENAECHEVS

Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,

Facere coniecturam?

PENICVLVS

Captum *si* siet conlegium.

MENAECHMVS

Agedum, odorare hanc, quam ego habeo, pallam. Quid olet? — Abstines?

PENICVLVS

Summum oportet olfactare vestimentum muliebre: Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore intucido. ⁹⁰

MENAECHMVS

Olfacta igitur hinc, Penicule lepide: ut fastidis!

PENICVLVS

Decet.

MENAECHMVS

Quid igitur? quid olet? responde.

PENICVLVS

Furtum, scortum, prandium.

MENAECHMVS

Nunc ad amicam deferetur, hanc meretricem Erotium: Mihi tibi atque illi iubebo iam adparari prandium; Inde usque ad diurnam stellam crastinam potabimus. ⁹⁵

87. Vulg. *Captum sit collegium angurum*. Sed verbi *angurum* prius, quod sciam, architectus Nicolaus Angelius, Iuutiue curator editionis, non Pylales, ut vult Taubmanus; quod tamen nescio quo pacto placuit viris doctis, quom multo rectius intelligatur, quam perscribatur. Nam quod parasitorum collegium dici putat Gruterus, longe id frigidius est, quam si ad collegium maximae auctoritatis deferenda fingatur res leuicula. Sed excluso isto *angurum* quum hanc verum viderem, non dubitavi si inculcare ante *siet*, a quo procul dubio fuit

interceptum, ut primum se respondurum dicat parasitus cum auguribus, mox, instante altero, palam pronuntiet, quid sibi videatur de ista palla.

^{90. intucido}) Ita MSS. Hoc non capientes, credo, supposuere nobis, quod vulgo legitur, *intucibili*, neque peioribus etiam abstinere coniecturis. Quibus omnibus posse carceri arbitror, neque improbo recte derivatum adiectivum *intucidas*, odorem autem intucidum, h. e. obscurum, eum dici puto, qui a loco obscuro seu non viso exhaletur. Sapienti sal.

PENICVLVS

Expedite fabulatus. Iam foris ferio?

MENAECHMVS

Feri.

Vel mane etiam.

PENICVLVS

Mille passum conmoratus cantharum.

MENAECHMVS

Placide pulta.

PENICVLVS

Metuis, credo, ne fores Samiae sient.

MENAECHMVS

Mane, mane, obsecro, hercle: eapse, eccam, exit. Ah!

solem vides?

Satin' ut occoecatust prae huius corporis candoribus?

97. *Mille passum conmoratus cantharum*) Similiter Truc. 304 sq. *Quid iam revocabas me, improbe nihilique homo, Quae passuum tibi mille peperit mora morae.* Notabis autem contractum passum.

99. Vulg., *M. m. o. hercle: ab se eccam exit.* Quam lectionem defendens Meursius Exercitatt. critt. in hanc fabulou cap. 1: «Glossae, inquit, Isidori, *Ab se*, spontaneus. Sic Rud. 382: *Nam haec literata est: ab se antat, cuius sit.* Item Truc. (808): *Sed nimium pot opportune ecce ab sese egreditur foras.* Vt et Batavi dicunt *Van hentselben*». Sed nusquam ita Comici, nisi ubi dubium esse potest, sua an aliena domo quis exeat. Contra *ipse, ipsa vel eapse*, sic saepius. Cas. 69: *Sed foris concupuit atque eapse*

(vel ea ipsa) *eccam egreditur foras.* Epid. 92 sqq.: *Sed ego cesso tre obviam Adulescenti, ut, quid negotii sit, sciam? Atque ipse illis est.* Mil. 154 sqq.: *Sed foris concupuit hinc a vicino sene: Ipse exit.* Ibidem 1200: *Sed eccam ipsam, egreditur foras.* Most. 665 sqq.: *Euge, optime, eccam, aedium dominus foras. Simo progreditur ipse.* Conf. Pseud. 129, Rud. 565, Trin. 368. Assentior igitur Acidalio, *eapse* pro *ab se* reponenti Diviatt. pag. 254. Cacterum, quod libri h. l. exhibent *Oh*, fere cum nomine aut verbo construitur; quamobrem usitatiorum in hoc genere *Ah* interiectionem reponendam esse existimavi, quum praesertim haec non raro misceri meminissem.

100. *Satin' ut*) Vid. ad Amph. 474.

EROTIVM. PENICVLVS. MENAECHMVS.

EROTIVM

Anime mi, Menaechme, salve!

PENICVLVS

Quid ego?

EROTIVM

Extra numerum es mihi. t. t. c. I, 5.

PENICVLVS

Item istuc aliis ad legionem fieri adscriptivis solet.

MENAECHMVS

Ego istic mihi hodie adparari iussim apud te — proelium.

103. Argutatur Acidalius Divinatt. pag. 254 sqq., dum verba *Ego istic mihi* mutanda censet in *Ergo isti ad mihi*, quia scilicet, ubicumque prandii iam apparandi mentio hic fiat, non de se solo, sed de se ac parasito loquatur Menaechmus. Loquitur sic sane supra 94: *Mihi tibi atque illi iubebo iam adparari prandium*: nam versus 125 quod attinet, vulgatum illi *tribus* a mala manu esse additum, rectum est indicio. Sed demus Acidalius, ab ipso Comico relictum esse, quid illud ad hunc locum? Sibi prandium apparari h. l. iubet Menaechmus noster, tanquam is, cuius potissimum causa apparandum sit a muliere: nam Peniculum quidem quanti illa faciat, modo significavit, quum eum extra numerum sibi esse dixit. Se igitur nominat anator maritus, parasitum autem intelligit, quod colligitur ex verbis proximo verso positus *In eo uterque proelio potabimus* et quae sequuntur. Relinquitur itaque alter tantum ille locus secus praecedente.

Quem si subtilius expendamus, facile animadvertemus, mentionem parasiti necessario ibi fuisse faciendam, si participem quidem eum prandii cuperet Menaechmus, quum aut ipsius et mulieris faciat, ut non nominato Peniculo eum ad id non vocari manifesto apparet. Contra h. l., ubi Erotium illi iam adiere cumque ea colloquantur, dubium esse non potuit, si prandium curari vellet iuvenis, quin cuperet quoque eum pro more ad id adhiberi, quum praesertim adderet, ut iam monui, in eo proelio utrumque esse potaturum. His igitur inductus ego rationibus librorum lectionem *Ego istic* mutare nefas duxi. Sed quod vulgatum iussim in *inssim* mutandum censet Acidalius, plane verum esse vidi, quum nondum iusserit Menaechmus, sed in ea sit ut iubeat convivium apparari. Nam non huc valent dicta ad Avin. 391. *Iurro*, quod itidem in mentem venit viri ingeniosissimo, non est huius loci, ubi non de prandio aliquando postea,

EROTIVM

Hodie id fiet.

MENAECHMVS

In eo uterque proelio — potabimus.

Vter ibi melior bellator erit inventus — cautharo, 105

Tua legio est: adiudicato, cum utrod hanc noctem sies.

Vt ego uxorem, mea voluptas, ubi te adspicio, odi male!

EROTIVM

Interim nequis, quin eius aliquid indutus sies.

Quid hoc est?

MENAECHMVS

Induviae tuae atque uxoris exuviae, rosa.

EROTIVM

Superas facile, ut superior sis mihi quam quisquam,
qui inpetrant. 110

PENICVLVS

Meretrix tantisper blanditur, dum illud, quod rapiat,
videt. —

Nam si amabas, iam oportebat nasum abreptum mordicus.

nt 94, sed de statim curando, agitur. De lineolis inter verba *te et proelium* hoc versa, itemque in subsequentibus, a me adscriptis vide ad Ro. 468.

104. *proelio*) MSS. *proelio*, quod recte pro eodem accipiunt viri docti, quomodo *coelum* pro *coelum* dicitur et *Oenone* pro *Oenone* apud Capellam, monente I. Lipsio in libello De recta pronunt. lat. linguae cap. 11. Vulgatum pro *Illo* fabricatus nobis est Caucarius, ut iocans pro pugnis Iliacis et Troiae expugnatione se dicat potare velle iuvenis perditus. Quam explicationem, tanquam longius repetitam, recte reiciunt Lam-

binius ad h. l. et Muretus Varr. Lectt. VI, 4. Caeterum rescribere *proelium* et *proelio* cum Mureto constantiae causa nolui.

110. *inpetrant*) Honestè sic loquuntur tacito verbo turpiori, ad quam faciem et Martialis Epigr. XI, 41 respondendum puto: *Fernosam Glyceon amat Lupercus Et solus tenet inpetratque solus*; quo loco vulgo legitur *imperatque*, quomodo etiam hic apud Nostrum *imperat pro inpetrant* nobis obtulerunt Angelius, Pylades et Aldus.

112. *iam* non eliditur. Vid. ad Amph. 149.

MENAECHMVS

Sustine hoc, Penicule: exuvias facere, quas vovi, volo.

PENICVLVS

Cedo. Sed, obsecro hercle, salta sic cum palla postea.

MENAECHMVS

Ego saltabo? Sanus hercle non es.

PENICVLVS

Egone, an tu magis? 115

Si non saltas, exue igitur.

MENAECHMVS

Nunio ego hanc periculo

Subripui hodie. Meo quidem animo ab Hippolyta sub-
cingulumHercules laud aequo magno unquam abstulit periculo.
Cape tibi hanc: quando una vivis meis morigera moribus.

EROTIVM

Hoc animo decet animatos esse amatores probos. 120

PENICVLVS

Qui quidem ad mendicitatem properent se detrudere.

MENAECHMVS

Quatuor minis ego enim istaunc anno uxori meae.

113. Recte Acidalius, verbis sequente versa *Sed obsecro hercle salta sic cum palla postea* Peniculo continuitis, quae ante Menaechno adscribebantur: «Exuvias facturus Menaechnus, id est pallam Erotio destinatum exaturus, pallium dat interea Peniculo sustinendum; pallium, inquam, quod pallae superinduxerat occultandae, et in quo ulas prodibat in scenam, ut solet in comoediis palliatis. Id quum Peniculus reciperet, simul orat Menaechnum, ut exuto hoc, nudata illa saltet iam in scena aliquantulum ante quam et ipsam de-

ponat. Vbi hoc negat alter, adhuc quippe sobrius, exuere statim iubetur, exutaque Erotium suum ex voto donat ».

119. *vivis*) Vid. Parei lex. Plaut. v. *Vivere* pro *Esse*.

120. Veteres libri haec iuvenis orationi addunt, perquam frigide se ipso laudante, qui potius a muliere laudandus est ob acceptum donum. Quam sequente versa capit Peniculus, non oblitus eorum, quae de ipso supra meretrix 101.

121. Haec secum parasitus, sicut et sequentis *Quatuor minis* etc.

PENICVLVS

Quatuor minae periere plane, ut ratio redditur.

MENAECHMVS

Scin', quid volo ego te adcurare?

EROTIVM

Scio. Curabo, quae voles.

MENAECHMVS

Iube igitur nobis apud te prandium adcurarier, 125
Atque aliquid scitamentorum de foro obsonarier. . . .

PENICVLVS

Glandionidam suillam, laridum, pernonidem, aut
Sinciput, aut omenta porcina, aut aliquid ad eum mo-
dum,

Madida quae mi adposita in mensam miluinam sugge-
rant.

MENAECHMVS

Atque actulum.

EROTIVM

Licet ecastor.

MENAECHMVS

Nos prodimus ad forum. 130

125. Vulgo: *Iube igitur nobis tri-
bus apud te prandium accurarier*. Et
sic quidem vet. edd.; MSS., *tribus
nobis*, migrante verbo *tribus*, tanquam
glossemate: nam metri causa transpo-
situm esse non potest, ut cui utroque
loco acque male congruat. Sane isto
vocabulo retento impeditur versus,
deleto probe currit, quod adscriptum
videtur a nescio quo, recordato illa
supra 94 et infra 137: *Mihi tibi atque
illi iubero iam adparari prandium,
tribus vult quod sit satis*, et 233 sq.:
*Satus' hoc, quod video, Tribus vobis
obsonatum* etc., ne scilicet negiciamus,
non sibi soli prandium velle Me-
naechmum coqui, usurpato plurali

numero pro singulari, sicut passim,
sed simul parasito et mulici. Sed
non sic placuit Comico, qui similiter
mox: — — *nos prodimus ad forum*,
non nos ambo p. a. f.; et Peniculus,
Iam hic nos erimus, h. e. ego et Me-
naechmus.

125—130. Sine omni gratia ac le-
pore haec vulgo Menaechno trihaun-
tur omnia. Non liberalis viri est ita
singillatim praescribere, quid sibi
coqui velit, nec verba ridicule ficta
Glandionidam et pernonidem cum de-
cent, multoque etiam minus *miluinam*,
quam crepat 129, appetentia. Sed in
Peniculi personam haec conveniunt,
siquidem istarum rerum callidissimi

PENICVLVS

Iam hic nos erimus; dum coquetur, interim potabimus.

EROTIVM

Quando vis, veni: parata res erit.

PENICVLVS

Propera modo!

MENAECHVS

Sequere tute.

PENICVLVS

Ego hercle vero te et servabo et te sequar:
Neque hodie, ut te perdam, meream deorum divitias
mihi.

EROTIVM

Evocate intus Cylindrum mihi cocum actutum foras!

EROTIVM. CYLINDRVS.

EROTIVM

Sportulam cape^p atque argentum. Eccos tris numos ha-
bes.

t. t. c. I, 4

CYLINDRVS

Habeo.

parasiti, ut vel ex uno illo loco, qui est Capt. 779 sqq., intelligas. Vide igitur, an melius fecerim quam adhuc editores, de decoro non paucis in locis oppido securi.

131. Itidem minus facete haec Menaechmo adscribuntur. Sitiens parasitus, ubi alter se iturum dixit ad forum, statim subiicit: *Iam hic nos erimus, potabimusque, dum coquetur*, ne aliquam temporis particulam, gulae impendendam, perdat, simulque ipsum praedium, ipso et rege suo praesentibus, accederet. At meretrix,

contemto homine ignobili et sibi quaestui nunquam futuro, ad solum amato-rem suum conversa: *Quando vis, veni* (h. c. q. v. redi: cf. Curc. 434, Pseud. 659, Trac. 607, nos ad Terentii Eun. 92), *parata res erit*.

134. Male Gronovius, Iuntinam et medias editiones secutus, refragantibus autem veteribus et manu scriptis et verum, deum.

135. MSS. *Cylindrum*, price.

136. *Vox argentum* non eliditur. Vid. ad Amph. 116, 341.

EROTIUM

Abi atque obsonium adfer. Tribus vide quod sit
satis.

Neque defiat, neque supersit.

CYLINDRVS

Quoiusmodi hi homines erunt?

EROTIUM

Ego et Menaechmus et parasitus eius.

CYLINDRVS

Iam isti sunt decem: i. t
Nam parasitus octo munus hominum facile fungitur.
t. t. c. 14

EROTIUM

Elocuta sum convivas; ceterum cura.

CYLINDRVS

Licet.

Cocta sunt. Iube ire adcubitum.

EROTIUM

Redi cito

CYLINDRVS

Iam ego hic ero.

142. *Cocta sunt. Iube ire adcubi-*
tum) Verba coquorum. Pseud. 891 sq.;
— *Intro abi et coenam coque Pro-*
pere. PVER COQVI. Quin tu is

adcubitum? et convivas cede: Con-
rumpitur iam coena. Similia invitam-
tium ad epulas. Vid. infra ad 277.

MENAECIMVS SOSICLES. MESSENIO.

MENAECIMVS

Nulla est voluptas navitis, Messenio, i. s. II, 1.
 Maior meo animo, quamde, quom ex alto procul
 Terram conspiciunt.

MESSENIO

Maior, non dicam dolo, 145
 Quom adveniens terram videas, quae fuerit tua.
 Sed, quaeso, quamobrem nunc Epidaurum venimus?
 An, quasi mare, omnis circumimus insulas?

MENAECIMVS

Fratrem quacsitum geminum germanum meum.

MESSENIO

Nam quid modi futurum est illum quaerere? 150
 Hic annus sextus, postquam re huic operam damus.
 Istros, Hispanos, Massiliensis, Ilurios,

144. Vulg. *incoconne*, *quam*. Vid. ad Amph. prol. 69.

146. Libri veteres, *Quam si nob.* *Quam* particulam indoxit Acidalius, quem auscultant recentiores, mihi tō si spurium videtur et retinendum *Quam*, sed emendatum, ut similiter dicat servus: — — — *Maior, non dicam dolo, Quom adveniens terram videas, quae fuerit tua*, atque hinc modo dixit: *Nulla est voluptas navitis, Messenio, Maior meo animo, quamde, quom ex alto procul Terram conspiciunt*. Nam si pro *cum* vel *quando* non raro adhiberi notum est, ut propter hanc eius h. l. usum non spernenda sit si particula, nisi quod longe verisimilius est, tō *quam* forte in *quam* mutato, quom obscurum hoc esse videretur, si adscriptum esse

ab inepto homine interpretandi causa, quam minime dubiae significationis et aptae huic loco si particulae tō *quam* nescio quo pacto adhaesisse.

148. *circumimus*) Vid. ad Amph. 341.

151. Vulg.: — *postquam ei rei operam damus*. Sed uterque MS. a manu prima, *postquam ire hi o. d.*, edd. vet. p. *rei hanc operam damus*, quod non deterius Gruteriana correctione, quae obtinuit.

152. Durius verbi *Ilurios* prima syllaba corripitur in extremo versu, nisi debiliores viros numeri, ut non iuvius repositurum *durios* sicut dom MSS., qui *lilurios*, sicut Trin. 816 *lilurica*, de quibus scripturis vid. nos ad Asiu. 24.

Mare superum omne Graeciamque exoticam
 Orasque Italicas omnis, qua adgreditur mare,
 Sumus circumvecti. Si acum, credo; quaereres, 155
 Acum invenisses, si adpareret, iam diu.
 Hominem inter vivos quaeritamus mortuom:
 Nam invenissemus iam diu, si viveret.

MENAECHMVS

Ergo istuc quaero certum qui faciat mihi,
 Qui sese dicat scire, eum esse mortuom. 160
 Operam praeterea nunquam sumam quaerere;
 Verum aliter vivos nunquam desistam exsequi.
 Ego illunc scio, quam cordi sit carus meo!

MESSENIQ

In scirpo nodum quaeris. Quin nos hinc domum
 Redimus, nisi si historiam scripturi sumus? 165

MENAECHMVS

Dictum facessas doctum et discaveas malo!
 Molestus ne sis! non tuo hoc fiet modo!

MESSENIQ

Item,

Illoc enim verbo esse me servom scio!
 Non potuit paucis plura plane proloqui.
 Verum tam nequeo continere, quin loquar. 170
 Audi, Menaechme. Quom inspicio marsupium,
 Viaticati hercle admodum aestive sumus.
 Nae tu hercle, opinor, nisi domum reverteteris,
 Vbi nil habebis, geminum dum quaeris, gemes.
 Nam ita istaec hominum natio est Epidamnica: 175
 Voluptarii atque potatores maxumi,
 Tum sycophantae et palpatores plurimi

155. *St acum*) Vid. ad Amph. 149.154. *In scirpo nodum quaeris*) Imitatur Terentius Andr. V, 4, 38. Eunus quoque, monentibus ad h. l. in-terpretibus: *Quaerunt in scirpo, 10-
liti quod dicere, nodum.*170. Vulg. minus concinnae, tamen.
Vid. ad Ba. 1135 sqq.

In urbe hac habitant; tum meretrices mulieres
 Nusquam perhibentur blandiores gentium.
 Propterea huic urbi nomen Epidamno inditum est, 180
 Quia neino ferme sine damno huc devortitur.

MENAECHMVS

Ego istuc cavebo. Cedo dum mi huc marsupium!

MESSENIQ

Quid eo vis?

MENAECHMVS

Iam abs te metuo de verbis tuis.

MESSENIQ

Quid metuis?

MENAECHMVS

Ne mihi damnum in Epidamno duis.
 Magnus tu amator mulierum es, Messenio; 185
 Ego autem homo iracundus, animi perdit:
 Id utrumque, argentum quando habebo, caveo:
 Ne tu delinquas, neve ego irascar tibi.

MESSENIQ

Cape atque serva: me lubente feceris.

CYLINDRVS. MENAECHMVS SOSICLES.

MESSENIQ.

CYLINDRVS

Bene obsonavi atque ex mea sententia; i. s. II, 2. 190
 Bonum anteponam prandium pransoribus.
 Sed eccum Menaechmum video. Vae tergo meo!
 Prius iam convivae ambulant ante ostium,
 Quam ego obsonatu redeo! Adibo atque adloquar. —
 Menaechme, salve.

MENAECHMVS

Dî te amabunt. Scin' quis sum? 195

CYLINDRVS

Non hercle vero! Vbi convivae ceteri?

MENAECHMVS

Quos tu convivas quaeris?

CYLINDRVS

Parasitum tuom.

MENAECHMVS

Meum parasitum? Certe hic insanust homo.

MESSENIQ

Dixin' tibi, esse hic sycophantas plurimos?

MENAECHMVS

Quem tu parasitum quaeris, adolescens, meum? 200

CYLINDRVS

Peniculum.

MESSENIQ

Eccum, in vidulo salvom fero!

CYLINDRVS

Menaeclime, numero huc advenis ad prandium:
Nunc obsonatu redeo.

MENAECHMVS

Responde mihi,

Adolescens: quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres sinceri?

195. MSS., *Di te amabunt, quis-quis ego sum*. Quae quum discordare a coqui responso intelligeret Camerarius, reposuit: — *Di te ament; scis, quis ego sum?* Sed futurum *amabunt* exquisitoris usus est, quam quod facile loco suo moveatur: vid. ad Cas. 230. Versus causa pronomen *ego* delendum fuit. Cf. quae nos ad Asin. 843.

196. *Non hercle vero*) *Εἰσωρισός* haec, ut nihil sit norandum. *Vbi* posteriore syllaba portecta, qua de re dixi ad Aul. 153.

201. *Peniculum*) Abstinendum ecethlipsi. Vid. ad Amph. 341.

205. Vulg.: *Sacres sinceri?* Cr. *nummo*, Me. *eum a me accipe*. MSS. teste Parco, *nummis*, et a manu 2, *numo* in vetere codice. Sed Taub-

CYLINDRVS

Numo.

MENAECIMVS

Numum a me accipe:

205

Iube te piari de mea pecunia:

Nam ego quidem iusanum esse te certo scio,
Qui mihi molestus homini ignoto, quisquis es.

CYLINDRVS

Cylindrus ego sum. Nomen non nosti meum?

MENAECIMVS

Seu tu Culindrus, seu Coriandrus, perieris:

210

Ego te non novi neque novisse adeo volo.

CYLINDRVS

Est tibi Menaechmo nomen tandem, quod sciam!

MENAECIMVS

Pro sano loqueris, quom me adpellas nomine.

Sed ubi novisti me?

CYLINDRVS

Vbi ego te noverim,

Qui amicam habeas heram meam, hanc Erotium? 215

mannus: «Prima, inquit, omnium editio habet *sinceri nummum a me*; et sic fuit etiam in MSS., unde descriptae membranae Palatinae. Ibi enim *nummū* littera iacente supra u, quae quum esset fili exilioris, scriba cepit pro f, atque id alteri pedunculo u annexuit, ut adhuc comparet in MS. secundo». Haec admodum probabiliter disputata sunt; nec tamen assentiar Taubmanno, *nummo eum degenerasse in nummum*, illudque reponeendum esse, ut ipsi aliisque placet; sed *numo* recipiendum ex vetere codice Camerariano, *nummum* ex editione princeps, mutandum nihil. Facile autem fieri potuit ut *numo* a simili,

quod sequebatur, *numū* intercepteretur.

210. Vulg. *Seu tu Cylindrus, seu Coriandrus, perieris*. Ferri possit vulgatum *Cylindrus*, etsi sordet praeter Nicolai Heinsii commento *Culindrus*, quod nomen a culo ridiculi causa derivatum. Sed quid sibi velit istud *Coriandrus*, nemo dixit, nec placeat, qui reponunt *Coliandrus*. Per iocum, puto, a *Coriandrum* nomen proprium *Coriandrus* finxit Comicus, ut liberimus est harum rerum.

212. Soloece libri: *Est tibi Menaechmo nomen tantum, quod sciam. Vicina tandem et tantum*. Vid. ad Anl. 17 Epid. 279. Pistoris tamen *αὐτῶν*.

214. *mē*? Vid. ad Amph. 149.

MENAECHEMVS

Neque hercule habeo, neque te, quis homo sis, scio.

CYLINDRVS

Non scis, quis ego sim, qui tibi saepissime
Cyathisso apud nos, quando potas?

MESSENIQ

Hei mihi,

Quom nihil est, qui homini illi diminuam caput!

MENAECHEMVS

Tun' cyathissare mihi soles, qui ante hunc diem
Epidamnum nunquam vidi neque veni?

220

CYLINDRVS

Negas?

MENAECHEMVS

Nego hercle vero.

CYLINDRVS

Non tu in illisce aedibus

Habitas?

MENAECHEMVS

Di illos, qui illi habitant, homines perduint!

CYLINDRVS

Insanit hic quidem, qui ipse maledicit sibi. —
Audin', Menaechme?

216. *quis homo sis*) Ita MSS. et vet. edd. Vulgo *quis sis*, homo scio, iunctis duobus verborum paribus similiter finitorum, quod inuenustum. Vulgo quoque *hercle*, quod in *hercule* mutare nesciens Aug. huius, pronomen ego inter *neque* et *te* maluit inelicare, quo nihil opus.

219. Vulg. *Cum nihil est, illi qui homini diminuam caput*. Sed MSS., *C. n. e. qui illi hom. d. e.*, quod ferri fortasse poterat ita, ut *tò illi* non elideretur, figura prosodica, quam illustravi ad Amph. 341. Vel legendum

erat *illice*: vid. ad Amph. 138. Quinquam sane facillima mea ratio, qui *homini illi* reponendis, ut qui monosyllabum non liquescat. Adh, sis, nos ad Amph. 149.

223. Vulg. *precimis*, imo *nullis*, numeris: *Habitas?* Mz. *Di* (Parens recte, *di*) *illos h., q. illic h., p.* De *illi* pro *illic* posita reponendo apud veteres scriptores inprimis Comicos, monui ad Capt. 596.

224. Solocce libri, *Insanit hic equidem. Quidem* elisa i litera pronuntiantum. Vid. ad Amph. prol. 74.

MENAECHMVS

Quid vis?

CYLINDRVS

Si me consulas, 225

Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Iubeas, si sapias, porculum adferri tibi:
Nain tu quidem hercle certo non sanus satis,
Menaechme, qui nunc ipse maledicas tibi.

MESSENIQ

Heu hercule hominem multum et odiosum mihi! 226

CYLINDRVS

Solet iocari saepe mecum illoc modo.
Quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest.

MENAECHMVS

Quid ais tu? quid vis, inquam?

CYLINDRVS

Satin' hoc, quod vides,
Tribus vobis obsonatum, an obsono amplius,
Tibi et parasito et mulieri?

MENAECHMVS

Quas mulieres, 227

Quos tu parasitos loquere?

MESSENIQ

Quod te urget scelus,

Qui huic sis molestus?

226. Male Dousa Centurionat. lib. III, cap. 5, *Nummo illo*. Similiter, monente Acidalio Divianat. in Plant. pag. 259, Noster Amph. 844: *Nau-craten, quem convenire volui, in navi non erat*. Virgilius quoque: *Urben, quam statuo, vestra est*, et quae sunt huius generis alia sexcenta.

228. *sanus*) Bene hoc se habet, neque opus est rescribi *sanu's*, secundum Bentleium ad Terentii Phor-

mionum I, 3, 12. Vid. ad Amph. 168.

230. Vulg. inconcinne, *hercle*. Passim *hercle* exhibent libri, ubi *hercule* requirit versus. Qualia non ubique annoto.

231. *illoc*) Ita V. C., quo vitatur homocoteleuton. Vulgo, *illo*.

234. Vulg. item corruptio versu: *Tribus vobis obsonatum est? an obsono amplius*.

CYLINDRVS

Quid tibi inecum est rei?

Ego te non novi; cum hoc, quem novi, fabulor.

MENAECHMVS

Non edepol tu, homo, sanus es, certo scio.

CYLINDRVS

Iam ergo haec madebunt faxo; nil morabitur:

240

Proin tu ne longius quo abeas ab aedibus.

Numquid vis?

MENAECHMVS

Vt eas maxumam in malam crucem!

CYLINDRVS

Ire hercle meliust te interim atque adcumbere,

Dum ego haec adpono Volcani ad violentiam.

Ibo intro et dicam, te hic adstare, Erotio:

245

Vt te hinc abducat potius, quam hic adstes foris.

MENAECHMVS

Iamne abiit? *Abiit.* Edepol haud mendacia

Tua verba experior esse.

MESSENIO

Observato modo:

239. *Tu* pronomen non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

240. *Iam ergo haec madebunt faxo.* 20) Acidalius Divinatt. pag. 259: «Malo *iam* ego: nam *ergo* non video cur probetur.» Quem prima editio sequitur Pareus, altera pro sua inconstantia deserit; Taubmannus autem carpit, nec tamen vel verbo vulgatum *ergo* vindicat. Equidem recte hoc retineri puto propterea, quod quae inde a versu 195 usque ad 230 dicta sunt a Menaechno, ioci causa prolata arbitratur coquus neque ad rem pertinentia, ut dixit 231, quibus similia etiam, quae sequuntur usque ad hunc ipsum locum, adolescentis

verba. His igitur non curatis rem ipsam homo loquitur, et quia Menaechnum adesse videt, ergo se facturum dicit ut madent, h. e. coquantur, quod a foro attulit, obsonium.

247. Vulg. imperfectis numeris: *Iamne abiit? edepol haud mendacia.* Edl. recentiores, in his Iuntina, incertum, qua auctoritate: *I. a. ille? edepol etc.* Prorsus inconcinne Pareus: *I. ille abiit? edepol etc.* Bene Taubmannus, repetito verbo simili, quod semel posuerant more suo scribae: *Iamne abiit? Abiit. Edepol haud mendacia. Tua verba experior esse.* Quomodo infra 450: *Iamne abiit intro? Abiit, operuit foris.*

Nam istic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem ille insanus dixit, qui hinc abiit modo. 250

MENAECUMVS

Sed miror, qui ille noverit nomen meum.

MESSENIUS

Minime hercle mirum; morem hunc meretrices habent:
Ad portum mittunt servolos, ancillulas;
Si qua peregrina navis in portum advenit,
Rogant, quoiatis sit, quid ei nomen siet; 255
Postilla extemplo se adplicant, adglutinant;
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in istoc portu stat navis praedatoria,
Abs qua cavendum nobis sane censeo.

MENAECUMVS

Mones quidem hercle recte.

MESSENIUS

Tum demum sciam 260

Recte monuisse, si tu recte caveris.

MENAECUMVS

Tacedum parumper: nam concrepuit ostium.
Videamus, qui hinc egreditur.

MESSENIUS

Hoc ponam interim.

Adservatote haec, sultis, navales pedes.

250. *quidem* i litteram elidit. Vid. ad Amph. prol. 74.

255. *quoiatis*) H. e. *quoiās*, sicut alibi legitur *Infimatis*, *Sarsiuatis*. Saepius ita Noster: vid. Parei lexie. Plant. h. v. et Dousae Centurionat. quo loco hunc expendit. Caeterum non male Lambinus, *quod ei nomen siet*; nec tamen τοῦ *quod* similiter usurpati exempla desunt. Vidd. Dousa l. l. pag. 322 et Pareus in lexico Plant.

256. Vulg., *Post illae*. Recte Gu-

telmius Quaestt. in Menaechmos cap.

2: «Parum placet *post illae*: dixisset potius *post ipsae*, et hoc latinitatis ratio magis posceret; sed ille sui seculi vocem maluit, si recte coniecto: *Postilla extemplo se applicant, adglutinant*. Vides a fine sequentis voculae litteram superfluere, et insectia sit docere conari, quam ita saepe loquatur noster poeta».

258. Τό *navis* μονοσυλλάβως pronuntiandum, elisa u littera. Vid. ad Amph. prol. 90.

EROTIVM. CYLINDRVS. MENAECHMVS
SOSICLES. MESSENIO.

EROTIVM

Sine sic fores! abi! nolo operiri. as. ex 2 i. h. II, 3 ²⁶⁵
 Intus para, cura, i. h.
 Vide, quod opust, ut fiat! Sternite lectos! incendite odo-
 res! as. ex t. d. et i. d. c.
 Munditia inlecebra animo amantum est. t. d.
 Amanti amoenitas malo est, nobis lucro est. i. s.
 Sed ubi illic est, quem cocus ante aedis esse ait? ²⁷⁰
 Atque eccum video, qui mi est usu et plurimum pro-
 dest; item huic i. t.
 Ultro fit, ut meret, potissimus nostrae uti domi sit.
 i. t. c.
 Nunc eum adibo atque adloquar ultro. Animule mi,
 mihi mira videntur, t. t.
 Hic te stare foris, fores quoi pateant mage, quam do-
 mus tua, t. t. c.
 Domus quom haec tua sit. Omne paratum est, ut ius-
 sisti atque ut voluisti, t. t. ²⁷⁵

267. *Vide* posteriore syllaba correpta, id quod saepe fieri monitum ad Asin. 731, assumtis quod o- sequentibus primum huius versus pedem efficit, proceleusmaticum eum quidem, quem pedem facile admitti in Comitorum, praesertim Plauti, iambos et trochaeos, observavi ad Amph. 356. Cf. infra 277.

268. Clausula. Vid. ad scen. Amph. supposit. *Di vestram* 15—29, tom. I, pag. 128.

270. Vulg. hiantē versu, *ille*.

272. Vulg. numero duriore et voce gravi *nostrae* extra ictum posita: *potissimus nostrae domi ut sit*.

273. Vulg. *Nunc eum adibo, adloquar ultro*, asyndeto in talibus minus solenni, et usurpato choriambico dimetro hypercatalecto, quod metri genus nusquam alibi poeta adhibuit, neque hic in verbis non patheticis, sed quotidianae vitae, adhibuisse credendus est. Coniunctionem praebent Iunt. Ald., quae facile, praesertim ac scripta, a sequente *al-* fuerit intercepta.

Neque tibi mora ulla est intus. — t. d.
Prandium, ut iusti, hic curatum est: ubi lubet, ire licet adcubitum. t. t.

MENAECHMVS

Quicum haec mulier loquitur?

EROTIVM

Equidem tecum.

MENAECHMVS

Quid mecum tibi t. t. c.
Fuit unquam aut nunc est negoti?

EROTIVM

Quia pol te unum ex omnibus
Venus me voluit magnificare; neque id haud immerito
tuo: 280

Nam ecaster solus benefactis tuis me florentem facis.

MENAECHMVS

Certo haec mulier aut insana aut ebria est, Messenio,
Quae hominem ignotum compellet me tam familiariter.

276. Clausula, cuius hic locus, quia his verbis dictis aliquantulum tacet mulier, responsum expectans amatoris. Quo silente, non audivisse illum arbitrata, repetit de parato prandio. Vid. de eiusmodi clausulis ad Bu. 1114, Curc. 112.

277. Vulg. minus concinne, nisi i litera in *Prandium* elidatur, quod nolim: *Prandium ut iussisti etc. Iusti, ut Dixti, Conscripsi, Oculasti*. Vid. Pareani lexici Mantissa voc. *Syncope*. — *Vbi lubet, ire licet adcubitum*. Acidal. Diviuatt. in Plaut. p. 259: «Totidem, inquit, eademque sunt apud Varronem *Ταῦτ' ἐνείκων: Vbi lubet, ire licet adcubitum* etc. Vnde sollemniter suspicari licet fuisse vocationi vel invitationi ad discumbendum.

280. Vulg. et contra libros et versa

persuadato: *Venus voluit me magnificare: atque id haud immerito tuo*. Invidia abreptus Taubmannus: «*Neque id haud*»). Ita MSS. Camerar. et Edd. vett. *neque id haud immerito tuo*. Illud haud displicuit Aldo (displicuerat aut Angelio), et eiecit. Camerarius retinuit; sed *neque* mutavit in *atque*, quod sane perperet; duplex illa negatio heic ingrata auribus; tanto quidem magis, quia ei acquiescit Pareana, nihil probare sueta nisi a Catoenis Gratinusque abhorrentia». Quis hic non exclamarit: — *Tantae animis coelestibus irae?* De negatione geminata dictum ad Asiu. 819, Epid. 650.

283. Quae non liquescit. Vid. ad Amph. 149.

MESSENIO

Dixin' ego, solere hic istaec fieri? Folia nunc cadunt
Praeut si triduom hoc hic erimus: tum arbores in te
cadent: 285

Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argen-
tariae.

Sed sine me dum hanc compellare. Heus, mulier! tibi
dico.

EROTIVM

Quid est?

MESSENIO

Vbi tute hunc hominem novisti?

EROTIVM

Ibidem, ubi hic me iam diu,
In Epidamnod.

MESSENIO

In Epidamno, qui huc in hanc urbem pedem,
Nisi hodie, nunquam intro tetulit?

EROTIVM

Heia, delicias facis, 290
Mi Menaechme. Quin, amabo, is intro? hic tibi erit re-
ctius.

MENAECHMVS

Haec quidem edepol recte adpellat meo me mulier no-
mine.

Nimis miror, quid hoc negoti est.

MESSENIO

Oboluit marsupium

Huic istuc, quod habes.

284. Erasmus Adagg. 1, 3, 2: «46-
καὶ οὐδὲν γέννησαι, id est Minu-
tae guttae imbrem parientes. Quo-
ties res initio pusilla crescit in ma-
ius; quemodum apud Plautum in
Menaechmis: Nunc tu te easant

folia, post cadent arbores » etc.

287. sine me dum) Tmesis. Vid. ad
Aul. 286. Similiter mox, 293, Accipe-
dum, ubi me invito excusum Accipe
dum, ut in prioribus editionibus.

MENAECHMVS

Atque edepol tu me monuisti probe.
Accipedium hoc : iam scibo, utrum haec me mage amet,
an marsupium. 295

EROTIVM

Eamus intro, ut prandeamus.

MENAECHMVS

Bene vocas; tam gratia est.

EROTIVM

Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum prandium?

MENAECHMVS

Egon' te iussi coquere?

EROTIVM

Certo tibid et parasito tuo.

MENAECHMVS

Quoi, malum, parasito? Certo haec mulier non sana est
satis.

EROTIVM

Peniculo.

MENAECHMVS

Qui istic est Peniculus? qui extergentur baxcae? 300

EROTIVM

Scilicet, qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab uxore tua subripuisti.

MENAECHMVS

Quid est?

296. *tam gratia est*). Lambinus, *iam g. e.* Sed recte Galielmus Quæst. in hanc fabulam cap. 2: « Malim *tam gratia est*. Tam pro tamen usitatum fuisse, Festus docet. — — illud quidem iam huc non convenit. *Gratia est* aut *gratiam facio* blandior formula est abnuendi se ad coenam venturum. Mostellaria extrema: — — *Salvos cum advenis, Theuropolides, Peregre, gaudeo; hic apud nos hodie conves, te rogo.* . Tk. *Callidomate*,

dei te ament; de coena facio gratiam». Cf. interpp. ad h. l. nos ad Curc. 605, et de Tam pro Tamen veteribus usitato ad Ba. 1135 sqq.

298. Vulg. *tibi*, quod ferri fortasse poterat non elisum. Vid. ad Amph. 341.

300. Inconcinne libri: *Quis iste est Pen.?* Saepius haec confunduntur.

302. *quam*) Vid. ad Amph. 149.

Tibi pallam dedi, quam uxori meae subripui? sanan' es?
Certe haec mulier cantherino ritud adstans somniat.

EROTIVM

Qui lubet ludibrio habere me, atque ire inficias mihi, 305
Facta quae sunt?

MENAECNMVS

Dic, quid est id, quod negem quod fecerim?

EROTIVM

Pallam te hodie mihi dedisse uxoris.

MENAECNMVS

Eliam nunc nego:
Ego quidem neque unquam uxorem habui, neque habeo,
neque huc
Unquam, postquam natus sum, intra portam penetravi
pedem.
Prandi in navi; inde huc egressus sum; te conveni.

EROTIVM

Eccere, 310
Periū misera! quam tu nunc mihi navem narras?

MENAECNMVS

Ligneam,
Saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo;
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumust.

EROTIVM

Iam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum
simul.

MENAECNMVS

Nescio quem, mulier, alium hominem, non me, quae-
ritas.

315

304. Vulgo, *ritu adstans*, hiantē versu. Cameracins de se hic additum inter *ritu* et *adstans* inculcavit, quem sequitur Pareus. Sed legendum *ritud*: vid. ad Amph. prol. 149.

308. Tō uxorem non liquescit. Vid. ad Amph. 116.

314. I sequente litera vocali eliditur. Vid. ad En. 716.

EROTIVM

Non ego te novi Menaechmum, Moscho progenitum patre,

Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit et iterum Phintia,
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit,
Nunc Hiero est?

MENAECHMVS

Haud falsa, mulier, praedicas.

MESSENIO

Proh Iupiter! 320

Num istaec mulier illinc venit, quae te novit tam cate?

MENAECHMVS

Hercle, opinor, pernegari non potest.

MESSENIO

Ne feceris.

Periisti, si intrassis intra limen.

MENAECHMVS

Quin tace modo:

318. Vulg. *Pinthia*; sed recte Gronovius: «Non *Pythia*, ut Hermolaus et Lambinus, non *Panthia*, ut Camerarius, non *Pinthia*, ut Gruterus (secundum MSS. Camerar.), non denique *Plinthias*, ut Petitus, sed *Phintias* est scribendum. Hoc enim nomen fuit unius ex multis tyrannis, qui post mortem Agathoclis per Siciliam exstiterunt, commemoratus Diodoro Siculo lib. XXII, cuius et nummi reperiantur inscripti ΦΙΝΤΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, quique urbem *Phintiam* vel *Phintiada* condidit. Sed Agrigenti dominatum obtinuit et in ea successit Agathocli, non Syracusis. Hoc excusandum est in persona mulierculae, ex male tradito, male accepto rumore, memoria mala, ut sit, rem narrantis et personas, tempora, loca, »

cta facile confundentis. Pronunciat autem *Phintia*, qui graece Φυντίας, ut alibi (Amph. 105 sqq.) *Pterela*. Nec dubito, quin alia in parte fuerit revera aliquis *Liparo*, etsi in historia eius nomen interciderit: neque enim Pyrrhi nomen sic deformasse ausim dicere. Excusandum quod in morte Liparonem istum tradidisse regnum ait Hieroni: nec enim ille regnum debuit cuiquam, sed suae virtuti atque amoris civium». Minus autem excusanda haec propterea, quod Menaechmum Siculum ea comprobare fingit Plautus, ut ipse rem haud melius scivisse existimandus sit.

323. Pessimae libri, *Peristi*. Hoc non videre, *Peristi* requirere verum notissimi moduli trochaicum!

Bene res geritur. Adsentabor, quidquid dicet, mulieri,
 Si possum hospitium nancisci. Mulier, iamdudum tibi
 Non imprudens advorsabar: hunc metuebam, ne meae
 Vxori haec renuntiaret de palla et de prandio. 327
 Nunc, quando vis, intro eamus.

EROTIVM

Etiam parasitum manes?

MENAECHMVS

Neque ego illum maneo, neque floccifacio, neque, si ve-
 nerit,

Eum volo intromitti.

EROTIVM

Ecce non invita fecero. 328

Sed scin', quid te amabo ut facias?

MENAECHMVS

Impera quid vis, modo.

EROTIVM

Pallam illanc, quam dudum dederas, ad phrygionem
 ut deferas,

Ut reconcinnetur atque ut opera addantur, quae volo.

MENAECHMVS

Hercle quin tu recte dicis: eadem ignorabitur,
 Ne uxor cognoscat te habere, si in via conspexerit. 335

EROTIVM

Ergo mox auferlo tecum, quando abibis.

MENAECHMVS

Maxime.

325. *possum*) Ita MSS., quod fortis vulgato *possim*.

327. *Tō* haec non habetur in antiquis libris, sed a me additum est maxime ob eam causam, ne verbum *Vxori* in prima et postrema syllaba vitiose aueretur, quod iam sequente

vocali accentum retrahit et in prima ponit. Vid. ad Asin. 143.

334 *Eadem* pro *eadem* ratione *No-*ster saepius, ut videre licet in *Parei* lexico Plant. h. v.; Terentius quoque Eun. prol. 7, *Heaut.* 316. Vox metri causa non eliditur h. l.: vid. ad Amph. 341.

EROTIUM

Eamus intro.

• MENAECMVS

Iam sequar ted: hunc volo etiam conloqui.

Eho, Messenio, accede huc!

338 sqq. Vulg.: *Eho Messenio, accede huc.* MES. *quid negotii est?* ME. *st! scire vis?* MES. *Quid ergo?* ME. *opu'st.* MES. *quid opu'st?* ME. *scio, ut me dices.* MES. *tanto nequior es.* ME. *Habeo praedam* etc. Quibus nihil absurdum Plautoque indignius excogitari potest. Nam quid, quæso, attinuit accedere iubere servum, si nihil ei dicere voluit Menaechmus? Et quorsum istud *St*, silentium imperantis, quum Erotium introierit nemoque alienus adsit, qui dicta horum nuciari possit? Iam inepti est, an scire tuam sententiam velit, eum rogare, qui ad eam audiendam a te revocatus sit. Nec melioris notæ illa, quæ sequuntur, Menaechmi *Opus*, ubi nihil adhuc dixit, quo opus sit, et *Scio, ut me dices*, hoc est, Acidalio interprete, «scio, quem me dicturus sis: nequam scilicet ac nihili hominem», quod mirum quantum abhorret a mente iuvenis, laudem potius ob captam prædam a servo suo expectantis. Nilominus corruptelæ hic nihil esse satis confidenter pronuntiat Gronovius. «Servum, inquit, a quo paulum recesserat, quum diceret illa versu 326 *hunc metuebam*, vocat Menaechmus. Respondet ille *quid negotii est?* — quasi dicat, *quid me vis?* Mere. I, 2, 24 (132). Rursum dominus: *St! scire vis?* quid sit negotii? opina præda mihi obicitur. Quod non assequens servus, *Quid ergo est*, inquit, quod significas? Rursum dominus, *Opus est me has aedes ingredi cum audacia et astutia, ut quod molior, emoliar.* Ser-

vus ne sic quidem cogitationes domini quum perciperet, *Quid opus est?* ait. Quem quum aliquandiu sic lusisset ac suspensum tenuisset, *Scio*, interponit, *ut me dices*, nempe peritisse funditus, si pedem posuero intra hoc limen. Subiicit servus, *Tanto nequior es.* Eo, inquit, peior es, quod scis, quæ dicta merearis, quæque ego obiurgandi tui causa dicturus sim: et tamen in istud barathrum te coniecis. Tandem fatetur palam, quod prius non fuerat elocutus, *Habeo prædam*. Nunquam magis se traduxit Gronovius, quum quum hæc scriberet Plautique lectoribus persuadere vellet, ista intelligenda esse in verbis *St! scire vis, Opus est, Scio ut me dices.* In immensam molem augeri necesse est libros de Ellipsisibus, si talia subaudienda relinquuntur, ut quæ divinanda Oedipo sit opus coniectore. Nam quod quispiam dicat, gesta hæc expressa a Menaechmo, risum is quoque debeat, significari posse arbitratu prædam tibi obiectam, atque opimam quidem, et introeundum esse in aedes meretricis cum audacia et astutia, ut opus inceptam emolietur, denique te peritisse funditus, si pedem intra limen istud poneris; quæ omnia verbis paucissimis manifesto indicari possunt, gestibus aut omnino non possunt, aut tam multis variisque atque artificiosis, ut stulti sit, præsertim in re trepida, qualis hæc est, præ his ambagibus spernere compendiariam verborum viam. Apage igitur ista viri optimi commenta vanissima potiusque inan-

MESSENIO

Quid est negoti?

MENAECHMVS

Subsili!

MESSENIO

Quid eo opus quidem?

MENAECHMVS

Opust.

scriptorum ac veterum editionum lectiones mecum excute. Et primum quidem consideranda veniunt illa *St! scire vis?* Eorum loco libri antiqui, *susciri*, et V. C. a manu secunda, *scisitari*, ab aliena vero, si Parco fides, *susarra*, quae prava interpretamenta sunt obscurae codicum scripturae. Eam igitur dum mecum reputo atque in omnes partes verso, subito percussit animum, erratum hic esse simili modo, quo Capt. 773, ut secundum morem populorum Europae meridianorum, qui a *se*, item c et *es* (cf. Mil. 485) ante vocales e et i similiter eliderunt, *sci-* pro *si*-scriptum fuerit, *-ri* vero facili mutatione pro-*li* exaratum, itaque pro *susciri* reponendum sit *susuli*, vel, vetere scribendi more in verbis cum praepositione compositis, *subsili*, sicut excudi iussi. Id quam hinc loco congruat, non difficile est intellectu. Varro apud Nonium cap. 2, n. 515: *Non subsilis ac plaudis?* Ita Messenionem subsilire ac sibi plaudere iubet adolescens, tanquam ei, qui non solum nihil perdidit apud meretricem, sed etiam pallam ab ea iam acceperit, quam praedam certam putat. Et Messenio, non tam facile adducendus ut haec serio agi neque aliquam subesse fraudem existimet: *Quid eo opus est?* quid opus est, ut subsilium gaudeamque? nam *quid eo opus est?* dilucide vet. edd., in his Iuntina, sicut non semel eo ego ergo ero et

iuter se commutata scimus. Menaechnus autem pro imperio, *Opus est*. Cui rursus servus stomachabundus, *Scro* (id quidem opus esse), ut *menadices*; quomodo recte edidit Camerarius, quum manu scripti praeferrerent *medicas*, et a manu secunda *me dicces*, vel, secundum Pareum, *men dicces*. Cui quanto melius erat obtemperare Acidalius, quam *me dicces* suum ambitiose nobis obtrudere, quasi simile illi Terentiano Phormione (332): *Videas te atque illum, ut narras, et istis Pers.* (212): *PAE. Satis iam dictum habeo. SO. Sed quid tu? confitere, ut te autumo?* *PAE. Fatear, si ita sim.* Haec prorsus aliena ab hoc loco; sed plane gemina sunt, quae supra leguntur 120 sqq.: *ES. Hoc animo deest animatos esse amatores probos. PE. Qui quidem ad mendicantem properent se detrudere.* Denique Menaechnus, non Messenio, cuius personam vulgatae editiones huc immittant, *Tanto nequior*, qua formula improbat amarius servi dictum, malumque omen, quod ei inest, abominatur iuvenis. Afer Adelp. IV, 1, 12: *Quid dicam? SY. Nilne in mentem est. CX. Nusquam quidquam. SY. Tanto nequior*; ad quem locum Donatus: «Sic hoc dictum est, ut e contrario dicimus *Tanto melior*». Itaque hunc locum, specie sanitatis exlucratum, partim Camerarii legentes vestigia, partim nostro Marte rem agentes, restituiimus.

MESSENIQ

Scio : ut mendices.

MENAECMVS

Tanto nequior.

Habeo praedam : tantum incepti operis ! I, quantum potest ;

340

Abduc istos in tabernam actutum deversoriam ;
Tum facito ante solem occasum ut venias advorsum mihi.

MESSENIQ

Non tu istas meretrices novisti, here ?

MENAECMVS

Tace, *tace, tace*, inquam. t. t.

Mihi dolebit, non tibi, si quid ego stulle fecero. t. t. c.
Mulier haec stulta atque iuscita est, quantum perspexi modo.

345

Est hic praeda nobis.

MESSENIQ

Perii, iamne abis ? — Perii probe !

340. Quum scripti et editi vetusti praeferant *nequiores habeo praedam* etc., illud -em in *nequiores* compendium τὸν enim ratas, reposuerim : *Enim habeo praedam : tantum incepti operis !* etc. Enim principio sententiarum elegans est et Plauto valde usitatum. Vid. *Parvi lexicon* h. v. Haec ratio si cui displicebit, is metri causa non elidet *tantum*, memor illorum, quae nos ad *Amph.* 341.

342. *ante solem occasum*) Bene sic *Lambinus* et *Dousa*, quomodo infra 517 legitur et *Epid.* 137, ubi vidd. interpretes. Libri inconcinne, *a. solis occasum*.

343. Vulg. : — *here ?* *Me. tace inquam*, versa imperfecto. *Tace* repetitum παύσηνός. Vid. ad *Aul.* 588, *Care.* 274.

346. Vulg. *Me. peri !* *Me. iamne abis ?* *Me. perii probe.* Sed *iamne is ?* vel *Iamne abis ?* eius est, qui alterum abeuntem retinere cupit, sicut hoc loco *Menaechmus* *Messenio*, quum contra ille hunc abire iusserit et remiges quantum possit in tabernam abducere. *Lycus* iste *Poen.* 547, aegre ferens, *Agorastoclis* advocatos hortari nolle *Pseudospartiatem*, ut ad se in hospitium devertatur, ubi homines abire videt, *Iamne itis ?* inquit. *Charmides* *Rud.* 488 *Sceparnioni* hospitio negato se relinquenti, *Iamne abis ?* Et ibidem 1288 *Daemones* *Labraci*, abire properanti se nolente, *Iam abis ?* Cf. *Stich.* 603, *Pers.* 50. Sic igitur etiam h. l. servus hero, quem introire non vult in ganeum, ubi a proposito som abducere se non

Ducit lembulum diirectum navis praedatoria !
 Sed ego inscitus , qui domino me postulem moderarier :
 Dicto me emit audientem , haud imperatorem , sibi.
 Sequimini , ut , quod imperatum est , veniam advorsum
 temperi. 350

PENICVLVS

Plus triginta natus annis sum , quom ego interea loci
 t. t. c. III, 1

Nunquam quidquam facinus feci peius neque scelestius ,
 Quam hodie , quom in concionem mediam me inmersi
 miser.

Vbi ego dum hieto , Menaechmus se subterduxit mihi
 Atque abiit ad amicam , credo , neque me voluit ducere.
 Qui illum di deaeque omnes perdant , qui commentus pri-
 mus est 355

Concionem habere , qui homines occupatos occupat !

posse videt : *Iamne* , inquit , *abis* ?
Peri vulgatum et sententiae et metro
 refragatur , mirorque sane superstitionem
 editorum , talia veterum librorum
 auctoritate luentium.

347. Vulg. hiant versu , *lembum* :
 nam *di-* in *diirectum* breve est. Vidd.
 interpp. ad Trin. II, 4, 56 , Muret.
 Varr. Lectt. XIX, 9 , Parei lexie.
 Plaut. v. *Diirectus* . *Lembulus* etiam
 alibi legitur , cui bene opposita maior
 navis praedatoria.

348. Vulg. verso nullo : *Sed ego*
inscitus , *qui hero me postulem mode-*
rarier , neque audiendus Lambinius ,
 qui sic interpolat : *S. e. i. , qui me*
hero meo p. m. MSS. , *S. e. i. quod*
rome p. m. , h. e. procul dubio , ut

reposui : *S. e. i. qui dno* (domino)
me p. m. De *me* pronomine , quod
 abundare videatur , consule , sis , nos
 ad Amph. 356.

351. *ego*) Assumendum hoc ver-
 sui sarcinulo putavi ex Iunt. Ald. ,
 nam vulgo abest.

353 sq. Verba *Quam* et *dum* , sub
 ictu posita , non eliduntur. Vid. ad
 Amph. 149. *Hodie* postrema syllaba
 porrecta , sicut passio.

356. (*Qu*) H. e. Quo, Vnde, Quare.
 Vid. Parei lexicou h. v. Male edd. vv.
Quem , vel *Pt* , sicut Iunt. et Ald.

357. Vulg. numeris innumeris , nisi
 tō *Concionem* non elidatur , quod no-
 lim : *Concionem* , *huc* *reque* *homines*
occupatos occupat . V. C. hac re qui .

Non ad eam rem otiosos homines decuit delegi,
 Qui nisi adsint, quom citentur, census capiant eloco?
 Adfatim est hominum, in dies qui singulas escas edunt;
 Quibus negoti nihil est, qui esum neque vocantur neque
 vocant; 36i

Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
 Si id ita esset, non ego hodie perdidissem prandium,
 Quoi tam credo deum voluisse, quam me video vivere.
 Ibo: etiamnum reliquiarum spes animum oblectat meum.
 Sed quid ego? video Menaechmum? cum corona exit
 foras! 366

Sublatum est convivium! Edepol venio advorsum tem-
 peri!

vv. edd., in his Sarracen. Mediol.,
 quas laudare soleo, *C. habere qui h.*
o. o., Intt. Ald., *C. habere, quae h.*
o. o. *Qui pro qua?* vid. ad Curc. 696.

358. rem non liquecit: vid. ad
 Amph. 341.

263. SI) Vid. ad Amph. 149.

364. Vulg.: *Quoi tam credo datum
 voluisse, quam me video vivere.* Taub-
 mannus: «Douga legit *voluisse*. Sic
 supra (355): *neque me voluit docere*.
 Sane *voluisse* est et in vett. edd., sed
 tamen alterum propugnatur a MSS.
 nostris et a ratione ipsa. Parasitus qui-
 dem primo impetu suspicabatur ultro
 subduxisse se Menaechmum: venia-
 nt ad sese redit et perperdit chara-
 cterismum, contrarium dicit. Itaque
 «MSS. ausi huc recedere non debe-
 bat ille acerrimus eorum vindex Pa-
 rrens, utique editione ultima.» Sed
 si bene sibi voluisse Menaechmum
 censet parasitus, cur etiam infra 372
 se exclusum queritur? cur turbare
 gessit 388? et quorsum convicia, quor-
 sum denuo facta criminatio de 30,

quod se sibi invenis abduxerit de
 foro 389 sqq.? Haec ἀπόφασις, neque
 igitur vera Taubmanni ratio, non ma-
 gis quam Parei, *voluisse* istud vete-
 rum editionum recolentis. Forte gem-
 inata d littera, quam persimilem esse
 ep̄ a in MSS. monui ad Cist. arg. 7,
 primum, ni fallor, pro *deum* exaratum
ddeum, mox, vicinis et litteris, *datum*,
 ut nunc legitur. *Deum* optissimum,
 siquidem sic passim inducantur dei,
 tanquam rerum humanarum arbitri et
 euratores. Capt. 343: *Est profecto
 deus, qui, quae nos gerimus, audit-
 que et videt.* Terentius Eun. V, 2,
 36: — — — *Quid, si quispiam voluit
 deus?* ad quem locum vidd. inttpp.
 Voluisse igitur deum sibi prandium
 dicit Peniculus, Menaechmum no-
 luisse.

366. Alvarde edd.: *Sed quid ego
 video Menaechmum?* h. e. Sed cur,
 Sed quomodo, video Menaechmum?
 quasi vel videre illum nobis parasitus,
 vel miram sit conspici hominem ab
 homine. Scribendum: *Sed quid ego
 video M.*? Vid. ad Aul. 138.

MENAECHMVS SOSICLES. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Potin', ut quiescas, si ego tibi hanc hodie probe

i. s. III, 2

Lepideque concinnatam referam temperi?

Non esse eam dices faxo: ita ignorabitur.

370

PENICVLVS

Pallam ad phrygionem fert confecto prandio

Vinoque expoto, parasito excluso foras.

Non hercle is sum, qui sum, nisi hanc iniuriam

Meque ultus pulcre fuero! Observabo, quae agat,

Hinc primum hominem; post adibo atque adloquar. 375

MENAECHMVS

Proh di immortales! quoi homini unquam uuo die

Boni dedistis plus, qui minus speraverit?

374 sq. Vulg. inconcinne: — — — *Observabo, quid agat; Hominem post adibo atque alloquar.* Interpolavit Camerarius: *O. g. a., Hominem post deinde adibo ego hunc atque alloquar;* non male quidem, modo ad stipularentur libri veteres; nam quod editiones principes idem praeferrunt dicit Pareus, fucum uobis facit, plane conspirantibus iis cum manu scriptis, quorum scripturam vulgatae exhibent. Confugiendum igitur ad edd. medias, imprimis Iustinam et Aldinam, quae sic: — — — *quid agat Hinc primum, post hunc hominem adibo atque alloquar.* Sed non placet reiectum ad finem sententiae verbum *hominem*, quod ad totam pertinet. Deinde dicitur quidem *Hic homo is*, de quo antea sermo fuerit, vel quocum collo-

quatur, velut Amph. 108 (quamquam ibi V. C. *huc*, Pal. 2 a m. 1, *hoc*) Capt. 725, 734 et illis locis, quae indicavi ad Cas. 592; sed longe frequentius *Homo* sine pronomine sic usurpatur, ut non levis suspicio commoveatur, *hunc ex hunc* natum esse h. l. reponendumque, sicut edidi, τῷ *primum* non liquescente: *Hinc primum hominem; post adibo atque adloquar, vel hominem*, ut Asin. 274, ubi vide, quae annotamus. Acidalio quoque prae Iustinac atque Aldinae lectione placebat haec: — — — *Observabo, quid agat, Hinc primum: post deinde hominem ad. a. a.* Si quis tamen est, qui τῷ *hunc* eripi sibi nolit, ei auctor sum ut reponat, voce commo- diore loco posita: *Hinc primum hunc hominem, post etc.*

Prandi, potavi, scortum adcubui, abstuli
Hanc, quovius heres nunquam erit post hunc diem!

PENICVLVS

Nequeo, quae loquitur, exaudire, clanculum. 380
Satin' nunc loquitur de me et de parti mea?

MENAECHMVS

Ait hanc dedisse me sibi, atque eam meae
Vxori subripuisse. Quoniam sentio
Errare, extemplo, quasi res cum ea esset mihi,
Coepi adsentari: mulier quidquid dixerat, 385
Idem ego dicebam. Multis quid verbis opust?
Minore nusquam bene fuit dispendio.

PENICVLVS

Adibo ad hominem: nam turbare gestio.

MENAECHMVS

Quis hic est, qui advorsus it mihi?

PENICVLVS

Quid ais, homo

Leuior quam pluma, pessume et nequissime, 390
Flagitium hominis, subdole ac minumi preti?
Quid de te merui, qua me causa perderes?
Vt subripuisti te mihi dudum de foro!
Fecisti funus med absente prandio.

381. Absurde libri: *Satur nunc loquitur de me et de parti mea?* nam si de se et parte sua prandii intercepta loqui scit homo alterum, quomodo tandem se exaudire posse negat, quae is secum clanculum? Apage igitur importunum istud *Satur*, et mecum rescribito certa emendatione, *Satin' nunc loquitur* etc.? h. e. Nonne nunc loquitur, non certum est loqui cum de me etc. Vid. ad Amph. 474.

384. *cum*) Vid. ad Amph. 149.

386. *Tò opust* neque in MSS. neque

in vett. editionibus comparet, sed in mediae aetatis, velut Iuntina, ualde recte accessitum est.

391. *Flagitium*) Vid. ad Amph. 134.

394. Vulg. *me absenti*, sed MSS. et vett. edd., *meo absenti*, quod in ordinem recepit Parei satutas. Haud melius edd. mediae transpositis verbis, *absenti me*. Recte Taubmannus illud *meo absenti* natum arbitratur a veteri ratione scribendi *med absenti*; nisi quod participia in *me*, absolutè

PLAUT. Com. Tom. II

B b

Cur ausus facere, quoi ego aequae ac *tu* heres eram? 395

MENAECHMVS

Adulescens, quaeso, quid tibi mecum est rei,
Qui mihi maledicas homini ignotod insciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari?
Posce!

PENICVLVS

Eam quidem edepol te dedisse intellego.

MENAECHMVS

Responde, adulescens, quaeso, quod tibi nomen est. 400

PENICVLVS

Etiam derides, quasi non nomen noveris?

posita, per e potius efferuntur, ut monet G. I. Vossius Lat. gramm. p. 47.

395. Vulg. *tu* desideratur, quod probabiliter addidisse me arbitror. Vulgatam lectionem, quae Vaticani codicis est, ita defendit Lipsius Antiqq. Lectt. II, 13: «Funeri iusta ut sunt, heredis curatio est. Huc respiciens parasitus, cui de consumpto prandio aegrius erat, quam olim Achilli de Patroclo interfecto: hem, inquit, vappa hominis, cur ausus tu sepelire hoc prandium et illi iusta facere, quum ego legitimus heres nullus adfuerim? De prandio autem sive coena ut de hereditate quapiam, siqui exempla requirit, loquitur idem Plautus Cureulione, Sticho et Trinummio.» Vide de hoc genere loquendi ad Curc. 126. Caeterum etiam parasitica impudentia impudentius mihi videtur, *prandii heredem*, h. e. dominum, ut supra 379, se dicere eum, qui ad id non nisi alterius benevolentia fuerit admittendus. Quamobrem vel *tu* pronomen a me additum timebor, vel certe legam, *adlecta d* littera, de qua dictum ad Amph. prol. 149: *Cur ausus*

facere, quoid ego aequae heres eram, quo ducit etiam manu scriptorum lectio Camerarianorum haec: *quo* (De-curt. cui) *ego ea quae heris eram*.

398. Vulg.: *An tibi malam rem vis pro maledictis dari Postea? Et. eam* etc. in quibus *Postea* comice quibusdam additum videtur ex abundanti. Fateor de abundanti; caeterum nescio, cur comica dicenda sit vox inutilis, nec qua ratione inductus pro praesentibus *maledictis* futuram aliquando rem malam minitetur quis, praesertim homo iracundus et animi perditus, qualem se supra fassus est Menaechnus 186. Accedit manu scriptorum auctoritas, non *Postea*, sed *Post* exhibentium, ut non levis suspicio iniiciatur, continne scriptum *Posceam*, *ty* e in vicinam *t* mutato et altero e, ut fit, omisso, primum degenerasse in *Post eam*, mox litteris *ea*-perperum geminatis, in *Postea, eam*, sicut hodie legitur. Facete autem poscere malam rem iubetur Peniculus, si eam sibi dari velit pro conviciis. Neque inficere parasitus id se facturum negat, quum iam sic data sit sibi mala res a rege suo.

MENAECHEMVS

Non edepol ego te, quod sciam, unquam ante hunc diem
Vidi neque novi; verum certo, quisquis es,
Aequom si facias, mihi odiosus ne sies.

PENICVLVS

Non me novisti?

MENAECHEMVS

Non negem, si noverim.

403

PENICVLVS

Menaechme, vigila!

MENAECHEMVS

Vigilo hercle equidem, quod sciam.

PENICVLVS

Tuom parasitum non novisti?

MENAECHEMVS

Non tibi

Sanum est, adulescens, sinciput, ut intellego.

PENICVLVS

Responde: subripuistin' uxori tuae

Pallam istanc hoc die, atque dedisti Erotio?

410

MENAECHEMVS

Neque hercle ego uxorem habeo, neque ego Erotio

Dedi, nec pallam surpui.

PENICVLVS

Satin' sanus es?

Occisa est haec res! Non ego te indutum foras

Exire vidi pallam?

MENAECHEMVS

Vae capiti tuo!

Omnis cinaedos esse censes, tu quia es?

415

410. Vulg. inconcinne, *hodie*. Ita
etiam Stich. 438 erratum est. Pseud.

582: *Hoc ego oppidum admonere, ut
hoc die cupiatur volo. Et sic saepius.*

Tun' med indutum fuisse pallam praedicas ?

PENICVLVS

Ego hercle vero.

MENAECHMVS

Non tu abis, quo dignus es,
Aut te iubes piari, homo insanissime ?

PENICVLVS

Nunquam edepol me quisquam exorabit, quin tuae
Vxori rem omnem iam, uti sit gesta, eloquar ! 420
Omnes in te istaec recident contumeliae !
Faxo laud inultum prandium comederis !

MENAECHMVS

Quid hoc negoti est ? satin', ut quemque conspikor,
Ita me ludificant ? Sed concrepuit ostium.

ANCILLA. MENAECHMVS SOSICLES.

ANCILLA

Menaechme, amare ait te multum Erotium, i. s. III, 3.
Vt hoc nunc una opera ad aurificem deferas, 426
Atque huic ut addas auri pondol unciam,
Iubeasque spinther novom reconcinnarier.

MENAECHMVS

Et istuc et aliud, si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quidquid volet. 430

ANCILLA

Scin', quod hoc sit spinther ?

MENAECHMVS

Nescio, nisi aureum.

416. *Vulg. palla*; sed V. C. *palam*, h. e. *pallam*, bene, ut quam ipse sibi induerat Menaechmus surreptus. Et similiter invenis: *Tun' med indutum fuisse pallam praedicas*?

420. *iam*) Vid ad Amph. 149.

428. *novom* elisa v. litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 90.

431. *quod* quomodo pronuntiandum sit, vid. ad Amph. prol. 74.

ANCILLA

Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te subripuisse aiebas uxori tuae.

MENAECMVS

Nunquam hercle factum est.

ANCILLA

Annon meministi, obsecro?

Redde igitur spinther, si non meministi.

MENAECMVS

Mane: 435

Imo equidem memini: nempe hoc est, quod ei dedi.

ANCILLA

Istuc.

MENAECMVS

Vbi armillae sunt, quas una dedi?

ANCILLA

Nunquam dedisti.

MENAECMVS

Nam pol hoc una dedi.

ANCILLA

Dicam curare?

MENAECMVS

Dicito: curabitur.

Et palla et spinther faxo referantur simul. 440

ANCILLA

Amabo, mi Menaechme, inauris da mihi
Faciundas pondo duom numum, stalagmia,
Vt te lubenter videam, quom ad nos veneris.

MENAECMVS

Fiat. Cedo aurum: ego manupretium dabo.

434. Vulg. abest *An*, a praecedente simili personae nota interceptum.

437. Vix explicando metro: *As. Istuc. ME. ubi illae armillae sunt, quas una dedi? Veteres edd., in his Iuntina, hercle pro illae; sed utrumque delendum est.*

436. Vulg. asperiore numero: — quod illi dedi.

ANCILLA

Da sodes abs te: post ego reddidero tibi.

445

MENAECHMVS

Imo cedo abs te.

ANCILLA

Ego post tibi reddam duplex.

MENAECHMVS

Non habeo.

ANCILLA

At tute, quando habebis, tum dato.
Numquid vis?

MENAECHMVS

Haec me curaturum dicito, —
Vt, quantum possit quique liceant, veneant.
Ianne abiit intro? Abiit, operuit foris. 450
Dì me quidem omnes adiuuant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menaechme! fer pedem! confer gradum!
Demam coronam atque abiciam ad laevam manum: ut, 455
Si qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo et conveniam servom, si potero, meum,
Vt haec, quae bona dī mihi danunt, ex me sciat.

448. Vulg. invito versu: *Numquid me vis?* Recte pronomen induxit Acidalius Divitiat. in Plant. pag. 261.

451. Soloece libri atque inconcinnae: *Di me equidem omnes adiuvant, augent, amant.* Quae exempla τὸν *Equidem* pro *Quidem* usurpati ex Cicerone profert Horatius Turnellius De Particull. lat. orat., corrupta sunt ad unum omnia. Nam primis duobus locis legendum *Huic quidem*, *Sic quidem* pro *Huic equidem*, *Sic equidem*, τὸν e- haud dubie nato ex antecedente e litera; tertio vero

luco, pro Plane. 12, reponendum *Emissus* aliquis e carcere. Et quidem *emissus*, ut cognostis, necessarii hominis rogatu.

455. *abiciam*) Ita MSS. praece. Vulg. *abiciam*. Male autem edd., molosso (*Vt si qui*) inducto pro iam-
ho: — — — *manum*; *Vt si qui sequantur* etc.

458. Vulg. interpretatione inconcinna: *Vt haec, quae bona sunt mihi, ex me sciat.* Operosius Bentleius ad Terentii Heaut. II, 3, 104: — *ex me iam sciat.*

MYLIER. PENICVLVS.

MYLIER

Egone emendicarim matrimonium, i. s. IV, 1.
 Vbi vir conpilet clanculum quidquid domi
 Est, atque ad amicam deferat? 460

PENICVLVS

Quin tu taces?

Manifesto faxo iam opprimes: sequere hac modo.
 Pallam ad phrygionem cum coronad ebrius
 Ferebat, hodie tibi quam subripuit domo.
 Sed eccam, coronam, quam habuit! num mentior? 465
 Hem, hac abiit, si vis persequi vestigiis.
 Atque edepol, eccum, optume revortitur;
 Sed pallam non fert.

MYLIER

Quid ego nunc cum illoc agam?

PENICVLVS

Idem, quod semper: male habeas.

MYLIER

Sic censeo.

PENICVLVS

Huc concedamus: ex insidiis aucupa. 470

459. Vulg. pravis numeris: *Egone hic me patiâr in matrimonio, Vbi* etc. MSS. *E. hic me daciâr i. m.*, vv. edd.: *E. hic mendiciâr in m.* Haec quam vicina sint lectioni a me positae *Egone emendicarim matrimonium*, in oculos incurrit. De *h* perperam addi solito in scriptis monui ad Asin. 24. Gravissime autem quae mulier etiam maximus a viro acceptas iniurias mussare quam vindicare malit, ut saltem eius consuetudine

uti sibi liceat, *emendicare* dicitur *matrimonium*: quam vocem usurpavit grammaticorum unus curiosissimus, Suetonius.

460. Male editores, obtruso nobis versu ἀντιπαῖος: — — — *domi est, Atque ad amicam* etc. Vid. ad Aul. 132.

465. De *Sed* elidendo metri gratia vid. ad Amph. prol. 74, de pronuntiatione τοῦ *quam* ad Amph. 149.

467. *ecum*) Vid. ad Amph. 341.

MENAECHMVS. MVLIER. PENICVLVS.

MENAECHMVS

Vt hoc utimur maxime more moro molestoque mul-
tum! b. s. IV, 2

Atque uti quique sunt optumi, maxumi: c. t.

Morem habent hunc: clientis sibi omnes volunt

Esse multos; bonine aut mali sint, id haud

Quaeritant: res magis quaeritur, quam fides 475

Quoiusmodi clueat. c. d. c.

Si pauper est atque haud malus, nequam habetur; b. t.

Si dives malust, is cliens frugi habetur:

Qui nec leges neque aequom bonum usquam colunt, c. t.

Sollicitos patronos habent. b. tr. c. 480

Datum denegant, quod datum est, litum pleni, b. t.

Rapaces, viri fraudulentum, b. tr.

Qui aut foenore aut periuriis habent rem partam; i. tr. h.

Mens est in querelis. b. d.

Iuris ubi dicitur dies, simul patronis dicitur: i. t. 485

Quippe qui pro illis loquantur, quae male fecerint. i. s.

Aut ad populum aut in iure aut ad iudicem res est. b. t.

471. Vid. de hoc genere metri ad Amph. 474 sq. Notabilis autem singulus versus bacchiacus senarius, creticorum praecursor.

475. Vulg. ex interpretatione, quam metrum respuit: *quam clientum fides q. c.*

476. Clausula. Vid. ad Amph. 81.

477. *paupér*) Adi, sis, nos ad Amph. prol. 38.

480. Item notatu dignus bacchiacus trim. catal., clausulae loco illatus post creticum, sicut dimeter post iambum trim. hyp. 484.

481. *litum*) Sic legendum per synecopen metri gratia. Vid. G. I. Vossii gramm. lat. p. 50.

482. Monitum de clausulis bacchiacotum ad Epid. 517.

486. *Quippe* quomodo interdum pronuntiandum videatur, dixi ad Asin. 770.

486. Frustra et invitis MSS. veleribusque edd. vulgo legitur *male quare*

487. Vid. ad Ba. 1124, Epid. 62.

Sicut med hodie nimis sollicitum cliens quidam habuit,
nec, quod t. l.

Agere volui, quidquam licitum est: ita me adtinuit,
ita detinuit.

Apud Aedilis, proeliis factis plurimisque pessumisque, 490
Dixi causam; conditiones tetuli tortas, confragosas;

Aut plus aut minus, quam opus erat, multo contro-
versiam t. t. c.

Duxeram, ut ne sponsio fieret. Quid illic? — Quid?
Praedem dedit;

Nec magis manifesto ego hominem unquam ullum te-
neri vidi: t. l.

Omnibus malefactis testes tres aderant acerrumi. t. l. c.

Di illunc omnes perdant (ita mi hunc hodie corruptit
diem) 496

489. Vulg. versu pessumdato, ita me detinuit. Non comparebat pronomen in veteri codice.

490. *proeliis discalceatis* legendum, sicut *gratis* per contractionem dicitur pro *gratis*. Vid. ad Ampl. prol. 74.

491. Male Gronovius Ernestusque, dixit, nisi operatum sit vitium. Certe eiusdem, patroni, esse apparet causam dicere et conditiones ferre controversiamque ducere, quod non nisi oratione fieri potuit. Supra 485 sq.: *Iuris ubi dicitur dies, simul patronis dicitur: Quippe qui pro illis loquantur, quae male fecerint.*

492. Locutionem *Aut plus aut minus* illustrat Gronovius ad h. l. quocum conferendi inprimis, qui de particulis scripserunt. Nove *Multo* additum.

493. Vulg. *dixeram controversiam, uti sponsio fieret*. Sed primum non dicitur *controversia*; deinde si spon-

sionem fieri ipse Menaechnus copiebat, cur aegre fert, praedem datam esse a cliente suo, quem dari consentinem erat, ubi res ad sponsionem deveoisset? Latinitate igitur atque ipsa sententia admoventibus reposui: *Aut plus aut minus, quam opus erat, multo controversiam. Duxeram, ut ne sponsio fieret*. Duxit controversiam Menaechnus, h. e. ex longa longiore fecit de industria, ut iudex fatigatus rem dubiam arbitraretur, et rem, cui patronus Menaechnus, sine sponsione dimitteret, quo nihil melius honestiusque evenire poterat homini. Sed is imprudens ipse praedem dedit. Simillima vero *duxeram* et *dixeram*, facileque fieri potuit, ut ne particula a praecedente ut inciperetur. Prius *Quid* elisa vocali littera pronuntiandum. Vid. ad Ampl. prol. 74.

494. *Tō hominem* non liquescit. Vid. ad Ampl. 116, 341, et de singulis trochaeis acat. ibidem ad 596.

Meque adeo, qui hodie forum unquam oculis inspexit
meis!

Diem corrupit! Optimum iussi adparari prandium;
Amica expectat me, scio. i. d.

Vbi primum licitum est, eloco properavi abire de foro.
i. t. 500

Irata est, credo, nunc mihi. Placabit palla, quam dedi,
Quam hodie uxori abstuli atque huic detuli Erotio. i. s.

PENICVLVS

Quid ais?

MYLIER

Viro me malo male nuptam. as. ex 2 i. h.

PENICVLVS

Satin' audis, quae illic loquitur?

MYLIER

Satis.

MENAECHMVS

Si sapiam, huc intro abeam, ubi mihi bene siet.

MYLIER

Mane: male erit potius! t. t. 505

Nae illanc mecastor foeneratod abstulisti! Sic datur! i. t.
Clanculum te istaec flagitia facere censebas potesse? t. t.

MENAECHMVS

Quid illuc est, uxor, negoti?

MYLIER

Men' rogas?

497. Vox unquam itidem non elidenda. Vid. praeced. annot.

498. Vulg. hiaute versu, *corrupti*. Similiter modo: ita mi hunc hodie *corrupti* diem.

499-502. Clausulae. Vid. ad Epid. 197 sq.

503 sq. Vid. de his metris ad Amph. 422.

505. Vulg. ἀπέρπου: sit, et contra MSS., *nude potius erit*.

506. Sic dabo, ut Terent. Phorm. V, 8, 38, Sic dederō, ut Poen. 1142, Sic datur, ut h. l. et 535, formulae sunt castigandi, de quibus vid. Porei lexic. Plaut. v. Sic datur.

507. Vid. ad Amph. 596.

MENAECHEMVS

Vin' hunc rogem? t. t. c. 510

PENICVLVS

Aufer hinc palpationes! — Perge tu.

MENAECHEMVS

Quid tu mihi

Tristis es?

MYLIER

Te scire oportet.

PENICVLVS

Scit, sed dissimulat malus. 515

MENAECHEMVS

Quid negoti est?

MYLIER

Pallam

MENAECHEMVS

Pallam?

MYLIER

Quidam pallam

PENICVLVS

Quid paves?

MENAECHEMVS

Nil equidem paveo, nisi unuin palla pallorem incutit.

PENICVLVS

At tu ne clam me comessis prandium! — Perge in vi-
rum!

MENAECHEMVS

Non taces?

PENICVLVS

Non hercle vero taceo. — Nutat, ne loquar.

518. Soloece libri, *comesses*. Re- priscorum lingua, *comederis*. Vid.
ponendum vidi *comessis*, hoc est, Paremi lexici Mantissa v. *Syncepos*

MENAECHMVS

Non hercle ego quidem usquam quidquam nuto neque
nicto tibi.

520

MYLIER

Nae ego mecastor mulier misera!

MENAECHMVS

Qui tu misera es? mi expedi! 4

PENICVLVS

Nihil hoc confidentius, qui, quae vides, ea pernegat!

MENAECHMVS

Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor (satin' hoc est
tibi?),

Me isti non nutasse.

PENICVLVS

Credit iam tibi de isto; illuc redi!

MENAECHMVS

Quo redeam ego?

PENICVLVS

Equidem ad phrygionem censeo et pallam refer! 525

MENAECHMVS

Quae istaec palla est?

MYLIER

Taceo iam, quando hic rem non meminit suam.

MENAECHMVS

Num quis servorum deliquit, num ancillae aut servi
tibi

Responsant? eloquere: inpune non erit.

525. Vulg. invitis libris vet: —
censeo. i, pallam refer.

528. Edl. vett., in his Iuntina: —
tibi? Responsa, aut loquere, imp. etc.
quod non spernendum mihi videba-
tur, sed emendatum. Vid. ad Asin.
492. Nunc vulgatam lectionem re-
tineo, sed Responsare interpretor cum

Gronovio Ferositer et irreverenter re-
spondere, quomodo Horatius Serm. II, 7, 85, Responsare cupidinibus si-
milique alii dixerunt. Caeterum
MSS. serviet, unde servae fecit Pa-
reus; Toubmaunns pro servi scri-
ptum arbitratur, cui assentior. T li-
tera ex sequente verbo huc traducta,

PENICVLVS

Nugas agis.

MENAECIMVS

Tristis admodum es. Non mi istuc satis placet.

PENICVLVS

Nugas agis.

MENAECIMVS

Certe familiarium aliquoi irata es.

PENICVLVS

Nugas agis.

53o

MENAECIMVS

Num mihi es irata saltem?

PENICVLVS

Nunc tu non nugas agis.

MENAECIMVS

Non edepol deliqui quidquam.

PENICVLVS

Hem, rursum nunc nugas agis.

MENAECIMVS

Dic, mea uxor, quid tibi aegre est.

PENICVLVS

Bellus blanditur tibi!

53o. *Certe*) Sic, nihil monito lectore, Parens, tanquam ex MSS., edidit; item Angelinus et Aldus. Praestat haec lectio, seu sententiae seu metri rationem habeas, vulgatae *Ceterum*.

533. *Bellus*, similiter ac *Bonus*, cui cognatum est, *αἰσχρογῆς* dicitur, sicut item Ba. 310; neque aliter accipienda *vir bellissimus, pater bellissimus* Merc. 680, 814, et *Bellula* Poen. 216. Huc pertinet etiam formula contemptus *Bellum hominem*,

quem noveris, h. e. quem operae pretium est novisse. Hanno Poen. 1190 de perido lenone: *Bellum hominem, quem noveris!* Nam molestos atque odiosos nec nosse volebant neque ab iis nosci. Menaechmus Sosicles supra 210 sq.: *Seu tu Culindrus seu Coriandrus, perieris! Ego te non novi neque novisse adeo volo.* Periplectomenes Sceledro, quocum nihil amplius negotii tibi vult esse, ut quidem praee se fert, Mil. 571: *Ne me noveris.*

MENAECHMVS

Polin', ut mihi molestus ne sis? num te adpello?

MVLER

Aufer manum!

PENICVLVS

Sic datur! Properato absente me comesse prandium, 535
Post ante aedis cum corona me derideto ebrius!

MENAECHMVS

Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli
pedem.

PENICVLVS

Tun' negas?

MENAECHMVS

Nego hercle vero.

PENICVLVS

Nihil hoc homine audacius.

Non ego te modo hic ante aedis cum corona florea
Vidi adstare, quom negabas, mi esse sanum sinciput? 545
Et negabas, me novisse: peregrinum aibas esse te.

MENAECHMVS

Quin, ut dudum devorti abs te, redeo nunc demum do-
mum.

PENICVLVS

Novi ego te. Non mihi censebas esse, qui te ulciscerer:
Omnia hercle uxori dixi.

MENAECHMVS

Quid dixisti?

PENICVLVS

Nescio.

Ipsus eam roga.

543. *Novi ego te*) Formula contentis et irati, sicut illud *Non te ego novi?* Amph. 362.

545. *rogā*) Vid. ad Asin. 731, et de correpto hoc pronomine ad Amph. 336.

MENAECHMVS

Quid hoc est, uxor? quidnam hic narravit tibi? 545
Quid id est? — Quid taces? quin dicis, quid sit?

MYLIER

Quasi tu nescias,
Me rogas!

MENAECHMVS

Pol haud rogem te, si sciam.

PENICVLVS

O hominem malum!
Vt dissimulat! Non potes celare: rem novit probe:
Omnia hercle ego edictavi.

MENAECHMVS

Quid id est?

MYLIER

Quando nil pudet
Neque vis tua voluntate ipse profiteri, audi atque ades!
Et quid tristis et quid hic mihi dixerit, faxo scias. 551
Palla mihi est domo subrepta.

MENAECHMVS

Palla subrepta est mihi?

546 sq. Vulg.: — — — *nescias*.
Palla mihi est domo surrepta. Mx.
palla surrepta est tibi? My. *Me ro-*
gas? Mx. *pol*, etc. Medium ver-
sum temere huc protractum ex se-
quentibus animadvertit Acidalius et
recte interpunxit locum. Fons erroris
similiter ac 551 terminatus versus
praecedens, unde factum, ut ad istum
forte oculis aberrans librarius, huic
adderet, quae post illum perscriben-
da erant. Vid. etiam ad 552.

548. Vulg. *novi*. Bene itidem Aci-
dalius Divinatt. in Plant. p. 263:
« *Lego novit*, ut de muliere capiatur.
Nam hanc novisse iam ait omnia se
edictante, nec posse, quamvis dusa-
mulet, celari. *Novit*, inquam, *lego*;

nisi tu males uxoris personam inse-
rere ex vetustis (velut Inutina):
Pt dissimulat! Vx. *non potes celare?*
rem novi probe. Px. *Omnia hercle*
ego edictavi. Ego me, quam liberos,
hic sequi malo, et sentire me rectius
scio, qui continuam orationem agno-
sco, »

552. *mihi est*) Ita MSS. V. *est mihi*.
« *Vides*, inquit Acidalius, nunc de-
mum effari uxorem, postquam ipse
fateri nihil ultro voluit; atque id
ipsa attestatur: ut mireris, quo indi-
cio quis idem supra (inter 546 et
547) dicentem fecerit, et quo animo
tulerint hactenus alii, nec adverterint
ineptissimam repetitionem. »

Ceterum vulgo legitur: *Palla*

PENICVLVS

Viden', uti scelestus captat? Huic surrepta est, non tibi;
Nam profecto tibi surrepta si esset, salva nunc foret.

MENAECHMVS

Nil mihi tecum est. Sed tu quid ais?

MYLIER

Palla, inquam, periit domo. 555

est mihi domo surrepta. ME. *palla surrepta est tibi?* Sed Gronovius quem sequor, non male: «Acidalius, *tibi* (h. e. in usum tuum) *surrepta est, non huic.* Gruterus explicat *huic*, in usum huius Menaechni (vid. ad Cas. 592), ut esset, quod daret Erotio: Nam *tibi*, id est in usum tuum, si surrepta esset, salva apud te esset; et Lambinum sine causa aestuare. Certe nestant Lambinus, et tamen verissimum est, quod refert ut nescio cuius, etsi non probet ipse, praecedenti verbo legendum, *palla surrepta est mihi?* Ludit enim Menaechnus repetendo uxoris verba, *Palla mihi domo est surrepta.* Ille quasi ignorans subiicit, *palla surrepta est mihi?* nam quod perdit uxor, videtur et perdere maritus. Ne dicam, ablata interrogationis nota eum dicere verum et facinus recte confiteri: ipse enim surripuerat. Ergo parasitus: *viden', ut scelestus captat?* verba scilicet, repetendo praece sermonem uxoris. *Huic, uxori, surrepta est, non tibi.* Nam profecto tibi surrepta si esset (quum eam deferret ad scortum) et huic reddita, salva nunc foret. » Sic ille, cuius rationem id maxime confirmat, quod verbis Menaechni, ut vulgo exhibentur, *Palla surrepta est tibi?* nihil captionis inest, sed simpliciter is, tanquam mirabundus, quaerit, an palla

surrepta sit uxori. Quorsum igitur ista Peniculi: *Viden', uti scelestus captat?* Recte itaque Anonymus ille apud Lambinum, itemque recte explicator Gronovius. Nam quod cuiuspiam in mentem veniat, vulgatam lectionem *Huic surrepta est, non tibi*, ita defendendam esse, ut in *Huic* intelligatur Erotium, in *Tibi* Menaechni uxor, pallaque in usum Erotii surrepta dicatur a Menaechno, etsi non infictum est, neque nescio, *Hic* et *Haec* saepe usurpari in vicinis, quae de re monni ad Cist. 170: tamen displicet propterea, quod vix et ne vix quidem, soloque gestu difficillimo, significare Menaechnus poterat, hoc sensu illud *Tibi* ab ipso dici. At manifesta et a quovis haud difficulter percipienda in hoc genere amat laetum Plauti ingenium, qualia sunt haec, quae pro sua coniectura esso perperam existimat Acidalius, Aul. 586 sq.: ST. *Quid tibi subrypi?* EV. *Redde huc, sis.* ST. *Quid tibi vis reddam?* EV. *Rogatas?* ST. *Nil equidem tibi abstuli.* EV. *At illud, tibi quod abstuleras, cedo.* Capt. 799: HE. *Esurre mihi videre.* EN. *Mihi quidem esurio, non tibi.* Pseud. 935: *Iupiter te mihi servet.* ST. *Imo mihi.* Bene igitur se habere puto istam Anonymi correctionem.

MENAECHMVS

Quis eam subripuit?

MYLIER

Pol istuc ille scit, qui illam abstulit.

MENAECHMVS

Quis hic homo est?

MYLIER

Menaechmus quidam.

MENAECHMVS

Edepol factum nequiter!

Qui is Menaechmust?

MYLIER

Tu istic, inquam.

MENAECHMVS

Egone?

MYLIER

Tu!

MENAECHMVS

Quis arguit?

MYLIER

Egomet.

PENICVLVS

Et ego. Atque huic amicae detulisti Erotio.

MENAECHMVS

Egon' dedi?

PENICVLVS

Tu, tu istic, inquam! Vin' adferri noctuam, i. t. 556

Quae Tu Tu usque dicat tibi? nam nos iam defessi sumus. t. t. c.

MENAECHMVS

Per Iovem deosque omnis adiuro, uxor (satin' hoc est tibi?),

557. *quidam*) Vid. ad Amph. 116.558. Vulg. numero asperimo, *Quis is M. est?* Vid. supra ad 300.561. Absurde libri et versu refragante: *Quae Tu Tu usque dicat tibi? nam nos iam nos defessi sumus.*

Non dedisse.

PENICVLVS

Imo hercle vero, nos non falsum dicere.

MENAECHMVS

Sed ego illanc non condonavi; sed sic utendam dedi.

MYLIER

Equidem ecastor tuam nec chlamydem do foras, nec pal-
lium

565

Quoiquam utendum. Mulierem aequom est vestimen-
tum muliebre

Dare foras, virum virile. Quin refers pallam domum?

MENAECHMVS

Ego faxo referetur.

MYLIER

Ex re tua, ut opinor, feceris:

Nam domum nunquam introdibis, nisi feres pallam si-
mul.

Eo domum.

PENICVLVS

Quid mihi futurum est, qui tibi hanc operam dedi? 570

564. Τὸ sic cum gestu pronuntia-
tur, διατεταγώς, sive, ut cum grammati-
cis loquar, vultuose. Aul. 475 sq.:
*Compellem ego illuc, si metuum, ut
desinat Memorare mores mulierum:
nunc sic sinam.* Terentius Heaut. III,
1, 49 sq.: *Quid vini absunxit, Sic
hoc, dicens; asperam, Pater, hoc
est: aliud lenius, sodes, vide.*

564. Mensius Exercitatt. critt. in
haec fabulam e codice suo MS. repon-
it, tanquam Plauto dignius, *uten-
dum, usurpato ἀναγκαστικῶς*, de quo
dictum ad Cas. prol. 21. *Utendum*
etiam, mouente Taubmanno, editio
vetus Patrisina illa, quam saepe lau-
dat.

569. Specta os dotatae, de quo mo-
nui ad Asin. 842.

570. Vulg. Mx. *Ego domum? Ps.
quid mihi etc.* Acidalius: «Hoc (ego
domum?) per ἀναγκαστικῶς explen-
dum: *Ego domum nunquam introibo?*
ut Lambino videtur. Mihi illa friget,
et sane lubeus inmutata paulum ea
verba annectam sequentibus parasiti:
Px. *Ehodem, quid mihi futurum est,
qui tibi hanc operam dedi?* Nam post
uxoris verba discedit Menaechmus,
restituensque parasitus abeuntem etiam
illam quasi revocat et mercedem ope-
rae poscit. Etsi forsitan et quae sunt
uxoris nunc verba, possunt esse pa-
rasiti, qui priora ad Menaechmum

MYLIER

Opera reddetur, tibi quando quid erit subreptum domo.

PENICVLVS

Id quidem edepol nunquam erit: nam nihil est, quod
perdam, domi.

Cum virum, cum uxorem, dī vos perdant! Properabo
ad forum:

Nam ex hac familia me planed excidisse intellego.

MENAECMVS

Male mihi uxor se fecisse censet, quom excludit foras,
Quasi non habeam, quo intromittar, alium meliorem
locum. 576

Si tibi displiceo, patiundum; at placuero huic Erotio,
Quae me non excludet ab se, sed apud se occludet domi.
Nunc ibo: orabo, ut mihi pallam reddat, quam dudum
dedi.

Aliam illi redimam meliorem. Heus, ecquis hic est ianitor? 580

Aperite, atque Erotium aliquis evocate ante ostium.

abeuntem, quasi consulens et adsuadens, id quod videntur innuere voces ut opinor; reliqua sic, ut correximus, ad uxorem nec ipsam ulterius morantem. » — Sane verba *Ego domum* corrupta sunt; nec tamen vel *Eho domum* cum Grutero, vel *Ehodon* cum Acidalio, sed legendum est me iudice *Eo domum*, hisque claudenda mulieris oratio. *Eo*, *Ego*, *Er-*

go, *Eho*, saepius confusa in MSS. Cf. supra 339, infra 626, Cas. 637, Merc. 378, 651, 669.

575. Vulg. perverso numero: *Male mihi uxor sese fecisse censet* etc., nec satis est reposuisse *mi*, nisi cui placeant acutae posteriores verborum *uxor* et *sese* syllabae. Passim inter *se* commutata *se* et *sese*.

EROTIVM. MENAECIMVS.

EROTIVM

Quis hic me quaerit?

MENAECIMVS

Sibi inimicus mage quamde aetati tuae.

i. t. IV, 3:

EROTIVM

Mi Menaechme, cur ante aedis adstas? Sequere intro.

t. t. c.

MENAECIMVS

Manc.

Scin', quid est, quod ego ad te venio?

EROTIVM

Scio: ut tibi ex me sit volup.

MENAECIMVS

Ino edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum
dedi, 585Mihi eam redde: uxor rescivit rem omnem, ut factum
est, ordine.

Ego tibi redimam his tanto pluris pallam, quam voles.

EROTIVM

Dedi equidem illanc, ad phrygionem ut ferres, tibi pau-
lo prius,

Et illud spinther, ut ad aurificem ferres, ut fieret novom.

MENAECIMVS

Mihi tu ut dederis pallam et spinther? Nunquam fa-
ctum. Relege rem: 59,582. Vulg. incoucinnie, quam. Vid.
ad Amph. prol. 69.590. Vulg. Mihi ut tu dederis pal-
lam, et spinther? nunquam factum re-
peries. Nam ego etc. Sed pro illo
editionum reperies, V. G. relegeris,quod idem Decurtati lectione *relege-
ris*, h. c., interprete Taubmanno,
« sedere ad rationes paginarum, ad
rei examen. » Cicero notissimo loco,
De Nat. D. II, 28: « Qui autem omnia,
quae ad cultum decorum pertinerent,

Nam ego quidem postquam illam dudum tibi dedi atque
abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te postilla video.

EROTIVM

Video, quam rem agis:
Quiae commisi, ut me defrudes, ad eam rem adfectas
viam.

MENAECIMVS

Neque edepol te defrudandi causa posco. Quin tibi
Dico, uxorem rescivisse.

EROTIVM

Nec te ultro oravi, ut dares: 595
Tute ultro ad me detulisti. Dono eam mihi dedisti; t. t.
Eandem nunc reposcis. Patiar! habe tibi! aufer! utere
t. t. c.
Vel tu, vel tua uxor! vel etiam in oculos conpingite!

diligenter retractarent, et tanquam re-
legerent, sunt dicti religiosi ex re-
legendo, ut diligentes ex diligendo»
etc. Nescio quis poeta virtus ex im-
bographis apud Gellium N. A. IV, 9:
Relegentem oportet esse, religiosum
uexus, h. e., ut fallor, lusu verbo-
rum minime absurdo: Decet nos ra-
tione administrare res nostras, ita ut
ex ante factis, quale id sit, quod nunc
geramus, quidve futurum sit, colli-
gamus, in quo discrimen homines ius-
ter et animalia bruta cernitur; cacter-
um religiosos, h. e. superstitione im-
butos esse, nihil opus. Ipsum autem
illud *relegeris*, sive antiquo modo
scrutandi *relegeris*, sententiae conve-
nit, metro non convenit; id quod
sentiens Gruterus reposuit, abstin-
gente Taubmanno, *relege res*. Sed
praeferendum duxi *Relege rem*, quia
de una tantum re gesta sermo est. Cui-
ca extremitates verborum acceperit eria-

tum esse a librariis, monui ad Amph.
prol. 87. Inprimis vero *re* et *s* litera-
rum formae finalium tam similes sint
in scriptis, ut facillime misceantur.
Vel legendum *Relege, sis*, intellecto
verbo *rem*, quoniam *R* et *S* literas itum
saepissime confusas constet, ut mo-
nent Porvus ad Rud. I, 4, 14, Gro-
novius Observatt. I, 15, quibuscum
confetas licet, quae nos cum alibi,
tum ad Terentii Reant. 459, Hec. 274.

593. Vulg. *Quia commisi* etc.
Taubmannus: «Scil. pallam, de qua
omnis sermo. Ita enim simpliciter
cum Pistore expono.» Sed hoc pro-
prium solocum est, et id Plau-
tus si voluisset, diceret potius *Quo-
nam commisi*. Rescripsi igitur *Quas*
commisi, pallam et spinther.

596. Vulg. nulla forma metri: *Tu-
te ultro ad me detulisti, dedisti eam*
dono mihi. Vid. ad Amph. 596.

Tu huc post hunc diem non feres pedem intro, ne frustra sies:

Quando tu me bene merentem tibi habes despicalui. 600
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes!
Aliam posthac invenito, quam habeas frustratui!

MENAECHMVS

Nimis iracunde hercle tandem! — Heps tu, tibi dico,
mane!

Redi!

EROTIVM

Etiam adstas? Etiamne audes mea revorti gratia?

MENAECHMVS

Abiit intro, occlusit aedis. Nunc ego sum exclusissimus:
Neque domi neque apud amicam mihi iam quidquam
creditur. 605

Ibo et consulam hanc rem amicos, quid faciendum cen-
seant.

599. Vulg. *Tu huc post hunc diem, pedem intro non feres, ne frustra sis* correpta posteriore syllaba verbi *Frustra*, quod nusquam fit apud vetustos; nam recentiores et in hoc et in contra similibusque a literam pro brevi habent. Similiter Pers. 140 rhen-
tibus numeris succurrit Acidalius Divinatt. in Plant. pag. 412 reponendo: *Nunquam hercle hodie hic prius e-
des, ne frustra sies. Diem* priorera literam elidit, de qua re vid. ad Amph. prol. 74.

602. Vulg. *quam tu habeas f.*; sed Decurtatus, probante Bentleio ad Terentii Eun. II, 3, 93, *quam habeas*, *et quam* non eliso (vid. ad Amph. 149), id quod nescio qui mirati tu pronomen incutuisse videntur ver-
sum saciando.

603. Vulg. sic distinguitur: *Nimis iracunde hercle, tandem heus tu etc.*

Undum correxit Acidalius, probanti-
bus Taubmanno et Pareo.

604. Vulg. minus probro numero: *Rodi. En. Eti | amne ad | stas? eti | am audes etc.* Acidalius utroque loco, *etiamne*. Qui etiam tollendam putat personam Erotii, tanquam eius, quae nihil amplius nunc loquatur in scena, sed irata in aedes se proripiat, desertumque miserum Menae-
chmum nec verbulo dignetur. Sed hoc nimium, nec tam saepe latine seivisse crediderim correctores, ut ignorarent, *Audere* saepe significare *Velle* seu *Dignari*, quod nobis per-
suadere vult vir doctus. Opinor autem, id eum haud concoxisse, quod reverti diceretur invenis, qui adhuc in scena adstitit, quum contra me-
retricem is recte rogare videretur ut rediret, quum intro abiisset domum suam. Quae si ei causa mutandi fuit,

MENAECIMVS SOSICLES. MVLIER.

MENAECIMVS

Nimis stulte dudum feci, quom marsupium i. s. IV, 4.
 Messenioni cum argento concedidi!
 Inmersit aliquo sese, credo, in ganeum. 611

MVLIER

Provisam, quam mox vir meus redeat domum.
 Sed eccum video! Salva sum: pallam refert.

MENAECIMVS

Demiror, ubi nunc ambulet Messenio.

MVLIER

Adibo, atque hominem accipiam, quibus dictis meret.
 Non te pudet prodire in conspectum meum, 616
 Flagitium hominis, cum istoc ornatu?

MENAECIMVS

Quid est?

Quae res agitat te, mulier?

MVLIER

Etiamne, inpuuens,
 Multire verbum unum audes aut mecum loqui?

MENAECIMVS

Quid tandem adinisi in me, ut loqui non audeam?

MVLIER

Rogas me? hominis inpuuentem audaciam! 620

MENAECIMVS

Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem

infirma sane fuit, siquidem facile fieri
 potnit, ut mulier dubitaret, rediis-
 setne auator, postquam abiisset, an
 ante domum suam etiam constitisset.
 Id quod indicare videtur duplex eius
 quaestio: *Etiam a-litas? Etiamne*
audes mea reuerti gratia?

616. *Flagitium*) Vid. ad Amph.
 341. Raro in hac formula vox elidi-
 tur.

620. Vulg. *Rogas me? o homi-*
nis etc. Sed MSS. τὸ ο non agno-
 scunt.

Graii esse praedicabant ?

MVLIER

Non equidem scio.

MENAECHMVS

Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:
Omni mala ingerebat, quemquem adspexerat:
Itaque adeo iure coepta appellari est Canes.

625

MVLIER

Non ergo istaec flagitia possum perpeti:
Nam med aetatem viduam esse mavelim,
Quam istaec flagitia tua pati, quae tu facis.

MENAECHMVS

Quid id ad me, tun' te nuptam possis perpeti,
An sis abitura a tuo viro? An mos hic ita est,
Peregrino ut advenienti narrent fabulas?

630

MVLIER

Quas fabulas? Non, inquam, patiar praeterhac,
Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam!

MENAECHMVS

Mea quidem hercle causa vidua vivo
Vel usque dum regnum obtinebit Iupiter.

635

MVLIER

Hanc mihi negabas dudum subripuisse te;

624. Minus bene libri, *Omnia mala ingerebat*. Fontem erroris aperuisse mihi videor in annotatis ad Aul. 237. *Omnis* pro *Quisque* tralaticium.

625. *Canes*) Ita veteri more scripti a manu prima. Vulgo ex interpretatione, *Canis*.

626. Vulg. *Non istaec ego flagitia possum perpeti*. Sed MSS., *Non ego ista hec f. p. p.*, quod primitus, opinor, fuit, *Non ergo istaec* etc. Certe ergo aptissimum sententiae, et

confundi soleat *Ego, Ergo*, similia, supra monui ad 339, 370.

627. *viduam*) Vid. ad Amph. 341.

629. Minus recte libri: *Q. i. a. m., tu te n. p. p.* etc.

633. Intelligendum *potius*. Vid. Par. lexic. Mantiss. v. *Ellipser*.

636. Libri: *At mihi negabas dudum surripuisse te*. Sed dicendum, quid sibi Menaeclum surripuisse mulier praedicet. Adulescens statim: *Tun' tibi subreptam hanc auscis dicere*,

Nunc eandem ante oculos attines! Non te pudet?

MENAECHMVS

Heu hercle, mulier, multum et audax et mala es.
Tum' tibi subreptam hanc dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, ut concinnandam darem? 644

MVLIER

Nae istuc mecastor iam patrem arcessam meum
Atque enarrabo tua flagitia, quae facis!
I, Decio, quaere meum patrem, tecum simul
Ut veniat ad me: ita rem esse dicito.
Iam ego aperiam istaec tua flagitia!

MENAECHMVS

Sanan' es? 645

Quae mea flagitia?

MVLIER

Quom pallam atque aurum meum
Domo tuae suppilas uxori et tuae
Degeris amicae! Satin' haec recte fabulor?

MENAECHMVS

Quaeso hercle, mulier, si scis, monstra, quod bibam,
Tuam qui possim perpeti petulantiam!
Quem tu hominem med arbitrare, nescio;
Ego te simitu novi cum Parthaone. 646

MVLIER

Si me derides, at pol illum non potes,

quam mihi Dedit alia mulier etc.?
Et itidem 715 sq.: — — — *quae me arguit* Hanc domo ab se subripuisse atque abstulisse deiecit. Sic etiam h. l. reponendum, *Hanc mihi negabas* etc. Facile hanc (i. e. hanc) transit in hac, post omissa h littera in ac vel at. Vid. ad Asin. 24.

641. *Istuc* pro *Ob istuc*, ut Graeci Τὸτο pro κατὰ τοῦτο. Vid. Viger. de

Idiot. graec. dict. pag. 630 ed. Herm.

644. Frustra interpolant Angelius atque Aldus: *Et veniat hic ad me: ita rem illi esse dicito*. Neque opus rescribi secundum Camerarium, cui obtemperat Pareus, *ita rem mihi esse dicito*. Sed τοῦ ita posterior syllaba corrupta, rem autem non est elidenda. Vid. ad Amph. 475, 341.

650. τῶ) Vid. ad Amph. 149.

Patrem meum, qui huc advenit! Quin respicis?
Novistin' tu illum?

MENAECHMVS

Novi cum Calcha simul: 655
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

MVLIER

Negas novisse me? negas patrem meum?

MENAECHMVS

Idem hercle dicam, si avom vis adducere.

MVLIER

Ecastor pariter hoc atque alias res soles.

SENEX. MVLIER. MENAECHMVS SOSICLES.

SENEX

Vt aetas mea est atque ut hoc usus facto est, b. t.
IV, 5. 660

Gradum proferam, progredi properabo;
Sed id quam mihi facile siet, haud sum falsus:
Nam pernecitas deserit, consitus sum
Senectule, onustum gero corpus, vires
Reliquere. Vt aetas mala est merx mala ergo! 665

658. *n*) Vid. ad Amph. modo
laud. I.

661 sq. Vulg. defectis numeris:
*Grad. p., progredi properabo. Sed
id quam facile sit mihi, haud sum falsus.*
Progredi, sicut Cas. 693, Ioni-
cus a minore *properabo* non dede-
cet poëtae latini versum bacchiacum.
Vidd. Amph. 20 sqq. 409, Capt.
863, Cas. 60, ubi etiam soluta longa
syllaba in duos breves, sicut his hoc

loco (*mihi faci | le siet haud*). Cf.
quae not. ad Amph. 422.

665. *ergo*) Sic MSS. et edd. vv.,
h. e. revera. *Aetas mala* h. l. et Aul.
4 dicitur senectus, sicut contra *Aetas
haud mala* inventus Rud. 250. Tergo
Lipsius Antiqq. Lectt. II, 13, Tur-
nebus Advv. XVII, 21. Ludit autem
poëta verbis *aetas mala* et *merx ma-*
la.

Nam res plurimas pessumas, quom advenit, fert,
 Quas si iam autumem omnis, nimis longus sermo est.
 Sed haec res mihi in pectore et corde curae est,
 Quidnam hoc sit negoti, b. d.
 Quod filia sic repente expetiit me, ut ad sese irem,
gall. 670
 Nec, quid sit, certius mihi facit, quid velit, quidve ar-
 cessat.
 Verum propemodum iam scio, quid siet re: b. t.
 Credo, cum viro litigium natum esse aliquod.
 Ita istaec solent, quae viros subservire
 Sibi postulant, dote fretae, feroces. 675
 Et illi quoque haud abstinent saepe culpa;
 Verum est modus tamen, quoad pati uxorem oportet;
 Nec pol filia unquam patrem arcessit ad se,
 Nisi aut aliquid commisit aut iurgi causa est.
 Sed id, quidquid est, iam sciam. Atque eccam campse
 Ante aedis et eius virum tristem video. Id 681
 Est, quod suspicabar. b. d.
 Adpellabo hanc.

666. fert) Ita V. C. initio, Pareo
 teste, quod versu aptius quam vul-
 gatum affert.

667. Vulg. metro nullo: Quas si
 autumem omnis, nimis longus ser-
 mo sit. Compendium iā (iam) facile
 interceptum fuerit. Est et Sit saepius
 miscetur.

668. curae) Sic V. C., quod prae-
 fero vulgato dura.

670. Soloece libri: quod filia sic
 Repente expetit me, ut ad sese irem.
 De galliambis apud Comicum vid.
 tom. I, pag. 129. Etiam Rud. 108 talis
 reperitur inter bacchiacum et iam-
 bum.

671. Vulg. minus bene, depravato

autem metro: Nec quid id sit, mihi
 certius facit, Quid velit, quid me
 arcessat.

674. Cf. Asia. 842 nosque ad eum
 locum.

679. Inepte libri: Nisi aut quid
 commissi, aut iurgi est causa. Non
 hoc dici generalis senex, quod per
 se intelligitur, aliquid commissum
 esse, si pater arcessatur a filia nupta,
 sed commissum esse ad ipsa filia; id
 quod tota sermonis huius indoles
 ostendit, ut quo excusatum viros, ac-
 cusatum mulieres, est senex. Ipsa
 igitur sententia suppeditabit emen-
 dationem committit. Aliquid pro quid
 vulgato ἀπέρω edd. vetl. Forte quid
 excidisse videtur in altera Patreana.

MVLIER

Ibo advorsum. Salve multum, mi pater. t. t. c.

SENEA

Salva sis. Salven' advenio? salven' arcessi iubes?
 Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
 Nescio quid vos velitatid estis inter vos duo. 685
 Loquere, uter meruistis culpam, paucis; non longos
 logos.

MVLIER

Nusquam equidem quidquam deliqui (hoc primum te
 absolvo, pater);
 Verum vivere hic non possum neque durare ullo modo:
 Proin' tu me hinc abducas.

SENEA

Quid istuc autem est?

MVLIER

Ludibrio, pater, 690

Habeor.

SENEA

Vnde?

MVLIER

Ab illo, quoniam me mandavisti, meo viro.

SENEA

Ecce autem litigium! Quotiens tandem edixi tibi,
 Ut caveres, neuter ad me iretis cum querimonia?

MVLIER

Qui istuc, mi pater, cavere possum?

684. *Salven' advenio? salven' arcessi iubes?* verba sunt advenientium. Similiter Terentius Ean. V, 5, 8, *Satine salve?* ubi interpretes: «*Satine salve?*» *Salve*, integre, recte, commode. Plautus in *Trinummio* (1138): *Benevolens tuis atque amicis*. L. E. *Satine salve? Satine salve?* Nunc adverbium est, producta e li-

tera. Sallustius: *Inde ortus sermo, percontantibus utrinque Satin' salve?* etc. » Stich. 8 sq.: *Volo multo loqui de re virum tecum*. PA. *Salvene, Amabo?*

692. *tandem*) Vid. ad *Amph.* 341. Vulgati libri pravo numero: SE. *Ecce autem litigium, quoties edixi tandem tibi*.

SENEA

Men' interrogas?

MYLIER

Nisi nevis.

SENEA

Quotiens monstravi tibi, viro ut morem geras: 695
 Quid illic faciat, ne id observes, quo eat, quid rerum
 gerat?

MYLIER

At enim ille hinc amat meretricem ex proximo....

SENEA

Sane sapit,
 Atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.

MYLIER

Atque ibi potat.

SENEA

Tuan' quidem ille causa potabit minus,
 Si illic, sive alibi lubebit? Quae haec, malum, inpuden-
 tia est? 700

Vna opera prohibere, ad coenam ne promittat, postules,
 Neve quemquam accipiat alienum apud te. Serviren'
 tibi

Postulas viros? Dare unad opera pensum postules,
 Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.

MYLIER

Non equidem mihi te advocatum, pater, adduxi, sed
 viro. 705

695. *Nisi nevis*) Formula de qua breviter dixi ad Cure. 82. Vulg. ex interpretatione, *Nis non vis*.

696. *ne — quò*) Vid. ad Amph. 149.

698. *faxo amabit*) Vid. ad Amph. 833 et in primis ad Cure. 582.

700. Inconcinne libri: *Sive illic, sive alibi* etc. Si pro *Sive* positum, sicut passim. Cf. Capt. 46, Cure. 4, Terentii Andr. 188 secundum similem Beutleii emendationem, Parei lexic. Plant. h. v.

701. Vid. ad Cure. 654.

Illic stas; illinc causam dicis.

SENEX

Si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum adcusabo, quam te adcusavi, am-
plius.
Quando te auratam et vestitam bene habet, ancillas,
penum,
Recte praelibet: melius sanam est, mulier, mentem
sumere.

MULIER

At illic suppilat mihi aurum et pallas ex arcis domo; 705
Me despoliat; mea ornamenta clam ad meretrices de-
gerit.

SENEX

Male facit, si istuc facit; si non facit, tu male facis,
Quae insontem insinuales.

MULIER

Quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et, quod ad hanc detulerat, spinther: nunc, quia re-
scivi, refert.

SENEX

Iam ego ex hoc, uti factum est, scibo: ibo ad hominem
atque adloquar. 710
Dic mi istuc, Menaechme, quod vos dissertatis, ut
sciam.
Quid tu trux es? quid illanc autem abs te iratam de-
stituis? t. t.

illinc) MSS. *illim*, sed Vetus
C. a manu secunda, *illinc*. Vid. ad
Ba. 285.

705. Vulg. *pallam*, sed MSS. et
vv. edd., in his luntina, *pallus*, quod
invidiosius.

712. Vulg.: *Quid tu tristis es?*

*quid illam autem iratam abs te de-
stituis?* MSS. *Quid utriusque*, unde
legendum *Quid tu trux es?* vidit Gru-
terus; quomodo in margine V. C.,
teste Pareo, ut vulgatae edd. Adscri-
psisse autem, tanquam his similia,
nescio quis videtur verba *Quid tu*

MENAECHMVS

Quisquis es, quidquid tibi nomen est, senex, summum
Iovem l. t. c.

Deosque do testis . . .

SENEA

Qua de re aut quouis re rerum omnium?

MENAECHMVS

Me neque isti male fecisse mulieri, quae me arguit 715
Hanc domo ab se subripuisse atque abstulisse deierat.

Si ego intra aedis huius unquam, ubi habitat, pene-
travi *pedem*,

Omnium hominum exopto ut fiam miserorum miser-
ruius!

SENEA

Sanun' es, qui istuc exoptes, aut neges, te unquam pe-
dem

In eas aedis intulisse, ubi habitas, insanissime? 720

MENAECHMVS

Tun', senex, ais habitare me in illis aedibus?

SENEA

Tun' negas?

tristis es, è versu 685 petita, quae post in ordinem, ut fit, fuerint recepta.

714. Vulg. *Deosque detestor*. Sed MSS., *D. dedestor*, unde itidem veram lectionem eruit Gruterus. — *Qua de re aut quouis re rerum omnium?* Garruli senes et prolixi. Cf. Terentii Eun. 289, et ibi interpretis vetus.

717. ST) Vid. ad Amphitr. 149. Caeterum *to pedem* desideratur in MSS. et editionibus principibus, legitur autem in Iunt. Ald., planeque cum sententia tua versibus 819 sq. confirmatur.

722. Vulg. minus bene, *Tu negas*. Depasta *n* literam in *Tun'* vox sequens. Vulg. quoque secundum Camerarii correctionem: *Nimio haec impudenter negas*, quae non modo inconcinna, sed etiam librorum veterum auctoritate destituta est. MSS. *imo* (vel *immo*) *haec eludere negas* (Decurt. *negat*). Vnde Pareus freit non male, *Immo haec ludere negas* in quem absurdissime invehitur Taubmannus. Sed *Imo* non est huius loci, est *Nimium* quod frequentat Plautus. Similiter femina 725: *Ludet te hoc projecto*.

MENAECHEMVS

Nego hercle vero.

MVLER

Nimium hoc ludiere negas,

Nisi quo nocte hac emigrasti.

SENEK

Concede hac, sis, filia. —

Quid tu ais? num hinc emigrasti?

MENAECHEMVS

Quem in locum aut quam ob rem, obsecro?

SENEK

Non edepol scio.

MVLER

Ludit te hic profecto.

SENEK

Non tu te tenes? — 725

Iam vero, o Menaeche, satis iocatus es: nunc hanc
rem age.

MENAECHEMVS

Quaeso, quid mihi tecum est? unde aut quis tu homo
es? Tibi aut adeo isti, t. t.

Quae molesta est . . . !

SENEK

Quomodo?

t. d. c.

723. Vulg. imperfectis numeris: *N. q. n. h. e. SE. Concede hac, filia. Tò sis a sequente simili fil- videntur esse interceptum.*

724. Vulg. soloece: *Quem in locum aut ob rem obs.* Vett. edd. recte: *Q. i. l. a. quanoobrem obs.*

727 sq. Vulg.: *Q. q. m. t. e. ? unde aut quis tu homo es? quid feci ego Tibi aut adeo isti, quae mihi molesta est quoquo modo? Verba quid feci ego inculcata sunt a Camerario,*

pendere ista *Tibi aut adeo isti* perperam arbitrato. Haud melius pridem rem gesserant boni viri Angelius et Aldus, item de *se quid nocui* ibi respondent. Menaecheus usurpata aposiopesi pathetica, *Tibi aut adeo isti...* intellige cerebrum excutiam! Ad quas minus, gestu expressas, senex, *Quomodo?* non quoquo modo, sicut vulgo legitur, quod sententiae scilicet restituendae causa sciulus aliquis perscripserit, postquam forte deleta es-

MYLIER

Viden' tute illi oculos virere? et viridis exoritur colos
Ex temporibus atque fronte! ut oculi scintillant, vide! 720

MENAECHMVS

Hei mihi, insanire me aiunt, ultro quom ipsi insaniunt!

MYLIER

Vt pandiculans oscitatur! Quid nunc faciam, mi pater?

set nota personae senis. Raro apopsopes in poetis utriusque linguae dramaticis ceperunt editores. Vide nos ad Terentii Andr. 92, 437, Eun. 338, 354, 741, Adelph. 108, Hec. 708, L. Hotibii Lectt. Aristoph. pag. 80. Longus trochaicus cum clausula item πρὸς τὴν αἰχμήν adhibitus, de qua redixi ad Amph. 596. Quomodo? et similia iratorum illustrata ad Amph. 200. Tò mihi a versu respuitur, nisi quis iambicum usurpatum esse credat, tanquam clausulam, post trochaicum tetram. acut., quod alibi fieri non me mini. Vid. ad Epid. 197 sq. et Bentleii Schediasma de Mitr. Terentii. c. 5.

729. Minus recte libri, quum pariter atque oculi virere dicantur hominis tempora et fons, quasi de re diversa, ut viridis exoritur colos etc. Meursius Exercitationum critt. quo loco hunc illustratum it. reponere suadet, ut *luridis* (h. e. *luridus*, praece!) *exoritur colos*, quomodo legitur Capt. (517 sq.) *Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis? Atva belis agitat hominem.* Sed nihil opus. De *Et* et *Vt* particulis confusis monui ad Capt. 840.

731. Hic versus vulgo post 743 legitur et proximi ita ordinantur: *Quid mihi — Ego me — My. Vt pandiculans — SE. Concede — ME. Evox, Evie — Audio* etc. Sed Acidalius Divinatt. in Plant. pag. 6: « Ille versus, inquit, *Hei mihi* etc. multo le-

gitur inferius, quam ubi debet; et pignus dem quodvis, nisi post hos superiores statim fuit collocandus: *My. Viden' — Ex temporibus — Hei mihi* — Ac fortassis amplius, qui unne sequuntur, etiam traiciendi, ut sit iste deinceps ordo: *My. Vt pandiculans — SE. Concede — ME. Quid mihi — Ego me — Evox —* De posterioribus tamen hic non affirmem, etsi valde sic concinna structura: sed concinna quidem, non et plane necessaria; quod de priorie contendo, nec discensurum quemquam puto diligentius examinantem. » Sic ille admodum probabiliter, siquidem apparet, prius ista dici *Hei mihi* etc., quibus se insanum haberi a muliere et sen ait Menaechnus, quam sequentia eius dicta *Quid mihi melius* etc., quibus propterea, quod insanus credatur, consilium sibi capiendum significat, ut revera insanum se assimilet. Iam quod cuiuspiam veniat in mentem, coniungendos esse versus *Hei mihi, Quid mihi* et qui sequuntur in unam orationem, ideo minus verisimile videtur, quod paucillum temporis dandum adolescenti ad capiendum consilium de insania adsimulanda. Recte igitur versus *Hei mihi* seorsim ponitur eo loco, quo placet Acidalius, neque eo mulieris verba *Viden' — vide* nimis distrahantur a sequentibus eius *Vt pandiculans oscitatur*, quibus descriptio insani absolvetur.

PLAUT. Com. Tom. II

D d

SENEX

Concede huc, mea nata, ab istoc quam potest longissime!

MENAECHEMVS

Quid mihi melius, quam, quando illi me insanire praedicant,

Ego med adsimulem insanire, ut illos a me absterream?

735

Evie atque heu! Bromie, quo me in silvam venatum vocas?

Audio; sed non abire possum ab his regionibus:

Ita illaec me ab laeva rabiosa femina adservat canis;

Post autem illic hireus, alias qui saepe aetate in sua

Perdidit civem innocentem falso testimonio.

740

SENEX

Vae capiti tuo!

MENAECHEMVS

Ecce, Apollo mi ex oraculo imperat,
Ut ego illice oculos exuram lampadibus ardentibus!

MVLIER

Perii, mi pater, minatur mihi oculos exurere!

SENEX

Filia, heus!

733. *quam potest*) Ita V. C.; h. e. quam fieri potest. Vulgo errore tralatio, *potes*. Vid. ad Aul. 342.

735. Vulg. *Evoc*, *Evie*, *Bromie*, *quo me in silvam venatum vocas*? quae est Laubini minime necessaria emendatio. Librorum scriptorum aliter a manu prima: *Eum atque heu Bromie*, a secunda, *Heu* (vel *hem*) *atque heu B.*; alter *Eubiatque heu B.*; edd. vet., *Euboe* (vel *Euboe*) *atque heu B.* Explicandum mihi ratus sum lectionem manuscripti correctioris, h. e. Decurriti, *Eubiatque heu Bromie*, sed emen-

datam. Facile autem erat agnoscere in his geminam Conici scripturam *Evie atque heu B.*, quum latinas literas *b* et *u*, graecas β et υ , saepe inter se commutatas constet, docente id R. Bentleio *Operum philol.* p. 285 edit. Lips., ut *Ebie*, mox gliscente depravatione, *Eubie atque* pro *Evie atque* scriptum esse, veritati sit consentaneum.

739. Inepte libri: *Post autem illic hircus alius, qui saepe aetate in sua* etc. Non semel illa peccatum: vid. ad *Amph.* prol. 41.

MVLIER

Quid est? quid agimus?

SENEA

Quid, si ego huc servos cito?

Ibo: adducam, qui hunc hinc tollant et domi devin-
ciant,

746

Priusquam turbarum quid faciat amplius.

MENAECIMVS

Enimvero, nisi

Occupo aliquod mihi consilium, hi me domum ad sese
auferent. —

Pugnis me vetastin' huius ori quidquam parcere?

Ni iam ex meis oculis abscedat in malam magnam cru-
cem,

Faciam, quod iubes, Apollo!

SENEA

Fuge domum quantum potest, 750

Ne huc te obtundat!

MVLIER

Fugio. Amabo te, adserua istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat! Sumne ego mulier misera, quae il-
laec audio?

MENAECIMVS

Haud male illanc a me amovi; nunc hunc impurissimum,
Tremulum, barbatum Titlionum, Cygno qui cluet patre;748. Vulg. loquendi forma prorsus
inuitata: *Pugnis me vetas in huius
ore quicquam parcere?* Cf. Merc. 279.753. Vulg. hiant versu: *H. m. il-
lanc amovi* etc. Verba a me rapta si-
milibus syllabis, quae sequuntur.754. Vulg. *Titanum*. Sed cur *Titan*
vocetur senex, nemo exputaverit. Se-
quor itaque Menandrum, Exercitatu,
critt. ad Menandrum cap. 2, repo-
nentem *Titlionum*, quomodo Ariostophanes dixit, Ἀνδρᾶ Τίθωνόν τε καὶ
παῖδά τε καὶ τρεῖς καὶ ἑξήκοντα. «Et
notum, inquit, item proverbium Ti-
θωνὸς γῆρας et Satira Varronis Titlio-
nis περὶ γῆρας». Cygno autem patre
natum per ridiculum dicit propterea,
quia cano capite erat senex, quomodo
caudidi sunt cygni vel canis, ut recte
Lambinus monet. Caeterum vulgo
legitur: *Cygno progeneratum patre; sed*
apud Priscianum lib. VI, pag. 688

Ita mihi imperas, ut ego huius membra atque ossa at-
que artua
Comminuam illo scipione, quem ipse habet? 755

SENEX

Dabitur malum,
Me quidem si attigeris, aut si propius ad me accesseris!

MENAECHEVS

Faciam, quod iubes: securim capiam ancipitem atque
hunc senem
Ossum fini dedolabo! assulatim viscera!

SENEX

Enimvero illud praecavendum est atque adcurandum
mihi:
Sane ego illunc metuo, ut minatur, ne quid malefaxit
mihi. 760

MENAECHEVS

Multa mihi imperas, Apollo! Nunc equos iunctos iubes

Putsch.: *Barbatum, tremulum Titanum, qui lucet Cygno patre*, et in MS. Berchemii, cuius meminit Palmerius in Spicilegiis: *B. l. T., Cygno qui elucet patre*, quo ducit etiam Prisciani lectio corrupta. Praeferenda haec membranarum Plantinarianum scripturae propterea quod apographa grammatici vel antiquissimis poetae anteriora fideque digniora, adstipulante praesertim uno ipsius Comici manu scripto.

755. Recte Vossius ad b. l.: «Quaedam hodie in VS solum efferuntur, quae aliam terminabantur in V. Tale pro *artus artu*; inde *artua* hoc loco, a quo *deartuare* supra Capt. III, 4 et 5 (353, 353).»

759. Vulg. incuninne, *Erosolabo*, *et in dedolabo a. v.* Gronovius: «Haec, inquit, Cameracii coniectura est. Suppe-

riores, *senem Erossem, nisi dedolabo*. Ambro scripti: *Senem osse fini dedolabo*. Unde Pareus *ossetim* et *Erossetim*. Sed scribendum est: *hunc senem Ossum fini dedolabo assulatim viscera*. Sermo dignissimus Plauto et minima mutatio. *Ossum fini* est usque ad ossa. (Vid. ad Epid. 580 sqq.) *Dedolabo* est decidam et impatabo securi; quemadmodum *dolabra* est instrumentum, quo caedimus, non quo levigamus, ut *ascia*. Potuissent et *hunc seni*; sed non est necesse. Hac fabula II, 2 (226 sq.): *Numum istum, quem mihi dudum pollicitus duro, iubeas, si sapias, periculum afferri tibi. Dedolabo*, trunco circum hunc senem, quod sit viscera, assulatim et minutatim desecta fini ossum, quod nil nisi sceleris supersit».

Capere me indomitos, ferocis, atque in currum inscendere,

Vt ego hunc proteram leonem vetulum, olentem, edentulum?

Iam adstiti in currum; iam lora teneo; iam stimulum in manu est! 765

Agite, equi! facitote sonitus ungularum adpareant
Cursu celeri! facite inflexa sit pedum pernicitas!

SENECA

Mihin' equis iunctis minaris?

MENAECIMVS

Ecce Apollo denuo!

Me iubes facere inpetum in eum, qui *hic* stat, atque occidere? —

Sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit? 770
Iuperium tuum demutat atque dictum Apollinis!

SENECA

Heu morbum hercle acrem ac durum! Dī, vostram fidem, i. s.

Vel hic, qui insanit, quam valuit paulo prius!

763. *ferocis*) Ita MSS.

764. Vulg. nolente versa, quod et alii viderunt: *Vt ego hunc proteram leonem Gaetulum, olentem edentulum*. I. Gulielmus Quaestt. in Men. cap. 3: «Nobilis est leonibus generosis Gaetulia, scio; et quis ille puer literis tinctus, qui hoc nescit? Verum hic de effeto et decrepito leone agit, non acri et vegeto. Itaque vide, si rectius est *vetulum, olentem, edentulum*. Gradatio quidem erudita est; *ἀνίσταται* tamen». Hanc viri sagneis coniecturam quam in ordinem receptam cuperet Taubmannus altera editione, tamen operae eius nescio qui ensa *ὑπερβαίνει* istud *Getulum* excuderunt. Qui recte monet, Plinium H. N. XI, 53, hoc scribere de leonis habitu:

Animae leonis virus grave, uris pestilens etc.

765. *in manum est eodex Menarii*: vid. eius Exerc. critt. ad Neu. cap. 2, et de forma loquendi nos ad Amph. 545, Cas. 368.

768. Vulg. *hinc, minare*.

769. Iuepte libri, *qui stat*. Dicendum, ubi is dicatur stare. Forte pro *quihic* exaratum *quic*, mox *quic* et *qui*. Vid. ad Asin. 21.

771. Edd. vet., *edictum*; sed recte vulgata lectio *dictum* defenditur a Taubmanno, ut vel inusum intelligatur Apollinia, vel dictio dei fatidici, quomodo Pacuvius dixerit: *Fleza, non falsa, autumare dictio Delphis solet*, et Attius apud Herennium lib. II, *Aperte fatum dictio, si intelligas*,

Ei derepente tantus morbus incidit!

Ibo atque arcessam medicum iam quantum potest. 779

MENAECHMVS

Iamne isti abierunt, quaeso, ex conspectu meo,

Qui me vi cogunt, validus ut vesaniam?

Quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?

Vosque omnis quaeso, si senex reuenerit,

Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim. 780

SE NEX

Lumbi sedendod, oculi expectando dolent, i. s. V, 1.

Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.

Odiosus tandem vix ab aegrotis venit;

Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,

Apollini autem brachium. Nunc cogito, 785

Vtrum me dicam medicum ducere, an fabrum.

Atque eccum incedit. Move formicinum gradum!

777. Vulg. pessimis numeris: *Qui me vi cogunt, ut | validus insaniam.* Catullus XXII: *Et insolenter aestues, velut minuta magno Deprensa navis in mari vesaniens vento.* Similiter lapsi librarii infra 819.

781. Male editores, nullo facto discrimine, antecedentibus haec addunt, tanquam unius scenae ambitu comprehendenda. Lumbos sedendo, oculos expectando sibi dolere ait senex, dum medicum mauerit. Non igitur breve tempus effluxit, ex quo abiit Menaechmus Sosicles, quo tempore durante quia vacua fuit relicta scena, hoc loco quinti actus initium

faciendum est, non versu 608, sicut in vulgatis; nam ibi quidem vix egresso Menaechmo surrepticio alter Sosicles supervenit, ut non huc valeant Donati illa in argumento Andriae: «Est igitur attente animadvertendum, ubi et quando scena vacua sit ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit; quod quam viderimus, ibi actum esse finitum debemus agnoscere». Hac lamen ratione inducti videntur olim scribae atque recensorum, ut versu 607 actum quartum finiri sibi persuaderent.

785. *Nunc*) H. e. igitur. Vid. ad Ba. 73.

MEDICVS. SENEX.

MEDICVS

Quid illi esset morbi, dixeras? Narra, senex. i. s. V, 2.
 Num laruatus aut cerritus? Fac sciam.
 Num eum veterius aut aqua intercus tenet? 790

SENE

Quin ea te causa duco, ut id dicas mihi,
 Atque illum ut sanum facias.

MEDICVS

Perfacile id quidem est.
 Sanum futurum, mea ego id promitto fide.

SENE

Magna cum cura ego illum curari volo.

MEDICVS

Quin suspirabit plus sexcentos in dies: 795
 Ita illunc cum cura magna curabo tibi.
 Atque eccum ipsum hominem! Observemus, quam rem
 agat.

794. *Magna cum cura*) Vid. ad Ba. 363. Cf. 796.

795. Absarde libri, *suspirabo*. Non medicorum, sed aegrotorum scilicet est *suspirare*, h. e. anhelare; unde etiam morbus quidam *suspiriosus* dictus est apud Vegetium I, 11. Ipsa igitur sententia duce reposui, *Suspirabit*, h. e. *aegrotabit*. Similiter infra: *Elleborum potabis saxod aliquos viginti dies*. Frustra in explicanda vulgata codicum lectione se torquet Lambinus, neq. melius sic eam refingit

Acidalius Divinatt. in *Plant.* p. 266: *Quin suspirabo plus sexcenties: ita Ego illum cum cura etc.*

797. *hominem*) Vid. ad Amph. 341. Hoc non advertentes, editores veteres ad unum omnes propinarunt nobis *gerat pro agas*, ut hoc modo versus scauderetur: *Atque ec | cum ipsum homi | nem. Obser | vemus quam rem gerat*. Quorum consensus non spernendum ait Taubmannus; nos plorare eos iubemus cum invento suo *xxxiētrō*.

MENAECHEMVS. SENEX. MEDICVS.

MENAECHEMVS

Edepol nae hic dies pervorsus atque advorsus mi obtigit :
t. t. c. V, 3.

Quae me clam ratus sum facere, ea palam fecit omnia
Parasitus, qui me conplevit flagiti et formidinis, 800
Meus Vlysses, suo qui regi tantum concivit mali.

Quem ego heimonem, si quidem vivo, vitad evolvam sua!
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea est;
Meo cibo et sumtu educatust. Anima privabo virum!
Condigne autem haec meretrix fecit, ut mos est mere-
tricius: 805

Quia rogo pallam, ut referatur rursum ad uxorem
meam,

Mihi se ait dedisse. Heu, edepol nae ego homo vivo miser!

SENEX

Audin', quae loquitur?

MEDICVS

Se miserum praedicat.

SENEX

Adeas velim.

801. *regi*) Vid. Parei lexic. Plaut. h. v., ibique laudatis locis adde Capt. 757, ubi parasitus Ergasilus: *Non ego nunc parasitus sum, sed regum rex regaliore* etc. Vid. etiam uos ad Terentii Phorm. 304.

802. Vulg. *perversis numeris*, nisi *vs ego* non elidendum putes, figura quidem prosodica non prorsus inusitata, ut demonstratum ivi ad Amph. 342: *Quem ego hominem, si quidem*

vivo, vita devolvam sua. Heimonem antiqui usus est: vid. ad Asia. 274. Quod cur spernatur, nullus video. Porro MSS. *vita evolvam*, edd. v. tr. interpretatae, *vita solvam*. Legendum, *vitad evolvam*. Vid. ad Amph. prol. 149. Passim similia scriptores.

803. Item inconcinne libri: — *quae mea sit*; sed recentiores bene: *q. m. est*. Vid. supra ad 666.

807. *nae*) Vid. ad Amph. 149.

MEDICVS

Salvos sis; Menaechme. Quaeso, cur aperlas brachium?
Non tu scis, quantum isti morbo nunc tuo facias mali. 810

MENAECHMVS

Quin tu te suspendis?

SENX

Ecquid sentis?

MEDICVS

Quidni sentiam?

Non potest haec res ellebori iugere obtinerier.
Sed quid ais, Menaechme?

MENAECHMVS

Quid vis?

MEDICVS

Dic mihi hoc, quod te rogo:

Album an atrum vinum potas?

MENAECHMVS

Quin tu is in malam crucem?

SENX

Iam hercle acceptat insanire primulum.

MENAECHMVS

Quin tu rogas, 815

810. tuo) Male edd. vetl., tute, vel tu te, quod versui officere intellexit Taubmannus.

811 sqq. Vulg.: ME. Q. t. t. s. MED. E. s.? ME. Q. s.? MED. Non potest etc. Sed rectissime Acidalius Divv. in Plant. pag. 266 sqq.: «Ridiculum est, medicum interrogare, an sentiat Menaechmus; et hic vero nimis respondeat molliter, si illud ab eo quaesitum. Rogat non nisi senex et ipsam medicum, et nihil aliud, quam ecquid sentiat insanum esse,

qui sic salutatum exceperit; tum medicus, se vero sentire, et tantum inquit esse morbum, ut ellebori iugere vix possit expugnari. Sic ergo restituitur: ME. Quin tu te suspendis? SE. ecquid sentis? MED. quidni sentiam? Non potest etc. Paulo post nescio, si verba senis etiam medicos potius tribuenda: Iam hercle acceptat insanire primulum. Suadet ratio saepe quaedam, et similis deinde locus: MED. Nunc homo insanire acceptat ».

Purpureum panem an puniceum soleam ego esse, an luteum?

Soleamne esse avis squamosas, piscis pennatos?

SENEA

Papae,

Audin' tu, ut deliramenta loquitur? Quid cessas dare Potionis aliquid, priusquam percipit vesania?

MEDICVS

Mane modo: etiam percontabor alia.

SENEA

Occidis fabula.

820

MEDICVS

Dic mihi hoc: solent tibi unquam oculi duri fieri?

MENAECHMVS

Quid? tun' me locustam censes esse, homo ignavissime?

MEDICVS

Dic mihi, en nunquam tibi intestina crepant, quod sentias?

MENAECHMVS

Vbi satur sum, nulla crepitant; quando esurio, tum crepant.

819. Vulg. minus expedito metro: *Pot. al., p. percipit insania*. Vid. *Inmen*, quae nos ad *Amph.* 483. Conf. supra 777.

820. Vulg. *Med. M. m. e. percontabor*. SE. *alia occidis fabula*. Vett. edd.: — *percontabor*. SE. *occidis: fac iam*. Sed Iuntina: *Mane vero: etiam percontabor alia*. SE. *occidis iam*; bene quidem de verbo *alia* medici orationi adiuncto, quo id pertinere sensit etiam Acidalius, qui sic Divv. in *Plaut.* pag. 267: «Quum alia percontari etiam velle diceret

medicus, gravatur hoc senex et, *Occidis hominem*, inquit, *tuis fabulas*, ad vulgi dictum forte simul alludens, quo medicus importune garrulus fertur alter aegroti morbus». Caeterum male idem, *fabulans*. Infra 971 et *Most.* 907: — Tu. *Quae haec est fabula?* h. e. *qui hic est sermo?* et sic passim usurpari verbum *fabula*, vel lexica docent.

821. *unquam*) Vid. ad *Amph.* 116, 346.

823. Vulg. *en unquam*. Vid. ad *Cist.* 85.

MEDICVS

Hoc quidem edepol haud pro insano verbum respondit
mili. 825

Perdormiscin' usque ad lucem? facilen' tu dormis cu-
baus?

MENAECHMVS

Perdormisco, si resolvi quoi argentum debeo.
Qui te Iupiter dique omnes, percontator, perduint!

MEDICVS

Nunc homo insanire oceptat. De illis verbis cave tibi!

SENEX

I! modestior quidem nunc de verbist, praeut dudum
fuit: 830

Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem:

MENAECHMVS

Quid ego dixi?

SENEX

Insanis, inquam.

MENAECHMVS

Egone?

SENEX

Tu istic, qui mihi

Etiam me iunctis quadrigis minitatus prosternere:

Egomet haec te vidi facered: egomet haec ted arguo:

MENAECHMVS

At ego te sacram coronam subripuisse scio Iovis; 835

827. Possis quoque reponere quoid: vid. ad Amph. prol. 149. Male Acidalius, retento verborum ordine, qui est in vulgatis: *Perdormisco, si resolvi argentum, cuii debeo, ut fuit, pluit.* Satius erat rescribi: *P. si resolid a. q. d.*

830. Vulg. *Immo modestior*, sed MSS. *immonestor, immonester*, h. e.

I, modestior etc. Notae formulae re-sellentium atque despicientium *I, I modo, Abi, Non tu hinc abis?* Vidd. Parens in lexico Plant. v. *I modo*; nos indice Terent. v. *Abi*. Pistoclerus Ba. 90: *I: stultior es barbaro Poticio.*

834. *facered — ted —.* Vid. ad Amph. prol. 149

Et ob eam rem in carcerem ted esse compactum scio ;
 Et postquam es emissus, caesum virgis sub furca scio ;
 Tum patrem occidisse et matrem vendidisse etiam scio.
 Satin' haec pro sano maledicta maledictis respondeo ?

SENEX

Obsecro hercle, medice, propere, quidquid facturus,
 face! 840

Non vides hominem insanire ?

MEDICVS

Scin', quid facias optimum ?

Ad me face uti deferatur.

SENEX

Hanc censes ?

MEDICVS

Quippini?

Ibi meo arbitrato potero curare hominem.

SENEX

Age, ut lubet.

MEDICVS

Elleborum potabis faxod aliquos viginti dies.

MENAECHMVS

At ego te pendentem fodiam stimulis triginta dies. 845

MEDICVS

I, arcesse homines, qui illunc ad me deferant.

SENEX

Quot sunt satis ?

MEDICVS

Proinde ut insanire video, quatuor; nihilo minus.

SENEX

Iam hic erunt. Adserua tu istunc, medice.

MEDICVS

Ino ibo ego domum,

846. Tò *I* cum sequente vocali littera coalescit. Vid. ad Ba. 716.

Vt parentur, quibus paratis opus est. Tu servos iube
Hunc ad me ferant.

SENEX

Iam ego illic faxo erit.

MEDICVS

Abeo.

SENEX

Vale. . . 850

MENAECIMVS

Abiit socerus, abiit medicus: solus nunc. Proh Iupiter!
Quid illuc est, quod med hiee homines insanire praedi-
cant?

Nam equidem, postquam gnatus sum, nunquam aegro-
tavi unum diem;

Neque ego insanio neque pugnas neque ego litis coepio:
Salvos salvos alios video; novid homines, adloquor. 851
An illi perperam insanire me aiunt, ipsi insaniunt?

Quid ego nunc faciam? Domum ire cupio: at uxor non
sinit;

Huc autem nemo intromittit. Nimis proventum est ne-
quiter!

Hic ero usque. Ad noctem saltem, credo, intromittar
domum.

850. *ego*) MSS. pronomen non agnoscunt, Pareo teste. Sed forte videtur excidisse, nisi legere placeat: iam illic *f. e.*

851. Vulg. interpretatione inconcinna: *M. A. s., a. m. nunc solus sum. p. I.* De *sum* intelligendo vid. *41 Amph.* 168.

859. Vulg. *Hic ergo usque ad noctem.* Sed edd. vet., in his Iuntina atque Aldina, *H. ero u. a. d.*, quae merito probent Acidalius et Pareus, frustra obloquente Taubmanni invidia. *Eo, ego, ergo* et similia non raro confundi, supra monuimus ad 570.

MESSEXIO

Spectamen bono servod est, qui rem herilem b. t. V, 4,
 Procurat, videt, conlocat cogitatque, 861
 Ut absente hero res heri diligenter
 Tutetur, quam si ipse adsit, aut rectius. b. t. c,
 Tergum quam gulam, crura quam ventrem, oportet
 Potiora esse, quoi cor modestum est. b. tr. 865
 Recordetur, qui sunt nihili, quid iis preti c. t.
 Detur ab suis heris, ignavis, improbis
 Viris: verbera, conpes, molae, lassitudo, b. t.

860. Vulg. *Spectamen bono servo, id est qui rem herilem* Procurat etc. Sed per appositionem dicta ferimus illa qui rem herilem — cogitatque, tanquam explanationem *bono servo*, quae minime obscura sunt, praesertim additis *id est*, vix et ne vix quidem ferimus, sed superflua potius recidamus. Vide, quid turbae dedit moris antiqui ignorantio! Nam quovis pignore contenderim, reliquisse Plautum, quod excudi iussi: *Spectamen bono servod est, qui rem herilem* etc. *Sp. bono servo*; h. c. *Sp. boni servi*, per figuram Colophoniam. De *d* addito vid. ad Amph. 149, ubi plura eiusmodi peccatorum exempla preferuntur. Caeterum his persimilia leguntur Most. 862 sqq.

862. Vulg. inconcinne, *rem heri*. Vid. ad Amph. prol. 87.

863. Memorabilis clausula bacchiachorum tetrametrorum, ex eiusmodi versu catalecto constans. Caeterum adi. sis, nos ad Epid. 517.

864. Non placet hic versus bacchiacus: *Tergum quam gulam, cru-*

praeta, sed vide dicta ad Amph. 422.

865. Libri: *quoi cor modeste situm est*, quasi situs cordis ad eius vel modestiam vel immodestiam quidquam pertineret. Forte geminatis *s* et *t* literis ex *modestum* natum *modeste situm* arbitror. De hac clausula dixi ad Epid. 417.

866. sqq. *Récorde | tūr, qui sunt | nihili, quid i | is preti*, D. a. | 1. h. | *ignavis* etc. Itidem mollesvosiusque compares pedes metricos creticis immixtos habes Capt. 153 et aliis, quos ibi laudo, locis, quibus similium magnam copiam addere cuivis licet has falulas perlustranti.

868. sqq. Vulg. nulla metri forma: *Viris: verbera, conpedes, molae, magna Lassitudo, fumes, frigus durum: Haec pretia sunt ignaviae*. Bacchiacos esse hos versus facile quisque intelligat, qui ingenium his studiis habet subactum. Tō magna ó τυχών adscripserit, ut haberet scilicet vox *lassitudo* suum adiectivum, sicut *frigus*. Sed haec ratio non ratio, nisi etiam cetera huius loci huiusq. verbe-

Fames, frigus durum. Haec pretia ignaviae sunt.

Id ego male malum metuo: propterea bonum esse
certum est potius, as. ex t. d. et i. d. c. 870

Quam malum: nam magis multo patior facilius verba;
verbera ego odi,

Nimioque edo lubentius molitum, quam moli tum prae-
hibeo. i. t.

Propterea heri imperium exsequor bene et sedate servio.
Atque id mihi prodest. Alii ita sint, in rem ut esse du-
cunt; i. t. c.

Ego ita, ut me oportet, ero: metum mi adhibeam, cul-
pam abstinenceam; 875

Hero ut omnibus in locis siem praesto. Qui culpa servi
Carent et metuunt, ii solent heris utiles esse.

Nam illi, qui nil metuunt, malum postquam est pro-
meritum, metuunt.

ra, compes, molae et fames epithetis ornare est animus, quibus neglectis fortius, quia brevius, loqui placuit poetar.

870 sqq. Vulg. legitur procerus inconcinnus: *Id ego male malum metuo; propterea bonum Esse certum est, potius quam malum: nam magis multo Patior facilius verba, verbera ego odi.* Quia verba *Id ego — certum est* absque omni mutatione componi posse in versum asynartetum ex illis, quos in Milite reperit Reizius, intelligerem, reliqua huius orationis in eandem formam redigenda esse, praesertim sine negotio, ut res est, mihi persuadebam. Et optime quidem hi versiculi currunt, nec captam libarii interpretantis superant verba *potius quam malum*, quae per se facile intelliguntur. Verum tamen quia usurpato alio metro servari possunt, servanda ea puto, totamque sententiam dividendam in duos versus trochaicos

tetram. acat., quamvis numeris longe quam asynartetos illos horridioribus, ut sic reponatur: *Id ego male malum metuo: propterea bonum esse certum est potius Quam malum: nam magis multo patior facilius verba; verbera ego odi.* De procerismatis *Id ego ma-* et *facilius* vide nos ad Amph. 356. *Malum* posteriore versu a littera elisa pronuntiandum est, figura prosodica, quam illustravi ad Amph. prol. 74.

874. Vulg. mire trajecto verbo *sese*, quod a Gruterio repositum pro manu scriptorum *esse*: — — *alii sese ita ut in rem Esse ducunt, sint etc.* Nimis manifesta in his forma iamborum tetram. catalectorum, quos non admodum difficulter restituimus.

875. Vulg. interpretatione ἀπὸ τοῦ: *ego ita ero, ut me esse oportet: metum ut mihi adhibeam etc.* Posterius ut abest manu scriptis.

876. Vulg. itidem inconcinnus, *sim.*

Metuam haud malum; prope est, quom herus ob facta
pretium exsolvet.

Eo exemplo servio, tergi ut in rem esse arbitror. i. s. ss.

Postquam in tabernam vasa et servos conlocavi,
ut iusserat, i. t.

Ita venio advorsum. Nunc foris pultabo; adesse ut me
sciat, *

Atque virum ex hoc saltu damni salvom ut educam foras.
t. l. c.

Sed metuo, ne sero veniam depugnato proelio.

879. Vulg.: *Metuam haud multum. prope est, quando Herus, quod stave-
nue faciam, pretium exsolvet.* Taub-
manus: « Haec lectio proxime acce-
dit ad MSS. et edd. primas; eae nam-
que: *Metum haud multum prope est;
quando ceruso faciam, precium exsol-
vet.* Neque aliter MSS. Pall., nisi
quod ii *Metum aut.* Pius annotat pro
illa monstrosa voce alibi scriptum
atrenue ». Sed primum *ἐκλῆρον φου-
ρῶστρον* sunt ista *Metum haud mul-
tum*, pro quibus haud cunctanter de-
di id, quod legis, *Metuam haud ma-
lum*: siquidem alios servos malo pro-
merito metuere dicit Messenio, se ve-
ro tale quid non metuere. Deinde pro
quando versus gratia rescripsi quom,
haud nescius, similia verborum quom
quando et quoniam compendia sae-
pius inter se commutari. Quod vero
maximum, in monstro isto vocis ce-
ruso facile deprehendi verum Comici
scripturam erui ō (h. e. erus, vel he-
rus ob: vid. ad Asin. 492), et simi-
liter ex sequente faciam erui facta m

(h. e. mihi, quod tamen ab interprete
appictum versus arguit); itaque pro-
babiliter, ni fallor, non metra tan-
tummodo personavi misere luxata,
sed etiam veram sententiam pro falsa
Plauto reddidi, siquidem non de iis,
quae facturi sumus, sed quae fecerim-
us, gratiam inire ob aliis afflicto-
rum praemiis solemus. Angelii et recentio-
rum interpolationes non mirabor.

880. Clausula, de qua vid. ad Epid.
197 sqq.

883. Vulg. pessime transposito ver-
bo scio, quod Cumerarius invenit:
*Neque utrum ex hoc saltu damni sal-
vom scio eliciam foras.* MSS.: *Neque
utrum ex hoc saltu damni salvom
uteduo am fora*, in quibus *Atque pro
Neque scribendum vidit Gronovius,
ut educam foras* pro corruptis *uteduo
am fora* Patens, ego *verum* pro *utrum*,
quomodo nomen *vir* pro *homo* usur-
pari mouni ad Cure. 372, sicut de i
litterae cum i permutatione ad Cas.
499. Alias aliorum lectiones atque
emendationes enarrare longum est.

SENEX. MENAECIMVS. LORARI. MESSENIO.

SENEX

Per ego vobis deos atque homines dico, ut imperium
meum t. t. t. V, 5. ⁸⁸⁵

Sapienter habeatis curae, quae imperavi atque impero:
Facite illic homo iam in medicinam ablati sublimis siet,
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Cave quisquam, quod illic minuetur, vestrum floccife-
cerit!

Quid statis? quid dubitatis? iam sublimem raptum oportuit!
i. t. ⁸⁹⁰

Ego ibo ad medicum: praesto ero illi, quom venietis.

MENAECIMVS

Occidi!

Quid hoc est negoti, quod illice homines ad me cur-
runt, obsecro?

Quid vultis vos? quid quaeritis? quid me circumstistis?
Quo rapitis me? quo fertis me? Perii! Obsecro vestram
fidem,

Epidamnienses, subvenite, cives! Quin me mittitis? ⁸⁹⁵

MESSENIO

Proh di immortales, obsecro, quid ego oculis adspicio
meis?

Herum meum indignissime nescio qui sublimem ferunt!

MENAECIMVS

Ecquis suppetias mihi audet ferre?

MESSENIO

Ego, here, audacissime. t. t. c.

889. Quod elisa vocali pronuntian-
dum, vid. ad Amph. prol. 74. Cf. 891.

891. illi) Sic MSS.: vulgo, illic, quod interpretis. Vid. ad Amph. 596.

898. Vulg.: Ecquis suppetias mihi
audet afferre, neque usitata locutione
et versu refragante. Sensit Acidalius
Divv. pag. 269.

O facinus indignum et malum, Epidamnii cives, herum
i. t.

Meum hic in pacato oppido luci deripier in via, 900
Qui liber ad vos venerit! i. d.

Mittite istunc!

MENAECHMVS

Obsecro te, quisquis, operam ut des mihi, t. t.c.
Neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam!

MESSENIQ

Imo operam dabo et defendam et subvenibo sedulo!
Nunquam te patiar perire! me perire est aequius. 905
Eripe oculum isti, te ab humero qui tenet, here, te
obsecro!

Hisce ego iam sementem in ore faciam pugnosque ob-
seram.

Maxumō hercle hodie malo vostro istunc fertis! mittite!

MENAECHMVS

Teneo ego huic oculum.

MESSENIQ

Face ut oculi locus in capite adpareat!
Vos scelesti, vos rapaces, vos praedones!

LORARIQ

Periimus, 910

Obsecro, hercle!

MESSENIQ

Mittite ergo!

899. *malū*) Vid. ad Amph. 1. Inconcinne autem vulgatae edd., *Epidamnii*. Vett. edd. recte; *Epidamnii*, quod etiam, nihil monito lectore, Parcus excudi iussit, ut haec ipsorum manu scriptorum, quos adhibuit, lectio esse videatur.

901. Clausula. Vid. ad Epid. 197 sqq.

902. Vulg. interpretatione inconcinna: *quisquis es, operam* etc. A veteri codice τὸ es aberat. Vid. ad Amph. 168.

904. Vulg. itidem ἐμπροσ; *Imo et operam dabo* etc., nisi quis τὸ *Imo* praecedenti versui apponendum esse arbitretur, sententia divulgata, quod haud placet.

MENAECHEMVS

Quid me vobis tactio est?

Pecte pugnīs!

MESSENIUS

Agite, abite, fugite hinc in malam crucem!

Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc praemiū feres!

Nimis bene ora commentavi atque ex mea sententia. 914

Edepol, here, nae tibi suppetias tempore adveni modo.

MENAECHEMVS

At tibi dī semper, adulescens, quisquis es, faciant bene:

Nam absque te esset, hodie nunquam ad solem occasum

viverem.

MESSENIUS

Ergo edepol, si recte facias, here, med emittas manu.

MENAECHEMVS

Liberem ego te?

MESSENIUS

Verum: quandoquidem, here, te servavi.

MENAECHEMVS

Quid est,

Adulescens? Erras.

914. Vulg.: *Nimis autem bene ora commentavi atque ex mea sententia*, frustra mutato metro trochaico iu iambicum et verbo *bene* durius eliso. MSS. non autem, sed aut. Passim hic *Nimis bene*, *Nimis lepide*, *Nimis male*; raro, si unquam, *Nimis autem bene* etc. Copulas et coniunctiones addere est librariorum. Frustra autem vulgatum *commentari* mutant, quod recte interpretatur *Acidalius Divv. 269 ora verberibus conscribilla-re*, tanquam librom *commentarium* literis. Bene etiam Gruterus: «*Commentare* est raptim et sine ordine aliquid memoriae causa indistincte annotare. Sic et Noster Pseud. act. I,

5 (538 sqq.): *Quasi in libro cum scribuntur calamo literae, Stilis me totum utque ulmeis conscribito*. Citat praeterea Servius I Aen. ex Plauto (Fragm. incert. 42): *corpus tuum virgis inscribam*. Statius Theb. XI, de equo vulnerato: *Arvunque sanguineo scribit rutilantia gyro* etc.» Quibus addit Gronovius Catulli ista (22): *Ne lunem latusculum natesque mollicellas Inusta turpiter tibi flagella conscribissent*. Ducta haec a Graecis, quibus similiter usurpantur γράφειν et ab hoc alia verba derivata.

918. *emittas*) Ita V. C.; libri vulgati *inconcinne*, *mittas*.

, MESSENIQ

Quid? erro?

MENAECHMVS

Per Iovem adiuro patrem, 921

Med herum tuom non esse.

MESSENIQ

Non taces?

MENAECHMVS

Non mentior;

Nec meus servos unquam tale fecit, quale tu mihi.

MESSENIQ

Sic sine igitur, si tuom esse negas me, abire liberum.

MENAECHMVS

Mea quidem hercle causa liber esto, atque ito quo voles.

MESSENIQ

Nempe iubes?

MENAECHMVS

Iubeo hercle, si quid imperi est in te mihi. 926

MESSENIQ

Salve, mi patrone.

SERVOS ALIVS

Quom tu liber es, Messenio,

Gaudeo.

MESSENIQ

Credo hercle vobis. Sed, patrone, te obsecro,
 Ne minus imperes mihi, quam quom tuos servos fui.
 Apud ted habitabo et, quando ibis, una tecum ibo do-

mum.

929

Maue me: nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi

921. *Non taces?* Formula mentiri visum vel inepte locutum corripientis. Cf. Merc. 473. Simile est *Etiam tu taces?* Trin. 481.

930. Vulg. sic legitur ac distingui-

tur: — — domum. Mz. *Minime*. Mes. *Nunc ibo* etc. Sed Acidalius Divv. in Plaut. p. 269 sqq.: «Languide et inepte Menaechnus respondet *Minime*, quasi abneget palam &

Referam. Recte est obsignatum in vidulo marsupium
Cum viatico: id tibi iam huc adferam.

MENAECIUM

Adfer strenue.

MESSENIUS

Salvom tibi item, ut mihi dedisti, redhibebo. Hic me
mane.

MENAECIUM

Nunia mira mihi quidem hodie exorta sunt miris modis:
Alii me negant eum esse, qui sum, atque excludunt
foras;

y 5

Socer et medicus me insanire dicunt. Quid sit, mira
sunt.

quod si fecisset, aliam servus orationem subtexuisset, non istam *Nunc ibo in tabernam* etc. Quin tu deles personam inculcatam, et coactum id verbum divitis vicisum, continuato sermone servus ut ille narret: — — *et quando ibis, non tecum ibo domum. Mane aut: nunc ibo in tabernam* etc. habet enim exspectare se, dum eat et rediet: quod mox iterat, *hinc me mittere*. Neque de hac correctione ulli dubitandum. Sic ille, sagaciter quidem, ut solet, ceterum bene, quod personae notam inmissam delet; nullo, quod nobis persuadere cupit, notissima minimeque obscura verbo *Mane aut* ita potuisse depravari. Cuius tamen emendationem in ordinem recepi ego, ut certe haberent ceteros, quod intelligerent, neque inepto isto *Mane* offenderent. Sed nunc manum Comici reperisse mihi videor hanc: — — *domum. Meminens nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi etc. Meminens* in tres voces perperam divinum habere pronotum personarum (*me*, principio et *mes*, a *hinc*) compendique tot mihi

me, quod mediis verbi literis *min* simillimum est. Vel insidens *Meminens* forte permutatum cum adverbio notissimo et in his fabulis saepissime usurpato. Ne dicam, fieri quoque potuisse, ut ob letum participium sedulo mutaretur ab aliquo magistro, ne, Sarsinatis exemplo perfecti, prius loqueretur discipuli. «*Livius Erotophaegion 4: Meminens Varronem corde volutat*,» ut scribit Priscianus lib. XI, pag. 922 Putsch. Et Sergius in Donati editione altera ibid. pag. 185: «*Invenimus in Plauto Meminens*». Quem hunc ipsam locum in animo habuisse existimari. Saepae autem sic de se servi in comœdiis. Puer ille Md. 1363: — — *meminere officium meum*. Et identidem in his et Terentii fabulis haec et similia leguntur *Memor ero, Memor es probe, Memorem naves*.

y33. redhibebo) Vid. ad Asin. 375.

y34. Gronovius, Ernestius invidis libris omnibus vetustis et versis: — *exorta miris modis*.

y36. Hic versus vulgo post y40 inculcatus, quam ex hoc loco excidisse

Et iam hic servom sese esse aibat meum, quem ego
emisi manu;

Is mi adlaturum cum argento sese ait marsupium.

Id si attulerit, dicam ut a me abeat liber, quo volet:

Ne tum, quando sanus factus siet, a me argentum petat.

Haec nihilo mihi esse videntur secius, quam somnia.

Nunc ibo intro ad hanc meretricem, quamquam sus-
censet mihi:

Si possum exorare, ut pallam reddat, quam referam
domum.

MENAECHMVS SOSICLES. MESSENIQ.

MENAECHMVS

Men' hodie usquam convenisse te, audax, audes dicere,
t. l. c. V, 6.

Postquam advorsum mi imperavi ut huc venires?

MESSENIQ

Quin modo 943

Eripui, homines qui ferebant te sublimem quatuor,

Apud hasce aedis; tu clamabas deum fidem atque ho-
minum omnium,

sententiarum iam restituta concinnitas dubitare nos non sinit. Vulgo quoque turbato numero, dicebant, quomodo aibat positum sequente versu. Verum similiter in antecedente, negant, et mox, ait, ut de veritate huius correctionis non sit dubitandum.

937. *Et iam*) Vulg. minus apte, *Etiā*; Acidalius, *At iam*.

940. *nos sit factus*) Vulg.: *Ne tum, quando sanus factus sit, a me argentum petat*. Male obtemperavi Is. Casaubono, ad illud Persii Sat. V, 88;

— *meus a praetore recessi* l. l. *suus factus pro sanus factus* reponi iubeat cum Is. Scaligero. *Suus*, h. e. liber et sui iuris, iam factus erat Messenio, quantum quidem ad Menaechmum irrepletum attinuit, ut qui ab eo manumissus esset. Non igitur de eius libertate tanquam de re futura loqui potest adolescens, potest de hominis sanitate, ut quem ex eo, quod se herum suum credidit, insanum esse non absurde coniciat. Legendum igitur minima vel potius nulla mutatione: *Ne tum, quando sanus factus siet, a me argentum petat*.

Quom ego adcurro teque eripio vi pugnando ingratiis.
 Ob eam rem, quia te servavi, me amisisti liberum.
 Quom me argentum dixi petere et vasa, tu quantum
 potest 950
 Praecucurristi obviam, ut, quae fecisti, inficias eas.

MENAECIMVS

Liberum ego te iussi abire . . . ?

MESSENIO

Certo.

MENAECIMVS

Quoi certissimum est,
 Mepte potius fieri servom, quam te unquam emittam
 manu?

MENAECIMVS. MESSENIO. MENAECIMVS
 SOSICLES.

MENAECIMVS

Si vultis per oculos iurare, nihilo hercle ea causa magis
 i. t. V, 7.

Facietis, ut hodie abstulerim ego pallam et spintlier,
 pessumae. 955

MESSENIO

Proh di immortales! quid ego video?

MENAECIMVS SOSICLES

Quid vides?

MESSENIO

Speculum tuom.

MENAECIMVS SOSICLES

Quid negoti est?

948. V. G.: *Q. e. a. t. e. vel in pugna* i.; Decurtatius: *Q. e. a. t. e. vi oppugnando* 4

949. In vitis omnibus libris antiquis Gronovius et Ernestius: *qui te servavi*.

MESSENIO

Tua est imago! tam consimilis, quam potest! t. t. c.

MENAECHMVS SOSICLES

Pol profecto haud est dissimilis, meam quom formam
noscito.

MENAECHMVS

O adolescens, salve, qui me servavisti, quisquis es!

MESSENIO

Adolescens, quaeso hercle, loquere tuom mihi nomen,
nisi piget. 960

MENAECHMVS

Non edepol ita promeruisti de me, ut pigeat, quae velis.
Mihī est Menaechmus nomen.

MENAECHMVS SOSICLES

Imo edepol mihi. i. s.

MENAECHMVS

Siculus sum Syracusanus.

MENAECHMVS SOSICLES

Ea domus et patria est mihi. t. t. c.

MENAECHMVS

Quid ego ex te audio?

MENAECHMVS SOSICLES

Hoc, quod res est.

MESSENIO

Novi equidem hunc: herus est meus.
Ego quidem huius servos sum; sed med esse huius cre-
didi. 965
Hunc ego censebam te esse; huic etiam exhibui nego-
tium.

958. Similiter Cognosco usurpatur
Amph. 285.

966. te esse) Ita MSS., neque opus
est rescribi *esse te*, sicut vulgatus
praefert.

Quaeso, ignoscas, si quid stulte dixi atque imprudens tibi.

MENAECHMVS SOSICLES

Delirare mihi videre. Non commeministi, simul
Te hodie mecum exire e navi?

MESSENIQ

Enimvero aequom postulas:
Tu herus es; tu servom quaere. Tu salveto! tu vale! 970
Hunc ego esse aio Menaechmum.

MENAECHMVS

At ego me.

MENAECHMVS SOSICLES

Quae haec est fabula?

Tu es Menaechmus?

MENAECHMVS

Me esse dico, Moscho prognatum patre.

MENAECHMVS SOSICLES

Tun' meo patre es prognatus?

MENAECHMVS

Ino equidem, adulescens, meo;
Tuom tibi neque occupare neque praeripere postulo.

MESSENIQ

Di immortales, spem insperatam date mihi, quam sus-
spicor! 975
Nam nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo:
Nam et patriam et patrem commemorant pariter, qui
fuerint sibi.

970. *Tu salveto*) Sic itidem scripti probis numero, quam vulgo pessimo legatur *salveto tu*. Primum *Tu* sequente litera vocali non liquescit: vid. ad *Amph.* 149.

971. *Quae haec est fabula?* Vid. supra ad 820.

973. MSS. et vett. edd.: *Tin' a meo* (vel *Tinom meo*) *patre* etc.

977. Vulg.: *Num et patrem et matrem commemorant pariter, qui fuerint sibi*. Recte l. Lipsius *Epistoll. Quaest.* IV, 6: «Pronunciant haec Menenio servus, et an mentiantur uo-

Sevocabo herum. Menaechme!

MENAECHMI AMBO

Quid vis?

MESSENIO

Non ambos volo;
Sed uter est advectus mecum navi vostrum?

MENAECHMVS

Non ego.

MENAECHMVS SOSICLES

At ego.

MESSENIO

Te volo igitur. Huc concede.

MENAECHMVS SOSICLES

Concessi. Quid est? 980

MESSENIO

Illic aut homo sycophanta aut geminus est frater tuos:
Nam hominem homini similiorem nunquam vidi ego al-
terum,

Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi,
usquam similius,

Quam hic tui est tuque huius autem; post eandem pa-
triam ac patrem 984

scio, dicit certe mendacium. Nam quod ait patrem et matrem comemorasse eos: de patre verum; de matre fallit. Multis post versibus demum mater quaeritur et nominatur: Quod erat nomen nostrae matri? *Mr. Theusimarche*. Antea de matre nullum verbum. Peccavit Plautus, an servus, an potius scriptor? Et vix est ut non emendandum sit *Nam et patriam et patrem*. Quod persuadet series rei gestae. Pater nominatus erat, *me esse dico Moscho progenitum patre*: patria autem, *Siculus nam Syracusanus*. Et quod emendationem plangit, re-

petit statim servus idem: — *Neque lacte lacti, crede mihi, usquam similis, Quam hic tui est, tuque huius. Postea autem eandem patriam ac patrem Memorat v.* Quod patriam matrem vocari, atque elegantissime, putant, falluntur.

984. Vulg.: *Q. h. t. e., t. huius, postea autem eandem etc.* Sed MSS. *Q. h. t. e., t. huius autem postea etc.* unde legendum intellexi: — *tuque huius autem*. Vid. ad *Cas. prol. 8.* Postea verum impedit, videnturque sequentis verbi litterae initiales perpetuam geminatae,

Memorat. Melius nos adire est atque hunc percontarier.

MFNAECHMVS SOSICLES

Hercle quin tu me admonuisti recte et habeo gratiam.
Perge operam dare, obsecro hercle! Liber esto, si in-
venis

Hunc meum fratrem esse!

MESSENIO

Spero.

MFNAECHMVS SOSICLES

Et ego itidem spero fore.

MESSENIO

Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.

MFNAECHMVS

Ita vero.

MESSENIO

Huic item Menaechmo nomen est. In Sicilia 99
Te Syracusis natum esse dixisti; hic natust ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixisti; huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare et vobis simul.

MFNAECHMVS

Promeruisti, ut ne quid ores, quod velis, quin inpetres.
Tanquam si emeris me argento, liber servibo tibi. 195

MESSENIO

Spes mihi est, vos inventuros fratres germanos duos
Geminos, una matre natos et patre uno uno die.

MFNAECHMVS

Mira memoras. Utinam efficere, quod pollicitus, possies!

MESSENIO

Possum. Sed nunc, agite, uterque id, quod rogabo, dicite.

988. Vulg. inconcinne: *Et Ego item*
ap. f.

999. *agite*) Ita Decurt. et vet. edd.
in his Iuntina. Male ceteri libri:

ecite. Non coisae Menaechmos duos,
sed seorsim interrogatos esse a MESSE-
nio, consentaneum est.

MENAECHMVS

Vbi lubet, roga: respondebo; nil reticebo, quod sciam.

MESSENIQ

Est tibi nomen Menaechmo?

MENAECHMVS

Fateor.

MESSENIQ

Est itidem tibi?

1001

MENAECHMVS SOSICLES

Est.

MESSENIQ

Patrem fuisse Moschum tibi ais?

MENAECHMVS

Ita vero.

MENAECHMVS SOSICLES

Et mihi.

MESSENIQ

Esne tu Syracusanus?

MENAECHMVS

Certo.

MESSENIQ

Quid tu?

MENAECHMVS SOSICLES

Quippini?

MESSENIQ

Optume usque adhuc conveniunt signa. Porro operam date.

Quid longissime meministi, dic mihi, in patria tua? 1005

MENAECHMVS

Cum patre ut abii Tarentum ad mercatum; postea

1003, V. C. *Quid tu scilicet, quippini.* Natum rō scilicet ex nota personae Sosiclis.

1006, Possime libri: — *ad mercat-*

tum, tum postea etc. *Tum* haud conspicitur in V. C. et vdd. primis. Nomen *Tarentum* non liquescit, de qua rē videndum ad Amph. 341.

Inter homines ined a patre decerrare atque inde avehi.

MENAECHMVS SOSICLES

Iupiter supreme, serva me!

MESSENIQ

Quid clamas? quin taces?

Quot eras annos gnatus, quom te pater a patria avehit?

MENAECHMVS

Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulum;
Neque patrem postillad unquam vidi.

MESSENIQ

Quid? vostrum patri 1014

Filii quot eratis?

MENAECHMVS

Vt nunc maxume memini, duo.

MESSENIQ

Vter eratis, tun' an ille, maior?

MENAECHMVS

Aequo ambo pares.

MESSENIQ

Qui id potest?

MENAECHMVS

Gemini ambo eramus.

MENAECHMVS SOSICLES

Dì me servatum volunt.

MESSENIQ

Si interpellas, ego tacebo.

MENAECHMVS SOSICLES

Potius tacco.

MESSENIQ

Dic mihi: 1015

Vno nomine ambo eratis?

MENAECHMVS

Minime: nam mihi hoc erat,

Quod nunc est, Menaechmus; illunc tum vocabant Sosiclem.

MENAECHMVS SOSICLES

Signa agnovi: contineri, quin couplectar, non queo!
Mi germaue, gemine frater, salve! Ego sum Sosicles.

MENAECHMVS

Quomodo igitur post Menaechmo nomen est factum
tibi? 1020

MENAECHMVS SOSICLES

Postquam ad nos renuntiatum est de te, et patrem mortuum,

Avos mutavit noster; tibi quod nomen est, fecit mihi.

MENAECHMVS

Credo, ita esse factum, ut dicis. Sed mi hoc responde.

MENAECHMVS SOSICLES

Roga.

MENAECHMVS

Quod erat nomen nostrae matri?

MENAECHMVS SOSICLES

Theusimarche.

MENAECHMVS

Convenit.

O salve, insperate, multis annis post quem conspikor,
Frater!

MENAECHMVS SOSICLES

Et tu, quem ego multis miseriis, laboribus, 1025
Usque adhuc quaesivi, quemque ego esse inventum gaudeo!

1017. Non male MSS. *Menaechmo*; modo reponamus *Menaechmod*, ne nomen elidatur. Vid. ad *Amph. prol.* 149.

1024. *Quod*) Ita V. C. n manu sequiore. Vulgo *Quid*, minus quidem usitate.

1026. Vulg. proclivi lapsu (nam lapsum esse, metrum ostendit): *miseris laboribus*. *Miseriis, laboribus* per syndeton, quod hic frequenter. Vid. ad *Capt.* 336.

MESSENIUS

Hoc erat, quod haec te meretrix huius vocabat nomine:
Hunc censebat te esse, credo, quom vocat te ad prandium.

1029

MENAECHEMVS

Namque edepol mi hic hodie iussi prandium adpararier
Clam meam uxorem: quia pallam surpui dudum domo,
Eam dedi huic.

MENAECHEMVS SOSICLES

Hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?

MENAECHEMVS

Quomodo haec ad te pervenit?

MENAECHEMVS SOSICLES

Meretrix huc ad prandium

Med abduxit; sibi dedisse me aibat: prandi perbene,
Potavi atque adcubui scortum; pallam, et aurum hoc
mihi dedit.

1035

MENAECHEMVS

Gaudeo edepol, si quid propter me tibi evenit boni:
Nam illa quom te ad se vocabat, me ted esse credidit.

MESSENIUS

Numquid me morare, quin ego liber, ut iussisti, eam?

MENAECHEMVS

Optimum atque acquissimum orat, frater: fac causa
mea.

MENAECHEMVS SOSICLES

Liber esto.

1029. *quom vocat*) Vid. ad Amph. 503.

1031. *quia*) Sic MSS. et vet. edd., quod cur spernatur prae vulgata lectione *quoi*, non intelligo.

1035. *mihi dedit*) Haec probabiliter

addita a Camerario: nam in vetustis codd. desiderantur.

1037. Male vulgo: *me esse credidit*, omisso *te*. Dudum correxerat Lambinus.

MENAECHMVS

Quom tu es liber, gaudeo, Messenio. 1040

MESSENIQ

Sed meliore est opus auspicio, liber perpetuo ut siem.

MENAECHMVS SOSICLES

Quoniam haec euenerunt nostra, frater, ex sententia,
In patriam redeamus ambo.

MENAECHMVS

Frater, faciam, ut tu uoles:

Auctionem hic faciam et vendam, quidquid est. Nunc
interim

Eamus intro, frater.

MENAECHMVS SOSICLES

Fiat.

MESSENIQ

Scitur, quid ego uos rogo? 1045

MENAECHMVS

Quid?

MESSENIQ

Praeconium ut mihi detis.

MENAECHMVS

Dabitur.

MESSENIQ

Ergo nunc iam

Vis conclamari auctionem fore?

MENAECHMVS

Quidni? Die septimi.

MESSENIQ

Auctio fiet Menaechmi mane sane septimi.

Venibunt serui, supellex, fundid, aedes. Omnia

Venibunt, quiqui licebunt, praesenti pecunia. 1050

Vxor uenibit quoque etiam, si quis entor uenerit.

Vix credo auctione tota capiet quinquagesies.

Nunc, spectatores, ualete, et nobis clare adplaudite!

MERCATOR

PLANT. Com. Tom. II

Ft

DRAMATIS PERSONAE

CHARINVS, }
 EVTYCHVS, } *adolescentes.*

ACANTHIO, *servos.*

DENIPHO, }
 LYSIMACHVS, } *senes.*

PASICOMPSA, *meretrix.*

DORIPPA, *uxor.*

SYRA, *anus serva.*

COCVS.

LORARI.

ARGUMENTVM

Mercatum missus ab suo adolescens patre
 Emit atque apportat scita forma mulierem.
 Requirit, quae sit, postquam eam vidit, senex.
 Configit servus, eam matri pedisequam.
 Amat senex hanc, ac se simulans vendere,
 Tradit vicino. Eum uxor illius putat
 Obduxe scortum sibi. Charinon ex fuga
 Retrahit sodalis, postquam amicam invenerat.

Vs. 1. Male Cam. Lamb. Taubm.:
Missus mercator ab suo etc.

5. Vulg.: *Amat senex hanc, ad se simulans vendere etc.* Et sic quidem V. C. Camerarii, quod ille accipit per *inesin pro se adsimulans*, quae est lectio alterius MS. et editionum veterum, quomodo infra 148 legitur: *Fin' tu te mi ob esse sequentem, an nois?* et Mil. 1172, *ad iubeat ferri*, similia Lucretii, Virgilii, aliorum, ne commemorem. Sed non placet in una eademque actione usurpatum asyndeton: quamobrem exprimendam putavimus Taubmanni emendationem *ac se simulans vendere*, quum prae-

sertim verisimile esset, ac in at, mox ad, degenerasse.

7. Vulg.: *Obduxe scortum, tum Charinon ex fuga etc.* Sed MSS. (quamquam de veteri codice non affirmat Taubmannus) et vet. edd., in his sunt: *Obduxe* (vel *Obduxisse*, ut V. C. et eadem edd.) *sibi scortum*, quod minime contemnendum esse Pareus intellexit. Verum tū sibi in ordinem recepto versus non capit istud *tum*, quod ex praecedente syllaba ortum puto. Cessantem elisionem in scriptore sequiore minus probans, *Charinon* excudi iussi, quomodo passim graecas graecorum vocum terminationes retinent Latini.

ALIUD ARGUMENTVM

Mercatum adsiduum filium extrudit pater.
Is peregre mitis redimit ancillam hospitis,
Amore captus. Vt venit, navi exiit;
Pater advolat *atque* visam ancillam deperit;

1 sqq. Vulg.: *Mercatum o se dum filium extrudit pater.* (Vett. edd., in his lunt.: *pater.*) *Is peregre unius redimit ancillam hospitis, Amore captus.* Et in vulgatis quidem editionibus, in quibus plene distinguitur post *pater*, *dum* particula primo horum versuum non habet, quo referatur; in aliis, velut luntina, ubi commate, quod vocant, eo loco interpungitur, sententia existit absurda, quum simul filius extrusus esse et peregre ancillam redimisse hospitis dicatur, quod fieri eodem tempore non potuit. Fraudem igitur aliquam hic subesse, sponte suspiceris, etiamsi codicum h. l. scripturas non subtilius examinaris. Quorum Decurtatus quidem et vett. edd. *a se dum*, sicut vulgo legitur; sed V. C. *od sotium*, quod perperam aliqui acceperunt pro *od socium*, quum legendum esset coniunctis vocibus *alsiduum*, h. e. domesticum, urbanum, otiosum. Prol. 61 sqq.: *Sese extemplo, ex ephebis postquam excesserit, Non, ut ego, amori neque desidiae in otio Operam dedisse — — — Multo opere inundo rustico se exercitum etc.* Postquam autem *od praepositio* separatim coepisset scribi et *d* litera, lapsu proclivi,

de quo ad Aul. 17, Epid. 279, in *t* transisset, vox nihili *situm* vel *sitium* sedulo mutata est in *sotium* seu *socium*, quod certe intelligendum esset. Quod reposui, *assiduum*, facile et in altera scriptura agnoscat, quum constet, his exarandis literas similes semel perscribere solitos fuisse libenarios, ut ex *ossiduum* primum *assiduum* vel *a se dum*, mox (sensu praesertim id suadere viso) *a se dum*, ortum esse, veritati sit consentaneum. Et sic quidem primum huius argumenti versum integritati suae restitutum esse, nobis persuademus. Venimus nunc ad secundum, qui neque ipse sanus est existimandus, quum MSS. et vett. edd. non *unius*, quae Camerarii coniectura, sed illi praeferrant *mitis*, hae latius serpente depravatione *militis*. Legendum *mitis*, h. e. benevolentis, qualem se praehnit Charino hospes ille Rhodius, de quo dicit prol. 97 sqq. Similiter autem Truc. 733 *sim mitis* pro *similes* legitur in Decurtato.

4. Vulg. imperfectis numeris: *Pater advolat, visam ancillam deperit.* Parens: *P. a. visamque o. d.* Sed verisimilius est, ac particulam ab antecedente simili *-at* esse interceptam.

Quoius sit, percontatur. Servus pedisequam 5
 Ab adolescente ipsius emtam matri ait.
 Senex, sibi prospiciens, ut amico suo
 Veniret, natum orabat; natus, ut suo:
 Hic filium subdiderat vicini; pater
 Vicinum. Praemercuratur ancillam senex. 10
 Eam domi deprensam coniunx illius
 Vicini scortum insinuat: protelat virum.
 Mercator exspes patria fugere destinat;
 Prohibetur a sodale, qui illius patrem
 Cum patre exorat, nato uti cedat suo. 15

5 sqq. Vulg. obscure, nec salvo metro: — *servos, pedisequam Ab adolescente matri emtam ipsius. Tò ait*, quod sententiae optissimum, habetur in Iustina et Aldina.

13. *exspes*) Male MSS. et vetl. edd. *exspes*, quod optime correxit Camerarius.

15. Inepte atque soloecae libri: *Orat suo cum patre, nato ut cederet*. Non satis erat orare hominem, si- quidem saepe oratus aliquid negat nobis: reponendum igitur propter sensum vidi exorat. Deinde prae-

sens tempus non imperfectum, sed item praesens post se requirebat: unde cedat pro cederet vulgato rescribendum esse intellexi. Tum illud *suo*, quod ibi, ubi in prioribus editionibus satis frigide legitur, ad verbum *nato* retuli, ut gravius *meus*, ipsius patris, *filius* quam simpliciter *filius* dicatur Chaurinus. Merc. 966: *Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam*. Et similiter paulo ante: *Nam abs te istae aetate haud aequom filio fuerat tuo, Adolescenti amanti, amicam argento eripier suo*.

PROLOGVS.

CHARINVS

Duas res simul nunc agere decretum est mihi: i. s. I, 1
 Et argumentum et meos amores eloquar.
 Nunc ego item facio, ut alias in comoediis
 Vidi facere amatores, qui aut nocti aut die
 Aut soli aut lunae misérias narrant suas, 5
 Quos pol ego humanas credo querimónias
 Non tanti facere, quid velint, quid non velint;
 Vobis narrabo potius meas nunc misérias.
 Graece haec vocatur Emporos Philemonis;
 Eadem latine Mercator Marci Attici. 10

Vs. 3 sq. Vulg. *Non ego item facio, ut alias in comoediis Vidi facere amatores. Sed item facio ut etc.* soloecum est, dicendumque vel *idem f., quid — vel item f., ut;* et sic quidem aliqui, quos pressis nominibus commemorant Taubmanus et Pareus. *Alios* quoque vulgatum ferri nequit. Non alii quam ipse amatores isti fuerant, quos dicit adolescens (nam amor idem omnibus); sed alias id fieri vidit in comoediis. Vide nos ad *Amph.* prol. 41.

6. Vulg. inconcinne: *Quos pol ego credo humanas querimónias.* Non respondendum intellexi *Q. p. e. credod h. q.,* ne verbi *humanas* prima atque ultima syllabae vitiose acuerentur; sed legendum, *Q. p. ego hum. creduo querim.,* quomodo possim Plantus *Creduum, Creduis* et similia, quae vide apud Patrum in lexico Plautino.

10. Vulg. *Eadem latine Mercator Marci Attici.* Sub Augusti demum senescentis aetate Ovidius, Propertius, dein alii, geminum i usurparunt in genitivis nominum substantivorum in *ium* vel *ius* exenutium, ut ab eorum vocativis diversa quoque scriptura distinguerentur: nam accento quidem in pronuntiatione semper distincti fuerant, quin penultima habebant genitivi (*Vatéri*), antepenultima vocativi (*Váteri*). Vidd. Muret. Varr. Lectt. XVIII, 9, Beutleius ad Terentii Andr. II, 1, 20 (292). Quorum prior, his iudicatis rationibus, reponendum censet *Marci Atti*, nomen illud per *T*, non per *C*, litteram scribendum esse docens, de quo etiam Festus voc. *Barbari* et Casaubonum ad Athen. VI, 2 laudant interpretes. Sed istud *Atti* reticiendum h. l. propterea, quod verum de-

Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum
 (Biennium iam factum est, postquam abii domo);
 Ibi amare occepi forma eximia mulierem.
 Sed eam ut sim implicitus, dicam, si opera est auribus
 Atque ad vortendum huc animum adest benignitas. 15
 Etsi hoc parum, ecce, more maiorum instili:
 Per mea contatus vos sum, quam dixi eloco.

stituit *πρὸς*, et acquiescendum potius manu scriptorum lectione *martici* h. e. *M. Attici*, quo ducit etiam antiquissimarum scriptura editionum *martici*. *Atticum* se ridiculi causa vocat Plautus, sicut serio appellatus est amicus Ciceronis, quam quia non *sichelissat* modo, sed etiam *atticissat*, ut cum ipso loquar Men. prol. 12, h. e. poëtas Atticos imitatur, sicut hoc ipsa comoedia facit: quum paronomasium sectatus, quæ hæst nominibus *Attius* et *Atticus*, ut quum *Attium* se audituros crederent, *Atticum* inexpectato loco audirent spectatores. Benevolentiam quoque horum captare fortasse voluit, quum sciret Attica, ut universe in literis, ita imprimis in hoc genere acceptissima.

14. *eam ut sim implicitus*) Ita MSS. h. e. prisco more loquendi, ut in *eam sim plicatus*, quomodo Virgilius Aen. V, 279 serpentem dixit *Nexantem nodis, sequæ in sua membra plicantem*. Vulg. usitatior forma: *ea ut sim implicitus*.

15. MSS. et edd. primæ: *Atque advortendum ut animum adest benignitas*. Optime edd. mediæ, imprimis Iunt. et Ald.: *Atque ad vortendum huc animum a. b.*: nam *vertere animum ad aliquid* pro *advertere* etsi non adeo pervulgata est locutio, tamen neque per se absurda est, et plerisque similibus confirmatur; velut Livius dixit XXV, 16: *toto animo in impetum at-*

que iram verso. Iam ut istud vetustissimorum codicum natum procul dubio ex *ut*, in quod genuinum *huc* facile degeneraverit. Vid. ad Asin. 492. Non igitur erat, quod Camerarius responderet numeris vix ferendis, *Atque ad advortendum etc.*, neque Acidalio obtemperari suadenti: *Atque advortendum ad animum a. b.*

16. *Et hoc parum etiam*) Libri veteres: *Et hoc parum esse more m. i.* Pro *esse* non etiam cum Acidalio, sed legendum *ecce*, haud male coniecit Gronovius, quum *e* et *s* literas sæpius inter se permutatas constet, sicut monui ad Cajul. prol. 3. *Sed hoc parum*. Respondendum nunc arbitror: *Et si hoc parum, ecce, more maiorum instili*: etc. hoc, quod dicturus sum: vid. ad Carc. 401. Tò — *si* a sequente simili *h* litera interceptum. Cf. sequentem annotationem.

17. Vulg. nullis numeris: *Præ, ac percontatus sum vos, summi iudicium illico*. Et hæc quidem Pistoris conjectura, quam sic interpretatur Taubmaunus, ut dicat *ad-olescens a se parum ex more maiorum egisse* (qui statim in proœmiis benevolentiam auditorum captarunt), quum prius indicandi amoris sui facultatem sumserit, quum percontatus sit, an liceat etc. MSS. *Per mea* (Decurt. *me*) *percontatus sum vos sumque inde exilio* (Decurt. *unde exilio*; sed correctum *exilio*). Editio princeps

Nam amorem haec cuncta vitia sectari solent,
 Cura, aegritudo, nūniaque elegantia.
 Haec non modo illum, qui amat, sed, quemque attigit,
 Magno atque solido multat infortunio;
 Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
 Praequam res patitur, studuit elegantiae.
 Sed amori accedunt etiam haec, quae dixi minus:
 Insomnia, aerumna, error, terror, et fuga,
 Ineptia stultitiaque adeo et temeritas,

Per die percontatus sum, sumque index illico, Iuntina et Aldina: Per me percontatus sum, sumque indice aliquo. His propius coniectandum, quam adhuc fecerunt interpretes atque editores. Nam quis etiam Acidemum probet, vel sic legentem: Et hoc parum etiam more maiorum institi, Pergraeatus sumtutusque fui, inde illico; vel sic, paulo quidem probabilis: Et hoc parum etiam more amatorum institi: Percontatus sum vos, neque sum index illico. Nec melius rem gessere Sahmsius et Gronovius, quorum ille: Et hoc, parum etiam morem amatorum institi, Pronera percontatus, sumque index illico; hic: Et hoc parum etiam (vel E. b. p. ecce) more maiorum institi: Per me proceriatus sum inde ab initio. «Non enim, inquit, ipsam primariam personam amorem suos narrantem in prima fabula inducere solent Comici, sed alium quemcumque, qui prologum faciat. Prooemiarum et apud Plinium minorum est. Inde ab initio ut alibi Inde a principio Pseud. 4, 2 (972). » Quam igitur ad me res deventisset, putabam rescribendum: Per mea contatus vos sum, quam dixi elocon, h. e. meas res, seu de rebus meis, ut statuere eas vobis licent, vos sum percontatus (potius, prius),

quam (eas) dixi illico. Non intelletum tmesin, quae inest verbis Per mea contatus, de qua monitum ad argumenti prioris vs. 5, ansam praebuisse arbitrabar ad interpolandum Per mea percontatus, forte autem divulsas voces quam et dixi peperisse las et similes scripturas depravatas sumque nule exilico, sumque index illico. Necdum poenitet coniecturae, nisi quod neque improbem reponentem: Praevia contatus sum, quam dixi eloco, ut Praevia pro adverbio sit usurpatum, sicut passim adiectiva utriusque numeri, de quibus vid. Velmer. Hellenoelex. I, 2, 3. Compendia prae per pro praepositionum facillime misceri, omnes norunt, neque a -ura longe distat, quod exhibent libri, mea vel me. Horum itaque utrum verius videbitur (nam alterutrum genuinum esse confido), lector eliget. Carpit autem hic maior minus urbanior.

20. *modo illum*) Ita MSS. (certo sic, nihil monens de mutata a se scriptura, Parens edidit), quae, qui non intelligerent, tō qui ἀνιστίνται pronuntiandum esse, quae de re dixi ad Amph. 149, perperam transposuere, ut vix legitur, illum modo.

26. *Ineptia* extremam syllabam correctam habet ob duas consonas,

Incogitantia, excors inmodestia,
 Petulantia, cupiditas et malevolentia;
 Haeret etiam aviditas, residia, iniuria,
 Inopia, contumelia et dispendium, 33
 Multiloquium, pauciloquium. Hoc ideo fit, quia,
 Quae nihil attingunt ad rem nec sunt usui, haec
 Tam amator profert saepe advorso tempore;
 Ac pauciloquium rursum idcirco praedico,
 Quia nullus unquam amator adeo est callide 35
 Facundus, quae in rem sint suam, ut possit loqui.
 Nunc vos mi irasci ob multiloquium non decet:
 Eodem, quo amorem, Venus mi hoc legavit die,
 Illuc reverti certum, ut conata eloquar.
 Principio atque ex ephebis aetate exii 40

quae sequuntur. Vid. ad Amph. 108-111.

28. MSS. P. et *cup. mal.*

29. *residia*) Vulgo, *desidia*. Angelinus, non, quem Tanhmannus insinuat, Sarracenus, *residia*, quomodo dicuntur *vecordia*, *vesania*. MSS. Camerarii, *residia*, "quod Gaetero suaviter aures titillat. Car enim, inquit, non neque a *reses* fiat *rendia*, ut a *deses* fit *desidia*? Glossae Isidori: *Subses, qui subitus sedet.*" Ita Tanhmannus. Plenissime autem assentior Grutero, itaque scriptorum lectionem postlininio reduxi.

30. *sunt usui, haec*) MSS.; *sunt nidi*; Decurt., qui correctior, *sunt unidi*. Fortasse rectius legetur: — *— nec sunt unidi, Tam amator* etc. Vid. ad Amph. prol. 149.

33. Vulgo, *amator profert* etc.; sed MSS. et yv. edd. illi, *Tam amator* etc., haec, *Tum amator* etc. Abductum *Tam* a *Saepe*, quo pertinere vinum fuerit, haud concoxerint de-

scriptores. Sed valet *Tamen*: vid. ad Ba. 1135 sqq.

34. Vulgo, *Hoc pauciloquium rursum idcirco praedico*, "quod ferrem", si praecessisset versu 31 *Illud* (*multiloquium*) *ideo fit* etc.: nam rō hoc si de sigulo aliquo accipiendum esset, ad proxime antecedens nomen spectaret, quod fieri non potest; quum de multum loquendo agatur eo loco: utrumque igitur, et *multiloquium* et *pauciloquium*, in isto *hoc* intelligendum; unde sequitur, hic eam voculam prorsus otiosi; neque dubitem, quin forte ac pro ac scriptum in hoc degeneraverit. Vid. ad Asin. 24.

40. Vulgo: *Principio atque animus ephebis aetate exiit*, ridente merito Mureto *animum ex ephebis exeuntem*, quasi in eum cadat, quod in corpora, ut pubescat. Emendat igitur: *Principio ut ex ephebis aetate exii, rō animus ex sequente versu male repetitum arbitratus cum Douss hilio*, quibus etiam Acidalius assentitur, neque ego refragor, nisi quod vulga-

Atque animus studio amotus puerili meust,
 Amare valide coepi hinc meretricem eloco.
 Res exulatum ad illam clam abibat patris:
 Leno inportunus, dominus eius mulieris,
 Vi summa quidque, ut poterat, rapiebat domum. 45
 Obiurgare haec pater me noctis et dies:
 Lenonum perfidiam, iniustitiam expromere:
 Lacerari valide suam rem, illius augerier;
 Summo haec clamore; interdum mussans; conloqui
 Abnuere; negitare adeo me natum suum; 50
 Conclamitare tota urbe et praedicere,
 Omnes tenerent mutuitanti credere:
 Amorem multos inlexe in dispendium:
 Iulemperantem, non modestum, iniurium,
 Trahere, exhaurire me, quod quirem, abs se domo; 55
 Rationem pessumam esse, ea, quae ipsus optuma
 Omnis labores invenisset perferens,
 Amoris vi diffunditari ac didier.

tum atque retinendum puto, quod similiter ex sequentibus huc tractatum videbatur optimo Valenti. MSS. *P. a. a. plebeus aet. e.*

41. *meust*) Ita MSS., non eliso graviore verbo *puerili*, sicut fit in vulgatis, quae: — *puerili est meus*.

42. Putide libri *hic*, siquidem hoc per se intelligitur, quum Athenas adhuc non reliquerit Charinus. Solent meretricum nominibus addi patriae, quia maximam partem peregrinae erant, quarum officii aliis praeferebantur. Hanc cultiorem dicit utque amabiliorem adulescens, quia Atheniensem. Vid. Bentleius ad Terentii Andr. I, 3, 16. ibidem V, 1, 14: *Illam hinc civem esse aiunt*; et sic passim.

43. Vulgo, *abibat clam*; sed MSS. *lam abibat*, in quibus latere *clam* vi-

dit I. Gulielmus Quæst. in hanc fabulam cap. 1. «*Id, inquit, magis probuit lex ludicra, qua haec fabula concluditur: si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam si pachiuerit palam.*» Sed non transponendum *abibat clam*, verum temperandum ab ecclipsi τοῦ *clam*, tanquam verbi παρακλήσεως, sub ictu positi. Vid. ad Amph. 149.

47. Vulgo pravis numeris et in thesi occultato verbo gravissimo. *lenonum: Perfidiam, iniustitiam | lenonum expromere.*

52. V. C. *mutuitanti*, Decurt. *mututanti*.

58. Vulg. 1. *Amoris vi diffunditari ac deteri*. Recte Gronovius: «*Conmerat, alter ac dieheret*; alter (Decurt. emendatior) *ac didere*. Acad. et priscae edd. *ac dedere*. Lege: *Amoris vi diffunditari ac didier*, id est

Convitium tot me annos iam se pascere;
 Quod nisi pueret, ne luberet vivere. 60
 Sese extemplo, ex ephiebis postquam excesserit,
 Non ut ego, amoris neque desidia in otio
 Operam dedisse, neque potestatem sibi
 Fuisse: adeo arte colibitum se esse a patre;
 Multo opere iumundo rustico se exercitum, 65
 Nec nisi quinto anno quoque positum visere
 Urbem, atque extemplo inde, ubi spectavisset peplum,
 Rursum confestim exigi solitum a patre.
 Ibi multo primum sese familiarium
 Laboravisse, quom haec pater sibi diceret: 70
 Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metis;
 Tibi denique istic pariet laetitiam labos.
 Postquam recesset vita patrio corpore,
 Agrum se vendidisse atque ea pecunia
 Navim, metretas quae trecentas tolleret, 75
 Parasse, atque ea semper se invectatum undique

dissipari. *Vetus poeta apud Cicero-
 nem, *dide te ac disce.* »

59. Hunc versum inter et sequen-
 tem Muretus Varr. Lectt. XVIII, 9
 e veteribus, ut ait, membranis arces-
 situm talem inserit: *Suisque ingratus
 me vitam agere perperam.* Cuius li-
 des sit penes auctorem.

60. Vulg. fere inconcinne, nisi
 quis iis fretus, de quibus monui ad
 Asin. 770, *tot posse extremum e li-
 teram elidi* putet, quod nolim, quia
 aliud content MSS.: *Neque nisi quin-
 to anno quoque posse tum visere* *Pr-*
b-m etc. MSS. igitur non *posse tum*,
 sed uno verbo *positum*, h. e. decre-
 tum, constitutum; quod recte placuit
 Grutero.

69. Vulg. se, inconcinne quidem;
 sed quis non videat, reponendo *sese*,
 ut in Iuliana atque Aldina legitur,

versum facillime sanari? Non tamen
 id vidit elegantissimus Muretus va-
 riarum Lectionum modo laudato lo-
 co, et ex uestigio quo libro veteri repo-
 suit numeris parum probis: *Ibi multo
 plurimum se familiarium* etc.

71. Vulg. itidem inconcinne, nisi
 quis priorem e literam in *eidem* eli-
 dendam putet, quae ratio durissima:
*Tibi aras, tibi occas, tibi seris, ubi
 eadem metis.* Forte *idem* pro item
 extratum, sicut saepius factum mo-
 nui ad Cas. 83, post magis etiam,
 opinor, corruptum est.

76. MSS., *P. atque eam semper
 scis* (Decurt. *semperis* vel *semperis*)
vectaundique (vel *vectatum, vectatam*):
 Inde mirificae ortae coniecturae: *P.
 atque capse merces vectatum undique*,
 quae Scaligeri in ordinem recepta est,
 quia neque *capse* locum hic inve-

Adeo dum, quae tum haberet, peperisset bona.
 Me idem decere, si, ut deceret me, forem.
 Ego me ubi invisum meo patri esse intellego
 Atque odio me esse, quoi placere aequom fuit, 5a
 Amens amansque utut animum obfirino meum;
 Dico esse iturum me mercatum, si velit;
 Amorem missum facere me, dum illi obsequar.
 Agit gratias mi atque ingenium adlaudat meum;
 Sed mea promissa non neglexit persequi: 85
 Aedificat navim cercurum et mercis emit;
 Parata navi, inponit; praeterea mihi
 Talentum argenti ipse sua adnumerat manu;
 Servom una mittit, qui olim a puero parvulo
 Mihi paedagogus fuerat, quasi uti mihi foret 90
 Custos. His sic confectis navim solvimus,
 Rhodum venimus, ubi quas mercis vexeram,
 Omnis, ut volui, vendidi ex sententia,
 Lucrum ingens facio praeterquam mihi meus pater
 Dedit aestimatas mercis: ita peculium 95
 Conficio grande. Sed dum in portu illi ambulo,
 Hospes me quidam agnovit, ad coenam vocat.
 Venio, decumbo, acceptus hilare atque ampliter.
 Discubitum noctu ut imus, ecce ad me advenit

nial, neque solis placeat vectatum pro
 vectasse usurpatum; *P.* atque ea se in
Persis vectatum undique; *P.* atque isse
 merces vectatum undique. Haec lon-
 gius omnia recedunt a librorum scri-
 ptura antiquissimorum; sed proximae
 ad eam accedit, quod ipse in me-
 dium attulit: *Parasse atque ea semper*
se invectatum undique. Quam dica-
 tur *Vector* pro *V'chor*, quidam *Inve-*
ctor pro *Invehor*? nam *invecatum* in
 depravatis ductibus librorum videor
 mihi agnoscere. Nec tamen pugnabo,
 si quis potius ita reponendum pulet:

Parasse atque ea semper se vectatum
undique.

— — — *Si quid novisti rectius istis,*
Candulus imperti: si non, his utere
meum.

91. Libri metro nullo: *Custos, ii-*
sc confectis navim solvimus. MSS. *C.*
isset confectis etc., in quibus facile de-
 prehendi *C.* his sic *conf.*, quum verba
se si sic sed passim confundi scirem in
 MSS. Vid. ad *Cure.* 43, infra ad 710.

94. Libri vitio, ni fallor, calami:
L. i. facto. Iunt. Ald., *L. i. facio*,
 quas sequor.

Mulier, qua mulier alia nulla est pulchrior. 100
 Ea nocte mecum illa hospitis inssu fuit.
 Vosmet videte, quam mihi valde placuerit:
 Postridie hospitem adeo; oro, ut vendat mihi;
 Dico, eius pro meritis gratum me et munem fore.
 Quid verbis opus est? emid atque advexi heri. 105
 Eam me advexisse nolo resciscat pater.
 Modo eam reliqui ad portum in navi et servolum.
 Sed quid currentem servom a portu conspicio,
 Quem navi abire velui? Timeo, quid siet.

ACANTHIO. CHARINVS.

ACANTHIO

Ex summis opibus viribusque usque experire! nitere,
 i. t. l, 2 110
 Herus ut minor opera tua servetur! Agedum, Acan-
 thio,
 Abige abs te lassitudinem! cave pigritiae praevertaris!
 Simul enica suspiritus (vix subfero hercle anhelitum);
 Simul autem eos plenissime, qui advorsum eunt, aspel-
 lito,
 Detrude, deturba in viam! Haec hic disciplina pessumâ
 est, 115
 Currenti, properanti haud quisquam dignum habet dece-
 dere: t. t. c.
 Ita tres simitu res agenda sunt, quando unam occoe-
 peris:

105. Vulg. *emi*. Vid. ad *Amph.*
 prol. 149.

113. Vulg. *inconcinne*, *enicato*.
 MSS. et vv. edd. *enicat* vel *enicat*,
 ? a nescio quo literulae sive apicis

adhaerente, quomodo *Cas.* 270 *aege*
 pro *age* legebatur in veteri codice *Ca-*
merarii. Item male sunt. atque *Ald.*
Simul enicat me spiritus etc.

Et currendum est et pugnandum et autem iurgandum
in via.

CHARINVS

Quid illuc, quod illic tam expedite exquirat cursuram
sibi? i. t.

Cura est, negoti quid sit aut quid nuntiet.

ACANTHIO

Nugas ago! 120

Quam maxime resisto, tam res in periculo vortitur!

CHARINVS

Mali nescio quid nuntiat.

ACANTHIO

Genua hunc cursorem deserunt!

Perii! seditionem facit lien, occupat praecordia.

Perii! animam nequeo vortere. Nimis nihili tibicen siem!

Nunquam edepol omnes balineae mi hanc lassitudinem
eximent. 125

Domin' an foris dicam esse herum Charinum?

CHARINVS

Ergo animi pendeo,

Quid illuc negoti sit: lubet scire ex hoc me, ut sim certior.

119. Vulg. versu ὀπισθοπο: *Quid illud est, quod ille tam expedite exquirat cursuram sibi?* Parcus praeter liberos: *Quid est, quod ille etc.* Voculae *quid* et *quod* eliduntur figura prosodica, quam illustratum ivi ad *Amph. prol.* 74.

121. *Quam maxime resisto, tam res in periculo vortitur*) Accipiendum hoc per ellipsin pro eo quod est *Quam maxime resisto, tam maxime res in periculo vortitur*; quod usitatius dicitur *Quam magis r., tam magis r. i. p. v.* Vidd. grammatici.

122. *hunc cursorem*) H. e. me cur-

rentem, quomodo hic primam personam significare solet, ut monui ad *Capt.* 84.

126. Verbum *domin'* elisa o vocali pronuntiandum est, qua de re vide supra ad 119 laudatum *Amphitruonis* locum. Vulgo autem: ego *animi pendeo*, vi aut nulla aut perexigua prouisionis, quod quam saepe permutetur cum *Ergo* et similibus, supra monui ad 570. *Ergo* vel *Igitur* repetitioni seruiunt, ut notum est: nam 120 *Charinus*: *Cura est, negoti quid sit aut quid nuntiet.*

ACANTHIO

At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce as-
sulas? t. t. c.

Aperite aliquis! Vbi Charinus herus? dominus est an fo-
ris? —

Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur?

CHARINVS

Ecce me, i. t. 130

Acanthio, quem quaeris!

ACANTHIO

Nusquam est disciplina ignavior.

CHARINVS

Quae te res male agitant?

ACANTHIO

Multae, here, ted atque me. i. s.

CHARINVS

Quid est negoti?

ACANTHIO

Perimus!

CHARINVS

Inimicis principium dato. i. t.

ACANTHIO

At tibi sortito id obtigit. i. d.

CHARINVS

Loquere id negoti, quidquid est!

128. Cf. Capt. 764.

132. De metro vid. ad Amph. 596.
Cf. tamen sequentem annotationem.

133. Vulg. perversis numeris: Ac.
Perimus. Cn. *principium inimicis da-
to*. Ac. *at tibi sortito id obtigit*. Hnec
non nisi deletis verbis *dato* et *id* in
formam trochaici tetram. cat. redi-
gantur, qualem hunc versum adhuc
arbitrabar, quum tales sequi soleant
eiusmodi acatalecticos. Sed nunc ma-

lim, refecto etiam versu praecedente,
verbis autem immutatis, reponere:
Cn. *Quae te res male agitant?* Ac.
Multae, here, ted atque me. (i. t.) Cn.
Quid est negoti? Ac. *Perimus*. Cn.
Inimicis principium dato. (i. t.) Ac.
At tibi sortito id obtigit. (i. d.) De
iambis trimetris dimetrisque clausu-
larum loco usurpatis dixi ad Epid. 197
sq. Pyrrhichius in caesura iambi te-
trametri neminem male habebit, qui
vel legerit monita ad Amph. 1.

ACANTHIO

Placide: volo adquiescere. i. t. 124

CHARINVS

At tu edepol sume laciniam atque absterge sudorem tibi.

ACANTHIO

Tua causa rupi ramices. Iamdudum sputo sanguinem.

CHARINVS

Resinam ex melle Aegyptiam vorato, salvom feceris,

ACANTHIO

At tu edepol calidam picem bibito, aegritudo abscesserit.

CHARINVS

Hominem ego iracundiozem, quam te, novi neminem.

t. t. c.

ACANTHIO

At ego maledicentiozem, quam te, novi neminem. 140

CHARINVS

Si, saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo?

ACANTHIO

Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quae advenit!

CHARINVS

Dic mihi, an boni quid usquam est, quod quisquam uti
possiet

Sine malo omni, ut ne laborem capias, cum illo uti voles?

ACANTHIO

Nescio ego istaec: philosophari nunquam didici neque

scio;

145

135. Hic versus vulgo 124 inter ei 125 inseritur, dubitante Acidalio, an non salius sit, eum inculcari post 125, « ut mentione facta lassitudinis ac balnearum subiiciatur de sudore abstergendo; quod fore commodius videatur, quam ubi se nihili libicinem servus dixerit. » Sed toto isto loco non ponendus versus propterea,

quod ibi Charinus nondum convenit Acanthionem, quod sit demum versu 130. Ad sequentia igitur referri eum necesse est, neque locum ibi invenies, ubi collocetur, praeter eum, quem ei assignavi: tam ibi celeræ orationes sunt continuæ et quas ne verbo quidem, nedum versu, interrumpere liceat.

Ego bonum, malum quo accedit, mihi dare haud desidero.

CHARINVS

Cedo tuam mihi dexteram! agedum, Acanthio!

ACANTHIO

Hem, dabitur: tene.

CHARINVS

Vin' tu ted ob esse sequentem mi, an nevis?

ACANTHIO

Opera licet

Experiri, qui me rupi causa currendo tua:
Vt, quae scirem, scire actutum tibi liceret!

CHARINVS

Liberum 150

Tibi caput faciam eis paucos mensis.

ACANTHIO

Palpo percutis.

CHARINVS

Egon' ausim tibi usquam quidquam facinus falsum proloqui?

Quin iam, priusquam sum elocutus, scis, si mentiri volo.

ACANTHIO

Ah, lassitudinem hercle verba tua mihi addunt! enicas! i. t.

CHARINVS

Siccine mi obsequens es?

ACANTHIO

Quid vis faciam?

CHARINVS

Tun'? id quod volo.... t. l. c. 155

148. Vulg. *Vin' tu te mihi ob esse sequentem, an nevis?* quod ferri potest, modo vox *obsequentem* non elidatur. Vid. ad *Anaph.* 116, 341.

ACANTHIO

Quid id est igitur, quod vis?

CHARINVS

Dicam.

ACANTHIO

Dice.

CHARINVS

At enim placide volo.

ACANTHIO

Dormientis spectatores metuis ne ex somno excites?

CHARINVS

Vae tibi!

ACANTHIO

Tibi equidem a portu adporto hoc.

CHARINVS

Quid fers? dic mihi.

ACANTHIO

Vin, metum, cruciatum, curam iurgiumque atque inopiam.

CHARINVS

Peri! tu quidem thesaurum huc mi adportavisti mali! 156
Nullus sum!

ACANTHIO

Imo es

CHARINVS

Scio iam: miserum dices.

ACANTHIO

Tu dixisti: ego taceo. t. t.

156. *Quid id est igitur q. v.?* Sic Iunt. et Ald. Vulgo inconcinne: *Quid est igitur, q. v.?*

157. *ex somno*) Ita MSS. Vulg. *e s.*

158. *hoc*) *tò vae*. Vid. ad *Asin.* 288.

161. Vulg. nullis numeris: — *Tu dixisti: ego taceo*,

Quid istuc est mali?

CHARINVS

ACANTHIO

Ne rogitis: maximum infortunium est. t. t. c.

CHARINVS

Obsecro, dissolve iam me! nimis diu animi pendeo.

ACANTHIO

Placide: multa exquirier etiam prius volo, quam vapulem.

CHARINVS

Hercle vero vapulabis, nisi iam loquere aut hinc abis! 165

ACANTHIO

Hoc sis, vide, ut palpatur! Nullust, quando occœpit,
blandior. i. t.

CHARINVS

Obsecro hercle oroquē, ut, istuc quid sit, actulum indices: t. t. c.

Quandoquidem mihi supplicandum servolo video meo.

ACANTHIO

Tamde indignus videor?

CHARINVS

Imo dignus.

ACANTHIO

Equidem credidi.

CHARINVS

Obsecro, num navis periit?

ACANTHIO

Salva est navis: ne time. 170

164. Vulg. *exquirere*; ubi nescias, exquirere ipse velit servus, an e se exquiri a Charino.

169. Vulg. *Tandem indignus videor*. Sed *Tandem* in interrogationibus eiusmodi, quas vehementiorem

affectum indicant, nunquam principio ponitur orationis. Obsecutus igitur sum Lipsio reponenti *Tamde*, h. e. *Tam*, ul ex Festo constat, quod quam proclive fuerit misceri cum vulgato *Tandem*, citius vis est videre.

CHARINVS

Quid alia armamenta?

ACANTHIO

Salva et sarta sunt.

CHARINVS

, Quin tu expedis,

Quid siet, quod me per urbem currens quaerebas modo?

ACANTHIO

Tu quidem ex ore orationem mi eripis. Taceas face.

Credo, si boni quid ad te puntiem, instes acriter,

Qui nunc, quom malum audiundum est, flagitas me, ut
eloquar.

175

CHARINVS

Obsecro hercle te, istuc ut tu mihi malum facias palam!

ACANTHIO

Eloquar, quandoquidem oras. Tuos pater . . .

CHARINVS

Quid meus pater?

ACANTHIO

Tuam amicam . . .

CHARINVS

Quid eam?

171. *armamenta*) V. C. *ornamenta*. Vulg. autem *sana* legitur pro *sarta*; recte, opinor, emendante Lambino, quon nonnisi per *πρωτο-πονοίαν* sana dicatur res inanima.

172. Operarum, credo, vitio Gronoviana atque Ernestina: *Quid siet, te quod me* etc.

173. *Tū quidem* pro monosyllabo est. Vid. ad Amph. prol. 74. Caeterum vulgo: Ac. *Tū quidem ex ore orationem mihi eripis*. Cui. *taceo*. Ac. *tace*. altero prius promittente, se iacturum, quam alter, id faciat, rogavit eum; quod absurdum est. Iunt.

et Ald., *eripis, tace*. Cui. *Taceo*; recte inducta iuvenis persona, unde rescribendum vidi *Taceas face*, τὸ *TACEAS* vel *TACEAC* in *TACE*. Ac. forte mutatum ratus, *tace* vero cum *face* simili confusum. *Face* quam saepe sic usurpetur, non opus est doceri.

176. ut) Ita V. C. Vulgatum *istuc* uti *ἀπὸ τοῦ* est, siquidem *istuc* pro *istucce* positum posteriorem syllabam producit.

178. *Tuam* non liquescit. Vid. ad Amph. 341.

ACANTHIO

Vidit.

CHARINVS

Vidit? vae misero mihi!

Qui videre potuit?

ACANTHIO

Oculis.

CHARINVS

Quo pacto? —

ACANTHIO

Hiantibus.

CHARINVS

In' hinc diirectus? Nugaris in re capitali mea! 180

ACANTHIO

Qui, malum, ego nugor, si tibi, quod me rogas, respondeo?

CHARINVS

Hoc, quod te interrogo, responde!

ACANTHIO

Quin tu, si quid vis, roga. i. t.

CHARINVS

Certen' vidit?

ACANTHIO

Tam hercle certe, quam ego ted ac tu me vides. t. t. c.

CHARINVS

Vbi eam vidit?

ACANTHIO

Intus intra navim, uti prope adstitit

180. Vulg. inconcinne: *I hinc dier.** *nugare in r. c. m.* Anglius atque• Aldus pro arbitrio: *Abi h. d. a me:**nugare* etc. V. C., in *hoc dier.*, h. e.*In' hinc dier.*, sicut reposui. Ad cor-rigendum metri causa *nugaris* non opus erat libro vetere.

182. Hunc versum, qui vulgo 178 inter et 179 legitur, huc inserendum vidit Acidal. Divin. in Plaut. p. 323.

Et cum ea confabulatust.

CHARINVS

Perdidistis me, pater

185

Et tute! Eho tu, quin cavisti, ne eam videret, verbero?
Quin abstrudebas, sceleste, ne eam conspiceret pater?

ACANTHIO

Quia negotiosi eramus nostris nos negotiis:

Armamentis complicandis, componendis, studuimus.

Dum haec aguntur, leinbo advehitur tuos pater pauxillulo,

190

Neque quisquam hominem conspiciatust, donec in navi super.

CHARINVS

Nequidquam maris subterfugi saevis tempestatibus!

Equidem iam me certebam esse in terra atque in tuto loco;

Verum video ined ad saxa ferri saevis fluctibus.

Loquere porro, quid sit actum.

185. Vulg.: — — — Ca. *Perdidisti me, pater! Eho tu, eho tu, quin etc.* Sed nulla vi, nulla gratia, ista *Eho tu* repetuntur. Nec melius vet. edd., in his Sarmecia et Mediolanensis, quos laudare soleo: *Eo tu, eo tu, quin etc.* Melius V. G., *Eho tu hoc cavisti etc.*, abstinens ab inutili verborum *Eho tu* iteratione, itaque ἀνέπαλον quidem versum destitutus, sed eo ipso viam curationis monstrans, quum facile intelligitur, si quid a fronte excidit simile potius quam dissimile excidisse, vis autem similis datur quidquam istis *Eho tu sive Eo tu*, quam id, quod excidit inest, *Et tu* vel metri causa *Et tute*, quod et sententiam multum inuat, quum non patri solum, sed etiam

servulo irasci adolescentem apparcat,

187. nē) Vid. ad Amph. 149.

189. Libri interpretatione inconcinna neque observato asyndeto: *Armamentis complicandis et componendis studuimus.* Vid. ad Capt. 336.

192. Vulg.: *Nequidquam mare subterfugi saevis tempestatibus.* ubi incertum, accusativo an ablativo casu positum sit *mare*. Rescripsi igitur *maris, marē*, praesertim a littera sequente, cum *mare* permutatum rarius. Nec spreverim hanc lectionem *Nequidquam in mare subit, etc.* *Mare* pro *Mari* et *Hic* et alii: vid. *Parci* lexie. *Plant. v. Mare* auferendi enim. Rapti autem *in* praepositio a *me* antecedente videtur.

ACANTHIO

Postquam adspexit mulierem, 195
Rogitare occoept, quia esset.

CHARINVS

Quid respondit?

ACANTHIO

Eloco

Occecurri atque interpello: matri te ancillam tuae
Emisse illam.

CHARINVS

Visusne est tibi credere id?

ACANTHIO

Etiam rogas?

Sed scelestus subagitare occoept.

CHARINVS

Illamne, obsecro?

ACANTHIO

Mirum, quin me subagitaret.

CHARINVS

Edepol cor miserum meum, 200
Quod guttatim contabescit, quasi in aquam iudideris
salem!

Perii!

ACANTHIO

Ehem, istuc unum verbum dixisti verissimum!

198. *Etiam rogas?* Impatientis
loc. Vid. infra 207 sqq. et de formu-
la ad Cure. 187. Vulg. *subagitare*.
Vid. ad Amph. 28.

201. — — — Gn. *Edepol cor*
miserum meum, Quod guttatim con-
tabescit, quasi in aquam iudideris sa-
lem. Similiter Stich. 517 ex nostra

emendatione: *Quasi nix, tabescit dies.*

202. Vulg. *hem*, corrupto numero,
nisi vox ἀραξήτρος efficitur, qua
figura non abutendum. Operosius,
nec tamen restituto metro, Angelius
et Aldus: *P. Ac. hem nunc istuc v. d.*
v.; unde Acidalius: *P. Ac. hem*
istuc nunc unum v. d. v.

CHARINVS

Stultitia istaec est! — Quid faciam? Credo, non credet pater,

Si illam matri meo emissem dicam; post autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium. 205
Neque ille credet, neque credibile est, forma eximia
mulierem i. t.

Eam me emissem ancillam matri.

ACANTHIO

Non taces, stultissime?
Credet hercle: nam credebat iam mihi.

CHARINVS

Metuo miser, t. t. c.
Ne patrem prehendam, ut sit gesta res, suspicio.
Hoc, quod te rogo, responde, quaeso, Acanthio.

ACANTHIO

Quid rogas? 210

CHARINVS

Num esse amicam suspicari visus est?

ACANTHIO

Non visus est.
Quin quidque, ut dicebam, mihi credebat.

203. *Stultitia istaec est*) Haec vulgo sub *servuli* persona exhibentur. Sed is si verbum istud Charini censet esse verissimum; quomodo stultum ei videri potest? Nempe haec pugnantis, itaque probandae edd. Iunt. et Ald., in quibus Charino ista adscribuntur, stultitiam censenti, quod senem revera ancillam emiam uxori suae credidisse mulierem arbitretur servus. Cf. sequentia.

204. Vulg. numero difficili: *Si illam matri meae emissem dicam* etc. Iunt. Ald. *Si i. m. meae me em, d.*

Sed haud dubie notum *mea* ex *med*, ut facillime *d* et *a* literis misceri monui ad Cist. argum. 7. *To -e* ex sequente verbo se agglutinavit.

209. Male Taulm. Gron. Ern., ut *si gesta res*, Parcus tanquam ex MSS., item vv. edd., recte, ut *sit gesta res*.

210. V. imperfectis numeris: *Hoc quod te rogo, responde, quaeso, Ac, quid rogas?* nec proiciunt reponentes *II. q. t. r. r. mihi q. Ac, q. r.?* Excidit nomen servi, a Charino pronuntiatum, sicut saepe circa nomina hic luthatim est. Vid. ad Amph. 436.

CHARINVS

Verum, ut tibi quidem

Visus est.

ACANTHIO

Non; sed credebat.

CHARINVS

Vae mihi misero! nullus sum!

Sed quid ego hic nunc lamentando pereo, ad navim
non eo?

Sequere.

ACANTHIO

Si istac ibis, commodum obviam venies patri. 215
Postquam ted adspiciet timidum esse atque exanimatum, eloco

Retinebit, rogabit, unde illam emeris, quanti emeris;
Te tentabit.

CHARINVS

Quin hac ibo potius. Iam censes patrem
Abiisse a portu?

ACANTHIO

Quin ea ego huc praecurri gratia,
Ne te opprimeret imprudentem atque electaret.

CHARINVS

Optume. 220

216. MSS. *Postea apicit te tim.*
etc. Sed *Postea* ortum, nisi fallor,
ex *Postquam*, h. e. *Postquam*, quod
legitur in veteribus editionibus. Vid.
ad Cas. 449.

218. *Putide atque ἀρραπτοῦς* li-
bri: *Timidum tentabit te.* Cui. *quon-*
iam *huc ibo potius, iam censes patrem* etc.
Tō *Timidum* ex antecedentibus peti-
tum.

DEMIPHIO

Miris modis dī ludos faciunt hominibus i. s. II, 1.
 Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.
 Velut ego nocte hac, quae praeteriit, proxuma
 In somnis egi satis et fui homo exercitus.
 Mercari visus mihi sum formosam capram. 225
 Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
 Neu discordarent, si ambo in uno essent loco,
 Posterius quam mercatus fueram, visus sum
 In custodelam simiae concredere.
 Ea simia adeo post haud multo ad me venit, 230
 Male mihi precatur et facit convitium:
 Ait sese illius opera atque adventu caprae
 Flagitium et damnum fecisse haud mediocriter:
 Dicit, capram, quam dederam servandam sibi,
 Snae dotem uxoris ambadedisse. Oppido 235
 Mi illuc videri mirum, ut nua illaec capra
 Vxoris dotem simiae ambadederit.
 Instare factum simia, atque hoc denique
 Respondet: ni properem illam ab sese abducere,
 Ad me domum ad uxorem introductarum meam.

221. Similis locus est Rud. 497
 sqq., unde versum *Ne dormientis
 quidem sinunt quiescere retrahendum*,
 tanquam fugitivum, censebat Acidi-
 lius. Cui non assentior, quum sen-
 tentia etiam absque eo bene habeat.

229. Vulg. *In custodiam eam si-
 miam concredere*. Sed MSS. *In cu-
 stodiam sim. conc.*, omisso *eam*, unde
 legendum *In custodelam sim. conc.*
 dudum alii viderant.

235 sqq. Non male Acidalius Di-
 xit, in Plaut. pag. 324: «Tenuis

est iocus in verbo *ambadedere*, quem
 vix quisquam hactenus attendit. —
 Ludit in verbo, quod dixi. Sonus
 in eo est vocis *ambo*: cui oppo-
 nit *unum*. Et ait mirari se, quo-
 modo una capra dotem ambadederit.
 Hoc ita uisi accipias, nihil in his ver-
 bis falsi est; quamquam et illud si-
 mul ridicule nūtur, quomodo ca-
 pra unica totam dotem arrodere cir-
 cumquaque potuerit. Id quod mani-
 festum apparet; neque minus tamen
 oculatior ille iocus ibidem captatur. »

Atque oppido hercle bene velle illud visus sum;
 Ast non habere, quoi commendareim capram:
 Quo inage, quid facereim, cura cruciabar miser.
 Interea ad me hoedus visus adgredirier;
 Inuit mihi praedicare, sese ab simia 245
 Capram abduxisse, et coepit iuridere me.
 Ego enim lugere atque illam abductam conqueri.
 Hoc quam ad rem credam pertinere somnium,
 Nequeo invenire; nisi capram illam suspicor
 Iam me invenisse, quae sit aut quid voluerit. 250
 Ad portum hinc abii inane cum luci simul,
 Postquam hic, quod volui, transegi; atque ego conspicio
 Navem ex Rhodo, qua heri est advectus filius.
 Conlubitum est illuc mihi, nescio qui, visere.
 Ascendi in lembum atque ad navim advehor: 255
 Atque ego illi adspicio forma eximia mulierem,
 Filius quam advexit meus matri ancillam suae;
 Quam ego postquam adspexi, non ita amo, ut sani solent
 Homines; sed eodem pacto, ut insani solent.
 Amavi hercle equidem ego olim in adolescentia; 260
 Verum ad hoc exemplum nunquam, ut nunc insanio.

241. Inapte libri: *Atque oppido hercle bene velle illi visus sum.* Non de coagitur, an bene vel male voluerit simiae isti Demipho; sed visus hic sibi est in somnio illud bene velle, quod simia inuit eum, abducere ab ipsa capram.

251. *Luci*) Vid. ad Amph. 10.

252. *atque*) Vid. ad Epid. 20⁴.

254. *illud*) Forte corrigere oblitus sum vitiosam codicum scripturam *etud*. Recte Gulielmus Quesnit, in hanc fabulam cap. 3: «Sincerius, inquit, existimo *Collubitum est illuc*. Notae formulae *ad forum, in theatrum, domum visere*».

255. Vulg. *Ascendi in lemb;* sed Decurt., emendatio ille altero libro Cameratiano, et vv. edd., *Ascendi*, quod acque bonum. Verba *lembum* et *navem* non eliduntur, de qua re vid. ad Amph. 341; quod non advertentes editores, divisis sententiis, versum alterum altero farserunt in hunc modum: *Ascendi in lembum atque ad navim advehor: atque ego Illam conspicio* etc. Pro *illam* vv. edd. *illi*, b. e. *illae*, recte, quia de ista muliere tum nondum quidquam sexus inauliverat.

261. *hæ*.) Vid. ad Amph. 136.

Nunc hoc profecto sic est: haec illa est capra.
Sed simia illa atque hoedus tunc quid velint.
Unum quidem hercle iam scio, periisse me;
Vosmet videte ceterum, quanti siem. 265
Sed conticescam: vicinum eccum, exit foras.

LYSIMACHVS. DEMIPHO. LORARI.

LYSIMACHVS

Profecto ego illunc hircum castrari volo, i. s. II, 2.
Ruri qui nobis exhibet negotium.

DEMIPHO.

Neque omen illud mihi neque auspiciū placet:
Quasi hircum metuo ne uxor me castret mea, 270
Atque illius haec nunc simiae partis ferat.

LYSIMACHVS

I tu hinc ad villam atque istos rastros villico
Pisto ipsi facito coram ut tradas in manum.
Vxori facito ut nunties, negotium
Mihi esse in urbe, ne me exspectet: nam mihi 275
Tres hodie litis iudicandas dicito.

262 sqq. Perverso ordine haec ita leguntur in vulgatis: — — — *instatio. Unum quidem hercle iam scio, periisse me. Vosmet videte ceterum, quanti siem. Nunc hoc profecto sic est: haec illa est capra. Sed simia illa atque hoedus tunc quid velint. Sed conticescam* etc. Facile intelligitur, versum de capra *Nunc hoc* etc. ibi esse inculcandum, ubi de muliere dictum, quam capram istam censet silicernium. Qui versui necessario adiungendi illi *Sed simia* et *Unum quidem*, quum, quid significant simia et hoedus, se necare, sed unum pro-

he scire, se periisse, dicat Demipho. Quos iam sponte sequuntur versus duo reliqui huius scenae. Ceterum *quanti siem* ita accipiendum, ut iudicare spectatores inbeat Demipho, an propter hunc amorem prius sit de se existimandum. Infra 314 sqq. senex perditus: *Humanum amare est, humanum autem ignorare est. Ne, sis, me obiurga: hoc non voluntas me impulit. Lx. Quia non obiurgo. Dz. At ne deterorem tamen. Hoc facto ducas.*

270. Vid. ad Asin. 542.

1, et hoc memento dicere.

LORARIUS

Numquid amplius?

LYSIMACHVS

Tantum est.

DEMIPHO

Lysimache, salved.

LYSIMACHVS

Euge, Demipho,

Salveto. Quid fit? quid agis?

DEMIPHO

Quod miserrumus.

LYSIMACHVS

Dì melius faxint!

DEMIPHO

Dì hoc quidem faciunt.

LYSIMACHVS

Quid est?

280

DEMIPHO

Dicam, tibi si videam esse operam aut olum.

279. Vulg. nec salvis numeris et praeter morem illata o interiectione, verbis autem *quid fit? quid agis?* praepostero ordine perscriptis: *Salve, o quid agis? quid fit?* Vt. *quod miserrumus.* Nec melius Imt. et Ald. *S. o. q. agitur? quid fit?* ubi verba senis *Quod miserrimus* plane non habent, quo referantur. Quibus quum ad ista *quid agis?* respondeatur, apparet haec iuxta illa ponenda esse, secus ac vulgo fit: nam si verbus *quid fit?* orationem suam finisset Lysimachus, aliud nimirum ulter subiecisset. Forte autem ablata t littera ex *Salveto* notum *Salve o*, quomodo Meo. 738 respondendam vili

Pugnus me vetastus huius ori quidquam parcere? quum adhuc legere-tur *Pugnus me vetus in lauis* etc. Vt illo loco i sequens, ita hoc e praecedens t litterae fraudi fuit. Cf. Mil. 483.

280. *Di hoc quidem faciunt* Ita quidem libri. Sed quid hoc sibi vult, quod melius iam nunc deos facere dicit Demipho, qui se miserrimum queritur, dum adhuc nescit, an copiam amoris sui sibi facturus sit Lysimachus? Ipsa igitur sententia reponi iubet *Di hoc quidem faciunt.* Ita loquitur senex anator certa spe, alterum sibi in hac re non defuturum. Vel certe legendum *faciunt*.

LYSIMACHVS

Quamquam negotium est, si quid vis, Demipho,
Non sum occupatus unquam amico operam dare.

DEMIPHO

Benignitatem tuam mi experio praedicas.
Quid tibi ego aetatis videor?

LYSIMACHVS

Acherunticus,

285

Senex vetus, decrepitus.

DEMIPHO

Pervorse vides:

Puer sum, Lysimache, septuennis.

LYSIMACHVS

Sanus es,

Qui puerum te esse dicas?

DEMIPHO

Vera praedico.

LYSIMACHVS

Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex quom extemplo est, iam nec sentit nec sapit, 290
Aiunt, solere eum rursum repuerascere.

DEMIPHO

Ino bis tanto valeo, quam valui prius.

LYSIMACHVS

Bene hercle factum et gaudeo.

DEMIPHO

Ino si scias:

Oculis quoque etiam plus iam video, quam prius.

LYSIMACHVS

Bene est.

290. *Senex quom extemplo est*) Vid. ad Cure. 20.

DEMIPHO

Malam rem dico.

LYSIMACHVS

Iam istuc non bonum est.

293

DEMIPHO

Sed ausimne ego tibi eloqui, si quid velim?

LYSIMACHVS

Audacter.

DEMIPHO

Animum advorte.

LYSIMACHVS

Fiet sedulo.

DEMIPHO

Hodie ire in ludum ocepi literarium,
Lysimache. Ternas scio iam.

LYSIMACHVS

Quid? ternas?

DEMIPHO

AMO.

LYSIMACHVS

Tun' capite cano amas, senex nequissime?

300

DEMIPHO

Si canum, si istuc rutilum, sive alrum est, amo.

LYSIMACHVS

Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.

DEMIPHO

Decide collum, si falsum ad ted eloquor!

Vel, ut scias me amare, cape cultrum, seca

301. Vulg. pravis numeris: *Seu canum, seu istuc rutilum, sive etc.* MSS. et vv. edd., in his Sarracen. et Mediol., *Si canum, seu istuc etc.* Legendum: *si canum, si istuc etc.* Vid. ad Men. 700.

303. Vulgo loquendi formula parum proba: *Decide collum, si falsum est uti loquor.* Decart. et vv. edd. *D. c., si falsum ad te loquor, unde facile erat verum exculpere, quod posui.*

Digitum vel aurem vel tu nasum vel labrum; 306
 Si movero me seu secari sensero,
 Lysimache, auctor sum, amando med ut enices.

LYSIMACHVS

Si unquam vidistis pictum amatorem, hem illic est:
 Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus senex
 Tantidem est, quasi sit signum pictum in pariete. 310

DEMIPHO

Nunc tu me, credo, castigare cogitas.

LYSIMACHVS

Egon' te?

DEMIPHO

Nihil est iam, quod tu mihi suscenseas:
 Fecere tale ante alii spectati viri.
 Humanum amare est, humanum autem ignoscere est.
 Ne, sis, me obiurga: huc non voluntas me impulit. 315

LYSIMACHVS

Quin non obiurgo.

DEMIPHO

At ne deteriorem tamen

Hoc facto ducas.

307. Vulg. *L., auctor sum uti me amando hoc enices.* Sed abest rō hic Decurtato et vv. edd.

308. Vulg. *Si unquam vidisti pictum* etc. quasi ipsum Demiphonem se respicere iubente Lysimacho, quod absurdum est. Imo spectatores hic alloquitur, id quod saepe faciunt mendaces in fabulis actores, vult Aul. 608 sqq. Cas. 70-7, Men. 779 sq. Poen. 466. Et sic iterum Lysimachus 319, *Hic homo ex auctore insanit.* Simili autem vitio supra 125 *Perdidisti* pro *Perdidisti* exaratum vidimus in libris.

310. *Tantidem (pretii).* Frustra

Intt. Ald., probantibus Acidalio et Parro, *Tantidem.*

315. Vulg. *Ne sis me obiurga. hoc non voluntas me impulit.* Pro *ad hoc*, inquit Laubinus. Vellem exempla eius usus protulisset. Acidalius: « *Hoc alii volunt esse hoc; optime: atque ita Servius ac Priscianus Marone: Hoc tunc ignipotens coelo descendit ab alto.* Libri tamen veteres aliter, neque male distinguunt *ne obiurga hoc*; quasi sit propter hoc. » Ita quidem *Itac* pro *Propter istuc* positum observavimus Men. 641. Sed prior ratio verior videtur, quia simplicior.

LYSIMACHVS

Egon' te? Ah, ne di siverint!

DEMIPHO

Vide, sis, modo etiam.

LYSIMACHVS

Visum est.

DEMIPHO

Certen'?

LYSIMACHVS

Perdis me! —

Nic homo ex amore insanit. — Numquid vis?

DEMIPHO

Vale.

LYSIMACHVS

Ad portum propero: nam ibi mihi negotium est. 3.

DEMIPHO

Bene ambulato.

LYSIMACHVS

Bene vale.

DEMIPHO

Bene sit tibi.

Quin mihi quoque etiam ad portum est negotium:

Nunc adeo ibo illuc. Sed optume gnatum meum

317. *Ah, ne di siverint!* Mh γίνωτο, ut recte interpretes. Cf. infra 605. Ro. 433: *Ly. Perit sibi sodales.* Ms. *Ne di urint!* *Ly. Sic est, ut loquor.*

318. *Perdis me*) H. e. Occidis me tuis ambagibus ac nugis. Similiter Men. 810: *Me. Mane modo: etiam percontabor alia.* St. *Occidis fabula.* Pseud. 933: *Occidis me, quom istua rogatus!* Mil. 313: *Pa. Scoledre, Scoledre! SCL. Quis hono interimit?* *Pa. Alter est aulactor?* Et sic passim.

321. Libri inconcinne: Ds. *Bene*

ambulato. *Ly. Bene valeto.* Ds. *Bene sit tibi.* V. C. *Bene valete.*

322. Libri male modulato versu: *Quin mihi Quoquo etiam est ad portum negotium.* Emendatio haec videtur eius, qui quum invenisset *Quin mihi quoque etiam ad portum est negotium*, ignorans, rē portum h. l. non elidi, verba transponendi esse metri causa perperam arbitraretur. Vid. ad Amph. 341.

323. *Sed elisa vocali litera pronuntiandum.* Vid. ad Amph. prol. 74.

PLAUT. Com. Tom. II

U h,

Video, eęcum. Operiar hominem: hoc nunc mihi visó
 opust,
 Huic persuadere quomodo potis siem, 325
 Vt illam vendat neve det matri suae:
 Nam ei dono advexe auđivi. Sed praecauro opust,
 Ne hic illam me animum adiecisse aliqua sentiat.

CHARINVS. DEMIPHO.

CHARINVS

Homo miserior me nullust aequę, opinor, . as. ex b. d.
 et t. d. br. II, 3.
 Nequę, advorsa quoi sint plura sempiterna! 330
 Satin', quidquid est et quam rem agere occepi, as. ex
 b. d. et i. h.
 Proprium nequit mihi, quod cupio, evenire?
 Ita mala mihi res obicitur aliqua,
 Bonum quae meum comprimit consilium.
 Miser amicam mihi paravi animi causa, pretio eripni,
 as. ex t. d. et i. d. c. 335

324. *Hoc nunc mihi viso opust*) Id est: Hoc nunc videndum seu curandum est mihi. Male Scriverius: *Hoc nunc mihi usu est opus*, Cacterum vulgo inconciune: — *viso est opus*, et mox: — *praecauro est opus*, utrumque lapsus animadvertente Acidalio, sed frustra, ad eiusmodi admonitiones aures obturante vulgo editorum.

328. Ita MSS., praepositione verbali ad pronomen *illam* referenda, sicut saepius, praesertim apud praescos: quod non capiens bonus Angelus mutavit, *Ne ad illam me etc.*, ut nunc legitur.

329 sq. Dixi de hoc metro, ad Capt. 428 sqq.

331 sqq. Vid. ad Amph. 422.

333. *Ita*) Vid. ad Amph. 475.

335. Vulg. nulla forma metri: *Miser amicam mihi paravi, animi causa, pretio; Ratus etc.* Parens tanquam ex MSS. *M. a. p. a. c.; pretio eripui; Ratus etc.* quomodo etiam redd. antiquissimae, in his Sarracenae et Mediolanensis, quas inspexi; huiusmodi vero atque Aklia: *M. a. m. p. a. causa, eripui pretio.* Non igitur repudiandum vidi tó *eripui*, quo recepto etiam metrum apparuit illud asynartetum, de quo exposui tom. I, pag. 128.

Ratus clam patrem posse habere. t. d.
 Is rescivit et vidit et perdidit me. b. t.
 Neque, is quom roget, quid loquar, cogitatum est:
 Ita animi decem in pectore incerti certant;
 Nec, quid corde nunc consili capere possim, 340
 Scio: tantus cum cura meo est error animo,
 Dum servi mei perplacet mihi consilium,
 Dum rursum haud placet, nec pater potis videtur
 Induci, ut putet, matris ancillam emtam esse illam.
 Nunc si dico, ut res est, atque illam mihi me 345
 Ernisse indico, quemadmodum existimet me?
 Atque illam abstrahat, trans mare hinc venum asportet!
 Scio, saevus quam sit, domo doctus. Igityr
 Hocce est amare? Arare mavelim, quam sic amare!
 t. t.
 Iam hinc olim invitum domo extrusit ab sese; mercatum
 as. ex t. d. et i. d. c. 350
 Iussit ire. Ibi hoc malum inveni! t. d.
 Ybi voluptatem aegritudo vincat, quid ibi inest amoeni?
 t. t.
 Nequidquam abdidi, abscondidi, abstrusam habebam: b. t.
 Musca est meus pater, nil potest clam illum haberi,
 Nec sacrum nec tam profanum quidquam est, quin ibi
 eloco adsit; t. t. 355
 Nec, qui rebus meis confidam, mi ulla spes in corde cer-
 ta est.

336. Vulg. ex interpretatione: *Ratus clam patrem meum posse habere*. Asynartetos, quales modo dixi, sequi solent clausulae, ex versu trochaico dimetro constantes, ut illidem monni tom. I, pag. 128.

341. Male vulgatae edd.: — *tantus cum cura meo est error animo*. *Dum servi* etc. Bene in veteribus, velut Iuntina, commate, quod vocant, di-

stinguatur post verbum *animo*, siquidem haec usque ad finem versus 344 unius orationis ambita comprehendenda sunt.

349. Vid. ad Amph. 596. Cf. 332.

350 sq. Dixi de hoc metri genere tom. I, pag. 128. *Malum a* litera elisa praenuntiandum est. Vid. ad Amph. prol. 74.

DEMIPHO

Quid illuc est, quòd solus secum fabulatur filius? t. t. c.
Sollicitus mihi nescio quare videtur.

CHARINVS

Attate,

Meus pater hic quidem est, quem video! Ibo: adloquar.
Quid sit, pater?

DEMIPHO

Vnde incedis? quid festinas, gnate mi?

CHARINVS

Recte, pater. 360

DEMIPHO

Ita volo; sed istuc quid est, tibi quod commutatus color?
Numquid tibi dolet?

CHARINVS

Nescio quid meo animo est aegre, pater;
Postea nocte hac non quievi satis mea ex sententia.

DEMIPHO

Per mare ut vectus, nunc oculi terram mirantur tui,

CHARINVS

Magis opinor.

DEMIPHO

Id est profecto; verum actutum abscèsserit. 365
Ergo edepol palles: si sapias, eas ac decumbas domi.

CHARINVS

Otium non est: inmandatis rebus praeverti volo.

357. *Quid similiter effluendum,*
et *i* liquescente.

360. *Recte*) Vind. inttp. ad h. l.,
nos ad Terentii Eun. 129, item ad
Cure. 615. Cf. infra 405.

365. *Magis opinor*) H. c. *opinor*,
tem ita se habere, ut dicis, quam re-

vera animo meo aegre esse. Hoc non
capiens I. Guelielmus Quaestt. in hanc
fabulam cap. 3, interpungebat: *nunc*
oculi terram mirantur tui magis. Cu.
Opinor. DE. Id est. « Scilicet, inquit,
qui diu in mari vectus erat, magis
terram mirabatur, quam solitus erat. »
Sed eo nihil opus.

DENIPHO

Cras agito, perendie agito.

CHARINVS

Saepe ex te audiui, pater,
Re mandatae omnis sapientis primum praeuerti decet.

DENIPHO

Age igitur: nolo advorsari advorsus tuam sententiam. 370

CHARINVS

Salvos sum, siquidem isti dicto solidà et perpetua est
fides.

DENIPHO

Quid illuc est, quod ille a me solus se in consilium se-
vocat?

Iam non vereor, ne eam me amare hic potuerit resciscere:

Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amantes ut
solent.

CHARINVS

Res adhuc quidem hercle in tuto est: nam hunc nescire
sat scio 375

De illa amica; quod si sciret, esset alia oratio.

DENIPHO

Quin ego hunc agredior de illa?

372. Vulg.: *Quid illuc est, quod ille solus se in consilium se vocat?*
Sed V. C. *Q. i. e. q. mea* (h. e. *ille a*) *me solus* etc.; Decurtatus: *Q. i. e. quod illa me solus* etc.: vv. edd., in his Inut. Ald., *Q. illud quod ille a me solus* etc. Habuerim autem nunc versum hunc potius pro iambico tetrametro, ut diversus a superiore affectus senis diverso quoque metro exprimitur. Quod particula eliditur. Vid. ad Amph. prol. 74.

373. Vulg. *I. n. v. ne illum me amare* etc. laeso metro trochaico: nam hic versus male habeatur pro iambico, ulpote his non pertinentibus quidquam ad proxime antecedentia, quibus secum loquentem miratur senex filium; sed hic animus ei redit, nihilque metuendum sperat, sicut antea. Quamobrem versus trochaici rursus h. l. usurpandi sunt, si quidem sententiis congruere velimus metra.

CHARINVS

Quin ego hinc me amolior? —

Eo ego, ut, quae mandata, amicus amicis tradam.

DEMIPHO

Ino mane:

Paucula etiam sciscitare prius volo.

CHARINVS

Dic, quid velis.

DEMIPHO

Vsquene valuisti?

CHARINVS

Perpetuo recte, dum quidem illic fui; 383
 Verum in portum huc ut sum advectus, nescio qui ani-
 mus mihi dolet.

DEMIPHO

Nausea edepol factum credo; verum actutum absces-
 serit.

Sed quid ais? ecquam tu advexti tuae matri ancillam
 Rhodo?

CHARINVS

Advexi.

DEMIPHO

Quid? ea ut videtur mulier?

CHARINVS

Non edepol mala.

DEMIPHO

Vt morata est?

CHARINVS

Nullam vidi melius mea sententia.

385

DEMIPHO

Mihi quidem edepol visum est, quom illam vidi.

CHARINVS

Eho, vidistin', pater?

383. Decurt. et vv. edd.: — an-
 cillam e Rhodo.

386. Vulg. versu impingente: Eho,
 an vidisti, pater?

DEMIPHO

Vidi; verum non ex usu nostro est, neque adeo placet,

CHARINVS

Qui vero?

DEMIPHO

Qui? Quia non nostra formam habet dignam domo:
Nihil opus nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat,
Lignum caedat, pensum faciat, aedis verrat, vapulet, 390
Quaeque habeat cotidianum familiae coctum cibum.
Horum illa nihilum quidquam facere poterit admodum.

CHARINVS

Ea causa equidem illam emi, dono quam darem matri
meae.

DEMIPHO

Ne dui neu te advexisse dixeris.

CHARINVS

Dì me adiuuant!

DEMIPHO

Labefacto paulatim. — Verum, quod praeterii dicere, 395
Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit com-
mes,

Neque sinam.

CHARINVS

Qui vero?

DEMIPHO

Quia illa forma matrem familias
Flagitium sit si sequatur, quando incedat per vias:
Contemplant, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,

388. Vulg.: CH. *Qui vero?* DE. *quia non nostra formam habet dignam domo.* Haec si reliquit Plautus, tò quia posteriore syllaba longa posuit, rarissimo exemplo, ut monui ad Ba. 759 sq. *Qui?* igitur a sequen-

te simili *Quia* interceptum existimamus.

391. MSS. *Quae habent.*

396 sq. Verborum *Neque* et *Quia* vocales priores eliduntur. Vid. 24 Amph. prol. 74.

Vellicent, vocent, molesti sint, occentent ostium; 404
 Impleantur meae fores elogiorum carbonibus;
 Atque, ut nunc sunt maledicentes homines, uxori meae
 Milique obiectent lenocinium facere. Nam quid eo est
 opus?

CHARINVS

Hercle quin tu recte dicis et tibi adsentor ego.
 Sed quid illa nunc fiet?

DEMIPHO

Recte: ego emero matri tuae 405
 Ancillam aliquam non malam, viraginem forma mala;
 Ut matrem addecat familias, aut Syram aut Aegyptiam:
 Ea molet, coquet, conficiet pensum, pinsetur flagro;
 Neque propter eam quidquam eveniet nostris foribus fla-
 giti.

CHARINVS

Quid, si igitur reddatur illi, unde emta est?

DEMIPHO

Minime gentium. 410

CHARINVS

Dixit se redhibere, si non placeat.

DEMIPHO

Nihil istoc opust:
 Litigare nolo ego vos qua, tuam autem adcūsari fidem.

404. Vulg. pessimis numeris: Cat.
Hercle quā tu recte dicis, et tibi as-
sen | tior e | go. Facinus hoc est
 correctorum nescientium, et litterarum
 stultitiam saepe valere ad producendas
 syllabas, sicut docui ad Amph. prol.
 58, quumque igitur inuenissent ar-
 sentor ego, metri causa id mutandum
 male in animum indutuerunt.

405. Recte) Vid. supra ad 360.

412. Vulg. *Litigare nolo ego vos;*
quam tuam autem accusari fidem. In

his quid sibi velit istud *quam*, nemo
 dixerit. Quod sentiens Acidalius Di-
 vinatt. in Plaut. 325, reponerat, u-
 surpataduplici negatione prosimplici)
 Graecorum more: *Litigare nolo ego*
vos, neque tuam autem accusari fidem.
 Id Puteus recepit in priorem suam
 Plauti editionem, neque improbat
 Pistoris et Taubmannus, nisi quod
 ille tamen putat, in sermone scilicet
 prae amore tantum non delirantis et
 perplexi posse vulgatum ferri. Ferretur

Multo edepol, si quid faciundum est, facere damnum
 mavolo,
 Quam opprobramentum aut flagitium muliebri inferri
 domo.
 Me tibi illam posse opinor luculente vendere. 415

CHARINVS

Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi;
 pater.

DEMIPHO

Tace modo: senex est quidam, qui illam mandavit mihi

equidem, si verbis *quam tuam accusari fidem* novi aliquid contineretur et a praecedentibus *Litigare nolo ego vos* diversis: ut senex diceret, quam filii fides accusaretur, se damnum pati malle; quomodo olim legebatur *quam tuam autem accusari fidem*, *Multo edepol* etc. Verum sic non est, sed accusaturus erat fidem Charini idem ille, quem litigaturum cum eo credebatur Demipho, ut facile intelligatur, recte haec continue scribi iussisse Acidaliū. Caeterum eius emendatio neque *tuam autem accusari fidem* durior mihi videtur, quam *ipsum* recipiatur in ordinem, perstatoque potius in lectione a me inducta hac: *Litigare nolo ego vos qua, tuam autem accusari fidem*; h. e. Nolo ego vos aliqua (ratione) litigare etc. Vid. imprimis Horat. Tursell. De Partice. lat. orat. Voc. Quo §. 4.

414. Vulg.: — — — *mavolo, Quam opprobramentum aut flagitium muliebri inferri domo*. Sed recte suspectum esse *inferri* habuit Acidalius: nam quis, quare, tale quid inferri non cupiat domo sua? Quod autem quispian hanc eo valere putet, ut nolit senex spargi in vulgus malos de se suasque et suorum fide ruinas ob illam foeminae

abalienotam, non sic latine id dici posse arbitror, nisi quis ita lupi velit, ut et contrarium suae sententiae licet intelligi, vitio malorum scriptorum, non huius nostri. Rescripsit igitur: — — *mavolo, Quam opprobramentum aut flagitium muliebri inferri domo, opprobramentum a venditore, si ancilla redhibenda ei fuisset; flagitium muliebri a vulgo hominum, lenocinium suspicante*. Sic *inferri infamia, iniuria, mors* et similia dicuntur; et saepe ob similitudinem i (h. e. in) et e praepositiones confusae in libris veteribus, praesertim scriptis. Pistoris malebat, *inferri domo*; quod neque ipsum improbarim. Neque emendatio si placeat, *domo* erit casus tertius, ut apud Catonem, Flacum, alios.

416. *quoniam*.) Vid. ad Amph. 149.

417. *Tace modo*) Animum honoris habere filium iubet senex. Vid. ad Cure. 621. Male Acidalius Divinall. in Plant. pag. 325 non *illam, sed otium* scripsisse Plautum sibi persuasit, Senex, cuius animus totus est in illa muliere, oblitus, neminem ex urbe adhuc eam visisse praeter sese, illam ipsam se emere iussisse dicit senem istum fictitium; sed statim ad se re-

Vt emerem ad faciem istanc.

CHARINVS

At mihi quidam adulescens, pater,
Mandavit, ad istancce faciem, ut illaec est, emerem sibi,

DEMIPHO

Viginti minis opinor posse me illam vendere. 420

CHARINVS

At, ego si velim, iam dantur septem et viginti minae,

DEMIPHO

At ego

CHARINVS

Quin ego, inquam

DEMIPHO

At nescis, quid dicturus sum : tace,
Tris minas adcludere etiam possum, ut triginta sient,

CHARINVS

Quo vortisti?

DEMIPHO

Ad illum, qui emit.

CHARINVS

Vbinam est is homo gentium?

DEMIPHO

Eccillum video : iubet quinque addere me etiam nunc
minas. 425

diens, verba sua correcturus addit: *ad istanc faciem*, ut non illam ipsam, sed similem aliquam ancillam dixisse videatur. Non igitur vituperandum istud *illam*, sed laudandum, tamquam id, quo optime senis exprimitur perturbatio.

419. Vulg. inconcinne: *M. ad illam faciem*. MSS. *M. ad istanc faciem*. Vid. ad Amph. 138. Manus quoque

recte libri: *ad illam faciem, ita ut illa est, siquidem ad illam faciem idem est ita*, ut alterutrum solum posuendum sit, utrumque vero usurpare non molina distet a solecismo. Iunt. Ald.: — *ita ut illa est, ut emerem sibi*. Sed facile ut particula intelligitur. Vid. ad Amph. 142. Conf. 427.

422. MSS. frequenti confusione; *ah neqis* etc.

CHARINVS

Hercle illuncce di infelicient, quisquis est!

DEMIPHO

Ibidem mihi

Etiam nunc adnutat, addam sex minas.

CHARINVS

Septem mili . . .

DEMIPHO

Nunquam edepol me vincet hodie!

CHARINVS

Commodis poscit, pater.

DEMIPHO

Nequidquam poscit: ego habebo.

CHARINVS

At illic pollicitust prior.

DEMIPHO

Nihili facio.

CHARINVS

Quinquaginta poscit.

DEMIPHO

Non centum datur. 430

Potin', ut ne licitere advorsum *mei* animi sententiam?Maxumam hercle habebis praedam: ita ille est, quod
emittur, senex.

Sanus non est ex amore illius: quod posces, feres.

426. Vulg. inconcinne: *Hercle illuncce di etc.* Conf. 419. Possis etiam: *Hercule illunc etc.*

428. *Nunquam edepol me vincet hodie!* Haec vulgo sub persona Charini continuant, quae Demiphoni tribuenda esse, color eorum satis indicat: nam reverentia patris commotus adulescens, quamvis perturbatissimus etiam ipse sit, modestia tamen verbis

utitur et tranquillum se facit, contra senem nec verbis nec gestibus parente. *Commodus*, H. c. insti ponderis neque adulterinis. Vid. interpretes.

431. *advorsus animi mei s.*) Libri *advorsum*. Malim unnc, graviore verbo *mei* sub ictu posito: *Potin' ut ne licitere advorsum mei animi sententiam?*

432-437. *quod*) Vid. ad *Amph.* 149.

CHARINVS

Certo edepol adulescens ille, quoi ego emo, ecclitum perit
Eius amore.

DEMIPHO

Multo hercle ille mage senex, si tu scias. 435

CHARINVS

Nunquam edepol fuit neque fiet ille senex insanior
Ex amore quam ille adulescens, quoi ego do hanc ope-
ram, pater.

DEMIPHO

Quiesce, inquam: istanc rem ego recte videro.

CHARINVS

Quid agis?

DEMIPHO

Quid est? i. t.

CHARINVS

Non ego illam mancupio accepi.

DEMIPHO

Sed ille illam accipiet: sine! t. t. c.

CHARINVS

Non potes tu lege vendere illam.

DEMIPHO

Ego aliquid videro. 440

CHARINVS

Post autem communist illa cum alio mihi: quā scio,
Quid sit ei animi, venirene eam velit, an non velit?

DEMIPHO

Ego scio velle.

CHARINVS

At pol ego esse credo aliquem, qui non velit.

439. Minus recte libri, *accipit*. Non-
dum accipiebat, sed accepturus erat
mancupio puellam istam senex ficti-
tius. Iam numeri quoque meliores:
vid. ad Amph. 355.

441. *cūm*) Vid. item ad Amph. 149. Male vulgo: *Post autem commu-
nis* | *est il* | *lū mihi* | *cum alio, quē
scio* etc.

Quid id mea refert?

DEMIPHO

CHARINVS

Quia illi suam rem esse aequum est in manu. i. t.

DEMIPHO

Quid ais ...?

CHARINVS

Communis mihi illa est cum alio: is nunc hic non
adest 445

DEMIPHO

Prius respondes, quam rogo.

CHARINVS

Prius tu emis, quam vendo, pater.

Nescio, inquam, velit ille illam, necne, abalienarier.

DEMIPHO

Quid illic quidam, qui mandavit, quom ille nolet? Nihil
agis.

Nunquam edepol quisquam illam habebit potius, quam
ille, ego quem volo.

Certum est!

CHARINVS

Censen', certum esse?

444. *Quid id mea refert?* Tō mea longa posteriore syllaba pronuntian- dum in hac formula, sicut similiter in eadem tua, nostra etc. Sunt enim hi ablativi casus singularis numeri, non accusativi pluralis, ut male existi- mant Donatus ad Terentii Phorm. 685, et Dacrius ad Fest. γ. *Refert*. Priscianus lib. XII, pag. 950 Putsch.: « *Interest et Refert* genitivo solent adiungi omnium casualium, . . . pro quorum genitivis ablativos ponimus possessivorum, ut *Interest et Refert mea, tua, sua, nostra, vestra.* » Donato auscultantes Angelus atque Aldus male transposuerunt: *Quid meū id refert* etc.

448. *Quid illic quidam, qui man- davit, quom ille nolet?* Recte Pistoris: « Hoc vult: Cur nunc demum dicis, illum, cum quo tibi ancilla commu- nis est, nolle eam vendere, quum an- tea dixeris, tibi mandatum ab alio ut emereres? Si ille non vult vendere, quid fiet illo, qui tibi mandavit ut emereres? Nihil agis: non constas tibi. Ita mox de mandato cum capiat se- nex: *Melius est te quae sunt mandatao- res etc.* »

449. Vulg. minus graviter: *quom ego volo.*

450. *certum esse*) Vid. ad Amph. 341. Nam transpositione haud uten- dum, ne leve verbum esse acceptu tol-

DEMIPHO

Quin ad navim iam hinc eo: 450

Ibi venibit.

CHARINVS

Vin' me tecum illo ire?

DEMIPHO

Nolo.

CHARINVS

Non placet.

DEMIPHO

Melius, te, quae sunt mandatae res tibi, praevertier.

CHARINVS

Tu prohibes?

DEMIPHO

At tu excusato, te fecisse sedulo.

Ad portum ne batas, edico iam tibi.

CHARINVS

Auscultabitur. i. t.

latur melico, grave certum in thesi occultetur.

451. Cu. *Non placet.* Acidalius Divinatt. in Plant. pag. 326: «Nescio, inquit, si tollenda Charini persona: cui etsi minime quidem placebat, ad portum una non ire, tamen levior est ea dictio quam pro eius affectu. Senex igitur ista potius continet: *nolo, non placet. Melius est te.*» Sed delicias facit vir doctissimus. Sosio, timens, ne pagoi sibi edendissiot Amph. 153: *Apagel non placet, me hoc notu esse: coenavi modo.* Euclio, cui praesagit animus, scire de thesauro suo Megadorum, ubi hic meliorem epinone rem domesticam eius esse di-

xit, et futurum ut dii magis magisque id sospitent augeantque, quod nunc habent: *Illuc mihi verbum non placet. Quod nunc habes.* Mil. 1319 seqq., ubi commotissimus Pyrgopolinices: — — *Capite inter se nimis nexa hinc habent. Non placet. — Labra ab label- lis fer mihi, si audes! Age, malum!* Et sic saepius. Non igitur mutanda horum distinctio, quae est in vulgatis.

454. *e dico*) Operarum vitio excusum *e dico* pro *edico*. Nam sic legendum, quum libri vulgati praefertant: *dico iam tibi.* Edicimus iussa, Dicimus quaevis alia. Atqui iussam hoc est senis, cui se auscultatorum promittit adolescens.

DEMIPHO

Ibo ad portum et (ne hic resciscat cauto opust) non ipse
emam; t. l. c. 455

Sed Lysimacho amico mandabo: is se ad portum dixerat
Ire dudum. Me moror, quom hic adsto.

CHARINVS

Nullus sum! occidi!

CHARINVS. EUTYCHVS.

CHARINVS

Pentheum diripuisse aiunt Bacchas; nugas maxumas
t. l. c. II, 4.

Fuisse credo, praetul quo pactod ego divorsus distrahor.
Cur ego vivo? cur non morior? quid mi est in vita boni?
Certum est, ibo ad medicum atque ibi me toxico morti
dabo: 461

Quando id mi adimitur, qua causa vitam cupio vivere.

EUTYCHVS

Mane, mane, obsecro, Charine!

CHARINVS

Qui me revocat?

EUTYCHVS

Eutychus,

Tuos amicus et sodalis, simul vicinus proximus.

CHARINVS

Non tu scis, quantum malarum rerum sustineam.

EUTYCHVS

Scio: 465

Omnia ego istaec auscultavi ab ostio; omnem rem scio.

455. Minus recte interpungunt edd.: *canto opu'st, non ipse emam etc.*
DE. *Ibo ad portum, et ne hic resciscat,*

CHARINVS

Quid id est, quod scis?

EVTYCHVS

Tuos pater volt vendere . . .

CHARINVS

Omnem rem tenes.

EVTYCHVS

Tuam amicam . . .

CHARINVS

Nimium multum scis.

EVTYCHVS

Tuis ingratiis,

CHARINVS

Plurimum tu scis. Sed qui scis, esse amicam illanc meam?

EVTYCHVS

Tute heri ipse mihi narrasti.

CHARINVS

Satin' ut oblitus fui, 460

Tibi me narravisse?

EVTYCHVS

Haud mirum factum est.

CHARINVS

Te nunc consulo.

Responde, qua leto censes me ut peream potissimum?

EVTYCHVS

Non taces? Cave tu istuc dixis.

CHARINVS

Quid vis me igitur dicere?

EVTYCHVS

Vin' patri sublinere pulcre me os tuo?

CHARINVS

Sane volo.

468, *Tuam amicam*) Vid. ad Amph. 341. Conf. supra 177.

470, *Satin' ut*) Vid. ad Amph. 474.
473, *Non taces?*) Vid. ad Men. 921.

EUTYCHVS

Visue eam ad portum . . . ?

CHARINVS

Qui potius, quam voles?

EUTYCHVS

Atque eximam 475

Mulierem pretio?

CHARINVS

Qui potius, quam auro expendas?

EUTYCHVS

Vnde?

CHARINVS

Ab Atridis. t. t.

476. Vulgo: *Ev. unde at erit id?* Sed *tō at* media sic oratione poni, in poëta epico vel lyrico ferendum, in comico non ferendum, ut cuius sermo quotidianae vitae imitatur necesse sit, si verus esse velit. Neque eo valent affectus vehementiores personarum agentium, ut totus iis color poëmatissit immutandus. Haesit hic etiam Acidalius, cui plurimum tribuo, et delet verbum *erit*, tanquam glossemam, quod quum non habeant meliores libri, tum versus omnino inbeat aboleri. Cui respondens Taubermannus: «Meliores, inquit, libros quos dicat, nescio; hoc scio in Pall. MSS. esse *ateritis*, inque edd. vet. *ut atteritis* *mut arteritis*; inde formes *at erit id?* Alterum manavit ab Aldina (imo primitus a Iuntina, quam ignorant Gruterus et Taubermannus); quam tamen sequitur Pareana prima.» Propius sane illud lectioni depravatæ librorum veterum; sed proximum, nisi fallor, id, quod excudi iussi, *ab Atridis*, quum verissimile sit, *tō ab* a sequente *at-* esse interceptum, literas vero *d* et *t* sae-

pius confundi docuerim ad Aul. 17. Epid. 279. Quaerenti igitur Eutycho, unde aurum illud sumendum sit, quo expendatur mulier, de statu animi non nihil deiectus Charinus, *Ab Atridis*, inquit; et *asyndeto* usitato addit: *Achillem orabo*, ut aurum *nihil det*, quod Hector expensus fuit. Haec optime secum constant, neque Atridus commemorari mirabimur, ubi Achillis fiat mentio. Versa tunc erat Hias a Livio Andronico ac Naevio, omniumque in ore fuit. Quo saepius Plautus respicit, velut item Ba. 881 sqq. Atridae autem principum Graeciae apud Homerum opulentissimi, itaque apti, si quis alius, argento representando, quo his opus. De *asyndeto*, quod Noster amat, vid. ad Capt. 336; de corrupta syllaba media nominis *Achillem*, ad Ba. 894. Quod de versu 476 sollicitus erat Acidalius, cogitabat de trochaico tetram. cut; sed eiusmodi acatalecticum hic usurpare placuit Sarsinati, sicut passim in rebus trepidis; id quod multis exemplis demonstravi ad Amph. 596.

PLAUT. Com. Tom. II

ii

Achilem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus
fuit.

EVTYCHVS

Sanus es?

CHARINVS

Pol sanus si sim, non te medicum mi expetam.

EVTYCHVS

Tanti, quanti poscit, vin' tanti enier illam?

CHARINVS

Auctarium

Adicito vel mille numum plus, quam poscet.

EVTYCHVS

Iam tace. 480

Sed quis ais? Vnde erit argentum, quod des, quom
poscet pater?

CHARINVS

Invenietur, exquiretur, aliquid fiet.

EVTYCHVS

Enicas.

479. Vulg. inconcinne: — *vin' tanti illam emi?* Cf. *auctarium*.

480. *Adicito*) Ita MSS. more prisco, quos sequitur Timbmanus, Gronovius Erucianusque pro sua inconstantia non sequuntur: nam ii quidem *adicito*, sicut vulgo.

481. *Sed quid ais?*) Formula diversa a prioris orationis auctori. Sosa, hoc rogaturus Mercurium de isto dono, de quo adhuc tacuit, Amph. 262: *Sed quid ais? quid Amphitruoni a Telebois datum habebat?* Amphitruo, de geminis isto Sosia plura audire volens Amph. 461: *Sed quid ais? num obdormivisti dubium?* Menaeclmus, sermonem de uxore abruptum, M. n. 85 sqq.: *Sed quid ais?* Pl. *Egone?* *Id enim, quod tu vis, id auctore atque id nego.* M. *Ecquid tu de odore possis, si quid forte offeris, Facere conie-*

cturum? Supra 444 Demipho, nescio quid novi dicturus, *Quid ais?* et a Charino interpellatus: *Prius respondes, quam rogo;* ubi vides, verbis *Quid ais?* non rogasse sibi videri senem. Palaestrii Plexidi fores pulchritudinis: *Quid tu ais? quid putas?* etc. Sic igitur h. l. Eutyclus, ubi se emitturum puellam illam, Charini amantissimam, promissit, *Sed quid ais?* inquit. *Vnde erit argentum, quod des, quom poscet pater?*

482. *aliquid fiet*) Timbmanus: «Videtur vox desperatorum, quique insigne aliquid scelus facturi videantur potius, quam non exsequi, quod destituant. Gruter. Passeratius ad Propertium III, el. 12, putat habitum mali omnis cum formulam, tanquam respiciat ad eam, quae habet *Si quid de me fiat.* Apul. 10: *aliquid de se*

Iam istuc « aliquid fiet » metuo.

CHARINVS

Quin taces?

EVTYCHVS

Muto imperas.

CHARINVS

Satin' istuc mandatum est?

EVTYCHVS

Potin', ut aliud cures?

CHARINVS

Non potest.

EVTYCHVS

Bene vale.

CHARINVS

Non edepol possum, priusquam tu ad me redieris. 485

EVTYCHVS

Melius sanus sis.

CHARINVS

Vale et vince et me serva.

EVTYCHVS

Ego fecero.

Domi maneto me.

CHARINVS

Ergo actutum face cum praeda recipias!

tristius cogitare. » Sic ille. Sed ex-
patri mihi videntur viri docti, quum
sufficiat, *aliquid* significare rem infi-
nitam sive incertam, quales in au-
gustis et ubi prompto consilio opus est,
nilili solemus existimare. Curc. 318:
Ph. *Iam edes aliquid.* Cv. *Nolo her-
cle aliquid; certum quam aliquid ma-
volo.* Andrine II, 1, 12 sqq.: Cn.
*Ipsam hunc orubo; huic supplicabo;
amorem huic narrabo meum. Caele
impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis
produt dies. Interca fiet aliquid, spero.*
Br. *Id aliquid nihil est.* ubi Donatus:

« *Interca fiet aliquid*) Tale est hoc,
quale illud *Interca aliquid accidet bo-
ni.* Sed nihil illum dixisse poeta per
servum ostendit, dicendo: *Id aliquid
nihil est.* » Conf. tamen infra 652.

483. *Muto imperas*) Similiter Te-
rentius Heaut. II, 4, 26: *Tu nescis id,
quod scis, Dracon, si sapiet. Dno. Mu-
tum dices.*

484. *Potin', ut aliud cures?* Vid. de
hoc formula et similibus ad Cas. 496.

487. *Ergo actutum face cum praeda
recipias*) Intelligendum te, ut docent
Palmerius Specil. pag. 82, et Sciop-

LYSIMACHVS. PASICOMPSA.

LYSIMACHVS

Amice amico operam dedi, vicinus quod rogavit:

i. l. c. III, 1.

Hoc emi mercimonium. — Mea es tu: sequere sane.

Ne plora. Nimis stulte facis: oculos conruinpis talis. 490

Quin tibi quidem, quod rideas, magis est, quam ut
lamentere. 4

PASICOMPSA

Amabo ecastor, mi senex, eloquere . . .

LYSIMACHVS

Exquaere quidvis.

PASICOMPSA

Cur emeris me.

LYSIMACHVS

Tene ego? Vt, quod imperetur, facias.

Item quod tu mihi imperes, ego faciam.

PASICOMPSA

Facere certum est

Pro copia et sapientia, quae te velle arbitrabor. 495

LYSIMACHVS

Laboriosi nil tibi quidquam operis imperabo.

pius Suspp. Lectt. III, 11. Cf. Parei lexicon Plaut. h. v., locisque ibi laudatis adde Pers. 51, ubi Toxilus eodem modo: *Sed recipe, quam primum potes!*

488 sqq. Vulgo sic interpungitur: *Amice amico operam dedi: vicinus quod rogavit, Hoc emi mercimonium.* Sed recte Acidalius Divinatt. in Plaut. p. 326: « Frustra abhorrent locutionem

dedi operam quod rogavit, Plauto perquam familiarem. Satis unum exemplum Cas. (196): *Quam istanc operam a meo impetres, quod postulas.* Vid. etiam Aul. 725.

491. Vulgo: *Quid? tibi quidem etc.* ubi quorsum pertinent *Quid* pronomen, nemo facile dixerit. Sequor Iunt. et Ald.

PASICOMPSA

Namque edepol equidem, mi senex, non didici baiulare
Nec pecua ruri pascere neque pueros nutrire.

LYSIMACHVS

Bona si esse vis, bene erit tibi.

PASICOMPSA

Tum pol ego perii misera.

LYSIMACHVS

Qui?

PASICOMPSA

Quia illi, unde huc advecta sum, malis bene esse
solitum est. 500

LYSIMACHVS

Oratio edepol pluris est huius, quam quanti haec emta
est. —

Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse.

PASICOMPSA

Haud equidem dico,
Nec mos meust, ut praedicem, quod ego omnis scire
credam.

LYSIMACHVS

Rogare hoc unum te volo.

497. Male vulgo edd., versu perditio: *Namque edepol quidem* etc. Parens nihil monito lectore: *N. e. equidem* etc., ut haec manu scriptorum Palatt. lectio sit existimanda, quam et Iuntina et Aldina praefecerunt.

498. De pyrrichio in caesura versus vid. ad Amph. 1, de proceleusmatico in verbis *neque pueros* ibid. ad 356.

500. *illi*) MSS. *illim*, vett. edd. *illuc*, Iant. et Ald. *ibi*. Legendum *illi* pro *illie*. *Illim* alicum, violeturque in litera orta ex sequentibus. Per iocum in patria sua malis feminis bene

esse dicit Pasicompsa, quamobrem et ipsa malitiae potius quam probitati studuerit. Similiter de suo sexu Eunomiae Aul. 58, Acrotelentium Mil. 878 sqq. Caeterum hunc versum inter et proximum vulgo inculcantur ἀπαγορευόμενος illa, quae 503 posui: *Nec mos meust, ut praedicem, quod ego omnis scire credam*. Itidem facete ibi Pasicompsa non omnes mulieres malas dicere se ait, neque morem suum esse ut dicat, quae quisque sciat. De transpositionibus versuum subinde in Plauto factis monui ad Asin. 18 sqq.

PASICOMPSA

Roganti respondebo.

LYSIMACHVS

Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse?

PASICOMPSA

Pasicompsae. 505

LYSIMACHVS

Ex forma nomen inditum est. Sed quid ais, Pasicompsa?
Possin' tu, si usus venerit, subleimen tenue nere?

PASICOMPSA

Possim.

LYSIMACHVS

Si tenue scis, scio te uberius posse nere.

PASICOMPSA

De lanificio neminem metuo, una aetate quae sit.

LYSIMACHVS

Bonam hercle te et frugi arbitror, matura iam de aetate,
Quom scis facere officium tuom, mulier.

PASICOMPSA

Pol docta didici.

Operam adcurari non sinam meam.

LYSIMACHVS

Item, istaec hercle res est:

Ovem tibi eccillam dabo, natam annos sexaginta,

505 sq. *Quid ais tu?* — *Sed quid ais?* Vid. supra ad 481.

510. Solocce libri: — *matura iam inde aetate*. Lipsius antiquè: *maturæ iam indu aetate*. Sed tò in ex antecedente in litera videtur ortum, ut rescribendum sit *matura iam de aetate*, quomodo haec et similia dicuntur *Somnus de prandio*, *Diem de die praepetans*, *De tertia vigilia*, de quibus vid. lexicographi.

511. Vulg. inconcinne: *Quoniam*

res etc.; sed Sarracen. Mediol.: *Cum scis* etc., Iunt. Ald.: *Quom scis* etc., ut edidit Pareus. Saepè mixta similia particularum *quom quando quoniam* compendia. Male quoque Douss filius: *pol a dea didici*, quod ne versus quidem admittit; peius Pareus editione prius: *pol a muliere docta didici*.

513. Vulg. *Ovem tibi ancillam dabo natam annos sexaginta Peculiarum*. Ne mica quidem salis in hac lectione: nam *ovem* hanc dici Demi-

Peculiarem.

PASICOMPSA

Mi senex, tam vetulam?

LYSIMACHVS

Generis Graii est.

Eam si curabis, perbona est; tondetur nimium scite. 515

PASICOMPSA

Honoris causa, quidquid est quod dabitur, gratum habeo.

LYSIMACHVS

Nunc, mulier, ne frustra sies, mea non es: ne arbitrere.

PASICOMPSA

Dic igitur, quaeso, quonia sum?

phonem, Cruterus intellexit, ut *ὁ τρυχῶν* poterat intelligere, quomodo, monente Pareo in lexico Plant. voc. *Ovis*, Aristophanes in Nubibus: *λίθοι, ἀσέμνους, πρόσχητα*; Propertius Eleg. II, 13: *Et stolidum pleno vel- lere carpe pecus*; et hic ipse Ba. 1075 sqq.: — Ba. *Quid hoc est Negoti? nam, anabo, qui ovis has adegit?* *Ovis* ibi meretrix vocat senes, non quo ancillaturos eos sibi speret, quod sperare stultae, imo insanae, fuisset, sed quod eos apud se probe tonsurum, i. e. argenteo emunctum, iri sibi persuadebat mala mulier; sicut soror eius 1083 de Nicobulo, cui bis uno die os subleuerat veterator Chrysalus: *Pol hodie alteru haec iam bis detonsa certo est*; et Lysimachus hoc ipso loco 514 sqq.: — — *Generis Graii est. Eam si curabis, perbona est: tondetur nimium scite.* Eo igitur aensu *ovis* hic vocatur Demiphlo, neque *ovis ancillam* ullo modo in eum quadrat. Atqui editt. vet. et MS. decurtatus, qui aliter correctior, non

ancillam, sed *eccliam* *δουκτηὸς*, quod in absentibus usurpari, sicut *eccliam* et similia, monui secundum alios ad Amph. prol. 120. Digito monstrans Demiphonis ardes Lysimachus: *Ovis*, inquit, *tibi eccliam dabo, nata annos sesaginta, peculiararem*; quae descriptio est senis; dubo autem vel tanquam proprium, ut amasiarum nos dicere soleamus et Philoxenus Bacchidibus dicit Ba. 1161: — — *Ducite nos, quo lubet, tanquam adductos; vel tanquam pensum, quod peragat Pasicompsa*, quomodo ibidem Bacchis 1106: *Senem illunc dedo tibi veteriorem, lepide ut lenitum reddas.* Et soror: *Meum pensum ego lepide adcurabo; quamquam odium est mortem amplexari.*

517. Vulg.: *Nunc, mulier, ne tu frustra sis, mea non es: ne arbitrere.* Sed frustra apud Hunc et veteres spondentem semper peitem efficere, observavi ad Men. 599. Unde repouendum erat *N., m., ne frustra sies, mea etc.*

LYSIMACHVS

Tuo hero redempta es rursum.

Ego redeemi te: ille med oravit.

PASICOMPSA

Aninus rediit,

Si mecum servatur fides.

LYSIMACHVS

Bono animo es: liberabit 520

Illic te homo. Edepol deperit, atque hodie primum vidit.

PASICOMPSA

Ecastor iam biennium est, quom mecum coeperat rem.
Nunc, quando amicum te scio esse illius, indicabo.

LYSIMACHVS

Quid ais tu? Iam biennium est, quom tecum habet rem?

PASICOMPSA

Certo; et

Inter nos coniuravimus, ego cum illo et ille mecum, 525Ego cum viro, illic cum muliere, nisi cum illo aut ille
mecum,

Neuter stupri causa caput linaret.

LYSIMACHVS

Dî immortales!

Etiam cum uxore non cubet?

PASICOMPSA

Amabo, an est maritus?

522. Vulg. inconcinne: *Ecastor iam biennium est, cum mecum rem coepit*. Interpolarunt alii: — *cum mecum rem ille coepit*; alii ne sic quidem ἔφησεν: — *cum mecum rem coepit habere*. Edd. vet., in his Saracenia ac Mediolaneusis: — *cum mecum rem coeperit*, h. e. ut fallor, *cum mecum rem coeperat*, pro *coepit*, quomodo plusquamperfecta loco perfec-

torum usurpari monuimus ad *Amph. prol. 81*. Sic igitur sententia ipsa iubeute rescribendum existimaui.

526. Itidem inconcinne libri: *Ego cum viro et ille cum muliere; nisi cum illo, aut ille mecum* etc. Tò viro i littera elisa pronuntiandum, figura prosodica, quam illustratum ivi ad *Amph. prol. 74*.

Neque est neque erit!

LYSIMACHVS

Nolim quidem. — Homo hercle periuravit.

PASICOMPSA

Nullum adolescentem plus amo.

LYSIMACHVS

Puer quidem ille est, stulta: 536

Nam illi quidem haud sane diu est quom dentes excide-
runt.

PASICOMPSA

Quid? dentes?

LYSIMACHVS

Nihil est. Sequere, sis, luc me: diem unum oravit
Vt apud me praeliberem locum ideo, quia uxor ruri est.

DEMIPHO

Tandem inpetravi, ut egomet me conrumperem: i. s. III, 2.

Emta est amica clam uxorem et clam filium. 535

Certum est: antiqua recolam et servibo mili.

Decurso in spatio breve quod vitae reliquum est,

Voluptate vino et amore delectavero.

529-533. *quidē locū*) Vid. ad Amph. 1.

533. Prima syllaba τοῦ *praeliberem* non cliditur, quum praesertim sub iectu sit posita. Vid. ad Amph. 341.

535. Vulgo pravis numeris: *Empta est amica clam uxore mea et filio*. Edd. veti. τὸ *meu* non agnoscunt, quod ab inepto nescio quo interprete videtur inculcstum. MSS.: *E. et a. clam uxorem et iam filio*; in quibus non difficile erat id agnoscere, quod dedit: *Emta est amica clam uxorem*

et clam filio. Accusativum autem utroque loco nunc usurpandum censeo, qui quam saepe cum hoc adverbio coniungatur apud priscos latinorum scriptores, docent lexica, et de Plauto separatim Pareus in lex. Plaut. voc. *Clam* cum accusandi casu.

537. Vulg. ἀμείψας: *Decurso in spatio breve quod vitae reliquum est*. V. G. *relicuum est*. Vid. ad Ra. 1059;

538. *Voluptate περισπῶν* pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 74.

Nam hanc se bene habere aetatem nimio est aequius.
 Adulescens quom sis, tum quom est sanguis integer, 540
 Rei quaerundae convenit te operam dare;
 Demum igitur, quom senex sis, tunc in otium
 Te colloces, dum pote, et ames: si id iam lucro est,
 Quod vivis. Hoc ut dico, factis persequar.
 Interea tamen huc intro ad me invisam domum: 545
 Vxor me expectat iamdudum esuriens domi.
 Iam iurgio enicabit, si intro rediero.
 Verum hercle postremo, utut est, non ibo tamen;
 Sed hunc vicinum prius conveniam, quam domum
 Redeam: ut mihi aedis aliquas conducat, volo, 550
 Vbi habitet istaec mulier. Atque, eccum, it foras.

541. Soloeo libri: *Rei tuae quaerendae convenit operam dare*. Nonquam rem nostram quaerere dicimur, sed semper rem quarrere absolute. Iunt. Ald.: *Rei q. tuae e. o. d.*

543. Vulg. versu nullo: *Te colloces, dum potestur: id iam lucro est* etc. nec melius ille, qui: *Te e., pota, es, sa-vies, id iam lucro est*. Metrum effinxit Acidalius repouendo *Te, dum potestur, colloces* etc. Sed prius videndum erat de fide scripturae. V. C. *Te colloces, dum potest uersidiam* (Parens: *potestuer sibi iam*) *lucrost*. Decurtatus: *Te e, dum potest aue sidsam lucrost*. Sarracen. et Meliol.: *Te e, dum potes: si uales, id iam lucrost*, *Quo minus hoc ut dico* etc.; quomodo etiam Iunt. et Ald. Perstandum equi-

dem mihi intellexi in scriptura codicis decurtati: nam in caeteris nulla spes salotis; sed in illa nullo negotio reperire mihi visus sum id, quod excudi iussi: *Te colloces, dum pote, et ames, si id iam lucro est, Quod vivis*: nam continue scriptum *dum potest amessid*, similibus nunc inter se permutatis, nunc omissis (sicut his eadem perscribenda semel ponere solent librarii), quam facile transire potuerit in *dum potestanesid*, unusquisque, opinor, videt; sensus autem horum longe quam eorum, quae vulgo hic leguntur, personae loquenti aptior, ut quae non tam de otio cogitet, quam de reliquis sibi divculis amoris formosissimae feminae impendendis.

LYSIMACHVS. DEMIPHO.

LYSIMACHVS

Adducam ego illum iam ad te, si convenero. i. s. III, 3

DEMIPHO

Me dicit.

LYSIMACHVS

Quid ais, Demipho?

DEMIPHO

Est mulier domi?

Quid censes? quid, si visam?

LYSIMACHVS

Quid properas? mane:

DEMIPHO

Quid faciam?

LYSIMACHVS

Quod opust facto, facito ut cogites. 555

DEMIPHO

Quid cogitem? Equidem hercle opus hoc facto existumo
Vt introeam.

LYSIMACHVS

Itane vero, vervex? intro eas?

DEMIPHO

Quid aliud faciam?

LYSIMACHVS

Prius hoc ausculta, atque ades:

553. *Quid ais, D.?* Vid. supra ad 481. De coena coquenda prius, quam ad mulierem introeat, dicturus est Demiphoni alter senex, ut ex sequentibus intelligitur.

557. Vulg. inconcinne: *Vt illuc introeam*; *Lx. itane vero, vervex, in-*

tro eas? nec tñ *Vt* precedenti ver-
sui apponendo defungi possumus. Sed
non improbarim ego rescribentem:
— — — *existumo, ut Illo introeam.*
Lx. Itane vero, vervex? intro eas?
Similiter 560: *Nam nunc si illo in-*
troieris etc.

Prius etiam est, quod te facere ego aequom censeo.
 Nam nunc si illo introdieris, amplecti voles,
 Confabulari atque osculari.

DEMIPHO

Tu quidem

Meum animum gestas: scis, quid acturus siem.

LYSIMACHVS

Pervorse facies.

DEMIPHO

Quodne ames?

LYSIMACHVS

Tanto minus.

Ieiunitatis plenus, anima foetida,
 Senex hircosus, tu osculere mulierem?
 Vtine adveniens vomitum excutias mulieri?

565

DEMIPHO

Scio pol te amare, quom istaec praemonstras mihi.
 Quid si igitur (unum factum hoc si censes) cocum

560. Vulg. minus expedito versu :
N. n. s. i. introieris : a. v. Possit etiam
 rescribi: *Nam nunc si illo introieris,*
amplecti voles. Vid. ad Amph. pr. 149.

563. *Quodne ames?* Vid. ad Aul.
 389.

564. Taubmannus *ἰεῦνιτις*: *Iam*
plenus ae | tatis a | nimaeque foetida.
 Nec melius Pareus: *Iam aetatis ple-*
nus animaeque f. Recte Gronovius:
Mss. Pall. Iam aetatis plenus anima
foetida. Alter: *Ianutatis pl. a. f.* Ter-
 tius Academiae nostrae: *Iam aetatis*
pl. a. foetidia. Vnde satis colligas ve-
 rum esse, quod legitur apud No-
 nium: *Ieiunitatis plenus, anima fo-*
etida. Quod Gruterus probat tum ob
 rotunditatem numerorum, tum quod
 versus sequenti senectutis iterum fiat
 mentio. Adde aliud argumentum:

nempe quod mox ait Demipho: *Quod*
si igitur, unum factum hoc si censes,
cocum Aliquem arripiamus. Nam in
 omnibus superioribus nullum est ver-
 bum, ex quo colligere possit Demi-
 pho, Lysimachum censere sive unum
 sive bonum hoc factum, ut sitarchus
 navigiam Veneris instruat, nisi il-
 lud unum *ieiunitatis.* "

568. *unum factum hoc si censes*
 Nihil muto, nec tamen interpretor
 cum Salmasio: *si faciendum hoc cen-*
ses. Sed *factum* accipiendum *inpro-*
batum pro *bonum factum*, quomodo haec
 et similia dicuntur res pro res bonas,
 seu commodum, vir pro vir bonus seu
 fortis. *Unum* ex abundantia additum,
 de quo vid. ad Capt. 795. Frustra
 coniecturis locum exercuere viri do-
 cti, quas non exentiam.

Aliquem arripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic usque ad vesperum?

LYSIMACHVS

Hem istuc censeo. 570

Nunc tu sapienter loqueris et amatorie.

DEMIPHO

Quid stamus? quin ergo inus atque obsonium
Curamus, pulcre ut sinus?

LYSIMACHVS

Equidem te sequor.

Atque hercle invenies tu locum illi, si sapis:
Nullum hercle praeter hunc diem illa apud me erit: 575
Metuo ego uxorem, cras si rure redierit,
Ne illam hic obfendat.

DEMIPHO

Res parata est: sequere me.

CHARINVS. EPTYCHVS.

CHARINVS

Sumne ego homo miser, qui nusquam bene queo quiescere? t. l. c. III, 4.
Si domi sum, foris est animus; sin foris sum, anitnus domi est.

Ita mi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput.
Spem teneo; salutem amisi; redeat, an non, nescio.

571. Vulg. nullis numeris: *Nunc tu sapienter loquere atque amatorie*: nam -que syllaba in atque sequenti vocali non liquescere, nemo mihi persuadebit, neque huc valent, quas dixi ad Amph. 341.

574. *illi*, Pasicompsae. Male V. C. adstipulante Pareo, *illie*, quod sequenti versu refelli sensit Taubm.

580. *amôr*) Vid. ad Amph. prol. 38.

581. *NI*) Vid. ad Amph. 149.

Si opprimit pater, quod dixit, exulatum abiit salus;
Sin sodalis, quod promisit, fecit, non abiit salus.

Sed iamdudum, si podagrosis pedibus esset Eutychus,
Tam rediisse a portu potuit. Id ei vitium maximum est,
Quod nimis tardus est, advorsum mei animi sententiam.

Sed isne est, quem currentem video? — Is ipse
est! Ibo obviam. i. t.

Divom atque hominum quae Spectatrix atque Hera
eadem es hominibus, t. t. c.

Spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates
ago! —

590

585. Vulg. turbatis numeris: *Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus*: nec melius, qui *Sed tandem iam si p. p. e. E.*, vel *Sed tamen tandem si p. p. e. E.*, quod posterior quidem aequè peccat in numeros. Manuscriptorum alter: *Sed tamen demisso podagrosis*; alter: *Sed tamen dempsi podagrosis*. In quibus non ita difficile erat agnoscere lineam Plantinannum: *Sed iamdudum, si podagrosis pedibus esset Eutychus, Tam rediisse a portu potuit*. Terentius Heaut. 178 sq.: *Si mihi secundae res de amore meo essent, iamdudum, scio, Veneret*. Et sic passim. Transiit autem *tam-* in *tam-*, sicut saepe factum, pro quo postea *tamen* sententiae causa repositum fuerit; *-dum* vero prout *dudum* exaratum (quum librarii, more suo in similibus his ponendis, alterum *du-* lucri facerent) in *-dem*, unde conflatum *tamen dem vel tandem*.

586. Libri *Iam rediisse* etc.; sed *Tamen* nunc requirebatur, h. e. *Tamen*. Vid. ad Ba. 1135 sqq. Vulg. quoque: *Id illi utum* etc. Verbo gravissimo *Id* in thesi occultato.

588. Vulg. *-video?* *ipse est* etc. adhaerescere quidem versu, nisi legas *videod*. Sed frequentanter in hac

genere *Is ipse, Ea ipsa*. Cist. 323 sqq.: *Ma. Nempe iste est, qui Alcesimarcho filium suum despondit in divitias mazumas? La. Is ipse est*. Vid. etiam ad Men. 99, et Acidalius ad vs. sq.

590 sq. *S. ap. quom o. mi hancce*) Iterum leguntur hi versus infra act. V, sc. 2, principio, ubi eod.: *Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago*; quod fortasse potius recipiendum non eliso quoniam. Vel locus alter ex altera corrigendus, ut hinc tibi, illinc quoniam accessatur scribaturque: *Spem speratam quoniam qui obtulisti hanc, tibi grates ago*. Et hanc quidem rationem nunc potius inierim, memor frequentissimae horum particularum confusionis, de qua movi ad Men. 879.

Ceterum (id quod sero animadvertisse alio loco dicit cl. interpres Berolinensis) Acidalius quoque alterum istorum versum ex altero ita suppleri posse arbitrabatur: *Spem speratam quom obtulisti hanc mihi, tibi grates ago*. Putabat insuper haec infra ponenda (act. V, sc. 2), hic veru iudicanda, «Etenim, inquit, qui tanta convenerit hic exultatio? Visone vix sodali rapiatur in gaudium tantum

Nam quid restat? Eheu, disperii! vultus ne utiquam
huius placet! —
Tristis cedit. Pectus ardet. Haereo. Quassat caput . . .
Eutyché!

EUTYCHVS

Heus, Charine!

CHARINVS

Priusquam recipias anhelitum,
Vno verbo eloquere: ubi ego sum? hiccine, an apud
mortuos?

EUTYCHVS

Neque apud mortuos neque hic es.

CHARINVS

Salvos sum! immortalitas
Mihi data est! hic emit illam! pulcre os sublevit patri!

Charinus, ut de, quam ferret, neque cognita triumphet? Et quam repente deficitur vicissim? Nec haerent his enunode, quae sequuntur. Illa vero commodissime reliquis, si, quae volumus, eximantur: *Sed isue est, quem currentem video? is ipse est, ibo obviam. Numquid restat?* etc. Sed nihil unquam frigidius peiusque scripsit bonus Valens, a quo quum mihi dissentendum est, a memet ipso videor dissentire. Nam sic solent perturbant, praesertim amare, quo affecto nullus vehementior: vident, quae non adsunt: audiunt non dicta; denique animo occupant, quaecunque vel metunt vel optant. Ita h. l. Charinus conspecto Eutychō accurrente non modo nuntium, sed bonum nuntium sibi adferri luctus auguratur, et de oblata spe deae Fortunae agit gratias; mox, restante aliquantulum sodali, ut animam recipiat, subito de statu deiicitur: et perisse clamat. Quo quid lingi potest verius venustiusque? Con-

tra initio act. V, sc. 2 inter 830 et 831 huius editionis, quo loco mulierem iam invenit Eutychus, parum est de spe oblata dicere eum, cui in manu est ipsam puellae tantopere expetitae copiam amico facere, longaeque manus quid sonat, quod ibi adolescens: *Ecquisnam deus est, qui mea nunc laetus laetitia fuit?* Hoc igitur versus scena ista incipienda est delendique versus male repetiti.

591. Inepte libri: *Numquid restat?* tanquam dubitante Charino, an restet necne Eutychus, de quo incertus esse non poterat, qui oculis recte uteretur. Reponendum *Nam quid restat?* 76 Nam transposito, de quo vid. Purci lexic. Plant. Mantiss. *Anastrophe*, nus ad Capt. 731. Cod.: *Nunc quid, Nunc quod.*

592. Vulg. ex interpretatione, quam versus respicit, *incedit.* Vid. ad Ba. 1026.

594. *sūm*) Vid. ad Amph. 116, 341.

Impetrabilior qui vivat, nullus est! Dic, obsecro:
Si neque hic neque Acherunti sum, ubi sum?

EUTYCHVS

Nusquam gentium.

CHARINVS

Disperii! modo interemit illaec mea oratio! —
Quidquid est, ad capita rerum perveni.

EUTYCHVS

Primum omnium 608

Periimus,

CHARINVS

Quin tu illud potius nuntias, quod nescio?
Odiosa est oratio, quom rem agas, longinquom loqui.

EUTYCHVS

Mulier alienata est abs te.

CHARINVS

Eutyche, capital facis.

EUTYCHVS

Qui?

CHARINVS

Quia aequalem et sodalem civem liberum enicas.

EUTYCHVS *

Ne di sirint!

CHARINVS

Demisisti gladium in iugulum! iam cadam! 605

EUTYCHVS

Quaeso hercle, animum ne desponde!

CHARINVS

Nullust, quem despondeam.

599. Hunc versum inter et sequentem vulgo ista inculcantur *Odiosa est oratio* etc., quae versu 602 ponenda vidi, quia nihil etiam dixit Eutyclus, quapropter prolixus eius sermo timendus sit Charino, quod si-

gnificat dictis verbis; sed illic quum sic ordiatur ille: *Primum omnium periimus*, orationem multis constantem partibus expectans Charinus impatientiam suam ita prodit.

605. *Ne di sirint*) Vid. *supra* ad 317.

Loquere porro aliam malam rem: quoi est emta?

EVTYCHVS

Nescio.

Iam addicta atque abducta erat, quom ad portum venio.

CHARINVS

Vae mihi!

Montis tu quidem mali in me ardentis iamdudum iacis!—

Perge, excrucia, carnufex, quandoquidem occoepisti
semel!

610

EVTYCHVS

Nec tibi istuc magis dividiai est, quam mihi hodie fuit.

CHARINVS

Dic, quis emit?

EVTYCHVS

Nescio hercle.

CHARINVS

Hem, istuccin' est operam dare

Bonum sodalem?

EVTYCHVS

Quid me facere vis?

CHARINVS

Idem, quod me vides, i. t.

Vt pereas. Quin percontatus, hominis quae facies foret,

t. t. c.

Qui illam emisset: eo si pacto posset indagarier

615

Mulier?

EVTYCHVS

Heu me miserum!

CHARINVS

Flere omitte, istuc quod nunc agis.

608. *quom ad portum venio*) Vid. ad Amph. 503.

611. *Nec pro Non positum*, sicut saepius, praesentim apud priscos. Cf. Curt. 542, Men. 715, Most. 146, 545.

Parei lexic. Plant. h. v. Vulg. autem difficiliore numero, *dividiae*, quod rarioris formae interpretamen nna.

616. *Flere omitte, istuc quod nunc agis?*) Vultuosa haec, ut grammatica-

EUTYCHVS

Quid ego feci?

CHARINVS

Perdidisti me et fidem mecum tuam.

EUTYCHVS

Dì sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.

CHARINVS

Eugepae,

Deos absentis testis memoras: qui ego istuc credam tibi?

EUTYCHVS

Quin tibi in manu est, quod credas; ego, quod dicam,
id mi in manu

620

Est.

CHARINVS

De istac re argutus es, ut par pari respondeas;
Ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas, te os sublinere meo patri: egomet credidi
Homini docto rem mandare: is lapidi mando maxumo.

EUTYCHVS

Quid ego facerem?

CHARINVS

Quid tu faceres, men' rogas? requireres, 615
Rogitares, quis esset aut unde esset, qua prosapia;
Civisne esset, an peregrinus . . .

rum more loquar, h. e. contracto supercilio ac minaciter pronuntianda sunt; quare Eutychus, percussus: *Quid ego feci?*

618. Vulg. perversis numeris: *Ev. Di sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.* Cit. *euge, papae!* Et sic quidem V. C., *pa-* syllaba perperam iterata; sed Decurt. *eugipe*, hoc est *eugepae*, quo recepto quomodo versum corrinnere dicat Lauthmannus, non intelligo: nam *tō ullam* non eliso bene se is habet, malimque adeo nunc,

absque transpositione verborum: *Ev. Di sciunt, culpam meam istanc non esse ullam.* Cit. *Eugepae* etc.

619. *qu!*) Vid. ad Amph. 149.

620. Putide vulgatae atque inconcinnae: — *ego quod dicam, id mihi mea in manu est.* Aut dicendum *Quod dicam, id mihi in manu est*, aut *Quod dicam, in manu mea est*: neque usquam aliter probi scriptores emendati. Quod *tō est* ad sequentem versum tra-duxi metri causa, vid. ad Aul. 132.

EUTYCHVS

Civem esse aiebat Atticum.

CHARINVS

Vbi habitaret, invenires saltem, si nomen nequires. t. t.

EUTYCHVS

Nemo scire aiebat.

CHARINVS

At saltem hominis faciem exquireret. t. t. c.

EUTYCHVS

Feci.

CHARINVS

Qua forma esse aiebant, *Eutyche*?

EUTYCHVS

Ego dicam tibi: 630

Canum, varum, ventriosum, bucculentum, breviculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, pansam aliquantulum.

CHARINVS

Non hominem mihi, sed thesaurum nescio quem memo-
ras mali.

Numquid est quod dicas aliud de illo?

EUTYCHVS

Tantum, quod sciam.

CHARINVS

Edepol nae ille oblongis malis mihi dedit magnum ma-
lum. 635

Non durare possum: certum est exulatum hinc ire me;

Sed quam capiam civitatem, cogito, potissimum;

Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam,

Cyprum,

*628. Vulg. turbata consecutione temporum: *Vbi habitaret, invenires saltem, si nomen nequis.* Vett. edd., in his luntae, *nequires*, usurpato singulo trochaico tetram. acat.; qua de re vid. ad Amph. 596.

630. Tò *Eutyche* a me additum ver-
sui sarciendo. Vid. supra ad 210.
Elaudentis est haec compellatio, quo-
niam se faciem hominis exquisivisse
dixit Eutychus, quam scire alter cu-
pit.

Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, an Boeotiam.

EUTYCHVS

Cur istuc coeptas consilium?

CHARINVS

Quia enim me adfficit amor. 640

EUTYCHVS

Quid tu ais? quid, quom illuc, quo nunc ire paritas,
veneris,

Si ibi amare forte occipias atque item eius sit inopia,
Iam inde porro aufugies, deinde item illinc, si item evenit,

Quis modus tibi exilio tandem eveniet, qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi stabilis esse poterit? dic mihi.
Cedo, si hac urbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si, id fore ita, sat animo acceptum, incertum id pro
certo si habes:

Quanto te satius rus aliquo abire, ibi esse, ibi vivere,

640. *adfficit me amor*) Vulg. Cn. *Quia enim me adfficit amor*, quod ferendum nunc arbitror, tñ *adfficitur* accepto pro *adfficitur*. Vid. ad Aul. 576. Quanquam rarissime hac contractioe Plautus utitur.

641. *paritas*) Redit vox Poen. 754. Amant frequentativa prisci.

642 sq. ST) Vid. ad Amph. 149.

644. Forte verba hic transposita. Legendum, sicut in libris omnibus, sub icu posito tñ *exilio*: *Quis modus tibi exilio tandem eveniet, qui finis fugae?*

647. Vulg. *Si id forte ita sat animo acceptum est: id pro certo si habes*. Versum facile restitui reponendo *id habes*. Vid. ad Amph. prol. 149. Sed aliud voluit libri vet., quorum Camerarii antiquissimus calamo exaratus et primae edd., in his Saraceu. Me-

diol.: *Si id forte ita sit animo acceptum est certum id pro certo si habes*: liber Menrsii, quocum congruunt edd. Iunt. Ald.: *S. i. forte i. s. a. a. e., certum id profecto si habes*; quae mihi quidem correctio videtur eius, cui *certum aliquid pro certo habere* iusulse dictum videretur. Insulsum hoc revera; nec tamen istud *profecto* huc inducendum erat, sed reponendum: *Si, id forte ita, sat animo acceptum, incertum id pro certo si habes* etc. Scripserat librarius per compendium: — *acceptum incertum id* etc. Hoc alius cepit pro — *acceptum ē (est) certum id*, itaque exarando *acceptum est certum* corripit locum. Recte *incertum id* esso dicit Eutychus, an amorem suum Charinus relicturus sit in urbe, si inde abeat; et si ita existinet, melius esse rus aliquo se conferre, quam in aliquam earum civitatum, quas nominavit,

Adeo dum illius te cupiditas atque amor missum facit?

CHARINVS

Iam dixisti?

EVTYCHVS

Dixi.

CHARINVS

Frustra dixi: hoc mihi certissimum est. ⁶⁵⁰
 Eo domum, patrem atque matrem ut meos salutem;
 postea
 Clam patrem patria hac ecfugiam, aut aliquid capiam
 consili!

EVTYCHVS

Vt conripuit se repente atque abiit! Heu misero mihi!
 Si ille abierit, mea factum omnes dicent esse ignavia.
 Certum est praeconum iubere iam quantum est con-
 ducier, ⁶⁵⁵
 Qui illam investigent, qui invenient; post ad praetorem
 eloco ibo; t. t.
 Orabo ut conquisitores det mi in vicis omnibus: t. t. c.
 Nam mihi nil relictum quidquam iam aliud esse intellego.

656. Vid. ad Amph. 596. Incon- ut conquisitores det mihi in vicis omni-
 cinne libri: — — Illico Ibo, orabo bus.

DORIPPA. SYRA.

DORIPPA

Quoniam a viro ad me rus advenit nuntius, i. s. IV, 1.
 Rus non iturum, feci ego ingenium meum: 660
 Reveni, ut illum persequar, qui me fugit.
 Sed avum non video consequi nostram Syram.
 Atque, eccam, incedit tandem! Quin is ocius?

SYRA

Nequeo mecastor: tantum hoc onerist, quod fero.

DORIPPA

Quid oneris?

SYRA

Annos octoginta et quatuor; 665
 Et eodem accedit servitus, sudor, sitis;
 Simul haec, quae porto, deprimunt.

DORIPPA

Aliquid, Syra,
 Cedo, quid hanc vicini nostri aram augeam.

SYRA

Da sane hanc virgam lauri.

DORIPPA

Abi iam tu intro.

SYRA

Eo.

DORIPPA

Apollo, quaeso te, ut des pacem propitius 670

660. *feci ego ingenium meum*) Notabilis loquendi forma, quam recte explicat Lambinus: *morem gessi ingenio meo*.

667 sqq. *C. qui nostri hanc aram vicini a.*) Ibidem inconcinnè eisd.: — — — *Do, aliquid cedo, Qui hanc*

vicini nostri aram augeam, Syra. Possis etiam reponere, τῷ *quid pro qui accepto*, de quo vid. ad *Amph. prol.* 149: — — *Do, Aliquid, Syra, Cedū, quid hanc vicini nostri aram augeam.* Et haec quidem ratio sane potior. De *Cedo* posteriore syllaba

Salutem et sanitatem nostrae familiae,
Meoque ut parcās gnato pace propitius!

SYRA

Disperii! perii misera! vae miserae mihi!

DORIPPA

Satin' tu sana es, obsecro? quid ciulas?

SYRA

Dorippa, mea Do —!

DORIPPA

Quid volebas, obsecro?

675

SYRA

Nescio quae mulier intus est in aedibus!

DORIPPA

Quid? mulier?

SYRA

Mulier meretrix.

DORIPPA

Veron'?

SYRA

Serio.

longa usurpato vid. ad Amphit. 476.

675. Vulgo nullis numeris: *SY. Dorippa mea, Dorippa! Do, quid clamas, obsecro?* Sic autem Decurtatus et impressi; sed V. C. *SY. D. m. D. Do, quid volebas, obsecro?* Quod minime spernendum, quum praesertim verisimile sit, *clamas tō volebas* interpretandi gratia adscriptum esse. Nam rarius id imperfectum sic usurpatur; usurpatur tamen. Asin. 373: *Sed quid venis? quid quaeritas?* *ME. Deuocnetum volebam.* Ibidem 376: *ME. Quom iisset, post non rediit?* *LL. Non edipol. Quid volebas?* plane ut hoc loco. Et itidem ibi 433: *Sed, si domi est, Demaenetum volebam.* *LE. Negat esse intus.* Recepto igitur verbo *volebas*, videndum erat de numeris,

quumque facile intellexissem, alterum *Dorippa* versum non capere, primam tantummodo syllabam eius posui, ut iterum iterum appellatura Syra ab ipsa interpelletur et dicere iubeatur, quid se velit.

676. Vulgo: *Nescio quae est mulier intus hic in aedibus.* Sed vet. edd., in his Sarracen. et Mediol., adverbium non agnoscunt, et mediae aetatis, velut Iuntius, alio loco inculcant, autē *intus*, ut incertae solent esse sedes interpretamentorum. Id igitur expungendum duxi.

677. Vulg. *Do. Q? M? SY. M. m. Do, veron' serio?* Eleganter praeponos variatum iri censebat Acisclaudus: *Do, veron'?* *SY. serio.* Atque ad plaud

Nimium scis sapere, ruri quae non manseris.
Quamvis insipiens poterat persentiscere,
Illam esse amicam tui viri bellissimi.

630

DORIPPA

Credo mecastor.

SYRA

I hac mecum, ut videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.

DORIPPA

Ecastor vero istuc eo quantum potest.

LYSIMACHVS

Parum nunc est malae re, quod amat Demipho, i. s. IV, 2.
Ni sumtuosus insuper etiam siet!
Decem si vocasset summos ad coenam viros,
Nimium obsonavit. Sed cocos, quasi in mari
Solitust hortator remiges hortarier,

685

usum requirere in hac forma, colligo ex locis similibus. Cns. 637: *Pa. Ego? Eo, quo me ipsa misit. STA. Veron'?* *Pa. Serio. Truc. 273: Ego non novid a lulescentem vestram. STRA. Veron'?* *ASTA. Serio.*

680. *bellissimi*) Vid. ad Men. 533.

681. *Tò I* liquescit. Vid. ad Ba. 716.

684. Vulg. *Parumne est malae rei, quod amat Demipho*. Peccat haec lectio in numeros. Arbitror autem per compendium aë pro nunc perscriptum corruptionis usum praebuisse.

685. *insupër*) Vid. ad Amph. 38. Nam sic malo hunc versum dimetiri: *Ni sum | tuo | sus in | supër | etiam siet*, quam hoc modo: *Ni sum | tuo | sus in | supër e | tiam | siet*, qui numeri longe sunt debiliores, minusque

elegantes, tñ etiam in duos pedes distracto, quod uno contineri satius est. Vid. ad Amph. 355.

686. *Decem*) eliso e priore efflerendum est, qua de re vid. ad Amph. prol. 74.

688. Vulg. *Solet hortator remiges hortarier*. Acidalius Divinat. in Plaut. pag. 328: «Dresse, inquit, videtur *Solet olim hortator*, ne claudicet versus: etsi non nescio produci interdum in t desinentia eiusmodi verba, maxime, si, ut hic, aspiratio excipiat, quae quasi sit pro consonante. Sed in hoc genere (quali autem?) vix id putem admittendum; atque olim sic solet interire in re comparationis. Milite (prima): *Quam solis radii esse olim, cum solum est, solent.*» Sic ille, cupide arripiente istam coniecturam

Ita hortabatur. Egomet conduxì cocum.
Sed cum demìror non venire, ut iusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? Aperitur foris

696

DORIPPA. LYSIMACHVS.

DORIPPA

Miserior mulier me nec fiet nec fuit, i. s. IV, 3.
Tali viro quae nupserim! Heu miserae mihi!
Hem, quoi ted, et tu quae habeas, conmdendes viro!
Hem, quoi decem talenta dotis detuli! 695
Haec ut viderem, ut ferrem has contumelias!

LYSIMACHVS

Perii hercle, rure rediit iam uxor mea!
Vidis se credo mulierem intus aedibus.
Sed quae loquatur, exaudire hinc non queo:
Accedam propius.

DORIPPA

Vae miserae mi!

LYSIMACHVS

Imo mihi!

700

bono viro Pareo. Nam rectius lectionem Iuntinae et Aldinae, quae scripta deberi videtur, *Solitus hortator* etc. recepisset in ordinem; quod equidem mihi faciendum in animum induxi, etsi non oblitus eorum, quae monui ad Amph. 483.

690. ut *iusseram*) Vid. ad Amph. prol. 81.

697. Lege numeris hand paulo prioribus: *Perii hercle, rure rediit tam uxor mea*. De producto *re-* in *rediit* adi, sis, nos ad Asin. 375.

698. Vulg. invitis MSS. et edd.: *Vidis | se eam | credo | mulie | rem in ae | dibus*. Tò eam addidisse videtur numeris aliquis opitulaturus; sed male rem gessit: nam talis versus (versus autem? imo versus simia turpissima) a Plauti veterumque arte metrica abhorret. Reponendum, excluso glossmate: *Vidis se credo mulierem intus aedibus. Intus aedibus praece pro la aedibus*. Vid. Vechner. Hellenolex. ed. Heusinger. pag. 377 annot. Frustra Iunt. Ald.: *V. credo mul. hanc in aedibus*.

DORIPPA

Disperii!

LYSIMACHVS

Equidem hercule oppido perii miser!
Vidit! Ut omnes te, Demipho, di perdiunt!

DORIPPA

Pol hoc est, ire quod rus meus vir noluit.

LYSIMACHVS

Quid nunc ego faciam, nisi ut adeam atque adloquar?
Iubet salvere suos vir uxorem suam. 705
Urbani fiunt rustici?

DORIPPA

Pudicius

Faciunt quamde illi, qui non fiunt rustici.

LYSIMACHVS

Numquid delinquent rustici?

DORIPPA

Ecastor minus

701. Vulg. Do. *Disperii!* Ly. ego quidem hercule oppido perii miser. MSS. non ego quidem, sed equidem, cuius illud vel interpretamentum, vel versui acciendū arcessitum est. Passim confusa *Hercle* et *Hercule*. Conf. Pseud. 289, 500. Sic et *Mehercule* rescribendum vidi Pseud. 1176.

701. *Omnes*) Vid. ad Cas. 690.

707. Sarracen. et Mediol.: *Faciunt quam illi, qui non fiunt rustici*. Iunt. Ald.: *F. quam ii, qui n. f. r.* An dederat Plautus, numero quidem meliore: *Faciunt quamde illi, qui non fiunt rustici?* Vid. ad Amph. prol. 69. Sane hoc nunc praetulerim.

708 sqq. *Numquid delinquent rustici?*) Propter delicta aliqua servorum in urbem rediisse uxorem putat. Vulgo autem haec neque omnino emen-

date et perverso ordine sic exhibentur:

Ly. *Quid autem urbani deliquerunt?*
dic mihi.

Do. *Quia illa m. i. e.?* Ly. *V. e.?*
Do. *Vidi — — tamen.*

Cupio h. scire; sed tu me tentas sciens.
Ly. *Vin' — — mihi,*

Nescio quid dicam — — magis.

Si ita scripsit Plautus, quid voluit verbis? Sed tu me tentas sciens, ubi nihil dictum a Lysimacho, quo tentare uxorem videntur? Nam quod negat, an mulierem viderit et an scire velit, cui sit, nihil in his captionis. Deinde irati est illud *Resciiscam tamen* versu 713, non irati, sed potius cum bona gratia exquirentis id, quod ibi sequitur, *Cupio hercle scire*. Tunc pro monstro est, mulierem per Herculem iu-

Quam urbani, et multo minus mali quaerunt sibi.

LYSIMACHVS

Quid autem urbani deliquerunt? dic mihi:

710

Cupio hercle scire.

DORIPPA

Sic tu me tentas sciens?

Quoia illa mulier intust?

LYSIMACHVS

Vidistine eam?

DORIPPA

Vidi.

LYSIMACHVS

Quoia ea sit, rogitas?

DORIPPA

Resciscam tamen.

LYSIMACHVS

Vin' dicam, quoia est? Illa . . . illa edepol . . . Vae mihi!

Quid dicam, nescio.

DORIPPA

Haeres? haud vidi magis!

715

rare. Omnibus his curere nobis licet incommodis, si ita reponatur, ut in hac editione factum est. Rogat Lysimachus: Si rare omnia sint salva, quid igitur urbani deliquerint. Nam se id scire cupere. Cui uxor, se tentari sapicata, an de puella rem resciverit: *Sic tu me tentas sciens?* Legendum enim h. l. *Sic* pro *Sed*, qualia saepe misceri monuimus supra ad 76 et ad Cure. 43. Et iam iratior illa facta sine ambagibus rem dicit: *Quoia illa mulier intust?* Senex vero, quid dicat, nesciens, et de statu nonnihil deiectus, interrogando an eam viderit, et an roget, quoia sit, eludere veri inquisitionem tentat et instantem evitare tempestatem. Quod sentiens uxor, subicit iurissima: *Resciscam tamen*,

h. e. Resciscam, etiamsi tu mihi dicere nolueris, ut video te nolle. Quibus verbis magis magisque in angustias reductus senex timidus, qui non sine mercede dotatam se duxisse dudum senserat, dicat an non dicat rem, parum certus, denuo incit rogare, an dici velit uxor, quoia sit ista femina; deinde fateri rem aggressus, haeret; tum iterum narrare incipit; sed quasi torpente eius lingua tandem metus silicernii solvitur in ista desperationis plena: *Vae mihi! Quid dicam, nescio.* Sic igitur haec cohaerent, et personis dicta congruunt. Quibus si quid melius alii excogitarint, primus ea meis substituam; lectionem autem vulgatam plane firmandam non esse, id quidem certo scio.

Quin dicis?

LYSIMACHVS

Quin, si liceat . . .

DORIPPA

Dictum oportuit.

LYSIMACHVS

Non possum, ita instas: urges quasi pro noxio.

DORIPPA

Si innoxius's, audacter quamvis dicito.

Dic igitur!

LYSIMACHVS

Ego dicam?

DORIPPA

Atqui dicundum est tamen.

LYSIMACHVS

Illa est . . . Eliam vis nomen dicam?

DORIPPA

Nihil agis. 720

Manifesto teneo! in noxia es!

718. Vulg. pravis numeris: Do. Scio, innoxius. LY. audacter quamvis dicito. Sed Lysimachum non decet tam confidentem esse, hominem pusillanimum, qui hiscere non audet uxore suscensente. Dorippae sunt verba Audacter quamvis dicito, quibus virum dicere iubet, si quid dicendum habeat, et illo obmutescente acrius urgens pergit: Dic igitur. Atqui, Pareus tanquam ex MSS., non immissa Lysimachi persona: scio, innoxius: audacter quamvis dicito. LY. dicam. Do. Dic igitur. In quibus illud Dicam scindit cuiusdam videtur esse, minus recte denno dicere virum iubere feminam existimantis, priusquam ille vel verbo responderit, velitne rem futuri, nec ne. Quod superest, Scio

istud, quod sententia ntemque fert, non fert verus, ortum ex depravata scriptura Sei pro Si, de qua dixi ad Men. 338 sq.: quod quum prorsus alienum h. l. esse intelligerent, fecerunt Scio, quod accipi quidem potest, ut significavi, $\alpha\alpha\tau' \alpha\iota\phi\omega\gamma\tau\iota\alpha\gamma$, de quo usu voculae monui ad Aul. 196 (conf. etiam Intelligo infra 727); sed quanto nos concinnius: Si innoxius's, audacter quamvis dicito. Male autem edd. quaedam, in his Iunt. et Ald.: — audacter quid vis dicito.

720. Vulg. Illa est; num etiam vis nomen dicam? Do. nihil agis. Sed MSS.: Illa sunt etiam vis etc. Saepè est et verbi sunt compendium inter se permutata.

LYSIMACHVS

Qua noxia?

Istaec quidem illa est

DORIPPA

Quae illa est?

LYSIMACHVS

Illa

DORIPPA

Io, hias?

Non tu scis, quae sit illaec?

LYSIMACHVS

Imo etiam scio;

Tam, si nihil usus esset, iam non dicerem.

De istac sum iudex captus.

DORIPPA

Iudex? iam scio:

725

Huc tu in consilium istam advocavisti tibi.

LYSIMACHVS

Imo sequestro mihi data est.

DORIPPA

Intellego.

722. Inconcinne libri atque depravate: *Ista quidem illa est.* Do. *quae illa est?* Ly. *illa*, Do. *iohia*, vel *I. q. i. e.* Do. *q. i. e.?* Ly. *illa*, Do. *io illa*; unde Acidalius neque male: *I. q. i. e.?* Do. *quae illa est illa? illa io!* Nos reposcendum vidimus *Io, hias?* Subinde os aperiens ad loquendam nec quidquam profereus senex recte dicitur *hiare*.

723 sq. Vulg. — — — *iohia*. Ly. *Iam si nihil usus esset, iam non dicerent.* Do. *Non tu scis quae sit illa?* etc. Posteriorem versum priore loco legendum esse, intellexit Acidalius; caeterum male reposuit: *Non tu scis quae*

sit illa illa? Ly. *imo etiam scio.* Do. *Iam.* Ly. *si nihil* etc. Nam quid, quaeso, istud *Iam* sibi vult, Dorippae attributum, quod, quo referatur, nihil habet? Rescribendum *Tam, si nihil* etc. Scire quidem id se dicit Lysimachus, nec tamen absque necessitate dicturum nunc fuisse. De *Tam* pro *Tamen* veteribus nitato dictum ad Ba. 1135 sqq.

727. Libri inepte et metro nullo: *Imo sic sequestro mihi data est. Do. intellego.* Tò sic ortum ex sequente syllaba persimili. *Intelligo* ironicum. Vid. supra ad 718.

LYSIMACHVS

Nihil hercle istius quidquam est.

DORIPPA

Numero purgitas.

LYSIMACHVS

Nimium negoti reperi! enimvero haereo!

COCVS. LYSIMACHVS. DORIPPA. SYRA.

COCVS

Agite, ite actutum: nam mihi amatori seni i. s. IV, 4.

Coquenda coena est; atque, quom recogito, 731

Nobis coquenda est, non *quoi conducti* sumus:

Nam qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo,

Videre, amplectier, oscularier, adloqui;

Sed nos confido onustos redituros domum. 735

Ite hac. Sed eccum, qui nos conduxit, senex.

LYSIMACHVS

Ecce autem, perii, cocus adest!

COCVS

Advenimus.

LYSIMACHVS

Abi!

COCVS

Quid? abeam?

LYSIMACHVS

St, abito!

731 sq. C. e. e.; a., equidem q. r.)
 MSS.: *Coq. e. e. atque quom recogito*,
N. e. est, non ducti sumus. Brix. Iunt.
 Ald.: *Coquendast coena, atqui mecum*
eum cogito, N. coquendast, non ei cui
ducti sumus. Vulgata lectio Camera-
 rium auctorem habet, cui de poste-
 riore versu etiam nunc assentior; sed
 priorem iam ita legendum puto, in-
 ducta voce addititia: *Coquenda coena*

est; atque, quom recogito, Nobis etc.

733. *qui*) Vid. ad Amph. 149.

735. *onustos*) Bene saburratos. Vid.
 ad Cist. 122.

738. Libri inconcinne: Ly. *Abi*.
 Co. *quid? abeam?* Ly. *st, abi*. Co.
abeamne? Ly. *abi*. Legendum: *St*,
abito. Syllaba -to a sequente nomi-
 nis compendio simili co. intercepta.

COCYS

Abeamne?

LYSIMACHVS

Abi!

COCYS

Non estis coenaturi?

LYSIMACHVS

Iam saturi sumus.

DORIPPA

Sed

LYSIMACHVS

Interii!

DORIPPA

. . . . Quid ais tu? etiamne illi tibi haec 740

Iusserunt ferri, quos inter iudex datus?

COCYS

Haecce tua est amica, quam dudum mihi

Te amare dixti, quom obsonabas?

LYSIMACHVS

Non taces?

COCYS

Satis scitum filum mulieris! Virum hercle avet.

LYSIMACHVS

Abin' diirectus?

COCYS

Haud mala est.

LYSIMACHVS

At tu malus! 745

COCYS

Scitam hercle opinor concubinam hanc!

LYSIMACHVS

Non abis?

740. Vulgo — — — sumus. Sed interii. Do. quid ais tu? etc. ubi rō Sed prorsus alienum. Novis questionibus virum aggressura mulier, primo statim verbo pronunciato, interpellatur a sene, rem omnem odorante se-

que interiusse exclamante. Caeterum Sed elisa vocali efflerendum, de quo vid. ad Amph. prol. 74.

746. Vulg. ἀπίστος: Scitam hercle opinor satis concubinam hanc. LY. non abis. Tō satis petitum ex versu 743.

Non ego sum, qui te dudum conduxi.

COCYS

Quid est?

Imo hercle tu istuc ipsus.

LYSIMACHVS

Vae misero mihi!

COCYS

Nempe uxor ruri est tua, quam dudum dixeras
Ted odisse aequae atque anguis.

LYSIMACHVS

Egon' istuc tibi? 750

COCYS

Mihi quidem hercle.

LYSIMACHVS

Ita me amabit Iupiter,
Vxor, ut ego illud nunquam dixi!

DORIPPA

Etiam negas?

COCYS

Non ted odisse, verum uxorem aibat suam

DORIPPA

Palam istaec fiunt, te me odisse.

748. Vulg. soloece: *Imo hercle tu istuc ipsus*. Recte Pareus priorie editione: *I. h. tu istuc ipse*, de qua forma loquendi dixi ad Amph. 210. Frustra Taubmannus vulgato *istuc* praetendit manu scriptos et edd. vetl., quibus in his rebus aut parva aut nulla est auctoritas. * Pareus, ait, nobis obtulit *istic* ex veteribus edd.; at quoniam illa? » Quasi scilicet non plane sic ligetur in Iuntina. Sed eam quidem non nosse Taubmannum et Gruterum cum alibi, tum etiam h. l. et supra 476 observavimus. Quamobrem non erat quod de sententia sua

Pareus demoveretur, et posteriore editione insulsum illud *istuc* postliminio sibi reducendum existimaret.

749. *dixeras*) Vid. ad Amph. prol. 81.

750. Vulg. interpretatione inconcinna: *Te od. u. a. a. Lv. e. istuc dixi ubi?* Intelligendum *dixi*, non ex antecedentibus repetendum. Similiter Cns. 204: *Quam tu mi uxorem?* Most. 535: *Quid tute tecum?* etc.

751. *Itā*) Vid. ad Amph. 475.

753. Absurde libri: *Non te odisse aiebat, uxorem verum suam*.

LYSIMACHVS

Quin nego.

COCVS

Et

Vxorem suam ruri esse aiebat.

LYSIMACHVS

Haec ea est.

756

Quid mihi molestus?

COCVS

Quia me non novisse ais.

Ne metuis tu istanc?

LYSIMACHVS

Sapio: nam mihi unica est.

COCVS

Vin' me experiri?

LYSIMACHVS

Nolo.

COCVS

Mercedem cedo.

LYSIMACHVS

Cras petito: dabitur; nunc abi!

DORIPPA

Heu miserae mihi!

LYSIMACHVS

Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus: 760

Aliquid mali esse propter vicinum malum.

757. Vulg. *Ni metuis tu istanc*. Ly. *sapio: nam mihi unica est*. Melius olim Taubmann.: *Ni metuis tu istanc?* pro *Metuisne t. i.* per anastropheu, de qua vid. grammatici et nos ad Ba. 1135 seqq. Sed scribendum *Ne metuis* etc. Nunquam *Ni* valet illud *Ne* interrogativum. Unicum autem senex dicit dilectissimam, ἀγαπητέα. Vid. interp. ad Capt. I, 2, 44.

761. Hesiodus Opp. et DD. rs. 341: Πῶμα παρὸς γαίαν, ὅπου τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνηται. In agro, antequam emanatur, duo esse considerata praecipue, Porcius Cato censebat, salubritatem coeli et ubertatem loci; post haec in-tuenda viam et aquam et vicinum. Vid. Tob. Magiri Polymnemion pag. 2287 voc. *Κεανὺς* §. 1.

COCVS

Cur hic adstamus?

LYSIMACHVS

Quin abis?

COCVS

Incommodi

Si quid tibi evenit, id non est culpa mea.

LYSIMACHVS

Quin me eradicas miserum!

COCVS

Scio iam, quid velis:

Nempe hinc me abire vis.

LYSIMACHVS

Volo, inquam.

COCVS

Abibitur. 765

Drachmam dato.

LYSIMACHVS

Dabitur.

COCVS

Dari ergo, sis, iube.

Potest interea, dum illi ponunt.

LYSIMACHVS

Quin abis?

Potin', ut molestus ne sis?

COCVS

Agite, adponite

Obsonium istuc ante pedes illi seni.

762. Vulg. inconcinne: Co. *Cur hic adstamus?* Ly. *quin abimus?* incommodi. *Si quid* etc. Modo perscriptum *adstamus* tinniebat adhuc in auribus librarii, qui primus haec sic extraxit: itaque pro *abis* dedit illi simile *abimus*. Vide de eiusmodi vitiis

ad Aul. 237. Item 768 senex: *Quin abis?*

763. *Tibi* pronomen eliso i priore effereendum est V. ad Amph. prol. 74.

767. Vulg. interpretatione ἀπέργα: *Dare potest interea* etc. *Potest*, licet potest. Vid. ad Aul. 342.

Haec vasa aut nox aut cras iubebo abs te peti. 770
Sequiturini.

LYSIMACHVS

Fortasse illum mirari cocum,
Quod venit atque haec attulit. Dicam, quid est.

DORIPPA

Non miror, si quid damni facis aut flagiti:
Nec pol ego patiar, sic me nuplam tam male
Measque in aedis sic scorta obductarier. 775
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Ut veniat ad me iam simulde tecum.

SYRA

EO.

LYSIMACHVS

Nescis, negoti quid sit, uxor, obsecro?
Conceptis verbis iam iusiurandum dabo,
Me nunquam quidquam cum illa... Iamne abiit Syra? 780
Perii herele! — Ecce autem haec abiit! Vae misero
mih!

At te, vicine, di deaeque perdunt
Tua cum amica cunq̃ue amationibus!
Suspicionem inplevit me indignissime!

770. Vulg. minus bene: *aut mox aut cras*. Non recte mox facienda crastinis opponuntur, siquidem haec ipsa quoque tam propinqua sunt, ut mox factum iri non inepte dicantur; sed recte opponuntur *nox*, h. e. nocte vel hac nocte, quae agitur, facienda cras gerendis. Conf. 1012. Saepius autem mixta verba *Nox* et *Mox*; Cf. *Asin.* 573, *Rud.* 329.

771. Itidem perturbatis numeris atque ex interpretatione libri: *Sequiturini*. *Lr.* *Fortasse te illum mirari cocum*. *Fortasse* cum infinitivo priscis vitatum (vid. *Parci lexie*. *Plant. h.* v.), quod iam sequente vocali litera

accentum retrahit, de quo monui ad *Asin.* 143.

777. Vulg. inconcinne: *simul*. Vid. ad *Amph.* prol. 69.

780. *Iusiurandum dabo, me nunquam quidquam cum illa...* Intelligo coasuevisse. Similiter *Terentius Eno.* I, 2, 63 sq.: *Ad virginem animum adiecit*. *Pu.* *Etiame amplius?* *Tu.* *Nil: nam quaesivi*. Ad quem locum interpretas vetas: *Etiame amplius?* *Mundat Terentius*, ut solet, res huiusmodi per ἔτι καὶ suam. » Raro tam verecundus *Plautus*, neque ita ferebat aeculum illud rudius ac verius.

Concivit hostis! — Dum uxor est acerruma, 785
 Ibo ad forum atque Demiphoni haec eloquar,
 Me istanc capillo protracturum esse in viam,
 Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce aedibus.
 Vxor, heus, uxor, quamquam tu irata es mihi,
 Iubeas, si sapias, haec intro hinc auferrier: 790
 Eadem licebit mox coenare rectius.

SYRA. EPTYCHIUS.

SYRA

Hera quo me misit, ad patrem, non est domi: i. s. IV, 5.
 Rus abiisse aibant. Nunc domum reuntio.
 Ecator lege dura vivont mulieres
 Multoque iniquiore miserae, quam viri. 795
 Nam vir si scortum duxit claim uxorem suam,

786. *eloquar*) edicam. Rarior verbi usus.

789. *Vxor, heus* etc.) Vid. ad *Amph.* prol. 38.

790. *hinc*) Verbum hoc, tanquam ex MSS. petiit, iisdem literis, quibus caetera, excudi iussit Pareus; sed Taubmannus diversis, tanquam addititium. Praebent etiam Iunt. Ald.

794-806. Haec vulgo leguntur post scenas istas insititias *Diva Astarte* et *Syra non redit*, scenamque separatam constituent, huius actus sextam atque ultimam. In quo errasse descriptores non uno argumento colligas. Nam primum inepte ibi *Syra*, tanquam coelo delapsa, denno in se loqui, postquam, ab Eutycho iussa, introit herilem domum vs. 818. Nisi quispiam arguetur, non statim unum intus secutam esse illum, sed paulum etiam restitisse, dum ista dixerit. At de

eiusmodi rebus secum loqui est otiosorum, non negotiosorum, atque nulum servis negotium antiquius, quam iussa herorum exsequi. Ibi igitur iubenti domino minori paruit *Syra*; sed hic otiosa rediens a patre herae ante aedes Lysimachi constitit et Dorippae sortem miserabilem sibi vitam reputans orationem istam habet. Id quod verum esse, vel ex Eutychi verbis intelligas versu 809, ubi *Syram* se adstare ante aedes videre dicit. Ad pronuntiandum duos istos versiculos *Hera* et *Rus* (792 sq.) non opus erat ut adstaret anus, sed inter eundem, praesertim tarde, ut solent senes, recitari poterant. Adstitit igitur *Syra* et aliquid locuta est, dum adstitit, quum non sit *κατὰ πρόσωπον*, neque aliud quidquam reperias, quod vel dixisse nunc existimanda sit, vel aptius dixerit, quam illa *Ecator lege*

Id si rescivit uxor, impune est viro.
 Vxor viro si clam domo egressa est foras,
 Viro fit causa, exigitur matrimonio.
 Vtinam lex esset eadem, quae uxori est, viro! 800
 Nam uxor contenta est, quae bona est, uno viro:
 Qui vir minus una uxore contentus siet?
 Ecaster faxim, si itidem plectantur viri,
 Si quis clam uxorem duxerit scortum suam,
 Vt illae exiguntur, quae in se culpam conmerent, 805
 Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

EUTYCHVS

Defessus sum urbem totam pervenariet;
 Nihil investigo quidquam de illa muliere.
 Sed mater rure rediit: nam video Syram
 Adstare ante aedis. Syra!

SYRA

Quis est, qui me vocat? 810

EUTYCHVS

Iherus atque alumnus tuos sum.

SYRA

Salve, alumne mi,

EUTYCHVS

Iam mater rure rediit? responde mihi,

SYRA

Cum quidem salute familiai maxuma.

etc. Hoc quomodo factum sit ut committeretur, investigare, officium meum, editoris, esse non arbitror; sed commissum esse, manifestum; neque desunt alia huiusmodi lapsum exempla, de quibus monui ad Asin. 18 sqq.

811. To mi a line versus desideratur in MSS., et editionibus antiquissimis, sed comparet in mediae aetatis, velut Iunt. Ald., estque versui necessarium explendo.

813. Vulg. inconcinne: *Sua quidem salute ac familiae maxuma*. Versum reponendo *familiae sarcias*. Sed hoc porum. MSS. et vetl. edd.: *Cum quidem salute a familiae maxuma*, in quibus a praepositionem alienam esse sensit Pareus et propemodum vere edidit *Cum quidem salute familiae maxuma*. Quid autem Taubmannus? Nempe more suo in Pareum iuvebatur, tanquam coniecturae iatius Ca-

EUTYCHYS

Quid istuc negoti est?

SYRA

Tuos pater bellissimus

Amicam adduxit intro in aedis.

EUTYCHYS

Quomodo!

815

SYRA

Adveniens rure mater eam offendit domi.

EUTYCHYS

Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intus?

SYRA

Etiam.

EUTYCHYS

Sequere me.

818

merarianae contemptorem, quam nulus non doctus probusque adhuc adprobaverit; vimque maiorem ipsum, quam bonum boachim, libris adhibere dicit; et ad sensum quod attineat, Camerarianam lectionem ambrosiam respicere, Pareanum nauteam. Versum etiam turpiter claudicare ait apud Parentum, quasi scilicet firmiteribus pedibus incedat istud Camerarii commentum, quod ipsi tantopere placent. Sed missum faciamus hominem ex ira atque invidia tantum non insanientem. Angelius et Aldus, de metro solliciti, suo Marte rem gesserunt, interpolando: *Cum quidem salute a familia omni maxuma*; quod ne latinum quidem est. *Cum salute* dictum ut alia plurima, de quibus breviter exposui ad Ba. 363. Quem nunc praepositionis miratus, ut videtur, Camerarius lectionem sibi mutandam perperam arbitratus est.

815. *bellissimus*) Vid. ad Men. 533.

818. Quae post hunc versum leguntur, usque ad pag. 542, ea non continent in MSS. et edd. primis, sed sine discrimine, tanquam germana Plauti, exhibentur in Iunt. et Ald. De quibus Taubmannus: « Abiecit haec Camerarius, ut spuria. Meursius quidem adolescens ista Plauto vindicabat publice (in Exercitationibus criticis): privatis tamen ad me litteris postea professus est, se nulle deinceps cum Scaligero et iis sentire, qui ea Plautinis minime agnoscant. » Horum sententiae etiam ipse subscribo, neque haec digna puto, quae subtilius examinentur. Coniecisses in privatum locum, nisi carere hanc editionem quoquam voluisses, quod vel Plautinum nomen mentiretur; quampraesertim scirem esse, qui haec et similia sibi eripi nefas existimaturi essent, propterea quae hoc nostrum, tanquam mutilatum et male fidei, spre-

Hisce vet. Editiones continuo ista atterunt :

Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor? Grandit
gradus,
Emittit oculos, circumfert sese, obstipat verticem. t. t. c.
Adservabo hinc, rerum quid gerat. Magnum est, quid-
quid quaeritat.

Quam scenam statim excipiunt duae aliae.

PERISTRATA. SYRA. LYCISSA.

PERISTRATA

Diva Astarte, hominum deorumque vis, vita, salus; rur-
sus eadem quae es
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, coelum, sidera!
Iovis quaecunque templa colimus, eius ducuntur nutu,
illi obtemperant,
Eam spectant. Quod illi displicet, facile excludunt ce-
teri;
Quidquid complacitum, id sequuntur, quae vivunt, om-
nia, atque sentiunt. 5
Alios enicat, extinguit; alios suo lacte fovet atque eri-
git; sed quos enicat,
Hi vivunt et sapiunt; quos properat alere ac erigere,
Hi quidem confestim pereunt atque male sapiunt miseri.
Iacent beue valentes, odiosum humum mordent, caput
replant,
Fremunt perstrepuntque, cumque putant vivere, tunc
runt maxime. 10
Tunc, cum student persequi, labant invenies; itidem ra-
piuntur senes.

Illi si amant, quod amant, amatum volunt atque cogni-
tum;

Illi vero si amare ea aetate occoeperunt, multo insa-
niunt acrius.

Verum si non amant, oderunt, molesti itidem atque dif-
ficiles,

Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi suisque invidi. 15

Quod in se olim admisere turpiter, id si fiat modestius,

Nec tolerant, ut aequom est patres; sed clamant, inde-
center obstrepunt.

SYRA

Quantum intelligo, et hanc male habet Demipho.

PERISTRATA

Id verum:

Amat filius et perit. Id quom rescivit pater, insanit ve-
hementius.

Quae istaec intemperies? Abegit vir meus olim ipse ad
mercatum Rhodum filium; 20

Nunc, ut fert Acanthio, ipse sibimet faciet exilium.

O iniquom patrem! o infortunatum filium! quo te re-
cipies?

Vbi matrem relinques? sola degam? filium amittam? non
patiar!

Vendidit pater? Vbiubi erit inventa, mater redimet!

Dic tu, Lycissa, num in hanc viciniam adductam au-
tument? 25

LYCISSE

In hanc opinor, in amici senis quouisdam aedis.

PERISTRATA

Hic praeter Lysimachum

Nullus, quem sciam.

SYRA

Lysimachum nominant:

Mirum, ni senes vicini in unum nidum conspiraverint.

PERISTRATA

Dorippam eius uxorem conveniam.

LYCISSA

Quid? convenias? non eam vides?

PERISTRATA

Video equidem. Ausculitemus: nescio quid secum iracunda mussitat. 36

DORIPPA. SYRA. LYCISSA. PERISTRATA.

DORIPPA

Syra non redit, quam arcessitum patrem iamdiu est quod miseram:

Tarda nimium aut lapis obrignit, aut angue demorsa cessavit turgida.

SYRA

Nulla sum: adest hera; me quaerit!

DORIPPA

Domum manere nequeo: Bellulam istanc pellicem mei non patiuntur oculi. Exclusissem foras;

At me meus continuit Eutychus. Sed omnino, quod fert, non creduam. 35

LYCISSA

Audin', hera?

PERISTRATA

Audio. Sine pergat.

LYCISSA

Sino.

DORIPPA

Amici, inquit, senis Gratia huc ad nos venisse. Habet venalem, amanti dum detrahat filio.

Haec quidem aut viri aut gnati fallaciâ: dissident sen-
tentiae.

Sequestro vir ait datam; eandem vero venalem dicit
filius.

SYRA

Ibo de improvise obviam, ne cessasse intelligat.

DORIPPA

Istaec filio .

Non credam, qui obsequitur patri; hunc vero, ut merum
cuculum,

Id certum est mentiri ampliter. Equidem coquo credua m.
Eccam Syram! ut currit venefica!

SYRA

Quis me vocat?

DORIPPA

Malum quod di tibi dabunt!

SYRA

Hera, si sapis, hoc potius

Tuae pellici et marito dato.

DORIPPA

Istuc dictum tibi non amplius irascor. 15

Sed ubi pater? quid cessat? an hominem podagra im-
pedit?

SYRA

Nec podagricus neque articularius est, quem rus ducunt
pedes.

DORIPPA

Non domi?

SYRA

Non.

DORIPPA

Vbi?

SYRA

Rure esse autumant;

Atque, numquid redeat, incertum, hodie: cum villico
rationis satis.

DORIPPA

Omnia mihi hodie eveniunt praeter sententiam. Non vi-
vam vesperi,

20

Nisi illanc a me scelestam abigam! Eo domum.

LYCISSA

Hera, abit.

PERISTRATA

Hem, abit? compella.

LYCISSA

Dorippa, Dorippa!

DORIPPA

Quid molestiae

Hoc est? quis me revocat?

PERISTRATA

Non sum molesta; sed benevolens

Et amica te compellat tua Peristrata. Mane, quaeso.

DORIPPA

Hem, Peristrata, te pol non noram. Mala bilis cruciat
Me atque exagitat.

PERISTRATA

Istuc nolo: quaeso, neges.

26

Te audiui modo: dic mihi, quae te nunc habet sollicitudo?

DORIPPA

Peristrata, sic di tibi unicum gnatum sospitent, da mihi
benignius operam.

Nulla dare mihi poterit melius: par est aetas; una cre-
vimus,

Pares aetate habemus viros; nulli colloquor lubentius.

30

Sollicitor merito quidem. Quid tibi animi esse nunc pos-
siet,

Si amicam hac aetate ante oculos tuos adduxerit De-
mipho?

PERISTRATA

Adduxit?

DORIPPA

Factum.

PERISTRATA

Domi est?

DORIPPA

Domi; imo coqui

Conducti: parabatur convivium, ni meus disturbasset
adventus omnia.

Senem miserum Venus et Cupido alieno satis vexant
tempore. 35

PERISTRATA

Sed ista levia sunt, Dorippa. Vtinam non ego essem
miserior!

DORIPPA

Levia?

PERISTRATA

Levia quidem.

DORIPPA

Quae peiora tibi tuus faceret?

PERISTRATA

Imo peioribus peiora.

DORIPPA

Quae istaec sunt? Quaeso, loquere:

Vt tu mihi, ego tibi, quae facto opus sunt, demus con-
siliū.

Vetus id dictum est, Feliciter is sapit, qui periculo
alieno sapit. 40

PERISTRATA

Unicus mihi, Dorippa, est gnatus. Scis?

DORIPPA

Scio.

PERISTRATA

Hunc pater

Olim a se extrusit Rhodum.

DORIPPA

Quare?

PERISTRATA

Quoniam amaret.

DORIPPA

Ob id ipsum?

PERISTRATA

Id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
Adduxisset, hanc resciscens pater produxit, venalem
præbuit.

DORIPPA

Atat, novi: verum dixerat filius; ego mariti amicam
putabam mei. 45

Quoi data est?

PERISTRATA

Seni quoidam amico in hac viciniâ.

Credo hic alium præter tuum amicum habere neminem.

DORIPPA

Ea quidem est. Quid filius?

PERISTRATA

Urbem hanc se deserturum autumat.

DORIPPA

In portu res est. Quid, si invenerit?

PERISTRATA

Mansurum credito. 49

DORIPPA

Praeter spem salvae sumus, ne dubita: apud me ea est.

PERISTRATA

Apud te? Ea erat, opinor, de qua loqui te audiui modo.

DORIPPA

Ea.

PERISTRATA

O factum bene! Merito te amo: restituisti filium.
Fac videam.

DORIPPA

Eamus intro.

PERISTRATA

Eamus. Lycissa, ades!

Acanthioni haec nuntia; ego ad Dorippam huc devortam.

CHARINVS

Limen superum inferumque, salve, simul autem vale!

t. t. c. V, 1819

Hunc hodie postremum extollo mea domo patria pedem.

Vsus, fructus, victus, cultus iam mihi harum aedium

Intercitust, interfectust, alienatust! occidi!

Dî penates meum parentum, familiai Lar pater,

Vobis mando, meum parentum rem beue ut tutemini.

Ego mihi alios deos penatis persequar, alium Larem,

Aliam urbem, aliam civitatem: ab Atticis abhorreo: 826

Nam ubi mores deteriores increbescunt indies,

Vbi, qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere,

Vbiue id eripiat, animo tuo quod placeat maxime:

Ibi quidem si regnum detur, non est cupita civitas. 830

819. *superam*) Vid. ad Amph. 341.823. Vulg. inconcinne: *familiae*.Saepe in eiusmodi verborum genitivo singularis numeri in *ai* terminato librarii offenderunt, quod non semper potavi.827. *Nim*) Vid. ad Amph. 149.

830. Vulgo hunc versum inter et sequentem ista inculcantur, quae supra 589 sq. ponenda existimavi. De quibus vide, sis, ad eum locum.

EVTYCHVS. CHARINVS.

EVTYCHVS

Ecquisnam deus est, qui mea nunc laetus laetitia fuit?

t. l. c. V, 2.

Domi erat, quod quaeritabam! Sex sodalis reperi,
Vitam, Amicitiam, Civitatem, Laetitiam, Ludum, Iocum;

Eorum inventu res decem simitu pessimas pessimedei,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Mucrorem, Lacrimas, Exilium, Inopiam, Solitudinem.
Date, di, quaeso, conveniendi mi eius celerem copiam!

CHARINVS

Adparatus sum, ut videtis! Abicio superbiam: 838

Egonet mihi comes, calator, equos, agasod, armiger;
Egonet mihi imperator, idem egonet mi obedio:
Egonet mihi fero, quod usust. O Cupido, quantus es!
Nam tu quemvis confidentem facile tuis factis facis,
Eundem ex confidente actutum diffidentem denovo.

EVTYCHVS

Cogito, quonam ego illum curram quaeritatum

CHARINVS

Certa rest,
Me usque quaerere illam, quoquo hinc est abducta gentium,

45

832. *Domi*) Vid. ad Amph. 341.
Vulgo autem: *Domi erat, quod quaeritabam; ibi sex sodales repperi*. Sed tō ibi exulat a MSS. et edd. veti., additum quippe, nescio qua de causa, a Camerario, nimis libero harum rerum. Frustra Acidalius Divinall. in Plant. pag. 330 sq.: « Facile, inquit, implem a me: *Domi erat, quod foris quaeritabam*. Nec abnegabis id

germanum, qui Plauti perpetuum morem in particulis iis sic iungendis nosti. » Quod commentum utraque Plauti editione sua ostendat credulus Pareus.

833. *Civitatem*) eliva v litera pronuntiandum. Vid. ad Amph. prol. 90.

834. *decem*) efferendum ut *d'ecem*, qua de re adi. sis. nos ibidem ad 74.

844. *ego*) abest Sarracen. Mediol. Iunt. Ald.

Neque mihi ulla obsistet amnis, neque mons neque adeo
mare,
Nec calor nec frigus; metuo neque ventum neque gran-
dinem;
Imbrem perpetiar; laborem subferam, solem, sitim!
Non concedam neque quiescam usquam noctu neque diu
Prius profecto, quam aut amicaui aut mortem investi-
gavero!

85.

EUTYCHVS

Nescio quovia vox ad auris mi advolavit.

CHARINVS

Invoco

847. Vulg. sic distinguitur: -- *ma-
re; Nec calor, nec frigus metuo, ne-
que etc.* Taubmanus: « Notabam,
*inquit, Calor hic positum neutro ge-
nere pro calus, ut calor et adus, decor
et decus; nec dubitabam quin ad hanc
faciem corrigendus apud Nonium lo-
cus in Calor; inepte enim ibidem le-
gitur calorem, quum adducat exempla,
quae utrumque recipiant genus. Sed
et Iunius Philargyrus ad lib. II Georg.
Virg. vs. 349 ita citat hunc versum:
Neque frigus neque calor metuo, ne-
que ventum neque grandinem. Calor,*
*inquit, pro calorem: aliter hyperme-
trus versus erit. Gruterus haec; ne-
que alia fuit in sententia Iosephus
Scaliger, ut prodidit Rutgersius lib.
V Var. Lect. cap. 17, qui tamen et
Nonium et Philargyrum arguit osci-
tantiae, tanquam distinguendum po-
tius sit Neque calor, nec frigus, etc.,
ut calor applicetur illi obsistet versus
precedentis; quod item movit Iosias
Mercerus; sed tamen acquiescit di-
stinctioni alteri ob legem septenario-
rum et consensum librorum MSS. » Sic
ille, cuius sententiam etsi non plane*

improbo, graviores tamen quam No-
nii et Philargyri auctoritates expec-
to, interimque locum ita distinxi, ut
placuit Rutgersio. Vett. edd., in his
lunt., *calorem*, quod inconcinnum.

849. Vett. edd., in his Sarracen. et
Mediol., *conquiescam*, non male pro-
pter agnominatorem, sed numera
duriore, ut cui sustentando necesse
sit contrahi verbum *conquiescam* in
επιστάλλον, litera i elisa, ut inter-
dum quidem fieri monuimus ad Amph.
prol. 74. Carterum vulgo: *neque in-
terdius*, versus impingente. V. C.
neque uis, Decurt. *neque diis*; vett.
edd., *neque diu*, quod recipiendum du-
xi, dum constaret de fide verbi *diis*
pro *diu*, quomodo *Interdius* dicitur
pro *Interdiu*; nam *diu* quidem in
depravata codicum scriptura agnosce-
re mihi videor. Concedere recte ex-
plicatur a Taubmanno quiescendi
causa aut consistendi in locum quem-
piam secedere, ad quam faciem legi-
tur Rud. (936): *Paulisper remitte
restim, dum concedo et consulo.*

851. Vulg. *aurem*. Amph. 69: *For
mi ad auris advolavit.*

Vos, Lares viales, ut me bene tutetis!

EUTYCHVS

Iupiter,

Estne illic Charinus?

CHARINVS

Cives, bene valete!

EUTYCHVS

Heus, eloco

Sta, Charine!

CHARINVS

Qui me revocat?

EUTYCHVS

Spes, Salus, Victoria.

CHARINVS

Quid me vultis?

EUTYCHVS

Ire tecum.

CHARINVS

Alium comitem quaerite! 855

Non amittunt hi me comites, qui tenent.

EUTYCHVS

Qui sunt ei?

CHARINVS

Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrumae, Lamentatio.

EUTYCHVS

Repudia istos comites atque huc respice et revertere!

CHARINVS

Si quidem mecum fabulari vis, subsequere.

852. *tutetis*) Frustra in hac voce offeuderunt, quae prisco illi aevo usitata fuit. Vid. grammatici, imprimis Priscianus pag. 799 Putsch., nos ad Amph. 82.

853. Huius libri: — — *valete*. Ev. *eloco* etc. Verbum *Heus*, quod per-

apum huic loco, quum *eur* forte scriptum esset, a sequente nota personae eu, videtur interceptum. Dixi de *h* litera, perperam nunc addi nunc omitti solita in libris veteribus, ad Asin. 24, 492.

855. *tecum*) V. ad Amph. 116, 341.

EUTYCHVS

Sta eloco!

CHARINVS

Male facis, properantem qui me cōmmorare: sol abit. 865

EUTYCHVS

Si huc item properes, ut istuc properas, facias rectius:

Iluc secundus ventus nunc est. Cape modo vorsoriam!

Illic favonius serenust; istic auster imbricus.

Hic facit tranquillitatem; iste omnis fluctus conciet.

Recipe te ad terram, Charine! Non ex advorso vides, 865

Nimbus ut ater imberque instat? Adspicias nunc ad sinistram t. t.

Atque videbis, ex avorso coelum ut est splendore plenum!

865. Vulg. *R. t. a. t. C.*, huc. non etc. Sed huc ab interprete additum videtur, quod item omissum in altera Pareana. Vett. edd. *Respice* (vel *Respice huc*) *ad dextram*. Conf. sequentem annotationem.

866 sq. Vulg. *Nubis ater imberque instat, aspice nunc ad sinistram* * *Coelum ut est splendore plenum, ex avorso vides*. Sed V. C. *adspiciat* (vel *adspicias*) *non ad sinistram atque dextra Coelum* etc. Decurtatus: *aspice non ad sinistra atque ut dextra Coelum* etc. Vett. edd.: *aspice nunc ad sinistram* (huc inculcant Angelus atque Aldus) *atque vides Coelum* etc. In his facile erat deprehendere manum Plauti: *adspicias nunc ad sinistram atque videbis* etc. Caeterum libri nihil iuvant; sed ipsa sententia altero loco non *advorso*, sed *avorso* reponi iubet, siquidem non ibidem splendore plenum esse potest coelum, unde nubes et imber instant, sicut modo dictum. Recepta autem manu scriptorum lectione *Atque videbis*, sponte corruebat vulgatum *videt* posteriore loco, quod, ex antecedentibus petiit, ipse quoque versus

repudiat, quumque iam metrum restitutum viderem trochaicum tetram. acatalecticum, si vox *plenum* non elideretur, malui tamen, ab initio positus verbis gravioribus *ex avorso*, reponere: *Atque videbis, ex avorso coelum ut est splendore plenum*, quomodo ante legitur, similiter praepositis verbis *ex avorso*: *Non ex avorso vides, Nimbus ut ater imberque instat*. Nimbus enim ibi rescribendum existimavi potius quam *atra* pro *ater*, quod nonnullis arrisit, quum longe verisimilius sit, compendio scriptum *nimbus* (*nibus* vel *nibis*, ut *i* et *u* litterae misceri solent) in *nubis* degenerasse, quam *atra* in *ater* mutatum esse, si *nubis* invenissent scribae. Itidem autem concinnitatis causa dedi *Nimbus ut ater*, ut coniunctionem ab sequente simili *at*—raptam arbitratus, sicut statim habes: — *ex avorso coelum ut est splendore plenum*. Caeterum vel Eutychus ad sinistram stare atque ire Charinon cogitandus, vel ibi aetnae sedes Lysimachi, quae iam habitant mulier amata. Quo referenda verba *Adspicias ad sinistram*. His opo-

CHARINVS

Religionem obiecit illic: recipiam me illuc.

EVTYCHVS

Sapis. t. t. c.

O Charine, contra pariter fer gradum et confer pedem!
Porrigere brachium! prebende! iam tenes?

CHARINVS

Teneo.

EVTYCHVS

Tene. 870

Quo nunc ibas?

CHARINVS

Exulatum.

EVTYCHVS

Quid ibi facere?

CHARINVS

Quod miser.

positionem anquirentes, quam Plautus nobis, male edidere *Respice ad dextram* versu 865. Ecce autem Acidalius, ista quoque inducentem! Qui sic Diviatt. in Plant. pag. 331: « Inculcatum primo est posterius hoc ex *adverso vides*: deinde et illud *aspice nunc ad sinistram*. Alterum repetierunt, quia necessarium visum est in utraque parte, quum nihil pugnet contra rationem magis. Alterum fecerant illi, qui antea legissent *Respice ad dextram*, quod est in antiquioribus libris. Quid autem dextrum aut sinistrum hic faciat, ego hercle non video. Sed neque de terra convenit admodum: quando erat ipse sane adhuc in terra. (Quasi novum esset, mare ac tempestates indicare pericula sive infortunia περὶ τὸν πόρον, quo nihil frequentius apud scriptores. Conf. vel Parei lexicon Plant. vv. *Mare et Tempestas*.) Laet alia vox in utraque

istarum: quam quis ingenii acie se pervidere quæret, ac in reliquis genuinam item assequi scripturam? Totum nos tamen in duos versus coëginus, non Plautinos ipsos, sed e Plautinis nostros, ut resectis alienis istis sententia tantum nuda compareret: *Recipe te retro Charine huc: non ex adverso vides? Nubis atra imberque instat. coelum hic plenum splendoris est.* Cui *Religioni* etc. » Sic ille, cui satis responsum a me arbitrator in superioribus. Nihil autem magis iudicium acuit et firmat, quam si perpendas atque expendas virosorum talium, qualis fuit Acidalius, diversas a vulgatis in hoc genere opiniones.

871. *fac. is?* Inconcinne libri: *Quid ibi facere vis?* Vel legendum *Quid ibi facere?* excluso *vis*, tanquam glossemate, et infinitivo accepto pro gerundio, sicut interdum fieri notum est. Et hoc quidem prætulercim propterea,

EUTYCHVS

Ne pave: restituam iam ego te, in gaudia antiqua ut sies!
Maxume quod vis audire, id audies, quod gaudeas.

CHARINVS

Studeo.

EUTYCHVS

Sta eloco: amicus amico advenio multum benevolens.
Tuam amicam . . .

CHARINVS

Quid eam?

EUTYCHVS

Vbi sit, ego scio . . .

quod quum modo non Quo nunc is?
sed Quo nunc ibas? rogarit Eutychus,
consecutio temporum vel volebas vel
ibas sibi postularit h. l.

872. Vulg. Ne p.: rest. i. e. t. in
gaudia, antequam is. Cn. eo. Haec
Camerii conjectura, quam ingenio-
sam vocare Taubmanus placet, mihi
futuam et minime necessariam; futuam
propterea, quia in gaudia restituto illi
omnino de eundemplus non erit cogi-
tandum; non autem necessariam,
quin non tam depravata huc codicum
scriptura, ut non his auscultare quam
nova iuvare praestiterit. Id quod
vel Parens assensus est, nec nisi inter-
punctione peccavit, dum excudi
iubet: Ne p.; restituam iam ego te in
gaudia antiqua; ut sis Maxame, quod
vis etc. Nam scribendum erat contin-
nue: restituam iam ego te, in gaudia
antiqua ut sies, 75 restituam accepto
tanquam absolute dicto, istis vero in
gaudia antiqua ut sies tanquam simi-
libus In mentem esse, In lustra iacere,
de quibus dixi ad Amph. 545, Cos.
368. Hoc autem librorum scripturae
Camerianorum: — ingaudiantque ut
sis Maxume; in gaudi antique ut sis

Max.; nam edd. vett.: in gaudium
utque ut sis Max.

874. Vulg. perverso metro: Sta il-
lico, amicus advenio multum benevo-
lens. Cn. quid est? V. G.: Studio a-
micus —; Decart.: Sta illico studio
amicus etc., qui etiam verba Quid est?
non magis habet quam edd. vett., in
his princeps, item Iunt. et Ald. V-
trumque et Sta illico et Studio, h. e.
Studeo, servandum censui, sed hoc
illi praeponeudum, ut primum, au-
dire iussus a sodale, quod gaudeat,
se id studere respondeat Charinus,
deinde Eutychus, nihilominus prope-
rare illum videns, inferat ista Sta il-
lico etc. Versui autem sarciendo ad-
didi amico, paronomasia neque ille-
pida, ut opinor, neque ab usu Huius
et scriptorum utriusque linguae aliena.
Supra 488: Amice amico operam dedi,
vicinus quod rogavit. Mil. 655 sq.: At
quidem, illuc actus qui sit, non in-
venies alterum Lepidum ad omnes
res, nec, qui amicus amico sit magis.

875. Tuam) Vid. ad Amph. 3, 1.
Tē ubi hic et 879 posteriorum sylla-
bam producit; de quo dixi ad Aul.
153.

CHARINVS

Tun', obsecro? 8.5

EVTYCHVS

Sanam et salvam.

CHARINVS

Vbi eam salvam?

EVTYCHVS

Quo ego scio.

CHARINVS

Ego me mavelim!

EVTYCHVS

Potiu', ut animo sis tranquillo?

CHARINVS

Quid, si autem animus fluctuat?

EVTYCHVS

Ego istum in tranquillo et tuto sistam: ne time. i. s.

CHARINVS

Obsecro te, loquere, ubi sit, ubi eam videris!

Quid taces? Dic! Enicas me miserum tua reticentia!

t. t. c. 880

EVTYCHVS

Non longe-hinc abest a nobis.

875. Decurtatus: *Tun' autem obsecro?* unde coniicias legendum esse: - scio ego. CH. *Tun' autem, obsecro?* Eleganter *Autem* sic usupori, monui ad Cas. prol. 8.

876. *salvā*) Conf. 875.

877. Vulg. inconcinne: *Quid si animus fluctuat?* MSS.: *Q. s. autem fluctuat?* in quibus agnovi per compendium scripta autēsis, h. e. autem animus.

878. Gravior sententia diverso a priore metro effertur, sicut interlunium fieri docuimus ad Epid. 197 sq. Hoc non advertens Acidalius, quom Iontinam atque Aldiuam (nam hi, quos

dicit, libri veteres) praeferre videret *Ego istum in tranquillo tuto sistam, ne time*: versum trochaicum tetram catal. restituens, reposuit: *Ego istum in tranquillo et quieto et tuto sistam, ne time*. Sane similiter etiam MSS., aliter: *in tranquillo o sist.*, aliter: *in tranquillo tuto*; sed hoc nihil aliud quam vulgata. Conf. seq. annot.

879. Itidem graviter hoc responsum iambo senario effertur. Vid. praecedentia, et de pronuntiatione particulae *ubi* ad 875. Cf. infra 915.

881. Vulg. versu *ἄνθρωπον*, vel potius nullo: Ev. *Non longe hinc*

CHARINVS

Quin conmonstras, si vides?

EVTYCHVS

Non video hercle nunc; sed vidi modo.

CHARINVS

Quin, ego videam, facis?

EVTYCHVS

Faciam.

CHARINVS

Longinquom istuc amanti est.

EVTYCHVS

Etiam metuis?

CHARINVS

Omnia. i. tetr.

EVTYCHVS

Conmonstrabo. Amicior mihi nullus vivit atque is est,
 Qui illam habet, neque quoi mage velle melius med
 aequom siet. 885

CHARINVS

Non curo istuc: illam quaero.

abest a nobis. Ch. Quin ergo commonstras, si tu vides? V. C. — nobis. ch. cum ergo commonstrasset, ut vides; h. e., opinor, n. ch. e. e. commonstra si vides: nam si, sed sive set, sic et similia subinde misceri in libris veteribus, supra monui ad 711 et ad Cure. 43, ut autem istud ortum mihi videtur ex sequente syllaba male geminata. Iam optio dabatur, utrum delendum esset, illud a nobis, quod et sensum iuvat, siquidem eo tō hinc declaratur, quod etiam de urbe, imo terra accipi poterat, et dimidium versum optime absolvit; an istud ergo, quod sponte intelligitur nec casum asperat librarii interpretantis. Quam rem an recte diiudicaverim necne, arbitrium sit penes lectorem.

883. Forte omissa nota metri: nam hic versus est iambicus tetrameter; id quod ostendit verbum *istuc*, cuius syllaba posterior, utpote contracta (nam *istuc* dicitur pro *istucce*), nequit corripri. Nec reponendum *istuc*, siquidem metro vehementiore vehementior affectus Charini rectius exprimitur. Sed sequente versu denuo incipiant trochaici.

885. Vulg. nullis numeris: *Qui illam habet: neque est quoi magis me velle melius aequom siet*. Natum tō est, compendio scribi solitum (ē), ex *-e* litera perperam iterata. *Melius* pro *Bene*: vid. ad Aul. 289.

886. Hunc versum inter et sequentem vulgo inseritur 909. Sed bene Acidalius Divinit. in Plant. pag. 332;

EUTYCHVS

De illa ergo ego dico tibi.

CHARINVS

Dic igitur, ubi illa est?

EUTYCHVS

In nostris aedibust

CHARINVS

Aedis probas.

Si tu vera dicis, pulcred aedificatas arbitro.

Sed qui istuc credam? vidistin', an de audito nuntias? i. t.

EUTYCHVS

Ego net vidi.

CHARINVS

Quis eam adduxit ad vos?

EUTYCHVS

Enim inique rogas. t. t. c. 890

Cu. *Non curo istuc, illam etc. Sane hoc non in mentem etc.* Versu priore scribendum forte *istunc*. Alter alienus hoc loco mihi videtur, nec plane scio, quid eo faciam. Nam quid est quod dicere se prius oblitum dicit? An hoc de amica reperta? non potest. Nunc enim ipse repererat illam primum et hunc convenerat. Quomodo igitur aut oblivisci dudum potuerit aut narrandi, si meminisset, habuerit occasionem? Sed aliud quid fuisse oportet. Si aliud omnino, nihil id profecto ad hunc locum. De amica enim sola agitur et satagitur. Quodsi delendus hinc, in hac quidem comoedia locum illi vix alium dispicio. Sed an plane delendus, alii dispiciunt. Sed et hoc deinde vidento, an non dari commodiusculus eadem locus possit tamen hac ipsa scena, ut illuc referatur (908 inter et 910): *Ev. Mane parumper atque hoc audi. Cu. cape sis, puer, hoc pallium. Ev. Sane hoc non in mentem venit dudum uti tibi dicerem: Mater*

irata est patri vehementer. Distulit diu causam Eutychus profiteri, cur adeo recte ad amicum statim sodalem non introduceret: nunc quia videt tandem, ut retineatur fugitivus, celari non posse, simulat lacteus in mentem sibi non venisse ut dudum diceret, quod dicturus plane de industria non erat, verecundia praepeditus in parentes, quorum iras ac disensum super ista ipsa amica prodere erubescat.

888. *Libri pulcre.* Vid. ad *Amph. prol. 149.* Frustra alii *pulcrepro. Arbitro pro vulgato arbitror* MSS. Vid. ad *Amph. 82.*

889. *Vulg. et inepte et inconcinne: Sed quid ego istuc credam?* tanquam credere id nolit Charinus. Recte sunt. *Ald.: Sed qui ego etc.,* nisi quod pronomen ego delendum vidi metri gratia, quum praesertim illorum invenissem, quae monita ad *Asin. 843.*

890. *Vulg. idem 2ul7pov: — vos? Ev. inique rogas. Tò enim raptum ab utrimque victimis (eu. et in-); quod*

Quid amorem refert, quicum istac venerit?

CHARINVS

Dum istic siet.

EVTYCHVS

Est profecto.

CHARINVS

Opta ergo ob istunc nuntium quidvis tibi!

EVTYCHVS

Quid, si optabo?

CHARINVS

Deos orabo, ut eius faciant copiam.

EVTYCHVS.

Derides?

CHARINVS

Servata res est demum, si illam videro.

Sed quin ornatum hunc reiicio? Heus, aliquis actutum

huc foras

895

Exite! illinc pallium mi ecferite!

EVTYCHVS

Item, nunc tu mi ut places!

CHARINVS

Optume adveniens! cape, puere, chlamydem atque istinc
sta eloco:

initio sententiarum frequentare Plautum, docet Parci lexicon. Acidalio placebat: — vos? quis? vel vos? Ev. quis? etc. Caeterum vid. ad 899.

891. Vulg. *Quid tua refert, quicum istac venerit?* etc. Sed V. C. *Quid amare refert* —; Decurl. *Quid ima refert* etc.; inde legendum intellexi *Quid amorem* (tuum) *refert* etc. Operatum autem oscitantia exaratum istaec pro istac, etsi istud placuit Acidalio. — *Dum istuc siet*. Malim nunc *Dum istic siet* cum Acidalio et Pareo.

895. Libri iuntili atque inconciuna repetitione: *Sed quin ornatum hunc*

reiicio? *heus aliquis heus actutum foras* etc. Sequor Iunt. Ald., etiam Acidalio probatas.

896. Vulg. *E. i. pallium mihi huc ferte*; sed MSS.: *E. i. p. m. hac* (Deenrt, *hac* vel, secundum Pareum, *hec*) *ferite*, recte *E. i. p. m. ecferite* respondentem Scioppio Supp. Lectt. II. 21. «Sic enim, inquit, scripsisse veteres pro *efferre*, omnium librorum veterum consensus testatur.» De *h* addito vid. ad Asin. 24. Sarpissinae sic erratum.

897. Inepte et adulterato nostro codices: Cl. *Optume adveniens puere,*

Vt, si haec non sint vera, inceptum hoc itiner perficere
exsequar.

Vera dicis?

EUTYCHVS

Nil, Charine, te quidem quidquam pudet.

Non mihi credis?

CHARINVS

Omnia equidem credo, quae dicis mihi. 906

Sed quin introducis me ad eam, ut videam?

EUTYCHVS

Paulisper mane.

CHARINVS

Quid manebo?

EUTYCHVS

Tempus intro eundi non est.

CHARINVS

Enicas.

EUTYCHVS

Non opus est, inquam, nunc intro te ire.

CHARINVS

Responde mihi,

Qua causa?

EUTYCHVS

Operae non est.

CHARINVS

Cur?

*cape chlamydem atque haec; istinc stadi-
llico.* Nihil praeter chlamydem des-
disse Charinum, indicio est versus
907, ubi se chlamydem deuo sum-
tum sit. Verba *haec istinc* nata mihi
videntur ex depravata scriptura *hi-
stinc* pro *istinc*. Vid. annot. praeced.

899. Hic versus vulgo inter 890 et
891 legitur, nec sententia admodum
illorum conveniente et ibi expurto
eo reliquis multo melius cohaerenti-
bus, ut recte observat Acidalius Div.

pag. 332 sq., nec tamen recte versum
inserere mihi videtur post 903, praes-
sertim, Charini persona non inmissa,
sic innotatum: *Vera dixi, nihil Charine*
etc.; quum appareat referenda ver-
ba *nil te quidem pudet* ad hic se-
quentia *Non mihi credis?* ut impu-
dens dicatur Charinus propterea, quod
non credat amico tam spectato. Qui-
bus commotus perditus adolescens:
Omnia, inquit, equidem credo, quae
dicis mihi.

EUTYCHVS

Quia non est illi commodum.

CHARINVS

Itane? commodum illi non est, quae me amat, quam
ego contra amo? 905

Omnibus me ludificatur hic modis. Ego stultior,
Qui isti credam. Conmoratur. Chlamydem sumam denuo.

EUTYCHVS

Mane parumper, atque hoc audi.

CHARINVS

Cape sis, puer, hoc pallium!

EUTYCHVS

Sane hoc non in mentem venit dudum uti tibi *dicerem*.
Mater irata est vehementer patri, quia scortum sibi 910
Ob oculos advexerit intus aedis, dum ruri ipsa abest.
Suspiscatur illam amicam esse illi.

CHARINVS

Zonam sustuli

EUTYCHVS

Eam rem nunc exquaerit intus.

CHARINVS

Iam machaera est in manu

EUTYCHVS

Nam si eo ted introducarn

CHARINVS

Tollo ampullam atque hinc eo.

906. *stultior*) Vid. ad Aul. 289.

909. Vid. supra ad 886. *Dicerem*
probabiliter additum a Camerario.
Minus bene Angelius et Aldus: —
ducant, ut urbem obambulo.

911. Vulg. *advexerit in aedis*, quod

ferri fortasse potest, si producalur
syllaba postrema verbi *advexerit*. Vid.
ad Amph. 483. Sed similiter hic Mil.
534 *intus domum*. Conf. Vedlineri
Hellenolex. I, 2, 34 et Parei lexie.
Plant. voc. *Intus* pro *Intro*.

EUTYCHVS

Mane, mane, Charine!

CHARINVS

Erras: me decipere haud potes. i. s. 915

EUTYCHVS

Neque edepol volo.

CHARINVS

Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis? t. t. 9

EUTYCHVS

Non sino.

CHARINVS

Egomet me moror. Tu, puere, abi hinc intro ocus!
Iam indu currum escendi; iam lora in manus cepi meas!

EUTYCHVS

Sanus non es.

CHARINVS

Quin vos in curriculum conicitis, pedes,
In Cyprum recta: quandoquidem mihi pater exilium
parat? , 920

EUTYCHVS

Stultus es. Noli istuc, quaeso, dicere.

CHARINVS

Certum est exsequi,
Operam ut sumam ad peruestigandum, ubi sit illaec...

EUTYCHVS

Quin domi est.

CHARINVS

Nam hic quod dixit, id mentitust.

915. Iambus senarius. Vid. supra ad 878, et de proceleusmatico *Mane mane* ad Amph. 356.

917. Vulg. turbato metro: Ev. *Non sino. Ca. ego me moror. tu, puere, abi hinc intro ocus.*

918. Itidem inconcinne editores: *Iam in currum escendi* etc. Vid. ad Ba. 897.

919. *conicitis*) Ita MSS. prince. Vulgo, *conicites*.

EVTYCHVS

Vera dixi equidem tibi.

CHARINVS

Iam Cyprum veni.

EVTYCHVS

Quin sequere, ut illam videas, quam expetis.

CHARINVS

Percontatus non inveni.

EVTYCHVS

Matris iam iram neglego. 925

CHARINVS

Porro proficiscor quaesitum. Nunc perveni Chalcidem;
 Video ibi hospitem Zacyntho; dico, quid eo advenerim;
 Rogito, quis eam vexerit, quis habeat, si indauidiverit.

EVTYCHVS

Quin tu istas omittis nugas ac mecum huc intro ambulas?

CHARINVS

Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas. 930

EVTYCHVS

Nil mentitust.

CHARINVS

Sed de amica inaudivisse se autumat,
 Illic Athenis esse.

EVTYCHVS

Calchas iste quidem Zacynthiust.

CHARINVS

Navem conscendo, proficiscor eloco, iam sum domi,

928. Vulg. — *habeat, si ibi audiverit*, quod correctoris esse puto, verum in numeros restituentis: nam MSS.: *habeat, si ibi inde audiverit*, ubi verbum *ibi* primum interpretandi causa *in* inde adscriptum, post in ipsa poetæ verba videtur irrepsisse. Recte Cruterus: *indauidiverit*; sed simul

delendum erat interpretamentum.

931. Vulg. — *amica sese inaudivisse autumat*. MSS.: *am, se inaud, aut*. Nullius ponderis. h. l. est pronomen, multo maioris verbum *inaudivisse*, quomobrem hoc sub iclu ponendum erat et rescribendum metri gratia *inaudivisse*.

Iam redivi exilio. Salve, mi sodalis Eutyche!

Vt valuisti? Quid parentes? — Mecum ad matrem cedito. —

Bene vocas; benigne dicis. Cras apud te; nunc domi.
Sic decet; sic fieri oportet.

EUTYCHVS

Eloquere, an tu somnias?

Hic homo insanust.

CHARINVS

Amicus quin properas medicariet?

EUTYCHVS

Sequere, sis.

CHARINVS

Sequor.

EUTYCHVS

Clementer, quaeso: calcis deteris.

Audin' tu?

CHARINVS

Iamdudum audiui.

EUTYCHVS

Pacem componi volo

Meo patri cum matre: nam nunc eū irata est. . . .

CHARINVS

I, modo!

EUTYCHVS

Propter istanc.

935. Cameratus pro arbitrio numerisque pravis: *Vt valuisti? quid, parentes mei valent? coena dabitur.* MSS. *V. v.?* q. parentis metuat mater dati, in quibus agnoscere mihi videbar id, quod excudi iussi: — *parentes? mecum ad matrē cedito*, h. e. p. *meum ad matrem cedito. Ad matrem*, quia primum omnium exorare eam vult, ne patrē amplius susceusat, ut ex versu

940 sq. intelligitur. Quod pro invitatione ad coenam accipit Charinus.

937. *Eloquere, an tu somnias?* Hoc proximum censo manu scriptoria lectioni *Eloqueni somnias*. Vett. edd.: *io quae insomnia*; vulgo *inconcinne*; *ehō, quae tu somn.*

941. *Tō eū interceptum a vicinis ē (est) et i (rata)*. Metrum maxime requirit.

CHARINVS

I modo!

EVTYCHVS

Ergo cura.

CHARINVS

Quin tu ergo i modo:
 Tam propitiam reddam, quam quom propitia est Iuno
 Iovi.

943

DEMIPHO. LYSIMACHVS.

*Huic scenae**praescripserant vet. Edd. versus XI sequentes:*

LYSIMACHVS

Demipho, sapientum illud dictum te audisse reor saepius,
 Voluptas est inalarum esca: quod ea non minus homines
 Quam hamo capiautur pisces. Hanc est quom fugiunt
 senes;

Tu tamen senectuti gratiam non habeas: quoniam haec
 tibi

Non abstulit modo, sed in amorem coniecit fortius, 5
 Quo te consiliumque tuum atque mentem perdit funditus
 Atque oculorum tibi praestringit aciem. Me quoque
 In magnum coniecisti inalum, nec, quid faciam, scio.

DEMIPHO

Lysimachie, deum hoc arbitrium est, non hominum. Tute
 hoc tecum

Si cogites, non aequom te facere arbitrabere, 10

943. Quae hunc versum inter et et olim editis. De his idem valet,
 proximum leguntur, absunt a scriptis quod de supra positis post 818.

Quom amico homini tuique conscio ita suscenseas mi-
sere,

Quasi tu nunquam quidquam adsimile huius facti feceris.
t. t. c. V, 3.

LYSIMACHVS

Edepol nunquam. Cavi, ne quid facerem. Vix vivos mi-
ser:

Nam mea uxor propter illam tota in fermento iacet. 945

DEMIPHO

Ast ego expurgationem habebo, ut ne suscenseat.

LYSIMACHVS

Sequere me. Sed exeuntem filium video meum.

EVTYCHVS. LYSIMACHVS. DEMIPHO.

EVTYCHVS

Ad patrem ibo, ut matris iram sibi esse sedatam sciat.
t. t. c. V, 4.

Iam redeo.

LYSIMACHVS

Placet principium. Quid agis? quid sit, Eutyches? 950

EVTYCHVS

Optuma opportunitate ambo advenistis.

LYSIMACHVS

Quid rei est?

EVTYCHVS

Vxor tibi placata et placida est, Certe dexteras nunc iam.

944. *quidquā*) Vid. ad Amph. 116, 341.

945. Vulg. inconcinne: *Ly. Edepol nunquam; cavi ne quid facerem; vix vivos sum miser. V. C. — facere multum miser; Decurtatus: facerem vix vivum ser, h. e. f. vix vivos miser. De sum intelligendo vid. ad Amph. 168. Taubmannus coniecitbat; vix*

vivos miser.; sed nostra lectio gustum habet antiquitatis.

947. *egō*) Vid. ad Amph. 341.

949. *sibi*) priorem i literam elidit, qua de re monni ad Amph. prol. 74.

952. *Cette*) pro *Cedite* *αὐτὰς* *αὐτὰς* dixisse Plautum atque Eunium, Nouius auctor est. Cf. Huius fragm. incert. 52.

LYSIMACHVS

Dî me servant!

EVTYCHVS

Tibi amicam nullam esse nuntio.

DEMIPHO

Dî te perdant! quid negoti est nam, quaeso, istuc?

EVTYCHVS

Eloquar.

Animum advortite igitur ambo.

LYSIMACHVS

Quin tibi ambo operam damus. 956

EVTYCHVS

Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
 Suapte culpam generi capiunt, genus ingeniod improbant.

DEMIPHO

Verum dicit hic.

LYSIMACHVS

Tibi ergo dicit: eo id verum est magis:
 Nam te istac aetate haud aequom filio fuerat tuo,
 Adulescentiamanti, amicam emtam eripere argento suo.

DEMIPHO

Quid tu ais? Charini amica est illa?

EVTYCHVS

Ut dissimulat malus!

953. tibi) Vid. ad 947.

957. Soloree atque inepte vulgo:
*Suapte culpam genere capiunt genus,
 ingenium improbant.* MSS. teste Pareo,
ingenio, quod reponendum etiam
 vidit ille. Cacterum commenta viro-
 rum doctorum de hoc locu enarrare
 longum est. Acquivimus nos Grono-
 vii conjecturae, quae omnium maxi-
 me probabilis. « Accipio, inquit, par-
 tem a Salmasio, partem a Lipsio:
*Suapte culpam generi capiunt, genus
 ingenio improbant; nam et generis et*

ingenii mentionem tam posteriore
 quam priore versu facere debuit.»

958. Inconcinne libri: *eo illud ve-
 rum est magis*, et inepte Eutycho haec
 tribuuntur, quam his demtis oratio
 Lysimachi sit arena sine calce, quod
 ille ait.

959. *Nam abs te — emtam arg.
 eripier suo*) Vulg. claudicante versu
 posteriore: *Nam te istac — — Ad.
 ant. u. e. a. eripere suo.* Legi etiam
 possit: *Nam te istac — — emtam eri-
 pere argento suo.* Et haec verior haud
 dubie ratio, quia faciliior.

DEMIPHO

Ille quidem illanc sese ancillam matri emisse dixerat.

EVTYCHVS

Propterea igitur tu mercatus, novos amator, velus puer?

LYSIMACHVS

Optume hercle! Perge, *perge*! Ego adistam hinc al-
trinsecus.

Quibus est dictis dignus, usque oneremus ambo . . .

DEMIPHO

Nullus sum! 965

LYSIMACHVS

Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam!

EVTYCHVS

Quem quidem hercle ego, indu exilium quom iret, re-
duxi domum:

Nam ibat exulatum.

DEMIPHO

An abiit?

LYSIMACHVS

Etiam loquere, laruia?

Temperare istac aetate istis decebat artibus.

DEMIPHO

Fateor: deliqui profectod.

EVTYCHVS

Etiam loquere, laruia?

970

Vacuom esse istac ted aetaded iis decebat noxiis.

Ilidem ut tempus anni, aetatem aliam aliud factum con-
venit:

964. Vulg. semel tantum *Perge* le-
gitur, item hiantie versu.

967. Vulg. affecto versu: *in exilium*.
Vel legendum *hercule*, vel *indu*; sed
hoc praetuli antiquitatis causa. Vid. ad
Ba. 897 et de forma *Hercule* supra ad
791. *Reduxi*, Vid. ad Asin. 375.

968-970. *Etiam loquere?* Vid. ad
Curc. 187.

971. Vulg. *aetate iis*; sed V. C. *ae-
tate iis*; « quod est, inquit *Parvus*,
aetate iis. » Recte quidem. Vid. ad
Amph. prol. 149. *Decurtatus, aetate
her.*

Nam si istuc ius est, senecta aetate scortari senes,
Vbi loci res summa nostra est publica?

DEMIPHO

Hei, perii miser!

EUTYCHVS

Adulescentes rei agundae isti mage solent operam dare.

DEMIPHO

Iam, obsecro, hercle habete vobis cum sportis, cum
fiscina!

976

EUTYCHVS

Redde filio! sibi habeat iam, ut volt!

DEMIPHO

Per me habeat licet.

EUTYCHVS

Temperi edepol: quoniam, ut aliter facias, non est copia.

DEMIPHO

Supplici sibi sumat, quod volt, ipse ob hanc iniuriam.

976. Vnlg. DE. *Iam obsecro vobis hercle habete cum porcis, cum fiscina.* Sed *porcos* h. l. dici *πορξός*, h. e. *naissas*, quas latine ita dixerit Noster, ut credam, non adducit me Salmassius. Recte de sportis idem cogitavit, sicut etiam Acidalius. * *Porcis*, inquit Salmassius, scriptum est pro *portis*, ut c et t in libris veteribus saepe permittantur iuvicem. *Portis* autem pro *sportis*, ut *casteria* apud eundem Plautum (Asin. 499) pro *schatteria*. Proverbiaria est *Habete hoc vobis cum sportis, etiam fiscina*. Sportae et fiscinae ex vimine texebantur, et continendis obsoniis et variis rebus serviebant. Nam a *sporta* *sportula* dicta *ὑποσπορικὴν*. *Fiscinae* etiam tunc parabantur ex vimine ad ficus et alia huiusmodi continenda. *Habcatis*, inquit, rem ipsam cum iis vasis, quibus continetur. — Similiter itaque hoc dictum atque illa *Rem auferre* vel *Aliquem abduerre* cum ornamentis omnibus, cum pul-

visculo, cum ramento, cum intestinis omnibus, de quibus vid. Paroni lexicum Mantissae in Proverbiis.

977. Mimus recte sic distinguitur in libris: EV. *Redde filio: sibi habeat DE. tam ut volt, per me sibi habeat licet*. Nesciebat enim, id velle filium, Demipho; sciebat Lysimachus atque Eutychus: ergo alterius horum rectius existimantur esse verba *Vt volt*; quomodo mox item de Charino senex sanior: *Supplici sibi sumat, quod volt, ipse ob hanc iniuriam. Sibi posterius* adscribendum ineptus aliquis putavit, quia Eutychus modo dixit: *sibi habeat*. Quod eo loco metrum respicit.

978. Soloece libri: *non est copiae. Τῷ α* saepe literulae quid sive apicis adhaerere in libris veteribus, supra monui ad 113.

979. Itidem soloece edd.: *quid volt*. Subinde confunduntur verborum *Quid* *Quod* et similium compendia.

Modo pacem facialis, oro, ut ne mihi iratus siet. 980
 Si hercle scivissem, sive adeo ioculo dixisset mihi,
 Se illam amare, nunquam facerem, ut illam amanti
 abducerem.

Eutychie, ted oro (sodalis eius es), serva et subveni!
 Hunc senem para clientem! Memorem dices benefici.

LYSIMACHVS

Ora, ut ignoscat deliciis eius atque adolescentiae. 985

DEMIPHO

Pergin' tu autem in hunc superbe invehere? Spero ego
 mihi quoque

982. *Ficerem pro facissem.* Vid. ad Aul. 697.

984. Vulg. putida interpretatione: *Hunc senem para me clientem: memorem etc.* Aut dicendum *Me para clientem*, aut *Hunc senem para clientem*: nam utrumque horum idem valet. Vid. ad Capt. 84.

985. Vulg. *Ora ut ignoscat delictis tuis atque adolescentiae.* Sed Acidalius Divinatt. in Plaut. pag. 336: « Ipsumne, inquit, Demiphonem Lysimachus orare iubet? At quem? filium summe an ipsius? Equidem non aderat Charinus, qui orandus esset: et oratorem vero sibi parat ille Eutychum, non ipsum orat. Nam quid hic oretur? Ignoscere Charini erat, in quem deliquerat pater. Non convenit igitur ista lectio, quam in sensum aptissimum refugio levissima mutatione: *Huius emendo pro tuis.* Inequitat aequali suo Lysimachus, et filium orat, orare atque intercedere apud filium illius pro illo velit. Ora Charinum, nisi Eutychie, inquit, ut huius boni senis adolescentiae, delictisque per eam, ignoscat: saluberrime rem indignum perstringens, quam quo modo quibus delictis quam veniens filii rogare so-

lent a patribus, eodem iisdem eandem patri a filio nunc rogari cupit. » Sic ille, clarissima quidem, ut solet, in luce ponens rem, de qua agitur, sed minus recte corrigens huius, quam eius potius reponendum sit, utpote vulgato *tuis* longe similis, quomodo e et t litteras passim misceantur, monitum ad Cas. 319: nam reliquam quidem partem voculae legas *ius* an *uis*, non nisi ipsa sententia edoctus scias, quoniam i littera absque apice, qui hodie usitatus, perscribi solet in libris paulo vetustioribus. Deinde, quod maioris momenti est, Decurtati lectionem deliciis vulgatae praeferendam duxi tum propterea, quod facile fieri potuit, ut infrequentiori verbo substitueretur frequentius; tum quia illud hoc etiam amaris: nam delinquere cadit in senes, siquidem in homines omnes; sed amores ac deliciae res sunt a senili aetate abhorrentes. Superbe autem in se invehi queritur in proximis amatores senex.

986. Vulg. *Pergin' tu autem, eia superbe, invehere?* etc. Sed V. C. *P. t. autem huc superbe* etc., Decurtatus: *P. t. autem huc superbe* etc., Nunquam *Eia* vel *Heia* iurgia poni-

Tempus tale eventurum, ut tibi gratiam referam parem.

LYSIMACHVS

Missas iam istas artis feci ego.

DEMIPHO

Et quidem ego delinc iam.

LYSIMACHVS

Nisi

Consuetudine animus rursus te huc inducet.

DEMIPHO

Obsecro,

Satis iam ut habeatis! Quin loris caedite etiam, si lubet!

LYSIMACHVS

Recte dicis. Sed istuc uxor faciet, quom hoc resciverit.

DEMIPHO

991

Nilal opust resciscat.

LYSIMACHVS

Qui istuc?

EVTYCHVS

Non resciscet: ne time.

hinc oratione, sed prima semper. Nec
dudicite erat uenoscere in veteris
codicis lectione id, quod dedi; de quo
vid. ad Capt. 84.

988. Satis inepte libri: — — iam.
Ly. nihil. Consuetudine etc. Tō nihil
absolute non negatur, sed semper ad
aliquid praegressam id refertur apud
probos scriptores. Nisi vel Nihil transiit
in Nihil: vid. ad Amph. prol. 149.
Nam hoc sequentibus applicatum per
interrogationem, ut reponatur Nihil
(pro non vel nonne) consuetudine ani-
mus rursus te huc inducet? tanquam
dubitante seue, an sic futurum sit,
lenius est, quam quod conveniat Ly-
simachi personae, rixis atque minis
uxoris suae irritati et Demiphoni in-
fensissimi. Neque tam miti orationi
congruum, quae hic respondet: Ob-
secro, satis iam ut habeatis! quin lo-
ris caedite etiam, si lubet.

991. Scilicet dotata uxor Demipho-
nis. Vid. ad Asin. 842.

992. Vulg. Nihil opust resciscat. Ev.
quid istuc? non resciscet, ne time. Sed
Quid istuc? formula mirantis est, cui
hic locus nullus. Et tac miratum esse
Eutychum, uxori suae celatam rem
cupere Demiphonem, idque nolle:
quomodo tamen statim promittit, sic
fore, temereque modo ait, modo ne-
gat? Haec pugnantia. Neque rescri-
bendum Quid istuc? quod aegre tan-
dem concedentis est, velut Rud. 1332
leno tandem eo redactus, ut talentum
dare velit, si vidulus sibi reddatur:
— — Quid istuc? necessarium est video:
Dabitur talentum; et Lebonicus,
acrius instanti Philtoni cedens Truc.
540: Quid istuc? quando ita vis, de
bene vortant! spondeo. Hic autem ni-
hil eiusmodi, sed uno verbo se uxo-
rem id resciscere nolle significat.

Eamus intro: non utilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri ut sint, qui praetereant per
vias.

DEMIPHO

Hercle quin tu recte dicis: eadem brevior fabula 995
Erit. Eamus.

EUTYCHVS

Hic est intus filius apud nos tuos.

DEMIPHO

Optime est. Illac per hortum nos istum transibimus:

LYSIMACHVS

Eutychē, hanc volo prius agi rem, quam meum intro
refero pedem.

EUTYCHVS

Quid istuc est?

LYSIMACHVS

Suam quisque homo rem meminit. Responde mihi:
Certon¹ scis, non suscitare mihi tuam matrem?

EUTYCHVS

Scio. 1000

LYSIMACHVS

Vide!

EUTYCHVS

Me vide! *Satisne habes?*

LYSIMACHVS

Habeo. At, quaeso hercle, etiam vide!

EUTYCHVS

Non mihi credis?

LYSIMACHVS

Ino credo; sed tamen metuo miser.

Demipho. Ergo legendum *Qui istuc?* h. e. *Cur istuc?* et tribuendum hoc Lysimacho, alteri seni paulo inhumanius inquitanti, et tunc facilem ei veniam dari ab uxore tantum non ventanti. Quia duriore responsione perculso Demiphone et pessima iam sibi praesagiente, Eutychus placabilior, ut adolescentem decet, praesertim erga matrem: *Non resciet; ne time.*

993. Decurt.; *non utile si hic etc.*; edd. velt. *non utilest* hoc. Fortasse legendum *n. utilist* pro *utibilis est*.

996. *tuos*) Ita V. C. praece. Vulg. *tuis*.

1001. Vulg. imperfectus numerus: *I y. Vide. Ev. me vide. I y. satis habeo. at* (MSS. et velt. edd. *id*) *quaeso hercle etiam vide*. Similia similibus etiam hoc loco offecere.

DEMIPHO

Eamus intro.

EUTYCHVS

Imo dicamus senibus legem censeo,
Priusquam abeamus, qua se lege teneant contentique
sint.

Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus, 1005
Seu maritum sive hercle adeo coelibem, scortarier,
Cum eo nos hac lege agemus: inscitum arbitrabinur,
Et per nos quidem hercle egebit, qui suum prodegerit.
Neve quisquam posthac prohibeto adulescentem filium,
Quin amet, quin scortum ducat: quod bono fiat modo.
Si prohibuerit, clam plus perdet, quam si praeberit
palam.

Haec adeo ex hac nocte primum lex uti teneat senes.
Bene valete atque, adulescentes, haec si vobis lex placet,
Ob senum hercle industriam vos aequom est clare plau-
dere.

1004 sq. Male libri: *leges* et: *quas*
leges teneant, quum de una tantum
lege hic agatur? Recte L. Gulielmus
Quarsti. in hanc fabulam cap. 4:
"Vulgarius mihi videtur *leges tenere*,
et vix dignum Plauto. Paulula certe
mutatione politissimam loquendi for-
mam restituas, *qua se lege teneant*,
contentique sint. Sic Lucilius: *His te*
veribus interea contenti teneto. (Et
ita passim legibus, foderibus, pace,
teneri dicimur. Asia. 574 sqq.: —
— *nunc enim interdus negotiosus*
est (videlicet Solouem), *Leges ut*
conserbat, *quibus se populus tenent* —
gerrar.) Neque est quod quem mo-
veat numeri mutatio, quam iuferius
sterum persequitur: *Huic adeo ut ex*
hac nocte lex primum teneat senes,"
MSS. quoque, certe Decurtatus: *quas*
se lege ten. Caeterum verbum *lex* utro-
que loco singulari numero poni, con-
cinnitas sententiarum, iuxta ipsa rati-
one postulabat. Mutatum numerum
quam ferendum arbitratur Guliel-
mus, sibi non constabat.

1005-1007, qui — Cüm) Vid. ad
Amph. 149. Vulg. autem minus recte:
Cum eo nos hic lege agemus.

1009. Vulg. difficiliore numero: *Neve*
quisquam etc.

1010. Vulg. itidem impedito metro:
Quin amet et scortum ducat. Tò — et
in amet male geminatum arbitror,
quin autem alterum, in *quis* mutatum
ad sequentem versum aberrasse. Vid.
tamen ad Amph. 483.

1011. Vulg. *ὀμπίλτρως*: *Si quis*
prohibuerit, plus in relet clam, quam si
praeberit palam. Tò quis obest lunt.
Ald. MSS. et vet. edd.: — *perdet*
clam si pr. pel., omisso *quam*, quod,
sententiae necessarium, a praecedenti
clam, praesertim *cum* vel *cum* scrip-
tum, qui de re vid. ad Cas. 449, fa-
cile raptum fuerit.

1012. Vulg. parum venusto nume-
ro: *Huic a | deo ut ex | huic | nocte*
p. l. t. s. MSS. et vet. edd.: *Il. a. u.*
ex hac nocte etc.

INDEX SPECIALIS

VOLVMINIS SECVNDI

COMOEDIAE: Casina	<i>pag.</i> 5
Cistellaria	» 105
Curculio	» 165
Epidicus	» 247
Menaechmi	» 339
Mercator	» 449

ANIMADVERTENDA

Quum in textu priori Bothiano versuum enumeratio identidem falsa deprehenderetur, et id vitii adhuc ex varie digestorum carminum ac retractionum congerie, editioni nostrae inserenda, maius evaderet, quumque innumerae in notis Plautinae allegationes, quas sexcentis in locis disasitis, et memoria tenere, et singillatim corrigere immensi operis fuisset, ad unam omnes falsae illi enumerationi responderent, eandem mihi omniino non immutandam statui. Quod ego te, Lector optime, monitum volebam tum ne non praestitisse, quae promississem, arcesserer, tum ne mihi id vitio verteretur, quod minime impediatur, quominus (quod caput erat) quae velis, reperias. ED. TAYL.

MENDA

MENDA OPERARVM
IN PRIMO PLAVTI VOLVINE.

In Praefatione Typographi Turinensis

Pag. vii, lin. 5, *Sfortiam lege* Strotium
— xiii, 15, quod — quum

In Praefatione Bothiana

— 11, 9, ditius — diutius
— 14, 6, litetarum — literarum

In Textu

Pag. 112, inter versum 731 et 732 deest interlocutio ALCVBENA.
— 122, in not. ad vers. 869, *pro* pag. 88, *lege* pag. 142. Verba sequen-
tia *compressioribus literis* otiosa sunt.
— 158, vs. 30, *malem* — *malam*
— 302, vs. 618, *ob ianua* — *ab ianua*
— 368, vs. 366, *commodus*, ne — *commodusue*,
— 435, vs. 1159, sic legitur:

BACCNIS

Ne is?

NICOBVLVS

Quaen' mea

Atque iterum

NICOBVLVS

Quod semel dixi

Haec ita edidimus V. cl. Bothe secuti, quum tamen mendam in textu
reperiatur, quem quidem ex Gronovii editione sic leges:

BACCNIS

(omisso *Ne is?*) *Nusquam me a te auelles. Satini' ego istuc habeo obfirmatum?*

NICOBVLVS

Quod semel dixi, haud m

Pag. 470, vs. 354, *fiedeliter* — *fideliter*

IN SECVNDO VOLVINE.

Pag. 11, vs. 5, *utuntur ludis*, — *utuntur, ludis*
— 111, vs. 25, *matas* — *matronas*
— 139, vs. 295, *amice* — *amicse*
— 296, vs. 360, *bi* — *ibi*

